Iulian Boldea
Cornel Sigmirean
Dumitru-Mircea Buda
(Editors)

The Power of Dialogue in a Globalized World

SOCIAL SCIENCES

Arhipelag XXI Press
Targu Mures | 2024

Date: 18 May 2024

Location: ,,DIMITRIE CANTEMIR" University, Tîrgu Mureș

THE POWER OF DIALOGUE IN A GLOBALIZED WORLD

Section: Social Sciences

ISBN: 978-606-93691-3-5

Edited by: The Alpha Institute for Multicultural Studies

Moldovei Street, 8 540522, Tîrgu Mureș, România

Tel./fax: +40-744-511546

Published by: Arhipelag XXI Press, Tîrgu Mureș, 2024

Tîrgu Mureș, România Email: tehnoredactare.gidni@gmail.com

Contents

THE IMPACT OF GLOBALIZATION ON BUSINESS COMMUNICATION IN EUROPEAN COMPANIES 9

Elena Doval 9

Prof., PhD, ,,Spiru Haret" University of Bucharest 9

PRECLASSICAL ORIENTATIONS IN CRIMINOLOGY AND THE EARLY REQUIREMENTS OF CRIMINAL LAW 19

Lucreția Dogaru 19

Prof., PhD, UMFST ,,G. E. Palade" of Târgu Mureș 19

SOME ASPECTS RELATED THE LIMITATION OF THE BINDING FORCE OF CONTRACTS: UNPREDICTABILITY OF CONTRACT 26

Lucreția Dogaru 26

Prof., PhD, UMFST ,,G. E. Palade" of Târgu Mureș 26

STYLISTIC FEATURES OF PALEOLITHIC PAINTING 32

Ioana-Iulia Olaru 32

Prof., PhD, ,,George Enescu" National University of Arts, Iași 32

THE ROLE OF INTERNAL / MANAGERIAL CONTROL IN PUBLIC CULTURAL ENTITIES IN THE EUROPEAN CONTEXT 39

Petruța Blaga 39

Prof., PhD, UMFST ,,G. E. Palade" of Târgu Mureș 39

TRANSPORT OF ELECTRICITY AND PROBLEMS ARISING FROM CUSTOMS DUTIES AND CHARGES WITH EQUIVALENT EFFECT 45

Anca Ileana Dușcă 45

Prof., PhD, University of Craiova 45

THE LAY MINISTRY IN THE CHURCH: A CANONICAL PERSPECTIVE ON THEIR MUNUS DOCENDI 55

William Bleiziffer 55

Assoc. Prof., PhD, „Babeș-Bolyai" University of Cluj-Napoca 55

ASPECTS OF WORK PLACE BULLYING/MORAL HARASSMENT 68

Ingrid Ileana Nicolau 68

Assoc. Prof., PhD, ,,Spiru Haret" University of Constanța 68

ASPECTS REGARDING CONSOLIDATED COOPERATION AND THE IMPORTANCE OF ITS IMPLEMENTATION 74

Oana Elena Iacob 74

Assoc. Prof., PhD, ,,Dunărea de Jos" University of Galați 74

THE CURRENTNESS AND DIVERSIFICATION OF THE PHENOMENON OF RESILIENCE IN CONTEMPORARY SOCIETY 82

Lilia Șargu 82

Assoc. Prof., PhD, Academy of Economic Studies of Moldova, National Institute of Economic Research 82

THE ROLE OF WOMEN AS "LIVING HUMAN TREASURES" IN RURAL DEVELOPMENT. CASE STUDIES IN SIBIU COUNTY, ROMANIA 91

Maria Oroian, Talita Pascu, Raluca-Emilia Moldovan 91

Assoc. Prof., PhD, ,,Dimitrie Cantemir" University of Târgu Mureș, Lecturer, PhD, ,,Dimitrie Cantemir" University of Târgu Mureș, Lecturer, PhD, ,,Dimitrie Cantemir" University of Târgu Mureș 91

FAVORABLE ELEMENTS FOR RURAL TOURISM IN MĂGURI-RĂCĂTĂU COMMUNE, CLUJ COUNTY, ROMANIA 106

Lia-Maria Cioanca 106

Lecturer, PhD, ,,Babeș-Bolyai" University of Cluj-Napoca 106

FROM A GREEN CONSCIOUSNESS TO A GREEN CONSUMPTION 112

Doina Guriţă 112

Lecturer, PhD, „Petre Andrei" University of Iași 112

GIFT GIVING AND HOLIDAYS OF THE ROMANIAN CONSUMER 118

Doina Guriţă 118

Lecturer, PhD, „Petre Andrei" University of Iași 118

NUTRITION AND ITS ROLE IN FITNESS 129

Doina Guriţă, Gabriela Sandu 129

Lecturer, PhD, „Petre Andrei" University of Iași, Lecturer, PhD, „Petre Andrei" University of Iași 129

TAX AND ACCOUNTING IMPLICATIONS AT THE LEVEL OF COMMERCIAL COMPANIES IN ROMANIA REGARDING RO E-INVOICE B2B 137

Florin Coman 137

Lecturer, PhD, ,,Artifex" University of Bucharest 137

THE EMPLOYEE'S OBLIGATION TO RESPECT DISCIPLINE IN THE WORKPLACE 144

Marina Loredana Belu 144

Lecturer, PhD, University of Craiova 144

THE CONFLICTS INSIDE THE ORGANIZATION AND USING THEM AS A POSITIVE FORCE TOWARD PERFORMANCE 149

Oriana Helena Negulescu 149

Lecturer, PhD, ,,Transilvania" University of Brașov 149

RESEARCH REGARDING THE PEDOGENETIC PROCESSES FROM PICIOR DE MUNTE PLAIN 159

Raluca Leotescu 159

Prof., PhD, "Ion Luca Caragiale" National College, Ploiești 159

TIME AS IMMEDIATE EVIDENCE IN WORK OF KANT AND BERGSON 166

Niadi-Corina Cernica 166

Lecturer, PhD, ,,Ștefan cel Mare" University of Suceava 166

THE EFFECTS OF THE APPLICATION OF THE THEORY OF UNPREDICTABILITY IN THE CURRENT LEGAL FRAMEWORK 169

Daniela – Isabela Scarlat, Camelia – Mihaela Bobașu 169

Lecturer, PhD, University of Craiova, Assist. Prof., PhD, University of Craiova 169

CIVIL LIABILITY IN THE FIELD OF INTELLECTUAL PROPERTY. ETHICAL AND COMMUNICATION ISSUES 174

Ionela Cecilia Șulea, Zamfira Maria Căbuz 174

Assist. Prof., PhD, ,,Dimitrie Cantemir" University of Târgu Mureș, Teacher in state gymnasium education and Educational adviser, Mureș County School Inspectorate 174

BORDERS AND MEMORY IN LEN WISEMAN'S TOTAL RECALL (2012) 183

Monica Alina Toma 183

Assist. Prof., PhD, Bucharest University of Economic Studies 183

THE APPLE / THE APPLE BRANCH - SYMBOLISM IN THE TRADITIONS OF THE CALENDAR AND LIFE CYCLES 192

Loredana-Maria Ilin-Grozoiu 192

3rd Degree Scientific Researcher PhD, "C. S. Nicolăescu-Plopşor" Institute for Research in Social Studies and Humanities from Craiova, of the Romanian Academy 192

AN EXPLORATORY ANALYSIS ON THE PROCESS OF FISCAL INTEGRATION AND THE PROSPECT OF A FISCAL UNION IN THE EUROPEAN UNION 199

Ionel Leonida 199

Scientific Researcher III, "Victor Slăvescu" Centre for Financial and Monetary Research, Bucharest, Romania 199

CONSIDERATIONS ON WORLDWIDE TAX REVENUES IN THE PERSPECTIVE OF STRENGTHENING FISCAL CAPACITY 208

Alina Georgeta Ailincă 208

PhD., 3rd degree researcher, Centre for Financial and Monetary Research "Victor Slăvescu", Bucharest 208

THE POWER OF POLITICAL ACTION IN CLIMATE CHANGE MITIGATION 215

Georgiana Chițiga 215

Scientific Researcher, ,,Victor Slăvescu" Centre for Financial and Monetary Research 215

ANALYSIS OF THE STANDARD OF LIVING IN ROMANIA AND SEVERAL MEMBER STATES OF THE EUROPEAN UNION. CHALLENGES AND PERSPECTIVES 222

Nicoleta Mihăilă 222

Scientific Researcher III, PhD, ,,Victor Slăvescu" Centre for Financial and Monetary Research 222

CONTROVERSIES AND PERSPECTIVES OF CLIMATE POLICY IN CHINA 232

Gabriela-Cornelia Piciu 232

Senior Researcher, PhD, "Victor Slăvescu" Centre for Financial and Monetary Research, Romanian Academy, Bucharest 232

ECONOMIC AND CULTURAL ADVERTISING IN ROMANATUL PERIODICAL 239

Georgeta Ghionea 239

Researcher III, PhD, "C. S. Nicolăescu Plopşor" Institute for Research in Social Studies and Humanities from Craiova, of the Romanian Academy 239

BRIEF INQUIRY INTO THE WORK OF C. S. NICOLĂESCU-PLOPȘOR. CONTRIBUTION TO THE DEVELOPMENT OF ROMANIAN ETHNOGRAPHY AND GEOGRAPHY 245

Anca Ceaușescu 245

3rd degree Scientific Researcher PhD, "C. S. Nicolăescu Plopşor ", Institute for Researches Social Studies and Humanities from Craiova, of the Romanian Academy 245

THE IDEA OF LOCUS AS A PREREQUISITE IN LATIN MYSTICISM. A PHILOSOPHICAL VIEW ON NUMINOUS SPATIALITY 253

Alexandru-Ioan Cânda 253

PhD, West University of Timișoara 253

THE ASCENT-BREATHER ALTERNATION. RHYTHM AS A PHENOMENOLOGICAL LEITMOTIF IN EARLY JEWISH MYSTICISM 262

Alexandru-Ioan Cânda 262

PhD, West University of Timișoara 262

THEORETICAL ASPECTS IN THE APPROACH OF DYSLEXO-DISGRAPHY 270

Corina Tonita 270

PhD, C. J. R. A. E. Dolj 270

METATHEORETICAL LANDMARKS OF RATIONALITY IN THE CULTURAL SCIENCES. THE WEBERIAN PERSPECTIVE 276

Cosmin Colțun 276

PhD, „Moise Nicoară" National College of Arad 276

THE MOTIVATION - PERFORMANCE RELATIONSHIP 285

Tatiana Păncescu (Valea) 285

PhD Student, University of Bucharest 285

EXPRESS YOURSELF, DON'T REPRESS YOURSELF! 292

Dan Mihalcea 292
PhD Student, „Babeș-Bolyai" University of Cluj-Napoca 292
SOCIAL AND LEGAL IMPLICATIONS OF DIGITALIZATION IN THE ROMANIAN PUBLIC SECTOR 301
Iuliana Anane..... 301
PhD Student, National School of Political and Administrative Studies..... 301
ELEMENTS OF WESTERN ESOTERICISM AS A FORM OF THOUGHT 309
Anca Bonto..... 309
PhD Student, Technical University of Cluj-Napoca..... 309
SIMULATION. THEORETICAL AND PRACTICAL ASPECTS..... 316
Daniel Băncilă..... 316
PhD Student, University of European Studies, Moldova 316
ENFORCEMENT OF TAX DEBT. A HOLISTIC APPROACH TO TAX FORECLOSURE PROCEEDINGS..... 327
Simina-Ștefania Rada..... 327
PhD Student, University of Craiova 327
THE RIGHT TO TRUTH IN THE HUMAN RIGHTS PROTECTION SYSTEM..... 333
Alina- Georgiana Nedea (Pangrate)..... 333
PhD Student, University of Craiova 333
SOCIAL INDICATORS OF THE CHILDREN'S QUALITY OF LIFE..... 342
Ani Emilia Cernea-Radu 342
PhD Student, University of Oradea 342
CONSEQUENCES OF THE ENFORCEMENT OF CRIMINAL SANCTIONS FOR ENVIRONMENTAL OFFENCES 349
Ciprian Raicea..... 349
PhD Student, University of Craiova 349
"TO PROMISE" - APPLICATIONS OF GOOD FAITH IN SUCCESSION MATTERS THROUGH TRUST 365
Crina-Maria Stanciu 365
PhD Student, ,,Alexandru Ioan Cuza" University of Iași..... 365
THE ANOMALOUS SUCCESSION - THE EXCEPTION TO THE RULE OF THE SUCCESSIONAL TRANSMISSION..... 372
Tiberiu Nicușor Chiriluță 372
PhD Student, Bucharest Academy of Economic Studies..... 372
MODERN TOLERANCE - THE CITIZEN, TOLERANCE AND HUMAN SOLIDARITY..... 377
Alina-Daiana Vaș..... 377
PhD Student, Technical University of Cluj-Napoca, North University Centre of Baia Mare 377

NEW FORMS OF CRIME AT THE BORDER WITH UKRAINE, MARAMUREȘ AREA 385
Alexandru Bogdan Romaniuc 385
PhD Student, „Babeș-Bolyai" University of Cluj-Napoca 385
THEOLOGICAL DIMENSIONS OF COMMUNICATION 397
Mihai Liviu Marici 397
PhD Student, ,,Alexandru Ioan Cuza" University of Iași 397
LAW, HAPPINESS AND GLOBALIZATION AT THE WORKPLACE 405
Nicoleta-Raina Geamalinga 405
PhD Student, University of Craiova 405

THE IMPACT OF GLOBALIZATION ON BUSINESS COMMUNICATION IN EUROPEAN COMPANIES

Elena Doval
Prof., PhD, ,,Spiru Haret" University of Bucharest

Abstract: Globalization has blurred geographical differences in business, and the advance of information technology has facilitated communication. However, globalization develops a series of challenges in business and communication at the global level. In the same way, globalization influences European business, so the theory of Europeanization appeared in return. In this context, the paper aims to highlight the main positive and negative aspects of globalization and the influence of globalization on business communication at the global and European level. The research methodology is grounded theory based on collecting secondary data from published sources, structured observation, analysis, and synthesis.

Keywords: globalization, business communication, global communication, Europenization, company

1. Introduction

Globalization moves goods, services, financial flows, and information. Through globalization, people and labor are mobilized, and globalization is also a powerful impulse that moves the whole world (Rosnerova & Hraskova, 2019).

The most interesting approach to globalization is recognizing its multidimensional nature, encompassing its material and ideational nature and impact (Ladi, 2006). This approach emphasizes globalization's reversibility and describes it as an ongoing process in which many governmental and non-governmental agents play an important role within a system of global governance (Higgott, 1999).

The implications of this approach are as follows: First, the state is studied as an agent of equal analytical importance with other agents that adapt to new conditions but, at the same time, influence the direction of globalization (Scholte, 2005). Second, globalization is understood as a multidimensional approach in which equal emphasis must be placed on its political, economic, and cultural dimensions (Hay & Marsh, 1999).

Globalization has dramatically increased the availability of information to people around the world. Through the Internet and advanced mobile services, people can discuss business plans and proposals internationally, as well as securely exchange private data. Global communication services have also helped to enlighten and develop the political process in several states. (Danev, 2017)

The most common global communication channels include email, social media, video conferencing, and face-to-face meetings. When choosing the right global communication channels for a business, consider the needs of the target audience, the geographical expansion of channels, the right level of involvement to be achieved, the budget, and the advantages and disadvantages of each channel. (Simon & Salmon, 2022) Some global communication channels are more effective than others for specific purposes. For example, email is a great way to send large amounts of information quickly, but it is not the best channel for building relationships. On the other hand, social media is perfect for fostering relationships and engaging with audiences personally. Companies open satellite offices to reduce production costs, establish relationships in new territories, and access new consumer markets (Purba, 2021).

In this context, the paper aims to highlight globalization's effects on businesses worldwide and in European companies. The research methodology is grounded theory based on collecting secondary data from published sources, structured observation, analysis, and synthesis.

2. Advantages and disadvantages of globalization

Globalization also brings advantages and disadvantages to companies (Rosnerova & Hraskova, 2019) (fig. 1).

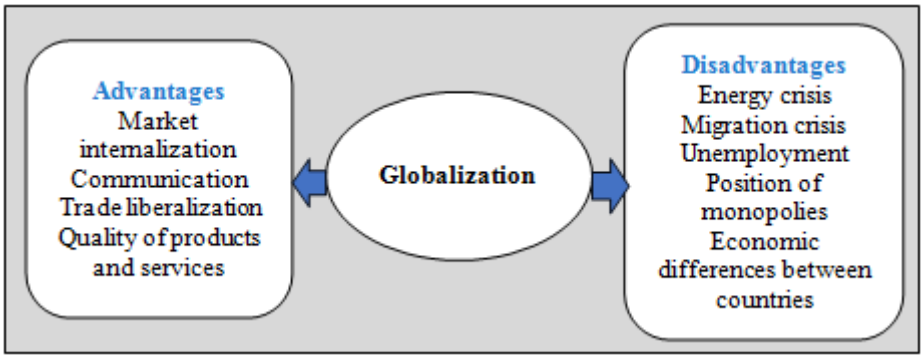

Fig.1 Advantages and disadvantages of globalization
(Source: own scheme)

Advantages include:

• Internationalization of the market: The opening of borders has improved market access;

• Communication with information technologies (IT), which reduce barriers of time and space (the Internet);

• Trade liberalization: facilitates world trade, which will increase significantly;

• The quality of products and services offered to the consumer with a wide range of products on the market through competition (Peng & Lin, 2019; Berlingieriet al., 2018).

Disadvantages refer to:

• Energy crisis: Humanity is gradually exhausting the available resources, and they are increasingly scarce;

• Migration crisis: The migration crisis is also considered a significant problem (Hooghe & Marks, 2018)

• Unemployment: Scientific and technological progress and production automation threaten human employment, as is now artificial intelligence (Greblikaite et al., 2015).

• The position of monopolies: it represent a particular threat to the financial markets, where there are large corporations that try to speculate on the financial market;

• Economic differences between countries (Hooghe et al., 2018; Fan, 2019; Greblikaite et al., 2015).

3. The effects of globalization on business communication

3.1. Importance of globalization in communication

Communication in globalization is paramount because individuals from different countries, ethnicities, languages, cultural attitudes, and other variations need to understand each other and express themselves effectively to others to work together. Communicating with people inside and outside the organization is a key characteristic of successful business builders in global trade. Connecting with people on the other side is much easier now than a few years ago. Satellites, fiber optic cables, and the Internet facilitate the exchange of information with those in different time zones and locations (Purba, 2021). Also,

globalization directly affects global communication and helps to increase business opportunities (Purba, 2021).

Danev (2017) lists the major impacts of globalization on global communication: the availability of information, business conduct, social awareness, and social determination.

Information availability. Information availability is a major effect of globalization. The World Health Organization, in its work focusing on the cultural dimensions of globalization, has expressed the view that with the spread of businesses providing Internet, satellite television, and mobile services, the costs of these information technologies have fallen. The low price makes it easier for people worldwide to use the World Wide Web and the resources available.

Business Conduct. Globalization has influenced global communication by implementing new business conduct techniques among workers in international corporations. Long-distance travel is no longer necessary for business people who need to meet with a business partner abroad.

Internet technology allows businesses to exchange business information and conduct videoconferencing. Improved communication also allows companies to promote their products more effectively in the international market, significantly changing the world of business.

Social awareness. The availability of information, which directly affects the development of global communication systems, has led to increased social awareness among people worldwide. Information technology and networks allow them to share opinions and views, work on projects, and research different fields. These are among the main reasons why globalization creates a sense of a global society.

Social determination. Many social and political actions have been inspired by opinions and considerations shared through social networks available on the web. The problem is that despite its rapid spread and continuous development, global communication has not reached most people on all continents. This emphasizes the need for a more extensive application of communication technologies as part of the globalization process.

Although globalization has many benefits for international communication and world trade, it also has side effects. These include job insecurity, price fluctuation, currency fluctuation, capital flows, and so on (Purba, 2021).

3.2. Aspects of the influence of globalization on business and communication

Forgeard (2023) illustrates the main aspects of globalization's influence on business and communication, briefly presented in Figure 2.

Economic globalization. Globalization is turning our world into a 'global village'. In recent decades, international trade and cross-border investment have increased dramatically, and technological advances are making it easier for companies to communicate with each other and with their customers. One of the driving forces behind this trend is the growth of bilateral trade agreements between countries. Some of these agreements eliminate or reduce tariffs, making it cheaper for companies to export their products to other countries. It also gives them access to new markets, which increases sales and helps create jobs and business opportunities. Many countries have laws restricting the import and export of certain goods. These trade barriers protect local producers from foreign competition by raising the prices of goods imported from other countries. For this reason, companies doing business abroad must consider these barriers when negotiating.

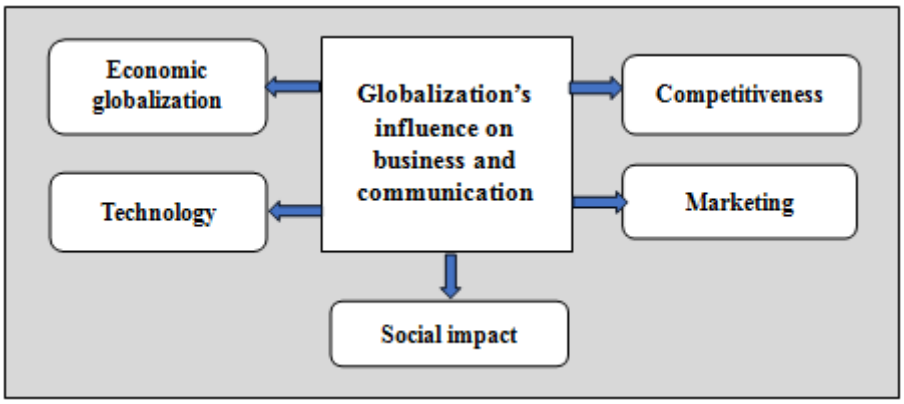

Fig. 2 Influences of globalization on business and communication
(Source: own scheme)

The technology. We live in a world of constant technological progress. Gone are the days when people communicated with each other by sending letters or meeting in person. Today, one can chat on social networks, send messages on Viber and WhatsApp, make video calls on Skype, etc. This has changed the way people interact daily. This is also the case in the business world. Business communication has also changed. Technology allows developed and developing nations to have more effective communication tools. Years ago, it used to take weeks for companies to find partners to do business with worldwide; today, these negotiations can be conducted in hours or even minutes via instant messaging services such as Skype or Zoom. We live in a globalized world where the distances between people in different parts of the world have become shorter than ever due to the development of technology.

Competitiveness. Globalization has led to increased competition. A company's ability to compete successfully in the global economy depends on its ability to produce better and cheaper products than its foreign competitors. In many ways, this also affects business communications.

A multi-faceted corporate communications strategy is needed, comprehensively covering all aspects of marketing, production, human resources, and finance. The clearly defined corporate communications structure must be maintained with an effective internal communications system that effectively transmits information up and down the organizational hierarchy.

In the face of fierce competition, quick decision-making is required, which can be ensured by effective communication throughout the organization.

Due to fierce competition from domestic and international players, the business environment has become highly unpredictable; therefore, a wide network of personal and professional contacts must be established to gain timely information on changing market trends. Good interpersonal skills are important to creating a positive image of your company that will provide your brand identity in the global market.

Marketing. Marketing has changed dramatically in recent decades due to an increasingly globalized world. As more and more companies expand their businesses and focus on international markets, there is a whole new set of challenges to consider. In addition, digital technology has become ubiquitous. These forces have shaped the way we think about marketing today. The Internet and social media have opened up new ways for companies to reach consumers and vice versa, creating a feedback loop in which companies and consumers constantly change their behavior. Three major factors have contributed to this change: social media, mobile technology, and public relations.

Social impact. Given the increasing importance of global issues, most companies will avoid discussing social impact in their corporate communications. Therefore, knowing how globalization and social impacts affect businesses, whether large or small.

Simon & Simon (2022) appreciate that social media platforms enable the practical commercialization of services in international and new consumer markets in the global market. Also, investing in broader marketing campaigns, including the company's global story, supports the development of an international content marketing strategy. Storytelling is a powerful way to connect with people all over the world. Sharing stories about your company, products, or services creates an emotional connection with your audience that goes beyond the rational.

3.3. The effects of globalization on communication in European business

The European Union (EU) can easily be considered the most developed regional organization with an influence that extends beyond its geographical borders (Ladi, 2006).

The impact of the EU is often described as Europeanization (Ladi, 2006). Europeanization is a concept that recognizes the bidirectional process of policy change between the EU and domestic environments, in contrast to terms such as European integration, which describe the unidirectional impact of the EU on member states (Featherstone, 2003). It has been defined as "a process by which domestic political domains become increasingly subject to European policy-making" (Boerzel, 1999, p. 574) or as "the emergence and development at the European level of distinct governance structures" (Risse et al., 2001).

For Radaelli (2003), Europeanization refers to the processes of construction, diffusion, and institutionalization of formal and informal rules, procedures, policy paradigms, styles, "ways of doing" and beliefs, and of standard norms that are first defined and consolidated in EU public and policy-making and then embedded in the logic of domestic discourse, identities, political structures, and public policies.

Radaelli's definition of Europeanization is helpful for three reasons: (1) it sees Europeanization as a process of institutional and political change that occurs at the European and national levels. However, it can be criticized because it does not recognize the importance of the two-way process of Europeanization; (2) it emphasizes the importance of policy transfer and diffusion; and (3) it leads us to a broad definition of policy change.

There is agreement that globalization and Europeanization are closely related, but there are variations in perceptions of the degree of integration of the two phenomena (Ladi, 2006).

One approach argues that Europeanization is a "filter" for globalization (Wallace, 2000) or, in even stronger language, an "antidote" to globalization (Graziano, 2003). Europeanization as a "filter" for globalization signifies the EU's capacity for deep cooperation on political economy and other issues, which allows a selective reaction to the pressures of globalization (Wallace, 2000).

According to this corporate communication theory, organizations should aim to integrate their communicative actions to speak with "one voice" and present a coherent and unambiguous image. of what the organization is and represents, inside and outside its sphere of influence (Christensen et al., 2008; Valentini & Nesti, 2010). However, it must be recognized that integrating internal and external communication requires the application of different communication plans, strategies, and practices (Soproni & Horga, 2016).

Like all organizations, the European Union (EU) takes the following steps in developing its communication strategy:

• Establish objectives, choose the target audience, choose the necessary means and actions, and determine the budget and the time allocated. The communication strategy should

determine the EU's communication objectives, which may be raising awareness among EU member or non-member countries about the EU's roles in providing aid in a given context;

• Raising awareness of how the EU works to support education, health, and the environment; ensuring that the beneficiary population of the various projects is aware of the EU's roles in the activities or actions carried out (EC, 2010, p.8).

Establishing these objectives is always related to the target audience to which the communication actions are addressed. The target audience consists of the countries where EU projects are acted upon and implemented, the population of third countries, and regional and international entities and organizations.

The target audience must be identified to achieve effective communication for actions or projects in which the EU is involved as a partner. Therefore, audiences in target countries or regions could include "opinion-makers and influential figures, as well as those outside government and the media who have an interest in or are affected by the action" (EC, 2010, p.7). This is important because these audiences are the ones for whom the impact of the action will be most apparent and immediately relevant.

The relationship quality between the EU and the target audience depends largely on the information and communication actions initiated and carried out. These actions must always consider the specific needs of each type of audience, in addition to budgetary and time constraints. In establishing these actions, partners and international organizations should work with the press and information officer of the EU delegation accredited in their country, responsible for coordinating the overall EU communication strategy in the respective country or countries.

The means of communication that can be used within the strategy are (EC, 2010, pp.17-22) Press Releases, Press conferences; press visits (group visits of journalists to project sites that can provide additional visibility opportunities); leaflets, brochures, and newsletters (helpful in communicating the results of an action to particular audiences); websites, banners, promotional articles (which may be produced by implementing partners, contractors, or international organizations as support material for their information and communication activities within their action), photographs, audiovisual productions; public events and visits (conferences, workshops, seminars, fairs and exhibitions which can provide good opportunities to generate interest in the achievements of action) and information about campaigns (which can increase the visibility of the EU by promoting discussion of the issues surrounding its actions).

The main EU targets for effective business in the era of globalization are access to new technologies, peace and security, the interdependence of economies, and communication efficiency, which increase trade, both within Europe and between Europe and the rest of the world (fig.3). (Study smarter, 2024)

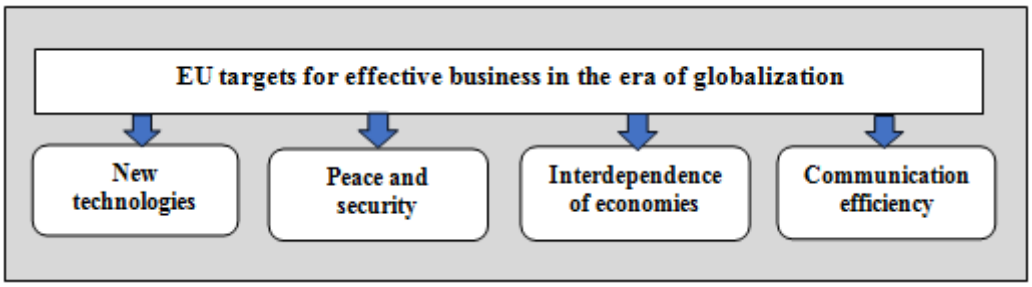
EU targets for effective business in the era of globalization
New technologies
Peace and security
Interdependence of economies
Communication efficiency

Fig. 3 EU targets for effective business in the era of globalization
(Source: own scheme)

New technologies. In addition to more diverse foods and goods, European globalization has opened access to new technologies. In more recent times, the computer, the

Internet, cell phones, and the advent of social media have only strengthened these connections. The increased adoption of the automobile and, more importantly, the ubiquity of air travel has made it even easier for people to feel more connected while traveling. These technologies further facilitated trade and the exchange of ideas and made barriers between people, such as borders, seem less defined. The creation of a single market in Europe and the free movement of people in the Schengen area have further contributed to this dynamic.

Peace and Security. One of the fundamental objectives of reducing trade barriers was to promote peace in Europe, a largely successful goal. Economic cooperation and collaboration have also contributed to diplomatic and political affiliation through the EU and European Parliament and organizations such as the United Nations and NATO. While each country has its own dynamics and internal politics, it is not an overgeneralization that Western European politics in the era of globalization largely follows those broad lines. Eastern European countries have adopted similar socio-economic and political systems.

The interdependence of economies. While increased economic integration has mainly led to increased trade and shared prosperity, the interdependence of economies can also exacerbate financial problems. Problems in one country can spread more easily to other countries. These problems have led to questioning the long-term health of the EU and the euro as a common currency. However, globalization undoubtedly has some adverse effects in Europe, including the clash of cultures and debates over immigration, and the ripple effects of economic difficulties in one country spreading to other countries.

Communication efficiency. Butsch (2020) criticizes communication in the EU. He envisions an ideal scenario where the European Union communicates so effectively and clearly that everyone can immediately understand its actions and intentions and that the EU can convey its long-term vision in a way that inspires people through active communication. It examines current communications and how citizens perceive the Union because perception is key to communicating – whether through language, images, or behavior. This is quite a challenge for Brussels, especially in the context of subsidiarity. The EU has few points of contact with its citizens and, therefore, almost no opportunities to engage with them directly.

These aspects lead to several peculiarities in European business communication (Bergonzoli, 2023):

• Communication styles: Europeans tend to have a more formal and indirect communication style;

• Time management: Europeans (not Swiss or Germans) often have a more relaxed attitude towards punctuality and deadlines;

• Business Etiquette: There are differences in business etiquette, such as gift giving, dress code, and negotiation strategies.

• Attitudes towards hierarchy: Some European cultures tend to have a more egalitarian approach to hierarchy. This can affect how decisions are made and who holds power in a business setting;

• Attitudes towards risk: Europeans tend to be more risk averse, which can affect business decisions and investments;

• Attitudes towards negotiation: Europeans tend to be more relationship-oriented;

• Diversity and inclusion: how businesses approach and treat their employees, customers and suppliers;

• They can also help facilitate communication and understanding between teams, which can be especially important when working on cross-border projects.

3.4. Future trends in European companies

As technology advances, more virtual and augmented reality will be used. This will be the future of European and global corporate communication, creating a completely different corporate environment. Social impact will also be a growing issue as global issues grow.

Some of the trends that European companies must expect are (Forgeard, 2023):

• Social impact: With younger generations more socially aware than ever, social impact will become among the most critical topics in international communication. Companies should focus on promoting their products and services and how they contribute to society.

• Dynamic storytelling: The way companies communicate has become much more dynamic. Companies no longer rely solely on press releases or video clips to tell their stories; instead, more emphasis is placed on original content that audiences can receive in various ways.

• More Virtual Reality (VR) and Augmented Reality (AR): The technological advances mean that VR and AR are increasingly used in global communication campaigns. These technologies offer new insights into internal and external communication and enable audiences to interact with brands more engagingly.

Conclusion

Globalization makes international communication and business management easier and more efficient for world trade as business relationships can be extended to all corners of the world. Globalization connects businesses and customers around the world. (Purba, 2021)

Understanding any potential cultural differences or challenges encountered when communicating helps to manage business communications in a way that is most effective and responsive to the needs of global audiences. (Simmon & Simonn, 2022).

Globalization has several impacts on organizational communication. One of the most notable is the increased use of technology. With the advent of the Internet and other communication technology, organizations can now communicate with employees, customers, and suppliers worldwide.

Another approach is Europeanization as an "antidote" to globalization, which goes a step further and refers to the ability of Europeanization not only to act as a filter for globalization pressures but also to promote policies and institutions that affect the same globalization processes towards more social development (Wallace, 2000).

BIBLIOGRAPHY

- Bergonzoli, (2023). Tips for Managing Cultural Differences: A European's Perspective on Entering the US Market", https://www.linkedin.com/pulse/tips-managing-cultural-differences-europeans-entering-bergonzoli/.
- Berlingieri, G., Breinlich, H., Dhingra, S. (2018). The impact of trade agreements on consumer welfare-evidence from the EU common external trade policy, Journal of the European Economic Association, 16, 1881-1928.
- Butsch, I. (2020). EU communication: what are the biggest challenges, and what can the institutions do to address them? Friends of Europe**,** https://www.friendsofeurope.org/insights/eu-communication-what-are-the-biggest-challenges-and-what-can-the-institutions-do-to-address-them/**.**
- Christensen, L.T., Morsing, M., and Cheney, G. (2008). Corporate Communications: Convention, Complexity, and Critique, Sage Publications, London.
- Danev, N. (2017). The effects of globalization on global communication, https://www.studocu.com/ph/document/gordon-college-philippines/marketing/purposive-communication-global-communication/27782827.

- EC (2010). https://ec.europa.eu/economy_finance/articles/euro/documents/2010-05-12-com(2010)250_final.pdf.
- Fan, J. (2019). Internal Geography, Labor Mobility, and the Distributional Impacts of Trade. American Economic Journal-Macroeconomics, 11, pp. 252-288.
- Featherstone, K. (2003). Introduction: In the Name of 'Europe'. In Kevin Featherstone, K. & Radaelli, C. The Politics of Europeanization, pp. 3-26. Oxford: Oxford University Press.
- Forgeard, A. (2023). How Does Globalization Influence Business Communication, https://brilliantio.com/how-does-globalization-influence-business-communication/.
- Graziano, P. (2003). Europeanization or Globalization? Global Social Policy, 3 (2): 173-194.
- Greblikaite, J., Sroka, W., Grants, J. (2015). Development of Social Entrepreneurship in European Union: Policy and Situation of Lithuania and Poland, Transformations in Business & Economics, 14, pp 376-369.
- Hay, C., Marsh, D. (1999). Introduction: Towards a New (International) Political Economy? New Political Economy, 4 (1): 5-22.
- Higgott, R. (1999). Economic, Politics and (International) Political Economy: The Need for a Balanced Diet in an Era of Globalization. New Political Economy, 4 (1): 24-36.
- Hooghe, L., Marks, G. (2018). Cleavage theory meets Europe's crises: Lipset, Rokkan, and the transnational cleavage, Journal of European Public Policy, p.25.
- Ladi, S. (2006). Globalization and Europeanization: analyzing change, IBEI working papers 2006/4, CIDOB editions, Barcelona, https://www.ibei.org/globalization-and-europeanization-analysing-change_20692.pdf.
- Peng, M.Y.P., Lin, K.H. (2019) International networking in dynamic internationalization capability: the moderating role of absorptive capacity. Total Quality Management & Business Excellence.
- Purba, A.R. (2021). The Effects of Globalization on International Communication in the World Business. http://dx.doi.org/10.2139/ssrn.3962731.
- Radaelli, C. (2003). The Europeanization of Public Policy. In Kevin Featherstone and Claudio Radaelli. The Politics of Europeanization, pp. 27-56. Oxford: Oxford University Press.
- Risse, T., Green Cowles.M., Caporaso, J. (2001). Europeanization and Domestic Change: Introduction. In Maria Green Cowles, James A. Caporaso, and Thomas Risse. Europeanization and Domestic Change, pp.1-20. New York: Ithaca.
- Rosnerova, Z., Hraskova, D. (2019). The impact of globalization on the business position of the European Union, SHS Web of Conferences 74, 05022 (2020) Globalization and its Socio-Economic Consequences 2019,https://doi.org/10.1051/shsconf/20207405022.
- Scholte, J.A.(2005). Globalization. Basingstoke and New York: Palgrave Macmillan.
- Simon & Simon (2022). How Has Globalisation Changed Business Communication? https://www.simonandsimon.co.uk/blog/how-has-globalisation-changed-international-business-communication.
- Soproni, L & Horga, I. (2016). The EU voice beyond its borders: the European Union's External Communication. CES Working Papers – Volume VIII, Issue 3, p. 492.
- Studysmarter (2024) Globalization in Europe, Accessed 20.02.2024.

- Valentini, C., Nesti, G. (2010). Public Communication in the European Union: History, Perspectives and Challenges, Cambridge Scholars Publishing, Newcastle upon Tyne.
- Wallace, H. (2000). Europeanisation and Globalisation: Complementary or Contradictory Trends? New Political Economy, 5 (3): 369-382.

PRECLASSICAL ORIENTATIONS IN CRIMINOLOGY AND THE EARLY REQUIREMENTS OF CRIMINAL LAW

Lucreția Dogaru
Prof., PhD, UMFST ,,G. E. Palade" of Târgu Mureș

Abstract: The study of delinquency and criminality is very complex and varied. In this context, criminologists have emerged over time who claim that scientists must bear responsibility for the moral consequences of their research, criminologists who have assigned responsibility to governments and politicians, as well as others who have advocated for various legal reforms in the matter crime.
Although criminological ideas regarding the complex and dynamic phenomenon of crime are highlighted in the studies of scientists from different periods of human civilization, it seems that we can talk about the formation of criminology as a distinct, autonomous science, only after its separation from the science of criminal law.
In outlining the evolution of criminology as a science of crime and the criminal, three major periods can be highlighted: the period of the classical school, the period of the positivist school and the period of the modern criminological school.
In this paper, we will analyze the classic period of criminology that stems directly from the ideology of the Enlightenment currents that existed during the transition from feudalism to capitalism.

Keywords: Criminology, Classical School of criminology, crime, criminal legislation

1. Some preliminary considerations

Crime has always existed and has become an inevitable part of human society. For this reason, the branches of crime are deeply rooted in society, and in stopping crimes and mistakes, different methods specific to historical eras and people's civilizations have been used[1].

Over time, schools of law were founded that talk about how criminals were treated in historical times, such as in the early medieval period, when human thought was dominated by religion and beliefs, and social relations were regulated by myths and superstitions prevalent in a certain society[2]. Which means that insignificant attention was paid to the motive, environment and psychology of the criminal in crime motivation, the principle of criminal justice being totally absent?

A situation that prevailed until the end of the 17th century, when the modernization of society imposed an emphasis on the analysis of the causality of the crime, which ultimately led to the emergence of criminology as a branch of knowledge through the development of theories and schools of criminology. Many theories are initiated and proposed in an attempt to rationally explain crime, and multiple factors are also exposed to explain deviant behaviors.

As a result of the progress of the behavioral sciences, the monogenetic explanation of human behavior is no longer valid, and the modern tendency is to adopt an eclectic view of the genesis of crime. All this, in the context where some criminologists continued to consider

[1] Ronald Akers, Christine Sellers, Wesley Jennings, *Criminological theories: Introduction, evaluation, and application*, Eighth Edition, Oxford University Press, 2020; Lucretia Dogaru, *Criminologie*, Pro Universitaria Publishing House, Bucharest, 2017, pp. 79-82.
[2] David Churchill, Henry Yeomans, Iain Channing, *Historical Criminology*, Routledge, Taylor & Francis Ltd., 2021, pp. 19-32.

physical features as predominant in justifying the exclusive recourse to correctional methods for the treatment of criminals. In addition, the idea is emphasized that a combination of different factors contribute to the causality of crime, so that the incidence of crime cannot be attributed to only one factor. A number of heterogeneous factors and causes are associated with crime, and it is believed that this phenomenon must be managed by means of explanatory theories that systematically explain its causality.

There were a lot of scientific sociologists[3] who, in their studies, argued that the progress of knowledge of the human being involves three separate stages, namely, the theological stage, which used supernatural powers to explain behaviors, the metaphysical stage, which used rational and logical arguments, and the scientific stage which he used positivism and scientific research.

The period of the XVII-XVIII centuries in Europe was dominated by the theological theory, by the scholasticism of Saint Thomas Aquinas (1225-1274), being a period in which the supremacy of religion in the activities of the state was the main characteristic, and the concept of scientific thinking in its infancy[4]. If the concept of the divine right of the king advocating the supremacy of the monarch was dominant, scientific knowledge was not yet known and the concept of crime was vague and obscure. The general belief was that man's actions are controlled by a divine power, and that he commits crimes not because of his own will but because of the influence of a superpower or an external spirit.

Therefore, this demonological theory of crime proposed by the exponents of the pre-classical school who were not concerned at all in researching the real causes of crime, was limited to recognizing the omnipotence of the spirit, considered a great power.

According to the medieval pre-classics opinion, criminals who broke the laws or did not conform to conventional social norms were proof of the fact that they were possessed by the devil or demon or that they were sorcerers, the only cure being the testimony of the effectiveness of the spirit. These completely arbitrary, irrational and barbaric approaches and practices, devoid of any scientific foundation, were universally accepted and existed in most Christian countries until the 13th century, although the trial system was ignored by Roman law and was totally prohibited of the Koran. However, society's right to punish the criminal was a recognized one, torture and pain being perceived as the only ways to cure a criminal, considered a depraved person, during the period when criminal law was in a rudimentary stage. The brutal system of trial punishment fell into disuse in India with the advent of British rule and the subsequent rationalization of penal laws. The idea of punishment has been supported by many researchers, recalling the English philosopher Thomas Hobbes, who in his writings on political philosophy, suggested that the fear of punishment is a sufficient deterrent to keep away from sinful acts (equivalent to crimes) on the tempted ones.

Theosophists, such as Saint Thomas Aquinas but also the writers of the social contracts (remembering here Dante Alighieri, Machiavelli, Martin Luther, Jean Bodin), were the ones who provided the early and immediate basis for the later classical school of Cesare Beccaria. However, pre-classical thought withered with the passage of time and the advancement of knowledge[5].

We can say that each school of criminology has tried to explain the causality of crime and criminal behavior in its own way and to suggest punishments and preventive measures for it, and that each school represents society's attitude towards crime in a given period.

---

[3] We recall here the French philosopher and sociologist, Auguste Comte, System of Positive Politics, Volume 4, New York: Burt Franklin, 1877.

[4] Anamaria C. Cercel, *Criminologie*, Editura Hamangiu, București, 2009, p. 17-28; Lucretia Dogaru, Andrea Kajcsa, *Teorii criminologice. Repere teoretice*, Pro Universitaria Publishing House, Bucharest, 2022, pp. 43-46.

[5] Lucretia Dogaru, Andrea Kajcsa, *op.cit* , 2022, pp. 46-48; Lucretia Dogaru, *Criminologie*, 2nd edition, Pro Universitaria Publishing House, Bucharest, 2019, pp. 149-156.

2. The role of the Classical Beccarian School. Precursors and concerns of criminology[6]

The relevant studies of deviant behaviors from the 18th century of the Enlightenment are attributed to the great philosophers of utilitarianism and the social contract, Jeremy Bentham and Cesare Beccaria. These were predominantly focused on the criminal justice system and penology and only indirectly on identifying the causes of criminal behavior.

The two researchers founded the Classical School of thought, based on the idea that people have free will in making decisions and that punishment that comes as a consequence of their behavioral deviance can be a deterrent to crime, as long as the punishment is proportionate and fits the crime and as long as it is executed promptly.

Many reforms are attributed to the classical school of criminology. Starting from the consideration of the legal system, its enforcement mechanisms and the forms of punishment from the 18th century, as primitive and inconsistent, with professionally untrained, corrupt or politically manipulated judges, capable of pronouncing unsatisfactory and unjust decisions, a need is identified of rationality and legal equity.

One of the greatest achievements of this school of criminology whose exponent was Beccaria along with Bentham, consists in the fact that it suggested a substantial penal policy that is easy to administer and without resorting to the imposition of arbitrary punishments.

Beccaria perfected and systematized the penal principles and norms, so that the individual could benefit from the freedom of science and faith. And the rational approach to social conditions, family and psychological factors, which influence the criminal act, led to the establishment and validation of the relationship between the deviant act and the punishment.

The two researchers established the Classical School of Criminal Law Principles, to ensure the social recovery of the convicted, justifying and legitimizing the need for state intervention in this field. The established principles were typical for the balance and sobriety of the society, being known, accepted and finally consecrated by many states in their criminal legislation.

The contribution of this school to the development of rationalized criminological thought was important although it had its own pitfalls, such as that it was based on an abstract presumption of free will and exclusively on the act, without paying attention to the criminal's state of mind. He also supported the idea of equal punishment for the same crime, without distinguishing between first-time and repeat offenders and between the degrees of seriousness of the crime.

Cesare Beccaria (1738-1794), was the pioneer and great thinker of modern criminology, the one who in the middle of the 18th century presented his naturalistic theory of crime by rejecting the omnipotence of the evil spirit, being focused on the mental phenomenon of the individual and attributing crime " his free will". His doctrine, influenced by the utilitarian philosophy of his time based on hedonism, involved the notion of causality in terms of free choice to commit crime by rational man predisposed to seek pleasure and avoid pain.

Through his famous 1764 study "Dei Delitti e Delle Pene", Beccaria argued for the need to reform the criminal justice system by referring not to the harm done to the victim, but to the harm caused to society, substantiating the idea that the quicker and more severe the

---

[6] *Roger Hopkins Burke, Clasical Criminology, chapter in Book An Introduction to Criminological Theory, 5th Edition, Routledge, 2018, pp. 14-27; Stephen Jones, Criminology,* 7th edition , *Oxford University Press, 2021, pp. 9-11; Tony Murphy, Criminology: a contemporary introduction, The University of Pretoria libraries, SAGE, 2020, pp. 47-63.*

punishment safe, the more effective it will be. The idea of crime prevention and its entire approach influenced the movement to codify criminal legislation and the treatment of criminals[7].

Studying the problem of crime, the distinguished researcher argued that it could be determined not by bad people, but by bad laws, and a modern criminal justice system must be able to guarantee everyone equal treatment before the law. The reason why he imposed a series of fundamental principles of criminal law in the consciousness of the era, such as the legality of the crime and the punishment, the need to individualize the punishment and its personal character. Regarding the death penalty, his book highlighted the class nature of crime and provided a model based on the assumption that people freely choose what they do and that they bear responsibility for their actions, in which sense he proposed numerous rules of principle.

At the end of his book, Beccaria analyzes some crime prevention systems and outlines them in sciences, rather in educational sciences.

This essay by the famous Italian enlightener enjoyed considerable success and had a wide popularity and a great impact not only in Europe but also on other continents. However, in 1766, Beccaria's book was included in the index of forbidden books because of its distinction between crime and sin, so that later, in November 1786, it found its usefulness in the fact that, based on a proposal for judicial reform taken in his basis, the death penalty to be abolished for the first time in the Grand Duchy of Tuscany, and after the French Revolution, the basic principles he consecrated to serve as a guide for the drafting of the French Penal Code, in 1791.

Jeremy Bentham (1748-1832), English philosopher and jurist, had a long and productive career inspiring many of his contemporaries, as well as criminologists of future generations, with his approach to the rational control of crime.

Bentham was a founder and prominent representative of the classical school of criminology which supported the belief and idea of improving the criminal justice system through crime prevention measures and fair trials. He was constantly concerned with the development of a scientific approach to the elaboration and violation of laws, in which sense he proposed many legal and social reforms, his work being governed by utilitarian moral principles, the ambition being to create a complete code of utilitarian law.

A prominent personality in the history of philosophy, Bentham also supported psychological egoism, a more descriptive than normative view, according to which people are always motivated by self-interest and selfishness, even when they perform altruistic acts, because whenever they choose to helps others, they do it ultimately motivated by the personal benefits they themselves expect, directly or indirectly, from that thing.

In the famous study entitled "A brief introduction to the principles of morality and legislation"[8] Bentham addresses the utilitarian principles, the way in which such a vision of morality is linked to legislative practices, analyzing both the status of criminal law and jurisprudence.

Arguing that, instead of suppressing evil acts, certain unnecessary laws and punishments may in the end lead to new and more dangerous vices than those punished at the outset, Bentham urges legislators to measure the pleasures and pains associated with legislation and formulate laws capable of create the greatest good for the greatest number of

[7] Before Beccaria, the English humanist Thomas Morus (1478-1535) insisted in the work "Utopia" published in 1516, on the need to prevent crimes through economic and social measures, and Montesquieu, in "L'esprit de lois" supported the same ideas.

[8] Jeremy Bentham, An introduction to the Principles of Morals and Legislation, London: T. Payne and Sons, 1780; see, Norma Landau, Law, Crime and English Society, 1660–1830, Journal of Social History, Volume 37, Issue 4, Cambridge: Cambridge University Press, 2004.

people. That is justified because the law of a society is essential for maintaining maximum pleasure and minimum pain for the greatest number of people.

Another postulated idea is that man is an animal that calculates and weighs the potential gains against the pain that could be imposed, so that if the pain outweighs the gains, he will be deterred, which will produce maximum social utility. Therefore, a rational system assumes a graduated punishment system in such a way that the punishment fits more with the crime, the punishment not being revenge because then it would be deficient from a moral point of view.

However, this concept appears to be problematic as it depends on two critical assumptions, namely: if deterrence works, the potential criminal must always act rationally, while many crimes and misdemeanors are a spontaneous reaction to a certain situation or opportunity; on the other hand, if the system gradates a punishment limit according to the seriousness of the act, it is assumed that the more serious the damage likely to be caused, the more the offender has to gain.

For the spiritualistic understanding of crime, the author claims that the understanding of life in general is needed, because most things in life are the consequence of destiny and cannot be controlled, and all human actions are decided by spiritual powers. These powers were strengthened during the Middle Ages by the creation of spiritualist criminal justice systems, where crime was perceived as a private affair between the offender and the victim's family, which proved extremely vindictive, being taken over by the state.

The theory thus formulated by Bentham in the rational explanation of crime has been criticized on the grounds that it lacks sophistication, that it has been operationalized mechanically, assuming that there is a mathematics of deterring individuals from committing crimes and misdemeanors, i.e. a proportional calculation undertaken first by the decision-makers and then the potential delinquents.

Another important figure of classicism was the Italian jurist Francesco Carrara (1805-1888), who contributed through his writings to the establishment of the principles that establish the application of criminal norms, the relationships between punishable offenses and the gradation of punishments, insisting on the preventive force of punishments through reporting to the frequency of committing crimes by individuals who disregard the judicial norms that order and impose the conduct. In his opinion, the application of punishment must determine the adaptation of individual behaviors, through the deliberate structuring of the purpose of each action, so that it is tolerated by society. Also valuable are his references regarding the freedom of the individual and avoiding the abuse of state authorities in the exercise of the prerogatives of maintaining social order by establishing equality before the law and the equal treatment of its application and by carrying out the control of the application of the law.

Through the principles he formulated, he significantly contributed to the drafting of concrete norms from the Italian Criminal Code, but also from the criminal legislation of other states.

3. Conclusions

Analyzing the work of the great researchers of the Enlightenment period, we note that the classical school of criminological thought was based on the idea that people have free will in making their decisions and that punishment can be a deterrent to illegitimate and immoral conduct, as long as the punishment is proportionate, that is, it fits the crime or misdemeanor committed, and that it is promptly executed.

Throughout his complex study, rich in innovative ideas, italian criminologist Beccaria sought to humanize criminal law by insisting on the natural rights of people and protesting

against severe and infamous physical punishments, torture and capital punishment, which literally revolutionized repressive systems of those times.

Classical criminology was based on the reasoning that the essential factor in discouraging rational people from committing crimes and crimes is awareness of the negative consequences of their behavior and deeds, meaning that criminal justice systems must intervene.

The philosophy of the classical theorists, who supported the idea of preventing and deterring crimes and renouncing capital punishment, was to create a standard belief for the benefit of society, on the grounds that criminals have an impulsive behavior that creates danger in society.

One of the greatest achievements of this school of criminology remains that it suggested a substantial penal policy, easily administered without the imposition of arbitrary punishments. Earlier conceptions of crime and criminals based on myths and religious errors were in turn denounced, and the emphasis was placed on focusing on the personality of the criminal in order to determine his guilt and due punishment. Another importance of this school lies in the fact that it established the active role of the state for the supervision of the way of applying punishments by the state authorities.

With all the importance of this school of criminology, a number of major shortcomings are also attributed to it, such as the fact that it appealed to an abstract presumption of free will and relied exclusively on the wrongful act, without paying attention to the state of mind of the perpetrator. Another error considered to be is that it prescribed equal punishments for the same type of crime, without distinguishing between first and habitual offenders, but also between the degrees of gravity of the illegal act, which determined an inconsistent application of the criminal law and of punishments in many European criminal law systems.

Finally, the opinions of the classical theorists contributed substantially to the foundation of rational criminological theories on the cause of crime, and the science of modern criminology and penology. And the subsequent criminological orientations, having a statistical and sociological content, took over part of the principles of this school and supported the tendencies of penal neoclassicism. Moreover, the teachings of the utilitarians are an important part of the ethics of criminal justice today.

BIBLIOGRAPHY

1. **Anamaria C. Cercel**, *Criminologie,* Editura Hamangiu, Bucureşti, 2009;
2. **David Churchill, Henry Yeomans, Iain Channing**, *Historical Criminology,* Routledge, Taylor & Francis Ltd., 2021;
3. **Lucretia Dogaru**, *Criminologie,* Pro Universitaria Publishing House, Bucharest, 2017;
4. **Lucretia Dogaru,** *Criminologie,* 2nd edition, Pro Universitaria Publishing House, Bucharest, 2019;
5. **Lucretia Dogaru, Andrea Kajcsa**, *Teorii criminologice. Repere teoretice*, Pro Universitaria Publishing House, Bucharest, 2022;
6. **Norma Landau**, *Law, Crime and English Society, 1660–1830*, Journal of Social History, Volume 37, Issue 4, Cambridge: Cambridge University Press, 2004;
7. **Roger Hopkins Burke**, *Clasical Criminology,* chapter in Book *An Introduction to Criminological Theory,* 5th Edition, Routledge, 2018;

8. **Ronald Akers, Christine Sellers, Wesley Jennings**, *Criminological theories: Introduction, evaluation, and application*, Eighth Edition, Oxford University Press, 2020;

9. Stephen Jones, *Criminology, 7th edition*, Oxford University Press, 2021;

10. Tony Murphy, *Criminology: a contemporary introduction*, The University of Pretoria libraries, SAGE, 2020.

SOME ASPECTS RELATED THE LIMITATION OF THE BINDING FORCE OF CONTRACTS: UNPREDICTABILITY OF CONTRACT

Lucreția Dogaru
Prof., PhD, UMFST ,,G. E. Palade" of Târgu Mureș

Abstract: The principle of the binding force of contracts (expressed by the latin adage Pacta sunt servanda), denotes the legal reflection of compliance with the word given by their authors at the time of its conclusion. Thus, the legal subject who has expressed his consent regarding the conclusion of a contract will remain bound to respect his word and, consequently, to perform the assumed obligations. It is a necessity in ensuring legal stability.
Contracts are binding in the sense that the assumed obligations must be respected precisely to guarantee trust in them. From the principle of the binding force of the contract, the rule of conformity and symmetry (mutuus consensus, mutuus disensus) can be derived.
Although the rule of law that gives binding force to contracts is imperative, this principle is susceptible to exceptions, including that represented by contractual unpredictability. In this paper, we will analyze the conditions, the way and the situations in which the forecast operates.

Keywords:contracts, principle of binding force, effects, theory of foresight.

1. Aprecieri de ordin general

Actele juridice civile o dată încheiate generează pentru părţi efecte sau consecinţe juridice concretizate sub forma drepturilor subiective civile şi a obligaţiilor civile corelative.

Aceste efecte sunt guvernate de reguli cu caracter general, cunoscute sub sintagma, principii ale efectelor actului juridic civil. Principiile care cârmuiesc efectele actului juridic civil sunt consacrate în plan legislativ, ele fiind aplicabile deopotrivă contractelor şi actelor juridice unilaterale, în temeiul art. 1325 Cod civil actual[1].

Unul dintre aceste principii de bază este principiul obligativităţii efectelor contractului faţă de părţi, consacrat legislativ prin dispoziţiile art. 1270 alin. (1) din Codul civil, care în enunțarea principiului forței obligatorii a contractului asimilează, *expressis verbis,* forța contractului forței legii obiective[2].

Astfel rezultă în mod evident că orice contract exprimă legea părților, în sensul că legătura statuată între părțile contractante este similară, prin efectul său, unei legături ce derivă din legea în vigoare, astfel încât contractul este unul obligatoriu, iar nu facultativ[3].

Principiul forţei obligatorii este exprimat şi prin adagiul latin *pacta sunt servanda*, şi exprimă regula de drept potrivit căreia actul juridic civil legal încheiat se impune părţilor care au contractat întocmai ca şi legea civilă. Executarea prestaţiilor la care părţile s-au obligat prin propria lor voinţă exprimată la încheierea actului juridic civil astfel obligatorie şi nu

[1] **Gabriel Boroi, Carla Alexandra Anghelescu**, *Curs de drept civil. Partea generală*, Ediţia a 3-a, revizuită şi adăugită, Editura Hamangiu, Bucureşti, 2021, p. 226.
[2] Despre forţa obligatorie a contractelor şi puterea de lege, a se vedea, **Ioan Adam**, *Tratat de drept civil. Obligaţiile,* Volumul I, Contractul, Editura C.H. Beck, Bucureşti, 2017, p. 443-470; **Lucretia Dogaru, Antonia Diana Dogaru**, *Drept civil. Parea generală*, Editura Pro Universitaria, Bucureşti, 2021, p. 284-287.
[3] **Alinel Bodnar**, *Aspecte privind formarea contractului în viziunea noului Cod civil,* Revista Dreptul, Uniunea Juriştilor din România, Bucureşti, nr. 8/2013; **Marian Nicolae** (coord.), *Actul juridic în Noul Cod civil. Probleme teoretice cu implicaţii practice*, Editura Solomon, Bucureşti, 2020, p. 113-316.

facultativă, motiv pentru care părţile nu se vor putea sustrage executării contractului valabil încheiat[4].

Potrivit reglementării date de art. 1270 alin. (2) Cod civil, rezultă că, exceptând cazurile expres prevăzute de lege, contractul nu poate fi modificat decât prin acordul autorilor săi.

Sunt incluse în categoria elementelor ce declanşează obligativitatea în contracte, potrivit principiului *pacta sunt servanda*, următoarele: executarea de către părţi întocmai a prestaţiilor reciproce la care s-au angajat şi respectarea integrală a clauzelor contractuale (aşa-numita conformitate sau simetrie contractuală); executarea de către părţile contractante, cu bună-credinţă a contractului încheiat[5]; modificarea sau revocarea contractelor se face, de regulă, prin acordul de voinţă al părţilor contractante (simetria contractelor)[6], sau din motive autorizate de lege.

Cunoaşterea de către părţile contractante a importanţei efectelor generate de actul încheiat asupra lor, este necesară şi esenţială, deoarece odată obligate, acestea nu se vor mai putea eschiva de la executarea întocmai, fără rezerve a obligaţiilor născute din acel contract. În ipoteza în care debitorul nu îşi execută întocmai obligaţiile, creditorul este îndreptăţit să folosească toate mijloacele legale pentru a-l obliga pe acesta să îşi execute în natură, prestaţiile datorate[7].

Arătăm aici că, actul juridic civil valabil încheiat va fi obligatoriu atât pentru părţile sale cât şi pentru organul de jurisdicţie învestit cu soluţionarea unui litigiu ce decurge din acesta, în sensul că instanţa de judecată competentă trebuie să se asigure de executarea actului juridic legal încheiat, ţinând seama în procesul de interpretare a clauzelor sale de voinţa părţilor.

Cu siguranţă, formula folosită de legiuitor în textul art. 1270 alin. (1) legea civilă „contractul (...) are putere de lege" va trebui înţeleasă în sensul său metaforic, pe considerent că nu se poate pune semnul egalităţii între legea în vigoare şi un act juridic civil (contract).

Consacrarea expresă a principiului forţei obligatorii a actului juridic civil este justificată atât de necesitatea asigurării stabilităţii şi siguranţei raporturilor juridice generate de actele juridice civile, cât şi de imperativul moral al respectării cuvântului dat.

Desigur, pentru producerea efectului obligatoriu pe care legea îl acordă, este necesară şi îndeplinirea cerinței legalității în formarea contractului.

Menţionăm că principiul forței obligatorii a contractului îşi află consacrarea printr-o normă juridică imperativă, însă caracterul său imperativ nu trebuie a se confunda cu caracterul său absolut, deoarece acest principiu comportă şi anumite excepții stipulate tot prin lege.

2. Excepţiile de la principiul forţei obligatorii a contractului, în temeiul teoriei impreviziunii

Sunt considerate excepţii de la principiul forţei obligatorii a actului juridic civil (contractului), acele situaţii în care efectele acestuia nu se mai produc astfel cum au stipulat şi

---

[4] **Ovidiu Ungureanu, Cornelia Munteanu**, *Drept civil. Partea generală*, Ediţia a II-a, revăzută şi adăugită, Editura Universul Juridic, Bucureşti, 2017, p. 336-340.

[5] Potrivit art. 1270 alin.(3) din Codul civil, contractul trebuie executat cu bună-credinţă; a se vedea, **Ioan Adam**, *op. cit.,* 2017, p. 492; **Adriana Almăşan**, *Drept civil. Dinamica obligaţiilor,* Editura Hamangiu, Bucureşti, 2018, p. 156.

[6] A se vedea, **Liviu Pop**, **Ionuţ-Florin Popa, Stelian Ioan Vidu**, *Tratat de drept civil. Obligaţiile,* Ediţia a II-a, Editura Universul Juridic, Bucureşti, 2020, p. 124-126.

[7] Art. 1527 Cod civil, stipulează *expressis verbis* acest lucru, exceptând cazul în care executarea în natură nu este posibilă.

dorit părţile la momentul încheierii sale, ci în mod independent de voinţa lor, acestea putând fi mai restrânse sau mai întinse decât cele stabilite iniţial[8].

Legiuitorul actual prevede în acest sens existenţa anumitor situaţii sau cazuri de restrângere ori de extindere ale forţei obligatorii a unui act juridic civil (contract).

Un aspect important pe care îl vom supune discuţiei este acela ce decurge din Codul civil actual, care reglementează cu caracter general posibilitatea revizuirii efectelor contractului în caz de impreviziune, cu respectarea anumitor condiţii stipulate în acest sens.

Dacă prin dispoziţiile art. 1271 alin. (1) Cod civil se reafirmă principiul forţei obligatorii, în sensul că părţile contractante sunt ţinute să îşi execute obligaţiile, chiar dacă executarea lor a devenit mai oneroasă, ca urmare a creşterii costurilor executării propriei obligaţii ori datorită scăderii valorii contraprestaţiei, prin cele de la alin. (2) al aceluiaşi articol se dispune în sensul că: „dacă executarea contractului a devenit excesiv de oneroasă datorită unei schimbări excepţionale a împrejurărilor care ar face vădit injustă obligarea debitorului la executarea obligaţiei, instanţa poate să dispună fie adaptarea contractului, pentru a distribui în mod echitabil între părţi pierderile şi beneficiile ce rezultă din schimbarea împrejurărilor, fie încetarea contractului, la momentul şi în condiţiile pe care le stabileşte".

Din interpretarea textului legal sus invocat rezultă că, executarea obligațiilor contractuale se impune fie la un anumit interval de timp după încheierea contractului, fie în mod periodic sau succesiv. Este motivul pentru care impreviziunea nu se poate aplica contractelor cu executare imediată (exceptând doar contractele afectate de modalităţi, termen sau condiție suspensivă), contractele cu executare succesivă adică cele cu existență de lungă durată fiind categoria predilectă a instituţiei impreviziunii contractuale.

Doctrina de specialitate motivează de ce teoria impreviziunii se justifică şi vizează ca regulă, contractele sinalagmatice, cu titlu oneros, comutative şi cu executare succesivă[9]. Explicaţia rezidă în faptul că tocmai în aceste tipuri de contracte, în care obligațiile părților sunt reciproce și interdependente, existând suport cauzal una în cealaltă, se impune declanşarea mecanismului impreviziunii pentru refacerea echilibrul contractual[10].

Astfel se defineşte impreviziunea ca fiind acel context ce presupune revizuirea efectelor anumitor contracte pe motivul ruperii echilibrului contractual în urma schimbării împrejurărilor avute în vedere de către părţile contractante la momentul încheierii sale, întrucât se ajunge ca efectele să fie cu totul altele decât cele pe care părţile la data contractării au înţeles să le stabilească şi să le fie obligatorii[11].

Pentru a exista condiţie de impreviziune şi a se putea astfel dispune revizuirea efectelor contractului în acord cu dispoziţiile art. 1271 alin. (2) Cod civil, se impun a fi îndeplinite anumite condiţii de fond. Aceste condiţii de fond sunt prevăzute de o manieră expresă prin alin. (3) al aceluiaşi articol, fiind următoarele: schimbarea împrejurărilor a intervenit după încheierea valabilă a contractului; schimbarea împrejurărilor sau circumstanţelor, precum şi întinderea acesteia nu au fost şi nici nu puteau fi avute în vedere de către debitor, în mod rezonabil, în momentul încheierii contractului; debitorul nu şi-a

---

[8] **Liviu Pop**, **Ionuț-Florin Popa, Stelian Ioan Vidu**, *op.cit*, 2020, p. 132; **Gabriel Boroi, Carla Alexandra Anghelescu**, *op.cit.*, 2021, p. 227.

[9]Impreviziunea se manifestă cu precădere în, contractul de închiriere, contractul de vânzare-cumpărare şi în contractul de credit bancar**; Lucretia Dogaru, Antonia Diana Dogaru**, *op.cit.*, 2021, p. 290-295.

[10]**Marian Nicolae,** *Drept civil.Teoria generală,* Volumul I, Editura Solomon, 2017, p. 485-486.

[11] Despre impreviziune și remediile sale, a se vedea, **Liviu Pop**, *Tratat de drept civil. Nasterea, statica, dinamica si stingerea obligatiilor*, Editura Universul Juridic, București, 2023, p. 556-558; **Ionuț-Florin Popa**, *Testul impreviziunii după 10 ani de Cod civil*, Revista Română de Drept Privat, no. 3-4/2021, p. 527-558; **Liviu Pop**, **Ionuț-Florin Popa, Stelian Ioan Vidu**, *op.cit*, 2020, p. 134-142.

asumat riscul schimbării împrejurărilor şi nici nu putea fi în mod rezonabil considerat că şi-ar fi asumat acest risc[12].

Arătăm că actuala lege civilă mai adaugă şi o condiţie procesuală, prin instituirea unei proceduri prealabile şi obligatorii sesizării instanţei constând în aceea că debitorul trebuie să încerce într-un termen rezonabil şi cu bună-credinţă, negocierea cu creditorul a adaptării rezonabile şi echitabile a contractului încheiat.

În acele situaţii în care executarea contractului devine extrem de oneroasă datorită unei schimbări excepţionale a circumstanţelor, instanţa de judecată competentă poate dispune în două moduri, şi anume: adaptarea contractului, cu scopul de a distribui echitabil între părţile contractante, pierderile şi beneficiile rezultate din schimbarea circumstanţelor, sau încetarea contractului, la data şi în condiţiile pe care le consideră, în temeiul probelor.

Un aspect ce se impune a fi luat în discuţie este acela legat de faptul că aplicarea teoriei impreviziunii în cadrul contractelor cu titlu oneros este unanim acceptată, spre deosebire de aplicabilitatea acesteia cu referire la categoria contractelor cu titlu gratuit (cum sunt donaţiile), ce implică anumite particularităţi, în sensul excluderii sau admiterii sale, cu titlu de excepţie[13].

De asemenea, Codul civil exclude parțial de la aplicarea impreviziunii și contractele de rentă viageră precum și contractele de întreținere, pe considerent că durata vieții beneficiarului rentei viagere sau durata întreținerii nu constituie motiv de impreviziune. Totodată, contractele speculative (este vorba de cele sub formă de instrumente fiananciare derivate), nu fac obiectul aplicării acestui principiu.

Amintim aici că, excepţiile de la principiul forţei obligatorii a contractelor în materia liberalităţilor (este vorba de donaţii sau legate), se regăsesc în reglementările vizând revizuirea condiţiilor şi sarcinilor, datorită situaţiilor cu caracter imprevizibil şi neimputabil beneficiarilor, situaţii care afectează îndeplinirea condiţiilor sau executarea sarcinilor.

Codul civil prevede în acest sens, prin art. 1006 că: „dacă, din cauza unor situaţii imprevizibile şi neimputabile beneficiarului, survenite acceptării liberalităţii, îndeplinirea condiţiilor sau executarea sarcinilor care afectează liberalitatea a devenit extrem de dificilă ori excesiv de oneroasă pentru beneficiar, acesta poate cere revizuirea sarcinilor sau a condiţiilor". În atare situaţii, instanţa de judecată sesizată cu cererea de revizuire, cu respectarea voinţei dispunătorului, este înmăsură a dispune modificări cantitative sau calitative ale condiţiilor sau sarcinilor ce afectează liberalitatea sau le poate grupa cu altele similare, provenite din alte liberalităţi (în temeiul art.1007 Cod civil). În plus, prin dispoziţiile art. 1008, Codul civil mai prevede şi în sensul că, în situaţiile în care motivele ce au determinat revizuirea condiţiilor sau sarcinilor nu mai subzistă, persoana interesată poate solicita înlăturarea pentru viitor a efectelor revizuirii.

Amintim că vechea legiuire civilă a reglementat teoria impreviziunii şi în cazul contractului de voluntariat, care este act juridic civil cu titlu gratuit. Un aspect ce se regăseşte şi la nivelul art. 14 din Legea nr. 195/2001 a voluntariatului, republicată în 2007, este acela al reglementării în sensul că, „dacă pe parcursul executării contractului de voluntariat intervine, independent de voinţa părţilor, o situaţie de natură să îngreuneze executarea obligaţiilor ce revin voluntarului, contractul va fi renegociat, iar dacă situaţia face imposibilă executarea în continuare a contractului, acesta este reziliat de plin drept".

La nivelul doctrinei sunt autori ce consideră că în situaţiile în care părţile au stipulat în contract o clauză ce prevede revizuirea efectelor contractului pe motivul schimbării împrejurărilor avute în vedere în momentul încheierii sale, nu indică o excepţie de la

[12] **Lucretia Dogaru, Antonia Diana Dogaru**, *op.cit.*, 2021, p. 290-295.

[12]**Marian Nicolae,** *Drept civil.Teoria generală,* Volumul I, Editura Solomon, 2017, p. 486.

[13] În cazul donației fără sarcini, pot fi identificate argumente ce ar putea exclude acest contract de la aplicarea teoriei impreviziunii.

principiul *pacta sunt servanda*, ci o excepţie de la principiului libertăţii actelor juridice civile. Motiv pentru care considerăm că operaţiunea de identificare și explicare a fundamentului juridic al teoriei impreviziunii este necesară pentru a justifica de ce aceasta este aplicabilă chiar și în lipsa unor prevederi legale exprese, dar și pentru că prin identificarea resorturilor şi principiilor fundamentale de drept pe care această teorie se fundamentează, se pot defini condițiile și limitele sale de aplicare.

Este apreciată ca reprezentând o variantă modernă a teoriei impreviziunii, aceea a clauzei subînţelese „*rebus sic stantibus*", ce pleacă de la vechile considerente privind existența în convenţii a unei clauze tacite stipulate de părţi[14]. În temeiul acestei teorii, contractele cu executare succesivă sau cele afectate de un termen suspensiv de executare în care există o clauză tacită subînțeleasă, vor fi executate în virtutea acestei clauze, cât timp situația de fapt din momentul încheierii contractului rămâne neschimbată și pe parcursul executării contractului. Ori de câte ori pe parcursul executării contractului apar evenimente imprevizibile care schimbă esenţial circumstanţele existente (mai ales cele de natură economică) la momentul perfectării contractului, făcând inacceptabil de oneroasă prestaţia asumată de către una din părţi, instanţa poate, la cererea acesteia, să reaşeze contractul în armonie cu noile circumstanţe sau chiar să îl desfiinţeze, dispunând şi limitarea corespunzătoare a responsabilităţii debitorului[15].

3. Alte excepţii de la *principiul pacta sunt servanda.*

Alături de impreviziune, ca excepţie statuată legislativ, recunoscută de doctrină şi jurisprudenţă, ce operează doar în situațiile excepționale ce afectează în mod grav echilibrul dintre părți și doar cu respectarea cumulativă a unor condiții, există şi alte excepţii de la principiul forţei obligatorii a contractelor.

Aceste categorii de excepţii pot fi reprezentate de acele cazuri sau situaţii în care legea civilă autorizează sau recunoaşte uneia dintre părţile actului juridic civil, posibilitatea de a modifica sau denunţa unilateral actul juridic civil (fără a se impune acordul celeilalte părţi şi fără ca aceasta din urmă să se poată opune).

Sunt incluse, cu titlu de exemplu, în această categorie următoarele tipuri de contracte: contractul de locaţiune fără termen; contractul de concesiune; contractul de depozit; contractul de mandat; contractul de asigurări; contractele la distanţă (cum ar fi cele ce au ca obiect asigurările de viaţă) precum şi altele asemenea.

Concluzii finale

Din cele expuse mai sus, rezultă că, dacă părţile au autonomie de voinţă în a încheia sau nu contracte şi în a le determina conţinutul în limitele impuse de legea civilă, ele sunt ţinute apoi în a executa întocmai toate contractele ce îndeplinesc aceste condiții.

---

[14] Originea sa se află în dreptul roman, în principiul *omnis conventio intelligitur rebus sic standibus* (toate convenţiile sunt considerate valabile dacă împrejurările în care au fost încheiate rămân neschimbate); Curtea Internaţională de Justiţie a recunoscut clauza *rebus sic stantibus* ca regulă obiectivă în materia tratatelor, declarând în cauzele soluţionate că, în cazul în care noile împrejurări apărute pun în pericol existența unui stat sau îl prejudiciază, această clauză poate şi trebuie să fie aplicată și să ducă la revizuirea tratatului, iar în cazuri grave la nulitatea acestuia.

[15]Astfel de contexte sunt sesizate şi de jurisprudenţa străină, în contextul pandemiei Covid-19, amintind aici Judecătoria de Primă Instanţă nr. 20 din Barcelona, care prin hotărârea pronunțată la finele anului 2020, în speţa soluţionată, a dat câștig de cauză chiriașului reclamant aplicând clauza *rebus sic stantibus*, sens în care a dispus obligarea proprietarului de a reduce cu un procent de 50% chiria pe durata stării de alertă și ca urmare a pierderii de venit a chiriașului datorată Covid -19.

Formula frecvent folosită, exprimată prin adagiul latin, *Pacta sunt servanda,* somează părţile că sunt obligate să îşi respecte angajamentele luate prin contractul încheiat care capătă astfel putere de lege între părţi, impunându-se deopotrivă şi instanţei ce nu poate cenzura voinţa autorilor.

Principiul forţei obligatorii ce guvernează efectele actului juridic civil este susceptibil de excepţii, care sunt expres şi limitativ prevăzute de lege. Una dintre aceste excepţii este impreviziunea, **indicată prin art. 1271 alin (2), astfel: dacă executarea contractului a devenit excesiv de oneroasă datorită unei schimbări excepționale a împrejurărilor care ar face vădit injustă obligarea debitorului la executarea obligației, instanța poate să dispună, fie adaptarea contractului pentru a distribui în mod echitabil între părți pierderile și beneficiile ce rezultă din schimbarea împrejurărilor, fie încetarea contractului la momentul și în condițiile pe care le stabilește.**

BIBLIOGRAPHY

1. **Adriana Almășan**, *Drept civil. Dinamica obligațiilor,* Editura Hamangiu, Bucureşti, 2018;
2. **Alinel Bodnar**, *Aspecte privind formarea contractului în viziunea noului Cod civil,* Revista Dreptul, Uniunea Juriştilor din România, Bucureşti, nr. 8/2013.
3. **Gabriel Boroi, Carla Alexandra Anghelescu**, *Curs de drept civil. Partea generală*, Ediţia a 3-a, revizuită şi adăugită, Editura Hamangiu, Bucureşti, 2021;
4. **Ioan Adam**, *Tratat de drept civil. Obligaţiile,* Volumul I, Contractul, Editura C.H. Beck, București, 2017;
5. **Ionuţ-Florin Popa**, *Testul impreviziunii după 10 ani de Cod civil*, Revista Română de Drept Privat, no. 3-4/2021, p. 527-558;
6. **Liviu Pop**, *Tratat de drept civil. Nasterea, statica, dinamica si stingerea obligatiilor,* Editura Universul Juridic, Bucureşti, 2023;
7. **Liviu Pop**, **Ionuţ-Florin Popa, Stelian Ioan Vidu**, *Tratat de drept civil. Obligaţiile,* Ediţia a II-a, Editura Universul Juridic, Bucureşti, 2020
8. **Lucretia Dogaru, Antonia Diana Dogaru**, *Drept civil. Parea generală*, Editura Pro Universitaria, Bucureşti, 2021;
9. **Marian Nicolae,** *Drept civil.Teoria generală,* Volumul I, Editura Solomon, 2017;
10. **Marian Nicolae** (coord.), *Actul juridic în Noul Cod civil. Probleme teoretice cu implicații practice*, Editura Solomon, București, 2020;
11. **Ovidiu Ungureanu, Cornelia Munteanu**, *Drept civil. Partea generală*, Ediţia a II-a, revăzută şi adăugită, Editura Universul Juridic, Bucureşti, 2017.

STYLISTIC FEATURES OF PALEOLITHIC PAINTING

Ioana-Iulia Olaru
Prof., PhD, ,,George Enescu" National University of Arts, Iași

Abstract: Being characteristic to the superior Paleolithic, the rupestral painting surely appeared because of utilitarian needs (its purpose being magical-religious), but no matter the sparkle that was at the basis of this representation, what is undeniable is the apetite of the primitive man for something beyond the needs of daily life. Thus, there is no wonder that some stylistic features have appeared ever since the beginning, they will represent the fundament for the painting art of that moment and of today: today, we are also searching for realism in a representation, there was realism even back then, having important waivers from simple naturalism; we find perspective rendering, details, the suggestion of movement and expressiveness, the capacity for synthesis (in human representations, but also animal ones), the colouring value itself.

Keywords: stylisation, abstraction, forteshortening, modeling, polichromy

După dispariția completă a hominizilor neanderthalieni, în Paleoliticul Superior, omul modern s-a răspândit pe tot Globul. Încheierea procesului antropogenezei are loc în perioada aceasta, a vânătorilor și culegătorilor, în care omul duce o existență în permanentă luptă cu animalele. Cu atât mai uimitoare este evoluția spirituală întâmplată acum, transformarea psihică ce a condus la o adevărată explozie a personalității umane, care a marcat intrarea umanității într-o nouă eră.

Eleganța uneltelor litice – tot mai mici, mai diversificate (peste 100 de tipuri!) și lucrate cu tot mai multă acuratețe – s-a datorat perfecționării cioplirii silexului, diverse unelte fiind obținute din lame din silex retușate ulterior. Silexul a fost însă înlocuit și de roci clivabile, mai puțin eficiente (cuarțit, gresie).

În ceea ce privește arta, putem începe cu înseși subiectele preferate. Pentru vânătorul de atunci, animalul – principala sursă de hrană și principalul pericol – a fost subiectul preferat în pictură.

Rezultatul muncii artistului de atunci era pus în slujba vieții cotidiene – fapt pentru care reprezentarea picturală trebuia să aibă autenticitate totală, să se transforme în animalul însuși.

Se impune încă de la început menționarea aplicării – chiar dacă încă spontan și intuitiv – a câtorva principii care vor deveni mai târziu proprii artei. Cu atât mai de admirat acest lucru, cu cât aceste lucrări nu au fost create pentru a decora interioarele peșterilor sau pentru a delecta, pur și simplu, privirile.

REALISMUL

Este prezentă peste tot, în toate domeniile artei, această raportare a omului la realitatea înconjurătoare. În ceea ce privește pictura rupestră, în general, imaginile Paleoliticului sunt reprezentative pentru nivelul atins de realismul formelor în Gravettian[1]. Direcția aceasta naturalistă, întâlnită cu precădere în reprezentările animaliere, rezultă din impulsul de comunicare. …O comunicare a informației vizuale relativ la realitatea care trebuia reînviată

[1] Picturile rupestre europene aparţin Magdalenianului, dar fondul este comun. Cf. Vasile Drăguţ, *Arta românească*, vol. I, *Preistorie, Antichitate, Ev Mediu, Renaştere, Baroc*, Bucureşti, Editura Meridiane, 1982, p.16

pentru ca țelul să fie atins: anume ca acele reprezentări să aibă un efect magic. Ele (reprezentările) nu era necesar să fie frumoase, scopul lor nefiind unul estetic, ci să fixeze imaginea prăzii de a doua zi, pe care s-o poată recunoaște toți vânătorii și să poată să și-o aproprieze, lovindu-i cu săgețile reprezentarea și distrugând energia animalului. Și aceasta pentru că primitivul nu făcea deosebire între realitate și imagine.

Pentru acest ritual nu erau necesare intervenții care să țină de fantezie. Este de admirat în acest sens simțul observației, dar și înalta îndemânare și îndelungul exercițiu care l-au ajutat pe artistul primitiv să obțină scopul urmărit – cel de a crea imaginea ființelor din proximitate.

Sigur că în artă, în general, veridicitatea este o calitate, în general, dar nu este de aplaudat realismul pentru el însuși. De altfel, acesta nici nu există cu adevărat: o imagine cu cea mai bună asemănare cu modelul este și aceasta o altă realitate de fapt, o trecere prin filtrul cunoașterii și implicării autorului. Și aceasta pentru că nici o realitate a unui individ nu poate semăna până la identitate cu realitatea altuia. Astfel încât, în artă, importantă este mai mult deosebirea de obiectul reprezentat, nu asemănarea cu acesta: arta trebuie să ne ajute nu să copiem realitatea, nici s-o ocolim, ci s-o recunoaștem, dar mai mult, s-o cunoaștem. Și aceasta pentru că ne-o poate prezenta într-un mod nou, ne poate dezvălui acele aspecte ascunse ale realității. Nici reproducerea formei prin imitație nu este o reproducere mecanică: artistul încearcă să afle semnificațiile lucrului care i-a atras atenția. Imaginația este cea care desprinde artistul de experiența simțurilor și îl face să creeze forma artistică. Iar imaginația este pusă la lucru de sentimentul încercat la pictarea subiectului, nu doar de perceperea a ceea ce se relevă în fața ochilor.

Așadar, în artă, începând chiar cu Preistoria, însăși imitația, deși este primul nivel al contactului omului cu natura și cu viața, nu este doar o reproducere a realului, fără implicare a spiritului. Frumosul din natură este un reflex al frumosului care aparține spiritului, spune Hegel. Spiritul este așadar cel care face artistul să nu se limiteze la a copia formele, ci să le scoată din natură, rezultând opera de artă nerepetabilă, pentru că reflectă personalitatea artistului.

Astfel încât, parcă știind că trebuie să păstreze distanța față de Natură, artistul primitiv a evitat să reducă arta la un realism facil, la un model în care s-ar fi diluat individualitatea sa artistică. Dintotdeauna artistul a dorit – și Arta paleolitică este o dovadă – să evite asemănarea absolută cu modelul. Intenția acestuia a fost – deși doar intuitiv prezentă – mai ales să emoționeze și pentru aceasta el a apelat la o abstractizare spirituală a modelului, căruia i-a relevat acele particularități care să-i evidențieze individualitatea.

Astfel, încă din aceste timpuri ale începuturilor omenirii, asemănarea nu a fost dusă până la ultime instanțe. Realismul vizual a fost completat de un realism intelectual, artistul redând nu doar ceea ce vedea, ci mai ales ceea ce cunoștea despre animalul reprezentat, introducând caracteristici care nu se vedeau, dar despre care știa că există. Se folosea de realism ca de o paletă de oferte pentru ce dorea să creeze, văzându-l ca punct de plecare și nu ca finalitate.

Așadar, nici Arta paleolitică – și poate și din acest motiv și-a câștigat dreptul de a fi numită artă – nu s-a limitat la a oglindi realitatea, ci a reușit să accentueze acele aspecte importante ale vieții, importante pentru a vedea și a înțelege lumea, pentru a-i explica misterele. Faptul este valabil și pentru privitorii ei de atunci, dar și pentru noi, cei care o descoperim după milenii. Nu a fost copiată natura, ci a fost interpretată. Imaginația întrebuințată creativ a fost cea care a făcut distincția între artă și meșteșug. ...Creativ – și nu fantezist! De fapt, a fost vorba despre armonizarea fanteziei cu imaginația și cu măiestria.

În ceea ce privește realismul surprinderii proporțiilor, musculaturii, asemănării cu modelul reprezentat – toate acestea sunt magistral rezolvate în sfera reprezentărilor animaliere. Ceea ce vedea în lumea înconjurătoare îl captiva în așa măsură pe artistul primitiv

încât prima dorință era cea de imitare a naturii. Și, în vederea acestui deziderat, omul paleolitic se dovedește capabil de un simț al observației ieșit din comun, nedepășit nici de artiștii zilelor noastre. Îi spunem și lui cu îndrăzneală artist – pentru că îndemânarea cu care erau realizate aceste picturi murale dovedește un îndelung exercițiu căpătat în urma unei „pregătiri" și a unei permanentizări a acestei activități, ceea ce ducea la rezultate cu valoare estetică autentică, fundamentate și pe o tradiție artistică ajunsă la maturitate de-a lungul mileniilor.

La capătul *Diverticulului axial* din Peștera Lascaux, un „cal în cădere" este redat invers, în mod uimitor cu o mare stăpânire a proporțiilor, în ciuda faptului că nici artistul, nici privitorii nu puteau cuprinde dintr-o singură privire întreaga imagine.

Încadrabile în stilul ce definește perioade mai recente ale Paleoliticului Superior, reprezentările animaliere de la Tijat (Dordogne) au forme flexibile și o redare de un remarcabil realism fotografic în ceea ce privește proporțiile, dar și sensibila surprindere a mișcării.

O mare parte a artei preistorice a Africii de sud „portretizează" remarcabil animale (girafe grațioase, antilope fine), cu un desen precis, prin care este relevat simțul de observație al autorului, care redă postúri dintre cele mai diverse, precum și detalii anatomice (copite despicate), dar și într-o cromatică rafinată, în care modelarea culorilor (alb, roșu) sugerează contururile corpurilor prin policromia umbrită, într-o tehnică de un înalt nivel calitativ[2].

Așadar, arta rupestră dă dovadă de un naturalism dus la extrem. Acesta este un fapt de necontestat.

INTERPRETAREA

De necontestat este însă, după cum vom vedea mai jos, și faptul că aceste reprezentări nu erau o simplă imitație.

Tocmai aceasta este menirea artei: de a traduce și a comunica aparențele universului exterior și lăuntric în forme care să schimbe aspectul realității. Realismul în arta figurativă presupune oricum implicații ale unor elemente mentale, precum recunoașterea asemănării și selecția, în dorința de a realiza ulterior imaginea realității percepute.

Dar de necontestat este existența artisticului, a creativității în aceste reprezentări. Desigur, și proporțiile corpului sunt componente ale artei (ca orice altă lege a acesteia), dar artisticul este conținut doar în dorința și știința creatorului de a le aplica. Personalitatea artistică, spiritul artistului, stilul acestuia – pe lângă imaginație, inventivitate, originalitate – conferă valoare operei de artă. Recunoaștem animalul, dar arta are rolul, îndeplinit încă de atunci, de a se depărta de asemănarea perfectă cu realitatea. Nu fragmentele imitate constituie artă, ci capacitatea de a jongla cu elementele vizuale, de a pune la lucru toate schemele și formulele, într-un mod aparte și particular fiecărui observator.

Este de admirat așadar diferențierea de formele naturale, desprinderea de animalul care a servit drept model, o dată cu aportul mental. Nu înseamnă că simțul de observație nu este pus în aplicare, dar este în același timp înregistrată, în însuși realismul formelor, interpretarea. Ca și în cazul reprezentărilor umane din sculptură, și în cazul celor animaliere din pictură se constată desprinderea de realism, pentru ca acestea să îmbrace forma unor reprezentări convenționale: în ceea ce privește proporțiile – vezi supradimensionarea abdomenului și a trupului, în general, al mamiferelor, în detrimentul picioarelor – incorect plasate uneori, ori mici, schematice, neterminate.

Așadar, cel puțin imaginație artistică este prezentă aici: capacitatea de a remodela realul, pentru a plăsmui imagini artistice, pe baza impresiilor acumulate anterior. Și aceasta

[2] Jane Turner, *The Dictionary of Art,* vol.18, New York, Grove'Dictionaries, 1996, p.375

pentru că importantă în arta veritabilă nu este realitatea, după cum aminteam, ci imaginația care a permis realității să o inspire. În plus, nivelul reprezentărilor nu este cel al unui copil: nu avem de-a face cu trăsături ale artei infantile, cu imitație naivă, ci cu stilizare, abstractizare, conjugări de forme în raporturi organice. Sigur, există și artă paleolitică puerilă, cu schematism anatomic (mai ales în reprezentările umane). Sigur, există și arta naturalistă, cu caracter ilustrativ (animale și personaje ce aduc informații despre lumea acelor timpuri), dar toate acestea coexistă cu cele în care regăsim gândire logică, matură, simbolism, din fericire uneori ușor de înțeles chiar pentru noi, cei de acum (reprezentarea unui om din Peștera La Madeleine, care își părăsește arcul, semnificând trecerea dincolo...).

Încă de la cele mai vechi reprezentări (*Bizonul* din Greze, Dordogne) (Aurignacian)[3], de remarcat este caracterul puternic abstractizant – evident în opțiunea pentru formele din care sunt îndepărtate orice neregularități și alterări. Desigur, în pictura paleolitică nu este redus desenul la un contur sever, însăși linia de contur concordă cu viziunea modernă a zilelor noastre, regăsindu-se – în cazul unor exemple precum cel al imaginii unui rinocer de la Chauvet – procedee grafice precum modulația sensibilă a acesteia (a liniei)[4]. Tot în ceea ce privește linia de contur, *Căprioara* de la Altamira demonstrează remarcabila precizie cu care este surprinsă silueta suplă a animalului. Nu lipsesc ici-colo detalii care demonstrează că artistului îi plăcea să se joace cu diversificarea... Dar, în general, simplificarea este regula de bază a construcției.

În plus, naturalismul se oprește de asemenea acolo unde însuși realismul nu este propriu-zis o reproducere a realului – oriunde și oricând, ci doar atunci când acest lucru era necesar. Cu ocazia reproducerilor ce serveau ritualurilor de vânătoare, desigur artistul simțea necesitatea lucrului în conformitate cu ceea ce îi oferea simțul observației. Dar nici atunci el nu urmărea redarea unui animal anume, ci a unui prototip, fapt ce făcea ca magia să poată avea loc. Pentru că, de fapt, artistul paleolitic picta din memorie.

Așadar, în ceea ce privește satisfacerea unei nevoi artistice – pentru că omul primitiv era imposibil să nu fi simțit și o plăcere de ordin artistic –, nu realismul a fost cel care a dictat în pictura de atunci. Nu după natură era alcătuită imaginea, ci se urmărea în execuție o generalizare a unui concept. Fapt foarte vizibil mai ales în cazul reprezentărilor umane.

REDAREA ÎN PERSPECTIVĂ

Cum spuneam și mai sus, artistul primitiv dovedește că avea capacitatea de a reda ceea ce cunoaște, nu neapărat ceea ce alcătuiește aspectul sesizabil la prima vedere. De exemplu, sugera doar ideea pe care și-o făcea despre reprezentarea coarnelor animalului, una lângă alta, distinct, așa cum memoria îi spunea că sunt, nu cum apar ele la o redare corectă în perspectivă (cornul din planul al doilea mascat de cel din prim-plan). Bizonul cabrat din Altamira are coarnele trasate după o axă frontală. Picioarele unui animal văzut în profil sunt în număr de două, deși, la o redare corectă a realității, toate patru s-ar observa parțial. La Chauvet întâlnim și suprapuneri ale membrelor sau capului unor animale. Dar tot aici există și redare în perspectivă răsucită, în care corpul animalului este redat din profil, iar coarnele și copitele, din față.

De asemenea, există uneori racourci-ul (*Doi reni*, Font-de-Gaume), atunci când artistul optează nu pentru aspectul potrivit unei recunoașteri facile, ci pentru acela care este caracteristic animalului. La Lascaux, sugerarea perspectivei este inteligent stăpânită de artistul care știa să lase libere zonele mai depărtate ale membrelor, nelipite de corpuri.

[3] René Huyghe, *Dialog cu vizibilul. Cunoașterea picturii,* București, Editura Meridiane, 1981, p.125
[4] Julian Bell, *Oglinda lumii: o nouă istorie a artei,* București, Editura Vellant, 2007, p.13

DETALIEREA

În legătură cu realismul, în ciuda sintezei, în alcătuirea contururilor este de admirat talentul artistului de atunci de a spori puterea de convingere prin redarea detaliilor ce sugerează alcătuiri anatomice, precum blana animalelor, de exemplu, ori musculatura surprinsă cu rafinament (*Căprioara* de la Altamira), pentru a fi pusă în evidență grația animalului. Unele coarne ale cerbilor din Lascaux sunt foarte detaliat redate și chiar exacerbate, au mai multe ramificații și sunt uneori foarte mari. Un leu al cavernelor scuipă sânge (poartă urma unei săgeți), timp în care, cu un jet de urină, își marchează teritoriul.

Cu toată această reprezentare uneori fidelă a realității cunoscute de artistul primitiv, acesta nu a căutat niciodată reproducerea totală și scrupuloasă a modelului, reproducere în care s-ar fi lăsat absorbit de detalii. El a știut să evite redarea mecanică și să facă loc artisticului în exprimarea impresiilor sale despre lume. ...O lume pe care o recepta în toată frumusețea ei și pentru care și-a mobilizat toate resursele creativității sale pentru a făuri o „operă" care uimește încă și acum prin fermecătoarea ei prospețime, prin expresivitate și spontaneitate. Și aceasta cu toată corecta surprindere și redare, cu finețe a execuției, dar și cu siguranță a desenului, de altfel, a informațiilor și detaliilor anatomice.

Dar toate acestea au fost împletite cu un modernism tradus prin economie grafică, chiar minimalistă[5], a imaginilor reprezentate, care demonstrează existența unei neobișnuite inteligențe artistice (formată așadar înaintea gândirii logico-abstracte), ce a dat naștere unei arte veritabile, care anunță direcții moderne și tendințe contemporane chiar.

Mai mult, fără a vorbi aici despre stilizare a formei, este vorba și în acest caz, al asemănării accentuată prin detaliere, despre o selecție conștientă a acelor caracteristici care erau considerate atunci esențiale, excluzându-le pe cele mai puțin importante: pieptul animalului „vânat" este neglijat în detrimentul săgeților desenate cu claritate; ochii și urechile lipsesc la unele animale (mamuții figurați în Peștera Combarelles). Ca și în cazul redării în perspectivă (pe care o vom prezenta mai jos), vorbim și în acest caz, al renunțării la unele detalii, despre desenarea a ceea ce se știe și nu a ceea ce se vede, caracteristici vizibile și caracteristici imposibil de accesat vizual simultan, dintr-un singur unghi de abordare. Această dificultate este de așteptat în cazul trecerii de la tridimensionalul animalului, la bidimensionalul reprezentării lui. Dacă modelul real poate înfățișa mai multe detalii, imaginea pictată, nu. Va operá, în acest caz, primatul esențialului. Astfel, realismului vizual i se opune realismul intelectual.

MIȘCAREA

Totuși, forța de sugestie a mesajului pictural al acelor imagini s-a îmbogățit prin noi valențe și aceasta pentru că, în mod surprinzător, nu doar realismul reprezentărilor zoomorfe a interesat artistul primitiv. Mișcarea corpurilor a fost surprinsă desăvârșit, cu fidelitate a redării atitudinii naturale, în picturile rupestre ale unor creatori care deja aveau ca particularitate a gândirii capacitatea de a simboliza, de a căuta semnificațiile ascunse ale lucrurilor.

O ureche ciulită reprezentată sugerează exercitarea simțului auzului respectivului animal; de fapt, se dovedește și aici capacitatea de observație a omului paleolitic. Un galop al cailor la Lascaux are prospețime și vigoare tinerească. În această peșteră totul pare că dansează și înaintează vivace. Ni se relevă o lume sălbatică și plină de viață, dar și de grație, ale cărei energii puternice sunt ilustrate de pictorii anonimi. La Lascaux, un cal paște, unul se tăvălește la pământ, altul saltă. Cabrarea taurului din Altamira denotă o întreagă știință a

[5] Claude Frontisi (coord.), *Istoria vizuală a artei,* Bucureşti, RAO, 2003, p.12

redării mișcării, ca și dinamismul „căprioarei” (din aceeași grotă) sau cabrarea bizonului surprins în mișcare, cu cel mai bun naturalism (regăsit și în ceea ce privește proporțiile segmentelor anatomice), dovadă a simțului de observație al omului paleolitic.

Imaginile lasă întotdeauna o impresie de vigoare și de vioiciune, mai ales cele în care dinamismul este evident în surprinderea unei atitudini de înaintare în galop sau într-un salt impetuos, specific unei specii sau alteia. În aceste exemple, mai mult decât în cele statice – oricât de uimitoare sunt ele din punctul de vedere al construcției anatomice –, este surprinsă viața ce însuflețea animalul evocat.

Cu capul lui plecat, adus spre piept și cu coarnele redate în perspectivă frontală, la care se adaugă siguranța și rapiditatea notațiilor corpului, unul dintre taurii de la Pech-Merle este una dintre cele mai frumoase picturi ale peșterii.

De amintit, nu numai în privința exemplelor de la Altamira de altfel, că neregularitățile tavanului au ajutat foarte mult conceperii poziției și mișcării, animalele părând că dorm, cad, se rostogolesc, dau naștere, dar aceste forme au fost desenate astfel încât să se potrivească excrescențelor pereților, având diferit față de bizonii din jur doar poziția picioarelor și a capului[6].

EXPRESIA

Interesantă și cu rezonanță modernă este și încercarea de a reda viața lăuntrică a acestor animale, în spatele naturalismului reprezentărilor. Pline de expresivitate, aceste picturi comunică privitorului, cu o libertate efervescentă, o emoție intimă, dar plină de forță.

O expresivitate tradusă aici prin intensă spiritualitate găsim la puiul de bizon din Peștera La Madeleine, care își face toaleta, scenă de mare sensibilitate, ca și cea din Peștera Las Monedas, din care se degajă atitudinea reflexivă a calului încremenit în mijlocul stepei. Sugerarea timidității, ca și fragilitatea care se degajă din întregul animal caracterizează magnifica cerboaică din fundul sălii din Altamira, una dintre cele mai frumoase picturi de aici în ceea ce privește anatomia – gâtul încordat și proiectat înainte –, dar mai ales în proporțiile – studiate pentru ca animalul să fie privit doar dintr-un singur unghi, stând jos, în poziție oblică[7]. Furia la bizonul din Niaux este tradusă ingenios prin linia fermă a ochiului încrețit; blândețea privirii mamutului din Bernifal conține și o doză de viclenie. Un cal în galop din Lascaux are urechile ciulite, semn de atenție. Calul răsturnat de la Lascaux are urechile lăsate pe spate, semn de teamă.

CROMATICA

În general, animalele sunt monocrome. Dar unele sunt realizate în combinații de câte două culori: galben și negru, roșu și negru. La unele semne pătrate din *Naosul* de la Lascaux apar cele trei culori ale paletei: galben, roșu și negru. Unul dintre bizonii adosați a fost pictat inițial în roșu, apoi acoperit cu negru, ceea ce schimbă tonalitatea. Adăugând și fondurile, efectul general e policrom. Luminile torțelor probabil sporeau contrastele, negrul devenea mai profund, galbenul și roșul, mai strălucitoare.

Îmbogățiri ale aspectului reprezentărilor au fost realizate cu ajutorul culorii, prin care este redată masa corporală a animalelor. Uimitoare este prospețimea efectelor cromatice, rafinamentul tranziției de la o tentă la alta.

Pata din interiorul sus-amintitului mamut din Bernifal sugerează volumul. Altamira este o culme a modelajului rafinat dar ferm, cu tranziții fine dar vioaie de la un ton la altul. La

[6] Jane Turner, *op. cit.*, p.688

[7] Enzo Bernardini, *Atlas de arheologie; Marile descoperiri ale civilizaţilor antichităţii,* Oradea, Editura Aquila, 2006, p.21

Chauvet, volumul sugerat prin modeleu concurează clarobscurul din picturile antice romane, dacă nu chiar le evocă pe cele renascentiste. În Lascaux, la *Caii chinezești*, nu știi ce să admiri în primul rând: siguranța și eleganța conturului, ori strălucirea culorilor contrastante, în care dispunerea, cu aceeași fermitate și frapantă cunoaștere, a modeleului în „M", cu abdomenul mai deschis la culoare, induce o impresie copleșitoare prin perfecta stăpânire a utilizării mijloacelor de limbaj plastic, pentru a se reda volumetria prin ecleraj.

O caracteristică a Artei paleolitice a fost diversitatea fără seamăn a reprezentărilor. La care se adaugă însă și marea omogenitate a dispunerii lor: motive asemănătoare ca formă au fost găsite atât pe obiectul mic, cât și în arta rupestră. Probabil că gândirea avea o complexitate mult mai mare decât se crede, adăugând la toate acestea și coerența tradusă prin preferința pentru anumite subiecte, asocieri, grupări, formule. Remarcabilă este însă și evoluția neîntreruptă.

BIBLIOGRAPHY

Bell, Julian, *Oglinda lumii: o nouă istorie a artei,* Bucureşti, Editura Vellant, 2007, trad. Bogdan Lepădatu, Tania Siperco

Bernardini, Enzo, *Atlas de arheologie; Marile descoperiri ale civilizaţilor antichităţii,* Oradea, Editura Aquila, 2006, trad. Elena Rotaru

Drăguţ, Vasile, *Arta românească*, vol. I, *Preistorie, Antichitate, Ev Mediu, Renaştere, Baroc*, Bucureşti, Editura Meridiane, 1982

Frontisi, Claude (coord.), *Istoria vizuală a artei*, Bucureşti, RAO, 2003, trad. Alina Dimitriu, Liana Filimon, Denia Mateescu

Huyghe, René, *Dialog cu vizibilul. Cunoaşterea picturii,* Bucureşti, Editura Meridiane, 1981, trad. Sanda Râpeanu

Turner, Jane, *The Dictionary of Art*, vol.18, New York, Grove'Dictionaries, 1996

THE ROLE OF INTERNAL / MANAGERIAL CONTROL IN PUBLIC CULTURAL ENTITIES IN THE EUROPEAN CONTEXT

Petruța Blaga
Prof., PhD, UMFST ,,G. E. Palade" of Târgu Mureș

Abstract: The theme of the protection and valorization of cultural assets comes up frequently in the debates of the European Parliament, generating important initiatives. The intrinsic and perennial value of cultural diversity and creativity is emphasized and caution is advised in the mechanical application of strictly economic logic to the cultural domain. As part of a macroeconomic analysis, it is important to study the impact of managerial control systems on the efficiency of public institutions. In the context of the general principles of good practice that make up the Community acquis, control is associated with a much wider meaning, as it is seen as a managerial function and not as a verification operation. The present study aims to highlight the impact of managerial control systems on the efficiency of public cultural institutions.

Keywords: European context, public cultural institution, internal/managerial control, cultural institution management

Contextul general

Consiliul UE a adoptat, încă din anul 2006, Strategia reînnoită de Dezvoltare Durabilă pentru o Europă extinsă, iar în anul 2019, Comisia Europeană a adoptat Strategia de Dezvoltare Durabilă "O Europă durabilă în perspectiva anului 2030". Documentele sunt concepute într-o viziune strategică unitară și coerentă, având ca obiectiv general îmbunătățirea continuă a calității vieții pentru generațiile prezente și viitoare prin crearea unor comunități sustenabile, capabile să gestioneze și să folosească resursele în mod eficient și să valorifice potențialul de inovare ecologică și socială al economiei în vederea asigurării prosperității, protecției mediului și coeziunii sociale.

Strategia UE pentru Dezvoltare Durabilă, care reprezintă fundamentul Strategiei Naționale a României în domeniu, completează Strategia de la Lisabona și se dorește a fi un catalizator pentru cei ce elaborează politici publice și pentru opinia publică [1], în scopul schimbării comportamentului în societatea europeană, inclusiv în societatea românească, și implicării active a factorilor decizionali, publici și privați, precum și a cetățenilor în elaborarea, implementarea și monitorizarea obiectivelor dezvoltării durabile.

Responsabilitatea pentru implementarea Strategiei revine Uniunii Europene și statelor sale membre, implicând toate componentele instituționale la nivel comunitar și național.

Specialiștii în management public s-au orientat în cercetările lor în ultimii ani asupra câtorva aspecte comune:

- analiza performanței prin rezolvarea eficientă și eficace a treburilor de interes public;
- reducerea cheltuielilor publice și transformarea centrelor de alocații bugetare în centre de eficiență publică, în care câștigul social dat de o anumită activitate să poată fi evaluat.

Dimensiunea culturală a dezvoltării durabile

Păstrarea patrimoniului cultural, creației contemporane și diversității culturale ca premisă a coeziunii și solidarității europene este menționată în mod expres în Strategia pentru Dezvoltare Durabilă a UE [2] și se regăsește în principalele documente politice ale Uniunii

Europene, în Tratatul de la Lisabona, într-o serie de convenții multilaterale adoptate sub egida UNESCO sau a Consiliului Europei, inclusiv în Strategia Națională pentru Dezvoltare Durabilă a României Orizonturi 2013-2020-2030. Importanța dimensiunii culturale la nivelul Uniunii Europene este evidențiată de faptul că în domeniul creației și serviciilor culturale lucrează aproximativ 6 milioane de cetățeni europeni, reprezentând 3,1% din totalul locurilor de muncă în UE.

Tema protecției și valorificării bunurilor culturale (imobile, mobile și imateriale, peisajele culturale) revine frecvent în dezbaterile Parlamentului European, generând inițiative importante cum ar fi introducerea unei sigle patrimoniului european, măsuri suplimentare pentru protecția proprietății intelectuale, inclusiv pentru creațiile online, realizarea unui echilibru rațional între libertatea de acces și combaterea pirateriei digitale, promovarea unui cadru fiscal favorabil industriilor culturale.

Se subliniază, de asemenea, valoarea intrinsecă și perenă a diversității și creativității culturale și se recomandă prudență în aplicarea mecanică a logicii strict economice la domeniul cultural. Dezvoltarea durabilă [3] ca obiectiv strategic fundamental presupune încetățenirea unor practici și instrumente libere și diverse de acces la educație și cunoaștere, la tezaurul cultural al propriei națiuni și al umanității în ansamblu, la toate resursele care pot dezvolta creativitatea și spiritul inovator [1]. Este vorba de asigurarea șansei pentru toți indivizii de a deveni producători de cultură, depășind astfel statutul de simpli consumatori de divertisment.

În esență, principiile dezvoltării durabile se aplică în egală măsură patrimoniului cultural ca și capitalului natural, fiind vorba de resurse moștenite de care trebuie să beneficieze și generațiile următoare. Întrucât avem de-a face cu resurse neregenerabile, eventuala lor irosire, din ignoranță sau neglijență, devine astfel irecuperabilă și ireversibilă.

Controlul intern/managerial în entitatea publică

Privit prin prisma principiilor generale de bună practică acceptate pe plan internațional și în Uniunea Europeană, conceptul de control intern a fost definit de Comisia Europeană ca fiind: *"ansamblul politicilor și procedurilor concepute și implementate de către managementul și personalul entității publice, în vederea furnizării unei asigurări rezonabile pentru: atingerea obiectivelor entității publice într-un mod economic, eficient și eficace; respectarea regulilor externe și a politicilor și regulilor managementului; protejarea bunurilor și a informațiilor; prevenirea și depistarea fraudelor și greșelilor; calitatea documentelor de contabilitate și producerea în timp util de informații de încredere, referitoare la segmentul financiar și de management."*[4]

În oricare entitate publică există un anumit sistem de control intern/managerial care trebuie să fie dezvoltat, perfecționat până la nivelul care să permită managerului general și responsabililor de la diferite nivele ierarhice, deținerea unui bun control asupra funcționarii entității publice în scopul realizării obiectivelor fixate.

Controlul intern/managerial trebuie astfel proiectat și implementat, încât să acționeze permanent, în funcție de specificul fiecărei entități, de situațiile concrete. Acțiunile de control sunt la dispoziția managementului, însă trebuie aplicate de fiecare salariat de la toate nivelurile. Managerul entității este responsabil și pentru organizarea controlului intern [5].

Activitățile specifice sistemului de control intern/managerial fac parte din procesul orientat spre realizarea obiectivelor stabilite și includ politici și proceduri privind: autorizarea și aprobarea, separarea atribuțiilor, accesul la resurse și documente, verificarea, analiza performanței, revizuirea proceselor și activităților, supravegherea. Astfel, entitățile publice care au implementat un sistem de management al calității sau orice alt sistem de management specific domeniului de activitate, pot răspunde la cerințele impuse de controlul intern/managerial, prin principiile specifice sistemului de management implementat. De

asemenea, controlul intern/managerial oferă o asigurare rezonabilă a atingerii obiectivelor, începând cu cele individuale și terminând cu cele generale.

Standardele de control intern/managerial la entitățile publice și scopul acestora

Acquis-ul comunitar în domeniul controlului intern/managerial este alcătuit, în mare măsură, din principii generale de bună practică, acceptate pe plan internațional și în Uniunea Europeană [6]. Modalitatea în care aceste principii se transpun în sistemele de control intern/managerial este specifică fiecărei țări, ținând cont de condițiile constituționale, administrative, legislative, culturale etc.

În contextul principiilor generale de bună practică care compun acquis-ul comunitar, controlului i se asociază o accepțiune mult mai largă, acesta fiind privit ca o funcție managerială și nu ca o operațiune de verificare. Prin funcția de control, managementul constată abaterile rezultatelor de la obiective, analizează cauzele care le-au determinat și dispune măsurile corective sau preventive ce se impun [4].

Standardele de control intern/managerial definesc un minimum de reguli de management, pe care toate entitățile publice trebuie să le urmeze, având ca obiectiv de a crea un model de control intern/managerial coerent. De asemenea, standardele constituie un sistem de referință, în raport cu care se evaluează sistemele de control intern/managerial și se identifică zonele și direcțiile de schimbare.

Stabilirea sistemelor de control intern/managerial intră în responsabilitatea managementului fiecărei entități publice și trebuie dezvoltate ținând cont de specificul legal, organizațional, de personal, de finanțare etc. al fiecărei entități publice în parte. Formularea cât mai generală a standardelor a fost necesară pentru a da posibilitatea managerilor să le aplice, în pofida deosebirilor semnificative între diferitele entități publice.

La elaborarea standardelor interne s-a ținut cont de experiența în domeniu a Comisiei Europene, INTOSAI, Comitetului Entităților Publice de Sponsorizare a Comisiei Treadway, Institutului Canadian al Contabililor Autorizați [4].

Standardele sunt grupate în cadrul a cinci elemente-cheie ale controlului intern/managerial: mediul de control, performanța și managementul riscurilor, informarea și comunicarea, activități de control, auditarea și evaluarea.

În contextul acțiunilor pentru elaborarea și/sau dezvoltarea sistemelor de control intern/managerial, entitățile publice au obligația actualizării permanente a listei actelor normative reprezentative, cuprinse în componenta "referințe principale" a fiecărui standard, precum și a completării acesteia cu orice alte reglementări care cuprind prevederi aplicabile fiecărui standard.

Instituțiile culturale. Rolul sistemelor de control asupra eficienței acestora

Cultura instituționalizată este formată dintr-un ansamblu de persoane juridice, structurate pe două niveluri astfel:

- la nivel de microsistem funcționează o entitate de bază al cărei scop este dezvoltarea și/sau circulația valorilor culturale, respectiv instituția culturală; aceasta este o entitate care se adaptează în funcție de scopul său, de valoarea estetică, spirituală, artistică, morală etc. și nu în raport cu profiturile, cum face microsistemul economic.
- la nivel de macrosistem funcționează o entitate agregată care coordonează un grup de organizații culturale al căror scop principal este realizarea unui fenomen cultural armonios, echilibrat și stabil în ansamblu, respectiv o administrație culturală centrală; aceasta se ajustează pe baza interdependenței și interacțiunii elementelor sale, constituind astfel principalul factor responsabil pentru sistemul său de coeziune și durabilitate.

Instituțiile culturale fac parte din orice comunitate umană. Modul în care sunt administrate și gestionate aceste instituții să își lase amprenta asupra evoluției noastre individuale și colective. În consecință, managerii instituțiilor culturale pot juca un rol de catalizator al schimbării, prin adoptarea și implementarea de strategii manageriale pentru a

supraviețui și a prospera în viitor. Cu cât provocările mediului extern cresc și se înmulțesc (pandemia de COVID-19; progresul tehnologic; schimbările de gust, preferințele consumatorilor), managerii instituțiilor culturale se confruntă cu o triplă misiune [7]: să-și adapteze organizațiile la acest nou context, să găsească noi modalități de a gestiona relația cu publicul, creând în același timp un cadru extern suficient de flexibil încât să permită artiștilor să-și exprime propriile viziuni și să-și manifeste creativitatea.

În cadrul instituțiilor culturale se pot identifica [7]:

– stiluri de management pe care managerii culturali le folosesc ca o consecință a evoluțiilor recente în tehnologie, sănătate (pandemia COVID-19) și stilul de viață (lucru la distanță, învățare online etc.);

– strategii de management adoptate de managerii culturali pentru a atrage publicul (nou și vechi), sporind în același timp sustenabilitatea financiară și păstrând statutul de relevanță al acestor instituții în comunitățile lor respective.

În ceea ce privește problematica sistemelor de control managerial, acestea joacă un rol important în îmbunătățirea performanței și eficacității instituțiilor publice de cultură [8]. Se pot enumera câteva modalități prin care acestea pot influența major unele aspecte ale activității instituției publice culturale:

- *Bugetarea și controlul financiar*

Sistemele de control al managementului ajută la alocarea eficientă a resurselor prin crearea de bugete, monitorizarea cheltuielilor și asigurarea răspunderii financiare. Acestea permit instituțiilor culturale să planifice expoziții, evenimente și programe, menținând în același timp responsabilitatea fiscală.

- *Măsurarea și evaluarea performanței*

Aceste sisteme stabilesc indicatori cheie de performanță (KPI) pentru a evalua succesul programelor culturale. Evaluările regulate ajută la identificarea zonelor de îmbunătățire, la urmărirea progresului și la îmbunătățirea performanței generale.

- *Planificarea strategică și luarea deciziilor*

Sistemele de control al managementului oferă informații bazate pe date pentru planificarea strategică. Liderii pot lua decizii informate cu privire la alocarea resurselor, dezvoltarea programului și implicarea publicului.

- *Managementul riscurilor*

Instituțiile culturale se confruntă cu diverse riscuri, cum ar fi cele financiare și operaționale. Sistemele de control eficiente ajută la identificarea și atenuarea riscurilor, asigurând sustenabilitatea pe termen lung.

- *Transparența și responsabilitatea*

Instituțiile publice de cultură trebuie să fie transparente în operațiunile lor. Sistemele de control al managementului promovează responsabilitatea prin documentarea proceselor, urmărirea rezultatelor și raportarea către părțile interesate.

- *Managementul resurselor umane*

Aceste sisteme ajută la planificarea forței de muncă, evaluarea performanței și dezvoltarea talentelor. Membrii personalului sunt aliniați cu obiectivele organizaționale, ceea ce duce la rezultate mai bune. În consecință, sistemele de control al managementului îmbunătățesc stabilitatea financiară, performanța și guvernanța în cadrul instituțiilor culturale publice, beneficiind în cele din urmă atât instituția, cât și părțile interesate.

În analiza evoluției unei economii este important să se studieze impactul sistemelor de control managerial asupra eficienței instituțiilor publice. Prezentul studiu urmărește să evidențieze impactul sistemelor de control managerial asupra eficienței instituțiilor publice de cultură. În literatura de specialitate există studii care confirmă posibilitatea adaptării diverselor instrumente de control manageriale pentru a răspunde nevoilor instituțiilor

culturale, însă doar un număr redus de studii au încercat să dovedească eficiența implementării acestora [9]. În consecință, s-a demonstrat că implementarea unui sistem avansat de control al managementului poate spori eficiența instituțiilor culturale și probabilitatea îndeplinirii misiunii lor. În cazul muzeelor publice, un sistem eficient de control managerial pare să faciliteze primirea de fonduri publice. În schimb, teatrele publice, care se bucură aparent de o mai mare flexibilitate financiară, se consideră că folosesc ajutoare pentru controlul managerial pentru a stimula creșterea finanțării fără subvenții. Se constată că implementarea sistemelor avansate de control al managementului în instituțiile publice de cultură contribuie pozitiv la îndeplinirea misiunii acestora, chiar dacă îmbunătățește autoevaluarea situației financiare a acestora. S-a constatat de asemenea că eficacitatea instituțiilor culturale este legată de mediul educațional al managerilor acestora, subliniindu-se rolul educației economice/manageriale în vederea sporirii probabilității îndeplinirii misiunii instituțiilor [9].

Fiecare tip de instituție culturală posedă caracteristici unice de afaceri care necesită o abordare personalizată a proiectării sistemelor de control managerial. Necesitatea evaluării instituțiilor printr-un sistem elaborat de control al managementului poate diferi în funcție de specificul instituțiilor. Realizarea de investigații cu privire la impactul sistemelor de control managerial trebuie să se concentreze asupra eficienței alocării resurselor în cadrul instituțiilor culturale, cu scopul de a identifica zonele care necesită acțiuni de remediere sau optimizare.

Concluzii

În literatura de specialitate s-au evidențiat, în cazul instituțiilor publice culturale, diferențe semnificative [10] în ceea ce privește modurile de administrare și gestionare a activității, stilurile de management, precum și modul în care acestea răspund la marile provocări cu care se confruntă în secolul XXI.

BIBLIOGRAPHY

1. Guvernul României, *Strategia Națională pentru Dezvoltare Durabilă a României Orizonturi 2013-2020-2030,* Programul Națiunilor Unite pentru Dezvoltare Centrul Național pentru Dezvoltare Durabilă, 2008
2. Asociația Română pentru Dezvoltare Locală Durabilă, *Cultura,* accesat 25 mai 2024
3. Comisia Europeană, *Document de reflecție către o Europă durabilă până în 2030,* 2019
4. Guvernul României, *Ordin nr. 600 privind aprobarea Codului controlului intern managerial al entităților publice,* 2018
5. Programul Operațional Capacitate Administrativă, Curs de Management și control intern managerial, Cod SIPOCA 87/SMIS 120801, 2015
6. Comisia Europeană, *Controlul intern din sectorul public. Informații privind sistemul de control intern din sectorul public, care are scopul de a îmbunătăți performanța sectorului public în UE,* 2020
7. Coman A., Grigore A.-M. & Ardelean A., *Management of Cultural Institutions. Case Study: Management of Performing Arts in Romania,* Social Computing and Social Media, LNCS, volume 14025, 2023
8. Chiorean M., *Model de aplicare a instrumentelor de control intern/managerial la nivelul unei entități publice pentru îndeplinirea unor obiective specifice,* Revista Finanțe Publice și Contabilitate, nr.1, 2015
9. Wnuczak P. & Osiichuk D., The impact of management control systems and managers' educational background on the effectiveness of public cultural institutions in a

post-transition economy, Taylor & Francis, Economic Research-Ekonomska Istraživanja, Volume 33, Issue 1, 2020

10. Rius-Ulldemolins J., Rubio-Aróstegui A. & Patricio M., *Model of cultural policy and the governance and management of cultural institutions: comparative analysis of three European opera houses,* Taylor & Francis, Cultural Trends, 2024

TRANSPORT OF ELECTRICITY AND PROBLEMS ARISING FROM CUSTOMS DUTIES AND CHARGES WITH EQUIVALENT EFFECT

Anca Ileana Dușcă
Prof., PhD, University of Craiova

Abstract: From the observation of art. 28 - 37 which make up Title II (Free movement of goods) of Part Three (Union policies and internal actions) of the TFEU, it follows that the pillars on which the freedom of movement of goods rests are: the Customs Union and the prohibition of quantitative restrictions between member states . These two pillars are mentioned by art. 28 (ex art. 23 TCE), introductory part of the Title, which states: (1) The Union is made up of a customs union that regulates the whole exchange of goods and which involves the prohibition, between member states, of customs duties on import and export and of any taxes with equivalent effect, as well as the adoption of a common customs tariff in relations with third countries. We note that art. 28 TFEU, in para. (1), speaks of the customs union, and in para. (2) refers to the prohibition of quantitative restrictions, namely by referring to the respective chapter. In the analyzed judgment it is specified that electricity is a commodity within the meaning of Union law and that a tax levied not on a commodity as such, but on an activity necessary in relation to this commodity, such as, in the main case, network services, can enter subject to the provisions on the free movement of goods. Thus, when a tax is calculated on the number of kilowatt-hours transported, and not according to the distance of transport or any other criterion directly related to the transport, it must be treated as applied to the goods themselves.

Keywords: Customs Union, goods, European Union, free movement of goods, electricity

Noțiunea de „marfă”

Mărfurile reprezintă valorile economice, evaluabile în bani, care au fost produse, transformate sau puse în circulaţie în Uniunea Europeană, susceptibile de a fi obiect al tranziţiilor comerciale[1]. Aceasta este una dintre primele definiţii oferite de Curtea de Justiţie, definiţie necesară pentru că nici tratatele originare, nici TFUE nu precizează ce se înţelege prin marfă sau, mai mult, ce se înţelege prin marfă originară dintr-un stat membru, după cum nici noţiunea de piaţă nu este definită[2]. În accepţiunea consacrată de CJCE, piaţa comună presupune „eliminarea tuturor obstacolelor aduse schimburilor comerciale intracomunitare în vederea fuzionării pieţelor naţionale într-o piaţă unică ce va realiza condiţii cât mai apropiate posibil de cele ale unei veritabile pieţe interne”[3].

Definiţia oferită noţiunii de marfă a atras numeroase critici[4], ceea ce a determinat Curtea să aducă mai multe precizări: imaterialitatea unui bun nu reprezintă un obstacol în calificarea sa drept marfă[5] (cazul operelor literare, filmelor şi suporturilor sonore); curentul electric, gazul metan şi produsele petroliere reprezintă mărfuri în sensul dreptului comunitar,

[1] Hotărârea Curţii din 14 decembrie 2004 dată în cauza C-309/02 *Radlberger Getränkegesellschaft şi S. Spitz*, pct. 53.

[2] Doctrina a încercat să definească piața internă ca fiind locul de întâlnire al cererii și ofertei din toate statele membre, fără discriminare pe bază de cetățenie sau, după caz, naționalitate ori distorsiuni ale concurenței. T. Ștefan, B. Andreșan-Grigoriu, *Drept comunitar*, Ed. C.H. Beck, București, 2007, p. 323.

[3] CJCE, 5 mai 1982, C. 15/81. A se vedea: D.M. Şandru, *Drept comunitar. Integrarea europeană. Impactul asupra schimburilor comerciale europene şi mondiale*, Ed. Universitară, Bucureşti, 2007, p. 133; L. Dubois, C. Blumann, *Droit matériel de l'Union Européenne*, Ed. Montchrestien, Paris, 2001, p. 208.

[4] Chiar și cu privire la caracterul vădit mercantil al concepției ce fundează noțiunea de marfă. C. Gavalda, G. Parleani, *Traité de droit communautaire des affaires, 2e éd*, Litec, Paris, 1992, p. 47.

[5] Hotărârea Curţii din 11 iulie 1985, dată în cauza C-60-61/84, *Cineteque Federation national des cinémas franquais*, cazul operelor literare, filmelor şi suporturilor sonore – Culegere 1985, p. 2605.

deşi sistemele şi reţelele de distribuţie a acestora constituie servicii; deşeurile, indiferent că sunt sau nu reciclabile, reprezintă mărfuri. Într-o cauză din 2006, Curtea preciza: deşeurile destinate eliminării intră în noţiunea de „produse" în sensul art. 20 TCE[6]; într-adevăr, chiar dacă sunt lipsite de valoare comercială intrinsecă, acestea pot totuşi determina tranzacţii comerciale referitoare la eliminarea sau la depozitarea acestora[7]; tratatul admite că anumite mărfuri pot fi supuse unor dispoziţii naţionale mai restrictive, cum este cazul armelor şi materialelor de război, monedelor care pot constitui obiecte de artă sau mijloace de schimb[8].

În privinţa originii unui produs, Curtea a precizat că „o marfă este originară în ţara în care a suferit ultima sa prelucrare substanţială economic justificată, efectuată într-o întreprindere echipată în acest sens, şi care prelucrare a dus la fabricarea unui nou produs sau reprezentând un stadiu de fabricaţie important"[9]. Caracterul imprecis al definiţiei a dus la numeroase litigii căci Curtea a fost sesizată, în mai multe rânduri, adesea la iniţiativa operatorilor, importatori sau întreprinderi care se ocupă cu asamblarea mai multor piese spre formarea unui produs, care: fie revendicau natura comunitară a produselor; fie încercau prin implementarea în ţări terţe, altele decât ţara lor de origine, să scape de anumite reglementări comunitare sau să beneficieze de favorurile oferite de Comunitate[10]. De aceea, Curtea a dezvoltat o importantă jurisprudenţă din care au rezultat mai multe reguli: originea unui produs trebuie căutată pornind de la ultima modificare substanţială, care a afectat calităţile obiective ale produsului pentru a obţine un nou şi original produs, ceea ce înseamnă că o simplă operaţie ce vizează doar prezentarea produsului nu este suficientă; nu este exclus ca o operaţie de asamblare să dea naştere unui produs nou, dar trebuie ca această operaţie să constituie un stadiu de producţie determinant care să confere mărfurilor calităţi specifice, rezultă de aici că nu poate fi luată în considerare simpla operaţie de punere laolaltă a unor piese[11]. În acest sens, în

---

6 Cauza C-2/90, *Comisia c. Belgiei*, în *Culegere 1992*, p. T-4431.

7 Cauza C-221/06 *Stadtgemeinde Frohuleiten c. Bundesminister fur Land-und Forstwirtschaft, Unwelt und Wasserwirtschaft* (pct. 36). Curtea, într-o altă hotărâre, precizează: „un bun material sau o materie primă poate constitui nu un reziduu, ci un subprodus de care întreprinderea nu doreşte «să se debaraseze», ci pe care intenţionează să îl exploateze sau să îl comercializeze în condiţii avantajoase". CJCE, Camera întâi, hotărârea pronunţată la 1 martie 2007 în cauza C-176/05, Hotărârea Curţii din 11 iunie 2008 pct. 61 în: A.I. Duşcă, R. Bischin, *Hotărâri ale Curţii de Justiţie a Comunităţilor Europene în materia dreptului mediului*, Ed. Universitaria, Craiova, p. 6.

8 „Nu constituie mărfuri mijloacele de plată, banii falşi, narcoticele şi stupefiantele care circulă în afara sistemului legal". A se vedea: Cauza C-7/78, *Thompson*, în *Culegere 1979*, p. 2247; C-50/80, *Horvath*, în Culegere 1981, p. 385, citate de: G. Gornig, I.E. Rusu, *Dreptul Uniunii Europene*, ed. a II-a, Ed. C.H. Beck, Bucureşti, 2007, p. 152. „Bancnotele şi monedele nu sunt bunuri, deoarece transferul lor este supus regulilor de la circulaţia capitalului conform art. 56 TCE". Cauzele conexate C-358 şi 416/93 *Aldo Bordessa ş.a.*, 1995. I-361, în T. Ştefan, B. Andreşan-Grigoriu, *Drept comunitar*, Ed. C.H. Beck, p. 324; P. Craig, G. De Búrca, *Dreptul Uniunii Europene, Comentarii, jurisprudenţă şi doctrină*, ed. a IV-a, Ed. Hamangiu, Bucureşti, 2009; I.N. Militaru, *Dreptul Uniunii Europene*, Ed. Lumina Lex, Bucureşti, 2009.

9 A se vedea: L. Cartou, *Communautés Européennes*, Dalloz, Paris, 1991, p. 241; J. Mégret ş.a., *Le droit de la Communauté Économique Européenne*, vol. I, Presses Universitatires de Bruxelles, 1970, p. 42.

10 Cum este clauza naţiunii celei mai favorizate – pentru ţările în curs de dezvoltare. Această clauză este o prevedere ce poate fi inserată în convenţii internaţionale, de cele mai multe ori bilaterale, prin care ţările contractante îşi acordă aceleaşi avantaje şi privilegii pe care le-au acordat sau ar putea să le acorde, în viitor unui stat terţ. A se vedea: I. Cloşcă ş.a., *Dicţionar de drept internaţional public*, Ed. Ştiinţifică şi Enciclopedică, Bucureşti, 1982, p. 54; A. Fuerea, *Drept comunitar al afacerilor*, ed. a II-a revăzută şi adăugită, Ed. Universul Juridic, Bucureşti, 2006, p. 62; A.-I. Duşcă, D. Dănişor, *Dicţionar de dreptul Uniunii Europene*, Ed. Simbol, Craiova, 2019, pag. 240.

11 A se vedea: M. Mattera: *Le marche unique européen*, Jupiter, 1990, p. 353; G. Gavalda, G. Parleani, *op. cit.*, p. 36; A.L. Ivan, *Perspective teoretice ale construcţiei europene*, Ed. Eikon, Cluj-Napoca, 2003, p. 50; V. Marcu, *Drept instituţional comunitar*, ed. a II-a, Ed. Lumina Lex, Bucureşti, 2001, p. 251; I. Jinga, A. Popescu, *Dicţionar de termeni comunitari*, Ed. Lumina Lex, Bucureşti, 2000, p. 164; A. I. Duşcă, D. Dănişor, *The issue of the Recognition of Judgements in the European Union – The Role of the translator*, Proceedings of Conference of the International Journal of Arts and Sciences, Volume 05: Number 01/2011.

Hotărârea Curţii (Camera a treia) din 11 februarie, dată în cauza C-373/08, *Hoesch Metals şi Alloys GmbH c. Hauptzollamt Aachen*, se afirmă: sortarea, zdrobirea, purificarea blocurilor de siliciu, precum şi cernerea, şi ambalarea ulterioară a cristalelor de siliciu rezultate din măcinarea blocurilor nu reprezintă o transformare sau prelucrare care conferă originea, în sensul art. 24 din Regulamentul nr. 2913/92 al Consiliului de instituire a Codului vamal comunitar, deoarece acestea nu modifică proprietăţile sau compoziţia produsului[12].

Atât din art. 28 TFUE, cât şi din art. 30 şi 31[13] TFUE rezultă că Uniunea vamală implică: adoptarea unui tarif vamal comun în relaţiile cu ţări terţe; interzicerea, în relaţiile dintre statele membre, a taxelor vamale la import şi la export şi a oricăror taxe cu efect echivalent acestor taxe vamale. Prin urmare, schimburile de mărfuri reglementate de Uniunea vamală, pe care se întemeiază Uniunea, presupune două laturi, sau dimensiuni fiecare beneficiind de soluţia proprie. În ceea ce priveşte relaţiile cu terţele state, dimensiunea externă, se aplică tariful vamal comun, iar în relaţiile dintre state, dimensiunea sau latura internă presupune interzicerea, între aceste state, a taxelor de vamă şi a taxelor cu efect echivalent acestora.

Interdicţia taxelor de vamă şi a taxelor cu efect echivalent

În afară de amintita reglementare cu caracter general cuprinsă art. 28 TFUE, art. 30 TFUE introductiv de capitol (1. Uniunea vamală), interzice „între statele membre taxele vamale la import şi la export sau taxele cu efect echivalent" („interdicţia se aplică, de asemenea, taxelor vamale cu caracter fiscal"). Este de la sine înţeles, că acest articol se găseşte în această formă, în urma numeroaselor modificări care au trecut peste Tratatul de la Roma. Fiecare modificare a reflectat stadiul procesului integraţionist. Aşa se face că dacă în 1957 tratatul prevedea „eliminarea drepturilor vamale ..." în urma modificărilor textul prevede „interzicerea drepturilor vamale ...". Interdicţia cuprinsă în art. 30 TFUE este absolută, astfel că excepţiile pe care le întâlnim în cazul art. 34 şi 35 TFUE, aici nu îşi găsesc locul. Art. 36 TFUE cuprinde excepţii de la regula interdicţiei de restricţii cantitative care sunt justificate pe motive de: „morală publică, ordine publică, siguranţă publică, protecţie a sănătăţii şi a vieţii persoanelor şi a animalelor sau de conservare a plantelor, de protejare a unor bunuri de patrimoniu naţional cu valoare artistică, istorică sau arheologică sau de protecţie a proprietăţii industriale şi comerciale".

Taxele de vamă sunt sarcini pecuniare ce apasă un produs la import sau export şi care, în general, au două scopuri: de instrument de protecţie desemnat să elimine sau să reducă importul prin creşterea preţului acestuia; de mijloc de obţinere a unor venituri pentru bugetul ţărilor care le aplică[14]. În mod curent, şi îndeosebi în spaţiul european tariful vamal, sub

---

[12] Jacques Chevallier, *Statul de drept*, (traducere Diana Domnica Dănişor), Ed. Universul Juridic, Bucureşti, 2012. A se vedea: R. Duminică, A. Tabacu, *The influence of European Union law and of international law on the development of national legislation*, Journal of Legal Studies, Supplimentary Issue 4 Year VII No. 1-2/2012, pp. 37-49, 2012.

[13] Art. 32 (ex-art. 27 TCE): În executarea misiunilor care îi sunt încredinţate în temeiul prezentului capitol, Comisia are în vedere: (a) necesitatea de a promova schimburile comerciale între statele membre şi ţările terţe; (b) evoluţia condiţiilor de concurenţă în cadrul Uniunii, în măsura în care această evoluţie are ca efect creşterea competitivităţii întreprinderilor; (c) necesităţile Uniunii de aprovizionare cu materii prime şi produse semifinite, veghind în acelaşi timp ca între statele membre să nu fie denaturate condiţiile de concurenţă în ceea ce priveşte produsele finite; (d) necesitatea de a evita perturbări grave în viaţa economică a statelor membre şi de a asigura o dezvoltare raţională a producţiei şi o creştere a consumului în cadrul Uniunii.

[14] A se vedea: C. Mladin, D. Epure, *Drept vamal*, Ed. Scrisul Românesc, Craiova, 1997, pp. 155-279; C. Gavalda, G. Parleani, *Droit des affaires de l'Union Européennes*, Litec, Paris, 2e éd., 1992; B. Goldman, A. Lyon-Caen, L. Vogel, *Droit commercial européen*, Dalloz, Paris, 5e éd., 1994; G. Isaac, *Droit communautaire général*, Armand Colin, Paris, 5e éd., 1996; L. Dubois, C. Blumann, *Droit communautaire matériel*, Montchrestien, CEDEX, Paris, 1999; J. Dutheil de la Rochere, *Introduction au droit de l'Union Européenne*, Hachette, Paris, 1995; M. Fallon, *Droit matériel général des Communautés*, Bruxelles, Bruylant, 1997; J.M. Favret, *Droit et pratique de l'Union Européenne*, Gualino, Paris, 2e éd., 1999; J.C. Gautron, *Droit européen*, 8e éd., Mémento Dalloz, Paris, 1997; J.

aspectul stabilirii sale, poate fi: tarif vamal general care constă în ansamblul taxelor vamale ce se aplică operaţiunilor de import-export de bunuri, indiferent de statul din care provin sau către care se exportă; tariful vamal convenţional, care este stabilit prin convenţii între state sau prin clauze ale diverselor acorduri comerciale privind toate operaţiunile de import-export de mărfuri sau produse, sau numai unele dintre vânzările de mărfuri sau operaţii mai frecvente; tarif vamal diferenţiat, care priveşte vânzările de mărfuri sau produse în relaţiile numai cu anumite state; tarif vamal preferenţial care constă în practicarea de taxe vamale în cuantumuri reduse şi în exceptarea de la plata taxelor vamale a unor categorii de mărfuri şi produse[15].

În eliminarea drepturilor de vamă o contribuţie notabilă şi-a adus Curtea de Justiţie care a interpretat fostul art. 12 TCEE (care interzicea impunerea unor noi taxe vamale şi a unor taxe cu efect echivalent) şi fostul art. 13 TCEE (care obliga statele membre să elimine taxele existente în cadrul unei perioade de tranziţie)[16] statuând că „statele membre se vor abţine de a introduce între ele orice alte taxe vamale noi, asupra importurilor şi exporturilor, precum şi orice taxe cu efect echivalent, cât şi de la creşterea cuantumului celor care există deja în comerţul dintre ele".

Am observat că taxele cu efect echivalent fac obiectul reglementării exprese, a interdicţiei exprese, în TFUE (în art. 30), după cum expres interzise au fost încă din 1957, odată cu Tratatul de la Roma[17]. Această reglementare, nu doar a taxelor vamale, dar şi a taxelor cu efect echivalent, a devenit necesară pentru a înlătura posibilitatea interpretării în mod tendenţios *stricto sensu* a prevederilor Tratatului, ceea ce ar fi dus la posibilitatea creării unui alt gen de taxe, dar tot cu efect protecţionist. Astfel, aceste manopere cad tot sub incidenţa art. 30 TFUE care priveşte interzicerea drepturilor de vamă în interiorul spaţiului european. În lumina dispoziţiilor din tratat, interdicţia taxelor cu efect echivalent taxelor vamale oferă posibilitatea sancţionării statelor membre, când acestea aplică taxe, care, deşi legale în aparenţă, produc un efect similar taxelor vamale şi antrenează un efect descurajant asupra importurilor ori exporturilor.

Deoarece Tratatul de la Roma nu definea noţiunea de *taxă cu efect echivalent taxelor vamale*, Comisia şi Curtea au dobândit posibilitatea de a interpreta această noţiune, cu urmarea că astfel statele au putut fi sancţionate.

O primă definiţie a taxei cu efect echivalent taxelor vamale este oferită de Curtea de Justiţie, în anul 1962[18], care arată că ea reprezintă „un drept unilateral impus, fie în momentul importului, fie ulterior şi care loveşte în mod specific produsul importat, prin excluderea produsului naţional similar şi care prin rezultatul asupra liberei circulaţii a produselor realizează aceeaşi incidenţă ca un drept vamal".

Hanlon, *European Community Law*, Londres, Sweet et Maxwell, 1996; P. Icart, *Droit matériel et Politiques communautaires*, Eska, Paris, 1999; G. Issac, *Droit communautaire général*, 6e éd., Armand Colin, Paris, 1998.

15 A se vedea: C. Mladin, D. Epure, *Drept vamal*, Ed. Scrisul Românesc, Craiova, 1997, pp. 155-279; C. Gavalda, G. Parleani, *Droit des affaires de l'Union Européenne*, Litec, Paris, 2e éd., 1992.

16 P. Craig, G. de Burca, *Dreptul Uniunii Europene. Comentarii. Jurisprudenţă şi doctrină,* ed. a IV-a, Drept comunitar, serie coordonată de Beatrice Andreşan-Grigoriu şi Tudorel Ştefan, Ed. Hamangiu, Bucureşti, 2009, p. 790. R. Duminică, *Brief analysis of the communitarian and international legislative framework in the area of soil protection,* **Journal:** Studii Juridice şi Administrative, **Issue Year:** 15/2016, **Issue No:** 1.

17 *ARTICLE 12 TCEE:* Les États membree s'abstiennent d'introduire entre eux de nouveaux droite de douane à l'importation et à l'exportation ou *taxes d'effet équivalent,* et d'augmenter ceux qu'ils appliquent dans leurs relatione commerciales mutuelles. *ARTICLE 13 1.* Les droite de douane à l'importation, en vigueur entre lee États membres, sont progressivement supprimés par eux, au coure de la période de transition, dans les conditions prévues aux articles 14 et 15. *2.* Les taxée d'effet équivalant à des droits de douane à l'importation, en vigueur entre les État membres, sont progressivement supprimées par eux au coure de la période de transition. La Commission fixe, par voie de directives, le rythme de cette suppression.

18 CJCE, *Comisia c. Luxemburg şi Belgia*, 14 decembrie 1962, dos 2 şi b/1962 în Rec, p. 813, caz cunoscut şi sub denumirea „Turtă dulce".

Mai apoi, în 1968[19], Curtea de Justiţie a sancţionat atitudinea Italiei de a impune o „contribuţie asupra bunurilor artistice, istorice şi arheologice la export, în celelalte state membre". Argumentele Italiei – că acele articole nu ar trebui privite ca mărfuri în sensul normelor privind uniunea vamală şi că scopul taxei nu era acela de a colecta venituri, ci acela de a proteja moştenirea artistică a ţării – au fost respinse de Curtea de Justiţie pe următoarele considerente: „conform art. 9 din Tratat, Comunitatea se întemeiază pe o uniune vamală care reglementează ansamblul schimburilor de mărfuri. În sensul acestei dispoziţii, prin mărfuri trebuie să înţelegem produsele evaluabile în bani şi susceptibile, ca atare, să facă obiectul tranzacţiilor comerciale. Produsele vizate de legea italiană, oricare ar fi calităţile care le diferenţiază de alte produse comerciale au în comun, cu acestea din urmă, caracteristica de a fi evaluabile în bani şi posibilitatea de a face astfel obiectul tranzacţiilor comerciale". Cu privire la cel de-al doilea argument, Curtea afirmă „art. 16 din Tratat interzice perceperea, în raporturile dintre statele membre, a oricărui drept vamal la export şi a oricărei taxe cu efect echivalent, adică a oricărei taxe care, modificând preţul unei mărfi exportate, produce asupra liberei circulaţii a acestei mărfi, acelaşi efect restrictiv ca şi un drept vamal. Această dispoziţie nu face distincţie în funcţie de scopul urmărit prin perceperea drepturilor şi taxelor a căror eliminare o prevede". Din definiţia oferită de Curte, observăm interpretarea extensivă a noţiunii de taxă cu efect echivalent, căci Curtea precizează: „o taxă pecuniară, oricât de mică, impusă unilateral, oricare ar fi denumirea sau modul său de aplicare şi care vizează mărfurile naţionale sau străine pe motiv că traversează frontiera, în cazul în care ea nu este o taxă vamală propriu-zisă, constituie o taxă cu efect echivalent în sensul art. 9, 12, 13 şi 16 din Tratat, chiar dacă nu este percepută în folosul statului, nu produce efecte discriminatorii sau protecţioniste, iar produsul impus nu se află în concurenţă cu vreun produs naţional".

Un an mai târziu, în 1969[20], Curtea confirmă importanţa acordată efectului taxei. În cauza Diamantarbeiders, Curtea, examinând legalitatea unei norme belgiene care impunea ca 0,33% din valoarea diamantelor importate să fie plătite într-un fond social pentru lucrătorii din industria respectivă, a subliniat că: „deşi scopul fondului nu era acela de a proteja industria naţională şi nici de a strânge bani pentru trezoreria statului este vorba de o taxă cu efect echivalent unei taxe vamale pentru că este impusă asupra bunurilor cu ocazia traversării unei frontiere de stat".

Excepţia contraprestaţiei[21] este o apărare frecventă, care susţine că taxa impusă asupra mărfurilor importate este justificată pentru că nu reprezintă decât plata unui serviciu pe care statul l-a oferit importatorului şi, prin urmare, nu ar trebui considerată ca o taxă cu efect

19 *Cauza C-7/68 Comisia c. Italiei (1968)* REC 423 (cunoscută şi sub numele de *„Arta Italiană"*). Importanţa acordată efectului taxei, şi nu scopului, este justificată: forţa interdicţiei absolute a art. 25 ar fi fost slăbită în mod semnificativ în cazul în care statul ar avea posibilitatea să susţină că dreptul vamal sau taxa nu ar trebui să fie interzisă întrucât scopul său avea, în vreun fel, o natură nefiscală: P. Craig, G. de Burca, *op. cit.*, p. 799.

20 Cauzele 2 şi 3/69 *Sociaal Fonds wor de Diamantarbeiders c. SA M. Bradefeld & Sons* (1969) REC 211. A se vedea: P. Craig, G. de Burca, *op. cit.*, p. 800; O. Manolache, *Drept comunitar*, Ed. All Beck, Bucureşti, 2001; O. Manolache, *Cele patru libertăţi fundamentale*, Ed. All Beck, Bucureşti, 2000; R. Munteanu, *Drept european. Evoluţie. Instituţii. Ordine juridică*, Ed. Oscar Print, Bucureşti, 1996; B. Ştefănescu, *Curtea de justiţie a Comunităţilor Europene*, Ed. Ştiinţifică şi Enciclopedică, 1979. R. Duminică, A. Pîrvu, *Brief presentation of the legal regime af the genetically modified organisms,* Journal of Law and Administrative Sciences, No.7/2017, http://jolas.ro/?page_id=2; R. Duminică, *Aplicarea principiului precauţiei în domeniul habitatelor naturale. Din jurisprudenţa Curţii de Justiţie a Uniunii Europene,* Revista de Ştiinţe Juridice nr. 1/2017; R. Duminică, A. Pîrvu, *The contribution of the Romanian Constitutional Court to establish the relation between the right to property and the right to a healthy environment*, Challenges of the Knowledge Society. Public Law, 2019.

21 Cauza 87/75 *Bresciani c. Amministrazione Italiana delle Finanze* (1976) Rec 129. Autorităţile italiene au impus o taxă pentru inspecţiile veterinare şi sanitare obligatorii care erau efectuate asupra pieilor brute de bovine, importate. Întrebarea la care Curtea a trebuit să răspundă a fost dacă această taxă trebuia sau nu să fie considerată drept o taxă cu efect echivalent.

echivalent. La aceasta Curtea a replicat: faptul că o taxă de acest tip este proporţională cu costurile unui control sanitar, efectuat în mod obligatoriu la intrarea mărfurilor, nu afectează evaluarea efectului pe care această taxă o are asupra liberei circulaţii a mărfurilor. Activitatea administraţiei statului, destinată să menţină un regim de control sanitar în interesul general, nu poate fi considerată serviciu prestat importatorului, de natură să justifice perceperea unei taxe pecuniare în echivalent. Prin urmare, dacă la finalul perioadei de tranziţie, controalele sanitare sunt în continuare justificate, cheltuielile organizate de acestea trebuie să fie suportate de publicul care beneficiază, în ansamblul său, de libera circulaţie a mărfurilor comunitare.

Deşi interdicţia prevăzută de art. 25 TCE era absolută[22], Curtea de Justiţie a recunoscut o excepţie; într-o cauză împotriva Germaniei – ale cărei autorităţi au impus o taxă asupra animalelor vii importate în ţară, taxă care trebuia să acopere costurile suportate ca urmare a controalelor efectuate conform Directivei 81/389/CEE – după ce afirmă că „orice taxă pecuniară impusă pentru faptul traversării frontierei de către mărfuri intră în sfera de aplicare a Tratatului, fie ca taxă vamală, fie ca taxă cu efect echivalent", Curtea precizează: „având în vedere că taxa în litigiu este percepută cu ocazia controalelor efectuate în temeiul unei dispoziţii comunitare, trebuie să amintim că din jurisprudenţa Curţii (...) rezultă că astfel de taxe nu pot fi calificate ca taxe cu efect echivalent unei taxe vamale atunci când sunt îndeplinite următoarele condiţii: taxele nu depăşesc costul real al controalelor cu ocazia cărora sunt percepute; controalele în cauză au un caracter obligatoriu şi uniform pentru toate produsele vizate din cadrul Comunităţii; sunt prevăzute de dreptul comunitar, în interesul general al Comunităţii"[23].

Jurisprudență recentă a CJUE

Hotărârea Curții (Camera a patra) 6 decembrie 2018 dată în cauza C-305/17, care a avut ca obiect o cerere de decizie preliminară formulată în temeiul articolului 267 TFUE, de Okresný súd Bratislava II (Tribunalul Districtual din Bratislava II, Slovacia), în procedura FENS spol. s r. o. împotriva Slovenská republika – Úrad pre reguláciu sieťových odvetví, reia o mare parte a ideilor de mai sus.

Cererea a privit interpretarea articolelor 28 și 30 TFUE și a fost formulată în cadrul unui litigiu între, pe de o parte, FENS spol. s r.o., o societate cu răspundere limitată cu sediul în Slovacia, și, pe de altă parte, Slovenská republika (Republica Slovacă), reprezentată de Úrad pre reguláciu sieťových odvetví (Oficiul de reglementare a industriilor de rețea, „ÚRSO"), cu privire la taxa pe furnizarea serviciilor de transport al energiei electrice a cărei plată fusese solicitată predecesorului FENS de ÚRSO.

Pe scurt, starea de fapt poate fi prezentată astfel: FENS este succesorul legal al Korlea Invest a.s. („Korlea"), societate care a fost declarată în faliment în timpul procedurii judiciare în cadrul căreia a fost formulată cererea de decizie preliminară; ea a primit autorizația să opereze în calitate de furnizor pe piața energiei electrice din Slovacia. Activitățile sale includeau achiziționarea, comercializarea și exportul de energie electrică; context în care Korlea a încheiat un contract-cadru de achiziționare și de vânzare a energiei electrice cu Slovenské elektrárne a.s., o societate slovacă care își desfășoară activitatea în sectorul producției energiei electrice, cu efect la 15 august 2006, precum și mai multe contracte speciale de furnizare a energiei electrice. La 16 ianuarie 2008, Korlea a încheiat cu Slovenská

[22] Art. 30 TFUE (ex-art. 25 TCE): Între statele membre sunt interzise taxele vamale la import şi la export sau taxele cu efect echivalent. Această interdicţie se aplică de asemenea taxelor vamale cu caracter fiscal.

23 Aceste controale sunt prevăzute de Directiva 81/389/CEE, care fixează măsurile necesare (...) pentru protecţia animalelor în timpul transportului internaţional, cu scopul de a asigura protecţia animalelor vii, obiectiv care ţine de interesul general al Comunităţii, şi nu de un interes special al anumitor state. Cauza 18/87 *Comisia c. Germaniei* (1985) REC, p. 5427. A se vedea: R. Duminică, *Activitatea de legiferare după integrarea în Uniunea Europeană. Analiză a tehnicii şi procedurii legislative,* Ed. Universitară, Bucureşti, 2015, p. 177; L. Olah, R. Duminică, *Justiţie europeană,* Ed. Paralela 45, Piteşti, 2008.

elektrizačná prenosová sústava a.s. („SEPS”), o societate slovacă care administrează rețeaua națională de transport al energiei electrice, un contract de transport de energie electrică potrivit căruia această din urmă societate s-a angajat să asigure, pe seama Korlea, transportul de energie electrică prin intermediul unor interconexiuni, precum și administrarea și furnizarea de servicii de transport. Contractul de transport prevedea că, pentru furnizarea de servicii de rețea în cazul exportului de energie electrică, Korlea trebuia să achite o redevență, calculată în temeiul articolului 12 alineatul (9) din Decretul guvernamental nr. 317/2007, în afară de cazul în care demonstra că energia electrică exportată fusese mai întâi importată în Slovacia. Korlea a plătit această redevență într-un cuantum de 6 815 853,415 euro către SEPS pentru perioada cuprinsă între 1 ianuarie și 31 decembrie 2008. Acest cuantum a fost calculat în conformitate cu o decizie a ÚRSO din 4 decembrie 2007[24]. Prin scrisoarea din 13 octombrie 2008, Korlea a solicitat SEPS să înceteze facturarea redevenței menționate și să îi ramburseze sumele pe care le plătise deja cu acest titlu; prin scrisoarea din 30 octombrie 2008, SEPS a respins această cerere. În cursul anului 2010, Korlea a formulat la Okresný súd Bratislava II (Tribunalul Districtual din Bratislava II, Slovacia) o acțiune în despăgubire îndreptată împotriva ÚRSO, arătând, printre altele, că redevența în discuție constituia o taxă cu efect echivalent unei taxe vamale. ÚRSO susținea că această redevență nu era de natură să afecteze schimburile comerciale dintre statele membre, ci avea ca obiectiv garantarea siguranței aprovizionării, fiabilitatea și stabilitatea rețelei electrice a Republicii Slovace, în special în perioada anterioară anului 2009, în care stabilitatea rețelei fusese perturbată de închiderea a două blocuri ale centralei nucleare din Jaslovské Bohunice (Slovacia); ÚRSO arăta de asemenea că, atunci când piața slovacă a devenit din nou stabilă – și anume începând cu 1 aprilie 2009 –, aceasta nu mai aplicase redevența menționată. Prin hotărârea din 4 februarie 2011, această instanță a respins acțiunea menționată. Korlea a formulat apel împotriva acestei decizii la Krajský súd Bratislava (Curtea Regională din Bratislava, Slovacia), care, prin Ordonanța din 15 august 2012, a anulat această hotărâre și a trimis cauza spre rejudecare la instanța de prim grad de jurisdicție[25] care a hotărât să suspende judecarea cauzei și să adreseze Curții mai multe întrebări preliminare, dintre care reținem: „ O sarcină pecuniară cum este cea instituită prin dispoziția de la articolul 12 alineatul 9 din Decretul guvernamental nr. 317/2007, adică o sarcină aplicată exclusiv energiei electrice produse în Republica Slovacă și, în același timp, exportate de pe teritoriul Republicii Slovace, fără a face distincție între exportul către țări terțe și exportul către statele membre ale Uniunii Europene, constituie de asemenea o taxă cu efect echivalent unei taxe vamale în sensul articolului 28 alineatul (1) TFUE? O dispoziție națională cum este dispoziția de la articolul 12 alineatul 9 din Decretul guvernamental nr. 317/2007 este compatibilă cu principiul liberei circulații a mărfurilor consacrat la articolul 28 TFUE?”

Cu privire la existența unei taxe cu efect echivalent unei taxe vamale, curtea a reamintit că, potrivit unei jurisprudențe constante, constituie o taxă cu efect echivalent unei taxe vamale orice sarcină pecuniară, chiar dacă este minimă, impusă unilateral asupra mărfurilor în temeiul faptului că trec frontiera, oricare ar fi denumirea și modul de aplicare ale acesteia, și care nu reprezintă o taxă vamală propriu-zisă; în schimb, o sarcină pecuniară care rezultă dintr-un regim general de impozite interne aplicat în mod sistematic, potrivit acelorași criterii obiective, unor categorii de produse indiferent de originea sau de destinația acestora intră în sfera de aplicare a articolului 110 TFUE, care interzice impozitele interne discriminatorii[26]. În acest context, este necesar să se amintească, pe de o parte, că dispozițiile Tratatului FUE referitoare la taxele cu efect echivalent și cele referitoare la impozitele interne

[24] Pct. 10-12.
[25] Pct. 13-15.
[26] Pct. 29. Hotărârea din 14 iunie 2018, Lubrizol France, C-39/17, EU:C:2018:438, punctul 24 și jurisprudența citată.

discriminatorii nu sunt aplicabile în mod cumulativ, astfel încât o măsură care intră sub incidența articolului 110 TFUE nu poate, în sistemul tratatului menționat, să fie calificată drept „taxă cu efect echivalent”[27] și, pe de altă parte, că articolul 110 TFUE vizează nu numai mărfurile importate, ci și pe cele care sunt exportate[28]. O sarcină pecuniară este de asemenea exceptată de la calificarea drept „taxă cu efect echivalent” dacă este percepută, în anumite condiții, ca urmare a unor controale efectuate pentru a se conforma unor obligații impuse de dreptul Uniunii sau dacă aceasta constituie contrapartida unui serviciu prestat efectiv operatorului care este obligat să o plătească, într-un cuantum proporțional cu serviciul menționat[29].

Este necesar, în consecință, să se determine dacă sarcina pecuniară în discuție în litigiul principal răspunde definiției unei taxe cu efect echivalent unei taxe vamale, astfel; în primul rând, sarcina în discuție în litigiu constituie o sarcină pecuniară impusă unilateral de un stat membru, (întrucât obiectivul pentru care o astfel de sarcină a fost impusă nu are nicio incidență, nu este relevant dacă este vorba despre o redevență pentru anumite servicii de rețea pentru transportul energiei electrice)[30]; în al doilea rând, energia electrică reprezintă o marfă în sensul dreptului Uniunii și o taxă percepută nu pe o marfă ca atare, ci pe o activitate necesară în raport cu această marfă, precum, în cauza principală, serviciile de rețele, poate intra sub incidența dispozițiilor privind libera circulație a mărfurilor (în cauza principală, întrucât sarcina în discuție este calculată asupra numărului de kilowați-oră transportați, ea trebuie să fie considerată ca fiind aplicată mărfurilor)[31]; în al treilea rând, este necesar să se verifice dacă această sarcină este aplicată acestor mărfuri în temeiul faptului că trec o frontieră sau dacă, dimpotrivă, ea rezultă dintr-un regim general de impozite interne aplicat în mod sistematic, potrivit acelorași criterii obiective, unor categorii de produse indiferent de originea sau de destinația acestora (Curtea a statuat deja că caracteristica esențială a unei taxe cu efect echivalent, care o distinge de un impozit intern de natură generală, constă în împrejurarea că prima se aplică exclusiv produsului care trece frontiera ca atare, în timp ce a doua se aplică în același timp produselor importate, exportate și naționale - se constată că această sarcină pecuniară nu se aplică energiei electrice exportate și celei consumate în interiorul acestui stat membru în același stadiu de comercializare)[32]; în al patrulea rând, se

---

[27] Pct. 30. Hotărârea din 2 octombrie 2014, Orgacom, C-254/13, EU:C:2014:2251, punctul 20 și jurisprudența citată.

[28] Hotărârea din 22 mai 2003, Freskot, C-355/00, EU:C:2003:298, punctul 45 și jurisprudența citată.

[29] Pct. 31. Hotărârea din 14 iunie 2018, Lubrizol France, C-39/17, EU:C:2018:438, punctul 26 și jurisprudența citată.

[30] Hotărârea din 21 septembrie 2000, Michaïlidis, C-441/98 și C-442/98, EU:C:2000:479, punctul 14, precum și jurisprudența citată.

[31] Astfel, atunci când o taxă este calculată asupra numărului de kilowați-oră transportați, iar nu în funcție de distanța de transport sau de orice alt criteriu legat direct de transport, aceasta trebuie tratată ca fiind aplicată asupra mărfii înseși. Pct. 32-34. Hotărârea din 17 iulie 2008, Essent Netwerk Noord și alții, C-206/06, EU:C:2008:413, punctele 43 și 44, precum și jurisprudența citată.

[32] Pct. 35-37. Hotărârea din 2 octombrie 2014, Orgacom, C-254/13, EU:C:2014:2251, punctul 28.

În speță, rezultă din formularea întrebărilor adresate că sarcina în discuție în litigiul principal se aplică doar energiei electrice produse în Slovacia și exportate ulterior. Prin urmare, aceasta este percepută în temeiul faptului că energia electrică trece frontiera. Guvernul slovac arată totuși că Decretul guvernamental nr. 317/2007 prevede o sarcină identică aplicabilă energiei electrice consumate în Slovacia, indiferent de originea energiei electrice. Pentru acest motiv, energia electrică produsă în Slovacia și exportată ulterior ar fi, în realitate, tratată în același mod ca energia electrică produsă în Slovacia și consumată în această țară. Cu toate acestea, presupunând că cele două categorii de energie electrică sunt supuse aceluiași regim, se mai impune să se observe că, pentru a face parte dintr-un sistem general de „impozite interne”, în sensul articolului 110 TFUE, sarcina fiscală considerată trebuie să aplice produsului intern și produsului exportat identic același impozit în același stadiu al comercializării, iar faptul generator al impozitului trebuie să fie de asemenea identic (Hotărârea din 2 octombrie 2014, Orgacom, C-254/13, EU:C:2014:2251, punctul 29 și jurisprudența citată). Or, deși, potrivit indicațiilor guvernului slovac, clientul final este în special cel care achită sarcina pecuniară în discuție

arată că nu reiese din dosarul supus Curții că sarcina pecuniară în discuție în litigiul principal este percepută ca urmare a unor controale efectuate pentru a se conforma unor obligații impuse de dreptul Uniunii sau că ea constituie contrapartida unui serviciu prestat efectiv operatorului, într-un cuantum proporțional cu serviciul menționat (trebuie precizat că, deși Curtea a admis că o sarcină care constituie remunerația unui serviciu prestat efectiv operatorului economic care este ținut să plătească această sarcină, într-un cuantum proporțional cu serviciul menționat, nu constituie o taxă cu efect echivalent unei taxe vamale[33], nu este mai puțin adevărat că, pentru ca o sarcină să nu intre în domeniul de aplicare al articolului 28 TFUE, serviciul prestat trebuie să confere un avantaj specific și cert exportatorului individual, un avantaj pentru interesul public fiind prea general și incert pentru a fi considerat o remunerație care formează contrapartida unui avantaj determinat acordat în mod efectiv[34]. Prin urmare, o sarcină pecuniară precum cea din litigiul principal, care se aplică energiei electrice exportate atât către un alt stat membru decât Republica Slovacă, cât și către țări terțe, constituie o taxă cu efect echivalent, în sensul articolului 28 TFUE[35].

BIBLIOGRAPHY

L. Cartou, *Communautés Européennes*, Dalloz, Paris, 1991;

P. Craig, G. De Búrca, *Dreptul Uniunii Europene, Comentarii, jurisprudenţă şi doctrină*, ed. a IV-a, Ed. Hamangiu, Bucureşti, 2009;

L. Dubois, C. Blumann, *Droit communautaire matériel*, Montchrestien, Paris, CEDEX, 1999;

L. Dubois, C. Blumann, *Droit matériel de l'Union Européenne*, Ed. Montchrestien, Paris, 2001;

A.-I. Dușcă, D. Dănișor, *Dicţionar de dreptul Uniunii Europene*, Ed. Simbol, Craiova, 2019;

A. I. Dușcă, D. Dănișor, *The issue of the Recognition of Judgements in the European Union – The Role of the translator,* Proceedings of Conference of the International Journal of Arts and Sciences, Volume 05 : Number 01/2011;

J. Dutheil de la Rochere, *Introduction au droit de l'Union Européenne*, Paris, Hachette, 1995;

M. Fallon, *Droit matériel général des Communautés*, Bruxelles, Bruylant, 1997;

J.M. Favret, *Droit et pratique de l'Union Européenne*, Paris, Gualino, 2e éd., 1999;

C. Gavalda, G. Parleani, *Traité de droit communautaire des affaires, 2e éd*, Litec, Paris, 1992;

J.C. Gautron, *Droit européen*, Paris, Mémento Dalloz, 8e éd., 1997;

B. Goldman, A. Lyon-Caen, L. Vogel, *Droit commercial européen*, Dalloz, Paris, 5e éd., 1994;

G. Gornig, I.E. Rusu, *Dreptul Uniunii Europene*, ed. a II-a, Ed. C.H. Beck, Bucureşti, 2007;

J. Hanlon, *European Community Law*, Londres, Sweet et Maxwell, 1996;

P. Icart, *Droit matériel et Politiques communautaires*, Paris, Eska, 1999;

G. Isaac, *Droit communautaire général*, Armand Colin, Paris, 5e éd., 1996;

G. Issac, *Droit communautaire général*, Paris, Armand Colin, 6e éd., 1998;

pentru energia electrică consumată în Slovacia, este cert că, pentru energia electrică exportată, această sarcină este datorată de exportatorul energiei electrice. Pct. 38-40.

[33] Hotărârea din 9 septembrie 2004, Carbonati Apuani, C-72/03, EU:C:2004:506, punctul 31.

[34] Hotărârea din 1 iulie 1969, Comisia/Italia, 24/68, EU:C:1969:29, punctul 16, și Hotărârea din 27 septembrie 1988, Comisia/Germania, 18/87, EU:C:1988:453, punctul 7.

[35] Pct. 46.

A.L. Ivan, *Perspective teoretice ale construcţiei europene*, Ed. Eikon, Cluj-Napoca, 2003;

I. Jinga, A. Popescu, *Dicţionar de termeni comunitari*, Ed. Lumina Lex, Bucureşti, 2000;

V. Marcu, *Drept instituţional comunitar*, ed. a II-a, Ed. Lumina Lex, Bucureşti, 2001;

M. Mattera: *Le marche unique européen*, Jupiter, 1990;

C. Mladin, D. Epure, *Drept vamal*, Ed. Scrisul Românesc, Craiova, 1997;

J. Mégret ş.a., *Le droit de la Communauté Économique Européenne*, vol. I, Presses Universitatires de Bruxelles, 1970;

I.N. Militaru, *Dreptul Uniunii Europene*, Ed. Lumina Lex, Bucureşti, 2009;

M. Şandru, *Drept comunitar. Integrarea europeană. Impactul asupra schimburilor comerciale europene şi mondiale*, Ed. Universitară, Bucureşti, 2007;

T. Ștefan, B. Andreșan-Grigoriu, *Drept comunitar*, Ed. C.H. Beck, București, 2007.

THE LAY MINISTRY IN THE CHURCH: A CANONICAL PERSPECTIVE ON THEIR MUNUS DOCENDI

William Bleiziffer
Assoc. Prof., PhD, „Babeș-Bolyai" University of Cluj-Napoca

Abstract: The second Vatican Council (1962-1965) constitutes a watershed moment between two eras which have influenced the life of the Catholic Church: the preconciliar era which was dominated by the vision of the Church as „societas perfecta inæqualis" and which understood the laity-clergy relationship in terms of subordination and superiority, and the postconciliar era in which the idea of the shared responsibility and participation of all the baptized in the "people of God"– whether clergy, laity or consecrated persons – would crystallize.
The contributions of the council's doctrine were set forth in juridical terms through the canonical discipline of the Church which places the principle of equality, specified in and justified on the principle of diversity, central to Canon Law: all of the faithful are equal in dignity and act, benefitting of the same rights and duties; it is from this perspective that each person is called to participate in the mission of the Church in a specific role determined by their own vocation and circumstances.
Starting, then, from the new understanding of the mission of the laity which follows from the theology developed in the documents of the second Vatican Council – and implicitly established as disciplinary norm in the code of Canon law - this study attempts to demonstrate the role that the laity can fulfill in the ecclesiastical mosaic with regards to the teaching function of the Church (munus docendi). There will be a special emphasis placed on the obligation of receiving the teaching of the Church as an integral part of respecting the rights and obligations of all the faithful – in the same manner in which they are guaranteed by canonical discipline (can. 10 and 15) –, and on the possibility of the laity to take on missions as teachers of the Church with the accord of "the authority of the Church responsible for mandating the teaching of sacred disciplines" (cann. 404, 604).

Keywords: The Catholic Church, laity; munus docendi; magisterium; canon law; theological sciences.

Introducere

Conciliul Vatican II a reevaluat poziția laicului în sânul Bisericii și a definit Biserica prin expresia „poporul lui Dumnezeu"; această sintagmă a determinat o reconsiderare a calității de membru în interiorul acestei comunități, evidențiind statutul de *christifideles* împărtășit de toți cei care, fiind botezați, participă tocmai în virtutea acestui sacrament la cele trei funcții pe care Cristos, Întemeietorul Bisericii, le încredințează acesteia: funcția de a învăța, de a sfinți și de a conduce[1].

Dacă pentru teologia preconciliară societatea bisericească era văzută ca fiind rânduită divin și compusă din categorii distincte și inegale, umbrind oarecum unitatea comunității și condiția comună a celor botezați, reconsiderarea locului laicului de către doctrina conciliară oferă acestuia o reevaluare, și simultan o valorizare a misiunii pe care el o poate asuma în sânul Bisericii. Conciliul a depășit viziunea dualistă care a distins mult timp pe clerici de laici, ca structuri și realități ierarhice ale societății creștine, și marcând o schimbare

[1] Acestor trei funcții le corespund următoarele titluri din *Codex Canonum Orientalium Ecclesiarum*, ale căror canoane le luăm în considerare în prezentul studiu: Titlul XV, *De Magistero ecclesiastico*; Titlul XVI, *De cultu divino et praesertim de sacramentis;* Titlul III, *De suprema Ecclesiae auctoritate* și Titlul XXI, *De Potestate regiminis*; Pontificium Consilium de Legum Textibus Interpretandis, *Codex Canonum Ecclesiarum Orientalium, Auctoritate Ioannis Pauli PP. II promulgatus, Fontium annotatione auctus,* Libreria Editrice Vaticana, 1995. *Acta Apostolicae Sedis 82* [1990], 1061-1353; *Enchiridion Vaticanum 12*/695-887; I. Muntean (trad.), *Codul canoanelor Bisericilor Orientale*, ediție *pro manuscripto*, Presa Universitară Clujeană 2001.

semnificativă de perspectivă a redefinit și menținut valoarea ierarhiei marcată de caracterul particular al puterii sacre conferită prin administrarea legitimă a sacramentului ordinului sacru (*sacra potestas*), concomitent cu sublinierea rolului celorlalți credincioși care nu mai sunt văzuți ca și categorii sau clase separate, ci ca și *co-laboratori* și membri ai Bisericii ce pot contribui eficient, prin diferitele funcții/slujiri asumate[2], la propria ei misiune[3].

Implicațiile practice ale dimensiunilor ecleziologice integrate de Conciliul Vatican II și ulterior cristalizate în sânul teologiei catolice sunt vaste și au avut un impact profund asupra vieții Bisericii Catolice și a membrilor săi laici[4]. Dintre cele mai semnificative teme care implică în mod direct prezența laicilor evidențiem dimensiunea liturgico-sacramentală care a subliniat importanța liturgiei și a sacramentelor în viața Bisericii, deschizând perspectiva unor reforme liturgice care au acordat, în sânul Bisericii Latine, permisiunea participării active a laicilor în actul liturgic; dimensiunea misionară a Bisericii, realitate ce implică o nouă dinamică a evanghelizării și a activităților misionare[5]; angajamentul și implicarea ecumenică, care prin încurajarea dialogului și colaborarea cu alte Biserici sau Comunități creștine duc la o mai mare deschidere și colaborare între diferitele confesiuni creștine; și promovarea unei mai mari colegialități în ceea ce privește exercitarea autorității episcopale în Biserică, într-o dimensiune care să implice în manieră mai concretă sinodalitatea.

Toate aceste schimbări au creat premisele unei mai concrete implicări a laicilor în viața Bisericii, în înțelegerea mai exactă a vocației și misiunii lor, influențând formarea lor teologică și pastorală și deschizând noi perspective de dezvoltare și înțelegere a ministerului laic în teologie.

Din perspectiva acestei noi optici ecleziologice prezentul studiu dorește să evidențieze, plecând de la conținutul canoanelor *Codex Canonum Ecclesiarum Orientalium*[6], câteva aspecte particulare referitoare la raportarea laicilor față de magisteriul Bisericii[7] și față de funcția de învățare (*munus docendi*) pe care aceștia o pot asuma în baza pregătirii teologice pe care o posedă și a prerogativelor ce le sunt atribuite prin mandat de către

---

[2] Pentru un studiu mai cuprinzător asupra valenței termenilor canonici slujire, minister, oficiu vezi A. Montan, *Ministeria, munera, officia*. I laici titolari di uffici e minisiteri (cann. 228, 230, 274): precisazioni terminologiche, in Gruppo docenti di diritto canonico (a cura), I laici nella ministerialità della Chiesa, Glossa, Milano, 2000, 99-134.

[3] Printre cele mai importante documente referitoare la misiunea și rolul laicilor în Biserică amintim doar documentele conciliare: constituția pastorală „Gaudium et Spes" (1965), constituția dogmatică „Lumen gentium" (1964), decretul despre apostolatul laicilor „Apostolicam Actuositatem" (1965), și declarația referitoare la educația creștină „Gravissimus educationis" (1965); mai amintim Exhortațiile apostolice: „Evangelii nuntiandi" (Papa Paul al VI-lea, 1975) și „Christifideles laici" (Papa Ioan Paul al II-lea, 1988).

[4] Cf. E. Catherine Clifford, M. Faggioli (ed.), *The Oxford Handbook of Vatican II,* Oxford University Press 2023; volumul luat spre analiză ne permite să identificăm contribuții conciliare semnificative la ecleziologie și care se concentrează în jurul a cinci teme: întemeierea liturgico-sacramentală a Bisericii; originile trinitare ale Bisericii și destinul ei escatologic; natura misionară a Bisericii; angajamentul ecumenic al Bisericii și exercitarea colegială a autorității de către Biserică.

[5] Așa cum vom avea posibilitatea să observăm, can. 406 acordă un loc preeminent laicilor în ceea ce privește propovăduirea Evangheliei în acele locuri sau circumstanțe în care, în mod exclusiv, doar ei au acces.

[6] I. Muntean (trad.), *Codul canoanelor Bisericilor Orientale*, ediție *pro manuscripto*, Presa Universitară Clujeană 2001; referitor la modul în care învățătura conciliară și-a lăsat amprenta asupra conținutului CCEO vezi W. Bleiziffer, Incidența Conciliul Vatican II asupra Codex Canonum Ecclesiarum Orientalium, *Studia Universitatis Babes-Bolyai. Theologia Graeco-Catholica, III,* 3/2005, 2005, 148-159.

[7] Magisterul Bisericii, ca autoritate de învățare a Bisericii exercitată de ierarhia superioară (Pontiful Roman și Colegiul Episcopilor), și care asigură fidelitatea față de prezentarea și interpretarea corectă a Cuvântului lui Dumnezeu revelat în Sfânta Scriptură și în Tradiția Apostolică, nu se epuizează în cele două Coduri Canonice aplicabile Bisericii Catolice, respectiv *Codex Canonum Ecclesiarum Orientalium* aplicabil Bisericilor Orientale Catolice, și *Codex Iuris Canonici* aplicabil Bisericii Latine. Ținând cont de raportul de corespondență relativă ce există între aceste două corpuri legislative și cu atenția acordată particularităților oferite de tradiția orientală, am folosit în prezentul studiu o bibliografie ce aparține preponderent autorilor latini.

autoritatea competentă. Tema este relevantă în contextul actual al Bisericii, deoarece implicarea laicilor în viața eclezială are un impact deosebit și poate îmbunătăți semnificativ misiunea și comunitatea bisericească, din care și ei fac, la rândul lor, parte[8].

Credincioșii creștini și drepturile și obligațiile lor

Ecleziologia comuniunii promovată de Conciliul Vatican II a influențat substanțial disciplina referitoare la structura Bisericii propusă de ambele Coduri canonice[9]: în momentul promulgării Codului Oriental legislatorul suprem a ținut să sublinieze în mod expres faptul că noua codificare orientală conținută în noul Cod – dincolo de caracterul prevalent oriental – este în întregime articulată de doctrina conciliară a Bisericii înțeleasă ca comuniune:

„Acest lucru (fidelitatea față de propriile tradiții, n.n.) este clarificat splendid de Conciliul Vatican II, deoarece același conciliu 'a extras lucruri noi și străvechi din comoara tradiției' (const. apost. *Sacrae disciplinae leges*, AAS 75[1983], partea a II-a, XII), traducând în noutatea vieții acea tradiție provenită de la apostoli prin intermediul sfinților părinți, în totala ei conformitate cu mesajul evanghelic.

Codul Canoanelor Bisericilor Orientale, care acum iese la lumină, trebuie considerat ca o nouă completare a magisteriului propus de Conciliul Vatican II, prin care se duce, în sfârșit, la îndeplinire ordinea canonică a Bisericii universale, începând cu Codul de drept canonic al Bisericii Latine promulgat în 1983 și, de asemenea, cu 'Constituția apostolică asupra Curiei Romane' din 1988, care trebuie adăugată celor două coduri, ca și «comuniune care într-un anumit sens ține laolaltă întreaga biserică» (constituţia Pastor bonus, n. 2), ca instrument principal al pontifului roman"[10].

Această comuniune, în diversitate, este explicitată și în can. 7, canonul introductiv al titlului I CCEO care îi prezintă pe *credincioşii creştini şi toate drepturile şi obligaţiile lor*[11].

> Can. 7 - § 1. (= 204) Credincioşii creştini sunt aceia care, fiind încorporaţi lui Cristos prin botez, sunt constituiți ca popor al lui Dumnezeu şi de aceea, *participând în modul specific lor* la funcţia sacerdotală, profetică şi regală a lui Hristos, sunt chemaţi să exercite fiecare misiunea pe care Dumnezeu a încredințat-o Bisericii spre a o îndeplini în lume, *conform condiţiei proprii*. § 2. Această Biserică, constituită şi orânduită în această lume ca societate, subzistă în Biserica Catolică cârmuită de urmașul lui Petru şi de Episcopii în comuniune cu el.

Elementul constitutiv și esențial al apartenenței la poporul lui Dumnezeu este sacramentul botezului[12], sacrament care introduce în poporul lui Dumnezeu și modifică ontologic statutul noului membru al comunității creștine. La baza canonului se află documentul conciliar Lumen Gentium 31 care învață că „Prin `laici` se înțeleg aici toți

---

[8] Deși nu există date oficiale disponibile, *Annuario pontificio* pe anul 2023 prezintă numărul aproximativ de credincioși în Biserica Catolică: în 2022, Biserica Catolică avea aproximativ 414.000 preoți, 48.000 diaconi și 5.400 episcopi la nivel global, în timp ce numărul celor botezați este estimat la circa 1,3 miliarde. Cu toate acestea, nu toți membrii botezați sunt activi în Biserică, deci numărul real de laici practicanți este probabil mai mic.

[9] *Codex Iuris Canonici* publicat în 1983 și *Codex Canonum Ecclesiarum* publicat în 1990.

[10] Ioannes Paulus PP. II, *Constitutio apostolica Sacri canones qua Codex Canonum Ecclesiarum Orientalium promulgatur, 18 octobris 1990*: Acta Apostolicae Sedis 82 [1990], 1033-1044; Enchiridion Vaticanum V 12/1990, 507-528, 519-520.

[11] Vezi L. Lorusso, *Diritti e doveri dei fedeli cristiani nel Codex Canonum Ecclesiarum Orientalium e nel Codex Iuris Canonici,* Iura Orientalia V (2009), 166-184.

[12] „Ca fundament al integrării fiecărui credincios creștin în viața Bisericii, sacramentul Botezului conferă fiecărui botezat aceeași condiție juridică permanentă, care este o consecință a principiului egalității, fără a aduce atingere aplicațiilor juridice concrete care decurg din principiul diversității. Viața creștină presupune consacrarea baptismală și, mai presus de ea, ordinea juridică a Bisericii specifică și determină drepturile și îndatoririle, cu stilul de viață care decurge din aceasta, care constituie condicio iuridica christifidelis in Ecclesia", cf. Lorusso *Diritti e doveri dei fedeli cristiani*, 176.

credincioșii, în afară de membrii ordinului sacru și ai stării călugărești recunoscute de Biserică, și anume credincioșii care, încorporați lui Cristos prin Botez, constituiți popor al lui Dumnezeu și făcuți părtași, în modul lor propriu, la funcția preoțească, profetică și împărătească a lui Cristos, își exercită partea lor din misiunea încredințată întregului popor creștin în Biserică și în lume”[13].

Formulele utilizate de textul canonului subliniază principiul unității și al diferențierii funcționale pe care credincioși îl pot asuma în interiorul comunității atâta timp cât „expresia *suo modo participes secundum suam cuiusque condicionem* exprimă într-un manieră completă diversitatea funcțională în rândul credincioșilor creștini cu aceleași drepturi și îndatoriri. Din această diversitate de drepturi și îndatoriri și din diferitele statute juridice se naște în disciplina canonică diversitatea funcțională în Biserică, întrucât, după propria lor condiție personală, diverșii credincioși participă la funcția preoțească, profetică și regală a lui Cristos conform darurilor şi harismelor Spiritului Sfânt. […] În virtutea principiului egalității toți oamenii botezați au aceleași drepturi și îndatoriri, acestea fiind o expresie legală a demnității și responsabilității lor comune de credincioși. Prin urmare, acestea sunt îndatoriri și drepturi de tip constituțional, în măsura în care derivă din botez și, prin urmare, sunt întemeiate pe legea divină. Ele aparțin fiecărui membru în virtutea propriei sale existențe și nu datorită unei concesii făcute de comunitate sau de autoritate; ele sunt aceleași pentru toți, perpetue, inalienabile și prevalează asupra normelor legii umane; ele constituie principiul comun în care fiecare persoană, singură sau împreună cu alții, trăiește propria viață creștină și participă la misiunea Bisericii”[14].

Toate cele 19 canoane ale amintitului Titlu I CCEO referitor la drepturile și îndatoririle comune tuturor credincioșilor nu fac altceva decât să confirme, odată cu intrarea în vigoare a codului, principiul egalității tuturor celor botezați, principiu de care se leagă de fapt toate drepturile și îndatoririle lor fundamentale. Nu este vorba, desigur, de o translatare în ambient ecleziastic a drepturilor fundamentale ale omului[15], așa cum rezultă ele din documentele internaționale, - în special din Declarația Universală a Drepturilor Omului adoptată de către ONU la 10 decembrie 1948 - drepturi considerate universale, indivizibile și interdependente, ci mai degrabă este vorba de crearea acelui cadru juridic în interiorul Bisericii prin care aceste drepturi și îndatoriri atribuite credinciosului creștin și care se bazează pe dreptul divin, natural și pozitiv, să fie precizate, recunoscute și garantate de disciplina canonică[16].

---

[13] Conciliul Vatican II, *Constituția dogmatică asupra Bisericii Lumen genium,* 31; posibile aprofundări în G. Incitti, *Il popolo di Dio. La struttura giuridica fondamentale tra uguaglianza e diversità,* Urbaniana University Press, Roma 2022[2], 24-28.

[14] W. Bleiziffer, La diversità funzionale dei christifideles nella Chiesa a partire dal Codice dei Canoni delle Chiese Orientali, in I. Boldea, C. Sigmirean, D.-M.Buda, *LITERATURE AS MEDIATOR. Intersecting Discourses and Dialogues in a Multicultural World,* (LDMD 6) Section: History, Political Sciences, International Relations, ”Arhipelag XXI” Press, Tîrgu Mureș, 2018, 31-46; https://old.upm.ro/ldmd/LDMD-06/LDMD-06%20Hst.pdf

[15] Această tentativă ar rezulta inutilă atât timp cât diferențele fundamentale de percepție asupra diferitelor valori la nivel de cultură, comunitate politică sau organizare statală sunt evidente. Chiar dacă nu se poate contesta o anumită influență a constituțiilor civile asupra cartei drepturilor credincioșilor creștini, este la fel de evident faptul că acestea din urmă, din perspectivă transcendentală, au fundamente diferite față de cele recunoscute cetățenilor de către legile statelor: „acest lucru se datorează atât diferențelor obiective dintre Biserică și societățile politice, cât și concepțiilor diferite despre raportul dintre persoană și comunitate, care inspiră respectivele sisteme juridice”, cf. Lorusso, *Diritti e doveri dei fedeli cristiani,* 168.

[16] Chiar și o privire superficială asupra izvoarelor care au stat la baza redactării canoanelor în discuție lasă să se observe faptul că documentele conciliare – în special *Lumen gentium, Unitatis redintegratio, Ad gentes, Sacrosanctum Concilium, Apostolicam actuositatem, Presbyterorum ordinis, Inter mirifica, Orientalium ecclesiarum* – se regăsesc printre sursele primare care au inspirat formularea canoanelor, cf. Pontificium Consilium de Legum Textibus Interpretandis, *Codex Canonum Ecclesiarum Orientalium, Auctoritate Ioannis Pauli PP. II promulgatus, Fontium annotatione auctus,* Libreria Editrice Vaticana, 1995, 4-7. Același lucru se

În mod sintetic, pornind așadar de la principiul egalității existent între toți botezații acestea ar putea fi sintetizate astfel[17]: *comuniunea deplină* pe care credincioșii trebuie să o păstreze cu Biserica, și cu membrii acesteia (can. 8); *statutul juridic al catehumenului,* ca persoană nebotezată dar angajată pe drumul admiterii al primirea sacramentului botezului (can. 9); *obligația* fundamentală de a păstra *integritatea credinței*, și de a adera deplin la magisteriul autentic al Bisericii (can. 10)[18]; *egalitatea ca drept,* din care rezultă o serie de exigențe juridice concrete precum nediscriminarea, dreptul la mijloace egale de protecție și garanții legale etc. (can. 11); *obligația de a păstra comuniunea cu Biserica și de a respecta legile Bisericii universale și ale propriei Biserici sui iuris* (can. 12); *obligația de a duce o viață sfântă* și de a contribui la creșterea și sfințirea Bisericii (can. 13); *dreptul - obligația de a participa la lucrarea de răspândire a mesajului evanghelic* (can. 14); *obligația* de a presta ascultare față de păstori, reprezentanți ai lui Cristos, ca învățători ai credinței și conducători ai Bisericii (can. 15 §1); dreptul de a adresa petiții, de a-și exprima nevoile, în special cele spirituale și dorințele legitime față de păstori (can 15 §2); *dreptul - obligația la exprimarea propriei opinii* cu privire la binele comun al Bisericii și dreptul de a participa la formarea opiniei publice în Biserică (can. 15 §3); *dreptul de a primi din partea păstorilor sacramentele și alte bunuri spirituale* (can. 16); *dreptul de a exercita cultul public* conform propriului rit și propriei spiritualități (can. 17); *dreptul de asociere și de întrunire* (can. 18); *dreptul de a propune inițiative* în ceea ce privește apostolatul (can. 19); *dreptul la educație și formare catolică*. (can. 20); *dreptul la libertatea de a cerceta disciplinele sacre* (can. 21); *dreptul la libera alegere a stării de viață* (can. 22); *dreptul la bun renume și intimitate* (can. 23) *dreptul la protecție juridică* (can 24); *obligația de a se îngriji de necesitățile Bisericii, de nevoile celor săraci și marginalizați* (can. 25); *obligația de a proteja binele comun* (can. 26)[19].

Laicul și Magisterul Bisericii: necesitatea unui raport just

Încercând o prezentare succintă a drepturilor și obligațiilor pe care credincioșii le au în raport cu magisteriul bisericii, și ținând în considerare și disciplina precizată în titlul dedicat exclusiv laicilor, respectiv titlul XI CCEO, vom face următoarele considerații pe marginea implicării laicilor în funcția de învățare a Bisericii.

Temeiul obligației de ascultare față de magisteriu este de instituție divină și trebuie situată în prerogativa supranaturală și exclusivă a Pontifului Roman, ca succesor al lui Petru, și al Colegiului Episcopilor, ca succesori ai Colegiului Apostolilor, când asistați divin mărturisesc și definesc doctrina revelată într-un mod infailibil și definitiv; din acest motiv ei sunt constituiți învățători și judecători ai credinței și moravurilor[20]. *Fide divina et catholica*

---

poate afirma și despre canoanele referitoare la Laici (cann. 399-409), cf. *Ibidem,* 152-155. De remarcat faptul că printre izvoarele care au inspirat redactarea can. 22 se regăsesc și două texte din Conciliul Provincial Întâi al Bisericii Greco-Catolice Române (1872), respectiv din Conciliu Provincial al Doilea al aceleiași Biserici (1882).

[17] Trebuie ținut cont de faptul că aceste drepturi și obligații nu reprezintă și nu sunt nici prezentate într-o listă completă; o serie de alte drepturi și obligații comune credincioșilor creștini sunt conținute implicit în alte părți ale CCEO sau în alte documente legislative ale Bisericii. Referitor la limitele unei liste exhaustive a acestor drepturi și obligații vezi G. Incitti, *Il popolo di Dio* 70-71.

[18] După cum vom avea posibilitatea să observăm, acest canon este fundamental pentru înțelegerea procesului prin care laicii, în posesia cerințelor canonice, pot asuma în numele Bisericii roluri active în ceea ce privește *munus docendi.*

[19] Cf. C.- M. Fabris, "I diritti dei fedeli come espressione di valori", in *Prawo Kanoniczne 57* (2014) nr. 2, 2-36, 33. Vezi și Lorusso, *Diritti e doveri dei fedeli cristiani,* 171-175.

[20] „Această infailibilitate, cu care divinul Mântuitor a voit să înzestreze Biserica sa în definirea învățăturii privind credința sau moravurile, are aceeași extindere cu tezaurul revelației divine, pe care Biserica trebuie să-l păstreze cu sfințenie și să-l expună cu fidelitate. De această infailibilitate se bucură pontiful roman, capul colegiului episcopilor, în virtutea funcției sale, atunci când, în calitate de păstor și învățător suprem al tuturor credincioșilor, care întărește în credință pe frații săi (cf. Lc 22,32), proclamă printr-un act definitiv o învățătură privind credința sau moravurile. [...] Infailibilitatea promisă Bisericii rezidă și în corpul episcopal atunci când exercită magisteriul suprem împreună cu urmașul lui Petru. Aceste definiții întâmpină întotdeauna asentimentul

ea omnia credenda sunt precum și obligația tuturor credincioșilor catolici referitor la magister se bazează tocmai pe aceste motive (can. 598 §1). De altfel obligația de a presta ascultare față de magisteriul ecleziastic face parte din cadrul general al drepturilor și obligațiilor fundamentale ale fiecărui botezat: în virtutea egalității depline în demnitate și activitate a acestora (can. 11), a obligației de a păstra mereu unitatea și comuniunea cu Biserica (can. 12), a obligației de a promova sfințenia Bisericii și a tinde mereu la sfințenia personală (can. 13), și de a participa la misiunea de propovăduire astfel încât „mesajul divin al mântuirii să ajungă cât mai mult la toţi oamenii din toate timpurile şi din toată lumea" (can. 14), tuturor creștinilor le incumbă o obligație fundamentală care este în ceea ce privește magisteriul autentic al Bisericii, văzut ca *depositum fidei*. Seria canoanelor 11-14 referitoare la acele obligații care revin din statutul de botezat se bazează, așadar, pe obligația fermă de a se raporta în mod corect față de magister. Can. 10 recită:

> „Profund legaţi de cuvântul lui Dumnezeu şi, în plus, aderând la învățătura vie şi autentică a Bisericii, credincioşii creştini au obligaţia să păstreze integră credinţa păzită şi transmisă cu foarte mare preţ de către înaintaşii lor, să o mărturisească deschis precum şi să o înţeleagă din ce în ce mai mult prin exerciţiu şi să o fructifice în opere de caritate".

Alături de necesitatea unei raportări juste față de învățătura Bisericii, exigența „înțelegerii din ce în ce mai mult prin exercițiu" a învățăturii acesteia se realizează nu doar prin garantarea liberului acces la toate formele și gradele de învățământ pe care ea le organizează și gestionează, ci și prin libera și personala implicare a fiecărui botezat în propria educație[21]. Prin educație creștinul se formează în înțelegerea, asumarea și apărarea adevărurilor de credință cuprinse în învățătura pe care Biserica, inspirată din Cuvântul lui Dumnezeu și Tradiție, o propune omului contemporan. Raportarea față de ceea ce Biserica învață, ca și *Mater et Magistra*, nu este o opțiune pe care botezatul o poate admite sau nega; raportarea la magisteriul autentic al Bisericii este o exigență de care depinde în ultimă instanță comuniunea deplină cu Biserica, manifestată prin legătura profesiunii de credință, a trăirii sacramentelor și a supunerii față de ierarhia legitimă.

Raportarea față de magister prin diferitele sale forme[22] nu ține cont de statutul juridic pe care un credincios îl are în cadrul structurii Bisericii, solicitând tuturor botezaților, indiferent de propria condiție, păstrarea credinței în integritatea și totalitatea ei. Ținând cont de gradualitatea pe care scrisoarea apostolică *Ad tuendam fidem* o propune în modificarea tipurilor de relaționare față de diferitele forme de magister avem trei moduri prin care credinciosul creștin poate să se raporteze față de depozitul de credință: manifestarea unei credințe față de magisterul solemn al Bisericii (*credenda sunt*); acceptarea și păstrarea cu tărie a învățăturilor pe care Biserica le propune în mod definitiv (*tenenda sunt*); îmbrățișarea cu supunerea religioasă a voinței și intelectului a învățăturilor pe care Pontiful Roman sau Colegiul Episcopilor le propun atunci când își exercită magisteriul lor autentic, chiar dacă nu

---

Bisericii datorită acțiunii aceluiași Duh Sfânt care păstrează și face să progreseze în unitatea credinței întreaga turmă a lui Cristos", Conciliul Vatican II, *Constituția dogmatică asupra Bisericii Lumen genium,* 25.

[21] D. Le Tourneau, La predication de la Prole de Dieu et la partecipation des laics au munus docendi: Fondements conciliaires et codification, *Ius ecclesiae* 1/1990, 101-125, aici 121-123; W. Bleiziffer, *Educaţie religioasă şi catehetică, drept sau obligaţie?, Studia Universitatis Babes-Bolyai. Theologia Graeco-Catholica Varadiensis,* an XLVIII, nr. 2, 2003, p. 223 - 238.

[22] *Ad Tuendam Fidem*, Scrisoare apostolică a lui Ioan Paul al II-lea, Acta Apostolicae Sedis 90 (1998) 457- 461; documentul redactat cu intenția expresă de a apăra credința Bisericii Catolice, în special în fața erorilor care pot apărea printre cei care studiază teologia, aduce o noutate în sfera canonică modificând conținutul unor canoane (750 și 1371 CIC; 598 și 1436 CCEO), și specificând formula profesiunii de credință pe care trebuie să o emită orice credincios înaintea preluării unui oficiu care trebuie exercitat în numele Bisericii, impune în mod expres obligația de a susține adevărurile propuse în mod definitiv de magisteriul Bisericii, stabilind în același timp și sancțiuni canonice legate de această materie.

intenționează să le proclame printr-un act definitiv (*religiosum tamen intellectus et voluntatis obsequium*)[23].

Dacă față de clerici și persoanele consacrate exigențele cunoașterii învățăturii creștine sugerează o raportare mai particulară, „laicilor, cărora le este recunoscută demnitatea în căutarea și aprofundarea credinței, codul le stabilește ca sarcină tocmai căutarea Împărăției lui Dumnezeu în lumea seculară, dar în același timp le impune ca drept și obligație acumularea acelei cunoașteri a doctrinei revelate de Cristos, trăirea credinței care derivă din aceasta așa cum o propune magisteriul autentic al Bisericii, și propunerea acesteia lumii (can. 401, 404 și 406)"[24]. Conștienți de acest propriu statut și de *caracterul secular* pe care îl posedă, „laicii, amintindu-şi de obligaţia prevăzută în can. 14, vor şti că aceasta este şi mai urgentă în acele împrejurări în care oamenii nu pot audia Evanghelia şi nu-l pot cunoaşte pe Hristos decât prin ei" (can. 406). Această particularitate specifică laicului îi oferă posibilitatea să fie evanghelizator și propovăduitor al Cuvântului în ambientul propriu, în „domeniul temporal"[25], chiar dacă în condiții particulare și bine delimitate de disciplina canonică laicul poate expune învățătura creștină într-o formă mai organizată, mai academică.

Raportat la conținutul disciplinei canonice și la felul în care aceasta este interpretată, sunt identificate două modalități principale prin care laicii pot duce la îndeplinire funcția lor de a învăța în numele Bisericii. Este vorba, în primul rând de o transmitere *efectiv apostolică,* identificabilă îndeosebi în sfera privată, prin care sunt propuse adevărurile de credință cu scopul asimilării acestora de către cel care este destinatarul acestui proces de educare; în cel de al doilea caz avem o prezentare a învățăturii Bisericii marcată de un caracter *specific academic și științific*, care tocmai datorită acestor caracteristici își propune promovarea unei cunoașteri sistematice bazată pe o metodă științifică prin care se urmărește prezentarea unor conținuturi ale credinței, sau asociate acesteia, într-o formă argumentată și sistematică. În ambele cazuri, chiar dacă ne găsim în fața unor evidente clasificări tipologice, acestea nu pot pretinde să fie distinct separate în realitate[26]: „răspândirea exortativă a cuvântului se va baza

---

[23] „Cred, de asemenea, cu tărie tot ceea ce este cuprins în cuvântul lui Dumnezeu scris sau transmis și ceea ce Biserica, fie printr-o sentință solemnă, fie prin magisteriul obișnuit și universal, propune pentru a fi crezut ca revelat de către Dumnezeu. / Accept și țin cu tărie, toate adevărurile și fiecare în parte referitor la învățătura care privește credința sau moravurile propuse de către Biserică în mod definitiv. / Îmbrățișez, de asemenea, cu supunerea religioasă a voinței și intelectului, învățăturile pe care pontiful roman sau colegiul episcopal le propun atunci când își exercită magisteriul lor autentic, chiar dacă nu intenționează să le proclame printr-un act definitiv", *Ad Tuendam Fidem,* „Profesiunea de credință și „Jurământ de fidelitate cu ocazia primirii unei funcții de îndeplinit în numele Bisericii". În limba română Ioan Paul II, *Ad tuendam fidem,* Documente 17, Editura Presa Bună, Iași, 2000.

[24] W. Bleiziffer, Pentru apărarea credinţei Bisericii Catolice: o posibila dimensiune canonică, *Studii Franciscane 2016,* Serafica, Roman, 2016, 151-168, aici 156.

[25] „În special, participarea credincioșilor laici, are o modalitate a sa de actualizare și funcționare care, conform Conciliului, le este „proprie și specifică": această modalitate este desemnată cu expresia „domeniu temporal" […] În realitate, Conciliul descrie condiția temporală a credincioșilor laici, indicând-o, înainte de toate, ca locul în care le este adresată chemarea lui Dumnezeu: `Acolo sunt chemați de Dumnezeu`. Este vorba despre un `loc` prezentat în termeni dinamici: Credincioșii laici `trăiesc în mijlocul lumii, angrenați în toate îndatoririle și activitățile din lume și în condițiile obișnuite ale vieții familiale și sociale din care le este țesută existența`. Ei sunt persoane care trăiesc o viață normală în lume, studiază, lucrează, stabilesc raporturi de prietenie, sociale, profesionale, culturale etc. Conciliul consideră condiția lor, nu ca fiind pur și simplu un fapt exterior și ambiental, ci ca o realitate destinată să-și găsească în Isus Cristos plinătatea semnificației sale". Ioan Paul II, Exortația apostolică postsinodală *Christifideles laici*, n. 15.

[26] Este vorba de cunoscuta clasificare făcută de Yves Congar (Y. Congar, *Jalons pour une théologie du laïcat,* Éditions du Cerf, 1954), la nivelul „învățăturii autoritare", care poate asuma o dimensiune publică sau una privată. „În această ultimă categorie include de exemplu educația pe care părinții o dau propriilor fii, precum și alte forme de participare a credinciosului la aprofundarea și trăirea cuvântului în Biserică (cfr. pp. 411-413). Dar Congar insistă că acesta (credinciosul n.t.) nu poate îndeplini o învățătură autoritară publică, care este rezervată exclusiv magisterului ierarhic. Cred că datorită acestui motiv, și pentru a evita echivocurile, nu este convenabil

în mod normal pe un minim suport științific (oricât de mult acesta ar putea trece neobservat), iar predarea științifică – în transmiterea unor cunoștințe fidele ale cuvântului revelat – va transmite destinatarilor un mesaj de viață care este inseparabil de adevărul lui Cristos”[27].

Laicii și *munus docendi ecclesiae*: abilități și mandat ecleziastic

Un aspect important al raportului credinciosului creștin față de Biserica instituțională în ceea ce privește *munus docendi* constă în capacitatea de a fi, – chiar și fără a asuma caracterul clerical prin primirea ordinului sacru –, cooptat în transmiterea învățăturii Bisericii în sfera publică, instituțională și oficială a Bisericii. Așa cum am avut deja posibilitatea să observăm, în virtutea botezului orice credincios creștin poate participa la misiunea apostolică a Bisericii[28]. Pentru a desfășura orice activitate privată de propovăduire a mesajului creștin credincioșii creștini nu au nevoie de nici o ulterioară autorizare, licență sau permisiune a autorității ecleziastice, chiar dacă în ultimă instanță existența unei anumite legături cu ierarhia este mai mult decât evidentă, atâta timp cât această activitate de învățare înseamnă în cele din urmă participarea credincioșilor la o funcție rezervată însăși ierarhiei.

Relația dintre păstori și credincioșii creștini în ceea ce privește participarea acestora din urmă la *munus docendi ecclesiae* este subliniată de o serie de texte conciliare. *Lumen gentium* 37 evidențiază în linii largi relațiile dintre păstori și laici îndeosebi în ceea ce privește dimensiunea ascultării creștine față de cei care sunt constituții învățători și conducători în Biserică[29], în timp ce textul *Apostolicam Acutositatem* 24, mai specific, articulează în manieră mai detaliată raportul laicilor față de ierarhie invocând teme precum favorizarea și susținerea apostolatului laicilor; lăudarea inițiativelor laicilor care sunt conduse de judecata lor prudentă și pot îndeplini mai bine misiunea Bisericii; recunoașterea explicită de către ierarhie a unor determinate forme de apostolat și asumarea unor răspunderi speciale față de acestea, în special față de cele înzestrate cu mandat[30]. În lumina acestor învățături conciliare se poate înțelege nu atât „controlul” pe care dimensiunea magisterială a învățăturii Bisericii trebuie să îl exercite asupra „ortodoxiei” predicării și învățăturii propuse de laici, cât mai ales dimensiunea dialogală și de participare activă a acestora la viața

---

ca denumirea «autoritar» să fie extinsă la alte forme de învățătură” C. J. M. Errázuriz, *Il «munus docendi Ecclesiae»: diritti e doveri dei fedeli,* Giuffrè Editore, Milano 1991, 188.

[27] Errázuriz, *Il «munus docendi Ecclesiae»,* 188-189.

[28] În mod particular două texte conciliare sintetizează bine acest aspect: „Apostolatul laicilor este o participare la însăși misiunea mântuitoare a Bisericii și la acest apostolat sunt trimiși cu toții de Domnul însuși prin Botez și Mir”, LG 33b; respectiv „Îndatorirea și dreptul laicilor de a fi apostoli decurg din însăși unirea lor cu Cristos, capul. Într-adevăr, integrați prin Botez în trupul mistic al lui Cristos, întăriți cu puterea Duhului Sfânt prin Mir, sunt trimiși la apostolat de Domnul însuși” AA 3a.

[29] LG 37c, „La rândul lor, păstorii să recunoască și să promoveze demnitatea și responsabilitatea laicilor în Biserică; să se folosească bucuros de sfaturile lor prudente, să le dea cu încredere însărcinări în serviciul Bisericii și să le lase libertate și câmp de acțiune, ba chiar să-i încurajeze în a întreprinde și acțiuni din proprie inițiativă. Cu o iubire părintească, să examineze atent, în Cristos, proiectele, cererile și dorințele prezentate de laici. Păstorii să le recunoască cu respect acea dreaptă libertate ce se cuvine tuturor în cetatea pământească”.

[30] AA 24, „Este datoria ierarhiei să favorizeze apostolatul laicilor, să-i ofere principii și ajutoare spirituale, să orienteze exercitarea lui spre binele comun al Bisericii și să vegheze la păstrarea doctrinei și ordinii. […] Există în Biserică multe inițiative apostolice care își au originea într-o alegere liberă din partea laicilor și sunt conduse de judecata lor prudentă. Prin astfel de inițiative, în anumite împrejurări misiunea Bisericii poate fi mai bine îndeplinită și de aceea nu arareori ele sunt lăudate și recomandate de ierarhie. Dar nici o inițiativă să nu-și aroge numele de catolică fără consimțământul autorității bisericești legitime. […] Astfel, ierarhia, orânduind în diverse moduri apostolatul în funcție de împrejurări, leagă mai strâns anumite forme ale lui de propria sa misiune apostolică, păstrând totuși natura proprie a fiecăreia și deosebirea dintre ele și fără a le răpi laicilor libertatea de acțiune necesară. Acest act al ierarhiei se numește, în diferite documente bisericești, mandat. În sfârșit, ierarhia încredințează laicilor anumite îndatoriri care se află într-o legătură mai strânsă cu îndatoririle păstorilor: de pildă în expunerea învățăturii creștine, în anumite acte liturgice, în grija pentru suflete. În virtutea acestei misiuni, laicii sunt total supuși conducerii superioare bisericești cât privește exercitarea acestor funcții”.

Bisericii, realitate garantată și de către disciplina canonică[31]. Implicarea laicilor în dimensiunea comunitară a Bisericii, așa cum subliniază și can. 15 § 3, este garantată de „temeiul ştiinţei, al competenţei şi al prestigiului de care laicii se bucură" ținând în considerare obligația de a se raporta în manieră justă față de magisterul ecleziastic[32] și prestând respect față de Păstori și ceilalți botezați.

Luând în considerare caracterul științific și natura proprie a învățământului teologic și a științelor conexe actuala normativă canonică admite posibilitatea ca și laicii să poată fi cooptați în predarea științelor religioase și a disciplinelor sacre, materii ce trebuie prezentate în lumina credinței și sunt pertinente moralei creștine. Pentru îndeplinirea acestei misiuni[33] laicul trebuie să fie în posesia unei adecvate pregătiri doctrinale și morale, să corespundă din punct de vedere academic exigențelor impuse de legislația civilă în materie de învățământ public, și mai ales să fie în mod efectiv cooptat pentru realizarea acesteia prin asumarea mandatului acordat de autoritatea competentă[34].

> „Predarea ştiinţelor sacre ca prezentare a magisteriului autentic nu se poate face decât sub atenta şi speciala responsabilitate a autorităţii ierahice, deoarece aceasta se găseşte în posesia misiunii speciale de a propune în mod autentic doctrina catolică (cann. 196 §1). Integritatea doctrinei propuse, mai ales în ambientele academice catolice, este tutelată de necesitatea existenţei unui mandat, fără de care nici un profesor nu poate propune o doctrină ca fiind catolică (can. 644), în cel mai rău caz, ca fiind proprie. Acest principiu generic se regăseşte însă şi în altă parte a Codului, diversă de cea care tratează magisteriul: 'Profesorii de ştiinţe sacre, deoarece predau cu mandatul autorităţii bisericeşti, transmit în mod fidel doctrina propusă de aceasta şi se vor supune cu umilinţă, întru totul, magisterului constant şi autorităţii Bisericii (can. 351)"[35].

---

[31] Can. 15 - § 1. (= 212) „Credincioşii creştini, conştienţi de propria responsabilitate, sunt obligaţi să-şi însușească cu ascultare creștină ceea ce Păstorii Bisericii, care îl reprezintă pe Hristos, ca învăţători ai credinţei, proclamă sau stabilesc în calitate de conducători ai Bisericii. § 2. Credincioşii creştini au dreptul integru de a-şi prezenta Păstorilor Bisericii nevoile proprii, mai ales cele spirituale, precum şi propriile doleanţe. § 3. În temeiul ştiinţei, al competenţei şi al prestigiului de care se bucură, aceştia au dreptul, ba chiar obligaţia uneori, de a face cunoscute Păstorilor Bisericii părerea lor despre binele Bisericii şi de a o aduce la cunoştinţa celorlalţi credincioşi creştini, rămânând intactă integritatea credinţei şi a moralei, precum şi respectul faţă de aceiaşi Păstori, şi ţinând seama de binele comun şi de demnitatea persoanelor".

[32] Aspect subliniat în recunoașterea libertății de a cerceta științele teologice și de can. 21 – „Cei care se îndeletnicesc cu ştiinţele sacre se bucură de justa libertate de a cerceta şi de a-şi manifesta cu prudenţă gândirea cu privire la chestiunile în care sunt experţi, păstrând supunerea datorată învăţăturii Bisericii".

[33] Ne aflăm în fața unui drept care se configurează mai degrabă sub forma unei capacități sau a unei facultăți care nu poate justifica revendicarea acestuia în forul judecătoresc: „situația juridică a credinciosului referitor la munus docendi nu poate fi concepută în termeni de drept ci doar ca și capacitate sau facultate. De unde rezultă că nici un credincios nu poate revendica în justiție o participare la sarcini oficiale de învățare în biserică, sarcini care sunt încredințate discreționar al - ceea ce nu înseamnă arbitrar - de către autoritatea ecleziastică", Errázuriz, *Il «munus docendi Ecclesiae»*, 208-209. Vezi și Boni Boni G., Il ruolo attivo del laicato nel munus docendi. I laici educatori nella Chiesa di oggi, în G. Dalla Torre / P. Lillo – G. M. Salvati (curatori), *Educazione e religione*, Libreria Editrice Vaticana, Città del Vaticano, 2011, 87-203, îndeosebi 200-201.

[34] Can. 404 - § 1. (= 229) „Pe lângă formarea catehetică pe care trebuie să o aibă încă din copilărie, laicii au dreptul şi obligaţia de a dobândi o cunoaştere, adaptată la aptitudinile intelectuale şi condiţiile fiecăruia, a doctrinei revelate de Hristos, şi transmisă de magisterul autentic al Bisericii, nu numai pentru a putea trăi conform aceleiași doctrine, ci chiar să o poată expune şi, dacă este nevoie, să o apere. § 2. [Laicii] au şi dreptul de a dobândi acea cunoaştere mai deplină în ştiinţele sacre care este predată în universităţile bisericeşti de studii sau în facultăţi, sau în institutele de ştiinţe religioase, frecventând cursurile şi primind gradele academice. § 3. Tot astfel, respectând prescrierile privind aptitudinea cerută, ei au capacitatea de a primi de la autoritatea bisericească competentă mandatul de a preda disciplinele sacre".

[35] W. Bleiziffer, Magisterul în CCEO, *Studia Universitatis Babes-Bolyai. Theologia Graeco-Catholica Varadiensis*, an XLVII, nr. 1, Oradea, 2002, 61 – 72, aici 67.

Colaborarea profesorilor laicilor în sfera publică a activităților Bisericii se face în funcție de necesitățile acesteia ținând cont de capacitățile profesionale deținute de cei cooptați, de multe ori formalizate chiar prin lege. Cei cărora le sunt încredințate aceste mandate cu caracter instituțional – a învăța în numele Bisericii nu însemnă doar apartenența prin botez la aceasta, ci mai ales deplina comuniune eclezială – trebuie să fie credincioși, deci legați de Biserică sub o formă vizibilă, chiar dacă nu sunt înzestrați în mod necesar cu caracterul sacru al hirotonirii. Cu toate că predicarea și prezentarea științelor sacre de către profesori aparțin sferei transmiterii publice a învățăturii Bisericii, relația dintre magisteriu și științele sacre nu se află la nivel de egalitate cu relația dintre magisteriu și predicarea oficială, instituționalizată, care aparține strict botezaților înzestrați cu *potestas ordinis*, deci în ultimă instanță clericilor. În această optică propovăduirea pe care o realizează orice credincios, laic sau cleric, „nu are nici o autoritate doctrinală în afara raportării față de magisteriul însuși: nu se poate confunda deținerea autorității efectiv magisteriale cu predicarea oficială în numele Bisericii, chiar și atunci când predicatorul posedă caracterul sacramentului preoției. De aceea se preferă rezervarea termenului 'autoritar' la funcțiile strict magisteriale"[36].

În consecință, orice botezat care învață și propune științele sacre sau disciplinele teologice, indiferent de statutul său juridic, laic sau cleric, propune ceea ce este conținut în magisterul Bisericii în virtutea faptului că este înzestrat cu *mandatum disciplinas theologica tradendi*[37]. Asumarea acestui mandat implică și exprimarea profesiunii de credință și a promisiunii de îndeplinire cu fidelitatea a misiunii asumate conform normelor și formulelor stabilite de Scrisoarea apostolică *Ad tuendam fidem*[38], tocmai datorită faptului că prin acceptarea misiunii sau a mandatului se naște o colaborare particulară și o misiune specială față de magisteriu:

> „Colaborarea dintre teolog și magisteriu se realizează în mod special atunci când teologul primește misiunea canonică sau mandatul de a învăța. Aceasta devine astfel, într-un anumit sens, o participare la misiunea magisteriului față de care se realizează o legătură juridică. Regulile deontologice care derivă prin sine însele și cu evidență din slujirea față de cuvântul lui Dumnezeu sunt coroborate cu implicarea asumată de teologul care acceptă oficiul său și emite profesiunea de credință și jurământul de fidelitate. Din acel moment el este investit oficial cu misiunea de a prezenta și ilustra cu toată exactitatea și în integralitatea sa, doctrina credinței"[39].

Este important de menționat și aportul legislației civile în ceea ce privește disciplina canonică referitoare la relația dintre *munus docendi* și politica de recrutare a personalului de învățământ prin acordarea sau negarea mandatului de a preda științe teologice membrilor corpului profesoral din școlile catolice; legislația civilă referitoare la instituțiile de învățământ

---

[36] Errázuriz, *Il «munus docendi Ecclesiae»,* 225, n. 98.

37 Can. 644 - (cf 812) „Cei care predau discipline legate de credință şi moravuri în universităţile catolice de ştiinţe, trebuie să fie înzestraţi cu mandatul autorităţii bisericeşti, desemnaţi de cei despre care vorbeşte can. 642; aceeaşi autoritate poate retrage acest mandat pentru o cauză gravă, mai ales dacă lipsesc calităţile ştiinţifice sau pedagogice, probitatea sau integritatea doctrinei".

Canonul transpune practic în normă disciplinară conținutul învățăturii conciliare din AA 24 (vezi supra nota 30). De altfel, și constituția apostolică *Sapientia Christiana* a Papei Ioan Paul al II-lea (15 aprilie 1979), subliniind importanța învățăturii creștine pe care Biserica o propune prin autoritate divină, solicită „missio canonica" pentru toți profesorii universităților ecleziastice care predau discipline care se referă la credință și moravuri justificând necesitatea existenței acestei *missio* prin faptul că „profesorii nu predau prin propria autoritate ci în virtutea misiunii primită din partea Bisericii" Constituția Apostolica Sapientia Christiana art. 27, 1. https://www.vatican.va/content/john-paul-ii/it/apost_constitutions/documents/hf_jp-ii_apc_15041979_sapientia-christiana.html (consultat 10 mai 2024).

[38] *Ad Tuendam Fidem,* „Profesiunea de credință și „Jurământ de fidelitate cu ocazia primirii unei funcții de îndeplinit în numele Bisericii". În ediția în limba română *Ad tuendam fidem,* 33-38.

39 Congregația pentru Doctrina Credinței, Instrucţia *Donum veritatis despre vocaţia eclezială a teologului*, colecția Magisterium 12-13, Iaşi 2013, nr. 22.

cu dublă subordonare, - cum este cazul instituțiilor de învățământ care sunt subordonate autorității statului, prin Ministerul Educației și Cercetării, cât și Bisericii, prin diferitele structuri ecleziastice locale sau centrale -, recunoaște și asumă ca proprie disciplina canonică a Bisericii[40]. Aceste instituții de învățământ, de grade sau forme diferite[41] detaliază prin statute și regulamente interne modul de aplicare a acestei duble legislații[42].

9. Concluzii

Ilustrarea temei laicatului, - astăzi, la peste cincizeci de ani de la încheierea lucrărilor Conciliului Vatican II, după publicarea constituției Lumen Gentium, a decretului Apostolicam Actuositatem, dar și a altor documente postconciliare (Evangelii Nuntiandi, Christifideles Laicis, Evangelii Gaudium, etc.) -, este o oportunitate semnificativă pentru a evidenția rolul și importanța ministerului laicilor în configurația Bisericii. Dacă misiunea esențială a credincioșilor laici constă în mărturisirea Evangheliei în locurile și contextele concrete ale vieții zilnice, și această dimensiune este recunoscută și promovată de disciplina canonică în vigoare, la fel de importantă este și cooptarea laicilor competenți în funcția de învățare a Bisericii, prin asumarea responsabilităților de a exercita *munus docendi Ecclesiae*. Este evident rezultatul care derivă din activitatea și implicarea atâtor laici care se dedică cu generozitate transmiterii depozitului de credință al Bisericii, în roluri și activități care implică profesionalism și responsabilitate. Reflecția asupra identității și a îndatoririlor laicilor nu poate începe decât cu conștiința rezultatelor benefice cu care aceștia contribuie îmbogățind Biserica. La izvorul acestei identități nu se găsește o concesie clericală, ci sacramentul Botezului în virtutea căruia fiecare credincios *secundum suam cuiusquem condicionem* (cann. 7, 11, 13) are drepturi și obligații specifice inclusiv în sfera funcției de a învăța în Biserică. Și tocmai în virtutea egalității în demnitate oferită de acest sacrament, Biserica, în efortul de a se edifica pe sine însăși și de a transmite mesajul de mântuire tuturor oamenilor, din toate timpurile și din toate locurile, recunoaște și promovează colaborarea reciprocă dintre toți membri ei, în respectuoasă supunere față de Magisterul său autentic și excluzând impunerea unor pretenții nejustificate.

---

[40] „Pentru ocuparea tuturor posturilor didactice, de conducere, administrative sau auxiliare în cadrul instituţiilor de învăţământ confesional de stat şi confesional particular, la nivel universitar, este necesar avizul cultului", Parlamentul României, *Legea învăţământului superior nr. 199/2023, în vigoare de la 03 septembrie 2023,* art. 97 (4) https://legislatie.just.ro/Public/DetaliiDocumentAfis/271898 (consultat 10 mai 2024).

[41] În România există mai multe școli catolice care sunt subordonate canonic Bisericii Catolice de ambele rituri. Acestea includ școli primare, seminarii, licee teologice, colegii și Facultăți de Teologie. De asemenea, există și ordine religioase catolice care au școli în România. Aceste școli aduc un surplus de calitate educației, joacă un rol important în formarea spirituală și morală a elevilor, promovând un parteneriat între școală, biserică și comunitatea locală, și contribuind astfel la dezvoltarea armonioasă a beneficiarilor ei.

[42] În cazul propriei instituții de apartenență academică, Facultatea de Teologie Greco-Catolică din cadrul Universității „Babeș-Bolyai" Cluj Napoca, se precizează: Art. 27. Cancelarul Major al Facultății este episcopul desemnat de Sinodul Episcopilor Bisericii Române Unite cu Roma, Greco-Catolică. Art. 28. Cancelarul major patronează Facultatea în numele Sinodului Episcopilor Bisericii Române Unite cu Roma, Greco-Catolice, promovând funcționarea și dezvoltarea instituției de învățământ, asigurând legătura acesteia cu Biserica locală şi cea universală (cf. Sapientia Christiana art. 12). [...]. Art. 30 Cancelarul Major are următoarele responsabilităţi în raport cu Facultatea (5). să propună Sinodului Episcopilor numele cadrelor didactice pentru care trebuie să ceară *missio canonica,* potrivit CCEO, can. 644; (6). să primească profesiunea de credinţă a Decanului din Facultate; (7). Să confere sau, în situaţia devierii grave de la poziţia Magisteriului sau a devierilor grave de ordin moral, să revoce cadrelor didactice mandatul autorităţii bisericeşti de a preda în conformitate cu normativele canonice (CCEO can. 636 § 2)"; *Regulament de organizare şi de funcţionare al Facultăţii de Teologie Greco din Greco-Catolică din cadrul Universităţii „Babeş-Bolyai" Cluj Napoca,* https://gct.ubbcluj.ro/wp-content/uploads/2018/06/Regulament-de-organizare-si-functionare-FTGC.pdf (consultat 10 mai 2024).
Corpul profesoral al Facultății de Teologie Greco-Catolice este format din profesori clerici și laici, deopotrivă femei și bărbați.

Participarea laicilor la *munus docendi* nu reprezintă o implicare extra-ordinară sau de substituire a misiunii clericilor, ci o misiune ce aparține oricărui credincios; această participare asumă un caracter fundamental, care în dimensiunea comunională a tuturor credincioșilor față de aceeași credință, aceleași sacramente și aceeași ierarhie se identifică cu „sensus fidei" și cu funcția particulară a slujirii magisteriului. Indiferent de modalitatea de participare la funcția de învățare a Bisericii – profesor în școlile catolice, profesori de religie sau profesori în cadrul universitar – acestor laici le este încredințată o mare responsabilitate eclezială, deoarece participarea la această misiune nu reprezintă un act personal, ci se realizează în baza unui mandat acordat de autoritatea ecleziastică competentă (can. 644): tocmai de aceea „trebuie să fie eminenţi prin doctrină şi exemplari prin mărturia vieţii" (can. 639). În mod particular, în cazul predării științelor teologice în universitățile sau facultățile ecleziastice (can. 646-650), alegerea și numirea profesorilor de către autoritatea ecleziastică implică o atenție deosebită în evaluarea calităților umane și morale ale acestora, precum și în deținerea titlurilor academice necesare ocupării respectivului post. Numirile sunt realizate cu îndeplinirea statutelor și regulamentelor respectivelor instituții de învățământ superior, în deplinul respect față de legislația civilă în materie.

Autoritatea particulară de care se bucură profesorii în predarea științelor teologice se bazează pe faptul că aceștia sunt în mod necesar mandatați de autoritatea ecleziastică, nu în sensul acordării unei jurisdicții academice, ci în sensul unei publice recunoașteri a faptului că respectivul profesor în calitate de credincios catolic se află în comuniune cu Biserica, și propune o doctrină care este coerentă și conformă magisteriului ecleziastic. Responsabilitatea ierarhiei în acordarea mandatului și în urmărirea corectitudinii învățăturii propuse de cel mandatat nu exclud inițiativele și responsabilitățile personale ale profesorului în cercetarea teologică. Profesorul propune disciplinele teologice în nume propriu și sub propria responsabilitate, cu acea libertate și prudență care îi sunt recunoscute și garantate ca drept propriu (can. 21).

Necesitatea înțelegerii rolului pe care teologia și disciplina canonică în vigoare îl acordă laicilor ridică o serie de întrebări referitoare la identitatea acestora și la misiunea pe care ei o pot asuma în lume, dar și întrebări referitoare la însăși identitatea și misiunea Bisericii. Nu se poate oferi un răspuns satisfăcător la întrebarea „cine este laicul?" fără a răspunde mai întâi la întrebarea „cine este Biserica?". Rolurile și responsabilitățile laicilor în cadrul Bisericii și raportarea acestora la activitățile instituționale ale acesteia nu trebuie separate sau interpretate ca fiind în competiție; în realizarea scopului ultim, *salus animarum hominis viatores*, Biserica recunoaște necesitatea colaborării și participării laicilor la propria sa misiune. În dezvoltarea diferitelor forme de evanghelizare și educație creștină Biserica trebuie să se adapteze constant la culturile și circumstanțele sociale ale diferitelor timpuri și locuri, iar laicii sunt chemați și mandatați să contribuie cu ingeniozitate la funcția învățătoare a Bisericii, găsind noi mijloace de a transmite cuvântul lui Dumnezeu în societatea de astăzi. Iar laicii, ca parte esențială a comunității creștine au un rol important de jucat în transmiterea învățăturii lui Cristos lumii.

BIBLIOGRAPHY

Bișoc I, (coord.), *Laicii în biserică şi în lume la lumina Conciliului Vatican II*, Serafica, Roman, 2004.

Bleiziffer W., Incidenţa Conciliul Vatican II asupra Codex Canonum Ecclesiarum Orientalium, *Studia Universitatis Babes-Bolyai. Theologia Graeco-Catholica*, III, 3/2005, Cluj-Napoca, 2005, 148 - 159.

Bleiziffer W., La diversità funzionale dei christifideles nella Chiesa a partire dal Codice dei Canoni delle Chiese Orientali, in I. Boldea, C. Sigmirean, D.-M.Buda,

LITERATURE AS MEDIATOR. Intersecting Discourses and Dialogues in a Multicultural World, (LDMD 6) Section: History, Political Sciences, International Relations, ”Arhipelag XXI” Press, Tîrgu Mureş, 2018, 31-46

Bleiziffer W., Magisterul în CCEO, *Studia Universitatis Babes-Bolyai. Theologia Graeco-Catholica Varadiensis*, an XLVII, nr. 1, Oradea, 2002, 61-72.

Boni G., Il ruolo attivo del laicato nel munus docendi. I laici educatori nella Chiesa di oggi, în G. Dalla Torre / P. Lillo – G. M. Salvati (curatori), *Educazione e religione*, Libreria Editrice Vaticana, Città del Vaticano, 2011, 87-203.

Caprara L., Linee evolutive del ruolo dei laici nel diritto canonico vigente, *Scientia Canonica, v. 4*, n. 8/2021, 105-143.

Clifford C. E. / Faggioli, M. (ed.), *The Oxford Handbook of Vatican II*, Oxford University Press, 2023.

Conciliul Ecumenic Vatican II, constituţii, decrete, declaraţii, traducerea Arhiepiscopiei Romano-Catolice de Bucureşti, Nyìregyhàza, 1990.

Congregația pentru Doctrina Credinței, *Instrucţia Donum veritatis despre vocaţia eclezială a teologului*, colecția Magisterium 12-13, Iaşi 2013.

Congregația pentru Doctrina Credinței, *Instrucţia Donum veritatis despre vocaţia eclezială a teologului*, colecția Magisterium 12-13, Iaşi 2013.

Dancă W., (coord.), *Creștinii laici - identitate și misiune* -, sapientia, Iași 2001.

Fabris C. - M., I diritti dei fedeli come espressione di valori, *Prawo Kanoniczne* 55 (2012) nr. 2, pp. 3-36.

Incitti G., *Il popolo di Dio. La struttura giuridica fondamentale tra uguaglianza e diversità*, Urbaniana University Press, Roma 2022[2].

L. Lorusso, *Diritti e doveri dei fedeli cristiani nel Codex Canonum Ecclesiarum Orientalium e nel Codex Iuris Canonici*, Iura Orientalia V (2009), 166-184.

Le Tourneau D., La predication de la Prole de Dieu et la partecipation des laics au munus docendi: Fondements conciliaires et codification, *Ius ecclesiae* 1/1990, 101-125, aici 121-123.

Muntean I. (trad.), *Codul canoanelor Bisericilor Orientale*, ediţie *pro manuscripto*, Presa Universitară Clujeană 2001.

Pontificium Consilium de Legum Textibus Interpretandis, *Codex Canonum Ecclesiarum Orientalium, Auctoritate Ioannis Pauli PP. II promulgatus, Fontium annotatione auctus*, Libreria Editrice Vaticana, 1995.

Pope John Paul II, *Sapientia Christiana*, Libreria Editrice Vaticana, 1979.

Romano F., Il dovere fondamentale del fedele di obbedienza al magistero come “fidei assensus” e “religiosum obsequium” (cann. 212 §1; 748-753), *Teresianum* 64 (2013), 195-235.

Vanzetto T., Commento a un canone: Canone 212, § 3: fedeli e Pastori: un dialogo?, *Quaderni di diritto ecclesiale*, n. 1-I-1988, 66-68.

ASPECTS OF WORK PLACE BULLYING/MORAL HARASSMENT

Ingrid Ileana Nicolau
Assoc. Prof., PhD, ,,Spiru Haret" University of Constanța

Abstract: Bullying/Harassment is an unwanted behavior, including of a sexual nature, that makes a person feel offended, humiliated or intimidated.
It constitutes moral harassment at the work place and is subject to disciplinary, contravention or criminal sanctions, by case, any behavior exerted against an employee by another employee who is hierarchically superior, by a subordinate and/or by a comparable employee in relation to work relations which have as their purpose or effect a deterioration of the working conditions by injuring employee's rights or dignity, by affecting its physical or mental health or by compromising its professional career.

Keywords: bullying, moral harassment,work place,employee, dignity.

Introducere

Constituie hărțuire morală la locul de muncă și se sancționează disciplinar, contravențional sau penal, după caz, orice comportament exercitat asupra unui angajat de către un alt angajat, care îi este superior ierarhic, de către un subaltern și/sau de către un angajat comparabil, din punct de vedere ierarhic, în legătură cu raporturile de muncă, ce au drept scop sau efect o deteriorare a condițiilor de muncă, prin lezarea drepturilor sau demnității angajatului, prin afectarea sănătății sale fizice sau mintale ori prin compromiterea viitorului său profesional, comportament manifestat în oricare dintre următoarele forme:

- conduită ostilă sau neadecvată;
- comentarii verbale ofensatoare;
- gesturi și acțiuni de denigrare;
- bullying/intimidare/desconsiderare;
- epuizare și stress;
- hărțuire pe criterii de sex, rasă, origine etnică, vârstă;
- hărțuire psihologică.

Conform legislației în vigoare, angajatul care a fost supus hărțuirii morale la locul de muncă nu poate fi sancționat, concediat sau discriminat direct sau indirect.

Cei care săvârșesc acte de hărțuire morală la locul de muncă răspund disciplinar, în condițiile legii și ale Regulamentului intern al angajatorului. Răspunderea disciplinară nu înlătură răspunderea contravențională sau penală pentru faptele respective.

EXEMPLE DE HĂRȚUIRE : manifestarea sau diseminarea unui material ofensator sau cu conținut indecent; insinuări, batjocură, glume sau remarci obscene ori sexiste/rasiste/homofobe; folosirea unui limbaj ofensator în descrierea unei personae cu dizabilități sau ironizarea unei persoane cu dizabilități; comentarii despre aspectul fizic sau caracterul unei persoane, care cauzează stânjeneală sau suferință; atenție nedorită, precum spionare, urmărire permanentă, șicanare, comportament exagerat de familiar sau atenție verbală ori fizică nedorită; efectuarea sau trimiterea de: apeluri telefonice, SMS-uri, e-mailuri, mesaje pe rețelele sociale, faxuri sau scrisori nedorite, cu conotații sexuale, ostile sau care invadează viața privată a unei persoane; întrebări nejustificate, inoportune sau persistente despre vârsta, starea civilă, viața personală, interesele sau orientarea sexuală a unei persoane ori întrebări similar despre originea rasială sau etnică a unei persoane, inclusive despre cultura sau religia acesteia; avansuri sexuale nedorite, solicitări repetate de acordare a unei

întâlniri sau amenințări; sugestii privind faptul că, favorurile sexuale îi pot aduce unei persoane promovarea profesională sau că, dacă aceasta nu le acordă, atunci cariera sa va avea de suferit; priviri insistente, gesturi grosolane, atingeri, apucări sau alte tipuri de contact corporal nenecesar, precum atingerea în treacăt de alte persoane; răspândirea de zvonuri malițioase sau insultarea unei persoane (în special pe motive de vârstă, rasă, schimbare de sex, căsătorie, parteneriat civil, sarcină și maternitate, sex, dizabilitate, orientare sexuală și religie sau credință).

Exemple de expresii utilizate pentru a scuza, a define sau a face referire la comportamente sau situații existente între persoane la locul de muncă, acestea putând semnifica o persecutare ascunsă: stiluri de conducere puternice sau dure; o relație profesională care este descrisă drept „ciocnire între personalități"; o persoană care este descrisă drept „mult prea sensibilă" sau „care nu gustă glumele"; o persoană descrisă ca având „o problemă de atitudine"; un manager care „nu-i tolerează ușor pe proști"; incapacitatea de a sprijini un membru al echipei care a comis o eroare minoră la locul de muncă.[1]

Hărțuirea psihologică, regăsită și sub numele de hărțuire morală, se referă la un tip de tratament personal care este umilitor și descalificator, dăunând mintal persoanei care îl primește. Pentru a putea vorbi despre hărțuire psihologică, este necesar ca persoana care o comite să o facă în mod intenționat, pentru a dezechilibra psihic celălalt individ. Comportamentul are scopul sau efectul de a viola demnitatea unei persoane sau de a crea un mediu degradant, umilitor, ostil, intimidant și ofensator.[2] În plus, hărțuirea este exercitată într-un mod sistematic și continuu. Potrivit specialiștilor, unul dintre cele mai importante aspecte despre persoana hărțuită este că, de obicei, nu este pe deplin conștientă de faptul că este umilită și, prin urmare, nu adoptă o atitudine de confruntare față de agresor. Astfel, hărțuirea psihologică este un proces îndelungat în care persoana, fiind supusă progresiv incertitudinii și neputinței, ajunge să își piardă stima de sine și încrederea în sine.

Un factor comun pentru comportamentul de hărțuire este acela că făptașul este, de regulă, într-o poziție de putere. Aceasta poate proveni din: vârsta acestuia, statură impunătoare, gen, statut economic sau social – toate acestea vor fi folosite în acest proces de hărțuire. Acest dezechilibru al forțelor creează o atmosferă în care comunicarea deschisă și onestă nu mai este posibilă. Liniștea victimei poate fi greșit interpretată, ca un semn de încurajare, de continuare a comportamentului nedorit.[3] Nimeni nu dorește să îi spună persoanei ce deține puterea că face ceva greșit. Așadar, lucrurile nu sunt întotdeauna ușor de identificat și dovedit. Iar uneori hărțuirea nu este evidentă. Mai ales la locul de muncă, hărțuirea poate fi atât de subtilă, încât victima ajunge să se întrebe dacă nu cumva disconfortul resimțit este numai în mintea sa.[4]

Soluționarea plângerilor de hărțuire

În România, Legea nr. 167/2020 a venit să modifice și să completeze legislația anterioară privind prevenirea și sancționarea tuturor formelor de discriminare. Astfel, a fost introdusă și hărțuirea morală la locul de muncă, alături de sancțiunile corespunzătoare. Conform legii românești, constituie hărțuire morală la locul de muncă și se sancționează disciplinar, contravențional sau penal, după caz, orice comportament care, prin caracterul său sistematic, poate aduce atingere demnității, integrității fizice sau mintale a unui angajat sau

[1] Tomescu, M., *Drepturile omului. Tendințe și orientări contemporane*. Ediția a IV-a revăzută și adăugită, Ed. Pro Universitaria, București, 2020, p.44;
[2] Calin, Dragos-Alin ,*Mobbingul.Hărțuirea la locul de muncă. Culegere de jurisprudență.* Ed. Universitară, București, 2019, p.36;
[3] Barbu, Irina, *Stresul organizațional : implicații manageriale,* Ed. Lumen, Iaşi , 2017, p.28;
[4] https://www.bellanima.ro/articole/hartuire-psihologica-dinamica-tipuri-efecte/

grup de angajați, punând în pericol munca lor sau degradând climatul de lucru. Totodată, stresul și epuizarea fizică intră sub incidența hărțuirii morale la locul de muncă.

La data de 17 octombrie 2023 a intrat în vigoare *Metodologia pentru prevenirea și combaterea hărțuirii pe criteriul de sex și a hărțuirii morale la locul de muncă*, aprobată prin Hotărârea de Guvern nr. 970/12.10.2023. Scopul acestui act normativ este de a asigura egalitatea de șanse și de tratament între femei și bărbați în domeniul muncii și de a promova un mediu de lucru sigur și egal pentru toți angajații, indiferent de gen și bazat pe respect și demnitate reciprocă.

Principalele obiective ale metodologiei includ furnizarea unui instrument de lucru pentru experții și angajații cu atribuții în domeniul egalității de gen, promovarea egalității de șanse între femei și bărbați, sprijinirea persoanelor aflate în situații de hărțuire la locul de muncă și susținerea instituțiilor și companiilor care se confruntă cu astfel de situații.

Metodologia propune direcții de acțiune, cum ar fi creșterea nivelului general al egalității de gen, elaborarea de politici publice pentru îmbunătățirea vieții sociale, prevenirea comportamentelor discriminatorii și promovarea unei societăți nediscriminatorii.

Această metodologie definește situațiile care determină apariția cazurilor de hărțuire pe criteriul de sex și hărțuire morală și proceduri pentru identificarea, monitorizarea și sancționarea cazurilor de hărțuire. Aceste proceduri includ posibilitatea victimelor de a depune plângeri și sesizări, etapele de gestionare a cazurilor, precum și responsabilitățile angajatorilor în prevenirea hărțuirii.

Orice comportament care poate aduce atingere demnității lucrătorilor, poate degrada mediul de muncă sau chiar compromite viitorul profesional al acestora nu poate fi tolerat în nicio situație, iar în mod particular avem astfel de precizări și pentru relațiile de muncă.

Angajatorul are obligația, de mai bine de 20 de ani, de a include în regulamentul intern al unității *„reguli privind respectarea principiului nediscriminării şi al înlăturării oricărei forme de încălcare a demnității”*, potrivit art. 242 lit. b) din Codul muncii, ținând cont de celelalte dispoziții legale incidente.

Angajatorul are obligația de a pune în aplicare regulile privind „prevenirea și combaterea hărțuirii pe criteriul de sex, precum și a hărțuirii morale la locul de muncă”, în metodologie fiind indicați pașii necesari.

Informarea corectă și concretă a salariaților din unitate cuprinde atât diseminarea tabelului cu persoanele desemnate/membrii comisiei, cât și procedura sesizării, urmată de modul concret de soluționare a unei sesizări/reclamații, conducătorul unității având „*rolul de a pune în aplicare ghidul fără a putea face parte din comisie, cu excepția situațiilor în care prezența acestuia este obligatorie (de exemplu, superiorul ierarhic al presupusului hărțuitor)”.*

Chiar dacă putem discuta despre două etape și poate chiar despre persoane/comisii diferite**, în final avem tot o abatere disciplinară și procedura specifică acesteia**, dacă sesizarea este întemeiată și astfel avem o abatere disciplinară, însă simpla răspundere disciplinară nu înlătură răspunderea contravențională sau penală, dar acestea ies de sub autoritatea angajatorului.

Rolul principal al angajatorului este de a asigura un mediu de muncă sigur și sănătos și de a se asigura că disciplina muncii este respectată.[5] Până la cercetarea disciplinară, persoana desemnată sau Comisia va demara realizarea unui raport de caz, în cel mult **șapte zile** de la depunerea plângerii/sesizării, care va cuprinde informații privind:

---

[5]***Nastase Dan, Soluționarea plângerilor de hărțuire: Cum trebuie să procedeze angajatorii și cum se intersectează ancheta cu cercetarea disciplinară, în*** *Relații de muncă & Asigurări sociale****, Decembrie 2023;*** *https://www.avocatnet.ro/articol_65830/Solu%C8%9Bionarea-plangerilor-de-h%C4%83r%C8%9Buire_Cum-trebuie-s%C4%83-procedeze-angajatorii-%C8%99i-cum-se-intersecteaz%C4%83-ancheta-cu-cercetarea-disciplinar%C4%83.html*

- datele, orele și faptele incidentului/incidentelor;
- date rezultate din procesul de îndrumare și consiliere a victimei;
- date rezultate din procesul de audiere și consiliere a persoanei presupuse a fi înfăptuit acte de hărțuire.

„Raportul de caz" este înaintat, în funcție de măsurile care se impun, departamentului de resurse umane/conducerii instituției/expertului în egalitate de șanse/consilierului de etică, iar din acest moment avem și cercetarea disciplinară/administrativă, decizia finală fiind a angajatorului/reprezentantului legal.

În această etapă, care nu poate depăși **45 de zile lucrătoare** de la data la care a fost făcută plângerea/sesizarea, persoana desemnată/Comisia trebuie:

- să intervieveze separat victima și persoana acuzată;
- să intervieveze separat alte părți terțe relevante;
- să întocmească un raport al anchetei, care să cuprindă sesizarea, investigațiile, constatările și măsurile dispuse;
- în cazul în care faptele au avut loc, să propună modalități de soluționare a sesizării, luând în considerare care este soluția potrivită pentru victimă, prin consultare cu aceasta.

În funcție de rezultatul acestei anchete, conducerea instituției/angajatorul va dispune sancțiunea, potrivit Codului muncii sau Codului administrativ, după caz, însă persoana vătămată are în continuare posibilitatea de a se adresa altor instituții care au competențe în domeniul hărțuirii - inspectoratului teritorial de muncă, Consiliului Național pentru Combaterea Discriminării, instanțelor de judecată, organelor de cercetare penală (dacă hărțuirea este atât de gravă încât se încadrează în formele prevăzute de Codul penal).

Sancțiuni și măsuri disciplinare[6]

Orice persoană care a fost găsită vinovată de hărțuire în urma investigațiilor, încălcând condițiile politicii anti-hărțuire, poate fi supusă uneia dintre următoarele sancțiuni: avertisment verbal sau scris; evaluare nefavorabilă a performanțelor; reducere a salariilor; transfer; retrogradare; suspendare; concediere.

Natura sancțiunilor va depinde de gravitatea și amploarea actelor de hărțuire. Se vor aplica sancțiuni proporționale, pentru a ne asigura că incidentele de hărțuire nu sunt tratate ca fiind comportamente normale/tolerabile.

Răspunderea contravențională, în cazul comiterii actelor de hărțuire morală la locul de muncă, în conformitate cu prevederile cuprinse în Legea nr. 167/2020 privind prevenirea și sancționarea tuturor formelor de hărțuire psihologică la locul de muncă:

Constituie contravenție hărțuirea morală la locul de muncă săvârșită de către un angajat, prin lezarea drepturilor sau demnității unui alt angajat și se pedepsește cu amendă de la 10.000 lei la 15.000 lei.

Constituie contravenție și se sancționează cu amendă: de la 30.000 lei la 50.000 lei neîndeplinirea de către angajator a obligației de a lua orice măsuri necesare în scopul prevenirii și combaterii actelor de hărțuire morală la locul de muncă, inclusiv prin prevederea în regulamentul intern al unității de sancțiuni disciplinare pentru angajații care săvârșesc acte sau fapte de hărțuire morală la locul de muncă.

Constituie contravenție și se sancționează cu amendă: de la 50.000 lei la 200.000 lei nerespectarea de către angajator a obligației constând în interzicerea stabilirii de către angajator, în orice formă, de reguli sau măsuri interne care să oblige, să determine sau să îndemne angajații la săvârșirea de acte sau fapte de hărțuire morală la locul de muncă.

---

[6] *Ghid practic privind harțuirea morlă la locul de muncă,* Coordonatori: Luminița POPESCU, Secretar de Stat ANES Adrian BULGARU, Director IRDO; Autori: Daniela Cristina ALBU Beatrice BERNA Gianina DIMITRESCU, Aurora MARTIN, București, 2022, p.54;

Concluzii

Prevenirea actelor de hărțuire morală la locul de muncă intră în responsabilitatea angajatorilor. De asemenea, conducătorii din orice organizație trebuie să creeze un climat psihosocial stabil, să ia o serie de norme și să implementeze politici organizaționale care să descurajeze și să sancționeze orice formă de hărțuire.

Din prima zi de muncă, un angajat are responsabilitatea de a lua la cunoștință regulamentul intern, care cuprinde reguli și norme, inclusiv împotriva hărțuirii morale. De asemenea, angajații au posibilitatea de a participa la sesiuni de formare sau seminare de informare pe tema combaterii și prevenirii hărțuirii morale la locul de muncă.

Conducătorii entităților publice sau private au responsabilitatea de a menține în permanență un exemplu pozitiv, prin comportament adecvat, dar și prin instituirea unor reguli minime de conduită la locul de muncă, menite să reducă stresul ocupațional, pentru a crea un climat de muncă ce minimizează riscul comportamentelor abuzive la locul de muncă.

O politică scrisă va elimina hărțuirea și persecuțiile de la locul de muncă doar în situația în care este susținută de o acțiune pozitivă, pentru a o pune în practică. Prin urmare, angajatorii ar trebui să organizeze sesiuni de comunicare, instruire și conștientizare, întrucât este extrem de important ca toți angajații:

– să înțeleagă angajamentul companiei în direcția prevenirii hărțuirii și persecutării;

– să își înțeleagă responsabilitatea și rolul în cadrul acestui process;

– să știe cum să solicite sfaturi și îndrumare;

– să știe cum să înainteze o reclamație și să fie convinși că vor fi ascultați în mod eficient.

Multe coduri disciplinare ale companiilor prevăd că anumite acte, care ar putea reprezenta o hărțuire și/sau o persecutare, reprezintă contravenții cu privire la care se impune întreprinderea unei acțiuni disciplinare împotriva contravenientului.

De exemplu: agresiunea, intimidarea, coerciția, ingerința în munca altor angajați, comportament de natură sexuală, comportament bazat pe sex, care afectează demnitatea femeilor și bărbaților de la locul de muncă și care este nedorit, nerezonabil și ofensator față de cel căruia îi este adresat.

Entitatea publică sau privată ar trebui să stabilească o politică pentru a susține dreptul tuturor persoanelor de a fi tratate cu demnitate și respect la locul de muncă. Această politică ar trebui să promoveze în mod activ un mediu de lucru în care hărțuirea și persecuțiile să nu fie tolerate. Trebuie să prevadă în mod clar standardele de comportament așteptate din partea angajaților și a personalului de conducere.

Personalul ar trebui să știe cui se poate adresa în caz de hărțuire la locul de muncă, iar personalul cu funcții de conducere ar trebui instruit cu privire la toate aspectele politicii entității publice sau private în domeniile ce vizează egalitatea de șanse și de tratament între femei și bărbați. Pentru a fi eficientă, politica anti-hărțuire ar trebui comunicată și implementată, astfel încât toți angajații să își cunoască responsabilitățile, conform codului de conduită al entității publice sau private, cu privire la ceilalți angajați.

BIBLIOGRAPHY

- *Ghid practic privind harțuirea morlă la locul de muncă,* Coordonatori: Luminița POPESCU, Secretar de Stat ANES Adrian BULGARU, Director IRDO; Autori: Daniela Cristina ALBU Beatrice BERNA Gianina DIMITRESCU, Aurora MARTIN, București, 2022;
- Barbu, Irina, *Stresul organizațional : implicații manageriale,* Ed. Lumen, Iaşi , 2017;

- Calin, Dragos-Alin *,Mobbingul.Hărțuirea la locul de muncă. Culegere de jurisprudență.* Ed. Universitară, București, 2019;
- Nastase Dan, *Soluționarea plângerilor de hărțuire: Cum trebuie să procedeze angajatorii și cum se intersectează ancheta cu cercetarea disciplinară,* în Relații de muncă & Asigurări sociale, Decembrie 2023;
- Omer, Ioana, *Elemente de psihologia și psihosociologia muncii* , Ed. Fundaţiei „România de Mâine", București,2011;
- Salomé, Jacques. *Ghid de supraviețuire în universul profesional: cum să facem față situațiilor stresante,* traducere din limba franceză de Alina Marc Ciulacu, Ed.Curtea Veche, București, 2015;
- Tomescu, M., *Drepturile omului. Tendințe și orientări contemporane*. Ediția a IV-a revăzută și adăugită, Ed. Pro Universitaria, București, 2020.

ASPECTS REGARDING CONSOLIDATED COOPERATION AND THE IMPORTANCE OF ITS IMPLEMENTATION

Oana Elena Iacob
Assoc. Prof., PhD, ,,Dunărea de Jos" University of Galați

Abstract: The first concerns and requirements for resorting to the enhanced cooperation procedure were included in the Treaty of Amsterdam. Later, the Treaty of Lisbon collected the provisions related to the consolidated cooperation in the Treaty on the EU - in art. 20 - which includes framework conditions - and in the Treaty on the Functioning of the EU - art. 326 - art. 334 - which refers to the additional conditions, accession, the procedure to be followed, and the rules related to the method of voting. In this study, a presentation of the aspects related to the areas in which the member states are allowed to resort to this procedure, the areas in which such consolidated cooperation has been concluded and the elements contained in the treaties regarding the conditions for admitting such cooperation , their authorization procedure and their importance. Finally, the study includes the author's conclusions on the aspects analyzed regarding consolidated cooperation and on the terminology used in the Union treaties regarding this way of cooperation of the Union member states.

Keywords: consolidated cooperation, member states, conditions, aim

I.Aspecte privitoare la competenţele recunoscute la nivelul Uniunii Europene

Aşa cum Tratatul privind Uniunea Europeană o prevede expres în alin. (1) şi (2) al art.5, delimitarea competenţelor Uniunii este guvernată de principiul atribuirii, în baza căruia Uniunea acţionează numai în limitele competenţelor pe care statele membre i le-au atribuit prin tratate în scopul îndeplinirii obiectivelor stabilite prin acestea, iar orice competenţă ce nu-i este conferită în acest mod, aparţine statelor membre.

În acele domenii pentru care tratatele nu i-au atribuit Uniunii competenţa exclusive în a acţiona, ea revenind deci statelor membre, acelea dintre state care ″îşi doresc să stabilească între ele o formă de cooperare consolidate, o pot face recurgând la instituţiile unionale şi exercitându-şi competenţele″ în limitele şi potrivit dispoziţiilor cuprinse în TUE[1] şi TFUE[2], aşa cum se prevede în art.20 alin.(1) al TUE. Acelaşi tratat, la art.20 mai subliniază care este scopul acestei cooperări consolidate, precizând că ″formele de cooperare consolidată urmăresc să favorizeze realizarea obiectivelor Uniunii, să apere interesele acesteia şi să consolideze procesul de integrare″.

În concluzie, domeniile în care statele membre nu pot iniţia forme de cooperare consolidată sunt: uniunea vamală, stabilirea normelor privind concurenţa, care se impun pentru funcţionarea pieţei interne, politica monetară pentru statele membre a căror monedă este euro, conservarea resurselor biologice ale mării în cadrul politicii comune privind pescuitul, politica comercială comună, încheierea de acorduri internaţionale în situaţiile în care aceasta este prevăzută de un act legislativ al Uniunii sau e necesară pentru a da posibilitatea Uniunii să-și exercite competența internă, ori în măsura în care aceasta ar putea aduce atingere normelor comune sau ar putea modifica domeniul de aplicare a acestora, pentru toate acestea competența revenind exclusiv Uniunii, așa cum este prevăzut în art.2 alin.(4) și art.3 TFUE.

[1] Tratatul privind Uniunea Europeană
[2] Tratatul privind Funcţionarea Uniunii Europene

II.Aspecte privind cooperarea consolidată

Acest tip de cooperare la care ne referim în prezentul studiu a fost inclus în dreptul primar al Uniunii Europene prin Tratatul de la Amsterdam, primind ulterior completări. În prezent este prevăzut explicit în art.20 TUE, în care sunt conținute dispoziții cu caracter general referitoare la formele acestei cooperări consolidate, și în art.326-334TFUE care vizează formele de cooperare consolidate și condițiile pe care trebuie să le îndeplinească. Din dispozițiile TFUE concluzionăm că toate formele de cooperare consolidate în mod obligatoriu trebuie să respecte normele de drept unional. Cooperarea consolidată prin formele ei are ca obiective: favorizarea îndeplinirii obiectivelor Uniunii, protejarea intereselor unionale și intensificarea procesului de integrare, așa cum se prevede în art.20 TUE.

Statele membre care doresc să realizeze între ele o formă de cooperare consolidată trebuie să parcurgă anumite etape procedurale pentru a primi autorizarea necesară în acest scop. Mai exact, când statele membre urmăresc stabilirea unei forme de cooperare consolidată în oricare dintre domeniile stipulate în tratate, însă cu excepția sferelor de competență exclusivă a Uniunii și a politicii externe și de securitate comună, așa cum se prevede în art.329 alin.(1)TFUE, ele vor înainta o cerere, cu specificarea domeniului în cauză și cu scopurile pe care le doresc a le îndeplini Comisiei Europene. Aceasta va examina cererea și, după caz, va putea să decidă prezentarea respectivei propuneri Consiliului Uniunii, sau neînaintarea ei, caz în care își va comunica motivate hotărârea luată către statele membre solicitante. Dacă va înainta propunerea Consiliului, acesta este cel care, în final, va decide cu privire la propunerea Comisiei, după aprobarea dată în prealabil de Parlamentul European.

Dacă statele membre urmăresc realizarea unei forme de cooperare consolidate în sfera politicii externe și de Securitate comună, cererea lor o vor adresa Consiliului care, o va transmite și Comisiei Europene și Înaltului Reprezentant al Uniunii pentru Afaceri Externe și Politică de Securitate Comună. Acesta din urmă își va da avizul. De asemenea, cererea se va transmite spre informare Parlamentului European, așa cum se prevede expres în alin.(2) al art.329 TFUE.

Așa cum se dispune în art.20 alin.(2)TUE, autorizarea formei de cooperare consolidată este decizia Consiliului Uniunii Europene ca instanță ultimă, atunci când acesta hotărăște că țelurile urmărite prin respective cooperare nu se pot realiza într-o perioadă de timp rezonabilă de Uniune în totalitatea sa, și dacă la cooperare participă cel puțin 9 state membre. Conform alin.(3) al art. 20 TUE, la dezbateri pot lua parte toți membrii Consiliului însă, pot vota doar membrii care reprezintă statele membre ce participă la o formă de astfel de cooperare.

Autorizarea de a intreprinde o formă de cooperare consolidată se acordă de Consiliu prin decizie, acesta hotărând în unanimitate, așa cum se prevede în art.329 alin.(2) teza ultimă al TFUE.

În anumite cazuri excepționale, prevăzute în tratate, Consiliul poate hotărî cu majoritate calificată ori poate decide să o facă potrivit procedurii legislative ordinare. Aceste cazuri sunt prevăzute în art.333 TFUE alin.(1) și alin.(2) și anume:

-1. în situațiile în care o dispoziție a tratatelor ce poate fi aplicată în cazul unei forme de cooperare consolidată prevede adoptarea în unanimitate a hotărârii Consiliului, Consiliul hotărând în unanimitate conform condițiilor stipulate, în condițiile prevăzute la art.330TFUE, poate adopta o decizie care să prevadă faptul că acesta va decide cu majoritate calificată.

-2.în situațiile în care o dispoziție a tratatelor, ce poate fi apicată în cadrul unei forme de cooperare consolidată prevede adoptarea de către Consiliu, hotîrând în unanimitate în conformitate cu o procedură legislative special, Consiliul, hotărând în unanimitate potrivit dispozițiilor art.330 TFUE,poate adopta o decizie care să prevadă faptul că el va hotărî potrivit procedurii legislative ordinare. Consiliul va decide după consultarea Parlamentului European(art.333 alin.(1) și (2)TFUE).

Aceste excepții nu pot fi aplicabile în cee ace privește deciziile cu efecte în sfera militară sau în cea a apărării, fapt menționat explicit în alin.(3) al art.333 TFUE.

Orice formă de cooperare consolidată are un caracter deschis, în sensul că, pe durata derulării lor, aceste modalități de cooperare sunt deschise oricăror alte state membre care doresc să ia parte la acestea ulterior deciziei de autorizare a lor, singura condiție impusă fiind cea a respectării atât a tuturor cerințelor impuse pentru admiterea unor astfel de cooperări, cât și a actelor care s-au adoptat anterior în cadrul respectivei forme de cooperare consolidată până la solicitarea rspectivelor state. Această caracteristică a formelor de cooperare consolidată și a condițiilor necesar a fi îndeplinite de statele membre care-și exprimă interesul față de acestea ulterior admiterii lor, sunt prevăzute în art.328 alin.(1)TFUE coroborat cu art.331TFUE. acest ultim text al tratatului prezintă procedura pe care orice stat membru care intenționează să participle la o formă de cooperare consolidată aflată în curs de desfășurare, trebuie să o parcurgă. Din aceste prevederi rezultă și faptul că, în asemenea situații, tot Consiliul Uniunii are autoritatea de a hotărî, tot prin vot unanim, asupra participării de noi state membre, în aceeași manieră procedural ca și în situația referitoare la autorizarea formelor de cooperare consolidată solicitate de statele membre, respectiv cea prevăzută la art.330TFUE.

Aşa cum am precizat, cooperarea consolidată, prin oricare dintre formele ei, are ca scop înlesnirea îndeplinirii obiectivelor unionale, protejarea intereselor Uniunii şi întărirea procesului de integrare. Acesta este şi motivul pentru care în opinia noastră, Consiliul şi Comisia Europeană sunt instituţiile unionale care cooperează în scopul garantării de acţiuni sistematice ce se vor a fi realizate în cadrul formelor autorizate de cooperarea consolidate, cât şi corelării acestor activităţi cu politicile unionale, competenţe precizate expres în art.334TFUE.

Conform art. 332TFUE, punerea în practică a oricărei forme de cooperare consolidate intră în sarcina statelor membre care sunt participante, excepţie făcând cheltuielile administrative ale instituţiilor. De la această regulă există o excepţie. Aceasta e reprezentată de situaţia în care, după consultarea prealabilă a Parlamentului European, Consiliul Uniunii o hotărăşte în unanimitate.

În derularea formelor de cooperare consolidată toate actele care sunt adoptate în cadrul lor au obligativitate numai pentru statele membre participante, aşa cum se dispune în art.20 alin.(4)TUE.

III. Motive de recurgere la cooperarea consolidată ce evidenţiază rolul important al ei

Acest instrument al cooperării consolidate este folosit în practică tot mai des. În istoria UE pentru prima data statele membre au recurs la această cooperare consolidate în scopul de a introduce o prevedere prin care să le confere soţilor cu cetăţenii diferite posibilitatea de a allege legislaţiile aplicabile în eventualitatea unui divorţ. O astfel de primă propunere a fost înaintată Consiliului de Comisia Europeană în anul 2006, însă fără success, nefiind întrunită unanimitatea în procedura de vot a Consiliului. S-a reuşit autorizarea de a se pune în aplicare o asemenea cooperare consolidată în anul 2010 când Consiliul a acordat-o prin decizia adoptată în 12 lulie a acelui an. Ulterior, în temeiul unei propuneri noi a Comisiei, 14 state membre(Belgia, Bulgaria, Germania, Spania, Franşa, Italia, Letonia, Luxemburg, Ungaria, Malta, Austria, Portugalia, România şi Slovenia) au ajuns la un acord referitoar la normele ce se vor aplica în situația unui divorț ori a unei separări de corp a soților cu naționalități diferie. Ulterior acestor state, la această cooperare consolidată s-au mai adăugat 3 state: Lituania(în 2014), Grecia(2015) și Estonia(2018). Urmarea s-a concretizat în Regulamentul(UE) 1259/2010 de punere în aplicare a unei forme de cooperare consolidate în sfera legii aplicabile divorțului și separării de corp. Ulterior, în 2016, această cooperare consolidată a fost extinsă prin adăugarea unui nou Regulament.

În anul 2001 a fost creat mecanismul european de protecție civilă în scopul înlesnirii cooperării consolidate în sfera intervențiilor de asistență referitoare la protecția civilă. Mecanismul a fost revizuit în 2007 prin Dec.2007/779/CE Euratom a Consiliului, elaborate pentru a ține piept frecvenței și grevității crescute a dezastrelor natural și a celor provocate de om. Totodată, s-a adoptat și Dec. 2007/162/CE Euratom a Consiliului prin care s-a autorizat finanțarea unor activități destinate să asigure acțiuni de răspuns preventive, de îmbunătățire a nivelului de pregătire și mai eficace, în special acțiunile hotărâte prin cooperarea dintre statele membre și realizate în cadrul mecanismului. Cele două decizii au fost ulterior abrogate la 1 ianuarie 2014, data la care a intrat în vigoare Decizia 1313/2013/UE a Parlamentului European și a Consiliului din 17 decembrie 2013 privind un mechanism de protecție civilă a Uniunii. La finalul anului 2013 la mechanism luau parte 32 de state, respective toate statele membre UE împreună cu Rep. Iugoslavă a Macedoniei, Islanda, Liechtenstein și Norvegia.

Acțiunile de bază derulate în cadrul mecanismului aveau ca obiect înlesnirea prevenirii și perfecționării potrivite și răspunsul adecvat în situație de calamități la nivelul UE și au inclus: programme de formare prin realizarea de cursuri de formare și schimburi de experți, crearea de echipe și module de asistență tehnică și sprijin pentru situațiile de urgență, proiecte de prevenție și pregătire în vederea garantării unei cooperări mai strânse între statele participante, în materia protecției civile, constituirea unui sistem de politici în sfera prevenirii în constituirea politicilor unionale în materia capabilității de a răspunde la dezastre. De asemenea și acțiuni referitoare la poluarea marină.[3]

În 2017, statele membre și Înaltul Reprezentant al UE petru afaceri externe și politica de Securitate au dpus eforturi în scopul pornirii unei cooperări structurate permanente(PESCO). Această PESCO este considerată a fi un mod specific de cooperare consolidate eficace și logică în sfera securității și apărării (de exemplu crearea unui Schengen militar) care să reunească statele membre interesate să dezvolte împreună capabilități și să investească în proiecte commune ori să formeze structure multinaționale. Ea s-ar dori să ducă la un grad ridicat de ambiție comună în sfera apărării.[4]

În 2016 au fost adoptate Regulamentul (UE) 2016/1103 al Consiliului din 24 iuni 2016[5] a unei cooperări consolidate în materia competenţei, a legii aplicabile şi a recunoaşterii şi punerii în executare a hotărârilor judecătoreşti din domeniul regimurilor matrimoniale şi Reg.(UE)2016/1104 al Consiliului de punere în aplicare a unei cooperări consolidate în sfera competenţei, a legii aplicabile şi a recunoaşterii şi executării hotărârilor judecătoreşti referitoare la efectele patrimoniale ale parteneriatelor înregistrate, din 24 iunie 2016[6]. Ambele regulamente vizează normele aplicabile proprietăţii cuplurilor căsătorite ori partenerilor înregistraţi în care cuplurile deţin naţionalităţi diferite în UE ori în care ele au proprietăţi într-un stat terţ.[7]

În prezent statele membre participante la aceste cooperări consolidate sunt în număr de 18(Belgia, Bulgaria, Cipru, Cehia, Germania, Grecia, Spania, Franţa, Croaţia, Italia, Luxemburg, Malta, Ţările de Jos, Austria, Portugalia, Slovenia,Finlanda, Suedia) care au primit autorizarea în acest sens prin Dec.(UE) 2016/954[8].

Potrivit dispoziţiilor tratatelor unionale, orice state membre îşi pot manifesta dorinţa de a se alătura oricând acestei cooperări consolidate după adoptarea Regulamentelor. Pe

[3] Raport al CE către PE și Consiliu privind evaluarea ex-post a mecanismului comunitar de protecție civilă și a instrumentului financiar de protecție civilă pentru per.2007-2013, Comisia Europeană, Bruxelles, 18.02.2015.
[4] Eppgroup.eu/ro, *Securitate pentru Uniune și cetățenii săi: către o UE a Apărării*, 27.09.2017
[5] J.O L 183, 8.7.216, pp.1-20
[6] J.O L 183, 8.7.2016,pp.30-56
[7] eur-lex.europa.eu
[8] J.O L159, 16.06.2016,pp.16-18

aceste considerente, Estonia şi-a prezentat dorinţa de a o face. Data stabilită pentru momentul de la care Regulamentele să devină aplicabile a fost cea de 19 ianuarie 2019.

Cooperarea consolidată a avut în vedere și protecția în Europa prin brevetare.[9] La ea au participat 25 de state membre, excepție făcând Croația și Spania, iar Italia a devenit membră ulterior autorizării, în baza Dec.(UE) 2015/1753 a Comisiei Europene din 30 sept.2015 prin care a fost confirmată participarea ei la o cooperare consolidată în domeniul creării unei protecții prin brevet unitar.[10] Astfel, la 20 ian. 2013 au intrat în vigoare Reg.(UE) nr. 1257/2012 de punere în aplicare a unei cooperări consolidate în sfera creării unei protecții unitare prin brevet și Reg(UE) nr.1260/2012 privind dispozițiile aplicabile în materie de traducere, ele devenind aplicabile numai după încheierea Acordului privind Curtea unică în materie de brevete care s-a și realizat. Acordul privind această Curte unică, 2013/C 175/01 fiind publicat în J O din 20.06.2013, intrând în vigoare la 1 ianuarie 2014.

În anul 2017 a fost emis Reg(UE) 2017/1939 al Consiliului din 12 octombrie 2017 pentru punerea în aplicare a unei forme de cooperare consolidată referitoare la înființarea Parchetului European(EPPO)[11]. Statele membre ce au fost interesate în această cooperare și care au și stabilit această formă de cooperare consolidate între ele sunt în număr de 16: Belgia, Bulgaria, Cipru, Croația, Finlanda, Franța, Germania, Lituania, Luxemburg, Portugalia, Rep. Cehă, România, Slovacia, Slovenia și Spania. Ele au înștiințat Consiliu, Comisia și Parlamentul European intenția comună de a crea o formă de cooperare consolidată referitoare la crearea EPPO, iar ulterior în decursul lunilor aprilie-iunie 2017, Letonia, Estonia, Austria și Italia și-au manifestat intenția de a participa la formarea acestei cooperări consolidate.

Ulterior autorizării realizării respectivei forme de cooperare consolidată la 3 aprilie 2017, Consiliul a adoptat Reg(UE)2017/1939 de punere în aplicare a acesteia, la 12 octombrie 2017, regulament ce a intrat în vigoare la 20 nov 2017.

La această formă de cooperare consolidată referitoare la EPPO, ulterior realizării ei au mai primit acceptul de a deveni participante Țările de Jos[12], Malta[13]. Anul acesta, la 5 iunuarie 2024, și Polonia a informat Comisiei Europene voința sa de a deveni și ea participant. Ulterior, în 6 februarie 2024, a adus o completare la sesizarea din 5 ianuarie 2024, înaintând o cerere prin care solicita ca Regulamentul(UE) 2017/1939 să devină aplicabil în Polonia cu începere de la data intrării lui în vigoare, respectiv de la 20 noiebrie 2017. Pe motivul ca o astfel de aplicabilitate ar sprijini statul polonez să-și îndeplinească mult mai bine scopurile referitoare la eficacitatea urmăririi penale a infracțiunilor ce aduc atingere intereselor financiare ale UE, cu atât mai mult cu cât cele mai multe infracțiuni ce sunt de competența EPPO nu s-au prescris. S-a decis ca aplicarea Regulamentului în cauză în Polonia să se realizeze cu începere din 1 iunie 2021, astfel că EPPO va putea să exercite competența în Polonia pentru infracțiuni comise după iunie 2021.

La pct.(14) al deciziei se precizează că protecția eficientă a intereselor financiare unionale, în baza art.325TFUE și întărirea luptei contra infracțiunilor financiare unionale ale UE, care constituie principalul obiectiv al Reg.(UE) 2017/1939 se aplică în Polonia ″ începând cu 1 ianuarie 2021, dată la care EPPO și-a asumat atribuțiile de investigare și urmărire penală.″ Decizia nr.807/2024 a CE din 29 februarie 2024 de confirmare a participării Poloniei la cooperarea consolidată cu privire la insituira EPPO a intrat în vigoare la 20 martie 2024.

[9] op.europa.eu/webpub/com/abc-of-eu-law/ro
[10] eur-lex.europa.eu/legal-content/Ro
[11] J.O L283, 31.10.2017, p.1
[12] Pin Dec. De confirmare Dec.(UE) 2018/1094 a Comisiei Europene, J.O L 196, 2.08.2018,p.1
[13] Pin Dec. De confirmare Dec.(UE) 2018/1103 a Comisiei Europene, J.O L 201, 8.08.2018,p.2

Conform dispozițiilor TFUE este admisă cooperarea consolidată a statelor membre și în materie penală(art.82 alin.(3), art.83 alin.(3)) și în ceea ce privește coperarea polițienească(art.87 alin.(3)).

Aceste cooperări consolidate dau statelor membre participante posibilitatea să stabilească o colaborare mai amplă în cadrul politicii în realizarea căreia se crează, decât cea pe care o prevăd tratatele unionale. Realizarea acestor forme de cooperare consolidată se face cu ajutorul instituțiilor UE și al procedurilor aplicabile la nivel unional. Practic, obiectivul lor este de a urgenta construcția unională pentru acele state membre care o doresc mai mult decât altele. Ele însă permit intrarea ulterioară în cadrul lor și a altor state membre, pe toată perioada derulării cooperării.

Cooperarea consolidată nu reprezintă o politică unională propriuzisă, ci un mijloc procedural prin care un grup de minim 9 state membre poate dicta un anumit nivel de dezvoltare, altul decât restul statelor membre, cu intenția de a duce la îndeplinire anumite scopuri care au fost propuse în legătură cu politicile unionale ce sunt avute în vedere prin respectiva cooperare.

În literatura de specialitate s-a subliniat și idea că această modalitate de cooperare a statelor membre reprezintă expresia unui nou principiu aplicabil în dreptul UE, și anume principiul flexibilității, adepții acestei concepții apreciind că acesta este reglementat în dispozițiile art.20 TUE și art.326-334TFUE,[14] care, concret, se referă la cooperarea consolidată și formele ei.

Nu ne exprimăm opinia asupra acestei interpretări a dispozițiilor tratatelor unionale însă, facem constatarea că, se pare că, acest tip de cooperare nu e limitat doar la statele membre ale Uniunii, întrucât din documentele oficiale ale Parlamentului European se deduce faptul că la nivel unional, în cadrul îndeplinirii politicii de coeziune, ca una dintre modalitățile de continuare a evoluției cooperării interregionale, este văzută cooperarea consolidată nu cu statele Uniunii, ci și cu state partenere și state terțe, prin intermediul instrumentelor Interreg de asistență pentru preaderare(IPA), subliniindu-se aspectul că ″ perioada 2021-2027 marchează continuarea evoluției cooperării interreg[15] cu o cooperare consolidată cu țările partenere prin intermediul instrumetului Interreg de asistență pentru preaderare și al Interreg NEXT(…).″[16]

Cert este că la nivel unional, statelor membre care-și doresc derularea unei activități cât mai energice pentru buna lor integrare și pentru o benefică și cât mai rapidă implementare a politicilor unionale, li se dă posibilitatea să o facă, fără a fi limitate sau blocate de atitudinea altor state membre mai puțin active sau mai evazive. În acest scop li se permite recurgerea la asemenea colaborări consolidate, însă în limitele competențelor admise prin tratatele UE și cu respectarea drepturilor și obligațiilor statelor membre neparticipante.

IV. Concluzii

Uniunea Europeană este dominată de două idei distincte referitoare la cooperarea dintre statele membre. Ele sunt precizate prin cuvintele *cooperare* şi *integrare,* iar pe lângă acestea s-a mai evidenţiat şi o metodă adiţională*: cooperarea consolidată*. Baza cooperării

[14] Nicoleta Diaconu, Dreptul Uniunii Europene. Politicile Uniunii Europene, Ed. Universul Juridic, București 2017,pp.253-256

[15] Interreg= cooperare teritorială europeană pentru îndeplinirea obiectivului căruia ar fi de dorit să se permită unuia sau mai multe state membre și reiunilor lor, și, după caz, țărilor partenere și țărilor terțe să coopereze dincolo de granițe în ceea ce privește programerea eficace(...)- vezi par.(2) Preambul Reg(UE) 2021/1059 al PE și Consiliului din 24 iunie 2021 privind dispoziții specifice pentru obiectivul Cooperării teritoriale europene (Interreg)sprijinit de Fondul european de dezvoltare regianală și instrumentele de finanțare externă

[16] europarl.europa.eu

constă în deschiderea pe care o manifestă statele membre de a colabora cu alte state, atât timp cât suveranitatea lor naţională nu este atinsă.

Prin recurgerea la metoda cooperării consolidate se formează fundamentul pentru punerea în practică a conceptului de ″integrare cu viteze diferite.″ Se dă posibilitatea prin această cooperare consolidată, unor grupuri mai mici de state, să înainteze în acţiunea de integrare într-un anumit domeniu ce intră în competenţa UE, fără ca celelalte state membre care nu doresc sau ezită, să le îngrădească.

Primele[17] preocupări şi cerinţe pentru recurgerea la acest mecanism au fost cuprinse în Tratatul de la Amsterdam, dar erau foarte stricte însă. Ulterior, procesul de extindere a UE a determinat o viziune mai permisivă, evidenţiată de Tratatul de la Nisa. Tratatul de la Lisabona a adunat dispoziţiile referitoare la cooperarea consolidată în Tratatul privind U.E- la art.20- ce cuprinde condiţiie cadru, şi în Tratatul privind Funcţionarea UE-art.326-art.334- care face referire la condiţiile suplimentare, aderare, procedura de parcurs, şi regulile legate de modalitatea de vot.

Prin această cooperare consolidată s-a reuşit protecţia unor drepturi ale cetăţenilor, dacă avem în vedere aspectele referitoare la soluţionarea problemelor în cadrul procedurilor de divorţ şi la protecţia prin brevete, la care am făcut referire în studiu.

Constatăm totuşi că, prin procedura referitoare la această cooperare consolidată, la nivelul UE instituţiile au şi încălcat principiul recunoscut de neretroactivitate a legii penale(art.7.CEDO) -dacă avem în vedere cazul Poloniei şi aplicarea dispoziţiilor privind sancţionarea infracţiunilor ce aduc atingere intereselor financiare unionale- , fapt ce poate ridica un semn de întrebare asupra modului în care se vine în sprijinul respectării regulilor de drept la nivelul statelor membre şi al UE, deşi, spaţiul unional trebuie să fie unul de justiţie şi securitate.

În final ne exprimăm opinia asupra formulării folosite atât în TUE, cât şi în TFUE, de ″forme de cooperare consolidată″, pe care o apreciem ca fiind fără sens. Aceasta având în vedere că în nici unul dintre textele celor două tratate aşa cum au fost consolidate prin Tratatul de la Lisabona, nu se explică termenul de ″formă de cooperare consolidată″ şi, mai mult decât atât, indiferent de ″forma″ dorită de statele membre din grupul minim de 9 state ce o pot crea, procedura de înfiinţare este aceeaşi. De asemenea, cheltuielile de punere în aplicare a oricărei astfel de ″forme″, fără vreo deosebire, intră în sarcina statelor membre participante, cu excepţiile arătate la art.332TFUE, iar de coerenţa acţiunilor realizate în orice ″formă de cooperare consolidată″ şi de corelarea lor cu politicile unionale, răspunzătoare sunt tot aceleaşi două instituţii unionale, Consiliul şi Comisia Europeană, aşa cum o prevede art.334 TFUE, fără existenţa unor deosebiri în raport cu o formă sau alta de a asemenea cooperare. Toate aceste prevederi ale tratatelor unionale menţionate în studiul de faţă considerăm că se referă în esenţă, la cooperarea consolidată ca mod de acţiune a statelor membre, şi în mod real, acele ″forme″ de cooperare consolidată ar putea reprezenta de fapt modalităţile concrete prin care orice astfel de cooperare se derulează în mod firesc, şi care, nu sunt impuse şi nici limitate ca număr sau conţinut, de nici o dispoziţie legală unională în vigoare în prezent.

Se apreciază că se poate exploata o atare cooperare doar în ce priveşte competenţele recunoscute la nivelul Uniunii şi dacă scopul este de îndeplinire a obiectivelor unionale şi de stimulare a acţiunii de integrare dorit la nivelul Uniunii(art.20 TUE). Această cooperare consolidată însă, nu poate fi admisă în condiţiile în care ar dăuna pieţei interne, coeziunii economice, monetare şi sociale. Totodată, ea nu trebuie să genereze discriminări sau piedici în relaţiile economice dintre statele membre ale Uniunii ori o denaturare a concurenţei pe

[17] op.europa.eu/webpub/com/abc-of-eu-law/ro/

piaţa internă(art.326TFUE) şi i se impune să respecte toate interesele, drepturile şi îndatoririle statelor membre ce nu participă la o atare cooperare.

BIBLIOGRAPHY

1. Nicoleta Diaconu, Dreptul Uniunii Europene. Politicile Uniunii Europene, Ed. Universul Juridic, București 2017
2. Raport al CE către PE și Consiliu privind evaluarea ex-post a mecanismului comunitar de protecție civilă și a instrumentului financiar de protecție civilă pentru per.2007-2013, Comisia Europeană, Bruxelles, 18.02.2015.
3. Tratatul privind UE
4. Tratatul privind funcionarea UE
5. op.europa.eu/webpub/com/abc-of-eu-law/ro
6. eur-lex.europa.eu/legal-content/Ro
7. europarl.europa.eu
8. eur-lex.europa.eu
9. J.O L159, 16.06.2016
10. J.O L 183, 8.7.216
11. J.O L 196, 2.08.2018
12. J.O L 201, 8.08.2018
13. J.O L283, 31.10.2017

THE CURRENTNESS AND DIVERSIFICATION OF THE PHENOMENON OF RESILIENCE IN CONTEMPORARY SOCIETY

Lilia Șargu
Assoc. Prof., PhD, Academy of Economic Studies of Moldova, National Institute of Economic Research

Abstract: The concept of resilience is highly relevant in contemporary society, especially in the context of rapid changes and global crises such as pandemics, climate change, and economic instability. Societal resilience refers to the ability of communities to adapt, recover and thrive despite adversity. This has become a key element in public planning and policy, highlighting the need for a proactive and integrated approach to meet future challenges and ensure long-term sustainability. Economic resilience in contemporary society plays a key role in the ability of an economy to absorb shocks and recover quickly from various types of disruptions, such as financial crises, natural disasters or pandemics. It contributes to macroeconomic stability and protects the population's living standards. Furthermore, a resilient economy is able to maintain the functionality of critical infrastructure and ensure the continuity of essential services, which is vital to the well-being of society.

Keywords: resilience, environmental resilience, psychological resilience, economic resilience

Introducere

Ideea de reziliență a început să capete importanță în diverse domenii precum ecologia, psihologia și ingineria în ultimele decenii. În ecologie, conceptul a fost introdus în anii 1970 pentru a descrie capacitatea ecosistemelor de a se recupera după perturbații. Ulterior, noțiunea de reziliență s-a extins și în alte domenii, cum ar fi psihologia, unde se referă la capacitatea indivizilor de a face față adversităților, și în managementul riscului, accentuând capacitatea organizațiilor și societăților de a se adapta și recupera după crize. Această evoluție reflectă o recunoaștere tot mai mare a necesității de adaptare în fața schimbărilor și șocurilor.

Conceptul de reziliență provine din mai multe domenii de studiu, inclusiv ecologie, psihologie, sociologie și economie, fiecare aducând propria perspectivă și definire a termenului. În esență, reziliența se referă la capacitatea unui sistem, comunități, indivizi sau economii de a face față adversităților, șocurilor sau stresurilor, menținându-și funcționalitatea de bază și având abilitatea de a se recupera și, în unele cazuri, de a se dezvolta în urma acestor provocări.

Rezultate și discuții

Reziliența ecologică. În ecologie, reziliența descrie capacitatea unui ecosistem de a absorbi perturbări și de a se reorganiza în timp ce suferă schimbări, păstrând în același timp aceleași funcții, structură și feedback-uri. Conceptul a fost popularizat de ecologistul Crawford Stanley Holling în anii '70, subliniind importanța diversității și flexibilității în persistența ecosistemelor.

Conceptul de reziliență în ecologie se referă la capacitatea unui ecosistem de a rezista și de a se recupera după perturbații externe, cum ar fi dezastrele naturale, schimbările climatice sau intervențiile umane. Această capacitate implică menținerea funcțiilor ecologice esențiale și a biodiversității, permițând ecosistemului să revină la starea inițială sau să se adapteze la noile condiții. Reziliența este vitală pentru susținerea sănătății și stabilității mediilor naturale pe termen lung. Preocupările la nivel mondial privind reziliența ecologică

includ adaptarea la schimbările climatice, conservarea biodiversității și gestionarea sustenabilă a resurselor naturale. Eforturile internaționale se concentrează pe implementarea politicilor care să reducă impactul activităților umane asupra mediului și să crească capacitatea ecosistemelor de a se regenera. Aceasta implică protecția habitatelor naturale, restaurarea ecosistemelor degradate și promovarea unei economii circulare care să minimizeze deșeurile și poluarea. Aceste măsuri sunt esențiale pentru menținerea sănătății globale a planetei și asigurarea unui viitor durabil pentru toate formele de viață. La nivel european, preocupările privind reziliența ecologică se concentrează pe adaptarea la schimbările climatice și conservarea biodiversității. Printre exemplele de politici în acest sens se numără Strategia UE privind Biodiversitatea pentru 2030, care vizează restaurarea ecosistemelor degradate și integrarea biodiversității în toate politicile sectoriale. Strategia UE privind biodiversitatea 2030 vizează protejarea a 30% din zonele terestre și maritime ale UE până în 2030, ceea ce ar putea avea un impact asupra gestionării pădurilor și producției de lemn din Finlanda, reprezentând provocări pentru obiectivele privind biodiversitatea.[1] Simone, Valeri., G., Capotorti. Afirmă că Strategia UE privind biodiversitatea pentru 2030 își propune să sporească conectivitatea ecologică prin investiții în infrastructura ecologică, în beneficiul rețelei Natura2000 și a peisajelor agricole din Europa mediteraneană[2]. Heera, Lee., Thomas, A. Și alții consideră că Strategia UE privind biodiversitatea vizează plantarea a 3 miliarde de copaci până în 2030 pentru a spori restaurarea ecosistemelor și biodiversitatea, utilizând terenuri agricole abandonate, având în vedere potențialele efecte de deplasare.[3] Punerea în aplicare a strategiei 2030 privind biodiversitatea a fost estimată de mai mulți autori în cifre concrete de îmbunătățire, astfel Franziska, Schier[4] și colegii ei au scris într-un articol că punerea în aplicare ar putea reduce producția de lemn rotund din UE cu 9% până la 48% până în 2030, afectând piețele mondiale de produse pe bază de lemn. Prin punerea deoparte a pădurilor și punerea în aplicare a unui management forestier mai apropiat de natură, strategia poate duce la intensificarea recoltării în zonele forestiere rămase, afectând beneficiile ecologie. Analizele economice arată reduceri potențiale ale recoltării lemnului și ale marjelor de contribuție silviculturală, dar evidențiază, de asemenea, beneficiile tangibile și necesitatea unei abordări echilibrate pentru a maximiza beneficiile nete În general, strategia vizează consolidarea rezilienței, refacerea ecosistemelor și consolidarea protecției naturii pentru un viitor durabil.

În aceiași ordine de idei Maria, Magdalena, Kenig-Witkowska consideră că Strategia UE privind biodiversitatea pentru 2030 urmărește să consolideze reziliența naturii după redresarea COVID-19, aliniindu-se la Pactul verde european pentru o tranziție la economia verde și digitală.[5]

De asemenea, Pactul Verde European are ca scop transformarea UE într-o economie sustenabilă prin trecerea la energie curată și promovarea economiei circulare, contribuind

[1] Minna, Räty., Artti, Juutinen., Kari, T., Korhonen., Kimmo, Syrjänen., Leena, Kärkkäinen. (2023). EU wood production vs. biodiversity goals – possible reconciliation in Finland?. Scandinavian Journal of Forest Research, doi: 10.1080/02827581.2023.2229732

[2] Simone, Valeri., G., Capotorti. (2023). Linking Green Infrastructure Deployment Needs and Agroecosystem Conditions for the Improvement of the Natura2000 Network: Preliminary Investigations in W Mediterranean Europe. Sustainability, doi: 10.3390/su151310191

[3] Heera, Lee., Thomas, A., M., Pugh., Marco, Patacca., Bumsuk, Seo., Karina, Winkler., Mark, Rounsevell. (2023). Three billion new trees in the EU's biodiversity strategy: low ambition, but better environmental outcomes?. Environmental Research Letters, doi: 10.1088/1748-9326/acb95c

[4] Franziska, Schier., Susanne, Iost., Björn, Seintsch., Holger, Weimar., Matthias, Dieter. (2022). Assessment of Possible Production Leakage from Implementing the EU Biodiversity Strategy on Forest Product Markets. Forests, doi: 10.3390/f13081225

[5] Maria, Magdalena, Kenig-Witkowska. (2022). The eu biodiversity strategy for 2030: building nature resilience in the wake of the post pandemic covid-19 socioeconomic recovery. Studia Iuridica, doi: 10.31338/2544-3135.si.2022-91.8

astfel la creșterea rezilienței ecologice. Aceste inițiative sunt fundamentale pentru asigurarea unui mediu durabil pe termen lung. Pactul verde european este o strategie cuprinzătoare inițiată de UE pentru a obține neutralitatea climatică până în 2050[6], este o foaie de parcurs pentru ca UE să obțină durabilitate prin tranziția către o economie eficientă din punct de vedere al utilizării resurselor, vizând emisiile nete zero până în 2050 prin diverse acțiuni. Aceasta implică trecerea la o economie circulară, reducerea poluării și creșterea surselor regenerabile de energie pentru a înlocui combustibilii fosili. Astfel Karlo, Hainsch și colegii lui au scris într-un articol că Pactul verde european vizează neutralitatea climatică a UE până în 2050 prin reduceri sporite ale emisiilor, 100% energie regenerabilă și investiții substanțiale, esențiale pentru redresarea economică după criză.[7] Pe cînd Mehdi, Yusif, Asgarov consideră că Pactul verde european este strategia de creștere a UE pentru o economie durabilă, care vizează neutralitatea climatică până în 2050 printr-un mediu mai curat, energie accesibilă, transport mai inteligent și noi locuri de muncă.[8] Claudia, Kemfert consideră că adoptarea energiei regenerabile este pentru a îndeplini obiectivele de reducere a emisiilor și pentru a asigura stabilitatea economică și geopolitică.[9] Joanna, Ejdys., Danuta, Szpilko consideră că Pactul verde european se concentrează pe domenii precum energia, economia circulară, industria, construcțiile, mobilitatea, alimentele, biodiversitatea și poluarea pentru a atinge obiectivele climatice prin cercetare și inovare.[10] Totodată unii autori consideră că concentrându-se pe modernizarea ecologică prin inovații tehnologice pentru a reconcilia economia și ecologia, vizând neutralitatea climatică până în 2050, se riscă să perpetueze inegalități sociale[11].

Reziliența psihologică. În psihologie, reziliența se concentrează pe capacitatea indivizilor de a depăși adversitatea și de a se adapta pozitiv în fața traumelor, stresului sau tragediei. Se pune accent pe mecanismele și strategiile prin care oamenii se recuperează din experiențe dificile și cum aceste procese de coping pot fi îmbunătățite. Preocupările privind reziliența psihologică se concentrează pe dezvoltarea capacității individuale de a face față stresului și adversității. Politicile în acest sens pot include programe de sănătate mintală în școli, la locul de muncă și în comunități, care promovează tehnici de coping și conștientizare emoțională. De exemplu, unele țări au implementat programe de formare pentru profesori și angajatori pentru a recunoaște și a gestiona stresul, și programe de intervenție timpurie pentru persoanele cu probleme de sănătate mintală. Aceste inițiative sunt menite să creeze medii de suport care sprijină reziliența psihologică la toate nivelurile societății. P., Forbes a scris despre importanța dezvolte lideri școlari și profesori rezistenți, perpetuând în același timp rasismul în cadrul sistemului educațional, care poate afecta societatea.[12] Autorii Jeanette, M., Bennett., Nicolas, Rohleder., Joachim, P., Sturmberg consideră că integrarea rezilienței psihologice în politicile sociale poate sprijini populațiile vulnerabile, favorizând rezultate mai

[6] Tchetin, Kazak. (2022). European Green Deal. Yearbook of the Law Department, doi: 10.33919/yldnbu.20.9.12

[7] Karlo, Hainsch., Leonard, Göke., Claudia, Kemfert., Pao-Yu, Oei., Christian, von, Hirschhausen. (2020). European Green Deal: Using ambitious climate targets and renewable energy to climb out of the economic crisis. doi: 10.18723/DIW_DWR:2020-28-1

[8] Mehdi, Yusif, Asgarov. (2022). "Avropa yaşıl sövdələşmə"nin əhəmiyyəti və əsas elementləri. Elmi iş, doi: 10.36719/2663-4619/78/183-188

[9] Claudia, Kemfert. (2019). Green Deal for Europe: More Climate Protection and Fewer Fossil Fuel Wars. Intereconomics, doi: 10.1007/S10272-019-0853-9

[10] Joanna, Ejdys., Danuta, Szpilko. (2022). European Green Deal — research directions. a systematic literature review. Ekonomia i Środowisko, doi: 10.34659/eis.2022.81.2.455

[11] Tobias, Haas., Felix, Syrovatka., Isabel, Jürgen. (2022). The European Green Deal and the limits of ecological modernisation. doi: 10.5771/2566-7742-2022-2-247

[12] P., Forbes. (2019). Developing resilience as a policy strategy : the impact of policy as mediated by Ofsted.

bune în materie de sănătate și productivitate socială[13]. Perioada COVID 19 a creat și reziliență psihologică puternică pentru indivizii din societate, care poate fi încurajată prin politici sociale prin promovarea speranței, adaptabilității și încrederii în perioade de criză, consideră autorii Loucia, Demetriou., Mirsiana, Drakontaides., Demetris, Hadjicharalambous.[14] În acest context Douglas, Paton propune utilizarea constructelor sociale și psihologice pentru a spori pregătirea pentru dezastre, subliniind importanța integrării implicării comunității și a managementului riscurilor pentru dezvoltarea eficientă a rezilienței în politicile sociale.[15]

Pentru dezvoltarea eficientă a rezilienței în politicile sociale, este esențial să se includă măsuri proactive care abordează nevoile specifice ale comunităților vulnerabile. Aceasta implică:

Figura 1. Elemente de susținere a rezilienței

Înțelegerea profundă a nevoilor comunității și a factorilor de stres pentru a planifica intervenții adecvate.

Colaborarea între agențiile guvernamentale, organizații non-profit și sectorul privat pentru a mobiliza resurse și a oferi suport sustenabil.

Programarea de inițiative educaționale și programe de formare pentru a îmbunătăți capacitatea indivizilor de a gestiona stresul și crizele.

Asigurarea unui sprijin continuu și accesibil, inclusiv servicii de sănătate mintală, pentru a întări reziliența comunității pe termen lung.

Implementarea acestor strategii poate crește capacitatea comunităților de a răspunde și de a se adapta la crizele sociale și economice, îmbunătățind astfel stabilitatea și bunăstarea generală.

Reziliența sociologică. Din perspectiva sociologică, reziliența examinează cum comunitățile și grupurile sociale fac față și se recuperează din evenimente perturbatoare cum ar fi dezastrele naturale sau crizele economice. Acesta include analiza rețelelor sociale, a capitalului social și a mecanismelor de suport comunitar care contribuie la reziliența colectivă.

Republica Moldova a adoptat diverse strategii pentru a îmbunătăți reziliența sa sociologică și economică în fața provocărilor contemporane. Moldova a abordat problema dezinformării, prin proiecte, care vizează consolidarea rezilienței împotriva dezinformării. Acest proiect include organizarea de ateliere, dezbateri privind reglementările legale și

[13] Jeanette, M., Bennett., Nicolas, Rohleder., Joachim, P., Sturmberg. (2018). Biopsychosocial approach to understanding resilience: Stress habituation and where to intervene.. Journal of Evaluation in Clinical Practice, doi: 10.1111/JEP.13052

[14] Loucia, Demetriou., Mirsiana, Drakontaides., Demetris, Hadjicharalambous. (2020). Psychological Resilience Hope and Adaptability as Protective Factors in Times of Crisis: A Study in Greek and Cypriot Society during the COVID-19 Pandemic. doi: 10.37256/SER.212021618

[15] Douglas, Paton. (2020). Social–Psychological Perspectives on Preparedness Theory and Practice: Facilitating Resilience. doi: 10.1007/978-981-15-4320-3_8

producția de materiale media pentru a combate dezinformarea pe rețelele sociale.[16] Aspectele demografice și adaptarea la schimbările demografice sunt de asemenea în centrul preocupărilor, cu inițiative precum Teoria Schimbării pentru Reziliența Demografică, care stabilește priorități de politici publice pentru a transforma schimbările demografice în oportunități de dezvoltare. Aceasta evidențiază importanța adaptării, atenuării și ajustării în răspunsul la dinamica populației.[17] Reziliența sociologică subliniază importanța coeziunii sociale, a capitalului social și a participării active a comunităților la procesele decizionale și de planificare pentru o mai bună recuperare și dezvoltare durabilă.

Reziliența economică. În economie, reziliența se referă la capacitatea economiilor și a sistemelor de afaceri de a rezista, de a se adapta și de a se recupera rapid din șocuri precum crize financiare, schimbări tehnologice sau dezastre naturale. Aceasta implică strategii de diversificare, inovare și flexibilitate în structurile economice.

Reziliența economică se referă la capacitatea unei economii de a absorbi sau recupera rapid de la diverse șocuri externe, cum ar fi dezastrele naturale, crizele financiare, pandemiile sau schimbările tehnologice. Aceasta implică adaptabilitatea și flexibilitatea structurilor economice, a instituțiilor și a piețelor de muncă, precum și eficiența mecanismelor de politică economică în contracararea efectelor negative ale acestor șocuri.

În ceea ce privește reziliența economică, Moldova beneficiază de sprijinul financiar al Băncii Mondiale pentru a fortifica reziliența economică și a spori competitivitatea țării. Aceste fonduri sunt destinate să ajute la atenuarea efectelor crizelor externe, cum ar fi impactul războiului din Ucraina, pe economia locală și pe comunitățile de refugiați.[18]

Reziliența statică, care se referă la capacitatea unei economii de a rezista la șocuri fără a suferi pierderi semnificative. Acest lucru poate fi realizat prin diversificarea economică, stocarea de rezerve strategice de materii prime sau produse esențiale, și prin menținerea unor sisteme robuste de siguranță socială și financiară.

Reziliența dinamică, care se concentrează pe capacitatea de recuperare și adaptare rapidă după ce șocul a avut loc. Aceasta include capacitatea de a implementa reforme structurale, de a inova și de a exploata noi oportunități de creștere, precum și flexibilitatea pieței muncii și eficiența politicilor de stimulare economică.

Reziliența statică, care se referă la capacitatea unei economii de a rezista la șocuri fără a suferi pierderi semnificative
Reziliența dinamică, care se concentrează pe capacitatea de recuperare și adaptare rapidă după ce șocul a avut loc

[16] REZILIENȚA ÎMPOTRIVA DEZINFORMĂRII ÎN REPUBLICA MOLDOVA, disponibil online https://ipre.md/2022/07/01/reformd-rezilienta-impotriva-dezinformarii-in-republica-moldova/ vizitat la 30.04.2024

[17] Teoria Schimbării pentru Reziliența Demografică - adaptare, atenuare, ajustare, disponibil online https://moldova.unfpa.org/ro/publications/teoria-schimb%C4%83rii-pentru-rezilien%C8%9Ba-demografic%C4%83-adaptare-atenuare-ajustare, vizitat 29.04.2024

[18] Moldova își va fortifica reziliența economică și își va spori competitivitatea, cu finanțare de la Banca Mondială, disponibil online https://www.worldbank.org/ro/news/press-release/2022/06/02/moldova-to-build-economic-resilience-and-enhance-competitiveness-with-world-bank-financing, vizitat 29.04.2024

Figura 2 Cele două componente principale ale rezilienței economice

Exemplu de reziliență economică. Pandemia COVID-19: Multe companii au trecut la telemuncă, au adaptat modelele de afaceri pentru a oferi servicii online și au accelerat transformarea digitală, demonstrând reziliența în fața unei crize globale de sănătate. Pandemia COVID-19 a evidențiat și a testat reziliența economică a Republicii Moldova. Ca răspuns la provocările economice și de sănătate publică, Republica Moldova a implementat diverse măsuri pentru a susține economia, inclusiv programe de sprijin pentru întreprinderi și măsuri de protecție socială pentru cei mai vulnerabili. Deși pandemia a pus presiune semnificativă pe economie, aceste răspunsuri au avut ca scop minimizarea impactului economic și susținerea recuperării. Astfel, pandemia a servit ca un test de reziliență, subliniind importanța flexibilității și adaptabilității în politica economică.

Strategiile europene privind reziliența economică se concentrează pe consolidarea capacității economiilor de a gestiona șocurile și crizele. Un exemplu este Planul de Redresare și Reziliență al UE, creat pentru a ajuta statele membre să se recupereze după pandemia COVID-19. Acest plan subliniază importanța investițiilor în tranziția verde și digitală, consolidarea sistemelor de sănătate și susținerea educației. De asemenea, UE promovează politici economice care să îmbunătățească coeziunea socială și să reducă disparitățile regionale. Aceste strategii sunt vitale pentru a asigura o creștere durabilă și incluzivă pe termen lung.

Exemplu 2 de reziliență economică. Criza financiară globală din 2008, băncile și economiile care au avut reglementări puternice și o bună gestionare a riscurilor au trecut mai ușor prin criză. Aceasta include adaptabilitatea pieței muncii, flexibilitatea în politica fiscală și monetară, precum și capacitatea de a susține inovația și competitivitatea în sectoarele economice cheie.

Prin urmare, legătura dintre situațiile atipice și reziliența economică evidențiază importanța pregătirii, adaptabilității și inovației în fața incertitudinii. O strategie bine definită de reziliență poate ajuta economiile și companiile să navigheze prin situații dificile și să se poziționeze pentru succes pe termen lung.

Pentru a îmbunătăți reziliența economică, guvernele și organizațiile internaționale pot lua diverse măsuri, inclusiv:

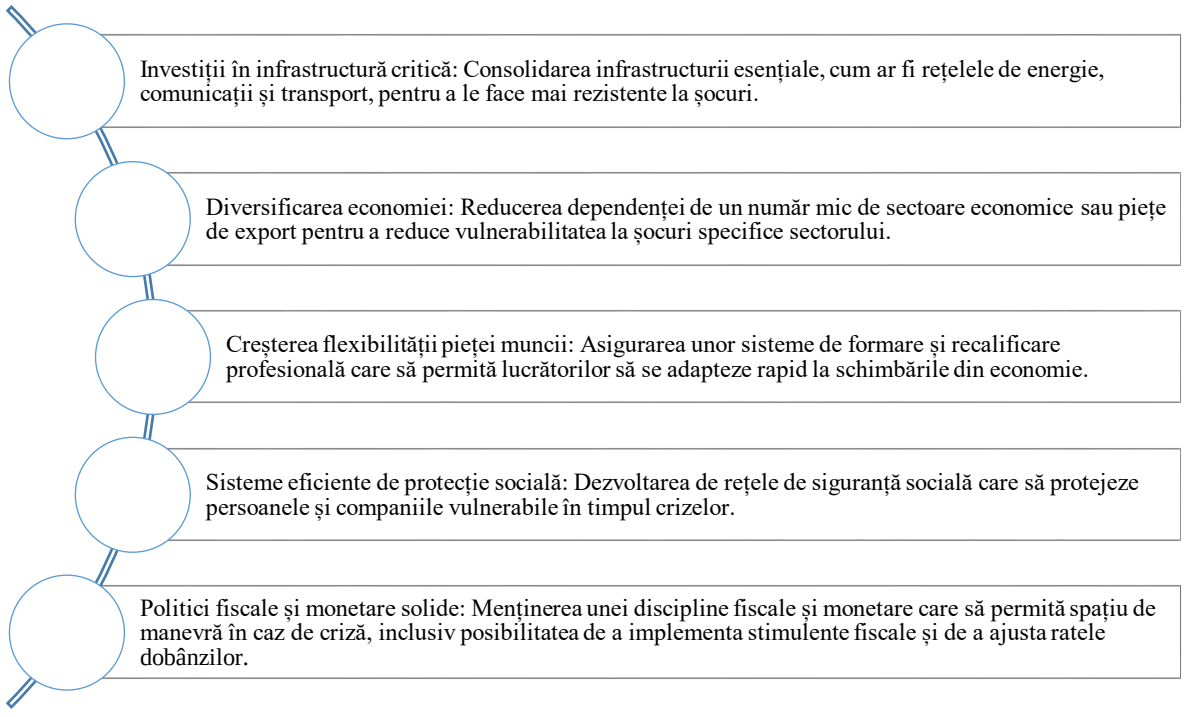
Investiții în infrastructură critică: Consolidarea infrastructurii esențiale, cum ar fi rețelele de energie, comunicații și transport, pentru a le face mai rezistente la șocuri.
Diversificarea economiei: Reducerea dependenței de un număr mic de sectoare economice sau piețe de export pentru a reduce vulnerabilitatea la șocuri specifice sectorului.
Creșterea flexibilității pieței muncii: Asigurarea unor sisteme de formare și recalificare profesională care să permită lucrătorilor să se adapteze rapid la schimbările din economie.
Sisteme eficiente de protecție socială: Dezvoltarea de rețele de siguranță socială care să protejeze persoanele și companiile vulnerabile în timpul crizelor.
Politici fiscale și monetare solide: Menținerea unei discipline fiscale și monetare care să permită spațiu de manevră în caz de criză, inclusiv posibilitatea de a implementa stimulente fiscale și de a ajusta ratele dobânzilor.

Figura 3. Metode de îmbunătățire a rezilienței economice

Îmbunătățirea rezilienței economice este crucială pentru a minimiza impactul negativ al șocurilor externe și pentru a asigura o recuperare rapidă și sustenabilă. Aceasta necesită un efort coordonat între guverne, sectorul privat și comunitățile internaționale.

O strategie bine definită de reziliență include o serie de principii, practici și acțiuni concepute pentru a îmbunătăți capacitatea unei organizații, comunități sau economii de a anticipa, pregăti, răspunde și recupera de la șocurile și stresurile cauzate de evenimente atipice. Iată câteva elemente esențiale ale unei astfel de strategii:

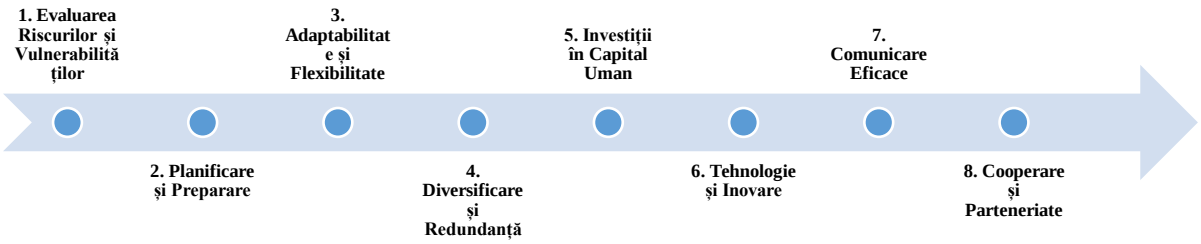
1. Evaluarea Riscurilor și Vulnerabilităților
2. Planificare și Preparare
3. Adaptabilitate și Flexibilitate
4. Diversificare și Redundanță
5. Investiții în Capital Uman
6. Tehnologie și Inovare
7. Comunicare Eficace
8. Cooperare și Parteneriate

Figura 4. Etapele unei strategii eficiente de reziliență

Identificarea potențialelor șocuri și stresuri pe care organizația sau economia le-ar putea întâmpina. Analiza vulnerabilităților interne și externe care ar putea amplifica impactul acestor evenimente. Dezvoltarea unor planuri de acțiune pentru a răspunde eficient la diferite scenarii de criză. Asigurarea unor resurse financiare, umane și tehnologice adecvate pentru a susține eforturile de răspuns la criză. Crearea unui mediu care încurajează inovația și adaptabilitatea, permițând organizației sau economiei să se ajusteze rapid la schimbări. Promovarea unei culturi organizaționale care valorizează învățarea continuă și adaptarea la noi informații. Diversificarea lanțurilor de aprovizionare, piețelor și portofoliului de produse sau servicii pentru a reduce dependența de o singură sursă sau piață. Crearea de sisteme și procese redundante pentru a asigura continuitatea activității în cazul unor defecțiuni sau întreruperi. Formarea și dezvoltarea competențelor angajaților pentru a îmbunătăți capacitatea de răspuns la criză. Promovarea bunăstării și rezilienței personale a angajaților ca parte integrantă a strategiei organizaționale. Adoptarea tehnologiilor care pot îmbunătăți eficiența, flexibilitatea și capacitatea de răspuns la evenimente neprevăzute. Investiția în cercetare și dezvoltare pentru a anticipa schimbări și a inova în fața provocărilor. Dezvoltarea unor strategii de comunicare internă și externă pentru a asigura un flux clar și transparent de informații în timpul crizelor. Consolidarea relațiilor cu părțile interesate, inclusiv clienții, furnizorii, partenerii comunitari și autoritățile de reglementare. Colaborarea cu alte organizații, guverne și comunități pentru a împărtăși resurse, cunoștințe și cele mai bune practici. Crearea de rețele de sprijin și parteneriate strategice pentru a consolida capacitatea colectivă de răspuns la crize.

Implementarea efectivă a acestei strategii necesită un angajament susținut, resurse adecvate și o mentalitate deschisă la schimbare și adaptare. Prin urmare, reziliența nu este doar o măsură defensivă, ci și o oportunitate strategică de a inova și de a crește în fața adversităților.

Concluzie

Actualitatea și diversificarea dezvoltării fenomenului de reziliență în societatea contemporană este evidentă în multe domenii, de la economie la sănătate publică și gestionarea dezastrelor. Importanța creșterii rezilienței este recunoscută pentru a face față schimbărilor rapide și adesea imprevizibile, cum ar fi crizele economice, pandemiile și schimbările climatice. Societățile se străduiesc să construiască infrastructuri, sisteme sociale

și economice mai robuste care să poată rezista și să se adapteze rapid la aceste șocuri, subliniind necesitatea unui angajament continuu pentru inovare și adaptare.

BIBLIOGRAPHY

1. Minna, Räty., Artti, Juutinen., Kari, T., Korhonen., Kimmo, Syrjänen., Leena, Kärkkäinen. (2023). EU wood production vs. biodiversity goals – possible reconciliation in Finland?. Scandinavian Journal of Forest Research, doi: 10.1080/02827581.2023.2229732
2. Simone, Valeri., G., Capotorti. (2023). Linking Green Infrastructure Deployment Needs and Agroecosystem Conditions for the Improvement of the Natura2000 Network: Preliminary Investigations in W Mediterranean Europe. Sustainability, doi: 10.3390/su151310191
3. Heera, Lee., Thomas, A., M., Pugh., Marco, Patacca., Bumsuk, Seo., Karina, Winkler., Mark, Rounsevell. (2023). Three billion new trees in the EU's biodiversity strategy: low ambition, but better environmental outcomes?. Environmental Research Letters, doi: 10.1088/1748-9326/acb95c
4. Franziska, Schier., Susanne, Iost., Björn, Seintsch., Holger, Weimar., Matthias, Dieter. (2022). Assessment of Possible Production Leakage from Implementing the EU Biodiversity Strategy on Forest Product Markets. Forests, doi: 10.3390/f13081225
5. Maria, Magdalena, Kenig-Witkowska. (2022). The eu biodiversity strategy for 2030: building nature resilience in the wake of the post pandemic covid-19 socioeconomic recovery. Studia Iuridica, doi: 10.31338/2544-3135.si.2022-91.8
6. Tchetin, Kazak. (2022). European Green Deal. Yearbook of the Law Department, doi: 10.33919/yldnbu.20.9.12
7. Karlo, Hainsch., Leonard, Göke., Claudia, Kemfert., Pao-Yu, Oei., Christian, von, Hirschhausen. (2020). European Green Deal: Using ambitious climate targets and renewable energy to climb out of the economic crisis. doi: 10.18723/DIW_DWR:2020-28-1
8. Mehdi, Yusif, Asgarov. (2022). "Avropa yaşıl sövdələşmə"nin əhəmiyyəti və əsas elementləri. Elmi iş, doi: 10.36719/2663-4619/78/183-188
9. Claudia, Kemfert. (2019). Green Deal for Europe: More Climate Protection and Fewer Fossil Fuel Wars. Intereconomics, doi: 10.1007/S10272-019-0853-9
10. Joanna, Ejdys., Danuta, Szpilko. (2022). European Green Deal — research directions. a systematic literature review. Ekonomia i Środowisko, doi: 10.34659/eis.2022.81.2.455
11. Tobias, Haas., Felix, Syrovatka., Isabel, Jürgen. (2022). The European Green Deal and the limits of ecological modernisation. doi: 10.5771/2566-7742-2022-2-247
12. P., Forbes. (2019). Developing resilience as a policy strategy : the impact of policy as mediated by Ofsted.
13. Jeanette, M., Bennett., Nicolas, Rohleder., Joachim, P., Sturmberg. (2018). Biopsychosocial approach to understanding resilience: Stress habituation and where to intervene.. Journal of Evaluation in Clinical Practice, doi: 10.1111/JEP.13052
14. Loucia, Demetriou., Mirsiana, Drakontaides., Demetris, Hadjicharalambous. (2020). Psychological Resilience Hope and Adaptability as Protective Factors in Times of Crisis: A Study in Greek and Cypriot Society during the COVID-19 Pandemic. doi: 10.37256/SER.212021618

15. Douglas, Paton. (2020). Social–Psychological Perspectives on Preparedness Theory and Practice: Facilitating Resilience. doi: 10.1007/978-981-15-4320-3_8
16. REZILIENȚA ÎMPOTRIVA DEZINFORMĂRII ÎN REPUBLICA MOLDOVA, disponibil online https://ipre.md/2022/07/01/reformd-rezilienta-impotriva-dezinformarii-in-republica-moldova/ vizitat la 30.04.2024
17. Teoria Schimbării pentru Reziliența Demografică - adaptare, atenuare, ajustare, disponibil online https://moldova.unfpa.org/ro/publications/teoria-schimb%C4%83rii-pentru-rezilien%C8%9Ba-demografic%C4%83-adaptare-atenuare-ajustare, vizitat 29.04.2024
18. Moldova își va fortifica reziliența economică și își va spori competitivitatea, cu finanțare de la Banca Mondială, disponibil online https://www.worldbank.org/ro/news/press-release/2022/06/02/moldova-to-build-economic-resilience-and-enhance-competitiveness-with-world-bank-financing, vizitat 29.04.2024

This study is the result of research from the Project within the institutional program "Development of policies to ensure the resilience of the population's social protection system; social inclusion and raising the standard of living of the population using European standards and models", Subprogram 030101 "Strengthening the resilience, competitiveness and sustainability of the economy of the Republic of Moldova in the context of the European Union accession process"

THE ROLE OF WOMEN AS "LIVING HUMAN TREASURES" IN RURAL DEVELOPMENT. CASE STUDIES IN SIBIU COUNTY, ROMANIA

Maria Oroian, Talita Pascu, Raluca-Emilia Moldovan
Assoc. Prof., PhD, ,,Dimitrie Cantemir" University of Târgu Mureș, Lecturer, PhD, ,,Dimitrie Cantemir" University of Târgu Mureș, Lecturer, PhD, ,,Dimitrie Cantemir" University of Târgu Mureș

Abstract: This scientific article explores the role of women as "living human treasures" in the rural development, with the focus on two case studies conducted in Sibiu County, Romania. These women, often perceived as bearers of traditional knowledge, cultural heritage, and community values, play a crucial role in shaping sustainable development in rural areas. The study employs a qualitative approach, utilizing case studies to examine the multifaceted contributions of these women to the community well-being, economic activities, and the preservation of local traditions. Through in-depth interviews, observations, and analysis of local initiatives, the research sheds light on the valuable insights and skills these women bring to the forefront. The findings underline the importance of recognizing, empowering, and integrating the expertise of women as `living human treasures` into rural development strategies, fostering resilience in local communities.

Keywords: rural development, "living human treasures", women's empowerment, cultural heritage preservation, Sibiu County, Romania

Highlights:

- cultural preservation through artisanal craftsmanship (weaving and embroidery), ensures the continuity of cultural practices.
- `living human treasures` empowering community leadership, fostering social cohesion and unity.
- recognizing and celebrating the unique expertise of `living human treasure` women is crucial for sustainable rural development.
- `living human treasure` women trigger positive change within their communities, shaping a sustainable future.

1. Introduction

Rural development stands at the intersection of socio-cultural heritage, economic sustainability and community vitality. In the context of Sibiu County, Romania, where traditional values intertwine with modern challenges, understanding the role of women as "living human treasures" becomes imperative for fostering comprehensive rural progress.

The rural development in Sibiu County is complex and multifaceted. The county has a strong agricultural profile, but it also faces structural changes in the agricultural sector (Popescu, D.-L., 2015). Despite the progress made, the problem of resources, namely ensuring these, using them rationally, efficiently, and in a balanced manner, is far from being solved. The rural population constitutes a significant part of the total population, with agriculture being the sole source of income/employment for many. However, Sibiu County is one of the most urbanized counties in Romania, with 65.8% of the population living in urban areas and 34.2% in rural areas (INS, 2024).

The rural landscapes of Sibiu County embody a rich tapestry of cultural traditions, agricultural practices, and historical significance. Within this context, women emerge as the bearers of intangible wealth—repositories of traditional knowledge, custodians of cultural heritage, and architects of community resilience. Recognizing and understanding their multifaceted contributions is essential for crafting nuanced and effective strategies for rural development.

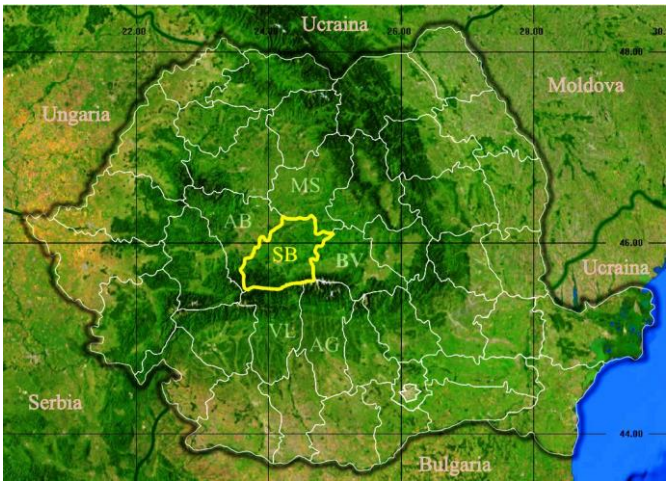

Fig 1 Sibiu County - geographic position. Source: https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Judetul_Sibiu_3D_map.jpg

Sibiu County, with its blend of historical significance and contemporary challenges, serves as an ideal background to explore the contributions of women to rural development. The unique socio-economic and cultural context of Sibiu County necessitates a tailored understanding of the role played by women in sustaining and advancing rural communities. This study seeks to bridge this knowledge gap by shedding light on the specific relevance of women as living human treasures within the context of rural development in Sibiu County.

The Astra Museum in Sibiu has been at the forefront of preserving and promoting the nation's tangible and intangible heritage (ASTRA National Museum Complex, 2024). It serves as a national center for the revival and support of the traditional folk crafts, and for folk costume, and for the literary, dance, musical and food folklore of Romania. Women, as part of this community, contribute significantly to these traditional crafts and practices, thereby playing a crucial role in preserving and promoting the cultural heritage of Sibiu County.

Fig 2 `IA` Day at Astra Museum. (`IA`= Romanian traditional blouse)

Source: https://muzeulastra.ro/wp-content/uploads/2023/05/Ziua-Iei-9.jpeg

The ASTRA National Museum Complex is a unique cultural and educational destination. Here are some key details about the museum (ASTRA National Museum Complex, 2024):

- It's the largest open-air museum in Europe.
- The museum is located about 6 km from the city center of Sibiu.
- The museum complex includes four ethnology and civilization museums.
- The museum is dedicated to promoting diversity and inclusion and encourages dialogue and understanding between different cultures and communities.
- It offers visitors opportunities to learn through hands-on activities and to explore history and culture through tangible and intangible heritage resources.
- The museum hosts a variety of events where you can explore local culture, crafts, and traditions through music, dance, and specific gastronomy.
- The museum's collections contain a rich and varied range of ethnographic objects carefully preserved and attractively presented.
- The museum is home to over 400 buildings and over 200,000 objects.

A virtual tour of the museum can be taken, using the ASTRA App for features such as audio guides, digital map, and event notifications. The museum is a great place to learn about Romanian and national minority values and identity.

The ASTRA Museum is widely regarded as an exemplary cultural institution for its effective implementation of a comprehensive framework aimed at preserving intangible cultural heritage, passing it on to younger generations, and enriching it through national initiatives. The program for safeguarding intangible cultural heritage comprises four main components, each with its own set of goals and accomplishments: conducting scientific research, actively preserving intangible cultural heritage, revitalizing the ethnically identified memory of Romanian rural life, and validating the values of modern popular culture and art. The `Living Human Treasures` program serves as a platform for recognizing, safeguarding, promoting, and honoring individuals who create, preserve, and transmit specific cultural elements. It aims to identify these key figures within their communities while advocating for their formal recognition at local, national, and even international levels. Museum visitors are also offered, periodically, an encounter with the heritage: not only through a visit to an open-air museum, with houses and households, with workshops and technical installations, but also through a dialogue with personalities who have been granted the title of `Living Human Treasure` and members of the National Commission for Safeguarding the Intangible Cultural Heritage.

"Living Human Treasures" is a concept that acknowledges individuals or groups who possess a high degree of knowledge, skills, and history related to traditional crafts, arts, dances, rituals, and other cultural expressions. This concept is crucial in the preservation and continuation of intangible cultural heritage. These individuals are seen as sources of cultural and traditional knowledge, playing a fundamental role in teaching, preserving, and passing on their skills to future generations, thus ensuring the survival of cultural diversity and heritage.

The idea aligns with initiatives like UNESCO's "Living Human Treasures" system, which is part of its broader effort to safeguard intangible cultural heritage (UNESCO, 2003). This system encourages member states to identify, document, and promote individuals or groups who contribute significantly to the preservation and dissemination of intangible cultural heritage. The goal is to support, respect, and honor these individuals or groups for their role in enriching and maintaining the cultural fabric of their communities.

This study addresses the lacuna in the existing research by delving into the specific roles played by women as living human treasures in rural development. The complexities of their contributions, often overlooked, pose a challenge for comprehensive and inclusive development initiatives. The research aims to unravel these intricacies, providing insights that can inform policy, community engagement, and development planning. The preservation of intangible cultural heritage in Sibiu County is not only about preserving traditions and cultures, but it also intersects with broader development goals such as education, sustainable development, economic impact, and community engagement. It's a holistic approach that benefits the community in multiple ways.

Considering all this, our research questions were the following:

- What are the roles and contributions of "living human treasure" women in rural development within Sibiu County?
- How do these women preserve and promote cultural heritage through artisanal craftsmanship?
- What challenges do they face in their endeavors, and what opportunities exist for their empowerment?
- What strategies can be implemented to recognize and support the efforts of these women in rural development?
- What impact do "living human treasure" women have on community well-being, social cohesion, and economic resilience?

2. Literature Review

Japan was the first country who coined the concept of Living National Treasure (1950-). Thiswas then taken by UNESCO and renamed Living Human Treasure), with the aim of preserving Intangible Cultural Heritage (Aikawa-Faure, Noriko, 2014), which includes traditions or living expressions inherited from our ancestors and passed on to our descendants (UNESCO 2003).This interest in preserving national heritage increased even more once UNESCO decided to set up in 1993, the Living Human Treasures Program, thus officially recognizing and honoring skilled tradition bearers and practitioners and recommending to each member state to adopt and implement this program. Among the first countries to implement this program (apart from Japan), with remarkably successful results, were the Republic of Korea (who established four distinct categories of Living Human Treasures) and France, promoting especially the folkore and artistic skills (Lupu, N., Tanase, O. & Tudorache, P. 2016). Both Japan and Korea, as well as France, offered a certain amount of money (monthly and yearly) so that the Human Living Treasures would enjoy not only cultural but also a financial rewarding (in Romania, money was offered later than when the program started, because of legal and financial difficulties).

Therefore, countries have been encouraged to celebrate, promote and establish institutions, guidelines and procedures in this sense (Howard, K., 2002). In Romania, this program has been implemented since 2008, based on Law 26 of that year, but also of Order 2491 of 2009, of the Ministry of Culture. This is how we, as a country, joined the world program promoted by UNESCO, and so far, more than 50 people were awarded the title of Human Living Treasures, such as: folk singers, traditional pastoral instruments players, traditional dancers and instructors, rush weaving and knitting, wood's traditional processors, eggs painters, furriers, popular costumes, ornaments and folk masks designers (Lupu N., Tanase O. & Tudorache, P. 2016).

Although this program was created to honor both men and women for their craftsmanship, talent and education, what our article seeks to highlight, is the women's fundamental contribution and their pivotal role in preserving cultural values and fostering

community well-being. The concept of "women as living human treasures" is closely related to the recognition and preservation of Intangible Cultural Heritage, as what they produce and transmit further is something that goes beyond material, palpable things. Women are seen as creative, imaginative, sensitive guardians of society and it is one of their roles to transmit knowledge, customs and traditions (Mathilde, V.O., 2021).

Numerous scholarly works have researched the multifaceted contributions of women to rural development, particularly in regions whose rich cultural heritage and traditional practices were various. Research highlights that women often act as the primary transmitters of cultural practices, especially in family and community settings. Studies focusing on women's' empowerment and cultural role in society (Lenzerini, F., 2011, Sinthumule, N. I., 2022, Bayeh, E., 2016, VO., Mathilde, 2021) have explored the significance of women as repositories of indigenous knowledge, cultural practices, and social cohesion, highlighting the importance of women's participation and contribution to the transfer of intangible cultural heritage. It is obvious that women's role has been expanded or, quite the contrary reduced to daily chores (for instance in the Muslim countries where women are given minimal tasks), however, they are often the primary transmitters of intangible cultural assets within families and communities, ensuring the continuity of cultural practices and knowledge (UNESCO, 2014).

Additionally, research in specific geographical contexts, provides valuable insights into the diverse roles that women play in rural development. Such an example is The World Survey on the Role of Women in Development (UN-Women 2023), which included studies on Tanzania, Peru, and rural Bangladesh, and provides a nuanced understanding of the role's women play in development within these diverse geographical contexts. Comparative analyses highlight commonalities and distinctions, contributing to a broader understanding of the global significance of women in sustaining rural communities.

Despite the wealth of the existing international literature, there remains a notable gap in understanding the specific roles of women as "living human treasures" in the rural development landscape of Sibiu County, Romania. The existing studies (Coroș, M.M.; Privitera, D.; Păunescu, L.M.; Nedelcu, A.; Lupu, C.; Ganușceac, A., 2021, Lupu N., Tanase O. & Tudorache, P. 2016, Cojocariu, S., 2015, Bucur, C.I. 2007, Toma, C., Turtoi, C., 2006) often provide generalized insights, overlooking the unique socio-cultural dynamics of this particular region in general, and the crucial role played by these women, in particular.

The rationale for the current research lies in the necessity to address this gap and offer a nuanced exploration of the contributions made by women in Sibiu County. By focusing on this specific geographical context, the research aims to uncover the distinct roles and challenges faced by women in preserving cultural heritage and fostering community resilience. Through this localized lens, the study seeks to offer valuable insights that can support both regional development strategies and the academic discourse on women's roles in rural development. This approach not only enriches the understanding of the subject but also emphasizes the women's importance in Sibiu's rural societal advancement, thus exploring the unique contributions of women as "living human treasures" in Sibiu County's rural development.

3. Methodology

The research methodology adopted for this study is designed to describe the intricate roles and contributions of women as "living human treasures" in rural development within Sibiu County, Romania. A qualitative research approach has been chosen to delve into the nuanced aspects of women's experiences, perceptions, and contributions. Qualitative methods allow for a rich exploration of the subject matter, offering depth and context to the findings.

The primary data collection methods have included in-depth interviews and document analysis. In-depth interviews were scheduled with women actively involved in the

preservation of the folk costume, who carry on the authentic traditions regarding the choice of materials, specific tailoring, patterns and embroidery specific to the respective village, being able to offer a direct look at their experiences and perspectives. Additionally, document analysis was conducted to contextualize the findings within existing literature and regional development policies (Bucur, C.I., 2007)

The qualitative data collected were analyzed using thematic analysis, allowing for the identification of key patterns, themes, and insights (Creswell, J. W., & Creswell, J. D., 2018). The iterative nature of thematic analysis enables a comprehensive exploration of the data, ensuring a nuanced understanding of the roles played by women as "living human treasures" in the rural development context of Sibiu County.

The case study approach (Yin, R. K., 2018) has been chosen as the primary strategy to investigate the specific contributions of women to rural development in Sibiu County. Cases were selected based on the cultural significance, the emphasis being on preservation of traditions, knowledge, and heritage within the community. Also, cases were selected based on the perceived impact of women's contributions on the community, ensuring that the chosen cases reflect the broader implications for rural development.

All of these provided a holistic and representative selection of cases, offering a comprehensive view of the roles played by women in different contexts within Sibiu County.

4. `Living human treasure` women in Sibiu County

The case studies conducted in two communes in Sibiu County, Alțâna and Poiana Sibiului, revealed compelling narratives that present the essential roles played by women as living human treasures. Interviews revealed a patchwork of experiences, highlighting the diverse and indispensable contributions of these women to their community.

Silvia Tecoanță, Alțâna: A Living Legacy of Traditional Weaving

Silvia Tecoanță is a remarkable figure in the world of traditional Romanian textile art. Born on October 1, 1940, in Alțâna, a commune in Sibiu County, Romania, she has dedicated her life to preserving and promoting the art of traditional weaving („Tezaur uman viu”, 2023).

Tecoanta's journey into the world of weaving began at a young age. She learned the craft from her mother when she was just 10 years old. Over the years, she honed her skills and became an expert in creating traditional Romanian textiles. She weaves with her own hands, creating items such as traditional Sunday bags, tablecloths adorned with flowers, and long woven pieces known as "culmi" („Tezaur uman viu”, 2023).

Her work is not just about creating beautiful textiles; it's also about preserving the cultural heritage of her community. Tecoanță realized that traditions only die if they are allowed to. She didn't want to be the last weaver in her village, so she gathered the girls and taught them the art of weaving (Silvia Tecoanță, 2020). Alongside her two grandchildren, Simona Frunze and Ovidiu Gînfălean, Silvia imparts the secrets of the loom, ensuring that the spirit of tradition lives on.

Silvia's loom produces a rich array of textiles, each with its own purpose and symbolism. She meticulously crafts:

- Sunday Bags ("Trăistuțe de Duminică"): These bags serve as accessories for traditional costumes.
- Work Bags ("Trăistuțe de Hotar"): Carried by laborers to transport their meals.
- Burial Bags ("Trăistuțe de Mort"): Given to those who dug graves.
- Floral Embroidered Tablecloths: These elegant pieces combine cotton and thread, creating a harmonious blend of white and cream tones.
- Traditional Patterns: Silvia weaves intricate motifs such as "prescura," "steaua," "cruciulițe," "ochiul și sprânceana," and more.

Silvia cherishes her family's heirlooms, some over a century old. These traditional garments remain pristine, as she adheres to the belief that "Sunday clothes are cared for, not

washed." Her collection includes embroidered blouses ("ii"), wool skirts ("poale"), and aprons ("șurțe") adorned with golden threads and tassels.

In recognition of her efforts to preserve this traditional craft, Tecoanță has been awarded several honors. In 2013, she was awarded the title of "Living Human Treasure" by the Ministry of Culture. This title is given to individuals who have demonstrated exceptional performance in their field and can transmit a certain element of intangible cultural heritage (Silvia Tecoanță, maestra țesutului din Alțâna, Sibiu, 20 mai 2020).

A few years later, Tecoanță was decorated by President Klaus Iohannis. This recognition was not her first. During Ion Iliescu's presidency, she had previously received the "Faithful Service" medal (Solomon D., 2015).

Tecoanță's work has not only earned her recognition but has also brought attention to her community. Her efforts have led to Alțâna's inclusion in the UNESCO heritage. This recognition is a testament to the importance of preserving traditional crafts and the role they play in cultural heritage.

Fig. 3 Collage with photos taken at Mrs. Tecoanta's residence. Source: created by authors

In conclusion, Silvia Tecoanță is a beacon of cultural preservation. Through her dedication to her craft and her commitment to teaching others, she has ensured that the art of traditional Romanian weaving will continue to thrive for generations to come. Her story is a powerful reminder of the importance of preserving cultural heritage and the impact one person can have in this endeavor. Silvia Tecoanță weaves not only threads but also the fabric of continuity, connecting generations through the warp and weft of tradition. Her legacy is a testament to the enduring beauty of Romanian folk art.

Maria Antoaneta Ciucă, Poiana Sibiului: A Living Treasure of Romanian Folk Art

Maria Antoaneta Ciucă, born on November 4, 1946, in the picturesque village of Poiana Sibiului, nestled in the heart of Sibiu County, Romania, is a remarkable artisan and custodian of traditional folk costumes. Her exquisite craftsmanship has earned her

recognition both locally and internationally. Let us delve into the fascinating world of Maria Antoaneta Ciucă and her invaluable contributions to preserving and enriching Romania's cultural heritage (Maria Antoaneta Ciucă. Maestra cămășilor de nuntă din Mărginimea Sibiului, 2022).

Maria Antoaneta Ciucă's journey as a master embroiderer and costume maker began early in her life. She comes from a family where traditions are highly valued. She learned to sew from her mother and grandmother at the tender age of 4, carrying on a cultural legacy passed down through generations. In other words, she honed her skills under the guidance of her family, who instilled in her a deep appreciation for the rich tapestry of Romanian traditions. Her work reflects a harmonious blend of creativity, dedication, and reverence for the past.

In 2021, Maria Antoaneta Ciucă received the prestigious title of `Living Human Treasure` from the Romanian Ministry of Culture. As previously mentioned, this honor is conferred to individuals who are recognized by their communities as bearers, creators, and transmitters of elements from the intangible cultural heritage. Maria's expertise lies in the intricate art of embroidery within traditional folk attire (Tribuna - Maria Antoaneta Ciucă, 2021).

Maria's creations are more than mere garments; they are living expressions of cultural identity. Using a needle and black silk thread on white cotton fabric, she meticulously embroiders intricate patterns that resonate with symbolism. Each stitch carries the spirit of Romanian tradition, and her work evokes a sense of timelessness.

Maria's dedication extends beyond her own artistry. She has passed down her knowledge to her daughter, Claudia Maria Bîja, and her granddaughter, Ruxandra Maria Bîja, ensuring that the flame of tradition continues to burn brightly. Her collection of over 140 embroidered blouses ("ii") includes a piece over a century old, gifted by her great-grandfather. (Maria Ciucă, 2024).

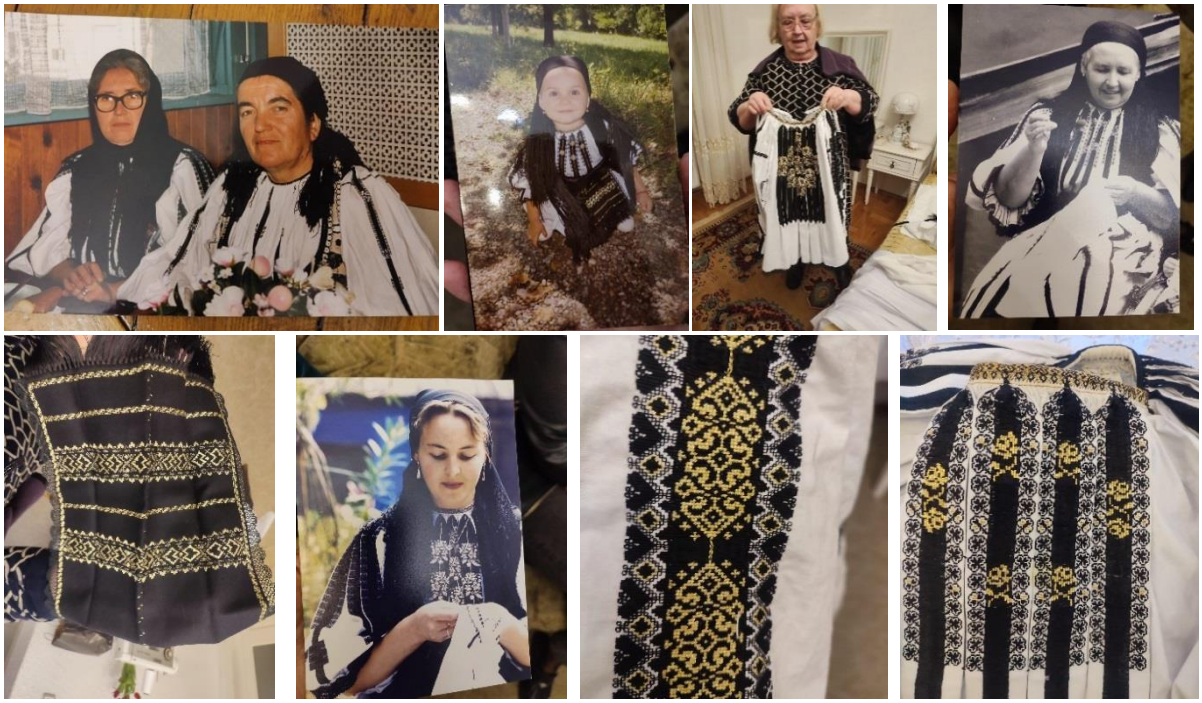

Fig. 4 Collage with photos taken at Mrs. Ciuca's residence. Source: created by authors

Despite changing times, Maria Antoaneta Ciucă's work remains relevant. The demand for traditional costumes persists, especially during celebrations and weddings. Her creations grace not only local events but also international festivals and exhibitions. Maria's legacy is a testament to the enduring beauty of Romanian folk art.

In the heart of Poiana Sibiului, Maria stitches together threads of heritage, weaving a vibrant tapestry that connects generations. Her hands carry the stories of countless women who wore these embroidered blouses with pride. As a `Living Human Treasure`, Maria Antoaneta Ciucă ensures that the cultural fabric of Romania remains rich and resilient (Strada Cetății - Maria Ciucă, 2021).

Findings reveal that living human treasure women are the driving forces of artisanal craftsmanship, and community leadership. Their contributions extend beyond the conventional realms, encompassing economic, social, and cultural dimensions. The cases underscore the significance of recognizing and celebrating the unique expertise these women bring to the rural development landscape.

At the heart of their contributions lies an unwavering commitment to preserving traditional knowledge, safeguarding cultural heritage, and upholding community values. These women serve as the bearers of generational wisdom, passing on age-old practices related to agriculture, folk arts, and cultural rituals.

Through active engagement in artisanal practices, traditional craftsmanship, and community rituals, they contribute to the resilience and vibrancy of the cultural fabric in Sibiu County. The exploration of their roles unveils the complex ways in which living human treasure women act as custodians of identity, ensuring the continuity of cultural practices that define the unique character of the region.

Moreover, their roles extend into community-building activities, where their leadership fosters a sense of belonging and unity. By embodying and transmitting community values, these women contribute to the social cohesion that is fundamental for sustainable rural development.

5. Impact on community well-being

The findings clarify the diverse ways in which living human treasure women significantly contribute to the well-being of their communities. Their roles extend far beyond conventional expectations, encompassing economic, social, and cultural dimensions.

Silvia Tecoanță's work significantly contributes to the well-being of her community in Alțâna. Through her dedication to weaving, she plays a vital role in preserving the cultural heritage of the region. Silvia's textiles not only serve practical purposes but also carry with them stories and memories, strengthening the community's sense of belonging and connection to their roots. Moreover, Silvia fostered community bonding through her workshops and teaching sessions, where individuals come together around the loom to share stories and experiences. These gatherings not only provide opportunities to learn and create but also reinforce social bonds, ultimately enhancing the overall interests of the community.

Similarly, Maria Antoaneta Ciucă's contributions profoundly influence the development of her community in Poiana Sibiului. Through her dedication to preserving and crafting traditional folk costumes, Maria instills a deep sense of cultural pride and identity among her fellow community members. The meticulously embroidered blouses she creates serve as a tangible link to their roots and heritage. Additionally, Maria's craftsmanship generates economic empowerment by creating opportunities for herself and local seamstresses who assist her. The demand for her costumes not only sustains her livelihood but also contributes to the economic prosperity of the community at large, enhancing its overall welfare.

In the economic sphere, these women serve as catalysts for local development through entrepreneurial endeavors and artisanal practices. Their economic contributions not only

increase the financial stability of households but also foster economic resilience within the community.

Socially, their involvement in community-building activities creates a sense of cohesion and belonging. By actively participating in communal events, cultural celebrations, and social initiatives, they contribute to the social cohesion and unity that form the foundation of a thriving community.

Moreover, the preservation of cultural practices and traditional knowledge by these women becomes a source of identity and pride for the community. Their role as cultural custodians ensures the continuity of heritage, promoting a sense of shared history among community members.

Through local initiatives, these women actively support the creation of economic opportunities and the development of the community's overall quality of life. Whether through the establishment of cooperative ventures, the initiation of educational programs, or the advocacy for sustainable practices, their efforts leave an enduring impact on the socio-economic landscape.

Furthermore, their involvement in local initiatives goes beyond economic considerations, as they often play key roles in community-led projects, environmental stewardship, and initiatives aimed at improving overall well-being (Glendinning, A., Nuttall, M., Hendry, L., Kloep, M., & Wood, S., 2003).

6. Challenges and opportunities

The intricate tapestry of rural development is interwoven with challenges that living human treasure women are confronted with in their roles. These challenges encompass multifaceted dimensions, ranging from socio-cultural barriers to economic constraints.

Silvia Tecoanță faces both challenges and opportunities in her pursuit of preserving the cultural heritage of Alțâna through weaving.

On one hand, challenges arise due to Silvia's advanced age, which raises concerns about the continuity of her craft. Encouraging younger weavers to learn and carry on the tradition becomes imperative to ensure its longevity. Additionally, navigating market demand presents another hurdle as Silvia seeks to strike a balance between maintaining traditional designs and meeting contemporary preferences.

However, amidst these challenges lie numerous opportunities for Silvia to further her craft and impact her community positively. Collaborating with fashion designers or interior decorators can introduce her textiles to new audiences and markets, providing avenues for growth and sustainability. Furthermore, establishing educational initiatives such as weaving schools or apprenticeships can facilitate the transfer of knowledge to younger generations, ensuring the preservation of weaving traditions for years to come. Through embracing these opportunities, Silvia can continue to contribute significantly to the well-being and cultural richness of her community in Alțâna.

Maria Antoaneta Ciucă encounters, just like in the case of Silvia Tecoanță, both challenges and opportunities in her dedication to preserving and promoting traditional embroidery within her community.

The time-intensive nature of traditional embroidery presents a significant challenge for Maria, as it demands countless hours of meticulous work. Balancing her artistic endeavors with practical considerations becomes essential to sustain her craft effectively. Moreover, shifting demographics, with younger generations often migrating to urban areas, pose a threat to the continuity of traditional practices. Encouraging the involvement of youth in preserving these customs becomes vital to ensure their perpetuation.

In spite of the numerous obstacles and difficulties there is a wide range of opportunities for Maria to further her impact on her community's well-being. Showcasing her work during tourism and cultural events not only promotes local heritage but also attracts visitors, potentially boosting the local economy. Furthermore, collaborating with contemporary designers offers a chance to infuse new perspectives into traditional costumes, making them more appealing to a wider audience. By seizing these opportunities, Maria can continue to safeguard and celebrate her cultural heritage while ensuring its relevance and sustainability for future generations.

Both Maria Antoaneta Ciucă and Silvia Tecoanță face challenges and opportunities in their endeavors to preserve and promote their respective cultural traditions. For Maria, the challenges of labor-intensive embroidery and generational shifts can be met with solutions such as leveraging tourism and cultural events to showcase her work and collaborating with contemporary designers to modernize traditional costumes. Similarly, Silvia can address concerns about the continuity of her craft by establishing educational initiatives and encouraging youth involvement, while also exploring collaborations with fashion designers and interior decorators to expand the market for her textiles. By embracing these opportunities and implementing innovative solutions, both women can not only sustain their cultural heritage but also ensure its continued relevance and prosperity for future generations.

7. Recognition and empowerment strategies

Silvia Tecoanță's recognition and empowerment strategies are crucial for celebrating her contributions to the preservation of Alțâna's cultural heritage.

Firstly, local and national honors such as her national medal and "Tezaur Uman Viu" title serve to empower Silvia and inspire others, acknowledging her significant role in the community. Secondly, documenting Silvia's journey through projects such as documentaries (Slivia Tecoanță, 2019) or books can raise awareness about her work and celebrate her legacy, ensuring that her contributions are remembered and appreciated for generations to come. Lastly, organizing community celebrations centered around showcasing Silvia's work not only boosts her recognition but also fosters a sense of pride and appreciation within the community for their cultural heritage. These recognition and empowerment strategies not only honor Silvia's dedication but also serve to empower her further while inspiring others to value and preserve their cultural traditions.

During her whole life, she had an essential role in rural life. In addition to their aesthetic beauty, Silvia Tecoanță's textiles have played a vital role in rural life. The blouses she created were proudly worn by women at celebrations and ceremonies, while the towels she wove served to transport food and other necessary items.

She may also be called „a pillar of cultural tourism”. Thanks to her talent and dedication, Silvia Tecoanță has become a pillar of cultural tourism in the Hârtibaciu Valley. Her workshop is a popular destination for visitors from both within the country and abroad (in various countries: Bulgaria, France), eager to admire her craftsmanship and learn more about local traditions. (Silvia Teconață, 2024)

Maria Antoaneta Ciucă's recognition and empowerment strategies play a fundamental role in preserving and promoting her expertise in traditional embroidery.

Firstly, her accomplishments are highlighted and supported by her having been awarded the esteemed title of Living Human Treasure, which apart from visibility and respect brought to Maria, has also served as a source of encouragement for her to continue to pass on her invaluable knowledge to future generations. Secondly, organizing educational workshops where Maria shares her embroidery techniques with younger individuals empowers them to

embrace and carry forward this cherished tradition, ensuring its continuity. Lastly, leveraging digital platforms such as social media (Poiana Sibiului – scurt metraj documentar, 2018) and online platforms can significantly expand Maria's reach, allowing her to connect with a global audience and share her passion for traditional embroidery on a broader scale. These recognition and empowerment strategies not only honor Maria's expertise but also empower her to inspire and educate others, thus safeguarding the rich cultural heritage of embroidery for years to come.

Moreover, along the years, Maria Ciucă was honored with various distinctions recognizes her lifelong dedication to preserving and transmitting the tradition of embroidering blouses from Mărginimea Sibiului. Her attendance at numerous national and international fairs and festivals of traditional crafts made a significant contribution to the promotion of Romanian folk art internationally, and her talent and dedication were appreciated by audiences around the world.

Works were exhibited in museums and private collections in Romania and abroad in countries such Bulgaria, France, United States of America and more. (Maria Ciucă, 2024)

Due to these achievements, she received multiple well-deserved recognitions. Silvia Tecoanță's merits have been recognized through numerous awards and distinctions, including Member of the Romanian Academy of Traditional Arts, National Medal "Faithful Service, 3rd Class".

Both Maria Antoaneta Ciucă and Silvia Tecoanță exemplify the resilience of traditional arts and their impact on community well-being. Their dedication ensures that the threads of heritage continue to weave a vibrant tapestry for generations to come.

Recognizing the indispensable role of `living human treasure` women in rural development is not just a moral obligation but also a strategic imperative. This discussion underscores the manifold significance of recognizing and empowering these women. Firstly, by acknowledging their expertise, we ensure the preservation of invaluable traditional practices, enriching the cultural fabric of the community. Moreover, their active involvement fosters social cohesion, nurturing a sense of unity and collaboration essential for sustainable development. Economically, recognition and empowerment strategies bolster both individual households and the community at large, tapping into the entrepreneurial potential of these women to drive growth and alleviate poverty. To effectively integrate their expertise into community development, several recommendations emerge. Establishing formal recognition programs, inclusive decision-making processes, and capacity-building initiatives tailored to their needs are paramount. Additionally, providing entrepreneurial support through financial assistance and market access can further amplify their contributions to community development. By implementing these recommendations, we can harness the transformative power of living human treasure women, paving the way for inclusive and resilient rural development.

8. Conclusions

The culmination of this study reveals profound insights into the roles and contributions of `living human treasure` women like Silvia Tecoanță and Maria Antoaneta Ciucă in rural development within Sibiu County. It becomes evident that these women play multifaceted roles in cultural preservation, social cohesion, and economic resilience. Their often-overlooked expertise emerges as a crucial asset for community well-being and sustainable development.

Living human treasure women play a key role in preserving cultural heritage, serving as the foundation for maintaining cultural richness, emphasizing the urgent need to recognize

and safeguard traditional practices, contributing significantly to social cohesion within the community through fostering a sense of identity, belonging, and solidarity, laying the groundwork for collaborative efforts in community development and fostering stronger social bonds, and directly impacting economic resilience through their entrepreneurial ventures, stimulating local economic growth and acting as catalysts for poverty reduction, highlighting the crucial link between recognizing their contributions and enhancing overall community well-being.

Both Maria Antoaneta Ciucă and Silvia Tecoanță inspire young people and raises awareness about the importance of preserving traditions. their activity attracts visitors interested in traditional crafts and rural culture, contributing to the development of cultural tourism in the region.

Closing remarks on the significance of the study

This study carries significant implications for academia, policymakers, and practitioners involved in rural development and gender studies. By illuminating the often-overlooked contributions of living human treasure women, it advocates for a reevaluation of existing development strategies to be more inclusive and culturally sensitive. This research has the potential to inform policies that better recognize and empower women in rural contexts, ultimately leading to more sustainable and equitable development outcomes.

Potential opportunities for future research

While this study offers a comprehensive exploration of living human treasure women in Sibiu County, there are several avenues for future research. Comparative studies across different regions could shed light on variations in the roles and impact of these women within diverse cultural and socio-economic contexts. Longitudinal studies tracking the evolution of their contributions over time could assess the sustainability of their impact on rural development. Additionally, further research could analyze the effectiveness of existing policies and interventions in recognizing and empowering women, offering insights for policy refinement and enhancement.

In conclusion, this research underscores the transformative potential of recognizing and empowering living human treasure women in rural development. By acknowledging their contributions, fostering social cohesion, and enhancing economic resilience, this study advocates for a paradigm shift in development approaches, paving the way for more inclusive and sustainable practices. The identified potential avenues for future research aim to further enrich our understanding of the complex dynamics surrounding women's roles in rural contexts.

BIBLIOGRAPHY

Aikawa-Faure, N. (2014). Excellence and authenticity: 'Living National (Human) Treasures' in Japan and Korea. *International Journal of Intangible Heritage*. Vol. 9., 37-51

Bayeh, E. (2016). The role of empowering women and achieving gender equality to the sustainable development of Ethiopia. *Pacific Science Review B: Humanities and Social Sciences*, 2(1), 37- 42., https://doi.org/10.1016/j.psrb.2016.09.013

Bucur C.I. (2007), Project Report: The National 'Human Living Treasures' Programme of the Astra Museum, Sibiu, Romania, *International Journal of Intangible Heritage*, Vol. 2

Cojocariu, S. (2015), The Importance of the Romanian Artistic Handcrafts for the European Cultural Routes. *National Strategies Observer* No.2/Vol.2.

Coroș, M. M., Privitera, D., Păunescu, L. M., Nedelcu, A., Lupu, C., & Ganușceac, A. (2021). Mărginimea Sibiului tells its story: Sustainability, cultural heritage and rural

tourism—A supply-side perspective. *Sustainability*, 13(9), 5309., https://doi.org/10.3390/su13095309

Creswell, J. W., & Creswell, J. D. (2018). Research design: Qualitative, quantitative, and mixed methods approaches. Sage Publications.

Glendinning, A., Nuttall, M., Hendry, L., Kloep, M., & Wood, S. (2003). Rural communities and well-being: a good place to grow up?. *The sociological review*, 51(1), 129-156.

Howard, K. (2002). Living Human Treasures from a lost age: current issues in cultural heritage management. *Korean Research Journal of Dance Documentation*, 3(Fall), 51-74.

Lenzerini, F. (2011). Intangible cultural heritage: The living culture of peoples. European Journal of International Law, 22(1), 101-120., https://doi.org/10.1093/ejil/chr006

Lupu, N., Tănase, M. O., & Tudorache, P. (2016). Quo Vadis" Living Human Treasures"?. Amfiteatru Economic Journal, 18(Special Issue No. 10), 757-766.

Popescu, D.-L., (2015). Sustainable Rural Development in Romania. Opportunities And Perspectives. Case Study: The Sibiu County. Revista Economică, 67(1).

Sinthumule, N. I. (2022). Gender and sacred natural sites: The role of women in sacred sites protection and management in Vhembe region, Limpopo Province of South Africa. Global Ecology and Conservation, 35, e02099.

Toma, C., Turtoi, C., (2006) *Creşterea competitivității fermei familiale – un deziderat al dezvoltării spațiului rural*, în Dezvoltarea complexă a spațiului rural, Editura ASE, București

UNESCO (2014), Gender Equality: Heritage and Creativity, Retrieved at 10.04.2024 https://uis.unesco.org/en/files/gender-equality-heritage-and-creativity-2014-en-pdf

UNESCO. (2003). Convention for the Safeguarding of the Intangible Cultural Heritage. Paris: UNESCO. *Text of the Convention for the Safeguarding of the Intangible Cultural Heritage*, Retrieved at 01.04.2024 from https://ich.unesco.org/en/convention

United Nations. (2023). The World Survey on the Role of Women in Development (UN-Women 2023), Retrieved at 10.04.2024 from https://www.unwomen.org/sites/default/files/2024-01/11_sept_2023_world_survey_egm_report.pdf

Yin, R. K. (2018). Case study research and applications: Design and methods. Sage Publications.

Other sources

ASTRA National Museum Complex, https://muzeulastra.ro/en/, Retrieved at 02.04.2024

INS (2024), Rezultate definitive: Caracteristici demografice – Recensamantul Populatiei si Locuintelor (recensamantromania.ro), Retrieved at 02.04.2024 https://www.recensamantromania.ro/rezultate-rpl-2021/rezultate-definitive-caracteristici-demografice/

Maria Antoaneta Ciucă. Maestra cămășilor de nuntă din Mărginimea Sibiului (21 februarie 2022), Retrieved at 02.04.2024, https://vatra-mcp.ro/maria-antoaneta-ciuca-maestra-camasilor-de-nunta-din-marginimea-sibiului/.

Maria Ciucă (2024), Personal interview, at Maria Ciucă's residence in Poiana Sibiului, 29th March 2024

Poiana Sibiului – scurt metraj documentar (2018), Retrieved at 02.04.2024 https://100deani.ro/film-detail/poiana-sibiului/

Silvia Tecoanta (2019), TEZAUR UMAN VIU, comuna Altana, judet Sibiu (youtube.com), Retrieved at 02.04.2024 , https://www.youtube.com/watch?v=XTGqAxN0Rfc

Silvia Tecoanta (2020), Retrieved at 02.04.2024 from http://www.cultura.ro/sites/default/files/inline-files/Silvia%20Tecoanta-Editat.pdf

Silvia Tecoanță (2024), Personal interview, at Maria Ciucă's residence in Alțâna, 29th March 2024

Silvia Tecoanță, maestra țesutului din Alțâna, Sibiu (20 mai 2020), Retrieved at 02.04.2024 from https://vatra-mcp.ro/silvia-tecoanta-maestra-tesutului-din-altana-sibiu/.

Solomon D. (2015), Silvia Tecoanță, țesătoarea care a dus Alțâna la Cotroceni, Retrieved at 02.04.2024 https://www.turnulsfatului.ro/2015/11/30/silvia-tecoanta-tesatoarea-care-a-dus-altana-la-cotroceni-foto-47885

Strada Cetății - Maria Ciucă (7 septembrie 2021), Retrieved at 02.04.2024, https://stradacetatii.ro/2021/09/sibianca-maria-ciuca-un-tezaur-uman-viu-al-romaniei/

„Tezaur uman viu": Sibiul are doi meșteri populari recunoscuți de Ministerul Culturii, de când acordă acest titlu onorific (26 decembrie 2023), Retrieved at 02.04.2024 from https://www.turnulsfatului.ro/2023/12/26/bdquo-tezaur-uman-viu-rdquo-sibiul-are-doi-mesteri-populari-recunoscuti-de-ministerul-culturii-de-cand-acorda-acest-titlu-onorific-208051

Tribuna - Maria Antoaneta Ciucă (9 septembrie 2021), Retrieved at 02.04.2024, https://www.tribuna.ro/stiri/eveniment/o-sibianca-printre-cele-12-tezaure-umane-vii-ale-romaniei-maria-antoaneta-ciuca-se-poarta-inca-mult-costumul-popular-exista-o-cerere-mare-160157.html

VO, Mathilde (2021) The role of women in the preservation of intangible cultural heritage, *Institut du Genre en Géopolitique (blog)*, March 25, Retrieved at 10. 04.2024, https://igg-geo.org/?p=3133&lang=en

FAVORABLE ELEMENTS FOR RURAL TOURISM IN MĂGURI-RĂCĂTĂU COMMUNE, CLUJ COUNTY, ROMANIA

Lia-Maria Cioanca
Lecturer, PhD, ,,Babeș-Bolyai" University of Cluj-Napoca

Abstract. Măguri-Răcătău, a winding commune in Cluj county, has in its composition the village of Măguri, nicknamed "the roof of Romania", considered as the village located at the highest altitude in the country, being inhabited all year round. In the elaboration of this article, I applied the case study as a research method, which allowed me to inventory and evaluate all the elements favorable to the development and practice of rural tourism and ecotourism, existing elements on the territory of the commune of Măguri- Răcătău and, in particular, the village Măguri component. The case study shows that the area is rich in history, but also in more or less fictional stories. There are local legends that claim that the "Kingdom of Zamolxe" started from Mărişel and stretches towards Măguri-Răcătău commune, all over the Răcătăului Gorge.

Keywords: rural tourism, ecotourism, sustainable development, regional specific.

1. Preliminary considerations and overall geographical characteristics

The commune of Măguri-Răcătău is located on the Someșului Rece valley, in a particularly picturesque area, having been attested since 1724, the settlement being known as *Măgura Alpestris*. This commune is the largest in Cluj County, with 269 km² and it is made up of three villages: Măguri-Răcătău (the center of the commune), Măguri and Muntele Rece, each made up of numerous hamlets. The three villages are located at altitudes between 680 and 1.400 meters. The maximum altitude is recorded at the top of Chicera Comorii, 1.475 m.

a b

Figure 1 (a, b). Location of the commune of Măguri- Răcătău (maps processed through Google Maps)

This difference in altitude is determined by the relief characteristic of the Gilăului Massif, which surprises with the existence of extended plateaus at high altitudes (Mărişel, Măguri) and the steep valleys bordering these plateaus. Măguri-Răcătău commune is bordered to the north by the Vlădeasa Massif, and to the south by the Muntele Mare Massif, bordering the following communes: Valea Ierii to the southeast, Săvădisla to the east, Gilău to the northeast, Mărişel to the north, Beliş to west, Bistra and Lupşa to the south, the last two being located in Alba county. The town is located at approximately equal distances from the polarizing centers of higher rank: 51 km from Cluj-Napoca, 40 km from Huedin and 40 km from Câmpeni and at a distance of 24 km from the town of Gilău.

Figure 2. Măguri-Răcătău, commune in Cluj County, seen from a height
(Source: https://www.monitorulcj.ro/)

The winding shape of the road and the nature rich in greenery that surrounds it, give the place a fairytale image. In addition to the fact that this region looks like a fairy tale, it is full of tourist attractions and historical significance.

The three component villages developed according to the natural setting, thus the Măguri-Răcătău commune center is located at the lowest altitude among the three. The hearth of the village is located on the Someşului Rece valley, at 650 m altitude, located at the base of the slopes and having a linear shape with a compact structure. The "groves" and hamlets scattered on the neighboring slopes also belong to the village, at altitudes between 600 and 1.200 meters. It became a commune residence in 1956, at that time it was a hamlet that belonged to the village of Măguri. The main and traditional occupations of the inhabitants are: wood exploitation and agriculture. The land occupied by forests is 16.041 ha, representing 59.6% of the administrative territory.

It is a superb area, in the Gilau Mountains, where the landscape never ceases to amaze tourists who are passionate about mountains. Măguri-Răcătău is a commune with a special ethno-folkloric tradition, where protected nature reserves are respected, and tourist routes delight tourists of all ages. The village of Măguri is a kind of roof of Romania, it is the locality located at the highest altitude (between 1.250 and 1.400 m) inhabited all year round.

The area is steeped in history, but also in more or less fictional stories. There are local legends that claim that the "Kingdom of Zamolxe" started from Mărişel and stretches towards Măguri-Răcătău commune, all over the Răcătăului Gorge.

2. Historical aspects

The first attestation was that of the village of Măguri, located in the analyzed commune, attested, quite late, according to the data known in the *Historical Dictionary of Transylvanian localities*, made by Coroian Suciu. In this dictionary we find that the first mention of the village was in 1805 (Maguri, Magur, Syamosfo, R. Huedin, R. Cluj). It was mentioned again in 1850 under the name of Megure or Magura 4 years later, in 1854. This rather late attestation, as well as that of the neighboring villages Mărişel, Beliş, may be due to

the fact that the population of the area led a pastoral life, and from for this reason they were exempted from feudal obligations or they were carried out through a direct economic and commercial contract. The people here had relative freedom, given by the natural territory itself and by their pastoral occupation. The settlement here had an isolated character, with a fluctuating population. As a proof of what was stated above is the fact that currently the inhabitants of the villages of Măguri or Muntele Rece go out in the spring about 2 weeks before Pentecost, with all the animals "in the mountains" they leave the village for about 3-4 months and return to September. Thus the village mostly moves like the nomadic peoples, but the difference is that they are only at a distance of 15-20 km from the house.

The etymology of the word Măgura with the plural Măguri has given rise to many contradictory interpretations, some considering it common with Albanian, therefore from the autochthonous lexical background inherited from the Dacian people. Others consider it of Slavic origin. If we consult the explanatory dictionary of the Romanian language, the following explanation is given: "măgúră (mắguri), s.f. – 1. Mountain. – 2. Hill, ridge.

3. Aspects favorable to the development of rural tourism in Măguri-Răcătău commune

3.1. The village of Măguri, a kind of roof of Romania, has become one of the most sought-after tourist destinations in our country

Located in Transylvania, in the Gilău mountains, the village of Măguri has the highest altitude in the country, between 1.250 m and 1.400 m, being inhabited all year round. It is mentioned for the first time as a locality in 1805, and later there are mentions of this locality in the documents of the 1848 revolution.

Being located only 45 km from Cluj-Napoca, in the past, the village of Măguri was sought after by the nobles of the Austro-Hungarian Empire for relaxation and hunting. They had built here a villa, stables for thoroughbred horses, a tennis court and a swimming pool, some of which, due to historical measurements, nothing remains today. The village of Măguri remains a place that is difficult to reach in the summer and almost impossible when the winter is a bit more difficult.

Figure 3. The village of Măguri, considered "the roof of Romania"
(Source: https://clujcapitala.ro)

There are approximately 390 houses in this village, on an area of 13.000 ha. All of this is on a mountain plateau, typical of hills, bounded by mountains and rivers. Although it is only 45 km from Cluj-Napoca, the community here is a closed one, protected from foreign eyes and without agro-tourism guesthouses.

The protected areas near the village of Măguri are the following: Molhașurile Căpățânii on the radius of the Măguri-Răcătău commune, which constitutes a natural botanical reserve; Cheile Dumitresei (protected landscape area); Răcătăului Gorge (mixed protected area); Someșului Rece Gorge (mixed protected area); Someșului Rece and Răcătăului Valleys (hunting protected area); Temple of Zamolxe; Apuseni Mountains - Vlădeasa, avifaunistic special protection area; Someșul Rece (site of community importance included in the European Natura 2000 network in Romania).

3.2. Măguri-Răcătău, the perfect place for climbing

The mountains always offer us the most spectacular landscapes, and if some gorges in Cluj County are easy for tourists to reach, the Răcătăului Gorge is only open to people who really want an adventure in a place where time has stopped for some time.

The area is composed of protected nature reserves, but also numerous trails that delight tourists who love nature and exercise. Here we find Dumitresei Gorges, a complex sector of wild gorges on a portion of the Dumitreasa river, but also the Someșului Rece Gorge, perfect for climbers, an area protected by law.

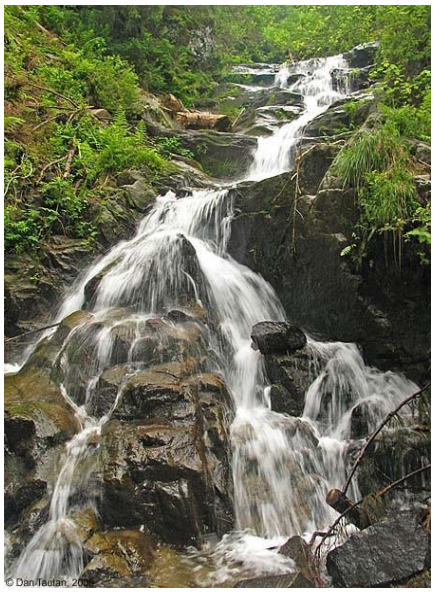

Figure 4. Waterfall in the Dumitresei Gorges
(Source: https://comunamaguriracatau.ro/)

Figure 5. Someșului Rece Gorge
(Source: https://comunamaguriracatau.ro/)

Răcătăului Valley, which separates Măguri-Răcătău commune from Mărișel commune, is the author of one of the deepest gorges in the Apuseni Mountains. Thanks to this valley, the "Kingdom of Zamolxe" or "The Land of Zamolxe" as the ancients call it, appeared.

In the South-West part of Cluj, a narrow road in the heart of the mountains leads us to the wonders of the Măguri-Răcătău commune, more precisely to the Someșul Rece Gorge. Passing through these areas you don't know what is more important, the destination or the journey itself, because the mountain scenery, nature and the whole road end up fascinating you, regardless of the season.

Dumitresei Gorges has been a protected landscape area since 1994. Access can be made from the Someșului Rece gorge, returning on the forest road or down the valley to the La Popi and Dumitreasa chalets where the yellow band marking is located.

This form of relief is the result of the excavations of the Dumitreasa stream, whose water formed the quay sector with a very wild aspect due to the abundant vegetation, where plants such as nettles and burdocks can be identified.

For hiking lovers, this area is ideal. A narrow path facilitates the ascent on one of the slopes, and from here a panorama opens up just above the river course. You can also see some small waterfalls that complete the natural picture. There is also a marked trail along the water line. The departure can be made from the Someșului Rece gorge, and the forest road leads to the Dumitreasa and Popi chalets.

3.3. Preservation and transmission of local traditions

The "Junii of the village" festival takes place in December. It is mostly found in the mountainous area of Cluj county, the custom of the group of carolers, called "Juni", is still preserved in Măguri-Răcătău and in other villages in the area, although, in ancient times, its range was much larger. The number of young people who make up the gang differs from village to village, just as the number of gangs differs according to the size of the villages. The leader of the gang, called *the taroste* or *speaker*, is chosen according to several criteria, including experience and leadership skills. He has the role of watching over the good behavior of the young people in the gang throughout the holidays, organizing carol rehearsals, speaking on behalf of the gang, "talking" or "singing" the gang and organizing the game. The festival aims to rediscover traditional values, authentic local winter customs, their promotion and orientation towards the young generation. A specialized jury will appreciate the authenticity and value of the customs and traditions presented in the contest by the participants and will award prizes.

The Feast of Saints Peter and Paul, June 29, is a liturgical feast in honor of the martyrs of Rome, the Apostles Saint Peter and Saint Paul, who are celebrated on June 29. The holiday is of ancient origin, the date being selected as an anniversary, either when they died or when they were moved to their relics. It has already become a tradition that on the feast of the Holy Apostles Peter and Paul on Mount Dobrin, in the Cluj town of Măguri-Răcătău, a traditional popular meeting takes place every year.

3.4. Sustainable development measures and projects undertaken by the local community

Among the measures that the local community has proposed are several ambitious projects, which, once they are realized, will contribute fully both to the economic development of the local community and to the promotion of the area in terms of tourist view. Here they are: Creation of a storage and processing center for forest fruits and mushrooms; Realization of a milk collection center in the mountain area, respectively the design of a dairy factory; Development of a business support center; Modernization of communal roads and village roads in Măguri-Răcătău commune; Construction, rehabilitation and extension of bridges and footbridges; Expansion and modernization of the water supply system; Rehabilitation of the public lighting network; Setting up picnic spots for tourists; Construction of a ski slope.

Some tourist attractions that can still be visited in the studied area are the following: The Căpăţâna peat bog, with botanical value, placed under protection in 1969, is located on the main ridge of the Gilău-Muntele Mare massif, between the peaks of Căpăţâna and Balomireasa, at the altitude of 1.600 m. The peatland is part of the nature reserve, Căpățânii Molhașuri. The Căpățânii Molhaşuri are hollows that house rare species of plants. To protect these values, in the area, any construction activities, exploitation or other changes to the current situation are prohibited.

The monastery dedicated to the Ascension of the Lord in the village of Muntele Rece, built in 1994, is located on the place called "La eroi", located in the village of Bordești. The

monastery arose from the offering to honor the memory of those who sacrificed themselves for the liberation of Transylvania in the fall of 1944 in the battle with the German-Hungarian troops on the peaks between Someşul Rece and Valea Ierii. Due to its location in a high, quite isolated area, it determined its inclusion in the tourist routes.

The wooden church in Măguri-Răcătău, filia Teleni was built in 1825. It has According to a legend taken over by the elders of the place from the mouths of their ancestors, in 1825 a group of Italian workers who were working on logging in the area, found a lump sea of ice which, despite the fact that it was August, was not melting. Being amazed by this phenomenon, but also believers, they intuited that it was a divine miracle and appealed to the Roman Catholic priest from Florești. Coming to the spot, he performed a service after which the ice melted and they interpreted these events as a heavenly sign that a church should be built there. Thus, a small wooden church of 20 square meters was built, plus a small altar, and they dedicated it to the "Assumption of the Virgin", celebrated on August 15. Until 1918, only the patron saint was served here, alternately the Roman Catholics and the Orthodox. Then it was abandoned for a good period of time, ending up as a hemp warehouse and on the verge of demolition.

In conclusion, we can strongly affirm that the study area presents many elements that favor the development of rural tourism and the promotion of this area, which can be seen in the analysis carried out above. Very important to specify is the fact that there is support and involvement from the local community, through projects and concrete sustainable development measures, all of which make it possible for more and more tourists to visit the area.

BIBLIOGRAPHY

András, S., Gáll, E., Sándor, T., Tamás, L., Maxim, A., Jancsik, P., Coroiu, T. (2003). *Atlasul localităților județului Cluj. Cluj-Napoca*: Editura Suncart.

Bogan, E., Simon T., Cândea, M. (2021), *Patrimoniul turistic al României*, Ed. Universitară, București.

Cocean, P. (2004), *Geografia Turismului*, Ediția a II-a, Ed. Focul Viu, Cluj-Napoca.

Ghinea, D. (2000). *Enciclopedia geografică a României*. București: Editura Enciclopedică.

Mureșianu, M. (2010), *Turismul rural și dezvoltarea durabilă a satului românesc contemporan*, Ed. Napoca Star, Cluj-Napoca.

Neacșu, N., Băltărețu, A., Neacșu, M., Drăghilă, M. (2016), *Resurse și destinații turistice în România*, Ediția a III-a, reactualizată și completată, Ed. Universitară, București.

https://ro.wikipedia.org/wiki/Comuna_Cluj, accessed on May 9, 2024.

https://cluj.com/locatii/satul-maguri-judetul-cluj/, accessed on May 9, 2024.

https://www.monitorulcj.ro/actualitate/84802-maguri-racatau-comuna-serpuita-din-judetul-cluj-vazuta-de-la-inaltime-galerie-foto, accessed on May 9, 2024.

https://ghidulprimariilor.ro/ro/businesses/view/city_hall/, accessed on May 9, 2024.

https://zcj.ro/life-and-style/ai-stiut-ca-satul-din-romania-situat-la-cea-mai-mare-altitudine-din-tara-se-afla-in-judetul-cluj--234049.html, accessed on May 9, 2024.

https://muntii-nostri.ro/ro/povestiri/concediu-activ-zona-platoului-marisel-judetul-cluj

https://comunamaguriracatau.ro/2023/04/14/cheile-dumitresei/, accessed on May 9, 2024.

https://clujcapitala.ro/2022/06/16/acoperisul-romaniei-se-afla-in-cluj-care-este-satul-aflat-la-cea-mai-mare-altitudine-din-tara/, accessed on May 9, 2024.

FROM A GREEN CONSCIOUSNESS TO A GREEN CONSUMPTION

Doina Guriţă
Lecturer, PhD, „Petre Andrei" University of Iași

Abstract: In this article we will begin by analyzing historically what led to this change in mentality, we will then continue by characterizing the most numerous consumer population at the moment, consisting of individuals from Generation X and Generation Y. In recent times, since in more and more sources they talk about a new type of consumer, the green one. Manufacturers have begun to adapt to these new consumers. This new type of customer deserves all the attention due to the complexity of the way in which purchase decisions are made. Two concepts have become decisive in the last 20 years, in the process of educating and managing the consumer- nature, both included among the strategic objectives by the manufacturingcompanies: sustainable development and corporate social responsibility environmental protection, an exclusive attribute of governments and communities, has become a common responsibility of all environmental components, thus leading to the creation of predominantly green products, which corresponds to the values of sustainable development. The consumption of green products defines, along with other activities and habits, the concern of the new generation of consumers for a healthier lifestyle. Approaching the problem through the lens of sustainable development and the social behavior of companies, consumer purchases of green or sustainable products appear as motivated not only by the products themselves, but also by thevalues they represent. The majority of studies have identified and analyzed the demographic variables associated with measures of involvement in relation to the environment, behavioral indicators in relation to the environment as well as psychographic scales of green behavior.

Keywords: green consumer, development, communication, marketing, mentality

INTRODUCERE

Consumul de produse verzi defineşte ,alături de alte activităţi şi obiceiuri, preocuparea noii generaţii de consumatori pentru un stil de viaţă cât mai sănătos.

În această lucrare vom începe prin a analiza istoric ce a condus la această schimbare de mentalitate, vom continua apoi prin caracterizarea celei mai numeroase populaţii de consumatori la momentul actual, formată din indivizi din generaţia X şi din generaţia Y.

În ultima perioadă, din ce în ce mai multe surse vorbesc despre un nou tip de consumator, cel verde. Producătorii au început să se adapteze acestor noi consumatori. Acest nou tip de client merită toată atenţia datorită complexităţii modului în care se iau deciziile de cumpărare.

Două concepte au devenit determinante în ultimii 20 de ani, în procesul de educare şi gestionare a relaţiei consumator-natură ,ambele incluse în rândul obiectivelor strategice de către companiile producătoare: dezvoltarea durabilă şi responsabilitatea social corporatistă. Protecţia mediului înconjurător ,atribut exclusiv al guvernelor şi comunităţilor, a devenit o responsabilitate comună tuturor componentelor mediului, ducând astfel la crearea unor produse preponderant verzi, care să corespundă valorilor dezvoltării durabile.

Consumatorii se arată din ce în ce mai interesaţi de această categorie de produse, interesul acestora fiind stimulat şi de campanile guvernamentale, sociale şi publicitare, care îndeamnă consumatorul către o abordare verde. Acesta a devenit tot mai exigent şi a început să ia în considerare în decizia sa de cumpărare şi comportamentul social al companiilor .Abordând problema prin prisma dezvoltării durabile şi comportamentul social al companiilor, achiziţiile consumatorilor de produse verzi sau durabile, apar ca fiind motivate

nu doar de produsele în sine, ci și de valorile pe care le reprezintă. Majoritatea studiilor au identificat şi analizat variabilele demografice asociate cu măsuri de implicare în raport cu mediul, indicatori comportamentali în raport cu mediul precum și scale psihografice ale comportamentului verde.

Astfel, în final, vom efectua o cercetare pentru a vedea în ce măsură observațiile relevate din studii reflectă o realitate mai imediată, aceea a consumatorilor de sex feminin din orașul Roman.

I: DE LA O CONȘTIINȚĂ VERDE LA UN CONSUM VERDE

I.1 De la conștiință la conștiință verde

În secolul XX, în urma industrializării, producția în masă a dus în cele din urmă la supraproducție – situație în care producția de mărfuri depășește cu mult cererea consumatorilor. Până în momentul respectiv, fusese deja clădită o cultură a consumului. Produse considerate de lux precum zahărul, tutunul, ceaiul sau cafeaua au început să fie disponibile publicului larg încă din secolul al XVIII-lea, în Anglia. Deținerea unor bunuri care respectau tiparele modei a început să fie valoroasă, nu prin utilitatea practică a acestor obiecte, ci pentru că reprezentau un simbol al statului social. Josiah Wedgwood, antreprenor în domeniul ceramicii, și-a dat seama că tendințele din lumea aristocrată ajungeau în cele din urmă și la clasele inferioare. Astfel, el și-a promovat produsele în rândul celor bogați, știind că era doar o chestiune de timp până când ceramica sa va fi cumpărată și de clasa mijlocie.

Deși fundație a consumerismului, această cultură nu a fost de ajuns pentru a ține pasul cu supraproducția secolului XX. Una dintre tehnicile pe care producătorii au folosit-o pentru a stimula consumul a fost obsolescența planificată, în care un produs este gândit astfel încât să aibă o durată de viață limitată în mod intenționat, fie pentru că iese din tendințe, fie pentru că nu mai este funcțional. Altă metodă a fost folosirea intensă a publicității. Campaniile publicitare urmăresc să crească consumul produselor în cauză prin asocierea numelui unui produs sau a imaginii sale cu anumite calități în mintea consumatorilor.

Un raport al Biroului Statisticilor Muncii relevă diferențele din bugetul unei familii tipice americane pe parcursul a 100 de ani:

- 1900: jumătate din populația țării era implicată în agricultură și majoritatea venitului unei familii se întorcea în aceste domenii, după cum putem observa:
  - 43% din venituri erau alocate hranei
  - 23% locuință
  - 14% îmbrăcăminte
- 1950: aproximativ jumătate din bărbații activi munceau în fabrici, iar salariul oferit de acestea a crescut de 7 ori din 1901. Așadar, mâncarea a devenit mult mai ieftină, ceea ce se poate vedea în repartizarea veniturilor:
  - 30% hrană
  - 28% locuință
  - 12% îmbrăcăminte
- 2003: prețul alimentelor și al îmbrăcămintii a scăzut drastic, odată ce tehnologia a evoluat. În schimb prețul locuințelor a crescut, precum și prețul transportului, care nu a fost inclus în această lucrare deoarece, în 1900, nimeni nu deținea o mașină, ceea ce nu mai reprezintă o realitate astăzi
  - 17% hrană
  - 33% locuință
  - 4% îmbrăcăminte

Pe măsură ce oamenii din țările dezvoltate se bucură de beneficiile producției în masă, dintre care probabil cea mai importantă ar fi scăderea prețului per produs, efectele nocive asupra mediului datorate supraproducției nesustenabile începeau să fie tot mai vizibile. Un efect al creșterii nivelului de trai a fost creșterea populației, care la rândul său antrena un

consum mai mare. În anul 1971, Nicholas Georgescu – Roegen (născut Nicolae Georgescu) publica Legea entropiei și procesul economic, în care afirma că toate resursele naturale sunt finite și devin degradate în mod ireversibil atunci când intră în procesul economic.Organizația Națiunilor Unite estimează că, până în 2025, 1.8 miliarde de oameni vor trăi în zone afectate de un deficit de apă potabilă. De asemenea, un studiu din anul 2010 realizat de către compania petrolieră BP estimează că, în cazul în care consumul rămâne la aceeași rată, petrolul s-ar epuiza în 46 de ani, iar gazele naturale în 58.

Evenimente precum incidentul care a avut loc pe 30 octombrie 1948, în Donora, Pennsylvania, atunci când douăzeci de oameni au murit și peste șase sute au avut nevoie de spitalizare după ce localitatea a fost afectată de emisii de dioxid de sulf, sub formă de fum, provenite de la uzina de fier din apropiere, au avut rolul de a trage un semnal de alarmă în privința poluării. Prima conferință din Statele Unite pe tema poluării atmosferice, care are loc în anul 1950, se datorează acestei tragedii. În 1968, Steward Brand publică revista The Whole Earth Catalog, care se axează pe promovarea unui stil de viață sustenabil. Succesul acestei publicații duce la răspândirea problemelor legate de mediu în cultura populară.

În 1969, senatorul Gaylor Nelson îl însărcinează pe Denis Hayes să organizeze o acțiune de conștientizare a problemelor de natură ecologică pe scară națională. Aceasta acțiune avea să se transforme în Earth Day – Ziua Pământului. Pe măsură ce interesul presei crește pentru Ziua Pământului, președintele Richard Nixon se alătură campaniei, punând accentul pe problematica mediului în discursul său din cadrul State of the Union Address. Pe 22 aprilie 1970 are loc prima ediție a Zilei Pământului, care ia forma unui protest național împotriva ignorării degradării mediului. La 20 de ani de la prima ediție, 200 de milioane de oameni din 141 de țări și-au arătat solidaritatea față de mediu. Astăzi, mai mult de 193 de țări participă la evenimente cu caracter ecologic cu ocazia Zilei Pământului.

Acordul de la Paris a fost semnat în 2016, de Ziua Pământului, de către 195 de state. Scopul acestui tratat este de a determina țările participante să își creeze o strategie prin care diminua încălizrea globală, astfel încât temperatura medie globală să nu crească cu mai mult de 2 grade Celsius față de cea pre-industrială. Principalul domeniu vizat este reducerea emisiilor gazelor de seră, prin înlocuirea metodelor de generare de energie clasice cu unele sustenabile.

În ultimele decenii, problematica schimbărilor climatice și a degradării mediului înconjurător a pătruns adânc în conștiința colectivă. Un studiu din 2015 arată că, odată cu creșterea nivelului de trai, așadar cu rezolvarea problemelor urgente precum foametea, cetățenii unei țări sunt foarte preocupați de adoptarea unor soluții sustenabile de către guvernul lor (Michallet, Gaeta, & Facchini, 2015). Este adevărat că problema încălzirii globale trebuie tratată de către guverne, întrucât marii poluanți sunt industriile, însă promotorii unui stil de viață sustenabil subliniază ideea că și alegerile individuale sunt importante atunci când se încearcă reducerea amprentei de carbon.

Un studiu efectuat în 2009 la nivelul Uniunii Europene (Flash Eurobarometer, 2009) relevă următoarele aspecte legate de impactul conștientizării degradării mediului în consumul cotidian:

- 8 din 10 cetățeni europeni iau în considerare impactul unui produs asupra mediului înconjurător atunci când decid să-l cumpere (34% foarte important și 49% destul de important)
- Aproape 6 din 10 persoane consideră impactul asupra mediului mai important decât marca producătoare
- O mare parte din cei care au răspuns spun că des, sau întotdeauna, iau în considerare eficiența energetică atunci când cumpără un produs care utilizează electricitate sau carburant

I.2 Consumatorul verde

Având în vedere faptul că atenția cetățenilor față de problemele de mediu este în creștere, în ultimii ani a apărut o nouă tendință în atitudinea acestora față de felul în care consumă bunuri. Organizațiile promovează campaniile verzi, de la taxa de poluare impusă în Londra, la supermarketurile care își evidențiază produsele organice. Astfel, ideea de produse verzi, sau produse prietenoase cu mediul, a început să prindă din ce în ce mai multă popularitate.

Interesul consumatorilor în legătură cu produsele sustenabile este în creștere, așa cum putem vedea în graficul următor. Acesta a fost realizat pe baza datelor oferite de GlobalWebIndex, bazate pe opiniile a peste un milion de utilizatori globali ai internetului, cu vârste cuprinse între 16 – 64 de ani.

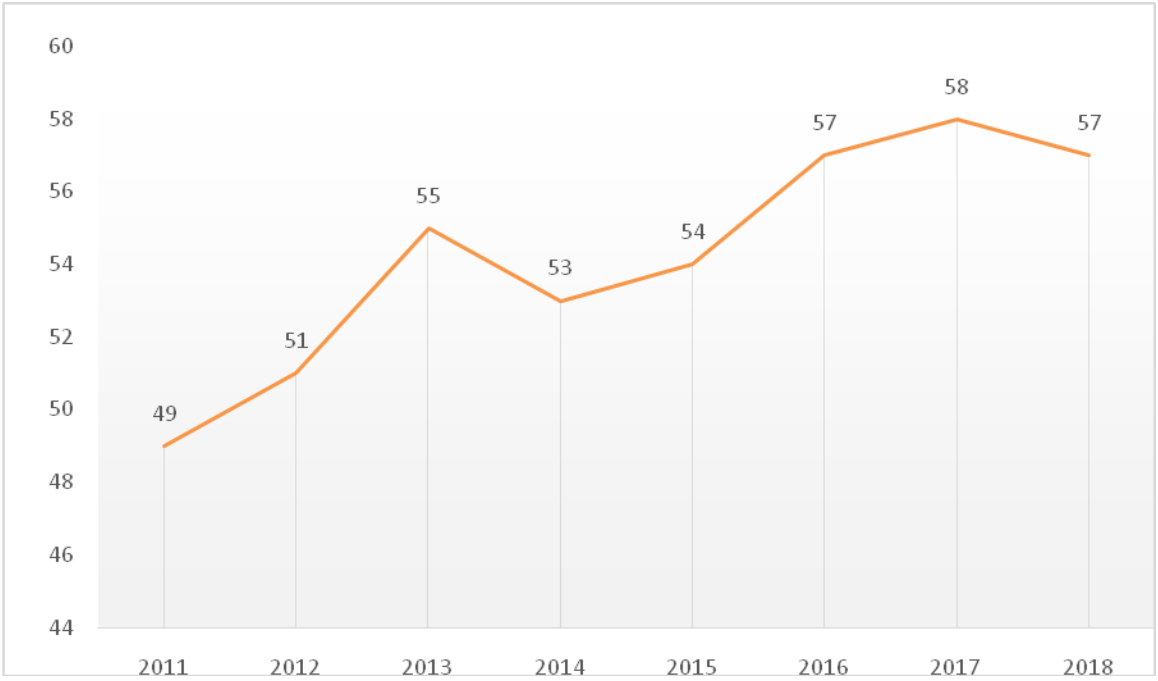

Figura1.1Procentul utilizatorilor de internet care ar plăti mai mult pentru produsele sustenabile.

Sursa: https://blog.globalwebindex.com/chart-of-the-week/lifting-the-lid-on-sustainable-packaging/

Eticheta de verde sau sustenabil se aplică unui produs atunci când acesta are un impact negativ mai mic decât echivalentul său clasic. Un produs verde are cel puțin una dintre următoarele caracteristici:

- Este eficient energetic, durabil și de obicei necesită o mentenanță minimală
- Nu conține chimicale care distrug ozonul
- Deseori este realizat din materiale reciclate sau reciclabile
- Este realizat de către producători locali și din resurse locale
- Este biodegradabil sau ușor refolosibil

Conceptul de consum verde asociază în mod paradoxal două elemente care au valori opuse. Consum, în sens economic, înseamnă procurarea unui produs pentru a fi folosit. Acest produs este realizat prin folosirea unor materii prime, procesate de obicei cu un oarecare cost energetic, ceea ce duce în final la ideea de distrugere a resurselor naturale. „Verde” implică tocmai conservarea acestor resurse. Semnificația cuvântului verde nu se rezumă doar la protecția mediului înconjurător. De exemplu, alimentele organice pot sugera această valență,

de produse cultivate într-un mod inofensiv pentru natură, dar consumatorii pot percepe și ideea de alimente bogate nutrițional, sau care au un gust deosebit. (MK, 2003)

Un consumator verde este o persoană care consideră importantă obligația sa de a proteja mediul alegând produse sau servicii verzi.

Putem defini comportamentul unui consumator verde ca având una dintre următoarele trăsături:

- Procurarea și utilizarea produselor cu un impact redus asupra mediului
- Alegerea, utilizarea și eliminarea produselor reflectă un grad de motivație în protejarea mediului

Deși în majoritatea studiilor este evidentă îngrijorarea consumatorilor cu privire la problemele de mediu, nu toți cei care au o atitudine pro – mediu și-o transpun în ceea ce consumă. Hughner arată că deși peste 46% din populație au o atitudine pozitivă față de alimentele organice, doar între 4 – 10% cumpără aceste produse (Hughner, McDonagh, Prothero, Shultz, & Stanton, 2005).

Din imaginea următoare se poate observa că factorii care țin de atitudinea ecologică a unui produs sunt luați în considerare abia după preț și încrederea în firma producătoare. Aceasta a fost realizată pe baza unui raport oferit de GlobalWebIndex în martie 2019.

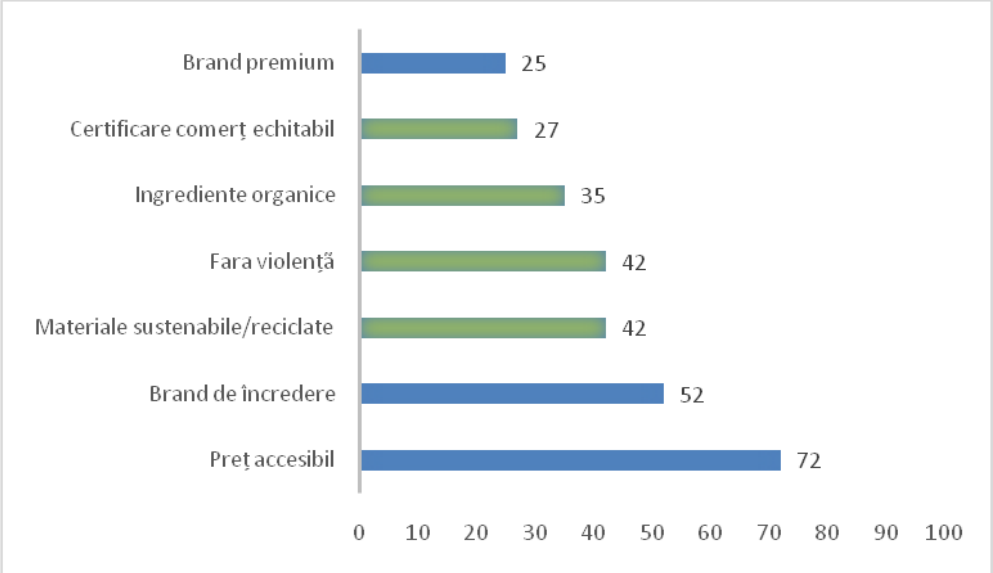

Figura 1.2 Factorii considerați în alegerea unui produs.

Sursă:https://blog.globalwebindex.com/chart-of-the-week/lifting-the-lid-on-sustainable-packaging/

Felul în care consumatorii aleg să își distribuie responsabilitatea față de problemele de mediu, sau dacă aceștia consideră că alegerile lor au puterea să facă o diferență, sunt factori care le influențează comportamentul. Cu cât aceștia își percep alegerile ca având un impact mai important, cu atât răspunsul lor este mai pronunțat.

Concluzii

Studii realizate în domeniul psihologiei arată că percepția consumatorului asupra propriei identități poate influența natura și gradul de comportament verde. Consumatorul care se percepe ca fiind o persoană care reciclează este mult mai probabil să recicleze în viitor, iar cel care se percepe ca fiind un consumator verde este mult mai probabil să cumpere produse organice. (Sparks P, 1992).Contextul în care se află un consumator este de asemenea foarte important.

BIBLIOGRAPHY

1. Bakewell, C., Mitchell, V., & Rothwell, M. (2006). UK Generation Y male fashion consciousness.

2. Banytė, J., Brazionienė, L., & Gadeikienė, A. (2010). INVESTIGATION OF GREEN CONSUMER PROFILE: A CASE OF LITHUANIAN MARKET OF ECO-FRIENDLY FOOD PRODUCTS.3. Beach, B., & Hanlon, W. W. (2017). Coal Smoke and Mortality in an Early Industrial Economy.

4. Beauchamp, T. L., & Frey, R. G. (2011). The Oxford Handbook of Animal Ethics.

5. Collins, M. (2000). Goodbye x, hello next.6. Denham, T., & Gadbow, N. (2002). Literature Review: Factors Affecting the Development of Generation X and Millennials. Societal Factors Affecting Education.

7. Dettmann, R., & Dimitri, C. (2010). Who's Buying Organic Vegetables? Demographic Characteristics of U.S. Consumers.8. Flash Eurobarometer. (2009). Europeans' attitudes towards the issue of sustainable consumption and production.9. Gam,

H. J., Cao, H., Farr, C., & Kang, M. (2010). Quest for the eco-apparel market: a study of mothers' willingness to purchase organic cotton clothing for their children.10. Govindasamy, R., & Italia, J. (1990).

Predicting Willingness-to-Pay a Premium for Organically Grown Fresh Produce.11. Grauerholz, M. (2018). HIGH-PERFORMING, ENERGY-EFFICIENT HOMES DOMINATE MILLENNIAL REAL ESTATE MARKET.12. Gurău, C. (2012). A life-stage analysis of consumer loyalty profile: comparing Generation X and Millennial consumers.

13. Hartamnn, P., & Apaolaza - Ibanez, V. (2011). Consumer attitude and purchase intention toward green energy brands: The roles of psychological benefits and environmental concern.

14. Harvard Health Publishing. (2017). Should you go organic?

15. Hughner, R., McDonagh, P., Prothero, A., Shultz, C., & Stanton, J. (2005). Who are organic food consumers? A compilation and review of why people purchase organic food.

16. Hustvedt, G., & Dickson, M. A. (2011). Sustainable fashion and the older consumer: Attitudes towards organic cotton.

17. Jackson, V., & Stoel, L. (2011). Mall atributes and shopping value: differences by gender and generational cohort.

18. Lancaster, L., & Stillman, D. (2002). When generations collide: Who they are. Why they clash. How to solve the generational puzzle at work.

19. Landes, D. S. (1969). The Unbound Prometheus: Technical Change and Industrial Development in Western Europe from 1750 to Present

20. Lenzen, M., Wier, M., Cohen, C., Hayami, H., Pachauri, S., & Schaeffer, R. (2004). A comparative multivariate analysis of household energy requirements in Australia, Brazil, Denmark, India and Japan.

21. Luz, C. (2007). Waste Couture - Environmental Impact of the Clothing Industry. Environmental Health Perspectives.

22. Mahe, P. (1997). Environment and quality standards in the WTO: new protectionism in agricultural trade? A European perspective.

23. McCrindle Research. (2016). The Generation Map.

24. Michallet, B., Gaeta, G., & Facchini, F. (2015). Greening up or not? The determinants of political parties' environmental concern: an empirical analysis based on European data (1970-2008).

25. Misra, S., Huang, C., & Ott, S. (1990). Consumer Willingness to Pay for Pesticide-Free Fresh Produce.

26. MK, M. (2003). Choice of organic foods is related to perceived consequences for human health and to environmentally friendly behavior. Appetite.

GIFT GIVING AND HOLIDAYS OF THE ROMANIAN CONSUMER

Doina Guriţă
Lecturer, PhD, „Petre Andrei" University of Iași

Abstract: The main purpose of this paper is to determine the behavior and perception of men regarding the 4 holidays.The research begins with the explanation of the concept of a gift, which represents a good or a service that is voluntarily offered to a person. The role of the gift is to communicate the nature of the relationship to a particular individual. Likewise, the reasons for exchanging gifts are presented. Among the main reasons are: showing affection towards a certain person, societal rules, showing generosity and personal interests.The paper also contains information on the buying behavior of men and women. In general, women tend to invest more emotions and time in the search for a gift. Whereas, men are ruled by reason, that's why they prefer to purchase a gift in a shorter time.In the same vein, it is explained how Valentine's Day, Dragobete, March 1, March 8 are celebrated in Romania. Major retailers offer various types of gifts to customers so as to meet the market demand.The second part of the paper contains studies carried out by other authors, in which the buying behavior of men is explained through the lens of the 4 holidays. Information is also presented on the types of gifts purchased, the amount allocated for each holiday and last but not least, the predominant female figures who receive gifts on these days.

Keywords: behavior, gifts, societal rules, holiday, marketing, consumation

Introducere

În prezent, există puține cercetări care ar demonstra percepția și comportamentul bărbaților în ajunul sărbătorilor poporului român: Valentine's Day, Dragobete, 1 martie, 8 martie.

Scopul principal al acestei cercetări constă în determinarea comportamentului și a percepției bărbaților cu privire la cele 4 sărbători.

Cercetarea începe cu explicația conceptului de cadou, care reprezină un bun sau un serviciu ce se oferă voluntar unei persoane. Rolul cadoului este de a comunica natura relației față de un anumit individ. La fel, se prezintă motivele pentru care se realizează schimbul de cadouri. Printre principalele motive se numără: demonstrarea afecțiunii față de o anumită persoană, regulile societății, demonstrarea generozității și interesele personale.

De asemenea, lucrarea conține informații despre comportamentul de cumpărare al bărbaților și al femeilor. În general, femeile sunt predispuse să investească mai multe emoții și timp în căutarea unui cadou. Pe când, bărbații sunt guvernați de rațiune, de aceea ei preferă să achiziționeze un cadou într-un timp mai scurt.

În aceeași ordine de idei, se explică cum se sărbătoresc în România, Valentine's Day, Dragobete, 1 martie, 8 martie. Marii comercianți oferă clienților diverse tipuri de cadouri, astfel încât să satisfacă cererea de pe piață.

Partea a doua a lucrării conține studii realizate de către alți autori, în care se explică comportamentul de cumpărare al bărbaților prin prisma celor 4 sărbători. De asemenea, sunt prezentate informații cu privire la tipurile de cadouri achiziționate, suma alocată pentru fiecare sărbătoare în parte și nu în ultimul rând, figurile predominante feminine, care beneficiază de cadouri în aceste zile.

În general, se observă că bărbații acordă cea mai mare atenție și sumă pentru sărbătoarea de 8 martie. Acest indiciu ar putea avea implicații pozitive pentru marii comercianți și oamenii de marketing, care ar putea oferi mai multe produse specifice în

această zi și bineînțeles concentrarea atenției asupra unor reclame mai nișate, mai specifice anumitor categorii de femei.

Utilitatea studiului respectiv constă în înțelegerea bărbaților, descoperirea problemelor pe care le întâmpină în alegerea cadoului, astfel încât un om de marketing să poată oferi soluții avantajoase în ajunul celor 4 sărbători din Român

Dăruirea de cadouri și sărbătorile consumatorului român

1.1. Conceptul de cadou

Cadoul reprezintă un bun sau un serviciu care se oferă voluntar unei persoane. De obicei, gestul respectiv este guvernat de existența unui anumit tip de relație între "cel care oferă" și "cel care primește". Numeroase produse, servicii sau experiențe, tangibile sau intagibile pot fi denumite cadouri. Există tendința de a crea și cadouri hand-made, doar că nu de fiecare dată sunt apreciate de "cel care primește". Este important de a nu confunda noțiunea de cadou cu noțiunea de nevoie. Un exemplu relevant ar putea fi o căciulă achiziționată de către mamă pentru copil, în perioada iernii. Această căciulă nu poate fi considerată drept cadou, deoarece satisface nevoia de bază, de a nu îngheța. Aceasta în orice caz trebuia cumpărată.

Un cadou deține următoarele caracteristici:

- să fie dăruit spontan;
- să fie util;
- să aducă plăcere;
- să surprindă;

Ideea de spontaneitate presupune dăruirea cadoului fără ca persoana să știe despre el. Atunci, gradul de surprindere crește. Este important ca un cadou să fie util prin funcțiile sau atributele pe care le deține. Odată ce cadoul nu satisface acest criteriu va fi uitat și aruncat undeva în umbră. Această utilitate este foarte subiectivă. De exemplu, pentru o femeie o trusă profesională de machiaj ar fi o bucurie nemărginită, pentru o altă femeie, care nu utilizează nici măcar un ruj - ar fi un cadou absolut inutil și neplăcut. De aceea, trebuie studiate în detaliu preferințele și interesele persoanei cărei îi pregătim ceva în dar. Un cadou bine gândit, ar trebui să aducă zâmbet involuntar pe față și să impresioneze, gererând emoții colorate.

Rolul cadoului este de a comunica sentimentele pentru "cel care primește" sau de a explica natura relației dintre două persoane. Un cadou ar putea salva o relație. De exemplu, în cazul unei neînțelegeri dintre un bărbat și o femeie, florile și dulciurile ameliorează situația.

Profesorul universitar din Statele Unite ale Americii, J. Hollenbeck, 2006, în cartea sa întitulată "*Gift-giving: A community paradigm. Psychology and Marketing"* definește dăruirea de cadouri ca fiind "activitate socială ce confirmă relațiile dintre anumite persoane și interacțiunile sociale"[1]. Oamenii mereu au avut nevoie de reciprocitate și interacțiune, astfel dăruirea de cadouri a devenit o formă de întărire a relațiilor interpersonale. Antropologul francez M. Mauss, în lucrarea sa *"Essai sur le don"*, 1925, susținea faptul că reciprocitatea motivează dăruirea cadourilor. Viziunea sa are o explicație logică, deoarece oamenii dăruiesc, dacă simt că vor fi apreciați și vor primi ceva în schimb, nu neaparat ceva material.

1.2. Motivele schimbului de cadouri

Fenomenul dăruirii cadourilor se realizează datorită unor motive întemeiate. Astfel, în cazul schimbului voluntar de cadouri, motivul principal este demostrarea afecțiunii, dragostei și a aprecierii interpersonale. De cele mai multe ori, tindem să bucurăm o persoană care ne

[1] Hollenbeck. J. (2006). Gift-giving: A community paradigm. Psychology and Marketing, p. 573–595.

este dragă și ținem mult la ea. La nivel de subconștient, dăruind așteptăm să ni se ofere ceva în schimb, fie acesta un zâmbet, o îmbrățișare sau un cadou.

Uneori, obligațiile sociale contribuie la schimbul de cadouri. Societatea în care ne dezvoltăm ne infuiențează concepțiile și acțiunile asupra acestui fenomen. Tindem să procedăm așa cum este "primit" în societate, deoarece nutrim în noi frica de a fi eliminați din ea.

De exemplu, este inadmisibil, din punct de vedere social să nu dărușești o floare unei mame de 8 martie.

Autorul E.J. Langer, 2000, susține ideea că omul dăruiește "pentru a se simți generos și împlinit"[2]. Altfel spus, omul se simte apreciat când realizează acte de altruism. Un alt motiv, ar putea fi mila față de alte persoane. Fiecare dintre noi, pentru a demostra că are un suflet senin, dăruiește de Crăciun nevoiașilor cadouri necesare supraviețuirii. Un exemplu relevant, ar putea fi fundațiile care se ocupă de copiii fără adăpost. Aceștia colectează fonduri pentru a le achiziționa haine, alimente, rechizite etc.

Un alt motiv ar putea fi motivul agonist. În viziunea lui R.W. Belk, 1979, acesta presupune dăruirea de cadouri cu scopul de câștiga beneficii personale, aprecieri sociale. Cu toate că are un caracter egoist, totuși reușește să bucure persoana care primește darul. De exemplu, politicienii, înainte de alegeri, oferă gratuit case familiilor fără adăpost. Aceștia urmăresc aprecierea socială, pentru a-și atinge scopurile politice.

1.3.Teoria lui Maslow. Piramida nevoilor din perspectiva oferirii de cadouri.

Psihologul american Abraham Maslow a studiat nevoile de care oamenii sunt motivați să realizeze anumite acțiuni. Acesta a clasificat nevoile umane în cinci categorii.

Pentru a evidenția gradul de importanță a fiecărei nevoi, Maslow le-a plasat într-o piramidă, sub forma unor nivele. Astfel, la baza piramidei se situează nevoile fiziologice primare (apă, hrană, adăpost). Apoi urmează nevoile de siguranță și securitate personală. Pe următorul nivel, Maslow a considerat să plaseze nevoile sociale și de apartenență, pentru că oamenii nu pot să nu interacționeze și să fie singuri. Ulterior, urmează nevoia de recunoaștere socială. Omul este creat în așa mod, încât aprecierea celorlalți este un stimul de a deveni mai bun. La vârful piramidei se plasează nevoia de autorealizare (călătorii, plăcerea de a discuta cu un autor, de a crea etc.).

Între aceste cinci nevoi există o relație de interdependență, adică dacă nu sunt satisfăcute nevoile fiziologice, omul nu poate atinge nevoia de autorealizare. Neavând apă și hrană, nu cred că cineva ar avea nevoie intensă să meargă la o expoziție grandioasă de picturi din Paris.

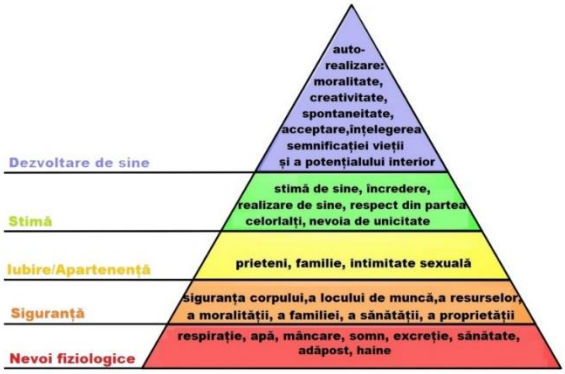
auto-realizare: moralitate, creativitate, spontaneitate, acceptare,înțelegerea semnificației vieții și a potențialului interior
Dezvoltare de sine
stimă de sine, încredere, realizare de sine, respect din partea celorlalți, nevoia de unicitate
Stimă
prieteni, familie, intimitate sexuală
Iubire/Apartenență
siguranța corpului,a locului de muncă,a resurselor, a moralității, a familiei, a sănătății, a proprietății
Siguranță
respirație, apă, mâncare, somn, excreție, sănătate, adăpost, haine
Nevoi fiziologice

Fig. 1.1. Piramida lui Maslow
Sursa: https://cititordeproza.wordpress.com/2013/03/13/piramidele-lui-maslow/

[2] Langer E.J. (2000). How Taking may be Giving, Psychology Today, p. 28

Există o legătura dintre Teoria lui Maslow și dăruirea cadourilor. În esență, o persoană când face cadouri își satisface nevoia de apartenență și nevoia de recunoaștere socială, adică nivelul 3 și 4. Când se face un cadou crește afecțiunea, interesul și se întăresc relațiile interpersonale. Daca e să ne referim anume la partea feminină, acestea se simt iubite, unice, apreciate, stimate, atunci când primesc un dar de Valentine's Day sau de 8 martie. Altfel spus, acestea simt atenția, care este vitală pentru o femeie. Daca e să particularizăm ironic piramida lui Maslow, cu siguranță putem plasa atenția în primul nivel, în rând cu hrana și apa.

Metodă. Metodologie

1.4. Comportamentul bărbatului și al femeii în cumpărarea cadourilor

Comportamentul de cumpărare al bărbaților și al femeilor este un subiect care se bucură de popularitate în lumea marketingului. Mulți specialiști studiază în profunzime, motivațiile, acțiunile și diferențele dintre cele două sexe.

În general, femeile sunt predispuse să investească mai multe emoții și timp în căutarea unui cadou. Bărbații sunt guvernați de rațiune, de aceea ei preferă să achiziționeze un cadou într-un timp mai scurt.

Într-un studiu realizat de către H. Dittmar, în anul 2004, a rezultat faptul că în motoarele de căutare Google, fraza "ce să dăruiești unei femei" este mult mai frecventă decât "ce să dăruiești unui bărbat". De aici, concludem că bărbații întâmpină mult mai multe dificultăți în alegerea unui cadou. Unei femei îi vine mult mai ușor să aleagă un cadou, deoarece ea este atentă la detalii, la nevoile partenerului său.

Autorul american S. Cross, 1993, studiind comportamentele de cumpărare a celor două sexe, a descoperit faptul că femeile au o atitudine pozitivă în ceea ce privește shoppingul, este un moment de relaxare și distracție pentru ele. Pe când bărbății, recunosc prezența unei atitudini negative în achiziționarea cadourilor, este mai mult o pedeapsă pentru ei. La fel, autorul a constatat că bărbații apreciază cadouri utile, însă femeile sunt impresionate de cadouri ce le aduc emoții, chiar dacă nu au un atribut funcțional.

În cadrul conferinței *Marketing for Men 2013,* Liviu Toader fiind Shopper Marketing Director la cea mai prestigioasă agenție din industria marketingului și comunicării din România, a prezentat cele mai importante rezultate ale studiului *PeopleShop,* efectuat la nivel internațional.

Astfel, bărbații când merg la cumpărături sunt motivați de o anumită dorință, mai bine zis de o necesitate, cum ar fi alimente, haine, distracții. Ei au deja un traseu stabilit de parcurs în supermarket. Shoppingul pentru bărbați reprezintă în sine o misiune de îndeplinit, nefiind guvernați de emoții în momentul cumpărării. De regulă, bărbații preferă să meargă singuri la cumpărături, nefiind însoțiți de partenerele lor, deoarece în așa mod ei minimează timpul alocat cumpărăturilor.

În ceea ce privește timpul cheltuit pentru cumpărături, bărbații alocă în medie 30 min, deoarece se plictisesc rapid și consideră shoppingul un timp petrecut degeaba. Totuși, studiul a demostrat că bărbaților le place să facă cumpărături, doar dacă sunt atrași de specificul magazinului. De exemplu, magazin de mașini, de elemente pentru pescuit. În așa siuații bărbații sunt gata să petreacă mai mult de o oră, analizând detaliile mașinilor, realizând test-drive-uri.

Femeile sunt cu totul altfel, ele merg la cumpărături pentru a descoperi ce își doresc. Acestea privesc cumpărăturile ca pe o plăcere, ca pe o metodă de relaxare. Acestea preferă mult să fie însoțite de către partenerul de viață, pentru a le ajuta în luarea deciziei de cumpărare. În momentul alegerii produselor, femeile sunt foarte minuțioase, citesc

ingredientele, pipăie materialul. Alegerea unui singur produs poate dura mai mult de un sfert de oră.

Având în vedere, timpul pe care îl petrec femeile la cumpărături, acesta poate depăși o oră. Femeile se pot plictisi abia după 120 min și asta în cazul în care nu le convine produsul sau nu își găsesc ce doresc.

Magazinele de haine au amenajat zone de lounge pentru bărbați, pentru a nu scurta timpul femeilor în alegerea hainelor.

Studiul realizat de către Leo Burnett România a clasificat cumpărăturile bărbaților în patru zone:

- *Zona de povară*

  În această categorie se includ cumpărăturile cu un nivel ridicat de responsabilitate, de exemplu: creditele bancare, asigurările, contractele de utilități, etc.

- *Zona de rutină*

  Aici sunt incluse cumpărăturile care satisfac necesitățile primare, cum ar fi produsele alimentare, produse de igienă proprie, de îngrijire a locuinței etc.

- *Zona de fun*

  În această zonă se includ băuturile alcoolice, cinema, cluburi, sau oricare alte produse/servicii care aduc stare de bine.

- *Zona pasiunilor*

  În această zonă se includ activitățile care asigură plăcere: jocuri, călătorii, ieșiri în oraș, înnot, dansuri, etc. În această zonă se observă cea mai mare implicare din partea bărbaților.

În figura de mai jos sunt prezentate cele patru zone de cumpărături, din perspectiva bărbaților.

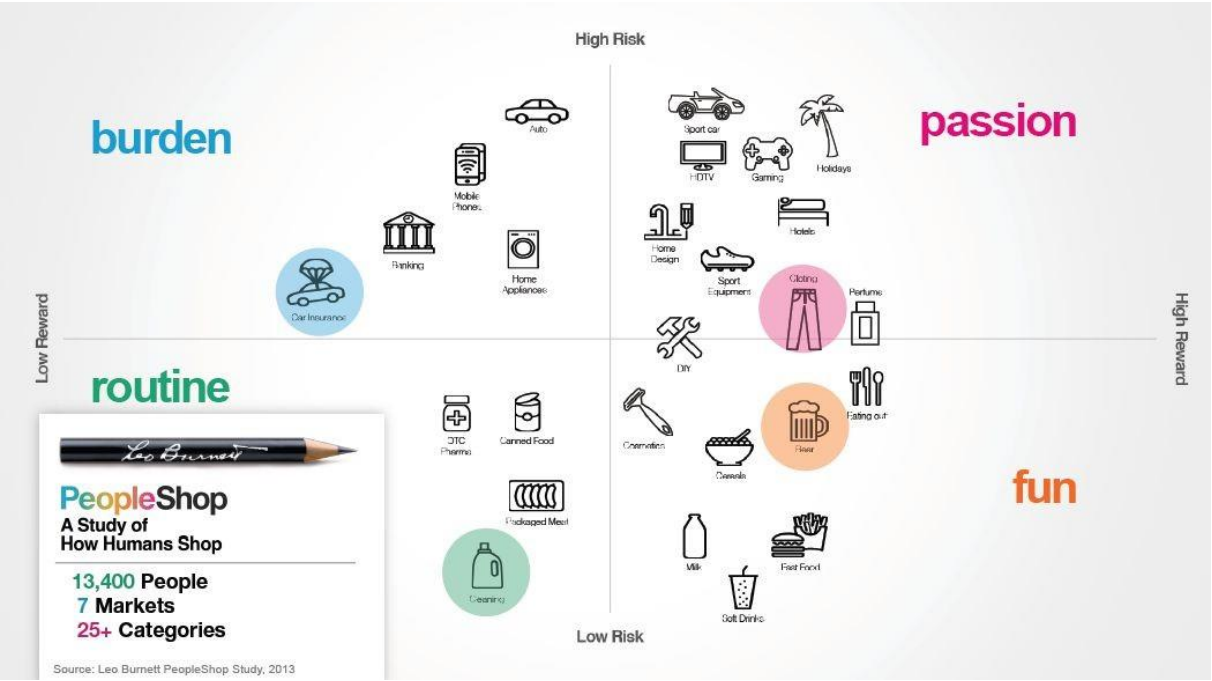

Fig. 1.2. Zonele de cumpărături ale bărbaților

Sursa:https://www.smark.ro/articol/26954/portretul-barbatului-consumator-in-romania-de-azi-atitudini-tipologii-si

1.5. Sărbătorile poporului român. Prilej al schimbului de cadouri.

14 februarie. Valentine's Day - Ziua Îndrăgostiților

Valentine's Day este sărbătoarea dragostei, sincerității și bineînțeles a cadourilor romantice. Aceasta este celebrată în majoritatea țărilor lumii, de către toți îndrăgostiții.

Valentine's Day este asociată Sfântului Valentin din Roma, care lega destinele tinerilor soldați din închisoare, acest lucru fiind strict interzis în acea perioadă. Aflându-se în închisoare, Sfântul Valentin a vindecat-o pe fiica gardianului său, denumită Asterius și apoi i-a trimis o scrisoare, pe care a semnat-o cu "al tău Valentin". De aici, se susține că pe data de 14 februarie, s-ar fi desemnat pentru prima dată această minunată sărbătoare.

O altă legendă susține faptul că Ziua Îndrăgostiților este asociată imaginii lui Cupidon, zeul dragostei, în mitologia romană, fiul lui Venus. Tatăl său, Jupiter a vrut să își omoare fiul, însă Venus, și-a ascuns copilul în pădure, unde l-a învățat să utilizeze arcul. Astfel, menirea acestuia era să leagă destinele tinerilor, prin săgeata dragostei.

În secolul al XIV-lea, această sărbătoare a devenit din ce în ce mai populară. Tinerii își trimiteau bilețele de dragoste semnate cu "My Valentine". Acest ritual a fost menționat în lucrările lui G. Chaucer, în anul 1382.

În prezent, Valentine's Day este ziua în care cuplurile își demonstrează afecțiunea, celibatarii își caută parteneri. În această zi, îndrăgostiții își fac cadouri, alții organizează cine romantice. Este frecvent utilizată cererea în căsătorie, într-un oraș romantic.

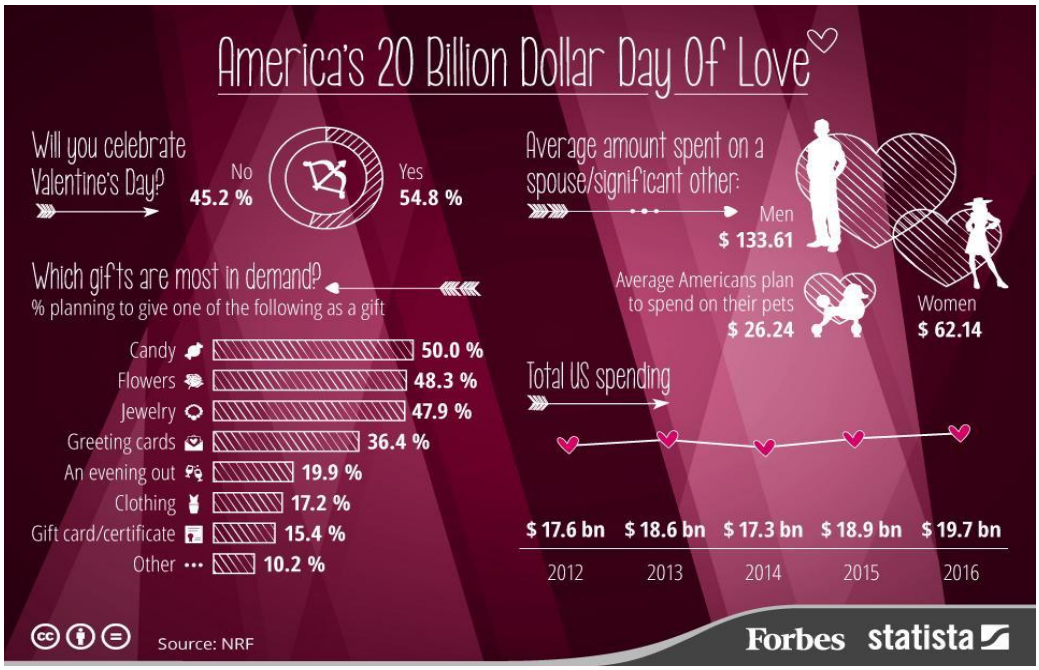
America's 20 Billion Dollar Day Of Love
Will you celebrate Valentine's Day?
No 45.2 %
Yes 54.8 %
Which gifts are most in demand?
% planning to give one of the following as a gift
Candy 50.0 %
Flowers 48.3 %
Jewelry 47.9 %
Greeting cards 36.4 %
An evening out 19.9 %
Clothing 17.2 %
Gift card/certificate 15.4 %
Other 10.2 %
Average amount spent on a spouse/significant other:
Men $ 133.61
Women $ 62.14
Average Americans plan to spend on their pets $ 26.24
Total US spending
$ 17.6 bn $ 18.6 bn $ 17.3 bn $ 18.9 bn $ 19.7 bn
2012 2013 2014 2015 2016
Source: NRF
Forbes statista

Fig.1.3 Statistica cu privire la Valentine's Day din SUA
Sursa: https://www.forbes.com/NRF

Un studiu despre comportamentul consumatorului de Valentine's Day a fost realizat în anul 2012 , de către A.C. Scheinbaum și G. Zinkham, în Statele Unite ale Americii, în Universitatea din Georgia.

În articolul lor denumit "A Holiday Loved and Louthed: A Consumer Perspective of Valentine's Day" autorii analizează comportamentele, ritualurile, semnificațiile asociate

acestei sărbători. Fiind un studiu mai complex au fost utilizate, concomitent, mai multe metode de cercetare, relatate în tabelul de mai jos:

Tabelul 1.1. Metode de cercetare utilizate în studiu

Metoda	Informații	Detalii
Agenda consumatorului (n=88)	Studenți Masculin/Feminin Vârsta 18-47 de ani Modul= 23 de ani Oricare tip de relație	Înregistrări concentrate pe: a) ritualuri culturale; b) rolul bărbaților; c) rolul femeilor; d) comparații cu alte sărbători
Agende online Postări (n=22)	Postări anonime în agendele online Masculin/Feminin Toate vârstele Orice tip de relație	Surse: diaryland.com, my-diary.org, opendiary.com, diverse website-uri personale
Chestionar (n=64)	Studenți din colegiu Masculin/Feminin Vârsta 18- 22 de ani Implicați într-o relație romantică	100 de chestionare, întrebare filtru, itemi privind comportamentul și percepțiile
Focus Grup (n=6)	Studenți din colegiu Feminin Vârsta 18-22 de ani Implicați într-o relație romantică	Moderatorul descoperă:ritualurile, semnificațiile cu privire la sărbătoare, percepțiile
Observația (n=41)	Clienții din departamentele de flori Masculin/Feminin Toate vârstele Orice tip de relație	Notițe despre comportamentul clienților

Sursa: Articolul " A Holiday Loved and Louthed: A Consumer Perspective of Valentine's Day ", Angelline Close Scheinbaum și George Zinkham, (2012), SUA, pag.3, traducere proprie

Rezultate

Care sunt principalele comportamente de consum și ritualuri de Valentine's Day ?

- ✓ Schimb de cadouri
- ✓ Demonstrarea afecțiunii
- ✓ Ieșirea în oraș
- ✓ Prepararea/consumul de cine romantice
- ✓ Vestimentație tematică

Care sunt cuvintele cheie asociate acestei sărbători?

- ✓ Dragoste, afecțiune, intimitate
- ✓ Așteptări
- ✓ Cadouri personalizate
- ✓ Sentimente negative

Care este rolul marketingului în modelarea acestei sărbători?

Totalitatea tehnicilor de marketing incită în mod direct consumatorul spre achiziționarea unui anumit element de Valentine's Day. Autorii articolului au observat la

comercianți utilizarea unor display-uri de culoare roșie sau roz, baloane tematice, cadourile decorate cu text specific dragostei, care tentează consumatorii spre achiziționarea acestora.

Este relevant de subliniat faptul că publicitatea și comercianții contribuie mult la perpetuarea în timp a acestei sărbători. Toate sloganurile, produsele destinate acestei sărbători nu fac decât să amplifice importanța acestei zile. Astfel, comercianții au șansa de a-și majora vânzările și de a îmbunătăți imaginea pe piață. Pentru regizorii de filme, Valentine's Day reprezintă o tematică semnificativă, pentru ca filmul să devină popular.

Majoritatea oamenilor sunt îndragostiți de această sărbătoare, deoarece este o ocazie de a primi o doză de afecțiune și atenție de la persoana iubită. Există o categorie de persoane, care au o atitudine negativă față de acest eveniment. Ei consideră că Valentine's Day este doar o ocazie de a îmbogăți comercianții și de a cheltui bani.

Totuși Valentine's Day este o sărbătoare magică, care aduce fericire, dragoste, noi relații, acestea având o mare importanță în viața fiecărei persoane.

24 februarie. Dragobete.

Dragobetele este o sărbătoare dedicată iubirii și reprezintă una dintre cele mai frumoase sărbători a poporului român. Aceasta se sărbătorește pe 24 februarie, semnificând un prilej pentru cei îndrăgostiți de a-și exprima dragostea. În cultura românească ziua de Dragobete este asociată unei vremi frumoase, senine, plină de căldură, care înștiințează venirea primăverii.

Conform legendei, se presupune că Dragobetele este fiul babei Dochia, care apărea în visele tinerilor și le inspira dragoste în suflet. În unele regiuni ale țării există obiceiul ca tinerii necăsătoriți să se îmbrace în haine noi și să meargă la cules ghiocei, pe care urmează să le pună la icoane. În momentul întoarcerii, băieții fug după fetele care le sunt dragi și le sărută. De aici provine zicala" Dragobetele sărută fetele ".

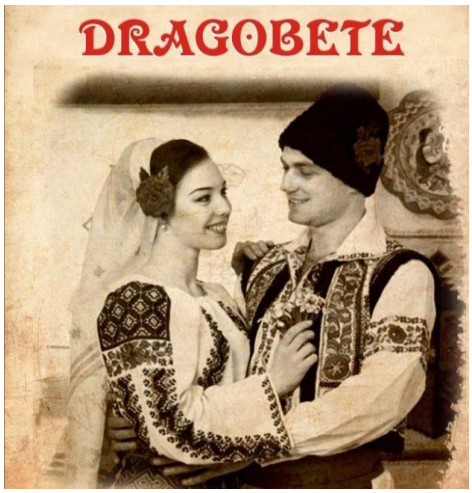

Din perspectiva consumatorului român, această sărbătoare este o ocazie de a dărui cadouri persoanelor dragi. În general, cuplurile își dăruesc cadouri personalizate, flori, ciocolate, bilete la film, tricouri cu printuri, cine romantice etc. Dragobetele este practic o versiune românească a Valentine's Day, care păstrează tradițiile poporului nostru.

1 martie. Sărbătoarea Mărțișorului.

Povestea Mărțișorului și semnificația zilei de 1 martie își au originea în civilizația dacică, acestea semnifică renașterea naturii, bunăstarea și speranța.

În cultura poporului românesc există o legendă frumoasă despre un voinic care e eliberat soarele. Soarele era în ipostaza unei fete, care a fost furată de un zmeu și închisă în palatul său. Toată natura a murit, nu se mai auzea nici un cânt de păsări. Voinicul curajos a decis să salveze soarele și să aducă fericirea celorlalți. Lupta dintre zmeu și voinic este

asociată contrariilor bine-rău, frumos-urât. Într-un final Binele a învins, doar că voinicul era rănit și sângele său fierbinte a topit zăpada, din care eu ieșit ghioceii, primele flori ale primăverii. Curajosul tânăr a murit pentru a aduce soarele naturii.

De atunci, poporul românesc cinstește memoria voinicului creând un obiect artizanal, din două fire, alb și roșu. Culoarea roșie simbolizează curajul voinicului și dragostea pentru natură, dar culoarea albă este asociată primelor flori ale primăverii, ghioceii, un element al purității și renașterii.

Conform obiceiurilor românești, Mărțișorul se dăruiește, în principal, femeilor, dar în unele zone din Bucovina și bărbaților, fiind asociați cu fapta voinicului din legendă.

Tradiția spune că la finalul lunii martie, Mărțișorul se agață de un pom înflorit și se pune o dorință. În unele regiuni din Transilvania, mărțișorul se prinde la ușile casei sau se agață de coarnele animalelor din gospodărie, cu scopul de a atrage belșug și de a îndepărta spiritele rele.

În cazul acestei sărbători, atât femeile cât și bărbații nu întâmpină dificultăți în acordarea unui cadou, deoarece în societate s-a format, deja un obicei de a dărui unei femei flori de primăvară și un mărțișor, iar bărbaților un mărțișor și ceva util.

8 martie. Ziua Internațională a Femeilor

Ziua Internațională a Femeilor este cea mai îndrăgită sărbătoare de către latura feminină. În această minunată zi, toate femeile primesc în dar flori, dulciuri, cadouri, astfel simțindu-se apreciate, iubite și respectate.

În cultura românească, această sărbătoare are o oarecare legătură cu 1 martie, sărbătoarea Mărțișorului. În țările care aparțineau blocului sovietic această zi reprezintă sărbătoarea mamei.

La început, 8 martie avea doar un caracter politic. Istoria precizează faptul că această sărbătoare își are începutul în anul 1857. În ziua de 8 martie, în New York, un grup de muncitoare de la fabricile textile au ieșit în stradă cu scopul de a protesta împotriva salariilor mici și condițiilor insuportabile de muncă. Ele au obținut, în final, ceea ce și-au dorit.

Acest evenimet istoric, cu timpul și-a pierdut caracterul politic, și a rămas o simplă ocazie pentru bărbați de a-și exprima dragostea și stima față de femeile lor. Această minunată sărbătoare este celebrată la nivel global.

Concluzii

În cadrul cercetării respective, triunghiul morții (Valentine's Day, 1 martie, 8 martie) s-a extins la un patrulater incluzând și Dragobetele, deoarece este relevant să determinăm opinia și percepția bărbaților pentru această zi, care în ultimul timp și-a pierdut din valoare.

Pornind de la definirea conceptului de cadou, s-au explicat principalele elemente care fac referire la fenomenul dăruirii de cadouri. Astfel, cadoul reprezină un bun sau un serviciu ce se oferă voluntar unei persoane. Rolul acestuia fiind de a comunica natura relației față de persoana alăturată. La fel, principalele motive pentru care se realizează schimbul de cadouri sunt: demonstrarea afecțiunii față de o anumită persoană, prejudecățile societății, demonstrarea generozității și motivele agoniste.

Fenomenul oferirii de cadouri poate fi explicat prin intermediul Teoriei lui Maslow și anume prin faptul că o persoană când oferă un cadou își satisface nevoia de apartență și nevoia de recunoaștere socială, adică nivele 3 și 4 din piramidă.

Analizând opiniile autorilor internaționali, s-a descoperit modul în care bărbații fac cumpărături, în paralel cu varianta feminină. Astfel, femeile sunt predispuse să investească mai multe emoții și timp în căutarea unui cadou. Bărbații sunt guvernați de rațiune, de aceea ei preferă să achiziționeze un cadou într-un timp mai scurt. În general femeile, merg la

cumpărături pentru a descoperi ce își doresc, însă bărbații au din timp un traseu de parcurs și știu exact de ce au nevoie, astfel încât să economisească din timp.

În urma analizei cercetărilor realizate de alți autori, s-a descoperit că de Valentine's Day ritualurile cel mai des folosite sunt: ieșirea în oraș pentru o cină romantică, vestimentație tematică, cadouri personalizate, demonstrarea afecțiunii.

Conform unui studiu realizat de către Picodi.com, în anul 2018 a rezultat că doar 10% dintre români mai consideră Dragobetele ziua dragostei, ceilalți 90% optează pentru Valentine's Day. Acest fenomen este datorat produselor din comerț, reclamelor, filmelor care au infiltrat în România această sărbătoare.

Un alt studiu realizat de către MEDNET Marketing Research a falicitat crearea unei imagini despre comportamentul românilor în cadrul sărbătorii de 1 martie. Astfel, a rezultat că românii au o atitudine pozitivă față de sărbătoarea Mărțișorului și 88% declară că vor achiziționa cel puțin un mărțișor în acestă zi.

Pentru Ziua Internațională a Femeilor 8 martie, Institul Român pentru Evaluare și Strategie (IRES), a realizat un studiu, în urma căruia rezultă că 64% dintre bărbații din România sărbătoresc această zi și oferă cadouri femeilor din viața lor. De asemenea, principalele tipuri de cadouri achiziționate sunt: flori, parfumuri, dulciuri, cosmetice.

Pornind de la cele 7 obiective stabilite inițial s-au obținut rezultate care înregistrează unele diferențe față de cercetările realizate de către alți autori, prezentate în capitolul 2.

Pentru obiectvul nr. 1 s-a constatat că bărbații asociază sărbătoarea Valentine's Day cu cuvântul "iubire", Dragobetele - "dragoste", 1 martie- "mărțișor" și 8 martie cu cuvântul "mamă". În percepția bărbaților care au participat la interviu în profunzime, comportamentul lor de aceste sărbători poate fi caracterizat prin verbele: a cumpăra, a cheltui, a dărui, a felicita. Pentru Valentine's Day se observă un caracter de obligatitivitate, datorie.

În ceea ce privește sărbătoarea Dragobete, în majoritatea verbelor induse se resimte plăcere, sinceritate, dragoste, căldură. Verbul "A dărui" înregistrează 5 apariții și are în general un caracter voluntar. Sărbătoarea de 1 martie este văzută din latura pozitivă. Aici predomină verbul "A felicita", care presupune sinceritate, blândețe. În cazul sărbătorii 8 martie, verbele "A cumpăra" și "A dărui" înregistrează o frecvență egală de 5 apariții. Acest lucru sugerează ideea că bărbații oferă cu drag cadouri femeilor dragi, dar totuși resimt cheltuiala care intervine în bugetul lor.

Majoritatea bărbaților au caracterizat starea lor înainte de aceste sărbători prin următoarele cuvinte: agitație, neliniște, datorie, stres. Acestea sunt cauzate în principal de lipsa ideilor pentru cadoul potrivit și de suma care necesită a fi cheltuită.

Pentru al doilea obiectiv concludem că 70% dintre cei intervievați oferă cadouri Valentine's Day, dar totuși 30 % declară că nu cumpără nimic în această zi, chiar dacă sunt căsătoriți sau într-o relație.

De Dragobete, 80% nu oferă cadouri persoanelor iubite și doar 20% acordă atenție acestei sărbători. Din păcate această zi își pierde din valoare și există riscul să nu mai facă parte din tradițiile poporului român.

Pentru ziua de 1 martie, majoritatea respondenților tind să renunțe la această sărbătoare. O pondere de 60% a bărbaților care nu oferă cadouri de 1 martie, sugerează ideea de lipsă a interesului față de această zi. Totuși, 40 % dintre respondenți continuă să-și bucure femeile din jurul lor cu un mărțișor tradițional și cu un cadou specific.

Ziua Internațională a Femeilor, 8 martie se bucură de popularitate în rândul bărbaților, aceștia oferind mereu cadouri femeilor din jurul lor. O pondere de 95% dintre respondenți intenționează să ofere cadouri în această zi.

BIBLIOGRAPHY

Articole, cărți

- Belk, R.W. (1979). Gift-giving Behaviour, in Research in Marketing, 2, Jagdish Sheth (ed.), Greenwich, CT: JAI Press, p. 95-126
- Cross, S. (1993). "Gender in Thought, Belief, and Action: A Cognitive Approach, in the Psychology of Gender, Guilford Press, p. 55-98.
- Helga Dittmar, Karen Long, and Rosie Meek , Buying on the Internet: Gender Differences in On-line and Conventional Buying Motivations
- Hollenbeck, C. R., Peters, C., & Zinkhan, G. M. (2006). Gift-giving: A community paradigm. Psychology and Marketing, p.573–595.
- Langer E.J. (2000). How Taking may be Giving, Psychology Today, p. 28
- Mauss, M. (1925), The Gift, Routledge and Kegan, 1980 (translated from Essai sur le don).

Site-uri web

- http://epochtimes-romania.com/news/povestea-martisorului-ce-semnifica-1-martie---244496
- http://www.ires.com.ro/
- http://www.ires.com.ro/articol/313/ziua-femeii-in-romania---perceptii-si-reprezentari
- https://cititordeproza.wordpress.com/2013/03/13/piramidele-lui-maslow/
- https://romanialibera.ro/lifestyle/romanii-dau-230-de-lei-pe-cadoul-de-valentines-day-femeile-mai-zgarcite-decat-barbatii-710177
- https://www.albinutamagica.ro/2016/02/dragobetele-sarbatoarea-magica-iubirii/?cn-reloaded=1
- https://www.gandul.info/magazin/istoria-valentine-s-day-cine-a-fost-sfantul-valentin-si-cand-s-a-sarbatorit-prima-data-ziua-indragostitilor-13822667
- https://www.romaniatv.net/cadouri-de-8-martie-ce-sume-aloca-barbatii-in-medie-de-ziua-internationala-a-femeii-2019_464241.html#n
- https://www.smark.ro/articol/26954/portretul-barbatului-consumator-in-romania-de-azi-atitudini-tipologii-si
- https://www.startupcafe.ro/stiri-ecommerce-21636750-infografic-88-dintre-romanii-ofera-martisoare-cadouri-perioada-1-8-martie-cat-cheltuie-unde-fac-shopping.htm
- https://www.traditii-superstitii.ro/ziua-de-dragobete/
- https://doc.ro/lifestyle/martisorul-origini-legenda-si-traditie
- https://ziarulunirea.ro/istoricul-zilei-de-8-martie-ziua-internationala-a-femeii-cum-a-aparut-aceasta-sarbatoare-in-lume-248330/
- http://www.un.org/en/events/womensday/history.shtml

NUTRITION AND ITS ROLE IN FITNESS

Doina Guriţă, Gabriela Sandu
Lecturer, PhD, „Petre Andrei" University of Iași, Lecturer, PhD, „Petre Andrei" University of Iași

Abstract: I chose this article because I wanted to demonstrate that fitness is a consumer subculture, addressed to all ages, a well-defined subculture with some fixed principles that combine a wide range of needs for a result with many benefits. The emergence of a new subcultures" because I wanted to deepen and develop a field that I am passionate about, a field in which I find myself every day, which motivates me and makes me ambitious. Nutrition is the process by which substances from food are transformed into organic tissues and provide energy for all the body's activities human, both physical and mental. It has a strong influence on me, on both physical and mental development. Through the chosen design I try to highlight the reasons, motivation and characteristics of fitness, the way it influences people and helps their development. Sport, more precisely fitness, is a consumption on a multiple market with co-consumers of all ages. In conclusion, we can say that fitness is a profitable business, it brings profit.

Keywords: consumer, subculture, fitness, develop, market, nutrition

INTRODUCERE

1. Ce este şi de ce este importantă nutriția în fitness?

Nutriția este procesul prin care substanțele din alimente sunt transformate în țesuturi organice şi furnizează energie pentru toate activitățile corpului uman, atât cele fizice cât şi cele psihice. Nutriția consta în asimilarea de către organism în urma alimentarea cu diferite alimente a unor nutrienţi ce permit corpului sa crească, sa se mențină şi sa se reproducă. (Philip L. ,Therese M., 1982)

Alimentația servește multe funcții în cadrul organismului. De exemplu, aceasta furnizează oferă materiale care sunt metabolizate pentru a furniza energia necesară pentru absorbția și translocarea nutrienților, pentru sinteza materialelor celulare, pentru mișcare și locomoție, pentru excreția deșeurilor și pentru toate celelalte activități ale organismului. Totodată alimentele furnizează materiale din care materiale din care pot fi asamblate toate componentele structurale și catalitice ale celulei vii. (Philip L. ,Therese M., 1982)

Studiul nutriției umane are un caracter interdisciplinar, implicând nu numai fiziologia, biochimia și biologia moleculară, ci și domenii precum psihologia și antropologia, care explorează influența atitudinilor, credințelor, preferințelor și tradițiilor culturale asupra alegerilor alimentare. (Philip L. ,Therese M., 1982)

2. Nutrienţii şi rolul lor

Corpul uman poate fi gândit ca un motor care eliberează energia prezentă în alimentele pe care le digeră. Această energie este utilizată parțial pentru munca mecanică efectuată de mușchi și în procesele secretorii și parțial pentru munca necesară menținerii structurii și funcțiilor corpului. Performanța muncii este asociată cu producția de căldură; pierderea de căldură este controlată astfel încât să mențină temperatura corpului într-un interval îngust. Corpul uman descompune continuu (catalizează) și construiește (analizează) părțile sale componente. Alimentele furnizează substanțe nutritive esențiale pentru fabricarea noului material și furnizează energia necesară reacțiilor chimice implicate.(El Ghoch, M., Soave, F., Calugi, S. ,Dalle Grave, R., 2013)

Carbohidrații, grăsimile și proteinele sunt, într-o mare măsură, interschimbabile ca surse de energie. De obicei, energia furnizată de alimente este măsurată în kilocalorii sau

calorii. Cu alte cuvinte, o dietă de 2.000 de calorii are de fapt 2.000 de kilocalorii de energie potențială. O kilocalorie este cantitatea de energie termică necesară pentru a ridica un kilogram de apă de la 14,5 la 15,5 ° C la o atmosferă de presiune. .(El Ghoch, M., Soave, F., Calugi, S. ,Dalle Grave, R., 2013)

Energia prezentă în alimente poate fi determinată direct prin măsurarea puterii de căldură atunci când alimentele sunt arse (oxidate). Valorile fiziologice corectate pentru căldurile de ardere ale celor trei nutrimente care produc energie, rotunjite la numere întregi, sunt: carbohidrați, 4 kilocalorii pe gram; proteine, 4 kilocalorii pe gram; iar grăsimea, 9 kilocalorii pe gram. Vitaminele, mineralele, apa și alți constituenți alimentari nu au valoare energetică, deși mulți dintre ei participă la procesele de eliberare a energiei din organism.

Energia furnizată de un aliment bine digerat poate fi estimată dacă sunt cunoscute cantitățile gram de substanțe producătoare de energie (carbohidrați fără fibre, grăsimi, proteine) din acel aliment. majoritatea alimentelor furnizează un amestec de substanțe nutritive care furnizează energie, împreună cu vitamine, minerale, apă și alte substanțe. Două excepții notabile sunt zahărul de masă și uleiul vegetal, care sunt practic glucide pure (zaharoză) și, respectiv, grăsimi.

În toată lumea, proteinele furnizează între 8 și 16% din energia din dietă, deși există variații mari în proporțiile de grăsimi și carbohidrați în diferite populații. În comunitățile mai prospere, aproximativ 12-15% din energie este de obicei derivată din proteine, 30-40% din grăsimi și 50-60% din carbohidrați. Pe de altă parte, în multe societăți agricole mai sărace, unde cerealele reprezintă cea mai mare parte a dietei, carbohidrații furnizează un procent și mai mare de energie, proteinele și grăsimile furnizând mai puțin. Corpul uman este remarcabil de adaptabil și poate supraviețui și chiar prospera pe diete larg divergente. Cu toate acestea, diferite modele alimentare sunt asociate cu consecințe speciale asupra sănătății.(El Ghoch, M., Soave, F., Calugi, S. ,Dalle Grave, R., 2013)

3. Energia

Energia este necesară nu numai atunci când o persoană este activă fizic, ci chiar și atunci când corpul stă nemișcat. În funcție de nivelul de activitate fizică al unei persoane, între 50-80% din energia consumată în fiecare zi este dedicată proceselor metabolice de bază care permit corpului să rămână cald, să respire, să pompeze sânge și să conducă numeroase activități fiziologice, inclusiv sinteza de țesut nou la copiii în creștere și la femeile însărcinate și care alăptează. Digestia și procesarea ulterioară a alimentelor de către organism folosește, de asemenea, energie și produce căldură. Acest fenomen, cunoscut sub numele de efect termic al alimentelor, reprezintă aproximativ 10% din cheltuielile zilnice de energie, variând oarecum în funcție de compoziția dietei și de practicile dietetice anterioare. Termogeneza adaptivă, o altă componentă mică, dar importantă ce consuma energie, reflectă modificări ale metabolismului datorate modificărilor temperaturii ambiante, producției de hormoni, stresului emoțional sau altor factori. Cea mai variabilă componentă a consumului de energie este activitatea fizică, care include exerciții fizice și alte activități voluntare, precum și activități involuntare, cum ar fi agitația, tremuratul și menținerea posturii. Activitatea fizică reprezintă 20-40 la sută din consumul totale de energie, chiar mai puțin la o persoană foarte sedentară și mai mult la cineva care este extrem de activ.

Consumul de energie bazal sau de repaus sunt corelate în primul rând cu masa corporală slabă (masa fără grăsimi și grăsimea esențială, cu excepția grăsimii de stocare), care este țesutul activ din punct de vedere metabolic din organism. În repaus, organele precum ficatul, creierul, inima și rinichii au cea mai mare activitate metabolică și, prin urmare, cea mai mare nevoie de energie, în timp ce mușchii și oasele necesită mai puțină energie, iar grăsimea corporală chiar mai puțin. Pe lângă compoziția corpului, alți factori care afectează metabolismul bazal includ vârsta, sexul, temperatura corpului și nivelul hormonilor tiroidieni. (El Ghoch, M., Soave, F., Calugi, S. ,Dalle Grave, R., 2013)

4.Alcătuirea corpului (Masa corporală slabă, grăsimea corporală și apa corporală)

Corpul uman este format din materiale similare celor găsite în alimente; cu toate acestea, proporțiile relative diferă, în funcție de dictatele genetice, precum și de experiența de viață unică a individului. Corpul unui om slab sănătos este compus din aproximativ 62% apă, 16% grăsimi, 16% proteine, 6% minerale și mai puțin de 1% carbohidrați, împreună cu cantități foarte mici de vitamine și alte substanțe diverse. Femeile transportă de obicei mai multe grăsimi (aproximativ 22% la o femeie slabă sănătoasă) și puțin mai puțin din celelalte componente decât bărbații cu greutate comparabilă. (Philip L. ,Therese M., 1982)

Masa corporală slabă, grăsimea corporală și apa corporală - se adaptează constant la schimbările din mediul intern și extern, astfel încât să se mențină o stare de echilibru dinamic (homeostazie). Țesuturile din corp sunt continuu descompuse (catabolism) și acumulate (anabolism) la rate variabile. De exemplu, celulele epiteliale care căptușesc tactul digestiv sunt înlocuite cu o viteză amețitoare la fiecare trei sau patru zile, în timp ce durata de viață a globulelor roșii este de 120 de zile, iar țesutul conjunctiv este reînnoit pe parcursul mai multor ani. (Philip L. ,Therese M., 1982)

5. Principalii nutrienţi

Cele șase clase de nutrienți care se găsesc în alimente sunt carbohidrații, lipidele (în principal grăsimi și uleiuri), proteinele, vitaminele, mineralele și apa. Carbohidrații, lipidele și proteinele constituie cea mai mare parte a dietei, care se ridică la aproximativ 500 de grame (puțin peste un kilogram) pe zi în greutate reală. Acești macronutrienți furnizează materii prime pentru construirea și întreținerea țesuturilor, precum și combustibil pentru a rula o multitudine de activități fiziologice și metabolice care susțin viața. În schimb, sunt micronutrienții, care nu sunt ei înșiși surse de energie, ci facilitează procesele metabolice în întregul corp: vitamine, dintre care oamenii au nevoie de aproximativ 300 de miligrame pe zi în dietă și minerale, din care sunt necesare aproximativ 20 de grame pe zi. Ultima categorie de nutrienți este apa, care asigură mediul în care apar toate procesele metabolice ale organismului. Un nutrient este considerat „esențial" dacă trebuie luat din exteriorul corpului - în majoritatea cazurilor, din alimente. Acești nutrienți sunt discutați în această secțiune. Deși sunt separați în categorii în scopuri de discuție, ar trebui să ținem cont de faptul că substanțele nutritive funcționează în colaborare între ele în corp, nu ca entități izolate.

Carbohidrații, care sunt compuși din carbon, hidrogen și oxigen, sunt principalul furnizor de energie pentru organism, oferind 4 kilocalorii pe gram. La majoritatea carbohidraților, elementele hidrogen și oxigen sunt prezente în același raport 2: 1 ca în apă, astfel „carbo" (pentru carbon) și „hidrat" (pentru apă). (Philip L. ,Therese M., 1982)

Lipidele conțin, de asemenea, carbon, hidrogen și oxigen, dar într-o configurație diferită, având considerabil mai puțini atomi de oxigen decât se găsesc în carbohidrați. Lipidele sunt solubile în solvenți organici (precum acetonă sau eter) și insolubile în apă, o proprietate care este ușor de văzut atunci când un pansament de salată cu ulei și oțet se separă rapid după ce a stat în picioare. Lipidele de importanță nutrițională sunt trigliceridele (grăsimi și uleiuri), fosfolipide (de exemplu, lecitină) și steroli (de exemplu, colesterolul). Lipidele din dietă transportă cele patru vitamine liposolubile (vitaminele A, D, E și K) și ajută la absorbția lor în intestinul subțire. De asemenea, poartă cu ele substanțe care conferă mâncare atracție senzorială și gust și oferă valoare de sațietate, senzația de a fi plin și satisfăcut după ce a mâncat o masă. Grăsimile din dietă sunt o formă de energie mai concentrată decât carbohidrații și au un randament energetic de 9 kilocalorii pe gram. Țesutul adipos din depozitele de grăsimi ale corpului servește ca rezervă de energie, precum și ajută la izolarea corpului și amortizarea organelor interne. (Philip L. ,Therese M., 1982)

Proteinele, cum ar fi carbohidrații și grăsimile, conțin carbon, hidrogen și oxigen, dar conțin și azot, o componentă a grupului amino-chimic (NH_2) și, în unele cazuri, sulf.

Proteinele servesc ca material structural de bază al corpului, precum și ca catalizatori biochimici și regulatori ai genelor. În afară de apă, proteinele constituie cea mai mare parte a mușchilor, oaselor, organelor interne și a pielii, unghiilor și părului. Proteinele sunt, de asemenea, o parte importantă a membranelor celulare și a sângelui. Enzimele, care catalizează reacțiile chimice din organism, sunt, de asemenea, proteine, la fel ca anticorpii, colagenul din țesutul conjunctiv și mulți hormoni, cum ar fi insulina. Țesuturile din tot corpul necesită reparații și înlocuiri continue și, prin urmare, proteinele corpului se răstoarnă constant, fiind descompuse și apoi resintetizate după cum este necesar. Proteinele tisulare se află într-un echilibru dinamic cu proteinele din sânge, cu aport de proteine din dietă și pierderi prin urină, fecale și piele. La un adult sănătos, se fac ajustări astfel încât cantitatea de proteine pierdute să fie în echilibru cu cantitatea de proteine ingerate. Cu toate acestea, în perioadele de creștere rapidă, sarcină și alăptare sau recuperare după boală sau epuizare, corpul se află într-un bilanț pozitiv de azot, deoarece se păstrează mai multe proteine decât excretate. Opusul este adevărat în timpul bolii sau al irosirii, când există un echilibru negativ al azotului, deoarece mai multe țesuturi sunt descompuse decât sintetizate. (Philip L. ,Therese M., 1982)

Vitaminele sunt compuși organici care se găsesc în cantități foarte mici în alimente și sunt necesari pentru o funcționare normală - într-adevăr, pentru supraviețuire. Oamenii sunt capabili să sintetizeze anumite vitamine într-o oarecare măsură. De exemplu, vitamina D este produsă atunci când pielea este expusă la lumina soarelui; niacina poate fi sintetizată din aminoacid triptofan; iar vitamina K și biotina sunt sintetizate de bacteriile care trăiesc în intestin. Cu toate acestea, în general, oamenii depind de dieta lor pentru a furniza vitamine. Atunci când o vitamină este insuficientă sau nu poate fi utilizată corespunzător, rezultă un sindrom de deficiență specific. Atunci când vitamina deficientă este reaprovizionată înainte de producerea daunelor ireversibile, semnele și simptomele sunt inversate. Cantitățile de vitamine din alimente și cantitățile necesare zilnic sunt măsurate în miligrame și micrograme. (Philip L. ,Therese M., 1982)

Mineralele, spre deosebire de compușii organici complecși (carbohidrați, lipide, proteine, vitamine) discutate în secțiunile anterioare, mineralele sunt elemente anorganice simple - adesea sub formă de săruri din organism - care nu sunt ele însele metabolizate și nici nu sunt o sursă de energie. Mineralele reprezintă aproximativ 4 până la 6 la sută din greutatea corporală - aproximativ jumătate ca calciu și un sfert ca fosfor (fosfați), restul fiind alcătuit din celelalte minerale esențiale care trebuie derivate din dietă. Mineralele nu numai că conferă duritate oaselor și dinților, ci și funcționează pe larg în metabolism - de exemplu, ca electroliți care controlează mișcarea apei în și din celule, ca componente ale sistemelor enzimatice și ca constituenți ai multor molecule organice. (Philip L. ,Therese M., 1982)

Apa, deși este adesea trecut cu vederea ca nutrient, apa (H_2O) este de fapt cel mai critic nutrient dintre toate. Oamenii pot supraviețui săptămâni fără hrană, dar doar câteva zile fără apă. Apa asigură mediul în care substanțele nutritive și deșeurile sunt transportate pe tot corpul și apar nenumăratele reacții biochimice ale metabolismului. Apa permite reglarea temperaturii, menținerea tensiunii arteriale și a volumului de sânge, structura moleculelor mari și rigiditatea țesuturilor corpului. De asemenea, acționează ca un solvent, un lubrifiant (ca în articulații) și o pernă de protecție (ca în interiorul ochilor și în lichidul coloanei vertebrale și lichidul amniotic). Fluxul de apă în și din celule este controlat cu exactitate prin schimbarea concentrațiilor de electroliți de pe ambele părți ale membranei celulare. Potasiul, magneziul, fosfatul și sulfatul sunt în primul rând electroliți intracelulari; sodiul și clorura sunt cele extracelulare majore. (Philip L. ,Therese M., 1982)

Apa reprezintă aproximativ 50 până la 70% din greutatea corporală, aproximativ 60% la adulții sănătoși și un procent chiar mai mare la copii. Deoarece țesutul slab este aproximativ trei sferturi de apă, iar țesutul gras este doar aproximativ o cincime din apă,

compoziția corpului - în special cantitatea de grăsime - determină procentul de apă din corp. În general, bărbații au mai mult țesut slab decât femeile și, prin urmare, un procent mai mare din greutatea corporală este apa. (Philip L. ,Therese M., 1982)

Apa este consumată nu numai ca apă în sine și ca element constitutiv al altor băuturi, ci și ca o componentă majoră a multor alimente, în special fructe și legume, care pot conține între 85 și 95% apă. De asemenea, apa este fabricată în organism ca produs final al metabolismului. Aproximativ 2,5 litri (aproximativ 2,6 litri) de apă sunt răsturnate zilnic, cu excreție de apă (în principal în urină, vapori de apă din plămâni, pierderea transpirației din piele și fecale) echilibrând aportul din toate sursele. Deoarece cerințele de apă variază în funcție de climă, nivelul de activitate, compoziția dietetică și alți factori, nu există o recomandare pentru aportul zilnic de apă. Cu toate acestea, adulții au nevoie de obicei de cel puțin 2 litri (8 căni) de apă pe zi, din toate sursele. Setea nu este fiabilă ca un registru pentru deshidratare, care apare de obicei înainte ca organismul să fie solicitat să înlocuiască fluidul. Prin urmare, se recomandă aportul de apă pe tot parcursul zilei, în special cu pierderea crescută a transpirației în climă caldă sau în timpul activității fizice viguroase, în timpul bolii sau într-o situație de deshidratare, cum ar fi un zbor cu avionul. (Philip L. ,Therese M., 1982)

1. 4. Fitness în pandemie

În anul 2020, industria fitness-ului a fost sever afectată de virusul COVID-19, ce a pus în pericol atât economia globală cât şi bunăstarea și viitorul industriei fitness.

Puține sectoare au fost afectate de pandemie ca industria cluburilor de sănătate. Un articol lansat de Health Club Management în primăvara anului 2020 sugerează că aproximativ două treimi din furnizorii globali de fitness sunt închise la vârful pandemiei (ClubIntel 2020,). Închiderea temporară a facilităților de fitness datorită COVID-19 i-a convins pe mulți din fitness operatorii să își schimbe strategia de afaceri. O mișcare importantă către digital și conținutul live-stream a avut loc aproape peste noapte pentru a continua să servească exerciții în timpul închiderile, în timp ce mai multe întreprinderi se intensifică pentru a găsi modalități de a da înapoi comunităților or și lucrătorilor din domeniul sănătății care au nevoie.

Beneficiile de sănătate pe termen lung și preventive ale sănătății sunt la fel de importante astăzi precum era înainte de pandemie. Acum este momentul să reafirmăm valoarea asistenței medicale și facilități de wellness ca afaceri critice pentru omenire în ansamblu. Subiectul prin urmare, acest studiu a fost ales datorită importanței sale mari pentru fitness industria și efectul pozitiv pe care îl are asupra societății noastre. (ClubIntel 2020)

Organizația Mondială a Sănătății (OMS) a estimat că un sfert din lume adulții nu sunt activi în mod adecvat, aproximativ 1,4 miliarde și, prin urmare, prezintă un risc mai mare de a dezvolta boli legate de stilul de viață. La nivel global, OMS a estimat că numărul copiilor

”Peisajele noastre recent dezvoltate, între timp, descurajează și activitatea naturală. Pentru a rămâne sănătos din punct de vedere fizic, majoritatea oamenii trebuie acum să planifice timpul și activitățile. (ClubIntel 2020)

1. 2. Ce fac sălile de fitness pentru a rămâne deschise în perioada pandemiei

Începând cu 1 aprilie 2020, aproximativ 54% din cluburile care răspundeau din întreaga lume au rămas deschise pentru afaceri, în timp ce 46% au fost închise temporar, sau, eventual, permanent datorită pandemiei COVID-19. Ne imaginăm că procentul de închizători la nivel global este probabil mai mare decât arată aceste cifre.

1.3.Ce fac sălile de fitness pentru suportul membrilor în timpul pandemiei

Aproximativ 75% din facilitățile închise oferă membrilor streaming sau conținut de fitness de grup la cerere printr-o platformă virtuală sau oferind sfaturi pentru a rămâne sănătos prin intermediul platformelor digitale, în timp ce aproximativ 60% extind conținutul virtual de antrenamente de fitness către membri. Când vine vorba de a oferi membrilor pachete de echipamente pentru casă, doar 20% dintre operatori au luat în considerare acest

lucru și mai puțin de 5% au contactat furnizorii pentru a aranja reduceri speciale la echipamentele de acasă membrii lor. Unii operatori au comentat că închiriază echipamente pentru unități pentru uz casnic. În cele din urmă, foarte puțini operatori se gândesc la încorporarea acestor practici dincolo de viitorul imediat. (ClubIntel 2020)

Ce fac sălile de fitness în urma înghețării abonamentelor?

Înghețarea calității de membru și creditele în club sunt utilizate de mai puțin de 50% din operatori. Aproximativ 44% dintre operatori declară că a prelungit înghețarea calității de membru, 57% creând care îngheață echivalent cu abonamentul de o lună întreagă. Doar 17% dintre respondenți au raportat acordarea creditului în club pentru servicii odată cu redeschiderea acestora. Ipoteza motivul pentru care nu suntem a vedea că 100% dintre operatori oferă înghețuri se datorează incertitudinii din perioada închidere. În ceea ce privește procentul scăzut de operatori care oferă credite în club membrilor o dată cu redeschiderea, așa cum sugerează comentariile, este legată de numărul de înghețuri de membri. Noi cred că acei operatori care nu extind înghețurile și odată ce clubul lor se redeschide, oferind credite în club, lipsesc o oportunitate importantă de a-și construi încrederea membrii și să creeze un motiv mai puternic pentru acei membri să se întoarcă odată cu afaceri se redeschide. Am văzut deja articole publicate despre firmele de fitness care nu au reușit să înghețe găsiți membrii în timp util sau faceți mai ușor demisia membrilor în timpul închiderii, găsiți ei înșiși la capătul greșit al suitelor de acțiuni de clasă, dar mai rău, într-o poziție în care ei au creat un decalaj de credibilitate cu membrii lor. (ClubIntel 2020)

Un segment al industriei fitness ului demonstrează o inteligență emoțională înaltă și Inovație în abordarea nevoilor membrilor și afacerilor lor în timpul închiderii. Bazat în ceea ce privește datele, precum și comentariile și studiile de caz, vedem un grup de operatori care sunt întinzându-se pentru a se asigura că membrii rămân implicați și se simt conectați la o comunitate de susținere mai mare. În timp ce marea majoritate a îmbrățișat ODSC pentru a menține membrii implicați, există operatori care utilizează social media și video platforme pentru a oferi adunări în timp real și pentru a-și menține comunitățile conectate. Aceiași operatori pregătesc, de asemenea, pachete de echipamente pentru exerciții la domiciliu membri, în unele cazuri închirierea de echipamente pentru ca membrii să le poată folosi acasă. În cele din urma, există operatori care își ajută comunitățile locale să facă față crizei până la extinderea donațiilor către organizații de caritate sau oferirea facilităților lor ca destinații de caritate Servicii. Credem că aceste companii de fitness vor fi cele mai susceptibile să prospere odată cu cărămida și instalațiile de mortar se redeschid.

Un procent mic de operatori sunt capabili să asigure securitate economică adecvată personalului în timpul pandemiei. La fel ca majoritatea proprietarilor de afaceri mici din întreaga lume, operatorii de fitness găsesc este extrem de dificil să ofere suficientă securitate economică personalului lor în timpul pandemiei. Când vine vorba de oferirea a până la două săptămâni de concediu de boală plătit, doar 37% dintre operatori au indicat ofereau asta personalului lorAcești operatorii care găsesc o modalitate de a extinde acoperirea asistenței medicale și de a oferi o formă de plată către personal este posibil sa creeze o legătura mai strânsă cu acesta. Rezultatul fiind o deschidere mai organizată și o creștere mai rapidă a activității la deschidere. (ClubIntel 2020)

Concluzii

În urma cercetărilor realizate apariția unei noi subculturi" îmbinând informațiile şi datele culese din literatura de specialitate s-au desprins următoarele concluzii. Sub aspectul catalogului de valori necesare acestei subculturi de consum, populația ce practică acest sport, îmbina valorile de autodezvoltare cu cele de respect pentru corpul lor, munca lor fiind o lupta cu ei însuși, în care nutriția corectă şi un stil de viața productiv stau la temelia valorilor.

În ceea ce privește impactul factorilor externi, fitness-ul prezintă o influentă puternică în idealurile participanților la aceasta subcultura. Ca fenomen acesta datează din perioade

îndepărtate, a rezistat și s-a modelat în conform influentelor perioadei. Fitness-ul îmbina influentele perioadei cu necesitățile indivizilor.Sub aspectul stabilirii rolului consumatorilor în aceast industrie, fitness-ul își definește consumatorii ca o subcultura, o grupare omogena de oameni cu obiceiuri comune, ce resimt o diferența față de restul oamenilor din jur. Influența acestei subculturi diferă , în funcție de zona și cultură sunt prezente diferite trenduri atâta de antrenament cât şi de accesorii si consumabile .În raport cu persoanele nepracticante, cele practicante dezvolta o nevoie involuntara de a se antrena, antrenamente ce diferă de la antrenamente de anduranța la cele de forța la yoga, însă practicarea sa indiferent de ora.

BIBLIOGRAPHY

1.Dalleck, L.C. and Kravitz, L., 2002. The history of fitness: From primitive to present times, how fitness has evolved and come of age. IDEA Health & Fitness Source, 20(1), pp.26-34. The history of fitness: From primitive to present times, how fitness has evolved and come of age

2. JOHN E. BEAULIEU, Stretching for All Sports (1980).

3.Schmidt, S.C., Tittlbach, S., Bös, K. and Woll, A., 2017. Different types of physical activity and fitness and health in adults: an 18-year longitudinal study. BioMed research international, 2017.https://www.hindawi.com/journals/bmri/2017/1785217/

4.Maguire, J.S., 2007. Fit for consumption: Sociology and the business of fitness. Routledge.

5. Gregory Thompson, MD - Internal Medicine & Thomas M. Bailey, MD, CCFP - Family Medicine & Adam Husney, MD - Family Medicine & Kathleen Romito, MD - Family Medicine & Heather O. Chambliss, PhD, FACSM - Exercise Science

6.El Ghoch, M., Soave, F., Calugi, S. and Dalle Grave, R., 2013. Eating disorders, physical fitness and sport performance: A systematic review. Nutrients, 5(12), pp.5140-5160.

7.KENNETH H. COOPER, The Aerobics Program for Total Well-being: Exercise, Diet, Emotional Balance (1982);

8. Bourdieu 1984, 1990, 1993; Ferguson 1998; Jarvie și Maguire 1994; Jenkins 1992; Laberge și Kay 2002; cf. Becker 1982

8.MICHAEL L. POLLOCK, JACK H. WILMORE, and SAMUEL M. FOX III, Exercise in Health and Disease: Evaluation and Prescription for Prevention and Rehabilitation (1984);

9.PHILIP L. WHITE and THERESE MONDEIKA (eds.), Diet and Exercise: Synergism in Health Maintenance (1982);

10.BUD GETCHELL and WAYNE ANDERSON, Being Fit: A Personal Guide (1982);

11.Journal of the American Medical Association: LARRY W. GIBBONS et al., "The Acute Cardiac Risk of Strenuous Exercise," J.A.M.A., 244(16):1799–1801 (Oct. 17, 1980)

12.STEVEN N. BLAIR et al., "Physical Fitness and Incidence of Hypertension in Healthy Normotensive Men and Women," J.A.M.A., 252(4):487–490 (July 27, 1984)

13.GEORGE A. BROOKS and THOMAS D. FAHEY, Exercise Physiology: Human Bioenergetics and Its Applications (1984)

14.WORLDWIDE SURVEY OF FITNESS TRENDS FOR 2018,The CREP Edition,by Walter R. Thompson, Ph.D., FACSM

15. WORLDWIDE SURVEY OF FITNESS TRENDS FOR 2019 by Walter R. Thompson, Ph.D., FACSM

16. WORLDWIDE SURVEY OF FITNESS TRENDS FOR 2020 by Walter R. Thompson, Ph.D., FACSM

17. Kaur Harleen, Singh Tushar, Arya Yogesh Kumar, Mittal Shalini : „Physical Fitness and Exercise During the COVID-19 Pandemic: A Qualitative Enquiry" Volume 11, Year 2020

18. Ammar, A., Brach, M., Trabelsi, K., Chtourou, H., Boukhris, O., and Masmoudi, L. (2020a). Effects of COVID-19 Home Confinement on Eating Behaviour and Physical Activity

19. The Fitness Industry's Response to COVID-19,Insights into the Collective Improvisation, Innovation and Resilience of Global Fitness Operators, A Special Report prepared by ClubIntel www.club-intel.com

TAX AND ACCOUNTING IMPLICATIONS AT THE LEVEL OF COMMERCIAL COMPANIES IN ROMANIA REGARDING RO E-INVOICE B2B

Florin Coman
Lecturer, PhD, ,,Artifex" University of Bucharest

Abstract: The study proposes a review of the regulations regarding the electronic reporting of invoices issued in the process of carrying out various economic activities and an analysis of the main fiscal and accounting implications that the application entails in Romania, starting from January 1, 2024, of the e-invoice reporting system, in the B2B (business-to-business) relationship, that is, a commercial company in relation to another commercial company. The introduction of this reporting in Romania, by requesting a derogation from the European Union, the short period of its implementation created and creates problems for Romanian commercial companies, both in terms of understading and application, as well as of a financial nature, through the costs generated by the transition to this system, i.e. the e-invoice, but also to the National Agency for Fiscal Administration due to the malfunctions of the IT system overburdened by taking over a very large number of invoices send by companies.

Keywords: e-invoice, VAT, directive, SPV, B2B, B2G.

1.Cadrul european privind documentele în materie de TVA (taxa pe valoarea adaugată)

În data de 28 noiembrie 2006 a fost publicată Directiva 2006/112/CE a Consiliului European, privind sistemul comun al taxei pe valoarea adăugată.

La articolul 218 se prevede: "în sensul prezentei directive, statele membre acceptă documentele sau mesajele pe suport de hârtie sau în format electronic ca facturi, în cazul în care îndeplinesc condițiile stabilite în prezentul capitol", iar la articolul 232 "facturile emise ….. se pot trimite pe suport de hârtie sau se pot transmite sau pune la dispoziție prin mijloace electronice, *sub rezerva acceptării de către destinatar*".[1]

Potrivit aceleaşi directive, facturile trimise sau puse la dispoziție prin mijloace electronice sunt acceptate de statele membre, cu condiția ca autenticitatea originii și integritatea conținutului acestora să fie garantate prin una dintre metodele următoare:

(a) printr-o semnătură electronică avansată conform Directivei 1999/93/CE a Parlamentului European și a Consiliului din 13 decembrie 1999 privind un cadru comunitar pentru semnăturile electronice;

(b) printr-un schimb electronic de date (electronic data interchange - EDI), astfel cum a fost definit în Recomandarea 1994/820/CE a Comisiei din 19 octombrie 1994 privind aspectele juridice ale schimbului electronic de date, în cazul în care acordul privind schimbul prevede utilizarea unor proceduri prin care se garantează autenticitatea originii și integritatea datelor. Cu toate acestea, facturile pot fi trimise sau puse la dispoziție și prin alte mijloace electronice, sub rezerva acceptării de către statele membre în cauză. Statele membre pot solicita ca semnătura electronică avansată să se bazeze pe un certificat calificat și să fie creată de un dispozitiv securizat de creare a semnăturii şi pot, de asemenea, să solicite trimiterea unui document suplimentar centralizator pe suport de hârtie, sub rezerva condițiilor pe care le stabilesc.

[1] https://eur-lex.europa.eu/legal-content/RO/TXT/PDF/?uri=CELEX:32006L0112

1.1.Reglementări privind e-factura la nivelul UE

Ca parte a procesului de modernizare a administrației publice din Europa, miniștrii Uniunii Europene (UE) au convenit asupra unei legi care urmărea facilitarea și încurajarea utilizării facturilor electronice pentru contractele de achiziții publice, în special pentru societăți care au contracte în altă țară UE. Astfel, a fost emisă Directiva 2014/55/UE a Parlamentului European și a Consiliului din 16 aprilie 2014 privind facturarea electronică în domeniul achizițiilor publice.

Țările UE au adoptat legi noi privind achizițiile publice în 2014. În tandem, acestea au adoptat o lege care ar trebui să conducă la o utilizare mai răspândită a facturării electronice la nivel european de către contractanți pentru lucrările prestate sau bunurile livrate sectorului public.

Facturarea electronică de către o firmă dintr-o țară din UE pentru lucrările efectuate sau bunurile livrate în altă țară a fost îngreunată de problema lipsei interoperabilității, respectiv sisteme de facturare electronică incompatibile în diferite țări.

"Legea se aplică facturilor care fac obiectul directivelor privind achizițiile publice (respectiv, cele mai multe contracte), dar nu se aplică contractelor care fac obiectul Directivei 2009/81/CE în domeniile apărării și securității, acolo unde achiziția publică și executarea contractului sunt declarate secrete sau trebuie însoțite de măsuri speciale de securitate."[2]

Organizațiile europene de standardizare urmau să dezvolte și să testeze un standard electronic privind facturarea electronică în termen de trei ani de la intrarea în vigoare a directivei. După ce standardul devinea disponibil, toate autoritățile publice din UE ar fi fost obligate să primească și să prelucreze facturile electronice conforme cu acesta.

Astfel, ar fi trebuit să se facă posibilă crearea de sisteme de facturare electronice accesibile (ușor de înțeles și ușor de folosit). Exercițiul de standardizare urma să țină cont de nevoile specifice ale întreprinderilor mici și mijlocii, precum și ale autorităților și entităților contractante mai mici, care au personal și resurse financiare limitate. Standardul urma să fie adecvat pentru utilizarea în tranzacțiile comerciale dintre firme, în plus față de domeniul achizițiilor publice.

Statele membre au optat pentru una dintre următoarele modalităţi:

1.au impus obligativitatea ca în contractele B2G (business-to-government) să se utilizeze exclusiv facturile electronice;

2.au lăsat societăţii comerciale dreptul de a utiliza acest tip de facturi, fără a exista însă o obligaţie.

1.2.Implementarea sistemului e-factura în ţările membre UE

Tarile membre UE si EEA au stabilit anumite termene de implementare a sistemelor naţionale e-factura in relatia B2G si B2B, ca urmare a adoptării Directivei Europene 2014/55/EU.

În perioada 2019-2023 au implementat deja e-factura Italia şi Ungaria. În 2024 vor implementa e-factura Romania, Polonia, N.Macedonia, Belgia si Franta, iar în anii 2025 şi 2026 Spania, Lituania, Croaţia, Slovacia, Slovenia si Germania.

Polonia însă, a decis amânarea implementării sistemului e-factura, stabilit iniţial pentru luna iulie 2024, pentru a efectua analiza sistemului în vederea identificării şi rezolvării problemelor înainte de implementare. Polonia a pregătit e-factura începând cu anul 2022, sistemul fiind disponibil spre a fi folosit voluntar timp de doi ani. În urma identificării unor erori critice de sistem (imposibilitatea gestionării unui volum foarte mare de facturi) Polonia a decis amânarea impunerii obligatorii a e-factura.

[2] https://eur-lex.europa.eu/RO/legal-content/summary/electronic-invoicing-in-public-procurement.html

Restul ţărilor sunt în procesul de a contura un plan pentru implementarea sistemelor e-factura: Austria, Bosnia şi Herţegovina, Bulgaria, Cipru, Cehia, Danemarca, Estonia, Finlanda, Grecia, Irlanda, Lituania, Luxemburg, Olanda, Norvegia, Portugalia, Suedia etc.

Administraţiile publice din Europa trebuie să fie capabile să primească şi să proceseze facturi aferente tranzactiilor B2G si B2B în format electronic, fiecare stat membru urmând a implementa directiva în propriile condiţii. Propunerea ViDA – EU VAT in the Digital Age – presupune faptul că din luna ianuarie 2028 facturile aferente tranzactiilor B2B intra-europene să fie emise electronic.

2. RO E-factura B2B. Implicaţii fiscale şi contabile la nivelul societăţilor comerciale din România

În România, începând cu luna iulie a anului 2022 e-factura a devenit obligatorie (exclusivă), în relaţia B2G, adică în relaţia societate comercială-instituţie de stat, dar şi în relaţia B2B, adică societate comercială-societate comercială, în această ultimă situaţie însă, doar pentru produsele cu risc ridicat. Informaţiile legate de de această obligaţie, şi de punere a ei în aplicare erau precizate în următoarele reglementări: OUG 120/2021, Ordinul MF 1713/2021, OUG 130/2021 şi Legea 139/2022.

2.1. Generalizarea e-factura B2B în România

În Jurnalul Oficial al Uniunii Europene nr. L188, în data de 27 iulie 2023, a fost publicată Decizia de punere în aplicare (UE) 2023/1553 a Consiliului din 25 iulie 2023 de autorizare a României să introducă o măsură specială de derogare de la articolele 218 și 232 din Directiva 2006/112/CE privind sistemul comun al taxei pe valoarea adăugată.

Decizia a permis României ca începând cu data de 1 ianuarie 2024, să instituie facturarea electronică obligatorie pentru toate tranzacțiile efectuate între persoanele impozabile stabilite pe teritoriul naţional. Măsura este aplicabilă până la 31 decembrie 2026, iar în cazul în care consideră necesară prelungirea măsurii speciale, România poate transmite Comisiei o cerere de prelungire, împreună cu un raport de evaluare a eficacității măsurilor naționale din perspectiva combaterii fraudei și a evaziunii fiscale în domeniul TVA, precum și a simplificării colectării TVA.

Potrivit autorităţilor fiscale, e-factura va conduce la creșterea transparenței, la monitorizarea precisă a tranzacțiilor dintre societăţile comerciale precum şi la raportarea în timp real a facturilor către acestea. Se consideră că facturarea electronică asigură o înregistrare precisă și verificabilă a tranzacțiilor comerciale, că facilitează procesul de verificare și audit, asigurându-se totodată faptul că tranzacțiile sunt conforme cu reglementările fiscale și că nu au fost manipulate în mod fraudulos. Intenţia implementării facturării electronice obligatorii este aceea de a elimina posibilitatea utilizării facturilor false sau duplicat, fiecare tranzacție fiind înregistrată în mod unic.

“RO e-Factura are beneficii importante atât pentru administrația publică, cât și pentru mediul privat:

- Oferă o imagine de ansamblu, în timp real, asupra execuției bugetare și în următoarea etapă, a tranzacțiilor în relația relația business-to-business (B2B);
- Contribuie semnificativ la reducerea fraudei TVA la nivel național, cât și în cadrul Uniunii Europene. Va reduce pierderile asociate cu evaziunea fiscală;
- Va fi un sistem interconectat cu celelalte sisteme deținute de statele membre ale UE;
- Va asigura posibilitatea participării în procesul de achiziții publice a oricărei entități din oricare stat membru al Uniunii Europene;
- Sistemul va oferi date în timp real, lucru care va conduce la eficientizarea procesului de colectare și, implicit, asigurarea necesității de investiții ale statului român;

- Eficiență, predictibilitate și transparență în cheltuirea banilor de către instituțiile publice;
- Va contribui la dezvoltarea mecanismului de verificare documentară (desk – audit – control ANAF - Antifraudă de la distanță) pentru acțiunile de conformare și prevenire;
- Datele colectate prin acest sistem vor fi suport pentru analize predictive mai detaliate ale evoluției economice, identificarea asimetriilor din economie și implementarea unor politici fiscale pertinente care să asigure un cadru natural de dezvoltare al mediului de afaceri;
- Elimină vulnerabilitățile vechiului sistem de facturare pe suport hârtie."[3]

România a aplicat pentru derogare de la Comisia Europeană în privinţa aplicării e-factura, astfel încât să poată să adopte facturarea electronică obligatorie *fără că beneficiarii să-şi mai dea acordul pentru a primi documentele în format electronic*. Aceasta, având în vedere că în directiva UE "facturile emise se pot trimite pe suport de hârtie sau se pot transmite sau pune la dispoziție prin mijloace electronice, *sub rezerva acceptării de către destinatar*".

Facturile se consideră acceptate atunci când sunt disponibile pentru descărcare din sistem. Dacă factura primită a fost greşit direcţionată sau nu este corectă, societatea are posibilitatea de a o refuza prin căsuţa de mesaje. Motivul trebuie să fie întemeiat şi uşor de demonstrat.

În perioada 01.07.2022-05.04.2024 (ora 13:06) au fost primite si livrate prin sistemul e-factura în România 161.892.640 facturi din care 30.958.438 facturi în relaţia B2G. Dintre acestea, 86.979.270 facturi au fost primite și livrate începând cu data de 01.01.2024 (5.545.523 facturi în relaţia B2G).

În Monitorul Oficial nr. 977 din 27 octombrie 2023 a fost publicată Legea nr. 296/2023 privind unele măsuri fiscal-bugetare pentru asigurarea sustenabilității financiare a României pe termen lung prin care s-au adus modificări referitoare la facturarea electronică.

Aceste modificări aveau ca scop implementarea etapizată a Deciziei de punere în aplicare (UE) 2023/1553 a Consiliului din 25 iulie 2023 de autorizare a României să introducă o măsură specială de derogare de la articolele 218 și 232 din Directiva 2006/112/CE privind sistemul comun al taxei pe valoarea adăugată.

Decizia permitea României ca, începând cu data de 1 ianuarie 2024, să instituie facturarea electronică obligatorie pentru toate tranzacțiile efectuate între persoanele impozabile stabilite pe teritoriul României.

În perioada 1 ianuarie 2024 - 30 iunie 2024, operatorii economici - persoane impozabile stabilite în România, indiferent dacă sunt sau nu înregistrate în scopuri de TVA au obligația să raporteze în sistemul național privind factura electronică RO e-factura toate facturile emise în relația B2B și în relația cu instituțiile publice, altele decât cele efectuate în relația B2G, pentru care există obligația utilizării Ro e-factura începând cu data de 01 iulie 2022. Termenul-limită pentru transmiterea facturilor emise, pentru livrările de bunuri și prestările de servicii care au locul livrării sau prestării în România, în sistemul național privind factura electronică RO e-factura este de 5 zile calendaristice de la data emiterii facturii, dar nu mai târziu de 5 zile calendaristice de la data-limită prevăzută pentru emiterea facturii conform Codului fiscal. Prin excepție, în perioada 1 ianuarie - 31 martie 2024, termen extins mai apoi la 31 mai 2024, nerespectarea termenului limită pentru transmiterea facturilor în sistemul național privind factura electronică RO e-factura nu se sancționează.

[3] https://mfinante.gov.ro/despre-minister/-/asset_publisher/uwgr/content/facturarea-electronic-c4-83-obligatorie-de-la-1-ianuarie-2024-pentru-toate-tranzac-c8-9biile-c3-aentre-firme

"În situaţia în care sistemul naţional privind factura electronică RO e-factura nu este funcțional timp de minimum 24 de ore, obligația de transmitere a facturii se suspendă până la repunerea în funcţiune a sistemului. Pe perioada în care sistemul naţional privind factura electronică RO e-factura nu este funcțional, emitentul facturii are obligaţia transmiterii ulterioare, în sistemul național privind factura electronică RO e-factura, a facturilor electronice emise."[4] Perioadele de nefuncţionare a sistemul naţional privind factura electronică RO e-factura sunt publicate pe paginile de internet ale Agenţiei Naţionale de Administrare Fiscală şi Ministerului Finanţelor.

2.2. Implicaţii fiscale şi contabile la nivelul societăţilor comerciale din România

Începând cu data de 1 iunie 2024 nerespectarea termenului limită pentru transmiterea facturilor în sistemul național privind factura electronică RO e-factura constituie contravenție și se sancționează cu amendă de la 5.000 lei la 10.000 lei, pentru persoanele juridice încadrate în categoria contribuabililor mari, definiți potrivit legii, cu amendă de la 2.500 lei la 5.000 lei, pentru persoanele juridice încadrate în categoria contribuabililor mijlocii, definiți potrivit legii, și cu amendă de la 1.000 lei la 2.500 lei, pentru celelalte persoane juridice, precum și pentru persoanele fizice.

Începând cu data de 1 iulie 2024 netransmiterea de către emitent a facturii în sistemul național privind factura electronică RO e-factura, precum și primirea și înregistrarea de către destinatari - persoane impozabile stabilite în România, a unei facturi emise de operatori economici stabiliți în România, netransmisă prin sistemul e-factura, în relația B2B, constituie contravenție și se sancționează cu o amendă egală cu 15% din valoarea totală a facturii. În plus societăţii destinatare a unei facturi înregistrate în contabilitate fără ca aceasta să fi fost primită prin e-factura, nu i se recunoaşte cheltuiala ca fiind deductibilă şi nu i se permite deducerea TVA.

Astfel, în caz de înregistrare în contabilitate, societatea destinatară va achita amenda care este o cheltuială nedeductibilă, iar în plus, cheltuiala aferentă va fi, de asemenea, nedeductibilă, acestea conducând la creşterea bazei impozabile şi implicit a impozitului pe profit.

Decizia de extindere până la 31 mai 2024 a intervalului de timp în care nu se vor aplica amenzi pentru neconformare în ceea ce priveşte transmiterea facturilor emise în sistemul electronic a avut la bază faptul că erau în jur de 74.000 de plătitori de TVA care nu foloseau sistemul e-factura.

Societăţile care aveau sume în decontul de TVA, dar nu folosesc e-factura, care aveau TVA colectată în decont mai mică decât în modulul e-factura sau care aveau TVA deductibilă în decont mai mare decât în sistemul e-factura vor primi notificări din partea organelor fiscale competente.

Potrivit statisticilor, România este ţara din Uniunea Europeană cu cea mai mare evaziune fiscală şi cea mai mare indisciplină financiară în gestionarea TVA. La nivel declarativ, introducerea e-factura va conduce în România la reducerea deficitului de încasare a TVA şi la încasări suplimentare.

Până la 1 iulie, urmează a se merge în paralel cu facturi emise și primite și în format hârtie sau pe e-mail, aşa cum se procedează în momentul de față, dar raportarea lor în sistemul RO e-Factura este obligatorie indiferent de forma facturii.

Societăţile comerciale trebuie să parcurgă următoarele etape:

a) înregistrarea în sistemul informatic al ANAF, în Spaţiul Privat Virtual (SPV). SPV poate fi accesat doar cu un certificat digital calificat pentru semnătură electronică.

b) facturile trebuie emise în formatul electronic "xml", impus de către ANAF.

[4] https://mfinante.gov.ro/static/10/Mfp/Ghide-Factura_21022024.pdf

c) se accesează rubrica “Factura electronică”, submeniul “Trimitere factură” şi se încarcă fişierul “xml” al facturii.

Atât facturile transmise, cât şi cele primite trebuie să fie arhivate electronic, recomandat pe luni, facturi emise şi, separat facturi primite.

Posibilitatea semnării şi transmiterii de la distanţă a declaraţiilor fiscale (anul 2001) a reprezentat un moment important pentru eficientizarea activităţii unei societăţi . De asemenea, apariţia în anul 2017 a Spaţiului Privat Virtual (SPV) are o importanţă deosebită.

Cu toate acestea, la începutul anului 2024 un număr însemnat de societăţi comerciale din România nu aveau certificat digital calificat pentru semnătură electronică şi implicit, nu puteau folosi aplicaţia e-factura, care poate fi accesată doar cu un astfel de certificat.

În vederea implementării cu succes a acestui sistem de raportare consider ca se impuneau următoarele:

1.obligativitatea transmiterii declaraţiilor fiscale, exclusiv electronic, cu mai mulţi ani înainte de aplicarea efectivă a sistemului e-factura. În acest fel, societăţile comerciale erau obligate să achiziţioneze şi să folosească certificatul digital calificat pentru semnătură electronică.

2.mediatizarea mai eficientă a sistemului e-factura, aici având în vedere folosirea, testarea de către societăţi şi instituţiile statului. Această mediatizare ar fi trebuit să se întindă pe o perioadă de cel puţin un an, timp în care societăţile comerciale ar fi putut să îşi rezolve problemele de soft, obţinere semnătură electronică etc. Trebuie avute în vedere aici, inclusiv problemele în materie de cheltuieli, pentru societăţile mici acestea fiind semnificative.

3.testarea, în perioada de cel puţin un an menţionată anterior, a sistemului logistic al Agentiei Naţionale de Administrare Fiscală (ANAF). În perioada scursă de la începutul anului 2024 sistemul informatic al ANAF a avut probleme serioase în a gestiona numărul foarte mare de facturi primite. Rămâne de văzut ce se va întâmpla începând cu data de 1 iulie 2024, dată de la care se anticipează o creştere a numărului zilnic de facturi de gestionat. Deseori, sistemul informatic a cedat, acesta fiind îmbunătăţit pe parcurs, aşa cum au fost îmbunătăţite şi aplicaţiile de transmitere a facturilor în e-factura, sau de transformare a facturilor din formatul “xml” in formatul “pdf”.

4.extinderea perioadei de timp în care o societate comercială poate sa îşi descarce facturile emise/primite prin e-factura (în prezent maximum 60 de zile).

5.simplificarea aplicaţiilor informatice, fiind cunoscut faptul că societăţile comerciale mici nu dispun de resursele financiare necesare angajării unui informatician. La societăţile comerciale mari consider că nu poate exista problema mentionată anterior.

6.analizarea şi prezentarea unor soluţii la situaţiile în care o societate de bună credinţă efectuează o achizitie, primeşte factura fiscală în mod fizic, iar mai apoi nu primeste factura prin sistemul obligatoriu e-factura. Consider că răspunderea este a emitentului, beneficiarul facturii neavând control asupra acestuia.

Imposibilitatea rezolvării anumitor probleme în timp util, apărute probabil nu numai la nivel de societate comercială, a condus la prelungirea perioadei în care nu se aplică sanctiuni (31 mai 2024).

Baza impozabilă la o societate comercială plătitoare de impozit pe profit se determină astfel:

Baza impozabilă = Venituri totale - Cheltuieli totale + Cheltuieli nedeductibile - Venituri neimpozabile

Impozitul pe profit = Baza impozabilă x 16%

Posibilele amenzi, cheltuielile consemnate pe factură sau cele generate de scoaterea din gestiune a unor bunuri prin orice modalitate, se vor regăsi în categoria *Cheltuielilor nedeductibile*, acestea fiind impozabile. În consecinţă, la o bază impozabilă mai mare rezultă un impozit pe profit mai mare.

În materie de TVA, societatea comercială neputând să îşi deducă TVA, va achita suma respectivă la bugetul de stat.

Astfel, la nivelul unei societăţi comerciale se impun o serie de măsuri, cum ar fi actualizarea circuitului documentelor şi al procedurilor de lucru, alegerea cu mare atenţie a furnizorilor, acceptarea numai a facturilor întocmite corect, asigurarea în ceea ce priveşte acoperirea achiziţiilor prin facturi primite prin sistemul e-factura, refuzarea facturilor întocmite în mod eronat, neînregistrarea în contabilitate a facturilor primite fizic, dar neprimite prin sistemul e-factura.

BIBLIOGRAPHY

Coman, F., *Contabilitate financiară şi fiscalitate, ediţia a II-a, revizuită şi actualizată*, Editura Economică, Bucureşti, 2024;

Munteanu, Victor et alii, Contabilitatea financiară a întreprinderii, Editura Universitară, Bucureşti, 2022;

https://eur-lex.europa.eu/legal-content/RO/TXT/PDF/?uri=CELEX:32006L0112

https://eur-lex.europa.eu/RO/legal-content/summary/electronic-invoicing-in-public-procurement.html

https://mfinante.gov.ro/despre-minister/-/asset_publisher/uwgr/content/facturarea-electronic-c4-83-obligatorie-de-la-1-ianuarie-2024-pentru-toate-tranzac-c8-9biile-c3-aentre-firme

https://mfinante.gov.ro/static/10/Mfp/Ghide-Factura_21022024.pdf

https://static.anaf.ro/static/10/Anaf/legislatie/Cod_fiscal_norme_2023.htm

https://static.anaf.ro/static/10/Anaf/cod_procedura/Cod_Procedura_Fiscala_2023.htm

THE EMPLOYEE'S OBLIGATION TO RESPECT DISCIPLINE IN THE WORKPLACE

Marina Loredana Belu
Lecturer, PhD, University of Craiova

Abstract: Every business has rules, policies, and regulations that must be followed by all parties to ensure a safe, conducive, and productive work environment. Discipline is important for an employee because it helps them increase their value to the organization. Employee discipline ensures all organizational members abide by organizational rules, regulations and policies, ensuring the company functions and operates smoothly. Effective employee discipline should not focus on punitive actions. Instead, the measures should emphasize improvement and growth to correct unacceptable behavior.

Keywords: employee, rules, principles, work behavior, accountability, professionalism

1. Responsabilitatea premisă a răspunderii juridice.

Ținând de viața spirituală a personalității omului, responsabilitatea se formează într-un proces lent ce corespunde etapelor de apariție și dezvoltare a conștiinței de sine. Ajunge la conștiința de sine, individul care poate avea o reprezentare structurată socio-moral asupra propriei persoane precum și cu privire la conținutul raporturilor pe care trebuie să le stabilească cu semenii săi și implicit, cu privire la comportamentul efectiv care trebuie adoptat în situații conflictuale.

Aflat într-o infinitate de împrejurări, situații și relații interpersonale, omul este nevoit să recurgă la aprecieri și opțiuni valorice lumea sa fiind într un fel, o lume a valorilor, Astfel responsabilitatea cuprinde complexul de aptitudini în raport cu sistemul de valori instituționalizat de societatea în care este integrat, în vederea conservării și promovării acestor valori, scopul fiind[1]:

- perfecționarea ființei umane și conservarea vieții în comun, dar și
- menținerea și promovarea ordinii sociale și binelui public.

Responsabilitatea este proprie omului ajuns la un anumit nivel intelectual și cultural, fiind capabil să-si asume valoarea acelor acte apreciate în mod liber, autonom, dezirabile pentru sine și pentru cei cu care stabilește relații de conviețuire.

În procesul interacțiunii sale cu o complexă realitate socială se conturează și se imprimă componentele sferei cognitive, afectiv- motivaționale și volitive, care se află consolidate în sistemul propriu de atitudini alcătuit din următoarele două categorii:

- *atitudini caracteriale,* influențate de dispozițiile temperamentale, determinând o modalitate relativ constantă de orientare și raportare a subiectului la ceilalți semeni și la sine însuși;
- *atitudini circumstanțiale,* caracterizate printr o exprimare episodică, limitată, precum și de o relativă intensitate motivațională, putând fi ușor modificate sau restructurate funcție de context.

Pe baza responsabilității se constituie răspunderea, urmare a situării personalității umane în multitudinea relațiilor normate din societate[2]. Atitudinea centrată pe valoarea socială conținută și exprimată de norma juridică, reprezintă responsabilitatea juridică atribuită doar unei personalități aflată sub condiția normalității.

[1] A se vedea L. Barac, Răspunderea și sancțiunea juridică, Editura Lumina Lex, București, 1997, pag.15
[2] A se vedea L. Mihai, Teoria dreptului, Ediția 2, Editura All Beck, București, 2004, pag.140

Ca urmare, responsabilitatea juridică este de ordin valoric, doar individul capabil de a-și fi făurit un sistem propriu valoric putând opta în deplină cunoștință de cauză pentru adoptarea unui comportament fidel normelor juridice în vigoare, apreciindu-le ca fiind conforme cu propriile convingeri și idealuri.

Astfel, au putut fi identificate condițiile esențiale pentru ca responsabilitatea să poată fi considerată o premisă necesară a răspunderii juridice: plenitudinea facultăților mintale și libertatea de decizie.

Persoana care a dobândit calitatea de salariat beneficiază de prezumția responsabilității juridice[3] întrucât s-a putut conforma prevederilor existente în Codul Muncii, conform cărora:

- o persoană poate fi angajată în muncă numai în baza unui certificat medical, care constată faptul că cel în cauză este apt pentru prestarea acelei munci (art. 27 alin. 1);
- contractul individual de muncă se încheie după verificarea prealabilă a aptitudinilor profesionale și personale ale persoanei care solicită angajarea (art. 29 alin.1);
- angajatorul poate cere informații în legătură cu persoana care solicită angajarea de la foștii săi angajatori, dar numai cu privire la activitățile îndeplinite și la durata angajării și numai cu încuviințarea prealabilă a celui în cauză (art.29 alin 4);
- pentru verificarea aptitudinilor salariatului, la încheierea contractului individual de muncă se poate stabili o perioadă de probă de cel mult 90 de zile calendaristice pentru funcțiile de execuție și de cel mult 120 de zile pentru funcțiile de conducere (art 31 alin 1).

Fiind respectate aceste prevederi legale la momentul constituirii și derulării raportului juridic de muncă, devine logică următoarea concluzie: responsabilitatea juridică este o premisă a răspunderii juridice și trebuie recunoscută salariatului, angajat cu respectarea dispozițiilor legale.

Răspunderea juridică. Dicționarul Limbii Române Contemporane acordă substantivului "răspundere" și un sens juridic, însemnând obligația de a răspunde de îndeplinirea sau neîndeplinirea unor sarcini, acțiuni, etc.

Doctrina a reușit să impună instituția răspunderii juridice în materia Teoriei Generale a Dreptului, oprindu-se la notele definitorii în moduri diferite. Exemple:

- conceptul de răspundere juridică este, în ultima analiză, consecința incompatibilității dintre conduita unui subiect de drept și dispoziția normei juridice[4];
- răspunderea juridică este obligația ce revine unui subiect de drept de a suporta consecințele faptei sale ilicite, prevăzute de legea în vigoare, prin care a adus atingere unui drept subiectiv[5].

Considerăm că notele esențiale definirii răspunderii juridice pot fi următoarele: instituția juridică ce cuprinde ansamblul drepturilor și obligațiilor conexe ce se nasc prin săvârșirea unei fapte ilicite, determinând, conform prevederilor legale, constrângerea celor ce încalcă ordinea juridică.

Temeiul răspunderii juridice îl constituie fapta ilicită prevăzută ca atare de legea în vigoare, care cuprinde atât acțiunea (comisivă sau omisivă) cât și rezultatul ei.

Dacă responsabilitatea juridică trebuie înțeleasă ca o vocație la răspundere, răspunderea juridică se exprimă într o răspundere concretă stabilită printr-o procedură legală

[3] A se vedea și Al. Țiclea, L. Georgescu, Dreptul muncii, editia a VIII-a, revazuta si adaugita – 2022, Editura Universul Juridic, București, 2022, pag.247

[4] I. Dogaru, Elemente de teoria generală a dreptului, Editura Oltenia, Craiova, 1994, p.267

[5] Gh. C. Mihai, Introducere în Teoria dreptului, Editura Timpolis, Timișoara, 2000, p.145

de către autoritatea competentă. Așadar, răspunderea juridică este de ordin normativ și vizează respectarea sau nerespectarea dispoziției cuprinse în normă juridică.

Pentru funcționalitatea răspunderii, societatea sancționează și constrânge, în timp ce pentru dezvoltarea responsabilității, societatea alege căile consacrate pentru instruire și educație.

Principiile răspunderii juridice sunt principii de metodă care vizează aplicarea prevederilor legii în vigoare în cazul săvârșirii faptelor ilicite și se regăsesc în normele juridice prin care sunt reglementate instituțiile dreptului.

Făcând trimitere la prevederile legale existente în Codul Muncii, reținem următoarele principii în virtutea cărora poate fi angajată și răspunderea juridică a salariatului:

- *principiul legalității,* ca principiu fundamental pentru întreaga activitate de stat, presupune că în afara legii aflate în uz nu poate fi răspundere juridică. Făcând referire la răspunderea disciplinară, Codul Muncii prevede:

  a. angajatorul dispune de prerogativa disciplinară, având dreptul de a aplica, potrivit legii, sancțiuni disciplinare salariaților săi, ori de câte ori constată că aceștia au săvârșit o abatere disciplinară (art 247 alin 1);

  b. abaterea disciplinară este o faptă în legătură cu munca și care constă într-o acțiune sau inacțiune săvârșită cu vinovăție de către salariat, prin care acesta a încălcat normele legale, regulamentul intern, contractul individual de muncă sau contractul colectiv de muncă aplicabil, ordinele și dispozițiile legale ale conducătorilor ierarhici (art 247 alin 2).

- *principiul răspunderii pentru fapta ilicită numai dacă a fost săvârşită cu vinovăție*[6]. Latura subiectivă, adică vinovăția, reprezintă un element constitutiv al abaterii disciplinare (așa cum rezultă din definiția abaterii disciplinare prezentată anterior) și exprimă atitudinea negativă a salariatului față de fapta sa ilicită și de urmările ei nefavorabile.

  Atitudinea negativă se concretizează în sfidarea sau încălcarea obligațiilor de serviciu, a normelor de comportare, a dispozițiilor conducătorilor ierarhici. Vinovăția, ca și condiție a răspunderii, se analizează și în domeniul dreptului muncii, după formele și gradele vinovăției din dreptul penal: intenția (directă sau indirectă) și culpa (ușurința și nesocotință).

Potrivit prevederilor art.250 din Codul Muncii, angajatorul stabilește sancțiunea disciplinară aplicabilă în raport cu gravitatea abaterii disciplinare săvârșite de salariat, avându-se în vedere, între altele, gradul de vinovăție a salariatului.

În contextul dat, angajatorul va aprecia posibilitatea salariatului de a prevedea rezultatul dăunător al faptei ilicite, ținând seama, *in concreto*, de pregătirea, capacitatea, aptitudinile și experiența salariatului respectiv[7].

- *principiul răspunderii personale,* impune ca subiectul de drept să fie tras la răspundere numai dacă a săvârșit fapta ilicită direct sau indirect (adică a mijlocit, a facilitate), iar în cazul răspunderii disciplinare dacă se dovedește că salariatul a săvârșit o abatere disciplinară.

- principiul "*non bis in idem",* adică pentru săvârșirea unei singure fapte ilicite se aplică o singură sancțiune.

[6] A se vedea și T. Bogdan, Probleme de psihologie juridică, Editura Științifică, București, 1993, pag.202

[7] A se vedea și I.T. Ștefanescu, Tratat de dreptul muncii, vol.I, Editura Lumina Lex, București, 2003, pag.647

Persoana care prin comportamentul adoptat a încălcat dispoziția unei norme juridice, răspunde o singură dată suportând sancțiunea prevăzută de respectiva normă juridică. În cazul în care, prin comiterea faptei ilicite au fost încălcate dispoziții ale mai multor norme juridice de natură diferită (exemplu: civilă, penală, administrative, disciplinară), pentru fiecare natură specifică va fi aplicată o singură sancțiune, însă, prin lege se admite un cumul de forma: răspunderea penală cu răspunderea civilă, răspunderea penală cu răspunderea disciplinară, răspunderea disciplinară cu răspundere administrativă. Totuși, cumulul nu poate opera când făptuitorul beneficiază de înlocuirea răspunderii penale cu răspunderea disciplinară și în anumite cazuri, cu răspunderea administrativă.

Salariatul care a săvârșit o abatere disciplinară[8] poate fi sancționat de către angajatorul său prin aplicarea unuia dintre sancțiunile prevăzute de art 248 alin. 1 din Codul Muncii:

- avertismentul scris;
- retrogradarea din funcție, cu acordarea salariului corespunzător funcției în care s-a dispus retrogradarea, pentru o durată ce nu poate depăși 60 de zile;
- reducerea salariului de bază pe o durată de1-3 luni cu 5-10%;
- desfacerea disciplinară a contractului individual de muncă.

Potrivit art 248 alin 2, "În cazul în care, prin statute profesionale aprobate prin lege special, se stabilește un alt regim sancționator, va fi aplicat acesta.

- *principiul justeței sancțiunii aplicate,* completează cerința legalității, în sensul încadrării sancțiunii dispuse între limitele prevăzute de lege și neapărat printr-o corectă proporționare a raportului "gravitatea faptei făptuitor".

În acest sens, art.250 din Codul Muncii, prevede: "angajatorul stabilește sancțiunea disciplinară aplicabilă în raport cu gravitatea abaterii disciplinare săvârșite de salariat, avându-se în vedere următoarele:

- împrejurările în care fapta a fost săvârșită;
- gradul de vinovăție a salariatului;
- consecințele abaterii disciplinare;
- comportarea generală în serviciu a salariatului;
- eventualele sancțiuni disciplinare suferite anterior de către acesta[9].

- *principiul celerității tragerii la răspundere,* pretinde sancționarea promtă a autorilor faptelor ilicite, încât ordinea de drept lezată să fie grabnic reechilibrată, iar răspunderea juridică să-și poată dovedi în timp util finalitatea.

Potrivit prevederilor art.252 alin.1 din Codul Muncii "angajatorul dispune aplicarea sancțiunii disciplinare printr-o decizie emisă în formă scrisă, în termen de 30 de zile calendaristice de la data luării la cunoștință despre săvârșirea abaterii disciplinare, dar nu mai târziu de șase luni de la data săvârșirii faptei".

Nerespectarea acestor termene determină prescrierea dreptului angajatorului de a putea dispune sancționarea disciplinată a salariatului care a săvârșit o abatere disciplinară, încât, instanța de judecată sesizată cu o eventuală contestație întemeiată pe invocarea tardivității, va putea decide contestarea nulității absolute a respectivei decizii de sancționare disciplinară[10].

Concluzie: responsabilitatea juridică a salariatului este ipotetică și anterioară momentului săvârșirii abaterii disciplinare, pe când răspunderea juridică sub forma

[8] A se vedea și Al. Țiclea, L. Georgescu, Dreptul muncii, editia a VIII-a, revazuta si adaugita – 2022, Editura Universul Juridic, București, 2022, pag.477

[9] A se vedea și Al. Țiclea, Răspunderea disciplinară în raporturile de muncă. Legislație. Doctrină. Jurisprudență, ediția 1, Editura C. H. Beck, București, 2018

[10] A se vedea și Al. Țiclea, Codul muncii adnotat, Editura Hamangiu, București, 2007, pag.775

răspunderii disciplinare, este stabilită numai după ce salariatul a săvârșit o abatere disciplinară.

BIBLIOGRAPHY

1. Athanasiu A., Vlăsceanu A.M., Dreptul muncii. Note de curs, Editura C.H. Beck, 2017;
2. Barac, L., Răspunderea și sancțiunea juridică, Editura Lumina Lex, București, 1997;
3. Bogdan, T., Probleme de psihologie juridică, Editura Științifică, București, 1993;
4. Dima L., Dreptul muncii, Editura C.H. Beck, București, 2017;
5. Dogaru, I., Elemente de teoria generală a dreptului, Editura Oltenia, Craiova, 1994;
6. Dorneanu V., Dreptul muncii. Partea generala, Editura Universul Juridic, Bucureşti, 2012;
7. Mihai, Gh. C., Introducere în Teoria dreptului, Editura Timpolis, Timișoara, 2000;
8. Mihai, L., Teoria dreptului, Ediția 2, Editura All Beck, București, 2004;
9. Ștefanescu, I.T., Tratat de dreptul muncii, vol.I, Editura Lumina Lex, București, 2003;
10. Ţiclea A., Tratat de dreptul muncii, Editura Universul Juridic, Bucureşti, 2015;
11. Țiclea A., Codul muncii adnotat, Editura Hamangiu, București, 2007;
12. Țiclea, A., Georgescu, L., Dreptul muncii, editia a VIII-a, revazuta si adaugita – 2022, Editura Universul Juridic, București, 2022;
13. Țiclea, A., Răspunderea disciplinară în raporturile de muncă. Legislaţie. Doctrină. Jurisprudenţă, ediţia 1, Editura C. H. Beck, București, 2018;
14. Vartolomei, B., Dreptul muncii. Curs universitar, Editura Universul Juridic, Bucureşti, 2016.

THE CONFLICTS INSIDE THE ORGANIZATION AND USING THEM AS A POSITIVE FORCE TOWARD PERFORMANCE

Oriana Helena Negulescu
Lecturer, PhD, ,,Transilvania" University of Brașov

Abstract: In our days, when all businesses have to face the challenges of tough competition and fight for the markets, the managers and also the employees have to deal with difficulties, pressure, concern, dissatisfaction, frustration, or other problems that more or less, are leading to grievances or conflicts between the managers and employees. Communication may be the main way to avoid conflicts, but this is not a single strategy. This paper aims to present the main aspects of conflict management, some of the primary sources of conflicts in organizations, and the main strategies the management could apply to avoid or solve the conflicts. Because, in certain conditions, conflicts may be a positive force towards performance, some of the benefits of conflicts are underlined. The research methodology is based on references, observations, analysis, synthesis, and conceptualizations.

Keywords: conflict, organization, management, strategy, performance

1. Introduction

Although there are seemingly endless reasons for conflict, they generally surround the underlying needs of all people, including physical, intellectual, emotional, social, and spiritual (Miller & Miller, 1997; Townsend, 2010). How we approach and communicate these issues often determines the outcome.

The world is experiencing rapid change, which marks conflicts between people and ways of solving them. A frequently encountered type of conflict nowadays is the one that occurs at the level of an organization's employees. The immediate result is, more often than not, a decrease in their work output and a reduction in the quality of the work performed.

Conflict is a procedural social phenomenon generated by a disagreement, misunderstanding, or clash of interests between two interdependent parties (persons, groups), manifesting incompatibilities regarding goals, values, resources, needs, or personality traits.

Multiple scientific studies by researchers suggest that conflict situations at the organizational level are an inevitable fact of organizational life. As stated by Kolb and Putnam (1992) and Roche et al. (2014), conflict situations have significant implications in organizations and at the individual level, with repercussions at the level of society in general. Amason (1996) also believes that conflict is a central feature of social life and has been shown to impact several social-cognitive elements (e.g., person memory, affiliation, prosociality) for those involved in conflict situations at the organizational level. However, how can the effects of appropriate conflict management serve higher-order social behavior through goal-directedness that reflects group-level interpersonal synchrony, capable of influencing task performance in a collaborative environment? This fact translates into creating a group of individuals willing to work together to create a sustainable organization permanently built from a shared vision oriented towards viable solutions beneficial to organizational development.

Observations made over decades, starting in the 1950s, have shown that conflict situations can represent, in addition to potential organizational dysfunctions, a constructive force with potential benefits for the organization.

In this context, this paper's approach to organizational conflicts follows the conceptualization presented in Fig. 1.

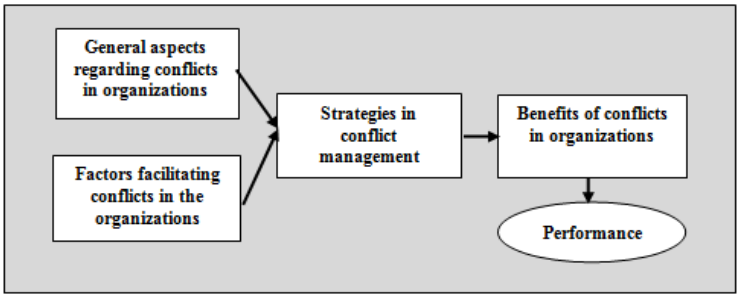
General aspects regarding conflicts in organizations
Factors facilitating conflicts in the organizations
Strategies in conflict management
Benefits of conflicts in organizations
Performance

Fig. 1 Conceptualizing the approach to conflicts in organizations
(Source: own concept)

The applied methodology is based on the study of references, analysis, synthesis, and conceptualization.

2. General aspects regarding conflicts in organizations

Conflict can be defined as a discrepancy of opinions between two or more parties, be they individuals or groups, where each aims to impose its perspective or objective, simultaneously blocking the similar actions of the other parties (Mathis et al., 2016). According to Moldoveanu (2002), the conflict represents a confrontation of incompatible interests at the level of groups or individuals in an organization, which collaborate to achieve a mission or an objective and which leads to the initiation of new actions.

Over time, approaches to conflict have evolved with a shift in focus from the problem that generates the conflict to how it is managed. When two or more parties within the organization must interact to accomplish a task, decide, achieve a goal, or solve a problem, the parties' interests diverge. The actions of one party lead to adverse reactions from the other, and conflict arises. Next, the parties involved in the conflict (individuals or groups) influence their colleagues, collaborators, or friends, who can choose to join their camp or remain on standby. As conflict remains unresolved, both organizational performance and interpersonal relationships are affected.

Every organization has an optimal level of conflict, which is correlated with positive performance. Too low a level of conflict can generate general disinterest and apathy, making it difficult to achieve change, and the persistence of such a situation can call into question the organization's survival. Conversely, excessive conflict can have the same limiting consequences, as too frequent and intense conflicts involving exaggerated ambitions reflect diverging interests, character incompatibilities, and poor management.

The traditional approach, also known as classical, perceives conflict as dysfunctional, an evil we should eliminate as quickly as possible. This perspective considers conflict as harmful and consuming time and energy, proposing eliminating the causes to avoid it. This view represents a simplistic understanding of conflict and an outdated evaluation standard, as it questions the conflict itself, neglecting how to manage it (Neculau, 2000).

Thus, conflict is considered a natural and accepted outcome, perceived as both positive and negative. According to this perspective, a leader should not eliminate all conflicts at all costs but only those representing natural obstacles to achieving the organization's goals.

Therefore, conflict is inevitable and essential, a significant motivating force for innovation and change. This view encourages leaders to stimulate organizational change by provoking conflict. For an effective management of conflict situations, identifying the causes is essential to capitalize on the positive effects and reduce the negative consequences (Johns, 2006). The author believes leaders should encourage conflict to initiate positive organizational change. Effective management of conflict situations requires a proactive

approach and a deep understanding of their causes. Identifying the origin of the conflict allows for effective interventions that capitalize on its positive aspects and minimize its negative consequences.

Pondy (1967) characterizes conflict as an inevitable factor of human existence. He defines interpersonal conflict and argues that interpersonal communication skills can efficiently and effectively resolve conflict situations, which can prove useful in the long run.

Putnam and Poole (1987) developed a delineation of organizational conflict to frame and provide an overview of organizational conflict at three levels: interpersonal, intergroup, and inter-organizational. Likewise, Lewicki et al. (1992) identified and classified approaches to conflict in terms that facilitated the creation of 44 significant models in the field of conflict as well as negotiation processes. Each model was described, classified as descriptive or normative, and evaluated. Discussion of these models brings to the surface several significant, but often implicit, assumptions about conflict and its management, insufficient link between descriptive and normative efforts, and an extreme emphasis on model creation over model testing.

Wall and Callister (1995) reviewed the literature on the causes and effects of conflict and the roles of individuals and groups of individuals in conflict management. Their studies revealed that conflict situations can be managed by the parties in dispute themselves, managers, or other third parties.

Despite these thorough accounts of the state of the art in organizational conflict and the longevity of the field as a research topic, we rarely encounter discussions of the meaning of conflict.

When we approach conflict from a systemic perspective, we see that the many different definitions of conflict come from diverse philosophical, methodological, and theoretical positions and are an inevitable consequence of diverse social science practices. These different positions involve endless disputes about their proper uses by their users.

Thus, the biggest problem is not the many different definitions of the term conflict, but the lack of a logical relationship in how scholars conceptualize the term. This lack breeds the tacit assumption that we all know – and all agree – what conflict is. In other words, the failure to be specific about the meaning of "conflict" creates ambiguity and obscures conceptual advances in conflict research rather than the absence of agreement on a standard definition of conflict.

According to works done by DeChurch et al. (2013), de Wit et al. (2012), and O'Neill et al. (2013), current debates about conflict in the organizational conflict literature revisit the divisions of sociology from the 1950s, asking whether the conflict is a negative phenomenon that is destructive and disruptive or a constructive process with positive consequences.

Conceptions of conflict in the modern history of conflict research are highlighted by Sheppard L. and Aquino K. (2013), who use systemic tracing to question the dominant values of current conceptions in the history of knowledge. "Conflict," however it is conceptualized in the literature, can be analyzed using a genealogical approach to recording movements.

For Burrell G. (1996), movements record shifting attention and meanings in a theoretical domain. Investigating movements and changes in the genealogy of conflict research reveals distinct changes.

Second, how conflict research can benefit from a more reflexive approach to studying organizational conflict. According to Bendersky C. and Hays N. (2012), positions in their group's social hierarchy – as a key group process affecting group task performance. Using mixed research methods, the characteristics of conflicts were qualitatively identified. Thus it was concluded that conflict situations exert a negative main effect, moderate the effects of group performance, and harm performance by undermining information sharing.

According to Pastor and Bréard ( ), the productive aspects of conflict are Stimulating the energy level at the team level, allowing creativity, stimulating the will, and Encouraging and supporting research to identify the most viable solutions.

Therefore, managers must learn to apply in-depth the multiple possibilities to solve a conflict from the beginning constructively, or, instead, use them, if the situation requires it, to develop the organization, giving positive connotations to any conflict that can bring benefits.

Moving beyond the one-dimensional view of conflict as a disruptor of order, researchers focused on its dynamics and positive consequences. This trend began with Coser (1956), who argued that conflict is not always socially destructive but rather an essential mechanism for the positive evolution of society.

There is the hypothesis of two types of conflicts: task conflict and relational conflict within the team. (Block, 2022) Task conflict is a difference in opinion on how a task should be done (a debate over the right strategy for a project or a difference of opinion about allocating resources), which can be constructive. Relationship conflict involves interpersonal disagreement and can be dysfunctional. According to O'Neill et al. (2013), relational conflict negatively affects performance by decreasing the effectiveness, creativity, and quality of the decision-making process, and task conflict is seen as healthy and necessary because it stimulates discussion and prevents consensus, leading to improved decision-making, efficiency, and work team performance.

This hypothesis can be summarized by Tjosvold's (2006, p.92) statement: "Through conflict, teams can be productive and performance-oriented and leaders more effective." The situation and the desired outcome depend on how to arrive at the "right" type of conflict to facilitate the rapid achievement of specific goals.

The recent contributions of Lê and Jarzabkowski (2014) and Weingart et al, (2015) emphasize the importance of correctly diagnosing conflicts and capitalizing on them through a series of alchemizations to facilitate achieving expected results. The preferred methodology is through survey instruments designed to measure the types and intensity of conflicts.

3. Factors facilitating conflicts in the organizations

Several factors are known to facilitate organizational conflict (Miles, 1980; Lewicki et al., 2005; Ghiorghiu, 2006; Ecampus, 2024) that are presented in Fig. 2. Thus, the main factors that lead to conflicts in organizations (Ghiorghiu, 2006; Lewicki et al., 2005; Ecampus, 2024) are personality differences, wrong perception, incompatible goals, organization structure, contradictory roles, task interdependence, employment situations, reward systems, power relations, rivalries, limited resources.

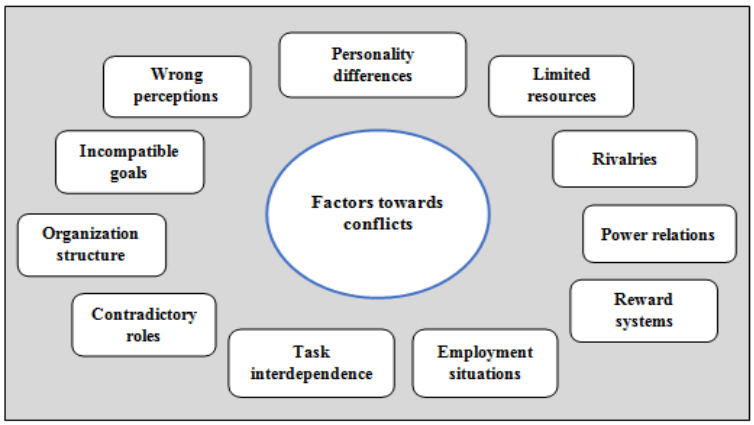

Fig. 2 Factors to Facilitate Organizational Conflicts
(Source: own concept)

Personality differences. People think and act differently, and others see the world differently. In addition to personality, various individual differences, such as personal abilities, traits, and skills, can influence interpersonal relationships in no small way. Individual dominance, aggressiveness, authoritarianism, and tolerance for ambiguity all seem to affect how an individual deals with potential conflict.

The wrong perceptions. Perceptual errors can distort the realistic assessment of situations and facts, disrupting relationships within the group and generating conflicts. Thus, distorted interpretations can lead to misunderstandings and damage to effective team collaboration.

Incompatible goals. Incompatible goals often arise because of the different ways department managers are compensated.

Organizational Structure. Conflict tends to take different forms depending on an organization's structure. A structure can lead to confusion as the company is divided geographically into different units, ambiguities when it is unclear exactly where responsibility for something lies, and status inconsistencies among the parties involved.

Contradictory roles. Role conflict is a significant challenge because associating or assigning conflicting roles can undermine social relationships. When the individual finds himself in a situation where multiple, often contradictory, roles are imposed on him, he may feel difficulty managing his expectations and responsibilities, thus generating tensions within the organization. When a viable compromise is not reached between the individual's expectations and the demands associated with the role, an intra-role conflict may arise as a value conflict.

Task interdependence. When achieving your goal requires reliance on others to perform their tasks, the extent of task interdependence among individuals or groups is greater. A minor disagreement can very quickly become a significant issue.

Precarious employment situations. Precarious employment situations (Woodcock & Graham, 2020; Chafe & Kaida, 2020; Fan et al., 2019; Ahmed, 2021; Babb, 2021) due to financial insecurity, labor devaluation, and mental and physical health challenges could generate frustration and possible conflicts.

Differences in performance criteria and reward systems. The system of rewards and punishments implemented within organizations can have unexpected and even adverse consequences, contributing to the deterioration of the work climate and generating conflicts in the team.

Power relations. Power relations can be a source of both cooperation and conflict. As long as power relations are mutually accepted, the risk of conflict is reduced. However, refusing to play by the rules can turn cooperation into competition and conflict. Two forms of power, coercion, and reward, can nip conflict in the bud, especially when subordinates do not recognize them as management techniques.

Rivalries between specialists and managers. Managers may perceive they have the necessary skills to solve any department problem. At the same time, specialists believe that those with specialized knowledge should handle problems specific to their work. This divergence of vision can fuel tension and conflict in the organization.

Limited resources. Resources such as money, time, and equipment are often scarce (or they are perceived to be scarce). Competition among people or departments for limited resources is a frequent cause of conflict.

4. Strategies in conflict management

Managing conflicts within an organization is an essential responsibility for managers, and their strategies play an important role in effectively dealing with tense situations. In this context, Blake and Mouton (1964) developed distinct conflict management strategies and

methods, providing managers with varied tools to deal with various challenges. We also added appropriate communication methods (Lewicki et al., 2005) (Fig. 3).

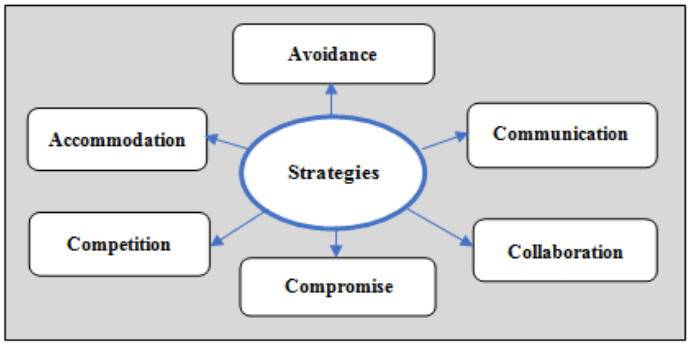

Fig. 3 Strategies in conflict management

(Source: after Blake and Mouton, 1964, completed)

Avoidance is a strategy adopted when the parties involved are not ready to express their disagreement or conflict openly. In organizations characterized by a fear of managers or strained relationships between superiors and subordinates, avoidance may be a pragmatic option, postponing conflict resolution until the parties involved feel more comfortable addressing the issue.

Accommodation, conversely, refers to overcoming differences and focusing on areas of agreement to maintain a positive interpersonal relationship. This strategy may be preferred when relations between the parties are more important than differences of opinion, promoting harmony and cooperation at the expense of conflict escalation.

The competition represents a strategy in which each participant aims to achieve his goals at the expense of others but within a firm normative framework that prevents the escalation of hostilities and aggressive behaviors. This approach can be practical in environments characterized by inevitable competition while maintaining order and discipline.

Compromise involves each participant partially giving in, temporarily renouncing certain initial demands, to find a mutually acceptable solution. It is a balanced and flexible approach involving mutual concessions to reach an acceptable solution.

Collaboration focuses on using problem-solving mechanisms to address existing differences directly. This strategy involves the active participation of all parties in identifying and implementing solutions to solve the fundamental problems.

Communication methods include open and constructive dialogue, mediated discussions, and establishing clear communication rules. When the manager identifies a conflict of a functional type, that is, one that makes positive or constructive contributions to the organizational dynamics, his approach must aim to stimulate the creative energies of the parties involved (Lewicki et al., 2005).

In this context, the manager can promote open and constructive dialogue, encouraging the active involvement of those searching for innovative solutions. Managing this type of conflict focuses on harnessing the diversity of opinions and approaches to help improve organizational processes and relationships.

Conversely, when the conflict is identified as dysfunctional, it produces destructive or adverse effects, and the manager must adopt an approach to reduce these undesirable consequences. In this situation, the priority is to identify the root causes of the conflict and apply strategies designed to calm tensions and restore balance within the organization. This may involve facilitating mediated discussions, establishing clear communication rules or implementing conflict resolution processes. In both cases, the manager must adopt a flexible and adaptable approach depending on the specifics of each conflict, given that these situations can vary in complexity and intensity.

An effective conflict manager identifies and classifies the types of conflicts and uses appropriate strategies to transform these situations into opportunities for developing and improving the work environment (Lewicki et al., 2005).

5. Benefits of conflicts in organizations

Positive conflict can improve problem-solving, clarify issues, increase participant involvement and commitment, and improve decisions or outcomes. The key is managing conflict to bring about these positive effects (Cipriano, 2012).

Fortunately, not all conflict is negative. Positive conflict can improve problem-solving, clarify issues, increase participant involvement and commitment, and improve decisions or outcomes. The key is managing conflict to bring about these positive effects (Cipriano, 2012).

Higgerson (1996) wrote that "if mutual trust exists among colleagues, and faculty air differences openly and constructively, there is less opportunity for destructive conflicts to escalate because individuals are less prone to perceive differences of opinion as personal attacks or components of some hidden agenda."

Five of the most important benefits related to workplace conflict are stated by Boyle (2017): earlier problem identification, better problem-solving, healthy relationships, morale, and commitment, improved productivity, personal growth, and insight.

1. *Earlier Problem Identification*. Thoughtful managers can watch for patterns in the workplace and engage early with the involved staff before a full-fledged conflict disrupts the workplace. Similarly, conflict can identify practices and processes that need improvement or replacement.

2. Better Problem-Solving. If staff members learn to engage with these conflicts constructively, disagreements will be normalized and seen as an important part of joint problem-solving. If everyone feels comfortable expressing their views, more ideas will be generated, and differences of opinion will become opportunities to hone and improve ideas into workable solutions.

3. Healthy Relationships, Morale, and Commitment. **Conflict that is denied, avoided, suppressed, or handled ineffectively can harm relationships. On the other hand, if staff feel comfortable raising differing views, concerns, or complaints and** see that they are heard and respected by their peers and management, their relationships with each other and the organization can be strengthened.

4. Improved Productivity. Well-managed conflict will free people to focus on their jobs rather than tensions in the office, leading to higher productivity, efficiency, and effectiveness.

5. Personal Growth and Insight. Conflictual situations can help us learn more about ourselves and others. We can also learn about our work colleagues during conflict. It may be helpful to know, in advance, how they react in certain situations and consider that information when we work with them in the future.

In addition, diversity of thinking can give a chance to start looking at new and creative ways of solving problems. (Edgar, 2022) Also, emotional intelligence in conflicts allows employees to express their true feelings. Employees who feel predominantly negative emotions such as mistrust, grievance, anger, and fear must be allowed to vent out repeatedly. (Abbas, 2022) It indicates that the team is leveraging diversity for better performance. (Burcus, 2023)

Conclusion

In any organization, conflicts, disagreements, and contradictions caused by different ideas, tendencies, and interests, mainly used in solving various technical, economic, organizational, and organizational problems, depending on the situation, appear and manifest themselves. Coping with conflict can require varying amounts of mental, emotional, and physical energy (Miller & Miller, 1997).

To successfully address conflict within the organization, a manager must adapt his strategy according to the type of conflict encountered and its impact on the parties involved. Identifying the type of conflict is the first important step in managing the situation effectively.

Managing a conflict requires a clear understanding of what the dispute is really about. Good communication and engagement are keys to successfully managing conflict. When issues are not addressed quickly, tension is heightened, resolution is delayed, and collateral damage increases. The best approach to managing conflict is informal (Cipriano, 2012).

Effective conflict management can increase company performance based on conflicts' benefits.

BIBLIOGRAPHY

Abbas, T. (2022). Positive and Negative Consequences of Conflict at Workplace, https://changemanagementinsight.com/positive-and-negative-consequences-of-conflict-at-workplace/.

Ahmed, S. (2021). *Complaint!*. Duke University Press.

Amason, A. C. (1996). Distinguishing the effects of functional and dysfunctional conflict on strategic decision making: Resolving a paradox for top management teams. *Academy of Management Journal, 39*(1), 123–148. https://doi.org/10.2307/256633.

Bendersky, C., & Hays, N. A. (2012). Status conflict in groups. *Organization Science, 23*(2), 323–340. https://doi.org/10.1287/orsc.1110.0734

Blake, R. R., & Mouton, J. S. (1964). *The Managerial Grid: The Key to Leadership Excellence*. Houston: Gulf Publishing Company

Block, M.S. (2022) Task Conflict, The Conflict Your Organization Wants, https://brighterstrategies.com/blog/task-conflict-your-organization-wants-it/.

Boyle, K. (2017) 5 Benefits of Workplace Conflict, https://irc.queensu.ca/5-benefits-of-workplace-conflict/.

Burrell, G. (1996). Normal science, paradigms, metaphors, discourses, and genealogies of analysis. In S. R. Clegg, C. Hardy, & W. R. Nord (Eds.), *Handbook of organization studies* (pp. 642–658). Sage Publications, Inc.

Cipriano, R. (2012). Positive Effects of Conflict, in *Academic Leader* 28.9(2012)4,5 © Magna Publications.

Coser, L. A. (1956). *The functions of social conflict*. London: Routledge and Kegan Paul.

de Wit, F. R. C., Greer, L. L., & Jehn, K. A. (2012). The paradox of intragroup conflict: A meta-analysis. *Journal of Applied Psychology, 97*(2), 360–390. https://doi.org/10.1037/a0024844.

DeChurch, L. A., Mesmer-Magnus, J. R., & Doty, D. (2013). Moving beyond relationship and task conflict: Toward a process-state perspective. *Journal of Applied Psychology, 98*(4), 559–578. https://doi.org/10.1037/a0032896

Ecampus (2024). Common Sources of and Response to Conflict in the Workplace, https://ecampusontario.pressbooks.pub/conflictmanagement/chapter/1-3-common-sources-of-and-response-to-conflict-in-the-workplace/.

Edgar, L. (2022). What are the Positive Effects of Conflict in the Workplace? https://www.linkedin.com/pulse/what-positive-effects-conflict-workplace-lucy-edgar/.

Fan, W., Lam, J., & Moen, P. (2019). Stress proliferation? Precarity and work-family conflict at the intersection of gender and household income. *Journal of Family Issues*, *40*(18), 2751–2773. https://doi.org/10.1177/0192513X19862847

Gheorghiu, M.S. (2006). The causes and consequences of organizational conflict. *Journal of Social Psychology*, no. 1.

Lê, J.K., Jarzabkowski, P.A. (2014), The Role of Task and Process Conflict in Strategizing. *British Journal of Management*, 26(3), 439–462,

Johns, G. (2006). The Essential Impact of Context on Organizational Behavior. *Academy of Management Review*, 31(2), 386-408.

Kolb, D. M., & Putnam, L. L. (*1992*). The multiple faces of conflict in organizations. *Journal of Organizational Behavior*, 13(3), 311–324.

Bendersky, C., Bear, J., Behfar, K., Weingart, L. R., Todorova, G., & Jehn, K. A. (2014). Identifying gaps between the conceptualization of conflict and its measurement. In O. B. Ayoko, N. M. Ashkanasy, & K. A. Jehn (Eds.), *Handbook of conflict management research* (pp. 79–89). Edward Elgar Publishing. https://doi.org/10.4337/9781781006948.00012.

Lê, J. K., & Jarzabkowski, P. a. (2014). the Role of Task and Process Conflict in Strategizing. *British Journal of Management*, 26(3), 439–462.

Lewicki R., Weiss S., Lewin D. (1992). Models of conflict, negotiation, and third-party intervention: A review and synthesis. *Journal of Organizational Behavior*, 13, pp. 209-252.

Lewicki, R., Gray, B. & Elliott, M. (2003) *Making sense of intractable environmental conflict: Concepts and cases*. Washington, DC: Island Press.

Mathis, R. L., Nica, P. C., & Rusu, C. 2016. Managementul resurselor umane [Human Resource Management]. Editura Economică.

Miles, R. (1980). *Macro organizational behaviour*. Scott Foresman.

Miller, S., & Miller, P. A. (1997). *Core communication: Skills and processes*. Evergreen, Co: Interpersonal Communication Programs, Inc.

Moldoveanu, G. (2002). *Managementul conflictelor în organizații*. [Conflict management in organizations], Editura Economică.

Neculau, A. (2000). *Conflictologie. Teorie și practică*.[Conflictology. Theory and practice] Editura Polirom: Iași.

O'Neill, T. A., Allen, N. J., & Hastings, S. E. (2013). Examining the "Pros" and "Cons" of Team Conflict: A Team-Level Meta-Analysis of Task, Relationship, and Process Conflict. *Human Performance*, 26(3), 236–260. https://doi.org/10.1080/08959285.2013.795573.

Pastor, P., Bréard, R. (2004). *Gestion des conflits. La communicatin a l'epreuve*, Ed. UAISONS.

Pondy, L. R. (1967). Organizational Conflict: Concepts and Models. *Administrative Science Quarterly*, 13, 296-320. http://dx.doi.org/10.2307/2391553.

Putnam, L. L., & Poole, M. S. (1987). Conflict and negotiation. In F. M. Jablin, L. L. Putnam, K. H. Roberts, & L. W. Porter (Eds.), *Handbook of organizational communication: An interdisciplinary perspective* (pp. 549–599). Sage Publications, Inc.

Roche, W. K., & Teague, P. (2014). Conflict Management Systems. In W. K. Roche, P. Teague, & J. S. Colvin (Eds.), *The Oxford Handbook of Conflict Management in Organizations* Oxford University Press.

Sheppard L., Aquino K. (2013). Sisters at Arms: A Theory of Same-Sex Conflict and Its Problematization in Organizations, Journal of Management 43(3), DOI:10.1177/0149206314539348.

Tjosvold, D., Johnson, D. W., Johnson, R. T., & Sun, H. (2006). Competitive motives and strategies: Understanding constructive competition. *Group Dynamics: Theory, Research, and Practice, 10*(2), 87–99. https://doi.org/10.1037/1089-2699.10.2.87.

Townsend, M. (2010). *Starved stuff: Feeding the 7 basic needs of healthy relationships*. Townsend Relationship Center.

Wall, J. A., & Callister, R. R. (1995). Conflict and its management. *Journal of Management, 21*(3), 515–558. https://doi.org/10.1177/014920639502100306.

Weingart, L.R., Behfar, K.J., Bendersky, C., Todorova, G., Jehn, K.A. (2015) The directness and oppositional intensity of conflict expression, *Academy of Management Review*, Vol. 40, No. 2, 235–262. http://dx.doi.org/10.5465/amr.2013-0124.

RESEARCH REGARDING THE PEDOGENETIC PROCESSES FROM PICIOR DE MUNTE PLAIN

Raluca Leotescu
Prof., PhD, "Ion Luca Caragiale" National College, Ploiești

Abstract: Picior de Munte Plain is located in the central-northern part of the Romanian Plain, between the valleys of Sabar to the south, Cobia to the west, and Dâmboviţa to the east. Due to its morphometric characteristics, it represents a continuation towards the southeast of the Cândeşti Piedmont, from which it is also differentiated by the way of formation. The soils of the Picior de Munte Plain are the result of the long-term action of pedogenetic factors and and the pedogenetic processes, which intertwine and influence each other. The relief is in the form of a terminal piedmont plain, slightly inclined in the NW - SE direction, with altitudes that vary between 340-320 m, in the North-West part and 170 m, in the South-East part. The parent materials are represented, in general, by clay or clay-loamy deposits, which determine the predominant formation of soils from the class of luvosols. The climate, through its characteristic elements (temperature, precipitation, and winds), is favorable to the solification process. Only in depression areas does the water from precipitation stagnate on the surface, which has a negative influence on the solidification process. The freatic level influences the lower part of the soil profile only in the river meadows. To the pedogenetic conditions characteristic of the studied region, some human interventions are added to improve the production capacity of the soils. The research objectives were based on the determination of the main types of soils and their physical and chemical properties, as well as the identification of the soil types that provide the best conditions for increasing the productivity of the most recommended crops in the "Picior de Munte" Plain.The materials and methods used were focused on the detailed knowledge of the pedogenetic processes that led to the formation of the soil in the plain.The pedogenetic factors, analyzed, through their variation and interpenetration, determined the intense manifestation of some physical, chemical, and biochemical processes of matter transformation. Thanks to them, the different mineral and organic components of the soil are formed and the accumulation or displacement of some substances takes place in depth, which causes the separation of some layers called horizons. The processes that lead to the differentiation of the horizons and the development of the soil profile, known as pedogenetic processes, are bioaccumulation, the processes of eluviation - illuviation, alteration, gleasing, and stagnogleizing and vertical processes. In these environmental conditions, a very varied soil cover was formed within the Picior de Munte Plain, represented by 5 classes and 12 types of soil. The main types of soils in the plain are luvisols, cambisols, hydrosols, protisols, and pelisols.

Keywords: piedmont plain, bioaccumulation, illuviation-eluviation, , gleyzation, vertic processes

1) INTRODUCERE

Câmpia Picior de Munte, este aşezată în partea central-nordică a Câmpiei Române, între văile Sabarului la sud, Cobiei la vest şi Dâmboviţei la est. Prin caracterele morfometrice pe care le are, ea reprezintă o continuare spre sud-est a Piemontului Cândeşti de care se diferenţiază şi prin modul de formare. (Bugă Dragoș și Ion Zăvoianu, 1974)

Scopul cercetării solurilor din această câmpie a fost identifiarea factorilor și proceselor pedogenetice care au stat la baza formării lor.

2) MATERIALE ȘI METODE

Stabilirea limitelor Câmpiei Picior de Munte din punct de vedere morfologic a necesitat investigaţii multiple, bazate pe observaţii şi cartări directe, cât şi pe interpretarea unor materiale documentare.

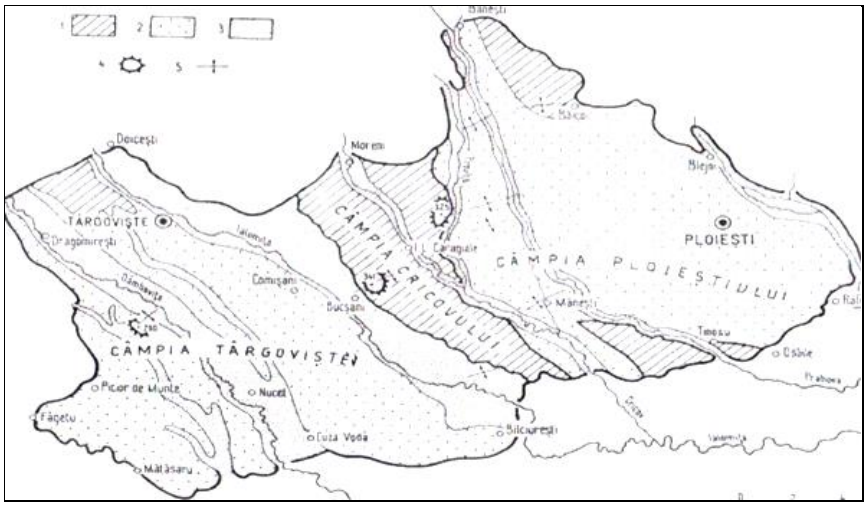

Figura nr.1 Câmpia Târgovişte-Ploieşti (după Geografia României, vol V, 2005)

În scopul fundamentării tehnico-ştiinţifice a măsurilor ameliorative şi de folosire raţională a solurilor se impune cunoaşterea tuturor factorilor naturali şi antropici ce vizează factorii pedogenetici şi procesele pedogenetice, acestea stabilind condiţiile de apariţie şi repartiţie a solurilor în teritoriu.

Cercetarea a continuat cu identificarea factorilor pedogenetici, a principalelor caracteristci morfometrice ale terenului, caracteristici climatice şi hidrologice.. Factorii pedogenetici care au determinat formarea solurilor din Câmpia Picior de Munte. sunt: rocile, relieful, clima, apele de suprafaţă şi apele freatice, vegetaţia, fauna şi timpul. La acestea se mai adaugă şi omul prin activitatea sa productivă.

3) OBIECTIVELE CERCETĂRII:

1) Determinarea principalelor tipuri de soluri şi a proprietăţilor fizice şi chimice ale acestora,

2) Identificarea tipurilor de soluri care oferă cele mai bune condiţii pentru creşterea productivităţii la varză şi salată verde, acestea reprezentând culturile cele mai recomandate în Câmpia Picior de Munte

4) REZULTATE ŞI DISCUŢII

Solurile câmpiei sunt rezultatul acţiunii îndelungate a factorilor de mediu care se întrepătrund şi se influenţează reciproc. Acești factori sunt evidențiați de: relief, alcătuire petrografică, climă, vegetație, timp, la care se adaugă omul. Relieful se prezintă sub forma unei câmpii piemontane terminale, uşor inclinată pe directia NV – SE, cu altitudini care variază intre 320-340 m in partea de Nord-vest şi 170 m in partea de sud-est. Materialele parentale sunt reprezentate, in general, prin depozite argiloase sau argilo – lutoase, care au determinat formarea predominantă a solurilor din clasa luvosoluri.Clima, prin elementele sale caracteristice (temperatură -10,4°C, precipitaţii-556.4 mm/m^2) şi vânturi, este favorabilă procesului de solificare.

Râurile care străbat Câmpia Picior de Munte aparţin bazinului hidrografic al râului Argeş. În cadrul reţelei hidrografice se detaşează râul Dâmbovita, care îşi are obârşia în zona carpatică şi este cel mai important afluent al râului Argeş, atât ca debit, cât şi ca lungime. Apele freatice se caracterizează printr-o strânsă legătură cu clima şi morfologia reliefului In locurile unde acestea se găsesc la adâncime mică condiţionează apariţia unor soluri cu exces de umiditate şi a unor specii vegetale higrofile Numai in zonele depresionare apa din

precipitaţii stagnează la suprafaţă, ceea ce are o influentă negativă asupra procesului de solificare. Nivelul freatic influentează partea inferioară a profilului de sol doar in luncile râurilor. Condiţiilor pedogenetice caracteristice regiunii studiate li se adaugă şi unele intervenţii ale omului pentru imbunătăţirea capacităţii de producţie a solurilor. Factorii pedogenetici, analizaţi, prin variaţia şi întrepătrunderea lor, au determinat manifestarea intensă a unor procese fizice, chimice şi biochimice de transformare a materiei. Datorită acestora, se formează diferitele componente minerale şi organice ale solului, are loc acumularea sau deplasarea unor substanţe pe adâncime, ceea ce determină separarea unor straturi denumite orizonturi.

Procesele care duc la diferenţierea orizonturilor şi la dezvoltarea profilului de sol, cunoscute sub denumirea de procese pedogenetice, sunt: bioacumularea, procesele de eluviere – iluviere, alterarea, gleizarea și stagnogleizarea și procesele vertice.

4.1. PROCESELE DE BIOACUMULARE

Bioacumularea este un proces general, caracteristic tuturor solurilor. Acest proces constă în acumularea de substanţe organice la partea superioară a profilului de sol, unde se formează un orizont bioacumulativ.

In cadrul teritoriului studiat, cantitatea de precipitaţii este suficientă pentru a favoriza dezvoltarea unui covor ierbos bine încheiat, fapt pentru care bioacumularea este destul de intensă şi se manifestă până la adâncimea de 25-30 cm, ceea ce permite separarea unui orizont A foarte bine conturat. (foto 4.11 si 4.1.2) In funcţie de conţinutul de humus, acest orizont se poate prezenta sub formă de A molic (Am) sau A ocric (Ao).

Orizontul Am este mai bogat în humus (3-5%), motiv pentru care prezintă o culoare mai închisă, este mai bine structurat (grăunţos, chiar glomerular) şi afânat. Acest orizont se întâlneşte numai în cazul subtipului molic de la aluviosolurile din lunca Dâmbovitei.

Orizontul Ao se deosebeşte de Am prin faptul că are un conţinut mai redus de humus (1-3%), de unde rezultă culoarea mai deschisă, structurarea mai slabă şi grosimea mai redusă. De cele mai multe ori, grosimea orizontului Ao corespunde cu grosimea orizontului A prelucrat (18-25 cm).

Orizontul Am fiind mai profund (25-35 cm) se compune din A prelucrat, la care se adaugă un strat nederanjat, denumit A natural

Foto nr.4.1.1Bioacumulare sub vegetaţia ierboasă
Foto nr.4.1.2 Bioacumulare sub vegetaţia de pădure

Sub vegetaţia forestieră se produce o acumulare intensă de resturi organice (frunze, crengi, rădăcini) care se transformă mult mai greu în humus, mediul mai umed şi răcoros încetinind foarte mult acest proces. În această situaţie se formează un orizont organic, care se notează cu litera O. (figura 4.1.3)

Foto.4.13.Formarea orizonturilor organice sub vegetaţia forestieră

4. 2 PROCESELE DE ELUVIERE – ILUVIERE

Eluvierea constă în spălarea sub influenţa apei a unor componenţi din partea superioară a profilului de sol, iar iluvierea în depunerea acestora mai în adâncime.

Datorită eluvierii s-au format strate sărăcite în componenţii spălaţi, denumite orizonturi eluviale, iar ca urmare a iluvierii strate îmbogăţite în componenţii depuşi, denumite orizonturi iluviale. Prin urmare, manifestarea proceselor de eluviere -iluviere depinde, în primul rând, de cantitatea de precipitaţii, fiind cu atât mai intense cu cât acestea sunt mai mari.

Cantitatea de precipitaţii care cade pe teritoriul comunei Lucieni este suficientă pentru spălarea totală a sărurilor solubile, iar a carbonatului de calciu până la baza profilului de sol, unde se depune sub forma unor mici concreţiuni, formându-se astfel *orizontul C carbonato - iluvial, notat cu Cca.*

În afară de săruri este supusă levigarii şi argila, care prin eluvierea din orizontul de suprafaţă şi iluvierea mai în adâncime duce la formarea *orizontului B argilo-iluvial sau B textural, notat cu Bt.* Acest proces pedogenetic este specific suprafeţelor de relief cu vechimea cea mai mare şi drenaj global bun. Orizontul Bt este diagnostic pentru solurile din clasa argiluvisoluri.

Când migrarea argilei este intensă, deasupra orizontului Bt se formează un orizont eluvial sărăcit în coloizi şi îmbogăţit rezidual în particule grosiere, de obicei cuarţoase, motiv pentru care prezintă o culoare deschisă şi reprezintă orizontul E. In funcţie de intensitatea eluvierii, acest orizont poate fi *E luvic (El),* când eluvierea este mai slabă şi *E albic (Ea),* când eluvierea este mai accentuată.

Asocierea orizonturilor El şi Bt este caracteristică luvosolurilor, iar cea a orizonturilor Ea şi Bt luvosolurilor albice.

4.3 PROCESELE SPECIFICE DE ALTERARE

Alterarea este un proces general care participă la formarea tuturor solurilor. Există însă cazuri când alterarea duce la formarea unor orizonturi specifice, aşa cum este *orizontul B cambic (Bv).*

Acest orizont se formează prin alterarea materialelor parentale care îşi schimbă culoarea şi structura, uneori căpătând un plus de argilă, fără ca aceasta să fie migrată din partea superioară a profilului de sol, ci formată „in situ" (pe loc). O altă caracteristică a acestui orizont este spălarea totală a carbonaţilor datorită apei din precipitaţii ce străbate profilul de sol.

Orizontul Bv este diagnostic, la nivel de tip, pentru duce la formarea unor orizonturi specifice, aşa cum este *orizontul B cambic (Bv).* care este mai bine reprezentat în lunca Dâmboviţei.

4.4 PROCESELE DE GLEIZARE ŞI STAGNOGLEIZARE

Aceste procese au loc în condiţiile unui exces periodic de apă din sol. Excesul de apă freatică determină procese de gleizare, în urma cărora se formează orizontul gleic, notat cu G. Acesta poate fi de doua feluri:

- ***glei de reducere (Gr)***, format în condiţii prelungite de exces de umiditate, ceea ce determină o reducere intensă a oxizilor de fier rezultând culori verzui, albăstrui, vineţii, în proporţie de peste 50% din suprafaţa rezultată prin secţionarea agregatelor de sol;
- ***glei de oxido-reducere (Go)***, format în condiţii alternante de exces de apă şi aerobioză, datorită ridicării şi coborârii succesive a nivelului freatic, situaţie în care compuşii de fier se află în stare redusă; prin urmare, orizontul respectiv prezintă pete verzui, albăstrui, vineţii, determinate de procesele de reducere, dar şi pete roşcate, ruginii, gălbui, datorate proceselor de oxidare.

Pe suprafeţele netede, reprezentate de terasele Dâmboviţei, cu drenaj extern imperfect şi soluri argiloase, se înregistrează exces de apă din precipitaţii, care determină tot procese de reducere, dar care se manifestă la partea superioară a profilului de sol, unde se formează *orizontul stagnogleic, notat cu W. (figura 4.1.4)*

Când intensitatea procesului de reducere este mai slabă, alături de petele de reducere apar şi pete de oxidare. În acest caz se formează un *orizont stagnogleizat,* care se întâlneşte mult mai frecvent decât orizontul stagnogleic şi *se notează cu w.*

Procesele de gleizare şi stagnogleizare caracterizează solurile gleice din luncile râurilor şi solurile stagnogleice formate pe terenurile argiloase, cu drenaj imperfect. De asemenea, caracterizează subtipurile gleizate şi stagnogleizate ale altor tipuri de soluri.

Foto. 4.1.4 Stagnarea apei din precipitaţii pe terenurile cu drenaj extern şi intern imperfect în comuna Dragodana

4.5 PROCESELE VERTICE

Aceste procese sunt caracteristice solurilor formate pe depozite argiloase cu caracter gonflant, aşa cum, în teritoriul cercetat, sunt subtipurile vertice ale solurilor din clasa argiluvisoluri. In această situaţie, în perioadele secetoase ale anului, datorită contracţiei puternice a materialului argilos, în masa solului se formează crăpături largi, de peste 1-2 cm., pe o adâncime de 50-70 cm, ceea ce favorizează apariţia unor elemente structurale mari. In perioada umedă are loc gonflarea, adică dilatarea agregatelor structurale şi închiderea crăpăturilor. In cadrul acestui proces, agregatele structurale exercită o împingere puternică atât pe orizontală, cât şi pe verticală, alunecând unele peste altele, lustruindu-şi feţele şi schimbându-şi poziţia. Repetarea acestor procese determină formarea unui orizont specific, denumit orizont vertic, care se notează cu y, asociat orizontului pe care se grefează, în cazul de faţă Bty.

5. CONCLUZII

În Câmpia Picior de Munte au avut loc diverse procese pedogenetice care au condus la formarea unor tipuri variate de soluri. Aceste procese au fost:

1. Bioacumularea, formarea orizonturilor de tip Am, bogat în humus (3-5%), în cazul subtipului molic de la aluviosolurile din lunca Dâmbovitei dar și a unui orizont Ao, mai redus în humus (1-3%), sub vegetație forestieră unde se formează preluvosolul roșcat tipic, prezent în câmpie în comuna Dragodana.

2. Eluvierea –iluvierea, determină formarea *orizonturilor B argilo-iluvial sau B textural*, specifice pentru solurile din clasa argiluvisoluri. In funcţie de intensitatea eluvierii, acest orizont poate fi *E luvic (El),* când eluvierea este mai slabă şi *E albic (Ea),* când eluvierea este mai accentuată. Asocierea orizonturilor El şi Bt este caracteristică luvosolurilor, iar cea a orizonturilor Ea şi Bt luvosolurilor albice.

3. Alterarea duce la formarea unor orizonturi specifice, aşa cum este *orizontul B cambic (Bv)* specific solului eutricambosol care este mai bine reprezentat în lunca Dâmboviţei.

4. Gleizarea –stagnogleizarea, procese care au loc în condiţiile unui exces periodic de apă din sol, au determinat formarea orizonturilor Gr- Go sau W specifice solurile gleice din luncile râurilor şi solurilor stagnogleice formate pe terenurile argiloase, cu drenaj imperfect

5. Procesele vertice, sunt caracteristice solurilor formate pe depozite argiloase cu caracter gonflant și determină formarea unui orizont specific, denumit orizont vertic, care se notează cu y, în cazul de faţă Bty, specific solurilor vertice.

6) Solurile câmpiei sunt rezultatul acţiunii îndelungate a factorilor de mediu care se întrepătrund şi se influenţează reciproc. În urma cercetărilor realizate în Câmpia Picior de Munte, au fost identificate tipuri și subtipuri de soluri, prezentate in tabelul nr.1.

Procesele analizate vor continua și vor evolua în timp astfel încît vor fi necesare alte acțiuni de cercetare și monitorizare a solurilor din Câmpia Picior de Munte.

Clase şi tipuri de soluri existente in cadrul Câmpiei Picior de Munte

Tabelul nr. 1 Principalele clase și tipuri de soluri

CLASA DE SOL	ORIZONT DIAGNOSTIC	TIPUL DE SOL	SUBTIPUL DE SOL
1. LUVISOLURI	Bt	Preluvosol roşcat (78,80 ha) Luvosol (5256,89 ha) Preluvosol (318,6ha) Luvosol albic (3973,47 ha)	Tipic, Stagnic Vertic, Stagnogleizat Vertic, Stagnic Stagnogleizat, Vertic
2.CAM BISOLURI	Bv	Eutricambosol (1542,75 ha)	Tipic, Gleizat
3.HIDR ISOLURI	G	Gleiosol (43,98 ha) Stagnosol (8563,69)	Tipic, Eutric Vertic
4.PROT ISOLURI	-	Regosol (972,82 ha) Aluviosol	Tipic,Eutric Litic, Calcaric, Gleizat

		fluvisol (2884,59 ha) Aluviosol coluvic (47,66 ha) Litosol (304,20 ha)	Entic, Tipic
5.VERT ISOLURI	-	Sol vertique(694,20 ha)	Stagnogleizat

BIBLIOGRAPHY

1. Bugă Dragoş şi Ion Zăvoianu (1974), Judeţul Dâmboviţa, Ed. Academică, Bucureşti

2. Coteţ Petre (1976), Câmpia Română, Ed. Ceres, Bucureşti

3. Dinu I. (1996), Bazinul râului Dâmboviţa, Ed. Macarie Târgovişte

4. Puiu Ştefan, Ispas Ştefan (1997), Pedologie – manual practic, Ed. Domino, Târgovişte

5. Robescu Valentina-Ofelia (2009), Studii privind managementul planificării şi reconstrucţiei mediului în bazinul superior al râului Dâmboviţa, Teză de doctorat, USAMV, Bucureşti

6. Roşu Alexandru (1973), Geografia fizică a României, Ed. did. şi ped. Bucureşti

TIME AS IMMEDIATE EVIDENCE IN WORK OF KANT AND BERGSON

Niadi-Corina Cernica
Lecturer, PhD, ,,Ștefan cel Mare" University of Suceava

Abstract: Time is, in work of Kant and Bergson, a inner and immediate evidence. So, they oppose to a long tradition who beginns with Aristotle and continues until today sciences, about objective time and measure of motion (Aristotle). Introspection leads to a immediate evidence of own subjectivity, so is a justified method in analysis of ego in philosophy. Kant uses rational arguments for a a priori intuition of time, but he admits that it doesn`t appliesonly to external phainomena, but also to own ego (soul), to our own conscience. Not only external world is "in time". There is a time of own ego, a internal time of ego, different from the time of phainomena. This time is a immediate evidence.
Bergson considers internal time a "pure duration", different the scientific and spatial time, as a base of ego and subjectivity. The problem of internal time, which existence is a immediate evidence, ia a way to ourselves and our deep ego.

Keywords: time, evidence, introspection, intuition, duration

Timpul este în opera lui Kant și Bergson o evidență internă imediată. Ca atare, ei se opun unei tradiții lungi, care începe cu Aristotel și continuă până în știința contemporană, a timpului ca măsură a mișcării (Aristotel) și a timpului obiectiv.

În „Critica Rațiunii Pure", Kant vorbește despre intuiția timpului care se aplică fenomenelor, le organizează temporal, dar care se aplică și eu-lui, activității interne a eu-lui. Astfel, el spune: „timpul este o condiție a priori a tuturor fenomenelor în genere, și anume condiția nemijlocită a fenomenelor interne (a sufletelor noastre), și prin aceasta și condiția nemijlocită a fenomenelor externe"[1]. Alte fragmente care atestă o intuiție temporală a propriilor trăiri psihice și a conștiinței: „dacă facem abstracție de modul nostru de a ne intui intern pe noi înșine și de modul de a cuprinde, cu ajutorul acestei intuiri, și toate intuițiile externe în facultatea noastră de reprezentare, dacă prin urmare luăm obiectele așa cum ar putea fi în sine, atunci timpul nu e nimic"[2], (timpul) „trebuie deci considerat real nu ca obiect, ci ca mod de reprezentare despre mine însumi ca obiect"[3].

Fenomenele care provin de la lucrurile în sine sunt externe, fenomenul eu-lui este intern. Atât fenomenele externe, cât și cele interne sunt organizate în timp ca o condiție a sensibilității. Fenomenele externe sunt diferite de fenomenele phicului și conștiinței, ceea ce este o evidență imediată. Timpul intern este o evidență imediată și precede timpul extern. Timpul este simțit imediat, întâi ca o succesiune a gândurilor, trăirilor, amintirilor, și ulterior ca o succesiune a senzațiilor și percepțiilor.

Timpul este o condiție a sensibilității (a senzațiilor și percepțiilor), dar și o condiție a conștiinței, a eu-lui și a psihicului, care este anterior, ca intuiție, lumii externe. Pentru a avea senzații și percepții pe care să le organizez în timp, este nevoie întâi de un eu, de conștiință.

Timpul prezentat în „Critica Rațiunii Pure" și în „Prolegomene" este matematic, poate fi descris matematic, prin algebră. Succesiunea fenomenelor provine din mișcarea succesivă a timpului, care poate fi reprezentat matematic. Matematica pură (algebra) este posibilă deoarece timpul, intuiție a priori, poate fi reprezentat algebric, iar spațiul poate fi reprezentat geometric.

[1] Kant, Imm., Critica Rațiunii Pure, Ed. IRI, București, 1998, p.82
[2] Ibd., pp.82-83
[3] Ibd., p.84

Timpul interior, al eu-lui, creează eu-l ca fenomen, cu succesiunea de trăiri și de gânduri. Ar trebui să fie un timp a priori, algebric, cu o succesiune regulată, dar durata unei trăiri diferă de durata altei trăiri. Kant nu mai prezintă timpul interior; timpul interior este timpul conștiinței și ar trebui înțeles matematic, ceea ce, ca evidență imediată, nu poate să fie.

Henri Bergson reia această temă, a timpului interior și a timpului matematizat în cartea „Eseu asupra datelor imediate ale conștiinței".

Timpul interior este, pentru Henri Bergson, un timp matematizat, spațial, specific eu-lui empiric, eu-l intelectualizat, și un timp ca durată pură, eu-l profund, diferit de timpul eu-lui empiric.

Timpul interior, al eu-lui empiric, participant la lumea externă, este un timp omogen, matematizat, spațializat. Este un timp ce poate fi redat matematic printr-o linie. Fiecare clipă este într-o succesiune omogenă, matematizată. Este un timp care poate fi redat cantitativ și care este specific unui eu intelectualizat, unui eu pe care ni-l proiectăm noi înșine în lumea socială, eu-l gândirii abstracte și științifice.

Un alt timp, durata pură, este un timp interior calitativ, neomogen, sintetic. Este un timp care nu poate fi matematizat și care nu poate fi reprezentat spațial. Acest timp este al trăirilor, al trăirilor cumulate sintetic. Diferența dintre timpul cantitativ și timpul calitativ este prezentată de Henri Bergson ca diferența dintre o serie de sunete și muzică. Sunetele care se succed unul după altul sunt diferite de o melodie, în care fiecare sunet contează în ordinea în care este, fiecare sunet este amintit și sunetele viitoare sunt anticipate – melodia reprezintă timpul calitativ prin sinteza sunetelor și a melodiei. Sunetele care nu alcătuiesc o sinteză, sunt într-un timp omogen, spațial. Timpul neomogen este al trăirilor, în care nicio amintire și niciun aspect nu sunt, în sine, sentimentul și nu justifică un sentiment prin simplă succesiune; sentimentul este o sinteză calitativă a unor clipe, amintiri, aspecte ale unor situații care primesc un sens de la sinteza lor și dau așteptări și anticipări în viitor.

Acest timp interior, această durată pură este a unui eu profund, care precede eu-l empiric, un eu anterior eu-lui social, adaptat la societate, la reprezentarea omogenă și științifică a realității. Este un eu care precede eu-l intelectual, empiric, care se raportează la abstracțiuni, știință societate. Din acest eu profund și din această durată pură provine libertatea, alegerea liberă în momentele importante ale vieții noastre. Restul alegerilor au cauze în succesiunea intelectuală de fapte, situații și stări.

Ideea de calitate a trăirilor nu este însă analizată matematic, ca în lumea externă, cantitativă și omogenă. Calitatea se raportează la durata calitativă, la sinteze care dau un sens special unei amintiri, unei clipe, unei așteptări pentru viitor. Durata pură are calități nu intensități. Intensitatea empirică, măsurabilă matematic, este de găsit oriunde, dar fără semnificație și identitate specială. Calitatea are legătură cu libertatea, așa cum o înțelege Bergson.

Filosoful spune: „A sosit momentul să adăugăm: raportul de cauzalitate internă e pur dinamic și nu are nicio analogie cu raportul dintre două fenomene externe ce se condiționează. Căci acestea, fiind susceptibile să se reproducă într-un spațiu omogen, vor intra în alcătuirea unor legi, în vreme ce faptele psihice profunde se prezintă în fața conștiinței o singură dată și nu mai reapar nicicând. (...) Iar acum putem să formulăm concepția despre libertate. Numim libertate raportul dintre eu-l concret și actul pe care îl îndeplinește. Acest raport este indefinisabil tocmai pentru că suntem liberi. Într-adevăr, putem analiza un lucru dar niciodată un progres. Putem descompune întinderea, dar nu și durata."[4]

Libertatea presupune că o faptă, o hotărâre, nu are cauze în fapte exterioare, dar nici în trăsăturile eu-lui empiric, în ceea ce s-ar numi personalitatea noastră. Nu are cauze nici în

[4] Bergson, Henri, Eseu asupra datelor imediate ale conștiinței, Ed. Dacia, Cluj-Napoca, 1993, p.144

cauze externe, nu derivă nici din trăsături de personalitate, ci din anumite calități și sensuri ale unor amintiri, clipe, gesturi, din așteptări sau anticipări ale viitorului. Lucrurile, clipele, capătă un sens, o identitate, din sinteze calitative ale duratei pure în care se desfășoară sentimentele noastre.

Din întreaga carte „Eseu asupra datelor imediate ale conștiinței" rezultă că o metodă, și anume cea a introspecției, își capătă legitimitatea ca metodă a filosofiei. Prin introspecție ajungem la conștiință, la conștiința de sine, la eu și la trăiri. Fără metoda introspecției, nu am putea constata existența conștiinței, a eu-lui și a trăirilor interioare.

Putem ajunge la trăiri, la timpul interior, la eu, la conștiință numai prin introspecție, prin analiza propriilor noastre trăiri. „Eseu asupra datelor imediate ale conștiinței" este o continuă introspecție a autorului, tot ce se spune despre eu-l interior, despre durata pură, despre timpul neomogen și calitativ, provine din introspecție.

Metoda filosofică a introspecției o găsim în „Confesiunile" lui Augustin, în „Meditațiile" carteziene, dar și în cele mai frumoase analize ale lui Bergson. Și pentru Augustin timpul este văzut psihologic, ca o clipă prezentă continuu, trecutul fiind amintire, iar viitorul, așteptare; în care numai prezentul este, trecutul nu mai există, iar viitorul încă nu există.Această viziune celebră despre timp este psihologică, rezultatul unei introspecții.

Felul în care Henri Bergson prezintă sentimentul frumosului pe care i-l trezește o statuie antică este, în întregime, o prezentare a impresiilor și trăirilor psihologice interioare: „Dacă statuile antice exprimă emoții discrete, care trec peste ele ca o răsuflare, imobilitatea lividă a pietrei îi atribuie, în schimb, sentimentului exprimat și mișcării pornite ceva definitiv și veșnic, în care gândirea noastră se absoarbe iar voința ni se pierde."[5]

Introspecția devine metodă a filosofiei; această metodă nu privește numai trăirile, ci și conștiința de sine și eu-l.

Henri Bergson analizează teoria despre timp a lui Kant, care prezintă timpul spațializat al eu-lui empiric, social, intelectual, aplecat peste abstracțiuni, departe de intuiția vie a eu-lui profund. Bergson pornește de la timpul interior omogen, spațializat, timpul științei din opera lui Kant: „Intuiția mediului omogen, proprie omului, ne îngăduie să exteriorizăm conceptele unele față de altele, ne relevă obiectivitatea lucrurilor, și astfel, printr-o operație dublă, furnizând pe de o parte limbajul și pe de altă parte prezentându-ne o lume externă foarte diferită de noi, în perceperea căreia comunică toate inteligențele, anunță și pregătește viața socială."[6]

Timpul viu, timpul eu-lui profund, neomogen și sintetic, se opune timpului obiectiv, extern, al lucrurilor, la care omul se poate raporta numai printr-un eu empiric, cu același timp omogen și matematic. Eu-l empiric, cu timp omogen, este eu-l implicat în lumea externă, a obiectelor. Timpul obiectiv, matematic, face posibilă nu numai perceperea lumii externe, ci și întâlnirea cu ceilalți, într-un spațiu social obiectiv și comun. Eu-l empiric este un eu exterior, omogen, matematic, cantitativ, prin care ne integrăm în realitate. Timpul calitativ, durata pură, este al unui eu profund, al identității noastre fundamentale.

Concepția lui Kant despre timp deschide teoria lui Bergson, care rămâne ca o continuare și o contestare.

BIBLIOGRAPHY

Bergson, Henri, *Eseu asupra datelor imediate ale conștiinței*, Ed. Dacia, Cluj-Napoca, 1993
Hersch, Jeanne, *Mirarea filosofică*, Ed. Humanitas, București, 2022
Kant, Immanuel, *Critica Rațiunii Pure*, Ed. IRI, București,1998
Kant, Immanuel, *Prolegomene*, Ed. ALL; București, 1996

[5] Ibd., p.30
[6] Ibd., p.154

THE EFFECTS OF THE APPLICATION OF THE THEORY OF UNPREDICTABILITY IN THE CURRENT LEGAL FRAMEWORK

Daniela – Isabela Scarlat, Camelia – Mihaela Bobașu
Lecturer, PhD, University of Craiova, Assist. Prof., PhD, University of Craiova

Abstract: It is possible that, during the development of the contractual relationships, a major imbalance between the services owed between the contracting parties may occur. Unpredictability, as an exception to the principle of the binding force of the contract, finds its regulation in the current Civil Code in article 1271. By the intervention of an exceptional and unpredictable situation during the development of a contract, it is possible to end up in a situation of an imbalance in the value of the services, and to remedy such dysfunction in the execution of the contract, one can resort to the mechanism of unpredictability.
This paper aims to analyze the basis of contractual unpredictability, the necessary conditions and the effects of the application of the theory of unpredictability with reference to decisions rendered by the courts in such cases.

Keywords: Contingency, contractual balance, good faith, major imbalance, contractual justice

1. Introduction

The effects of the contract represent the rights and obligations that are born, modified or extinguished as a consequence of the voluntary agreement of the parties. The effects of the contract are governed by three major principles: the principle of binding force, the principle of the relativity of the effects of the contract and the principle of the opposition of the contract to third parties.[1]

The Civil Code establishes the principle of binding force through the provisions of art. 1270 paragraph (1): „The valid contract concluded has the force of law between the contracting parties". Starting from the mentioned legal provision, it is concluded that the contract is modified or terminated only by the agreement of the parties according to the principle of symmetry.[2]

We are in the presence of an exception to the binding force of the contract whenever the contract is modified without the consent of the parties, through the intervention of the legislator. We find such an exception regulated in the provisions of article 1271 of the Civil Code which talks about unpredictability, an institution that allows the court to adapt contracts to the new economic and monetary realities with the purpose of restoring the contractual balance, by modifying the contract or even terminating it ordered by the court when its adaptation cannot be arranged.

Art. 1271 paragraph (1) Civil Code establishes that "Parties are required to perform their obligations, even if their performance has become more onerous, either due to the increase in the costs of performing their own obligation, or due to the decrease in the value of the consideration. The revision of the contract is required, in order to restore the value balance of the benefits; or if in the meantime these conditions have changed, it is necessary for the contract to be adapted to the new economic circumstances. The problem reappeared in

[1] Ioan Ilieș Neamț, Laura Toma-Dăuceanu, Drept civil. Obligațiile, Ediția aII-a revăzută și adăugită, Editura Universul Juridic, București, 2019, pag.62
[2] Cristina Zamșa, Drept civil. Teoria general a obligațiilor, manual de seminar, Ediția 3, Editura C.H.Beck, București, 2022, pag.47

the context of the granting of credit contracts in Swiss francs for the purchase of residential real estate, affected by the increase in the exchange rate[3].

In this sense, the situation of the non-execution of the contractual obligations assumed by the contracts during the state of emergency/state of alert following the declaration of the pandemic with the Sars-CoV-2 virus is also relevant. According to the doctrine, this situation cannot be qualified as a case of force major, but the consideration of the parties similarly affected by this cause must be analyzed and resolved by applying the effects of unpredictability[4].

There is no doubt that the contracting parties, through their agreement of will, can intervene in the rebalancing of the contract by concluding an agreement to adapt it to the new conditions, but if they will not be agreed, the party claiming to be affected by a cause of unforeseeability can request the courts to issue a decision in this regard.

2. The necessary conditions for the application of the unpredictability

1) The first condition is that the execution of the contract has become *excessively onerous* for one of the parties. The mechanism of the theory of unpredictability is exposed, as an exception to the obligation of the contract within paragraphs 2 and 3 of art. 1271 C.civ. and only for the hypothesis in which the obligation becomes excessively onerous[5]. The new regulation does not specify a concrete or functional criterion for determining excessive onerousness[6], which is why we believe that a supplement to the legal provisions is required in the future. Unlike the civil code, Law no. 77/2016 regarding the payment of real estate in order to settle the obligations assumed through credits establishes clear criteria for identifying the unforeseen.

Thus, the Special Law mentions the criteria for identifying unpredictability in cases such as:

a) during the execution of the credit agreement, the exchange rate, applicable for the purchase of the credit currency, registers an increase of more than 52.6% compared to the date of the conclusion of the credit agreement on the date of transmission of the notice of payment.

b) during the execution of the credit agreement, the monthly payment obligation registers an increase of over 50% as a result of the increase in the variable interest rate.

In order to apply the provisions of this law, it is necessary to maintain the value thresholds provided for in paragraph above letter a) and b) in the last 6 months prior to sending the payment notice.

2) The second condition involves an *"exceptional" change* of unforeseeable circumstances.

3) The third condition requires that the change in unforeseeable circumstances occurred *after the conclusion of the contract*[7]. To the extent that the disproportion is evident at the time of the realization of the agreement of will of the parties, the relative nullity of the contract could be invoked on the basis of the defect of the lesion. We conclude from this condition that unpredictability can be incident in the case of contracts with a onerous title that assume execution in time. If the intervention of the unforeseeable change occurs in the case

[3] Cristina Zamșa, Drept civil. Teoria general a obligațiilor, Editura Hamangiu, București, 2023, pag.87

[4] Anca Roxana Bularca, Drept civil. Teoria general a obligațiilor, Ediția 2, Editura C.H.Beck, București, 2023, pag.71

[5] https://abcjuridic.ro/analiza-teoriei-impreviziunii-in-cadrul-juridic-actual accesat la 23.04.2024

[6] Cristina Zamșa, Drept civil. Teoria general a obligațiilor, manual de seminar, Ediția 3, Editura C.H.Beck, București, 2022, pag.50

[7] Liviu Pop, Ionuț-Florin Popa, Stelian Ioan Vidu, Drept civil. Obligațiile, Ediția a II-a revizuită și adăugită, Editura Universul Juridic, București, 2020, pag.139

of a contract at the date of conclusion of the contract, we will not find ourselves on the theory of unforeseeability, but rather the initial impossibility of execution regulated by article 1227 of the Civil Code[8].

4) The change of circumstances, as well as their extent, were not and could not reasonably have been considered by the debtor at the time of the conclusion of the contract. In the situation where the creditor had the representation of the future change of circumstances, but fraudulently omits to inform the debtor about these aspects at the time of the conclusion of the contract, fraud could be invoked as a defect of consent, if the debtor can prove that the perpetrator acted with the intention of misleading or exploiting the error in which he is, obtaining an advantage at its expense. However, the debtor also has the possibility to invoke the contingency in the situation where the conditions of art. 1271 Civil Code[9].

5) The debtor has not assumed the contractual risk consisting in the change of circumstances[10]. To the extent that he expressly assumed through the contract the risk of an unpredictable event (eg the intervention of inflation), the unpredictability does not work. Also, unpredictability does not work to the extent that the debtor has not expressly assumed the assumption of the risk, but the court infers from the interpretation of the terms of the contract that the debtor understood to assume the consequences of an unforeseeable event and execute the contract under those conditions[11].

6) The last condition to be able to operate the contingency is that the debtor has tried, within a reasonable period and in good faith, to negotiate a reasonable and fair adaptation of the contract. This is a duty of care on the part of the debtor, not one of result. The debtor has the duty to notify the creditor of the occurrence of the unforeseeable event, requesting an amicable settlement of the rebalancing of the contract.

3. The effects of unpredictability

Article 1271 Civil Code provides for two solutions in case the execution of a contract becomes excessively onerous, namely the adaptation or termination of the contract.

A first situation, as far as possible, is for the court to order the adaptation of the contract, to distribute fairly between the parties the losses and benefits resulting from the change in circumstances. The court can adapt the contractual provisions, in the sense of adjusting the services owed by the parties or the methods of execution or by rendering ineffective certain clauses that led to the creation of the contractual imbalance.

From the interpretation of the provisions of Article 1271 of the Civil Code, we deduce that the appearance of a cause of unforeseeability does not attract the possibility for the debtor to suspend his own execution of the contract. He can only try to negotiate with the creditor to adapt the contract and if he will not be able to reach an agreement with the latter, the debtor has legal action at hand, and the court will decide.

A second situation, if the adaptation of the contract is no longer possible, is for the court to order the termination of the contract at the time and under the conditions it establishes, being a termination with effects for the future.

The question arises as to how the judge should proceed in the situation where the court is requested to apply only one of the two solutions (the debtor either requests only the adaptation of the contract or only requests its termination due to unforeseen circumstances).

---

[8] Ion Dogaru, Pompil Drăghici, Drept civil. Teoria general a obligațiilor, Ediția 2, Editura C.H. Beck, București, 2014, pag.181

[9] https://abcjuridic.ro/analiza-teoriei-impreviziunii-in-cadrul-juridic-actual accesat la 23.04.2024

[10] Emod Veress, Drept civil. Teoria general a obligațiilor, Ediția 6, Editura C.H.Beck, București, 2023, pag.66

[11] Liviu Pop, Ionuț-Florin Popa, Stelian Ioan Vidu, Drept civil. Obligațiile, Ediția a II-a revizuită și adăugită, Editura Universul Juridic, București, 2020, pag.140

Starting from the principle of availability, in conjunction with the principle of the active role of the judge, in the situation where the legal conditions are met for the provision to operate, it is considered that the court has the necessary prerogatives to apply art. 1271 in full, being able to order any of the two measures. However, if the parties object to the termination of the contract and readjustment is not possible, the request will be rejected. The court can offer the parties the option of terminating the contract, but it cannot override the express option of the parties to maintain the contract[12].

Starting from the regulations in the civil code, it can be said that unpredictability intervenes for synalagmatic contracts, with onerous title, commutative and with successive execution. It can most frequently appear in the case of the rental contract, the sale purchase contract or the bank credit contract, but the problem of unpredictability should not be reduced to the issue of inflation, since unpredictability is imposed as an effective legal means in solving a legal situation of origin contractual, determined by the unpredictable change of circumstances, regardless of their nature[13]. Certain regulations have been adopted in the legislation in which the theory of unpredictability is regulated with regard to specific situations.

We recall here the provisions of Law 195/2001, which in article 14 states that: "If, during the execution of the volunteer contract, a situation occurs, independent of the will of the parties, that makes it difficult to fulfill the obligations of the volunteer, the contract will be renegotiated, and if the situation makes impossible to further execute the contract, it is terminated by full right."

It also falls under the theory of unpredictability the provisions of article 44 paragraph 3 of law no. 8/1996 regarding copyright and related rights: "In case of an obvious disproportion between the remuneration of the author of the work and the benefits of the one who obtained the assignment of the patrimonial rights, the author may request the competent judicial bodies to revise the contract or increase the remuneration appropriately[14]."

And last but not least, we recall the incidence of unpredictability in Law no. 77/2016 regarding the payment of real estate in order to settle the obligations assumed through loans.

In conclusion, we can say that although the contract represents the law of the parties and they are required to execute it in good faith exactly as they intended, and - as a rule - the legislator does not intervene to modify the contracts, such an intervention is still justified when there are incidents the conditions of unpredictability, exceptionally.

BIBLIOGRAPHY

1. Boroi G., Stănciulescu L., Instituții de drept civil, Ed. Hamangiu București, 2012,
2. Baias F.A., Chelaru E., Constantinovici R., Macovei I., Noul Cod civil. Comentariu pe articole. Editia 1. Revizuită, CH Beck. București, 2012
3. Boilă L.R., Luntraru L.B., Drept civil. Teoria general a obligațiilor, Ed. C.H. Beck, București, 2023
4. Bularca A.R., Drept civil. Teoria general a obligațiilor, Ediția a 2- a, Ed. C.H. Beck, București, 2023
5. Dogaru I., Drăghici P., Drept civil. Teoria general a obligațiilor, Ed. C.H. Beck, București, 2014

12 Radu Togan, Analiza teoriei impreviziunii în cadrul juridic actual, 2017 la https://abcjuridic.ro/analiza-teoriei-impreviziunii-in-cadrul-juridic-actual accesat la 23.04.2024

13 Flavius-Antoniu Baias, Eugen Chelaru, Rodica Constantinovici, Ioan Macovei, Noul Cod civil. Comentariu pe articole. Editia 1. Revizuită, CH Beck. București, 2012, p. 1028

14 Cristina Zamșa, Drept civil. Teoria general a obligațiilor, Editura Hamangiu, București, 2023, pag.87

6. Neamț I.I., Toma-Dăuceanu L., Drept civil. Obligațiile. Caiet de seminar, Ediția a II-a, Ed. Universul Juridic, București, 2019
7. Pop L., Popa I. Fl., Vidu S.I., Drept civil. Obligațiile, Ediția a II-a revizuită și adăugită, Ed. Universul Juridic, Bucureşti, 2020
8. Vasilescu P., Drept civil. Obligații, Ediția a II-a revizuită, Ed. Hamangiu, București, 2017
9. Verres E., Drept civil. Teoria general a obligațiilor, Ediți a 6-a, Ed. C.H. Beck, București, 2023
10. Zamșa C.E., Drept civil. Teoria general a obligațiilor, Ed. Hamangiu, București, 2023
11. Zamșa C., Drept civil. Teoria general a obligațiilor. Manual de seminar, Ediția 3, Ed. Hamangiu, București, 2022
12. Codul civil. Actualizat la 15.09.2023, Teoria general a obligațiilor, Ediția a 2- a, Ed. C.H. Beck, București, 2023
13. www.juridice.ro
14. www.rejust.ro

CIVIL LIABILITY IN THE FIELD OF INTELLECTUAL PROPERTY. ETHICAL AND COMMUNICATION ISSUES

Ionela Cecilia Șulea, Zamfira Maria Căbuz
Assist. Prof., PhD, ,,Dimitrie Cantemir" University of Târgu Mureș, Teacher in state gymnasium education and Educational adviser, Mureș County School Inspectorate

Abstract: In the first part of this article we will analyse the Romanian literature and also our legislation, regarding ethical issues in civil liability, concretely in intellectual property matters. Thus, the provisions of the Civil Code regulate the general obligation not to harm another, being enshrined a fundamental ethical and legal principle of a civilized society.
In the second part of this article we will analyse the principles of civil liability, that can be found in forms like- the principle of full compensation for damage, - the principle of compensation in kind for damage, - the principle of compensation for foreseeable damage, - Principle of compensation for damage by equivalent.
In the third part of this article, we will conclude our analyse with the forms of civil liability. The basis of civil liability is tortious conduct, which may take the form of a civil or contractual tort. We mention, two important rules, a moral one - no person must harm another person by his acts or acts, and a rule of behavior - our actions must not harm in any way the legal rights or interests of a person thar must be respected by any person.

Keywords: Civil Code regulation, moral rule, behavior rule, Law no. 8/1996.

1. Precizări prealabile

Răspunderea civilă este o formă a răspunderii juridice, care constă într-un raport de obligații, în temeiul căruia o persoană este datoare a repara prejudiciul cauzat alteia, prin fapta sa, sau alte cazuri prevăzute de lege[1], prejudiciu pentru care este răspunzătoare[2].

De asemenea, răspunderea civilă constituie dreptul comun în materie de răspundere patrimonială, contribuind la ocrotirea etică și juridică a drepturilor subiective și a intereselor legitime ale persoanelor fizice și juridice.

În concret, art. 187 alin. (1) din Legea nr. 8/1996, republicată, statuează că: „încălcarea drepturilor recunoscute și protejate prin prezenta lege atrage răspunderea civilă, contravențională sau penală, după caz, potrivit legii". Pe de altă parte, dispoziţiile art. 211 din Legea nr. 8/1996, republicată, prevăd că dispoziţiile acestei legi se completează cu dispoziţiile dreptului comun, respectiv cu dispoziţiile capitolului IV, din cartea a V-a, Titlul II din Codului civil, care reglementează răspunderea civilă.

După cum se poate constata din conţinutul acestui text legal, în ceea ce priveşte răspunderea civilă, textul art.187 din Legea nr. 8/1996, republicată, nu distinge, în materia încălcării drepturilor de autor, între răspunderea civilă delictuală şi răspunderea civilă contractuală. În consecinţă, dispoziţiile art. 187 din Legea nr. 8/1996, republicată, se vor completa atât cu dispoziţiile art. 1349 din Codul civil, care reglementează răspunderea civilă delictuală, cât şi cu dispoziţiile art. 1350 din Codul civil, care

[1] A se vedea art. 1348-1350 C. civ.
[2] Pentru unele detalii, a se vedea: I. Dogaru, P. Drăghici, *Drept civil. Teoria generală a obligațiilor*, Editura All Beck, București, 2002, p. 182; I. Albu, I. Ursa, *Răspunderea civilă pentru daune morale*, Editura Dacia, Cluj-Napoca, 1979, p. 24; L. Pop, *Răspunderea civilă. Drept civil. Teoria generală a obligațiilor*, Editura Dacia, Cluj-Napoca, 1984, p. 152.

reglementează răspunderea civilă contractuală.

Astfel, după cum se arată în literatura de specialitate[3], pentru prima dată în legislaţia noastră, avem de a face și cu aspecte etice. Astfel, dispoziţiile art. 1349 din Codul civil reglementează obligaţia generală de a nu prejudicia pe altul, *fiind consacrat un principiu etico-juridic fundamental al unei societăți civilizate:* „orice persoană are îndatorirea să respecte regulile de conduită pe care legea sau obiceiul le impune şi să nu aducă atingere, prin acţiunile ori inacţiunile sale, drepturilor sau intereselor legitime ale altor persoane" [alin.(1)]. Transpunând acest principiu fundamental în materia protecţiei drepturilor de autor, este evident că şi autorul unei opere este obligat ca, prin editarea şi transmiterea operei sale către publicul interesat, să nu prejudicieze pe alte persoane, care ar putea pretinde că sunt autorii acestor opere.

Astfel, după cum vom preciza mai jos, răspunderea civilă contractuală în materia protecţiei dreptului de autor este angajată, în condiţiile art. 50-52 din Legea nr. 8/1996, republicată, în cazul cesionării, prin contract, de către titularul operei, către un editor autorizat în condiţiile legii, a dreptului de reproducere şi distribuie a operei sale către publicul interesat. În acest sens, dispoziţiile textelor legale mai sus precizate din Legea nr. 8/1996 se completează cu dispoziţiile art. 1350 din Codul civil, care - reglementând răspunderea contractuală - statuează că orice persoană trebuie să îşi execute obligaţiile pe care le-a contractat, iar, atunci când, fără nici o justificare, această persoană nu îşi îndeplinește această îndatorire, ea este răspunzătoare de prejudiciul cauzat celeilalte părţi şi este obligată să repare acest prejudiciu, în condiţiile legii.

Nu în ultimul rând, atât dispoziţiile Legii nr. 8/1996, republicată, cât şi dispoziţiile Codului civil, care reglementează răspunderea civilă delictuală şi răspunderea civilă contractuală, trebuie coroborate cu dispoziţiile art. 14 din Codul civil, care consacră principiul bunei-credinţe, cu dispoziţiile art.15 din acelaşi Cod, care consacră abuzul de drept şi cu dispoziţiile art. 16 din textul legal citat, care reglementează vinovăţia.

Pe de altă parte, și reglementările art. 978-979 C. pr. civ. dispun măsurile provizorii în materia drepturilor de proprietate intelectuală, alături de art. 255 din C. civ., completate de art. 187-189 din Legea nr. 8/1996, republicată.

Răspunderea civilă reprezintă o instituție juridică complexă a dreptului civil[4], care are menirea, printre altele, de a repara prejudiciile cauzate autorului unei opere literare, artistice sau științifice prin încălcarea unui drept patrimonial sau nepatrimonial, ce rezultă din realizarea creației intelectuale în cauză[5], dar și de a repune în starea inițială, pură, a aspectelor ce țin de etica profesională.

2. Principiile răspunderii civile

Facem precizarea că, principiile răspunderii civile pot fi regăsite sub următoarea formă:

- *principiul reparării integrale a prejudiciului*, consacrat în materia răspunderii contractuale, de art. 1350 alin. (2) C. civ. şi, în materia răspunderii civile delictuale, prin dispoziţiile art.1349 din Codul civil.

Conform acestui principiu, persoana care, fără justificare, nu își îndeplinește

[3] A se vedea, L. Rodica Boilă, *Răspunderea civilă delictuală. Prejudiciu cauzat prin încălcarea dreptului la propria imagine*, în revista „Dreptul" nr. 1/2019, p. 59.

[4] A se vedea I. Albu, I. Ursa, *op. cit.*, p. 23.

[5] A se vedea în acest sens decizia Înaltei Curți de Casaţie şi Justiţie, Secția I Civilă, nr. 6422 din 19.10.2012, privind plângerea contravențională și posibilitatea de a coexista răspunderea civilă delictuală cu răspunderea contravențională, deoarece prima dintre acestea urmărește repararea prejudiciului creat prin faptă, iar cea de-a doua - să tragă la răspundere pe autorul contravenției; preluată la data de 13.04.2024, de pe site-ul https://jurio.ro.

obligațiile contractuale la care s-a supus, sau care - prin acţiunile ori omisiunile sale - aduce atingere drepturilor sau intereselor legitime ale altor persoane, va fi responsabilă de prejudiciul creat astfel și va fi obligată să îl repare, prin orice mod legal reglementat. Se impune de asemenea precizarea că, aşa cum corect s-a remarcat în literatura de specialitate[6], în funcţie de natura interesului lezat, prejudiciul poate fi de natură patrimonială sau nepatrimonială, existând posibilitatea ca aceeaşi faptă delictuală să cauzeze concomitent asemenea prejudicii, enumerând în acest sens, cazul prejudiciilor corporale.

Principiul reparării integrale a prejudiciului consacrat de Codul civil, transpus la nivelul Legii nr.8/1996, republicată, constă în aceea că despăgubirile pentru repararea prejudiciului cauzat prin încălcarea drepturilor protejate de această lege pot fi atât de natură patrimonială, derivate din contractul de editare a operei, sau ca urmare a atingerii drepturilor şi intereselor legitime ale altor persoane, cât şi de natură nepatrimonială, atunci când, pe lângă prejudiciile de natură patrimonială cauzate altor persoane, prin editarea unei opere de către o persoană care reproduce neautorizat opera altei persoane, se cauzează acesteia un prejudiciu de natură nepatrimonială, lezându-i-se reputaţia profesională sau alte valori sociale protejate de lege.

În consecinţă, apreciem că, în materia drepturilor de proprietate intelectuală protejate de Legea nr. 8/1996, republică, există posibilitatea cumulului despăgubirilor de natură patrimonială, cu despăgubirile de natură nepatrimonială.

- *principiul reparării în natura a prejudiciului*;

Principiul analizat are prioritate în aplicare față de cele două care vor fi expuse mai jos, deoarece prima opțiune întotdeauna este repunerea în situația inițială (de dinainte ca dreptul în cauză să fie încălcat). Cu siguranță, acest principiu, reprezentă o metodă prin care societatea încearcă să restabilească ordinea inițială și să repună în drepturi persoana lezată.

- *principiul reparării prejudiciilor previzibile*;

Acest principiu are la bază posibilitatea oricărei persoane responsabile juridic de a prevedea rezultatul acțiunilor sale, mai ales dacă vorbim, în acest caz, de acțiuni contrare legii. Ca formă de sancționare, el urmărește securitatea unor relații sociale previzibile, care se încadrează în sistemul valorilor sociale ocrotite de lege[7].

- *principiul reparării prejudiciului prin echivalent*, potrivit art. 1391 C. civ.;

În situațiile în care prejudiciul cauzat nu se poate repara, se va recurge la acordarea de despăgubiri pentru restabilirea echilibrului, în familie sau în societate, a celor afectați.

3. Formele răspunderii civile

3.1. Răspunderea delictuală

Temeiul răspunderii civile este constituit de conduita ilicită, care poate îmbrăca forma delictului civil sau contractual[8].

Răspunderea delictuală este guvernată de principiul reparării integrale a prejudiciului[9], implicând repararea pagubelor previzibile, dar și pe a celor imprevizibile[10].

---

[6] A se vedea , L. Rodica Boilă, *op. cit* , p. 63.

[7] A se vedea L. Barac, *Elemente de teoria dreptului*, ediția a 2-a, Editura C.H. Beck, Bucureşti, 2009, p. 229.

[8] În doctrina anterioră aderării României la Uniunea Europeană, care s-a realizat în anul 2007, se făceau referire și la acțiunile întemeiate pe Decretul nr. 31/1945, în ceea ce privește drepturile morale de autor. În prezent, aceste reglementări au fost abrogate prin noul Cod civil, fiind în vigoare numai reglementările Legii nr. 81/996 și cele ale Codului civil și ale Codului de procedură civilă; V. Roș, *Dreptul proprietății intelectuale, Vol. I Dreptul de autor, cit. supra.*, p. 642.

[9] A se vedea Decizia Tribunalului Sibiu, Secția Civilă de Contencios Administrativ și Fiscal, nr. 1291 din 18.11.2015; preluată la data de 19.04.2024, de pe site-ul https://jurio.ro.

În același timp, considerăm că și principiul responsabilității civile delictuale[11] consacră reguli aplicabile acestui tip de răspundere civilă. Menționăm, în acest caz, o *regulă morală* - nicio persoană nu trebuie să aducă prejudicii altei persoane prin intermediul faptelor sau actelor sale, și o *regulă ce ține de comportament* – faptele noastre nu trebuie să lezeze în niciun fel drepturile sau interesele legale ale unei persoane[12].

Încă de la început, se impune precizarea că, şi în materia drepturilor de proprietate intelectuală, pentru angajarea răspunderii civile delictuale trebuie întrunite condiţiile prevăzute de Codul Civil pentru angajarea unei astfel de răspunderi, respectiv: existenţa unei fapte ilicite a unei persoane; fapta ilicită a persoanei să cauzeze alteia un prejudiciu; existenţa unui raport de cauzalitate între faptă şi prejudiciu; existenţa vinovăţiei celui care a determinat producerea prejudiciului.

Astfel, potrivit reglementărilor art. 1349 din C. civ.[13]: orice persoană are îndatorirea să respecte regulile de conduită pe care legea sau obiceiul locului le impune, adică să nu încalce legile și cutumele locului unde se află. Dar, pe lângă obligaţia persoanelor de a respecta regulile de conduită pe care legea sau obiceiurile locului le impune, a căror neîndeplinire atrage răspunderea civilă delictuală, textul art. 1349 alin. (1) mai adaugă o altă condiţie a angajării răspunderii civile delictuale, respectiv aceea când o persoană aduce atingere, prin acţiunile sau inacţiunile sale, drepturilor sau intereselor legitime ale altor persoane.

Pe de altă parte, la fel ca şi în reglementarea anterioară, fapta ilicită poate consta nu numai într-o acţiune, ci, după cum rezultă din textul art. 1349 din noul Cod civil, fapta ilicită poate consta şi într-o inacţiune (omisiune), legea sancţionând fapta ilicită care constă într-o inacţiune atunci când legea obligă o persoană de a acţiona într-un anumit fel, adică de a avea o conduită pozitivă.

Rezultă, aşadar, că, pentru angajarea răspunderii civile delictuale, constând în repararea prejudiciului, trebuie să se probeze existenţa unei legături de cauzalitate între fapta ilicită şi prejudiciu, acesta din urmă constituind un efect al faptului ilicit comis de autor.

Dacă se dovedește că o persoană, având discernământ, încalcă această îndatorire, răspunde de toate prejudiciile cauzate, fiind obligată să le repare integral. Această reparare fiind dezirabil să aibă loc cât mai curând posibil [alin. (2)].

Textul art. 1349 alin. 2 din Codul civil trebuie analizat şi prin raportare la prevederile art. 1368 din Codul civil, care au introdus o prevedere cu totul nouă, inexistentă în reglementarea anterioară cu privire la răspunderea civilă delictuală. Astfel, potrivit acestui text legal, având denumirea marginală ,,Obligaţia subsidiară de îndemnizare a victimei", lipsa discernământului nu îl scuteşte pe autorul prejudiciului de plata unei îndemnizaţii către victimă, ori de câte ori nu poate fi angajată răspunderea persoanei care avea, potrivit legii, îndatorirea de a-l supraveghea [alin. (1)]; îndemnizaţia va fi stabilită într-un cuantum echitabil, ţinându-se seama de starea patrimonială a părţilor [alin. (2)]".

Această prevedere nouă, după cum a statuat şi practica judiciară, a deschis posibilitatea ca, pe temeiuri de echitate, instanţa de judecată să poată obliga la plata unei

---

[10] A se vedea L. Barac, *op.cit.*, p. 176.

[11] A se vedea în acest sens și art. 1349 C. civ.

[12] A se vedea A. V. Fărcaș, *Teoria generală a dreptului,* Editura Universul Juridic, București, 2011, p. 382.

[13] Legea nr. 287/2009 privind Noul Cod Civil, republicată în Monitorul Oficial nr. 505/2011, aplicabil din 1 octombrie 2011. Noul cod civil actualizat și consolidat prin: Legea nr. 138/2014 - pentru modificarea și completarea Legii nr. 134/2010 privind Codul de procedură civilă, precum și pentru modificarea și completarea unor acte normative conexe și prin Legea nr. 60/2012 privind aprobarea OUG nr. 79/2011 pentru reglementarea unor măsuri necesare intrării în vigoare a Legii nr. 287/2009 privind Codul civil, în Monitorul Oficial nr. 255/2012.

îndemnizaţii, pe cel care, lipsit de discernământ la momentul săvârşirii faptei ilicite, a cauzat un prejudiciu. Pe de altă parte, raţiunea instituirii acestei prevederi a fost cea a îndreptării, pe cât posibil, a unei situaţii de inechitate - aceea a imposibilităţii obligării la repararea prejudiciului cauzat de o persoană lipsită de discernământ[14]. Prin aceeaşi decizie, instanţa a concluzionat că, în contextul în care art. 1368 nu face nicio diferenţiere, în sensul că acest drept la îndemnizare ar putea viza exclusiv daune materiale, pot face obiect al îndemnizaţiei prevăzute de art. 1368 din Codul civil şi daunele morale.

Totuși, în anumite cazuri prevăzute de lege, este posibil să fie obligată o persoană să repare prejudiciul cauzat de o altă persoană, sau de lucruri ori animale care se aflau la acel moment sub supravegherea sa, ori de ruina edificiului [alin. (3)].

În ceea ce privește ultimul alineat, acesta reglementează prin lege specială răspunderea pentru prejudiciile cauzate de produsele cu defecte, aceasta realizându-se în funcție de produse, cât și de prejudiciul adus[15] [alin. (4)].

În opinia noastră, răspunderea civilă delictuală poate fi definită ca fiind: obligația unei persoane de a repara un prejudiciu cauzat unei alte persoane printr-o faptă ilicită ce nu rezultă dintr-un contract sau pentru un prejudiciu de care aceasta este chemată să răspundă conform legii[16].

Conform doctrinei de specialitate[17], răspunderea civilă delictuală alcătuiește dreptul comun al răspunderii civile. În acest sens, menționăm că, ori de câte ori nu ne aflăm în situația unei răspunderi juridice contractuale, vor fi aplicate regulile răspunderii civile contractuale, sub forma aplicării unor sancțiuni civile.

Trebuie să menționăm, de asemenea, că răspunderea civilă delictuală nu exclude răspunderea penală sau contravențională; în practica de specialitate[18] sunt întâlnite multe cazuri în care fapta ilicită cauzează prejudicii, dar întrunește și elementele constitutiv ale unei infracțiuni sau se încadrează în categoria contravențiilor reglementate de lege.

Pe de altă parte, răspunderea civilă delictuală în materia protejării drepturilor de proprietate intelectuală, se naște şi în condiţiile în care dispoziţiile art. 35 alin. 1 din Legea nr. 8/1996, republicată, conferă posibilitatea ca opera să fie utilizată [conform lit. a)- g)], fără consimţământul autorului şi fără plata unei remuneraţii, dar, condiţionat de faptul ca opera să fie adusă anterior la cunoştinţă publică, să nu contravină exploatării normale a operei şi să nu îl prejudicieze pe autor sau pe titularii dreptului de utilizare.

Sub acest aspect, în literatura de specialitate[19] se arată în mod temeinic şi argumentat că, în ceea ce priveşte obligaţia terţelor persoane de a utiliza opera astfel încât să nu îl prejudicieze pe autor sau pe titularii dreptului de utilizare, faţă de referirea fără distincţie la prejudiciu, condiţia este neîndeplinită, indiferent că acesta este de natură morală sau patrimonială.

---

[14] A se vedea în acest sens Decizia. nr. 275/A/2017, a Curții de Apel Cluj, S. I Civ., în *Buletinul jurisprudenţei, Repertoriu anual 2017*, Editura Universul Juridic, Bucureşti, p. 120.

[15] A se vedea art. 1349 C. civ.

[16] A se vedea L. Pop, *Răspunderea civilă. Drept civil. Teoria generală a obligațiilor,* Universitatea Babeș-Bolyai, Editura Dacia, Cluj-Napoca, 1984, p. 171; A. V. Fărcaș, *Teoria generală a dreptului, cit. supra.,* p. 382.

[17] A se vedea M. Eliescu, *Răspunderea civilă delictuală,* Editura Academiei R.S.R., București 1972, p. 23; I. M. Anghel, Fr. Deak, M .F. Pop, *Răspunderea civilă,* Editura Științifică, București, 1970, p. 39; A. V. Fărcaș, *Teoria generală a dreptului, cit. supra.,* p. 382.

[18] A se vedea în acest sens Sentința Judecătoriei Piatra Neamț, S. Pen, nr. 245 din 11.07.2014; Sentința Judecătoriei Bicaz, S. Civ., nr. 107 din 31.01.2014; Sentința Judecătoriei Târgu Jiu, S. Pen., nr. 1979 din 04.10.2012; Decizia Înaltei Curți de Casație și Justiție, S. I Civ., nr. 6422 din 19.10.2012,…*op.cit.*; preluate la data de 15.04.2024, de pe site-ul https://jurio.ro.

[19] A se vedea T. Bodoaşcă, A. Drăghici, *Utilizarea operei de către terţe persoane fără consimţământul titularului dreptului de autor*, în revista „Pandectele Române", nr. 10/2012, p. 75.

O situaţie specială, care pune în discuţie problema răspunderii civile în materia dreptului de autor şi a drepturilor conexe drepturilor de autor, este aceea dacă, în cazul editării unei opere de către un editor autorizat, în baza contractului de editare, autorul operei, prin plagiat, aduce atingere drepturilor sau intereselor legitime ale unei terţe persoane, în speţă ale adevăratului titular al operei. În această situație, se pune întrebarea dacă: suntem în prezenţa unei răspunderi civile contractuale, sau în prezenţa unei răspunderi civile delictuale?

Sub acest aspect, în opinia noastră, suntem în prezenţa unei răspunderi civile extra-contractuale, deci a unei răspunderi civile delictuale, întrucât fapta ilicită săvârşită este în afara raporturilor contractuale dintre autor şi editor, prin contractul de editare, autorul garantând editurii că opera este originală şi că, prin editarea lucrării, nu vor fi lezate alte drepturi de autor. Rezultă, aşadar, că, în acest caz, editorul este exonerat de răspundere, intervenind astfel răspunderea civilă delictuală pentru fapta ilicită a autorului operei editate şi distribuite publicului interesat, respectiv, fiind vorba despre o răspundere civilă delictuală pentru fapta proprie, reglementată de art.1357 din Codul civil. În acest caz, la stabilirea despăgubirilor se vor aplica dispoziţiile art. 188 alin. 2 din Legea nr.8/1996, republicată.

3.2. Răspunderea contractuală

Dacă răspunderea civilă delictuală este răspunderea patrimonială de drept comun, răspunderea contractuală apare ca o formă particulară a răspunderii civile, în situaţia în care prejudiciul este cauzat prin încălcarea unor obligaţii asumate printr-un contract[20].

Menționăm faptul că, în ceea ce privește răspunderea contractuală, debitorul contractual este ținut a răspunde doar pentru pagubele previzibile (cu excepția cazului în care ar fi acționat prin dol), spre deosebire de răspunderea delictuală, unde intră în discuție și pagubele imprevizibile[21].

Astfel, art. 188 din Legea nr. 8/1996[22] stabilește norme speciale, derogatorii de la dreptul comun reprezentat de art. 1350 C. civ.[23], privind răspunderea civilă contractuală, și stabilește trei acțiuni civile care stau la îndemâna titularilor drepturilor de autor și a drepturilor conexe[24].

În acest sens, titularul drepturilor încălcate are posibilitatea de a promova în justiție: cererea de recunoaștere a drepturilor și constatarea încălcării acestora, precum și cererea de acordare a despăgubirilor, specifică dreptului civil[25].

Specifică acțiunii civile este și apărarea drepturilor morale de autor prevăzute în art. 10[26] și art. 96[27] din Legea nr. 8/1996, împotriva încălcărilor aduse de orice persoană.

---

[20]A se vedea L. Pop, I-Florin Popa, *Tratat elementar de drept civil. Obligaţiile conform noului Cod civil*, Editura Universul juridic, Bucureşti, 2012, p. 241.

[21] Pentru unele detalii, a se vedea L. Barac, *op.cit.*, p. 178.

[22] A se vedea B. Florea, *Dreptul proprietății intelectuale,* Editura Universul Juridic, București, 2011, p. 147-148, care precizează cele două soluții reglementate de lege privind *acordarea despăgubirilor*: prima se referă la diverse criterii economice [art. 188 alin. 2. lit. a) din Legea nr. 8/1996], iar cea de-a doua - la despăgubiri, ce pot ajunge până la triplul sumelor care ar fi legal datorate [art. 188 alin. 2. lit. b) din Legea nr. 8/1996]. De asemenea, se menționează aplicarea unor *măsuri* precum: remiterea încasărilor ori a bunurilor, distrugerea unor echipamente și mijloace care au ajutat la realizarea actului ilicit, scoaterea din circuitul comercial al copiilor ce au fost create ilicit, răspândirea informațiilor ce privesc hotărârea instanţei de judecată [art. 188 alin. 10 din Legea nr. 8/1996]. În context, semnalăm și anumite aspecte ce privesc procedura de judecată.

[23] A se vedea art. 1350 C. civ. , privind răspunderea contractuală.

[24]A se vedea sentința Judecătoriei Giurgiu, Secția Civilă, nr. 4058 din 23.05.2016; preluată la data de 20.05.2018, ora 12:05 de pe site-ul https://jurio.ro.

[25] A se vedea T. Bodoașcă, *Dreptul proprietății intelectuale*, Ediția a II-a revăzută, Editura Universul Juridic, București, 2012, p. 196 și urm.

[26] Art. 10 din Legea nr. 8/1996 reglementează drepturile morale ale autorului unei opere, adică: dreptul de a decide dacă, în ce mod şi când va fi adusă opera la cunoştinţa publică; mai apoi avem și dreptul de a pretinde

Titularul acțiunii este îndreptățit a cere instanței să dispună obligarea autorului faptei să înceteze a o săvârși, cât și a restabili dreptul încălcat[28]. Aceste acțiuni pot fi promovate și de către organismele de gestiune colectivă, de către asociațiile de combatere a pirateriei, ori de către alte persoane care au fost autorizare în a folosi aceste drepturi, conform unui mandat special[29].

Pentru a putea fi înaintată, acțiunea în răspundere civilă contractuală necesită îndeplinirea mai multor condiții.

În primul rând, trebuie să existe un contract legal încheiat între cele două părți care se confruntă în instanță – păgubit și autorul pagubei, aceasta constituind premisa generală a angajării răspunderii contractuale.

În al doilea rând, pentru a porni acțiunea în instanță, este necesar să fi fost creat un prejudiciu.

În al treilea rând, debitorul trebuie să fie culpabil pentru fapta ce a condus la nașterea prejudiciului, necesitând, la fel ca şi în cazul răspunderii civile delictuale, existenţa unui raport de cauzalitate între fapta ilicită a debitorului şi prejudiciul cauzat.

În al patrulea rând, debitorul trebuie să fi fost pus în întârziere de către creditorul său, procedură prin care acesta îi aduce la cunoștință că datoria sa este exigibilă și necesită executare imediată.

Față de cele prezentate anterior, menționăm că, în cazul drepturilor morale și patrimoniale de autor, apărarea acestora și, automat, răspunderea juridică pentru încălcarea lor, se fragmentează în funcție de legea care specifică aceste norme.

4. Concluzii

În concret, întâlnim acțiuni privind răspunderea civilă delictuală, potrivit art. 1349 C. civ., dar, bineînțeles, și acțiuni privind răspunderea contractuală, bazate pe Legea nr. 8/1996, completate și de dreptul comun, prin art. 1350 C. civ. Acestea se completează, la rândul lor, cu acțiuni întemeiate pe îmbogățirea fără justă cauză, reglementate de art. 1345-1348 C. civ., sau cu cele bazate pe plata nedatorată, reglementate de art. 1341-1344 C. civ.[30].

Spre exemplu, pentru editarea operei se încheie un contract de editare între editură şi autor; se pune problema dacă neexecutarea obligaţiilor contractuale poate atrage o răspundere civilă delictuală bazată pe prepuşenie. Pentru analiza acestei situații, se impune să pornim de la dispoziţiile art. 1373 din C. civ., care reglementând răspunderea comitenţilor pentru prepuşi, și conform cărora comitentul este obligat să repare prejudiciul cauzat de prepuşi săi, ori de câte ori fapta săvârşită de aceştia are legătură cu atribuţiile sau cu scopul funcţiei încredinţate. Este comitent cel care, în virtutea unui contract sau în temeiul legii, exercită direcţia, supravegherea şi controlul asupra celui care îndeplineşte anumite funcţii sau însărcinări, în interesul său ori a altuia. Raportând

---

recunoaşterea calităţii de autor al operei. Cel de al treilea drept este de a decide sub ce nume va fi adusă opera la cunoştinţa publică, și mai apoi dreptul de a pretinde respectarea integrităţii operei şi de a se opune oricărei modificări, precum şi oricărei atingeri aduse operei, dacă prejudiciază onoarea sau reputaţia sa. Ultimul drept moral al autorului unei opere specificat în acest articol este cel de a retracta opera, despăgubind, dacă este cazul, pe titularii drepturilor de utilizare prejudiciaţi prin exercitarea retractării.

[27] Art. 96 din Legea nr. 8/1996 reglementează că artistul interpret sau executant are următoarele drepturi morale: dreptul de a pretinde recunoaşterea paternităţii propriei interpretări sau execuţii; dreptul de a pretinde ca numele sau pseudonimul său să fie indicat ori comunicat la fiecare spectacol şi la fiecare utilizare a înregistrării acestuia. Acesta mai are și dreptul de a pretinde respectarea calităţii prestaţiei sale şi de a se opune oricărei deformări, falsificări sau altei modificări substanţiale a interpretării ori execuţiei sale, sau oricărei încălcări a drepturilor sale, care ar prejudicia grav onoarea ori reputaţia sa.

[28] Pentru unele detalii a se vedea B. Florea, *Dreptul proprietății intelectuale, cit. supra.,* p. 147.

[29] A se vedea T. Bodoaşcă, *Dreptul proprietății intelectuale, Ediția a II-a, cit. supra.,* p. 197.

[30] Pentru unele detalii, a se vedea B. Florea, *Dreptul proprietății intelectuale, cit. supra.,* p. 148.

dispoziţiile Codului civil, mai sus expuse, la dispoziţiile speciale reglementate de Legea nr. 8/1996, se poate concluziona că nu se poate pune în discuţie existenţa unui raport de prepuşenie între editor şi autorul lucrării, întrucât editorul nu are calitatea de comitent, deoarece nu exercită supravegherea şi controlul asupra autorului lucrării, iar, pe de altă parte, contractul de editare stabileşte doar drepturile şi obligaţiilor editorului şi ale autorului în ceea ce priveşte condiţiile de editare a lucrării.

Pe cale de consecinţă, după cum s-a remarcat şi în practica judiciară[31], atâta timp cât nu există raport de prepuşenie, clauzele contractuale nu au legătură cu răspunderea civilă delictuală, context în care, lipsind unul dintre elementele răspunderii civile delictuale - raportul de prepuşenie, nu poate angajată răspunderea civilă întemeiată pe acest raport; aceasta pentru că lipsește calitatea de comitent a persoanei, chiar dacă ar exista o faptă, un prejudiciu şi un raport de cauzalitate, grefate pe eventual un alt raport de culpă, ce nu implică raportul de prepuşenie.

BIBLIOGRAPHY

Legislație

1. Legea nr. 287/2009 privind Cod Civil;
2. Legea nr. 8/1996 privind dreptul de autor și drepturile conexe;
3. Decretul nr. 31/1945, în ceea ce privește drepturile morale de autor.

Doctrină

1. I. Albu, I. Ursa, *Răspunderea civilă pentru daune morale,* Editura Dacia, Cluj-Napoca, 1979;
2. I. M. Anghel, Fr. Deak, M .F. Pop, *Răspunderea civilă,* Editura Științifică, București, 1970;
3. L. Barac, *Elemente de teoria dreptulu*i, ediția a 2-a, Editura C.H. Beck, Bucureşti, 2009;
4. T. Bodoaşcă, A. Drăghici, *Utilizarea operei de către terţe persoane fără consimţământul titularului dreptului de autor*, în revista „Pandectele Române", nr. 10/2012;
5. T. Bodoașcă, *Dreptul proprietății intelectuale,* Ediția a II-a revăzută, Editura Universul Juridic, București, 2012;
6. L. Rodica Boilă, *Răspunderea civilă delictuală. Prejudiciu cauzat prin încălcarea dreptului la propria imagine*, în revista „Dreptul" nr. 1/2019;
7. I. Dogaru, P. Drăghici, *Drept civil. Teoria generală a obligațiilor*, Editura All Beck, București, 2002;
8. A. V. Fărcaș, *Teoria generală a dreptului,* Editura Universul Juridic, București, 2011;
9. B. Florea, *Dreptul proprietății intelectuale,* Editura Universul Juridic, București, 2011;
10. M. Eliescu, *Răspunderea civilă delictuală,* Editura Academiei R.S.R., București 1972;
11. L. Pop, *Răspunderea civilă. Drept civil. Teoria generală a obligațiilor*, Editura Dacia, Cluj-Napoca, 1984;
12. L. Pop, I-Florin Popa, *Tratat elementar de drept civil. Obligaţiile conform noului Cod civil*, Editura Universul juridic, Bucureşti, 2012;

[31] A se vedea Decizia civilă nr. 388/A/2017 a Curții de Apel Cluj, S. I Civ., în *Buletinul jurisprudenţei. Repertoriu anual 2017,* Editura Universul juridic, Bucureşti, p. 115-117.

13. V. Roș, *Dreptul proprietății intelectuale, Vol. I Dreptul de autor drepturile conexe și drepturile sui-generis,* Editura C.H. Beck, București, 2016.

Jurisprudență

1. Decizia Înaltei Curți de Casaţie şi Justiţie, Secția I Civilă, nr. 6422 din 19.10.2012;

2. Decizia Tribunalului Sibiu, Secția Civilă de Contencios Administrativ și Fiscal, nr. 1291 din 18.11.2015;

3. Decizia nr. 120/A/2015 a Curții de apel București, definitivă prin nerecurare, în *Buletinul jurisprudenţei. Repertoriu anual 2015*, Editura Universul juridic, Bucureşti;

4. Decizia. nr. 275/A/2017, a Curții de Apel Cluj, S. I Civ., în *Buletinul jurisprudenţei, Repertoriu anual 2017*, Editura Universul Juridic, Bucureşti;

5. Decizia civilă nr. 388/A/2017 a Curții de Apel Cluj, S. I Civ., în *Buletinul jurisprudenţei. Repertoriu anual 2017,* Editura Universul juridic, Bucureşti.

Alte surse : https://jurio.ro.

BORDERS AND MEMORY IN LEN WISEMAN'S TOTAL RECALL (2012)

Monica Alina Toma
Assist. Prof., PhD, Bucharest University of Economic Studies

Abstract: Len Wiseman's science-fiction movie, "Total Recall" (2012), is a reflection of our contemporary anxieties, combining dystopian motifs such as totalitarian domination, economic exploitation, breaching of human rights, borders and surveillance. The present article intends to analyse the types of borders that appear in the film. First, it will take a look at the territorial borders that separate the prosperous city-state of the United Federation of Britain from the impoverished Colony and from the environmentally-ravaged Earth. Then, it will consider the mobile borders that are dispersed everywhere in space, wherever checks of the individuals take place. In this category may be included the police robots that stop the heroes from moving freely from one place to another. The paper will also discuss the embodied borders that allow or prevent the characters' access to certain areas. Finally, the article will show that the false memory implanted to the main character also acts as an embodied border that alienates the protagonist from his own past.

Keywords: borders, frontiers, technology, memory, dystopia

Introduction

The present article examines the concept of "border" in Len Wiseman's science fiction thriller "Total Recall" (2012), which is based on Philip K. Dick's novelette "We Can Remember It for You Wholesale" (1966) and on Paul Verhoeven's film adaptation of Dick's short story, entitled "Total Recall" (1990).

First of all, we need to mention that the film is a dystopia. Dystopias have often been defined as negative utopias, for they often contain the seed of a utopian dream. They usually show how utopian aspirations may go wrong when "spirit is replaced by machinery, intrinsic value by utilitarian function, metaphysics by positivism, local identity by a diluted, generalized human". (Rosenfeld, 2021)

Dealing with topics such as human instrumentalization, universalized thinking or identity loss, dystopias are usually set in monochrome environments, while their universe is shrunk down to a single, all-encompassing conflict.[1] The protagonist of dystopian novels (or films) is a lonely man who lives in a world of diminished social opportunities and constrained social interactions who cannot trust anyone, not even his family or friends. In Rosenfeld's opinion, "the absence of a larger community causes the subject to shift between positions of abjection and grandiosity. He is both nothing and everything, the passive object of conspiracies and the last man to understands what is really going on." (Rosenfeld, 2021)

"Total Recall" is part of a larger category of dystopias that have dealt, at the beginning of the third millennium, with the depiction of an economically unified world in which borders separate a privileged, ruling elite from an exploited, oppressed labor force. By examining the workings of transnational socioeconomic organizations, these films bring into discussion topics like frontiers, re-localization of money and labour, worker's rights or gradual loss of independence. As Munoz notices,

[1] Talking about dystopian novels, Rosenfeld affirms: "In the classical dystopia the reduced, singular perspective is pushed to an extreme. The world is viewed through a singular lens—there is only one thinking, feeling character, and only one set of forces and outcomes for everyone […]. The world viewed from the singular perspective easily slides into paranoia—it is only a matter of time before the philosopher who stands on a hill gazing down at a world organized around his perspective finds himself in a ditch with the world staring back." (Rosenfeld, 2021)

"many twenty-first century SF films combine previous dystopian motifs such as economic exploitation, stratification, class hierarchies, and corporate control with other themes such as borders, (im)mobility, territoriality, sovereignty, transnational networks of power, capital flows, profit-making practices, and even life extraction. By addressing these topics, recent SF films often bring to the fore concerns that are central to the cosmopolitan imagination (e.g. human rights, access to resources, and social welfare)." (Munoz, 2018: 113)

The movie "Total Recall" follows the contemporary trends in dystopian films by articulating the common fears of our society concerning the ever-advancing technological progress, unethical corporate practices and totalitarianism and by reflecting on the roles that physical and digital frontiers play in structuring social spatial arrangements, in regulating capital movements and in governing human mobility.

The concept of border

Traditionally, the concept of border designated the distant physical boundary supervising the access to the territory of a country. However, recent studies have shown that this complex notion may refer to different types of frontiers and that these frontiers may also have different functions.

According to Moosavi, one of the functions of physical borders is that of distorting the reality beyond them. Thus, a minority or a majority which exists across the frontiers may be presented as inferior, contemptible or even dangerous to society, even if that is not always the case. Often, those who live across the border are deemed as "enemies". (Moosavi, 2021: 148)

Borders may also be used to morally disengage individuals, to create in them a feeling of helplessness. As Moosavi notices, "One of the most significant mechanisms that can divide the members of a society is highlighting or exaggerating the dissimilarities and downsizing the commonalities, especially to make the minority feel that they do not belong in the society that they are actually a part of. Mechanisms of moral disengagement such as de-individuation, demonization, blaming the minority for the problems of a society are also effective tools for creating a border. One of the ways to achieve this is to attach dehumanizing and over-generalizing labels to the minority." (Moosavi, 2021: 150)

However, frontiers may not only separate nations or a minority from a majority, they can also divide family members or friends who fear and distrust each other in an alienating society.[2] Furthermore, various types of borders may also disconnect people from their own selves of from their own past.

Nowadays, frontiers have also deviated from the conventional meaning of territorial delineations in the sense that they have become portable and they have been integrated into various devices and flows of people that can be continuously surveilled across space. (Popescu, 2015) These portable, mobile borders, that were created with the help of digital technology, have introduced control not only at state borderlines, but also into national societies and even inside other states.

More than that, these borders have come to play a significant role in people's lives, structuring their daily routines. People come into contact with borders when they pay for a trip overseas from the comfort of their armchairs or when they buy barcoded or RFID tagged

[2] Moosavi affirms: "The fact that no one is able to trust another person, even those closest to one, means that the totalitarian regime is trying to give its citizens the sense that none of their actions, or what they express as opinions, are, or can be, hidden from them, or remain unknown to the ruling power. This acute sense of being surveilled is, in turn, internalized to the point where one expects to be unable to trust their loved ones and acts accordingly." (Moosavi, 2021: 151-152)

products. Furthermore, the use of biometrics has made possible the embedment of borders into human bodies. (Popescu, 2015, Epstein, 2008)[3]

Films tackling the topic of borders

The emergence of biometric systems, portable electronic devices or electronic databases and the introduction of monitoring activities have inspired film makers to produce dystopias in which frontiers and surveillance have transformed the world into a place of confinement and oppression. At the beginning of the twenty-first century, movies such as "In Time" (Andrew Niccol, 2011), "Upside Down" (Juan Solanas, 2012) or "Elysium" (Neill Blomkamp, 2013) have imagined socially and economically destabilized worlds in which borders play a central role.

Andrew Niccol's "In Time" depicts a society where individuals must purchase time in order to sustain their existence. In this world, the wealthy residents of rich area of New Greenwich can prolong their lives for centuries, while those who live in impoverished regions struggle to acquire enough time to survive from one day to the next. Border control mechanisms play a significant role in the film. Since people utilize time as a currency, bankers and law enforcement officers monitor the transnational flow of time and, through computer systems and video surveillance, they track and prevent unwanted border crossings, ensuring that substantial amounts of currency do not fall into the hands of the poor. These control measures reflect a discriminatory system aimed at preserving or even at strengthening the existing social discrepancies.

In "Upside Down", we encounter a unique setting featuring two twin planets with different gravitational forces situated atop each other: the prosperous, exploitative Up Top, which enjoys the benefits of technological progress and of a pristine environment, and the poverty-stricken, ravaged Down Below, where the poor are scrambling for remnants amidst the chaos of a dilapidated and squalid world. Despite the close proximity of the two planets, contact between their inhabitants is strictly prohibited by the authorities. Besides the gravitational barriers, fences prevent any interaction between the people from Up Top and Down Below, while interplanetary border patrols actively pursue anyone who dares to defy the restrictions.

The most prominent edifice from Down Below is TransWorld's formidable, machine-like tower, which unites the two worlds and where the citizens of both planets can find work. However, TransWorld discriminates between the workers of the two worlds. Floor Zero represents the apex of accomplishment for any employee from Down Below, while simultaneously serving as the nadir for a worker originating from Up Top. Moreover, the entrance to TransWorld from Down Below is guarded by multiple "security" protocols, including body and belonging scans, verification of names against a workers' roster, and mandatory wearing of identification tags. Conversely, in Up Top, security measures differ. Employees simply need to swipe their company card to pass through controls. (Muñoz, 2016: 6-7)

In "Elysium", the rich have moved on a luxurious orbiting space station called Elysium, with "white mansions surrounded by manicured gardens and swimming pools" (Mirrlees & Pedersen, 2016: 309-310), while the Earth has become an overpopulated and

[3] Popescu notices: "As the smallest personal space, the body makes an ideal border as it is always at hand, ready to be performed whenever circumstances require. Embodied borders are highly mobile and utterly individual, allowing accurate movement control at the smallest scale. Such bordering logic adopts a view that sees the human body as a material object that can be rendered digitally knowable. To this end, people's bodies are routinely screened and vast amounts of data about their daily lives are collected and stored in secret databases on the premise that these bodily data can be used to assign an identity to a person so that they can be classified in terms of good versus bad mobility in order to be granted or denied access to certain spaces." (Popescu, 2015)

polluted working environment where the poor is exploited by the powerful. People from Earth are not allowed to go to the elite's habitat, which contains devices that could heal any disease, and those who try to get to Elysium are killed or arrested and deported. The ruling class makes use of all types of mobile and embodied borders, such as robots, drones, surveillance and biometric identification systems, in order to keep the poor under scrutiny and to maintain its privileged lifestyle. (Mirrlees & Pedersen, 2016: 314)

The films mentioned above stress the importance of physical, mobile and embodied borders in maintaining the status quo, addressing concerns such as class disparity, totalitarianism, unequal access to services and resources, unethical corporate behavior and militarized technology. The movie "Total Recall" also belongs to this category.

The movie "Total Recall"

The plot of the film

Len Wiseman's "Total Recall" presents the dominance of the prosperous, but overpopulated "United Federation of Britain" ("UFB") over the underdeveloped "Colony" on a post-apocalyptic Earth on which living space has become the "most valuable resource". (00:00:56-00:00:59). Every day, the labor force from the Colony commutes to the UFB using "The Fall", a giant elevator that traverses through the Earth's core. The stark contrast in living standards between the UFB, led by Chancellor Cohaagen, and the Colony, has led to the formation of a faction known as the Resistance, labeled as a terrorist group by the UFB, whose leader, Matthias, strives to enhance the quality of life in the Colony.

The film follows the journey of Douglas Quaid (played by Colin Farrell), a worker in a robot factory who experiences recurring dreams of fighting against the system together with an unknown woman. Dissatisfied with his boring existence, Quaid seeks out Rekall Inc., a company specializing in implanting artificial memories for virtual reality experiences. However, instead of the expected virtual reality trip, Quaid seems to discover that his real identity is that of a secret agent named Hauser, that the memories of his job and of his marriage with his wife, Lori, have all been implanted in his mind. As Quaid unravels this shocking truth, his ordinary life crumbles around him. Pursued by robots and by human police officers (including his wife and friend, Harry), he runs away to uncover the truth.

After his escaping, Quaid receives a phone call from Charles Hammond, seemingly a former colleague, who sends him to a safe-deposit box. Inside, Quaid discovers a message from his own past self, Hauser, containing the address of a UFB apartment. In this apartment, Quaid talks to a hologram video of himself, who tells him that he used to be a "Federal Intelligence operative assigned by Cohaagen to infiltrate the Resistance and assassinate Matthias" (1:03:12-1:03:12), but who, upon discovering that he was fighting for the wrong cause, started to work with the Resistance. The former Hauser incites the present one to join forces with the rebels to overthrow UFB's ruthless dictator, Cohaagen, who threatens to conquer the Colony with his army of androids under the pretext that the Resistance is funded by the Colony's governor.

In order to succeed, Quaid/ Hauser needs to find the kill code that could disable all the robots.[4] With the help of Melina, who seems to be his old lover and also Matthias's daughter,

[4] The past Hauser tells the present one:
"The synthetics run on a bio-mech brainstem. All right. Which means it's possible to shut'em all down. All right, there's a kill code. It's a complex sequence, but it's in my head, it's in your head.
Sorry, come again.
I went back to U.F.B. territory to try and retrieve the code, knowing full well that if Cohaagen found out I'd turned, he'd erase my memory. But what he didn't know was that I arranged to have a black box imbedded in my brain, in your brain. It recorded everything I saw.
So, you're saying there is a little safe in my skull.

the protagonist penetrates the devastated and polluted No Zone in order to ask the rebels for help. However, when they try to activate the kill code, the location of the Resistance is found out by Cohaagen and his police force. Breaking into the base, the Chancellor reveals that there is no kill code for the android army and that Hauser had been implanted with a "memory cap" to locate the leader of the rebels and the headquarters of the Resistance. While Matthias is killed and Melina is taken prisoner, the protagonist finds out that, all along, he has been a double agent unaware of his own duplicity and that the fabrication of the person Quaid and his altered memory had all been strategized by himself and Cohaagen. According to the Chancellor's words, it is Hauser who had come up with the plan of infiltrating the rebels by getting Matthias's daughter, Melina, to love him, and by having his own memory erased in order to gain the trust of the Resistance.

However, when Cohaagen tries to restore him to his previous consciousness, the protagonist refuses and instead saves Melina and helps the Colony gain its independence by getting rid of the threat represented by the Chancellor and his army of synthetics. The film ends with Quaid's wondering if his current experiences have been merely an artificial dream implanted by Rekall or actual reality.

Borders in the film *Total Recall*

Physical borders

In "Total Recall", class struggle and exploitation are not tied to race, but rather to the randomness of being born in the UFB or beyond the border, in the Colony. These two states, with their multilayered structures, encourage the viewer to read into their organized spaces, sparking inquiries regarding the underlying dynamics that govern them.

According to Trinder, the movie reconstructs colonial tropes by presenting the resurgence of the British Empire as a dominant global force. (Trinder, 2020:4) The UFB is imagined as a bustling futuristic federation with a capital that reminds us of the present-day City of London. As Wagner notices, "UFB's cinematic representation is articulated as a repressive federation of states, with its capital city London and simulacrum Big Ben and Parliamentary Building put on display and interwoven into a larger set of airy, neoclassical architecture." (Wagner, 2018:2)

In opposition to this thriving metropolis, the Colony looks like a futuristic slum (Domínguez-García, 2021: 40) with its labyrinthine, narrow alleyways, crowded marketplaces and vibrant stalls offering exotic cuisine and striking products. Reminding the viewer of the traditional colonial ghettos, the Colony appears as a city-state encompassing multilingual inhabitants, diverse cultural environments and amalgamated architectural styles. According to Wagner, "the Colony's spatial features, with its translocal cultures and "global mélange" of Chinese- Korean- Brazilian- Mexican- Egyptian signage, graffiti, and languages […] provides a realism to its modular habitats. This creolization of architectural forms refers back to Hong Kong's cramped and decaying Chungking Mansion, to South Africa's townships and their simple brickwork designs, and to Egypt's crusty but historically integrated Cairo districts". (Wagner, 2018:2)

In turn, Trinder points out the "orientalization of the Colony", which is evident in the presence of the predominantly Asian population and in the abundance of stereotypical elements associated with Asian culture[5]. This "orientalization" may be especially perceived in

---

Yes.

And that is why I need you. The world needs you, to reconnect with the Resistance. Deliver the code to Matthias, have him shut down the synthetics and stop Cohaagen while there's still time. The future hangs on what you… On what we do next." ((1:04:31-1:05:33)

[5] As Trinder affirms, "it is interesting to note that up until late in *Total Recall*'s production stage, the Colony was tentatively entitled "New Asia", and the giant gravity elevator named "the Fall", was to be known as the

the scenes where Quaid navigates the Colony's red-light district, which reminds us of Said's observations about the uninhibited sexuality of the East. The depiction of the Rekall facility itself, which seems to offer mysterious, exotic and unforgettable experiences, is also orientalized:

"The exterior of the building comprises Asian roof architecture, features hanging red Chinese lanterns, and has the Rekall logo transitioning between Arabic, Chinese and Japanese above the main door. The interior is highly exoticised; dimly-lit with scented candles and Buddhist-themed decor. Edward Said's comments on the Orient as a place of "remarkable experiences" (*Orientalism* 2) can also be acknowledged in the fact that Rekall, the symbolised embodiment of this construct, literally offers remarkable experiences to its clients." (Trinder, 2020:4)

These "remarkable experiences" seem to compensate the inhabitants of the Colony for their lack of a meaningful, fulfilling life in a society that displays a mechanistic view of humanity, which disregards the uniqueness of individuals and treats people as interchangeable tools. In the Colony, the oppressed residents are managed based on their utility, being treated as assets that are used to fulfil an industrial function. Cohaagen and his totalitarian government not only make the colonized easily disposable, but also dispossess them of their humanness.

Those who fight against the system, the rebels, don't even have the possibility to live in the Colony, hiding in the devastated "No Zone", a dark version of Augé's "non-place" (Augé, 1995), where the air is so polluted that people must wear filter masks in order to breathe. This area, which is reduced to bare life, represents a shelter and a space of waiting for the members of the Resistance, but also a space of hope, where they are able plan for their own future and for the future of those who are in danger of being executed by the regime.

Mobile and embodied borders

In order to commute to work every day, the residents of the Colony must not only ride the massive elevator known as "The Fall", which they perceive as an instrument of their oppression, but they are also forced to undergo multiple border control measures, including full-body scans. Moreover, the colonized are under constant surveillance by Cohaagen's synthetic police androids, that act as mobile borders with the ability to access information about anybody anywhere. These robots are empowered to take immediate action in any circumstances and even to shoot anyone on the spot, and Cohaagen intends to use them in order to eradicate the inhabitants of the Colony and get more living space for the population of the UFB.

The film also showcases embodied borders, such as the mobile video phone[6] integrated in Quaid's hand, which can be tracked by the high-tech monitoring system of the state. As Stewart affirms, "Quaid realizes at one point in "Total Recall" that he must remove the cell-phone filaments surgically embedded in his hand in order to prevent remote tracking

---

"China Fall". However, in an on-set interview director Wiseman revealed that this was vetoed by Columbia Pictures at the production stage because the studio wanted the Colony to encompass a more multicultural atmosphere: 'It was one of the concerns of the studio about being so specific about… it was slanting too much to where we were saying that was the entire culture, and it's not. It's meant to be a melting pot of an entire society… it's two surviving zones and the working class is a combination, a melting pot, of many different races and cultures and such. It also informs why the architecture is a mix and blend of everything. And it seemed like it was too specific (Eisenberg and Rich).'" (Trinder, 2020: 3-4)

[6] As Griffith notices, in *"Total Recall* (2012), "people don't carry mobile phones. They *are* their mobile phones, as the technology is implanted under their skin. Incoming calls show as a light pulsing under the epidermis. People can hold their hand to their ear to take a call, or press their hand onto a reflective surface to create an instant video chat." (Griffith, 2012)

by its signal—a ‘‘palm pilot’’ turned from “handy’’ tool to weapons-guidance system.” (Stewart, 2013: 7)

Borders that separate Hauser from himself and from his own past

The film “Total Recall” also shows how borders may separate individuals from their own past, from their own selves and even from their own bodies. At the beginning of the film, Quaid seems to be a normal guy with a decent job, a beautiful wife and a reliable friend. However, when he finds out that everything about himself and the people around him is fake, the protagonist feels that his sense of a unified self has been shattered. From this moment on, the film becomes an initiation quest in which Quaid tries to find out who he is.

Still, this is not a simple task, for a message from the past reveals Quaid that his appearance has been altered, that medical procedures have separated him from his own real face. Later in the film, when he confronts a hologram video of himself, Quaid discovers a radically different person or rather a total stranger. Quaid can only see his “true” appearance in video images, for biological borders separate him today from an original part of his body.

At the same time, Quaid doesn’t possess any real memories. While his present memories have been implanted, he lacks any recollection of his previous experiences as an Intelligence operative. He also has beliefs and emotional dispositions that are different from those of his old self. Still, he does exhibit certain characteristics that can be traced back to Hauser: he possesses the skills to disarm and neutralize adversaries, the mental agility to evade pursuit and remain concealed from the agents chasing him, as well as the ability to play the piano.

At the climax of the film, Cohaagen tries to forcefully return to Hauser the memories that have been preserved in a drive. The thought that memories may be bordered or debordered by a totalitarian power is disturbing, and Quaid refuses, for he has realized that, while his past is immutable, he still has the possibility to define his identity through his present actions. This idea also emerges from the discussion that Quaid has with Matthias:

“Matthias: Mr. Hauser. What is it you want?

Hauser: I want to help you.

Matthias: That is not the only reason you are here.

Hauser: I want to remember.

Matthias: Why?

Hauser: So I can be myself, be who I was.

Matthias: It is each man’s quest to find out who he truly is, but the answer to that lies in the present, not in the past. As it is for all of us.

Hauser: But the past tells us who we’ve become.

Matthias: The past is a construct of the mind. It blinds us. It fools us into believing it. But the heart wants to live in the present. Look there. You’ll find your answer.” ((1:27:40-1:28:44)

By the end of the film, Quaid claims his own new identity rather than reverting to his former self as Hauser, for he has come to understand that his identity is not necessarily determined by his conformity with his old self or with others. Instead, he acknowledges his profound freedom and his responsibility towards his compatriots, and this acknowledgement helps him uncover his authentic, compassionate individuality.

Conclusion

The film “Total Recall” portrays a futuristic dystopian world in which borders delineate space, individuals and social interactions. The movie shows the role of frontiers in organizing a society and depicts how someone’s dream of progress may become a nightmare for those that are placed outside the border, for those who have been stripped of their capacity

for choice. However, by introducing an authentic central character with moral and emotional possibilities for change, who is able to "deborder" his genuine, altruistic identity, the dystopia succeeds in sending a message of hope, militating for a world in which all human beings can occupy their rightful place.

BIBLIOGRAPHY

Amilhat Szary, Anne-Laure. Boundaries and borders. Agnew, John; Secor, Anna; Sharpe, Joane;

Mamadouh, Virginie. Handbook of Political Geography, Wiley-Blackwell, 2015, 13-25.

Augé, Marc. Non-Places. Introductions to An Anthropology of Supermodernity, John Howe (trans.), Verso, London, New York, 1995.

Biderman, Shai. Recalling the Self: Personal Identity in Total Recall, Sanders Steven, The Philosophy of Science Fiction Film. Lexington, KY: University Press of Kentucky, 2008, 39-54.

Domínguez-García, Beatriz. Of Mutants and Monsters: A Posthuman Study of Verhoeven's and Wiseman's *Total Recall*, Revista Hélice, Volume 7, n.º 1, Primavera-Verano 2021, 37-51.

Epstein, Charlotte. Risk and the War on Terror, Amoore, L. and De Goede, M. (eds), Routledge, 2008, p.178-193.

Godfrey, Emelyne (ed.). Utopias and Dystopias in the Fiction of H. G. Wells and William Morris, Landscape and Space, Palgrave Macmillan, London, 2016.

Griffith, Eric. From Mars to Earth: The Tech of Total Recall, 2012, https://www.pcmag.com/news/from-mars-to-earth-the-tech-of-total-recall

Landsberg, Alison. Prosthetic Memory: Total Recall and Blade Runner, in Mike Featherstone and Roger Burrows (editors), Cyberspace Cyberbodies Cyberpunk: Cultures of Technological Embodiment, London, Sage, 1996.

Mirrlees, Tanner and Isabel Pedersen. Elysium as a Critical Dystopia, International Journal of Media & Cultural Politics, 12(3), 2016.

Moosavi, Seyedhamed. Borders in Grain and Blade Runner 2049 and Their Relation to Dystopian Fiction, SFRA Review 51(1), 2021, p. 148-153.

Munoz, Pablo Gomez. Dystopias Go Global: The Transnational Reorganization of Territories and Societies in Elysium, ELOPE: English Language Overseas Perspectives and Enquiries 15(1), 2018, p. 111-125.

Munoz, Pablo Gomez. Interplanetary Border Imaginaries in Upside Down: Divisions and Connections in the American Continent, Journal of Transnational American Studies, 7(1), 2016.

Popescu, Gabriel. Topological imagination, digital determinism and the mobile border paradigm, Nordia Geographical Publications 44(4), 2015, p. 49-55.

Rosenfeld, Aaron S. Character and Dystopia, The Last Men, Routledge, Taylor & Francis Group, New York and London, 2021.

Rutsky, R. L. "Technologies", Bruce Clarke & Manuela Rossini (eds.), The Cambridge Companion to Literature and the Posthuman. Cambridge: Cambridge UP, 2016, 182-195.

Said, Edward W. Orientalism. Vintage Books. A Division of Random House. New York.1979.

Schimanski, Johan. Border Utopias, Border Dystopias. Grenzüberschreitungen und Grenzüberschreibungen in Theorie, Literatur und Kultur. Eds. Vera Faber and Barbara Seidl. Wien: Praesens, 2021. 45-78.

Stewart, Garrett “Surveillance Cinema”, Film Quarterly, 2012, 66. 2: 5-15.

Trinder, Stephen. Questions of Space in Contemporary Hollywood Cinema, De Gruyter, Open Cultural Studies 2020, 4, 1-11.

Wagner, Keith B. Hollywood, the Global South, and Total Recall (2012), Radical History Review, 131, 2018.

Wikipedia. Total Recall (2012 film). https://en.wikipedia.org/wiki/Total_Recall_(2012_film)

Wiseman, Len. Total Recall, 2012, Columbia Pictures, Original Film.

THE APPLE / THE APPLE BRANCH - SYMBOLISM IN THE TRADITIONS OF THE CALENDAR AND LIFE CYCLES*

Loredana-Maria Ilin-Grozoiu
3rd Degree Scientific Researcher PhD, "C. S. Nicolăescu-Plopşor" Institute for Research in Social Studies and Humanities from Craiova, of the Romanian Academy

Abstract: Man comes into contact with the World, by acknowledging the reality, but also with the heavenly World. The pillar, the vegetal, the geometric shapes, are just a few symbols that ensure the synthesis of the concrete with the imaginary, as well as with the abstract, and give the World a supernatural dimension. Always present in the reference stock of the great cultures and religions of the world, the vegetable, with a symbolism far from being a repertoire, concentrates, within each particular system, multiple valences that makes it become the bearer of meanings that attribute individuality to each culture.
The apple, similarly to the fir, the linden, the oak, is a dendromorphic symbol with ritual-magical-symbolic virtues. In Oltenia ethnographic space, it is indispensable from the items belonging to the collection related to the customs of the year, being involved in the important moments of the life cycle as well. Sacred and consecrated tree, tree of life and cosmic tree, the apple acquires apotropaic, fertilizing and, equally important, integrative valences.

Keywords: symbolism, apple, apple branch, calendar cycle traditions, life cycle traditions, Oltenia.

Vom porni analiza noastră de la afirmația: „Suntem pe cale de a înțelege astăzi un fapt pe care secolul al XIX-lea nu putea nici măcar să-l prevadă: că simbolul, mitul, imaginea țin de substanța vieții spirituale, că le putem camufla, mutila, degrada, însă niciodată extirpa"[1], mai ales că, de-a lungul anilor, specialiștii în domeniu au demonstrat faptul că, prin simbol și mit, omenirea și-a păstrat continuitatea spirituală. Simbolul asigură legătura dintre ritmurile vieții umane și cele cosmice, comunicarea dintre vizibil și invizibil, dintre abstract și concret.

Ne propunem, în rândurile de mai jos, o analiză referitoare la simbol pe care îl vom privi ca modalitate de comunicare a omului cu Cosmosul ca totalitate. În acest sens, deși, nu intenționăm să cuprindem toată literatura generată de această problemă, ne vom axa doar pe câteva teorii care deslușesc, la nivel teoretic, cel mai bine, ceea ce vom încerca să demonstrăm prin acest studiu, cu aplicație pe obiceiurile din ciclul calendaristic și al vieții.

Semnificarea îndeplinește o funcție principală la nivelul procesului producerii de sens. Pentru omul arhaic, simbolul „revelează o modalitate a realului sau o structură a lumii care nu este evidentă în planul experienței imediate"[2]. Simbolul este semnul realității efective pe care o simbolizează. La nivelul gândirii arhaice, importantă era identificarea între semn și semnificat-simbolizare.

Ivan Evseev consideră că „simbolul este un semn care se identifică cu obiectul simbolizat (…) această însușire de a reprezenta obiectul în absența lui crează premisele hipostazierii și substanțializării semnului"[3]. Comparativ cu semnul care reflectă realitatea, simbolul „o construiește și o modelează, cerând recunoașterea ei ontologică. Simbolul nu

*Articolul face parte din tema de cercetare: *O cercetare dedicată rolului regnului vegetal în cultura populară din Oltenia* inclusă în proiectul de cercetare: *Cultură materială şi imaterială, identitate culturală şi proiecte patrimoniale. Abordări pluridisciplinare* al programului de cercetare al Institutului de Cercetări Socio-Umane „C. S. Nicolăescu-Plopșor", Craiova: *Istoria Olteniei: surse, structuri sociale și elite* (2024-2027).
[1] Mircea Eliade, *Imagini și simboluri*, București, Editura Humanitas, 1994, pp. 13-14.
[2] Aurel Codoban, *Sacru și ontofanie. Pentru o nouă filosofie a religiilor,* Iași, Editura Polirom, 1998, p. 83.
[3] Ivan Evseev, *Cuvânt-simbol-mit*, Timișoara, Editura Facla, 1983, p. 39.

indică, ci se substituie lucrului simbolizat. El nu vrea un simplu analogon formal al obiectului reflectat, ci pretinde o cosubstantialitate cu referentul”[4].

Simbolul este mai mult decât un semn, cel din urmă fiind o modalitate de comunicare a unui mesaj. Delia Suiogan demonstrează că puterea simbolurilor și a figurilor simbolice este deosebit de mare, astfel că, prin intermediul acestora, vom putea reconstitui trecutul fără de care prezentul și viitorul nu există. Simbolul, consideră autoarea, nu „trebuie înțeles ca o figură de stil sau de expresie, el nu este un „artificiu” cu ajutorul căruia construim arii de semnificație, dimpotrivă, el este purtătorul sensului însuși pentru că doar prin intermediul lui omul poate exista și evolua ca parte a acelei Unități primordiale. Simbolurile pot fi private așadar ca instrumente ale cunoașterii, o cunoaștere nonrațională, intuitivă, dar superioară, pentru că refuză speculația. Simbolurile ne apar ca puncte de comunicare între omul individual și Omul universal”[5].

La omul culturilor arhaice și tradiționale, limbajul era cel simbolic. Omul își percepea o anumită poziție în Cosmos de ale cărui planuri era legat prin structuri simbolice. În comunitățile arhaice, simbolul este realitatea pe care o simbolizează și semnul acelei realități: „În lumea arhaică, mentalitatea se baza pe forța percepției și a impulsului sensorial, încercările de generalizare încadrându-se în simbolizări și nu în concept clar precizate. Simbolizarea nu reușea să se extragă din binomul *imagine* și *semn*. În acest sens, din multitudinea de manifestări ale realului, omul constată, în primul rând, individualul și apoi clasa și genul lucrurilor”[6].

În gândirea tradițională, elementele rituale din mediul înconjurător sunt înzestrate cu o anumită încărcătură simbolică care se particularizează prin repetate revalorizări. Miturile și ritualurile crează formele cu ajutorul cărora individul poate comunica cu Absolutul. Cunoașterea mitului ajută la îndeplinirea unui rit: „Nu se poate îndeplini un ritual, dacă nu i se cunoaşte „originea”, adică mitul care povesteşte cum ritualul a fost îndeplinit pentru prima oară”[7].

Abordând relația dintre sacru și profan, istoricul religiilor Mircea Eliade subliniază că omul „prin simbol se deschide către cosmos, către lume, către propria lui viaţă”[8]. Simbolul este prelungirea hierofaniilor, asigură legătura dintre sacru și profan: „Un simbol e important nu numai pentru că prelungeşte o hierofanie sau pentru că i se substituie, ci, înainte de toate, pentru că poate continua procesul de hierofanizare şi, mai ales, pentru că în acel moment, este el însuşi o hierofanie, adică revelează o realitate sacră sau cosmologică pe care nici o altă manifestare nu ar putea să o reveleze”[9]. Întreaga simbolistică a omului religios este organizată într-un sistem care reflectă o viziune coerentă, cu un univers de semnificaţii[10].

Hermeneutul francez Paul Ricoeur constata natura dublă a simbolului, constând din elemente semantice şi non-semantice: „Simbolul însuși este aurora reflecției. (…). Reflecția e mai puțin o justificare a științei și a datoriei și mai mult o reapropiere a efortului nostru de a exista”[11]. Rolul simbolului este de a media între om și Lume, cu ajutorul său, individul își redescoperă centralitatea și apartenența la Tot.

Simbolul religios descoperă o structură a lumii, inaccesibilă experienţei senzoriale. Simbolurile sunt plurivalente, nu sunt fundamentate pe o cunoaștere rațională, ci pe un mod al omului de a fi prezent în Lume. „Omul societății religioase performa fără încetare un

[4] *Ibidem*.
[5] Delia Suiogan, *Simbolica riturilor de trecere*, București, Editura Paideia, 2006, p. 32.
[6] Anca Ceaușescu, *Rituri de trecere în societățile tradiționale. Naşterea*, Craiova, Editura Universitaria, București, Editura Pro Universitaria, 2014, p. 9.
[7] Mircea Eliade, *Aspecte ale mitului*, București, Editura Univers, 1978, p. 17.
[8] Idem, *Gânduri către sine însuși*, în „Eliadiana”, Polirom, 1997, p. 17.
[9] Idem, *Tratat de istoria religiilor*, Humanitas, 1992, p. 407.
[10] Idem, *Naşteri mistice*, București, Editura Humanitas, 1995, p. 26.
[11] Paul Ricoeur, *Eseuri de hermeneutică,* București, Editura Humanitas, 1995, p. 37.

limbaj mitologic, un set de imagini primordial care stau la baza tuturor actelor de gândire și atitudine, o psyche originară (Jung) cu funcție socială, cosmică și abisală totodată”[12]. Simbolul asigură comuniunea dintre ritmurile vieții omului și cele cosmice. Prin simbolul religios se realizează deschiderea față de Cosmos.

Indispensabil fondului de referință al marilor culturi și religii ale lumii, vegetalul, cu o simbolistică departe de a putea fi repertoriată, concentrează, în cadrul fiecărui sistem particular, multiple valențe care îl fac să devină purtător al unor semnificații ce conferă individualitate fiecărei culturi. În spațiul românesc, formele de existență ale vegetalului, varietatea domeniilor de utilizare a exponatelor vegetale în gospodărie, cărora le sunt asociate, implicit, valori sacre și estetice, au stat în centrul preocupărilor etnologilor, dar şi a sociologilor, filologilor, istoricilor, medicilor şi botaniştilor. Majoritatea formelor de existență ale vegetalului funcționează, în context ritualic și ceremonial, ca substitut al corpului omenesc. „Copacul este purtătorul simbolic al experiențelor fundamentale ale omului: viața, moartea, și prin acestea, dobîndirea vieții veșnice. Copacul constituie axa lumii care unește cerul, pămîntul și sub-pămîntul, fiind prin esență „lemn viu”[13], sublinia Sabina Ispas.

Mărul (*lat. Malus domestica, fam. Rosaceae*) este asociat cu Pomul Cunoașterii Binelui și Răului, cu Adam care gustase din acel pom, cu izgonirea din Rai a lui Adam și a Evei. „Și a făcut Domnul Dumnezeu să răsară din pământ tot soiul de pomi, plăcuți la vedere și cu roade bune de mâncat; iar în mijlocul Raiului era pomul vieții și pomul cunoștinței binelui și răului”, potrivit Sfântei Scripturi. Gustând din măr, omul a descoperit binele ascultării și consecințele împotrivirii față de voia lui Dumnezeu.

În viziunea Sfinților Părinți[14], suferința, boala și moartea sunt legate de păcatul strămoșesc. „Starea paradisiacă, în care omul trăia potrivit naturii sale primordiale, ne apare astfel ca o stare de sănătate, în care omul nu cunoștea vreo formă de boală, nici a trupului, nici a sufletului, și în care ducea o viață cu totul normal pentru că se conforma adevăratei lui naturi și adevăratei lui meniri”[15]. În ipostază adamică, omul trăia viața pentru care fusese creat, se afla în stare de sănătate, nu se temea de nicio boală. Însă, păcatul l-a despărțit pe om de Dumnezeu, l-a făcut pe acesta să își uite rostul său duhovnicesc. Păcatul strămoșesc este o boală foarte gravă care afectează întreaga ființă a omului, lipsindu-l de sănătatea pe care o avea în Raiul Dumnezeiesc[16]. Trecând din starea duhovnicească în cea trupească, omul simte durerea, atât fizică, cât și pe cea psihică care, de fapt, precede boala. În concepția Sfinților Părinți, atâta vreme cât sufletul omului este măcinat de boală, legătura cu Dumnezeu este pusă în pericol, ceea ce provoacă traume la nivelul psihicului și fizicului, rezolvarea constând în întoarcerea spre Biserică.

În spațiul etnografic oltenesc, mărul/creanga de măr concentrează un simbolism bine definit. Cercetările noastre de teren, în câteva așezări din Oltenia, pun în evidență o serie de rituri, ritualuri și ceremonialuri care promovează valențele mărului și ale crengii de măr și le

---

[12] Vasile Avram, *Constelația magicului: o viziune românească asupra misterului existential*, Sibiu, 1994, p. 149.

[13] Sabina Ispas, *Ipostaze ale vegetalului în spiritualitatea românească,* în „Text și discurs religios”, nr. 3/2011, p. 283.

[14] Sfântul Ioan Scărarul subliniază: „Boala are uneori scopul de a ne smeri duhul” (Jean-Claude Larchet, *Terapeutica bolilor spirituale*, București, Editura Sophia, 2001, p. 57).

[15] *Ibidem,* p. 39.

[16] „Tot neamul omenesc se află în piere, în cădere. Ne-am lipsit de împărtățirea cu Dumnezeu chiar în rădăcina și în izvorul nostru: în protopărinții noștri, prin păcatul lor cel de bună voie. Ei au fost făcuți fără de prihană, neîmpărtășiți păcatului și stricăciunii; chiar de la facerea lor au fost făcuți părtași Sfântului Duh; (…). Ei de bunăvoie au lepădat viața, au chemat asupra lor moartea; ei de bună voie au stricat întregimea binelui dăruit lor atunci când au fost făcuți, s-au otrăvit pe sine prin păcat” (Sfântul Ignatie Briancianinov, *Călăuza rugătorului. Izbăvirea de durerile ostenelilor zadarnice,* București, Editura Sophia, 2020, p. 198.)

descoperă funcţiile mitice, apotropaice, fertilizatoare şi funerare. În ideea de a ne apropia de simbolismul mărului/crengii de măr, performat în cazul obiceiurilor din ciclul calendaristic și al vieții din arealul oltenesc, în continuare vom trece în revistă câteva exemple reprezentative din varietatea practicilor în care apare implicat.

Ipoteza mărului de pom al vieții reiese din colindele de Crăciun caracterizate prin varietate, determinată de existența unor urări specifice în funcție de diferite situații ale grupurilor umane sau ale indivizilor[17]. Raiul este imaginat ca un arbore cosmic, devenit arbore al vieții, cu mere de aur, sub acesta găsindu-se patul soților peste care se revarsă florile ce simbolizează belșugul și rodnicia cuplului: „La doi meri şi la doi peri,/Florile dalbe, flori de măr!/E un pat mare-ncheiat,/Cu scânduri dalbe de brad,/Cu stâlpi strupiţi de fag./lar în pat ce-i aşternut?/Covor verde de mătase./Dar acolo cine-mi doarme?/Doarme domnul ăstor case,/Ăstor case luminate,/Şi cu doamna dimpreună,/Cu-ai lui mândri coconaşi,/Că-s frumoşi şi drăgălaşi/Parcă-s nişte năsturaşi,/Cu chipuri de feţi-frumoşi. /lar din spate şi din piept/Luna şi cu soarele".

Cu mere, colindeți, colăcei, nuci sau bani sunt răsplătiți colindătorii după adresarea urărilor. Întâlnim în acest caz colacul rotund, simbol al Soarelui sau al Lunii, ofrandă rituală în numele unei eventuale regenerări[18].

Mărul apare implicat și în obiceiul cunoscut sub numele de însurățit, învăruichit sau înfărtățit care este atașat ciclului pascal și se desfășoară, cu precădere, în sud-vestul Olteniei. Acest segment de timp „marcat puternic de sacralitate, este animat de o serie de divinități înzestrate cu puteri magice, dispuse să pună stăpânire atât pe elementele cerești, cât și pe destinele umane”[19]. Potrivit surselor documentare mai vechi, precum și cercetărilor recente de teren, protagoniștii ritualului sunt atât fetele cât și băieții: „La un măr dulce, tinerii se iau unii pe alții în brațe, ocolesc de trei ori pomul, rostesc jurământul, ciocnesc ouă și le schimbă între ei”. Mărul este menit să consacre comuniunea dintre tineri: „*Hai surată pân la moarte/ Şi pe-a lume să fim toate*”, rosteau fetele; „*Hai fârtați până la moarte/ Că te trag pe două roți/Şi la moarte să fim toți*”, spuneau băieții[20].

Ca element de recuzită, mărul apare în cadrul ceremonialului nupțial. La casa mirelui, după ce au sosit nașii are loc „bărbieritul mirelui”: cumnatul de mână, cu ajutorul securii sau al bardei, simulează această acțiune, act ce marchează ieșirea mirelui din rândul feciorilor: „Ginerele este berberit de către cumnatul de mână care îi dă și cu mărul pe față, pentru mergere de bine în căsătorie, pentru ca să aibă copiii sănătoși”[21]. La final, mirelui I se pune floarea de ginere, achiziționată de către naș̆ă: „Pusăi briciul să mă rad,/ Toate fetele fac haz./ Că flăcăul s-a-nsurat/, Nu mai iese noaptea-n sat./ Foaie verde trei florinți,/ Înfloriți, flori înfloriți,/ Că mie nu-mi trebuiți/. Înfloriți de umpleți valea,/ Că mie mi s-a-nchis calea”[22]. Bărbieritul mirelui este o acțiune simbolică prin care se încearcă intrarea în starea de normalitate prin anularea oricărei forme de dezechilibru.

Mărul, alături de alte obiecte rituale, este prezent într-o serie de practici funerare care urmăresc să-l așeze pe cel care a trecut pragul către Lumea de Dincolo într-o nouă ordine și să-I asigure post-existența. Departe de a reprezenta un final, decât sub aspectul lipsei fizice a defunctului, Marea Trecere este resimțită de către membrii colectivității ca un prag, ca o

[17] Mihai Pop, Pavel Ruxăndoiu, *Folclor literar românesc,* București, Editura Didactică și Pedagogică, 1976, p. 148.

[18] Vezi Loredana-Maria Ilin-Grozoiu, *Colacul – simbolism şi ofrandă rituală. Interferenţe între practica folclorică şi tradiţia creştină din Oltenia* în „Memoria Ethnologica”, an XIII, nr. 46-47/2013, Baia Mare, pp. 22-31.

[19] Marcela Bratiloveanu Popilian, *Obiceiuri de primăvară din Oltenia*, Piatra-Neamț, Editura „Constantin Matasă”, 2001, pp. 198-199.

[20] Inf. Elena Pena, 77 de ani, localitatea Amărăștii de Jos, jud. Dolj, 2024.

[21] Inf. Gheorghița Cochințu, 59 de ani, localitatea Chilii, jud. Olt, 2020.

[22] Inf. Ioana Neață, 68 de ani, localitatea Frățila, jud. Dolj, 2021.

graniță dincolo de care este *Adevărata Viață*. Orice trecere presupune, pe de o parte, o ruptură de vechea stare, o anulare sau o depășire a acesteia, iar pe de altă parte, inițierea sau pregătirea individului pentru accederea la o nouă identitate. Actele și manifestările ceremoniale, care însoțesc Marea Trecere, sunt performate tocmai în vederea asigurării restabilirii echilibrului pierdut odată cu părăsirea statutului existential anterior[23]. Garantul vieţii viitoare pentru noi este Însuşi Mântuitorul Iisus Hristos, Care ne-a spus: „Eu sunt Învierea şi Viaţa; Cel ce crede în Mine, chiar dacă va muri, va trăi" (Ioan 11, 25).

În Oltenia, în cadrul ceremonialului funerar, o desfășurare amplă implică secvența pomului (bradului)[24] care antrenează elemente cu simbolică bogată. Toate însemnările configurează un scenariu destinat mai ales celor trecuți Dincolo înainte de împlinirea destinului terestru, necăsătoriți, prin extensie, celor morți tineri sau tuturor celor decedați. În zonele de câmpie, locul bradului este luat de un pom fructifer, de obicei măr, păr, vișin sau dud: „Când nu găsim brad, la cei necununați la biserică se pune la mormânt măr sau alt pom. E pus de cel care face stâlpul. Râmâne plantat"[25]; „La stâlpii fetelor, flăcăilor necăsătoriți se pune o creangă de măr cu trei ramuri"[26]; „Din livadă se ia o cracă de măr, dud sau prun pentru mormânt. Ăsta e bradul"[27]; „Un flăcău scoate un măr din rădăcină, merge cu el înaintea mortului la cimitir și îl sădește la mormânt"[28]; „Dintr-o nuia de măr se împletește o coroniță pe care se agață floricele. O fată și un băiat o duc, înaintea mortului, până la biserică și o agață de cruce la mormânt"[29].

Creanga mare de măr (alt pom roditor sau brad) este împodobită lângă tron, în curte sau chiar la poartă cu diverse obiecte rituale, dintre care si fructul (măr). Și la pomeni, în pomișorii din crenguțe de măr sau din alt pom roditor se agață mere. În ipostaza de fruct, mărul se poate regăsi și în vârful toiagului de la înmormântare sau însoțind colacii când se fac pomeni pentru cei adormiți[30]. În sudul Olteniei, cât timp mortul stă în casă, se pun câteva mere, alături de alte fructe, lângă cadavru, care sunt date de pomană copiilor. La hora de pomană din prima și a doua zi de Paște, se dăruiesc crenguțe de măr dulce alături de ofrande alimentare. Mărului (arbore, fruct) îi este acordată o mare atenție în cadrul ceremonialului funerar deoarece transformarea vizată este una totală.

Un alt ritual în cadrul căruia mărul capătă o mare bogăție de sensuri, este cel al slobozitului apei (apelor) sau al izvorului, la patruzeci de zile de la deces. Performerii ritualului, îndeplinit în toată Oltenia, sunt una sau mai multe fete, care aduc, timp de patruzeci de zile, un anumit număr de găleți de apă. Numărul găleților duse zilnic se notează, prin crestături, pe o nuia de măr sau un băț de alun de către fiecare nubilă: „Pe o nuielușă de măr se fac tot atâtea semne câte găleţe de apă sau adus. Se aduc 44 de găleți, de către o fată curată, joia și sâmbăta dimineața. Se sloboade la 40 de zile"[31]; „Pentru sorocul de șase săptămâni se aduc trei ape de către trei fete, zilnic, fără dumnica. În total să fie 44 de găleți. La sfârșit se mai aduc încă trei găleți pentru soare și zilele săptămânii. De fiecare data, fata face câte o crestătură, pe nuielușa de măr"[32].

---

[23] Vezi Loredana-Maria Ilin-Grozoiu, *Concepte, credințe și tradiții privind nemurirea sufletului și cultul morților*, Craiova, Editura Universitaria, București, Editura Pro Universitaria, 2014.

[24] Idem, *Simbolismul bradului în practicile funerare din Oltenia,* în „Anuarul Institutului de Cercetări Socio-Umane <<C. S. Nicolăescu-Plopșor>>", nr. XV/2014, București, Editura Academiei Române, pp. 169-182.

[25] Inf. Florina Diaconu, 74 de ani, localitatea Amărăștii de Jos, jud. Dolj, 2024.

[26] Inf. Ecaterina Gae, 72 de ani, localitatea Secu, jud. Dolj, 2024.

[27] Inf. Hermina Sârbu, 73 de ani, localitatea Izimşa, jud. Mehedinti, 2020.

[28] Inf. Constanța Tulbea, 65 de ani, localitatea Greci, jud. Olt, 2021.

[29] Inf. Elena Toma, 87 de ani, localitatea Silea, jud. Vâlcea, 2020.

[30] Vezi Loredana-Maria Ilin-Grozoiu, *Pomenirile-aducere-aminte de cei răposați. Privire specială asupra Olteniei*, în „Memoria Ethnologica", an XIV, nr. 50-51/2014, Baia Mare, pp. 60-73.

[31] Inf. Elena Nițu, 68 de ani, localitatea Prundeni, jud. Vâlcea, 2020.

[32] Inf. Anica Ana Bălțățeanu, 84 de ani, localitatea Secu, jud. Dolj, 2024.

Omul intră în contact cu Lumea, cunoscând realitatea, dar și cu Lumea cerească. Stâlpul, vegetalul, formele geometrice, sunt doar câteva simboluri care asigură sinteza concretului cu imaginarul, precum și cu abstractul și dau Lumii o dimensiune supranaturală. Nelipsit din fondul de referință al marilor culturi și religii ale lumii, vegetalul, cu o simbolistică departe de a putea fi repertoriată, concentrează, în cadrul fiecărui sistem particular, multiple disponibilități care îl fac să devină purtător al unor semnificații ce atribuie individualitate fiecărei culturi.

Mărul, asemenea bradului, teiului, stejarului este un simbol dendromorf cu virtuți ritual-magico-simbolice. În spațiul etnografic oltenesc este de nelipsit din recuzita obiceiurilor de peste an, implicându-se de asemenea și în momentele importante ale ciclului vieții. Pom sacru și consacrat, pom al vieții și arbore cosmic, mărul dobândește valențe apotropaice, fertilizatoare și, nu în ultimul rând, integratoare.

BIBLIOGRAPHY

AVRAM, Vasile, *Constelația magicului: o viziune românească asupra misterului existential*, Sibiu, 1994.

BRATILOVEANU POPILIAN, Marcela, *Obiceiuri de primăvară din Oltenia*, Piatra-Neamț, Editura „Constantin Matasă", 2001.

CEAUȘESCU, Anca, *Rituri de trecere în societățile tradiționale. Nașterea*, Craiova, Editura Universitaria, București, Editura Pro Universitaria, 2014.

CODOBAN, Aurel, *Sacru şi ontofanie. Pentru o nouă filosofie a religiilor,* Iași, Editura Polirom, 1998.

ELIADE, Mircea, *Aspecte ale mitului*, Bucureşti, Editura Univers, 1978.

ELIADE, Mircea, *Tratat de istoria religiilor*, Humanitas, 1992.

ELIADE, Mircea, *Naşteri mistice*, București, Editura Humanitas, 1995.

ELIADE, Mircea, *Imagini și simboluri*, București, Editura Humanitas, 1994.

ELIADE, Mircea, *Gânduri către sine însuşi*, în Eliadiana, Polirom, 1997.

EVSEEV, Evseev, *Cuvânt-simbol-mit*, Timișoara, Editura Facla, 1983.

ILIN-GROZOIU, Loredana-Maria, *Colacul – simbolism şi ofrandă rituală. Interferenţe între practica folclorică şi tradiţia creştină din Oltenia* în „Memoria Ethnologica", an XIII, nr. 46-47/2013, Baia Mare, ISSN 1582-8573, pp. 22-31.

ILIN-GROZOIU, Loredana-Maria*, Concepte, credințe și tradiții privind nemurirea sufletului și cultul morților*, Craiova, Editura Universitaria, București, Editura Pro Universitaria, 2014.

ILIN-GROZOIU, Loredana-Maria*, Simbolismul bradului în practicile funerare din Oltenia,* în „Anuarul Institutului de Cercetări Socio-Umane <<C. S. Nicolăescu-Plopşor>>", nr. XV/2014, Bucureşti, Editura Academiei Române, pp. 169-182.

ILIN-GROZOIU, Loredana-Maria*, Pomenirile-aducere-aminte de cei răposați. Privire specială asupra Olteniei*, în „Memoria Ethnologica", an XIV, nr. 50-51/2014, Baia Mare, pp. 60-73.

ISPAS, Sabina, *Ipostaze ale vegetalului în spiritualitatea românească,* în „Text și discurs religios", nr. 3/2011.

LARCHET Jean-Claude, *Terapeutica bolilor spirituale*, București, Editura Sophia, 2001.

POP, Mihai, RUXĂNDOIU, Pavel, *Folclor literar românesc,* București, Editura Didactică și Pedagogică, 1976.

RICOEUR, Paul, *Eseuri de hermeneutică,* București, Editura Humanitas, 1995.

Sfântul Ignatie Briancianinov, *Călăuza rugătorului. Izbăvirea de durerile ostenelilor zadarnice,* București, Editura Sophia, 2020.

SUIOGAN, Delia, *Simbolica riturilor de trecere*, București, Editura Paideia, 2006.

PERFORMERII ȘI LOCALITĂȚILE CERCETATE

Gheorghița Cochințu, 59 de ani, localitatea Chilii, jud. Olt.
Ioana Neață, 68 de ani, localitatea Frățila, jud. Dolj.
Elena Pena, 77 de ani, localitatea Amărăștii de Jos, jud. Dolj.
Florina Diaconu, 74 de ani, localitatea Amărăștii de Jos, jud. Dolj.
Ecaterina Gae, 72 de ani, localitatea Secu, jud. Dolj.
Hermina Sârbu, 73 de ani, localitatea Izimşa, jud. Mehedinti.
Constanța Tulbea, 65 de ani, localitatea Greci, jud. Olt.
Elena Toma, 87 de ani, localitatea Silea, jud. Vâlcea.
Elena Nițu, 68 de ani, localitatea Prundeni, jud. Vâlcea.
Anica Ana Bălțățeanu, 84 de ani, localitatea Secu, jud. Dolj.

AN EXPLORATORY ANALYSIS ON THE PROCESS OF FISCAL INTEGRATION AND THE PROSPECT OF A FISCAL UNION IN THE EUROPEAN UNION

Ionel Leonida
Scientific Researcher III, "Victor Slăvescu" Centre for Financial and Monetary Research, Bucharest, Romania

Abstract: The sovereign debt crisis and the financial crisis have led to renewed debates on the elements affecting the strengthening of EU and EMU policies. These mainly relate to the need for deeper fiscal integration and its correlation with economic and monetary policy.
The emergence of the health crisis generated by the COVID 19 pandemic caused two scenarios regarding this approach, namely one of temporary suspension of the application of the European fiscal framework in the period 2020-2023, in order to give countries freedom in allocating resources to combat the effects of the pandemic, and the second of returning to its applicability, but with certain changes to remedy less effective aspects in the discipline and fiscal consolidation process. In this paper, we intend to analyze the state of the fiscal integration process and the prospect of a fiscal union within the Union.

Keywords: fiscal policy, fiscal integration, fiscal union

1. On the concepts of integration and fiscal union

The term fiscal integration, as opposed to integration in the general sense and the economic one, entered the debate either after the manifestation of financial and economic shocks/crises, or in the critical evaluation of a certain failure or of some important stages of the course of the European project, such as and from the perspective of a possible fiscal union at the level of the European Union (EU).

The design and implementation of specific rules for a fiscal integration process presupposes the pre-existence of a union, respectively an integration process in a general sense, with a well-defined path, respectively up to which level of integration is reached. The creation of inter-state unions requires first of all a political agreement, and the main rationale for their creation is of an economic nature.

The efficiency and effectiveness of the economic integration process is influenced by the existence and stage of implementation of fiscal and monetary integration processes, being the main policies that stimulate inter-state economic and commercial exchanges. The simultaneous implementation is desirable or with priority the fiscal one, followed by the monetary one, considering the EU experience which emphasized monetary integration and the creation of the Eurozone (monetary union) and feels the lack of a similar process of fiscal integration.

So, we appreciate that fiscal integration represents an evolutionary process of partial or total taking over of some elements of the national fiscal-budgetary systems of the member states at the central level and the creation of a new common fiscal-budgetary system / framework, accepted and appropriated by all the member states, so that through its implementation and compliance, it allows the central authorities to monitor, coordinate and even intervene, within the limits of their powers, on the national fiscal-budgetary processes, with the aim of maintaining the stability of public finances and their sustainability in the medium and long term. The new architecture of the fiscal-budgetary system / framework created at the level of the union, can take from the characteristics of the national fiscal systems or formulate its own autonomous characteristics. The process of fiscal integration,

developed on the new formal architecture created and appropriated by the member states through agreements, through adoption in national legislation and through the establishment of specific institutions at central and national level, can be considered effective (functional and concluded) when the formal relations that are established between the community authorities and the member states are respected over a long period of time, when the newly established institutions fulfill their role in the coordination and monitoring of the fiscal-budgetary processes at the national level and when they generate the projected results, both at the level of each member state as well as at community level. Such a situation, in our opinion, is equivalent to achieving a full fiscal union.

An integration process, in general, but that of fiscal integration, under our attention in this paper, involves: a) defining a goal, for example building a (con)federal system of government; b) establishing the optimal level of integration or more precisely, how much "integration" is needed to achieve the goal; on the contrary, exceeding the necessary and sufficient limit, the effect can be adverse; c) choosing the necessary and sufficient components to achieve the goal and the good functioning of the created system over time (sustainability of the system) (e.g. member countries that are able to achieve the goal through integration – federalism/confederalism); d) defining the order of integration, the quantity and quality of the components, the opportune moment of integration, so that the integration process is effective; e) dividing the integration process into easy-to-monitor phases, each with its own moment of implementation, so that the components and methods are calibrated with the desired integration phase to be reached and conform to the following stages or phases (if they exist and it is not it is about the final integration phase) and with the final goal to be achieved (in the case of the final integration phase).

Multi-level governance formulates[1], in a new way of approach, the mode of operation and development of the EU, and the institutional incompleteness or fragmentary reform is the cause of the relatively low effectiveness of the reforms. There is thus the need to formulate a common denominator from a fiscal-budget perspective, established between all member states, a denominator that will lead over time to a stronger, deeper fiscal integration and smooth the way to a genuine fiscal union in the EU.

In the context of the Covid-19 pandemic, the problem of fiscal resources, transferred from the federal level to the level of the member states, amplifies the previous and repetitive requests of some theoreticians (e.g. Marzinotto, Sapir and Guntram Wolff, 2011) and practitioners regarding the involvement of supranational structures. However, it is unclear whether crises lead to the deepening of subsequent integration or the weakening of "cumulative" integration (Nicoli, 2018).

According to the theoretical description of the economic and fiscal integration process, carried out previously, they describe a complex process of intensifying the economic and fiscal interdependencies between different states in a process of general integration, of creating a union, which would generate a framework fiscal favorable to the development of the inter-state economy created. In this sense, we can consider that the thinking regarding the integration process, especially fiscal, can be found in the following situations, which can be formulated depending on the political decision and as integration phases:

1) Disintegration or segregation - in which the option is to reject integration, more precisely there is a vision of complete separation between the national and supranational levels. Disintegration can also be seen in moderate, partial doses, and somewhat alternatively, after faster periods of integration, with the

[1] Multilevel governance describes how authority and responsibility are distributed vertically across multiple levels of government and horizontally across multiple quasi-governmental and non-governmental organizations and actors. This has become the governance model of community public policies and reveals the way in which certain competences are transferred from the supranational level to the national level and vice versa.

appearance of a crisis, the process of disintegration can occur naturally, for a short period, to then resume the process of integration;

2) *Integration* - in which the option is one of groping, of experimenting with various and mixed forms of decisional coexistence, i.e. of mutual adaptation, assuming a horizontal integration (between components), but also a vertical one (between the national and the supranational level, both being necessary for an integration process (national - supranational, supranational - national);

3) *Assimilation* - in which the option is to give up one's own goals and objectives and adapt to the level where national elements can no longer be distinguished from supranational ones, the internal objectives being one and the same as the supranational ones, without containing additional particular elements. Assimilation, although it could be considered desirable in some European states, implies a type of leveling, which in the context of symmetric or asymmetric shocks can confer a rigidity on the national system and thus make it unable to face the challenges determined by the shock/shocks .

Therefore, at the EU level, the concept of fiscal union can be framed at the upper limit of fiscal integration, towards fiscal assimilation. The projection of the European fiscal framework, in the medium and long term, will amplify the fiscal integration process to increase economic and financial stability at the EU level, an aspect that will involve a budget, either the current EU budget or a Eurozone budget.

Regarding the fiscal union, the economic literature does not provide a clear definition for the fiscal union, but the debates (Marzinotto et al., 2011; Dabrowski, 2014) have resulted in a number of practical meanings of the fiscal union and various proposals related to possible changes in the architecture of EU governance, where an outline fiscal union may involve the following:

- ✓ a higher degree of centralization of fiscal-budgetary resources at the EU level;
- ✓ developing European sources of income for the EU budget (replacing member states' contributions);
- ✓ a stronger harmonization of taxation within the EU;
- ✓ a fiscal discipline mechanism both at EU and national level;
- ✓ creation of insurance mechanisms against financial turbulence, including a debt mutualization mechanism at the EU level;
- ✓ creation of institutions with fiscal authority at supranational level (creation of a Ministry of Finance at EU level).

These proposals can constitute structural elements of a fiscal union project, on the basis of which a general definition of the fiscal union can be drawn up. Thus, a general definition of a fiscal union can be expressed as the transfer of part of the resources, competences and fiscal-budgetary management (partial sharing of the management of national fiscal-budgetary policies) from the national to the community level.

Authors such as Fuest and Peichl (2012)[2] distinguish five possible elements of a fiscal union:

- ✓ fiscal rules, coordination and supervision of fiscal-budgetary policies in correlation with short- and medium-term economic policies;
- ✓ a mechanism to prevent and mitigate shocks of the nature of economic, financial and/or health crises (e.g. the pandemic caused by SARS – CoV-2);
- ✓ common guarantee for the public debt;

[2] The authors point out that "... a fiscal union may, but need not, include all five elements".

- ✓ fiscal equalization and other mechanisms of fiscal transfers between countries and from the EU level to the member states level (and vice versa) through an automatic or semi-automatic mechanism;
- ✓ a bigger EU budget and European taxes.

The vision of the European authorities, expressed by the EC's Deeper and More Authentic EMU Plan (2012) and the Five Presidents' Report (Juncker et al. 2015), regarding the perspective of a fiscal union, is that of developing a fiscal capacity autonomous for the Economic and Monetary Union (EMU), with the need for stronger economic policy coordination and the creation / strengthening of the fiscal stabilization function within / through the EU budget. This refers to the extent to which a national or community authority can raise revenue from its own resources.

Measuring fiscal capacity is important from several points of view, namely:

- ✓ for addressing interregional disparities and implementing an equalization program through fiscal transfers;
- ✓ for guiding the central authorities in the effort to achieve an interregional distribution of the resources available for each of the member states / regions, depending on the development needs;
- ✓ for providing information on the strengths and weaknesses of national governments by: monitoring and comparing trends and their fiscal and economic situations and forecasting the impact of structural changes in national and regional economies.

The development of the fiscal capacity, in the view of the European authorities, according to the previously mentioned sources, must respect the following guidelines: not lead to permanent transfers between countries; not to penalize / undermine the good elaboration and management of national fiscal policies; to be implemented / developed through the EU budget and not to represent a crisis management tool.

We find that the term fiscal union has different meanings and interpretations, from a set of common fiscal rules (current state), to the creation of a fiscal system with federal characteristics (sharing and control over national fiscal-budgetary resources).

2. About the progress of the fiscal integration process and the path to the crystallization of the fiscal union in the EU

A first idea related to the possibility of completing the EMU with a form of fiscal union appeared in 1977, in the MacDougall report, where it was suggested to create a budget of approximately 5-7% of the Gross Domestic Product (GDP) of the EMU, in a first stage, the final objective being the creation of a fiscal federation in the EU in which federal public spending reaches a level of 20-25% of its GDP (similar to the level of the federal budget in the United States of America).

Much later, in 1992-1993, when the Maastricht Treaty (MT) was concluded which laid the modern foundations of the EU and EMU, based on the fulfillment of convergence criteria of a monetary and fiscal nature, no outline was foreseen of fiscal union, with the exception of fiscal criteria (budget balance and public debt limits) which have the role of ensuring a certain fiscal discipline, transposed into a preventive and corrective operational mechanism, through the Stability and Growth Pact (SGP), approved in 1997 and entered into force in 1999, successively adjusted in several stages.

In terms of debates and research regarding the course and future of the European project and the monetary union, both supporters and critics of these projects had common conclusions, in the sense of emphasizing the major role of a deeper fiscal integration in the consolidation and expansion of the EMU, but among the member countries, there was a strong political resistance regarding the partial surrender of fiscal sovereignty and, above all,

regarding the possibility of sharing budgetary resources, a fact that also translated into the European Parliament where no agreement could be reached.

The concerns for fiscal aspects existed at the beginning of the European construction in a more discreet form, and starting from 2010, they were amplified, in particular, during the elaboration and negotiations regarding certain European agreements / treaties, respectively during the negotiations regarding SGP, at the time of its reformation and during the debates on the Treaty on Stability, Coordination and Governance in the EMU (TSCG), but also at times of the COVID-19 pandemic, when certain fiscal deficiencies were more evident.

In this direction, in the period 2010 - 2013, a series of new measures were adopted aimed at smoothing and strengthening the fiscal integration process, measures that practically constitute the "embryo of the fiscal union" and consisted of: the European Financial Stability Fund (EFSF-2010); European Semester (ES - 2011); the so-called Six-Pack (2011) and Two-Pack legislation (2013); TSCG (2013) and the European Stabilization Mechanism (ESM – 2013). Likewise, the European Commission (EC), in its deeper and more authentic plan of 2012, presented and supported the same direction, but later, in 2015, the Report of the Five Presidents did not offer a decisive vision in the same direction, but a more nuanced one on the deepening of fiscal integration and the perspective of a fiscal union, two stages being proposed: i) the creation of a European fiscal council with an advisory role to coordinate and complement the already existing fiscal councils at national level (realized aspect); ii) establishing a common macroeconomic stabilization function to deal more effectively with shocks that cannot be managed at national level alone (function carried out through the European Fund for Strategic Investments - EFSI).

From this short foray into the history of the fiscal integration process in the EU / EMU, it was found that the concerns for the fiscal policy did not have a permanent character, but rather were occasional / conjunctural, against the background of economic, financial shocks or social level, which shook the process of integration and consolidation of the European construction, they appear sporadically in the debate. Gradually, concerns and debates intensified, becoming a constant preoccupation of European officials with this field, but also of research economists, being, as previously presented, a series of measures implemented, creating new institutions and mechanisms, practically a new formal and institutional architecture in the process of fiscal-budgetary integration, with the main objective being the construction of a fiscal union.

In this context, we continue to try to analyze the new formal and institutional architecture created in the fiscal-budgetary field at the EU level, from the point of view of the fiscal integration process and its finality, respectively from the perspective of a fiscal union at the EU/EMU level, the progress made and possible directions to follow for the consolidation of fiscal integration.

Regarding fiscal integration and union, we will look at 6 stages of the fiscal integration process. Once these stages have been completed, we can consider fiscal integration complete, i.e. the formation of a full fiscal union.

The theoretical analyzes presented regarding fiscal integration, in particular, as well as the EU's empirical experience regarding fiscal integration, delineate and rank certain specific stages of this process, towards its final goal – a full fiscal union, presented in the following outline.

Figure no. 1. Outline of fiscal integration - the path to fiscal union in the EU / EMU

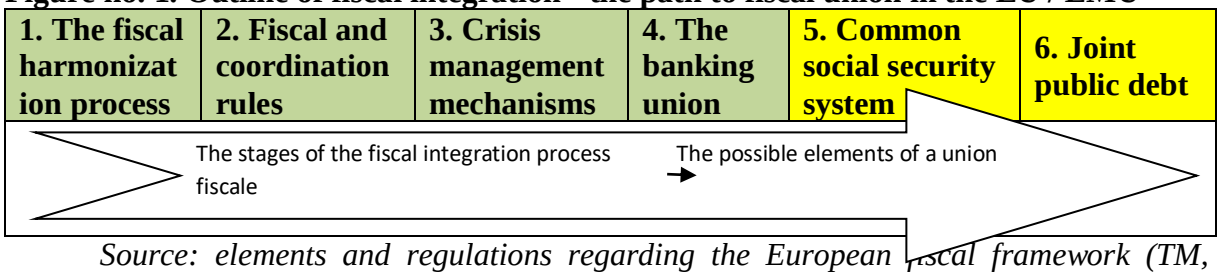
1. The fiscal harmonization process
2. Fiscal and coordination rules
3. Crisis management mechanisms
4. The banking union
5. Common social security system
6. Joint public debt
The stages of the fiscal integration process
fiscale
The possible elements of a union

Source: elements and regulations regarding the European fiscal framework (TM, PSC, TSCG) and its guidelines, schematically represented by the authors

Note: the completed stages are presented in green, and those to be implemented in yellow

The fiscal harmonization process represents the first step on the path to fiscal integration, initiated with the political agreement on the formal integration into the EU of each member state, which is ongoing, making progress along the lines of legislative harmonization, the harmonization of indirect taxation, and in terms of harmonization of direct taxation there are proposals and negotiations in this sense, showing a certain opposition among member states, direct taxation, offering fiscal levers for internal adjustment, for the design of fiscal strategies favorable to an attractive investment environment or even for purposes of an electoral nature.

Fiscal rules and synchronized coordination of fiscal-budgetary policies with economic ones represent the second step on the path to fiscal integration, put into practice through the European Semester (SE) and TSCG. The purpose of the fiscal framework is to ensure fiscal-budgetary discipline, fiscal consolidation (maintaining the indicators of budget deficit and public debt within the TM limits) and correlation of fiscal-budgetary plans with short- and medium-term macroeconomic policies. The effectiveness of the European fiscal framework was relatively reduced, especially in its first part, but after two successive revisions (2005 and 2011), with the implementation of the TSCG and through the establishment of specialized institutions at national level and a coordinator at European level (the fiscal councils), its effectiveness temporarily increased. Gradually, compliance deteriorated, and at this moment, against the background of the SARS-COV-2 pandemic, the application of the European tax framework was temporarily suspended and resumed with new rules that will probably be applicable from semester II/2024.

Crisis management mechanisms represent the third step on the way to fiscal integration, in this sense, a first step was made by establishing a common macroeconomic stabilization function to deal more effectively with shocks that cannot be managed only at the national level (through the EFSI), which ensures the existence of a reserve of financing sources and investment projects.

The banking union represents the fourth step on the path to fiscal integration, made to increase the stability of the EMU, but also for the member states that are not part of the Eurozone, but that have opted to participate. This aims to ensure that the banking sector in the Eurozone and the EU in general is safe and sound and that non-viable banks are resolved without recourse to taxpayers' funds and with minimal impact on the real economy.

Its main objectives are: to ensure that banks are sound and able to withstand future financial crises; to prevent situations in which taxpayers' funds are used to save banks prone to difficulty; to reduce market fragmentation by harmonizing financial sector rules; to strengthen financial stability in the Eurozone and in the EU in general.

Elements 5 and 6, respectively the common social insurance system and the common public debt, are not achieved, being probably the most difficult to achieve, with discussions about acceptance, fairness and even morality.

A common eurozone-wide unemployment insurance system would distribute transfers in the form of short-term unemployment benefits automatically and directly to EU citizens to stabilize household incomes in the event of a negative shock to the unemployment rate on short term. It would also strengthen the social dimension of the EU, as it would play an important role for social insurance and the protection of those households that are most vulnerable, and could favor the convergence of labor market policies, which could lead to a better functioning of EU/EMU.

Common public debt would involve the public debt of each member country being guaranteed by all others, thus allowing all members to benefit from economies of scale and reduce the cost of debt.

We note that of the 6 stages presented in the process of fiscal integration and the formation of a fiscal union, 4 are designed and implemented, at different stages and in the process of consolidation, the results recorded so far, requiring increased efficiency and effectiveness to consolidate fiscal discipline and consistent progress on the path of fiscal-budgetary consolidation at the level of the member states and, implicitly, at the level of the EU/EMU.

3. Conclusions

In this work, the presentation of the concepts of integration and fiscal union and the analysis of the extent to which the current European fiscal framework can be constituted in a process of fiscal integration and in a germ for the creation of a fiscal union in the EU were aimed. In convergence with those formulated, we can draw some conclusions:

- ✓ fiscal integration is the main instrument through which the fiscal union is built within the EU/EMU, having its roots in the TM (1992-1993) and in a series of regulations of a fiscal-budgetary nature that were later developed in the PSC, introduced as successive stage of creation of the EMU and designed to ensure the maintenance of stability and sustainability of public finances in the EU member countries, then supplemented with the TSCG;
- ✓ the final result of the full fiscal integration process (completion of the 6 steps) is the completion of the fiscal union, but during the fiscal integration process we can have intermediate forms of fiscal union, considering the opinions in the specialized literature that do not foresee an architecture " standard' for a fiscal union;
- ✓ considering the fact that out of the 6 stages of the path to the full fiscal union, 4 are implemented, we can consider the fact that the fiscal union exists in an intermediate form, with certain limits, related, in particular, to the relatively low effectiveness of the 4 stages under implementation;
- ✓ on the other hand, we must note that the two stages that still need to be completed to achieve a full fiscal union are also the most difficult and have created disputes between states with consolidated fiscal positions that want a simplified form of fiscal union , without the sharing of financial resources (close to the current form) and states with less solid fiscal positions, which want a form of fiscal union that would also involve resource sharing, inter-state transfers;
- ✓ at this moment there is no firm way forward in the short and medium term, an aspect that can lead to the loss of relevance and the interest shown in this direction by the states supporting this project, the perspective can take any turn.

In conclusion, although there is no standardized and unanimously accepted concept with reference to the fiscal union, based on the elements presented and the progress of the fiscal integration process, we appreciate that there is a form (a germ) of a more simplified fiscal union within the EU/EMU, having fiscal-budgetary coordination as the main instrument, but also the other elements implemented in the fiscal integration process, which

implies that EU member states have ceded part of their fiscal sovereignty to supranational bodies, respectively European institutions.

BIBLIOGRAPHY

1. Baldwin, R., E. and Wyplosz, C. (2006). "The Economics of European Integration", McGraw-Hill Higher Education;
2. Blanchard, O., C. J. Erceg and J. Lindé (2015), 'Jump Starting the Euro Area Recovery:Would a Rise in Core Fiscal Spending Help the Periphery?' Working Paper no. 21426, NBER, https://www.nber.org/system/files/working_papers/w21426/w21426.pdf;
3. Bordo, MD, Jonung, L. and Markiewicz, A., (2013). "A Fiscal Union for the Euro: some lessons from history", CESifo Economic Studies, Vol. 59 (3), CESifo;
4. Comisia Europeană (2012), *Un plan pentru o UEM profundă și autentică. Lansarea unei dezbateri europene,* Comunicarea Comisiei Europene, COM (2012) 777, 28 noiembrie http://ec.europa.eu/archives/commission_2010-2014/president/news/archives/2012/11/pdf/blueprint_en.pdf;
5. Cottarelli, C. (2012), Uniunea fiscală europeană: o viziune pe termen lung, prezentare la Gerzensee Conferință, Departamentul Afaceri Fiscale al FMI, https://www.imf.org/external/np/speeches/2012/110112.htm;
6. Darvas, Z., (2010), "Fiscal federalism in crisis: lessons for Europe from the US", Bruegel Policy Contribution, Issue 7;
7. Dabrowski, M. (2014), Fiscal or rescue union: Where is EU / EMU fiscal integration heading ?, OFCE Review, no. 132;
8. Dolls, Mathias; Fuest, Clemens; Neumann, Dirk; Peichl, Andreas (2013). Fiscal integration in the eurozone: Economic effects of two key scenarios, ZEW Discussion Papers, No. 13-106, Zentrum für Europäische Wirtschaftsforschung (ZEW), Mannheim, http://nbn-resolving.de/urn:nbn:de:bsz:180-madoc-352916;
9. European Commission, (1977), *Report of the Study Group on the role of Public Finances in European Integration (MacDougall Report)*, available at http://ec.europa.eu/economy_finance/emu_history/documentation/chapter8/19770401en73macdougallrepvol1.pdf and http://ec.europa.eu/economy_finance/emu_history/documentation/chapter8/19770401en517macdougallrepv2_a.pdf;
10. Eulalia, Rubio, (2015). "Federalising the Eurozone: Towards a True European Budget?", Instituto Affari Internazionali, Working papers 15 | 50;
11. Eyraud, L. & Gomez Sirera, R. (2014), *Constraints on Sub National Fiscal Policy*, in: Cottarelli, C. & Guerguil, M. (eds.) *Designing a European Fiscal Union: Lessons from the Experience of Thirteen Federations*, Routledge;
12. Enhanced Fiscal Integration in the EMU? Proceedings of the joint workshop, organised by the European Commission, the European Stability Mechanism and the German Council of Economic Experts on 19 September 2017;
13. Farhi, E. and I. Werning. (2012), *Fiscal Unions*, NBER Working Paper No. 18280 http://www.nber.org/papers/w18280;
14. Fuest, C., and Peichl, A. (2012), European Tax Union: what is it? Works? And there is really "No Alternatives ?, IZA Policy Paper, no. 39, http://ftp.iza.org/pp39.pdf;Furceri, D., and Zdzienicka, A. (2013), *The Euro Area Crisis: Need for a Supranational Fiscal Risk Sharing Mechanism?*, IMF Working Paper;

15. Henning C. R., and Kessler. M. (2012), Fiscal Federalism: U.S. History for Architects of Europe's Fiscal Union, Peterson Institute for International Economics Working Paper, No 12/1;

16. Juncker, JC., și colab. (2015), Finalizarea Uniunii Economice și Monetare a Europei, Comisia Europeană, http://ec.europa.eu/priorities/economic-monetary-union/docs/5-presidents-report_en.pdf;

17. Kąkol, M. (2017). "Designing a fiscal union for the euro area", Ekonomia i Prawo. Ecomomics and Law, 16(4): 413–432;

18. Marzinotto, Benedicta, André Sapir and Guntram B. Wolff, (2011). What kind of fiscal union?, Policy Briefs 646, Bruegel;

19. Marzinotto, B., Sapir, A., and Wolff, G. (2011): What kind of tax union? , BRUEGEL Policy Brief, no. 2011/6;

20. Nicoli, F.,2018. Integration through crises? A quantitative assessment of the effect of the Eurocrisis on preferences for fiscal integration', Comparative European Politics, doi:10.1057/s41295-018-0115-41-29;

21. Spagnolo, Carlo, 2020. A Marshall plan for Europe—or a Draghi plan?. Social Europe. https://www.socialeurope.eu/a-marshall-plan-for-europe-or-a-draghi-plan;

22. Valeriu, Ioan-Franc & Pop, Napoleon. (2021). Uniunea fiscală. Abordarea pragmatică. Nr. 6-7(404-405). 92-106;

23. Wyplosz, C. (2013), *Europe's Quest for Fiscal Discipline*, Economic Papers, No. 498, European Commission, http://ec.europa.eu/economy_finance/publications/economic_paper/2013/pdf/ecp498_en.pdf

CONSIDERATIONS ON WORLDWIDE TAX REVENUES IN THE PERSPECTIVE OF STRENGTHENING FISCAL CAPACITY

Alina Georgeta Ailincă
PhD., 3rd degree researcher, Centre for Financial and Monetary Research "Victor Slăvescu", Bucharest

Abstract: The numerous crises that have happened in recent years in the world and in Europe, such as the COVID-19 crisis, the crisis of the war in Ukraine, the increasingly alarming geopolitical tensions in the Middle East, but also the need to rally as quickly as possible to the objectives of sustainable development make the idea a satisfactory fiscal-budgetary space to become more and more attractive for the governments of the world. Thus, although fiscal consolidation cannot be socially accepted as an objective in itself, it still makes sense in the context of multiple internal and external challenges. Thus, starting from the data of the World Development Indicators and the UNU-WIDER Government Revenue Dataset 2023, the article considers, starting from the data regarding tax revenues, but not only, to highlight some global guidelines between the three types of categories of low countries, middle and high income countries starting from certain case studies. The results can outline a series of structural problems, but also ways to remedy the development gaps between countries over time.

Keywords: tax revenue, tax effort, sustainable development

JEL Classification: *H21, H87, O2*

1. Introduction

As we know, the theory often points out that taxes represent the most important source of public revenue, according to the IMF, it is estimated that approximately 2/3 of government revenues worldwide come from taxation. However, many countries of the world show substantial differences regarding the structure of public revenues. For developing countries with still deficient public infrastructure and other sources of income beyond taxes are extremely valuable. Thus, through license fees and royalties, the countries of the world with important natural resources, such as oil and rare minerals, obtain substantial income. Equally, for countries with low incomes, grants represent an important source of income for the public budget, often implying a fruitful collaboration with numerous international bodies and external donors. However, both the grants and the capitalization through license fees and royalties of natural resources are beyond the possibility of careful control and supervision of the governments, there is often the danger of interruption/impairment of access to budgetary financing from these sources. Adverse developments in the price of oil, gold and other minerals on the international markets can substantially affect the budget revenues from the exploitation of these resources, but also the situation of the withdrawal of one or more important international donors in the case of grants. Thus, in order to increase the control and predictability of government revenues, it is important for any country in the world to consider effective ways of increasing tax revenues. The creation of jobs, either by attracting international investors, or through various forms of public-private partnership, or through international or regional programs (see the National Recovery and Resilience Plans at the European Union level) can provide the vital source both for increasing tax revenues and for increasing social contributions. In these situations, the increase in taxation takes place rather by expanding the tax base (including the number of tax contributors), than by increasing the

tax rate, which can endanger the level of social development that is desired to be achieved at the national level. The increase in income from social contributions must come with a reverse in the plan of social benefits, which can provide access to pensions and other retirement benefits, decent unemployment insurance and consistent health coverage according to the needs of social insurance beneficiaries.

Thus, the article highlights the importance of stabilizing non-fiscal revenues and increasing fiscal revenues for increasing fiscal predictability and the sustainability of public revenues, analyzing the differences between certain countries, by types of income and regions of the world, also emphasizing a series of elements that should be taken into account for higher budget efficiency.

2. Problem Statement, aims of the research and methodology

The theory notes that with the level of development of a country, tax rates also increase, so that the ratios between taxes and GDP are, on average, higher. At the same time, the considerable variations between countries are also interesting, the institutions playing an important role in justifying the differences between countries having a substantial role in fiscal administration, in institutional transparency, in public governance, in technology, in aligning fiscal legislation with the best international practices, but also in the design of fiscal policies.

In terms of methodology, although in nominal terms, budgetary developments can be remarkable, reporting to an indicator that describes the size of an economy can provide truly valuable and comparative information between countries. Thus, in this article, I preferred data in relation to GDP, which shows the fiscal performance in relation to a macroeconomic indicator that allows the elimination of the increase in fiscal revenues against the background of inflation, exchange rate variations and economic growth, allowing comparisons between countries, through normalization tax revenues to the size of the national economy. This aspect allows for the normalization of information between countries, because for example if in one country tax revenues increase a lot during a period in relation to another country in nominal terms, in terms of GDP the situation could differ considerably. The specific analysis of some countries began to eliminate the masking of dispersion within the analysis of groups of countries.

Thus, this article aims to evaluate the fiscal performance of some categories of taxes and budgetary revenue elements through comparisons between countries, worldwide. The data are those of the UNU-WIDER Government Revenue Dataset 2023, of the World Bank - World Development Indicators, from international reports and studies. The analysis period, for uniformity, was chosen 2000-2022, and where they were missing 2021, 2020 or 2019. The analyzed countries are presented in the table below.

Table 1 - Classification of the analyzed countries by continents and income categories

	Europe	**Americas (North and South America)**	**Asia**	**Africa**
Lower middle income	Ukraine	Bolivia	India	Kenya
Upper middle income	Bulgaria	Argentina	Indonesia	South Africa
High income	Austria	Canada	Hong Kong SAR, China	Seychelles

Source: World Bank classification, author systematization

3. Literature review

In order to support the numerous financing objectives, special attention is paid to the mobilization of resources, including to support the objectives of sustainable development. Thus, a series of methodological and empirical additions were brought by numerous studies, including regarding the adequacy of the fiscal potential of countries with low incomes (e.g. the study of McNabb, Danquah, and Tagem, 2021). In Gaspar et al. (2019) study in which additional expenses are estimated to achieve the objectives of sustainable development, there are useful recommendations that contribute to increasing budget revenues, thus raising more domestic revenue is essential, implicitly through taxation, thus increasing the tax-to-GDP ratio by 5 percentage points of GDP in the next decade is an ambitious but reasonable target in many countries, knowing at the same time that it contributes to the increase of GDP per inhabitant (the so called Wagner's Law - Wagner 1958).

A series of studies also suggest solutions to improve fiscal performance, thus, in the study by Benitez et al. (2023) it is stated that a 9 percentage-point increase in the tax-to-GDP ratio is feasible through a combination of tax system reform and institutional capacity building, through an improvement in the policies of administration and implementation of core taxes.

In the Castro and Camarillo (2014) study, it is highlighted for 34 OECD countries, in the period 2001-2011, using panel data, the impact of some economic, institutional, economic and structural factors on tax revenues is analyzed, indicating that the agricultural sector and the share of foreign direct investment in gross fixed capital formation have negative impact, while gross domestic product per capita, the industrial sector, and civil liberties have positive impact on the dependent variable. At the same time, they point out that tax effort and tax gap are stable over time but diverse across countries regardless of the level of development of the economies. Another interesting study, Mawejje and Sebudde (2019) which focuses on the increase of taxation potential, identifies as results that while there is marked heterogeneity in individual country outcomes, countries that operate closer to their tax potential have high levels of income, large shares of non-agricultural output, large trade shares in GDP, invest more in human capital development, have more developed financial sectors, more stable domestic environments (with low inflation), more urbanized populations, and lower corruption.

4. Findings

Budget revenues provide an important source of economic and political stability, especially since in general budget expenditures seem to rise substantially in times of crisis. According to the World Bank database, worldwide revenue excluding grants (% of GDP) was 24.1% of GDP in 2021, with a positive trend, increasing substantially after 2009. In the countries analyzed in this study, budget total revenues (excluding grants and social contributions - SC) vary substantially between countries from 13,87% of GDP to 36,13% of GDP, on average, for the period 2000-2022, the countries with the lowest total revenues being located in Asia and Africa.

Revenues from taxes (excluding grants and social contributions), located in accordance with the theory in the proximity of the value of 20% of GDP, except for selected countries in Asia and countries with low income and lower middle income in Africa. At the same time, we notice that grants are present more significantly in Africa and in the countries of Asia and South America, being completely absent from Europe and North America.

Figure 1- The evolution of total revenue and some categories of budget revenues in some countries of the world by income category for the period 2000-2022

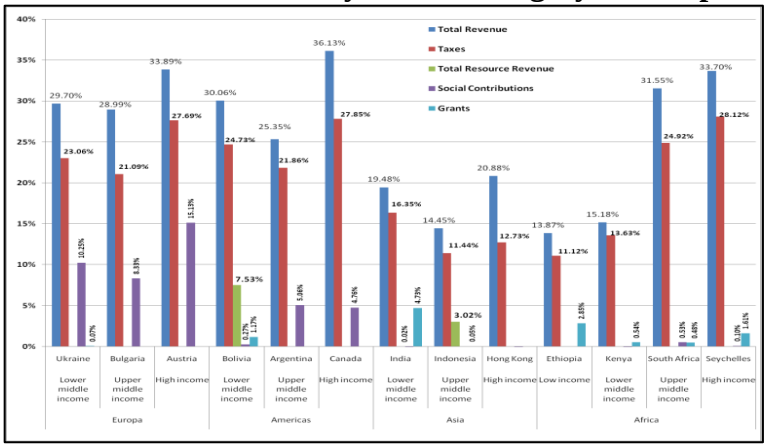

Source: UNU-WIDER Government Revenue Dataset 2023 and World Bank, average values for the period 2000-2022, or 2021, 2020 or 2019 depending on data availability

As the theory also points out, tax rates tend to increase with a country's level of development, with average rates showing substantial differences between advanced, emerging and low-income economies (see Figure 2).

Thus, the graph also shows three samples of countries, the first one from the top being of high-income countries, around 40% of GDP, the next extremely heterogeneous one, comprising a mix of countries from Europe, Africa and South America (the same sample can also include Australia) with values between 20% and 40% of GDP, while the last sample or cluster includes countries from Africa and Asia with values of the share of taxes in GDP of up to 20%.

Figure 2- The evolution of tax revenues, excluding grants but including social contributions, at the level of some states of the world in the period 2000-2022

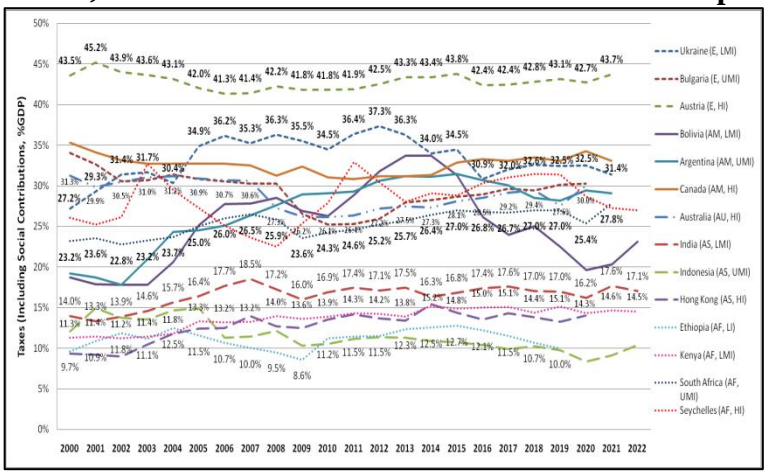

Source: UNU-WIDER Government Revenue Dataset 2023 and World Bank, average values for the period 2000-2022, or 2021, 2020 or 2019 depending on data availability

For almost all income groups, there was a tendency to increase average tax rates, with low-income countries increasing more substantially after the beginning of the 2000s, an evolution that is positive and can also support the increase in GDP per capita in these countries. A country with a level of taxation as a percentage of GDP between 40% of GDP and 50% of GDP can be considered to be doing excellently, while a country between 5% and 10% of GDP can be considered in a unsatisfactory budgetary situation (e.g. setting 5-10% of

GDP unsatisfactory or dangerous, 10-20% of GDP satisfactory, 20-30% of GDP good, 30 and 40% of GDP very good and over 40 to 50% of GDP, and above this value - excellent).

Regarding the tax mix between direct and indirect taxes, the situation is extremely heterogeneous worldwide, regarding the analyzed countries (see Figure 3).

Figure 3 - The situation of direct and indirect taxation in the analyzed countries, average for the period 2000-2022

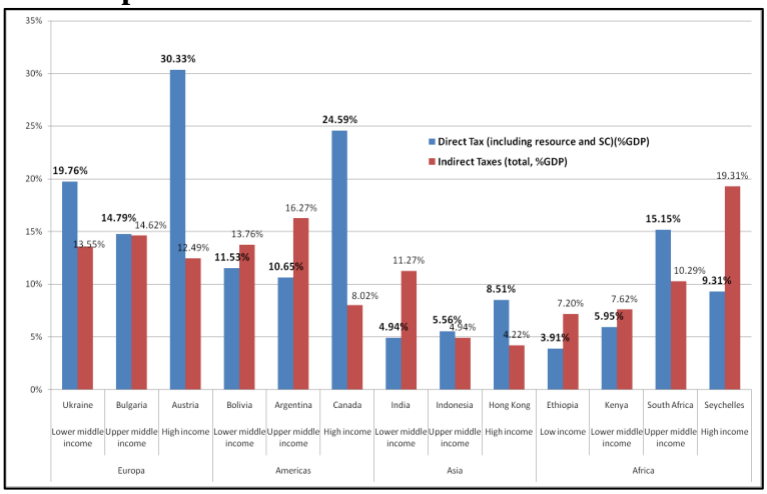

Source: UNU-WIDER Government Revenue Dataset 2023 and World Bank, average values for the period 2000-2022, or 2021, 2020 or 2019 depending on data availability

European countries, North American countries, high-income countries in Asia and upper middle income in Africa seem to opt for direct taxation, while low-income countries, but also countries in South America, Asia and Africa seem to opt in favour of indirect taxation.

Regarding the income from the personal income tax (PIT), from the profit tax (CIT) and other structural elements of the taxes; the situations is extremely interesting and worth analyzing (see Figure 4).

Taxes on goods and services, mainly value added tax (VAT) and excise duties, are extremely important for both low-income and affluent economies, although sometimes more substantially for low-income economies. The graph clearly indicates that all the countries analyzed have dominance in the tax mix in taxes on goods and services (except Canada, Hong Kong and Ethiopia, the latter substantially taxing international trade).

Figure 4 - The situation of some categories of direct and indirect taxes at the level of the analyzed countries, average for the period 2000-2022

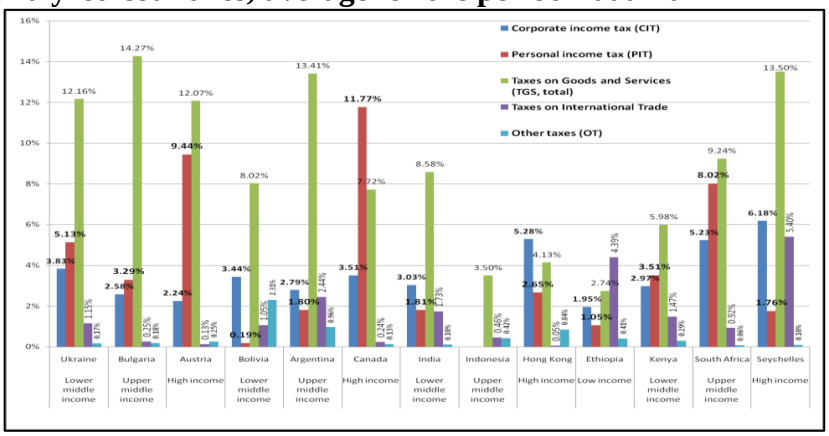

Source: UNU-WIDER Government Revenue Dataset 2023 and World Bank, average values for the period 2000-2022, or 2021, 2020 or 2019 depending on data availability

Between PIT and CIT in the budget structure, in Europe, North America and middle income African countries, PIT is dominant, while the rest of the analyzed countries in Asia and South America opt rather in favour of corporate taxation (CIT). However, the substantial taxation of CIT (over 5% of GDP) occurs mainly in countries with extremely well-developed capital markets and tax havens.

The evolution is even more relevant regarding the analysis of the PIT, CIT and VAT tax categories in the years 2000, 2010, 2020 (see Figure 5).

Heterogeneity is maintained in the tax structure, but in general, PIT and VAT remain dominant.

Figure 5 - The situation of PIT, CIT and VAT in years 2000, 2010 and 2020

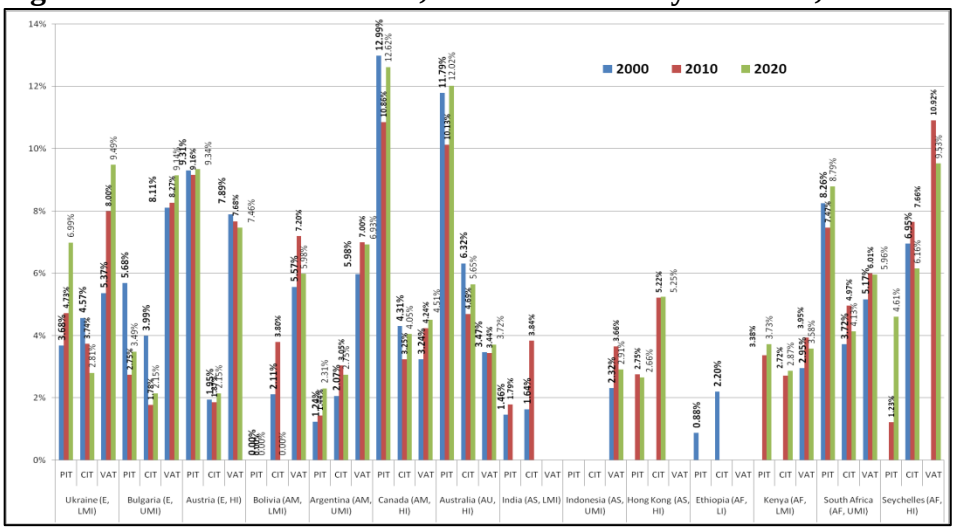

Source: UNU-WIDER Government Revenue Dataset 2023 and World Bank, average values for the period 2000-2022, or 2021, 2020 or 2019 depending on data availability

Thus, regarding the analyzed countries, countries such as Austria, Canada, Australia, South Africa are dominant in PIT, countries such as India, Hong Kong, Ethiopia are dominant in CIT, while the countries Ukraine, Bulgaria, Bolivia, Argentina, Indonesia, Kenya, Seychelles is dominant in VAT.

5. Conclusions

Theory and practice note that low-income countries generally depend more on international trade, consumption taxes, and business tax revenues than advanced economies, relying less on personal income taxes. Advanced economies rely considerably more on personal income taxes (PIT) than low-income economies. Low-income countries may face greater difficulties in raising PIT revenues, amid a large informal sector, high administration costs and low tax compliance rates. The current study confirms some aspects formulated by the theory and the evidence indicated by international reports.

At the same time, although the method of designing the tax mix is important, the general goal is to obtain a higher level of taxation in relation to other more volatile sources of income for the design of a public budget that truly ensures greater budgetary stability and predictability.

BIBLIOGRAPHY

- Benitez, Juan Carlos, Mansour, Mario, and others (2023). Building Tax Capacity in Developing Countries. Staff Discussion Note SDN/2023/006. International Monetary Fund, Washington, DC.

- Castro, G.Á. and Camarillo, D.B.R. (2014) Determinants of tax revenue in OECD countries over the period 2001–2011. Contaduría y Administración, 59(3): 35–59, doi: 10.1016/S0186-1042(14)71265-3.
- Gaspar, Vitor, Amaglobeli, David, Garcia-Escribano, Mercedes, Prady, Delphine and Soto, Mauricio (2019). Fiscal Policy and Development: Human, Social, and Physical Investment for the SDGs. I M F staff disscusion note SDN/19/03, January.
- McNabb, K., M. Danquah, and A. M. Tagem. (2021). "Tax Effort Revisited: New Estimates from the Government Revenue Dataset." UN-WIDER Working Paper, United Nations University World Institute for Development Economics Research, Helsinki.
- Mawejje, J., and R. Sebudde (2019). 'Tax revenue potential and effort: worldwide estimates using a new dataset'. Economic Analysis and Policy, 63: 119–29. https://doi.org/10.1016/j.eap.2019.05.005.
- Organisation for Economic Co-operation and Development (OECD). (2023). Roadmap on Developing Countries and International Taxation Update 2023. OECD Report for the G20 Finance Ministers and Central Bank Governors. Paris.
- Platform for Collaboration on Tax (PCT) (2022). Progress Report 2022. Washington, DC.
- Wagner, Adolph. 1958. "Three Extracts on Public Finance." In Classics in the Theory of Public Finance—International Economic Association Series, edited by R. A. Musgrave and A. T. Peacock. London: Palgrave Macmillan. https://link.springer.com/chapter/10.1007/978-1-349- 23426-4_1.

THE POWER OF POLITICAL ACTION IN CLIMATE CHANGE MITIGATION

Georgiana Chițiga
Scientific Researcher, ,,Victor Slăvescu" Centre for Financial and Monetary Research

Abstract: Climate change is one of the biggest challenges, mitigation of which requires a large-scale transition. As a starting point for the research, we envisage an overview to facilitate this transition. Authorities need to step up their own role, the mitigation package being essential in tackling climate change. Policy options for mitigation act at multiple levels - national/international, developing economy/advanced economy - making mitigation difficult - and in some cases incoherent. Therefore, that analysis is required to provide a clear understanding of whether the different policies are complementary or substitutable in terms of their impact on the climate. The roles of fiscal, financial and monetary policies alongside other options - lines of political authority in mitigating climate change are particularly important. The analysis highlighted the complexity of the political challenge and the need to coordinate different policy areas to ensure the effectiveness of the policy mix to effectively achieve climate change mitigation, which requires not only a global/European strategic approach, but also one that is adaptable to the national specifics of each country.

Keywords: climate change, mitigation, policy areas, instruments, targets.

INTRODUCERE

Ca punct de plecare, se are în vedere o privire de ansamblu asupra ceea ce facilitează tranziția ce are drept țintă, atenuarea efectelor schimbărilor climatice. Măsurile de atenuare sunt absolut necesare în studierea schimbărilor climatice, .în vederea coordonării politicilor internaționale/naționale.

Pentru a înțelege cum trebuie să acționăm ca Europa să își îndeplinească obiectivul de-a fi primul continent neutru din punct de vedere climatic, e necesar să deținem o imagine clară și reală a situației în care ne poziționăm. Anul 2050 e considerat ca fiind anul de atingere a neutralității climatice la nivelul tuturor țărilor membre UE.

Există un consens general cu privire la faptul că schimbările climatice compromit sistemele ecologice de care oamenii și celelalte forme de viață sunt dependenți și astfel atenuarea schimbărilor climatice este esențială pentru menținerea și susținerea condițiilor de creștere economică și de viață la un nivel optim.

Un acord general se manifestă și în ceea ce privește restrângerea încălzirii globale prin transformarea structurii activităților economice la scară globală/europeană. Numeroase dezbateri/întruniri au avut loc cu privire la necesitatea acţiunilor la nivel global/european/național în domeniul dezvoltării, promovând susținerea echilibrului între cele trei dimensiuni ale dezvoltării sustenebile– economic, social şi de mediu. Acestea s-au materializat în documente și strategii - Obiectivele de Dezvoltare Durabilă (ODD) ale Agendei 2030, respectiv Acordul de la Paris (semnat de 195 de țări) - plan de acțiune pentru limitarea încălzirii globale, care vizează menținerea creșterii temperaturii medii globale sub 2°C și continuarea eforturilor de limitare a creșterii temperaturii la 1,5°C.

Provocarea pe care o reprezintă schimbările climatice este fără precedent, atât în Europa, cât și la nivel global, necesitând acțiuni majore. Ultimul raport al Comitetului Interguvernamental pentru Schimbări Climatice (IPCC Report 2023) ne atrage atenția că încălzirea globală tinde să atingă 1,5°C între 2030 și 2052. În ceea ce privește cadrul european al tranziției climatice, propune o viziune intersectorială care are drept scop, trecerea de la o economie cu emisii scăzute de carbon la o etapă superioară, atingerea neutralității

climatice, care va permite tuturor statelor membre identificarea și soluționarea, într-un mod unitar și într-un orizont temporal real, a problemelor climatice.

Întrucât economia se desfășoară pe o scară largă, se impune exercitarea politicilor, creșterea propriul rol al autorităților în această tranziție, fiind dificil ca atenuarea să înregistreze valori optime doar prin piață, din cauza numeroaselor eșecuri pe care le înregistrează. Accentul va cădea pe politica energetică și pe variantele politicilor de preț al carbonului și mai puțin pe alte tipuri de politici macroeconomice și financiare, din cauza emisiilor mari, cu trend crescător, combustibilii fosili dominînd și în prezent mixul energetic global. Alte politici complementare vor fi cu siguranță imperios necesare.

Cauzele care duc la schimbările climatice sunt complexe și interacționează cu multe sisteme, afectate în prezent de activitatea umană.

Opțiunile de politică pentru atenuare acționează diferit, național/internațional, pe economie în curs de dezvoltare/economie avansată, ceea ce face ca atenuarea să se dovedească a fi greoaie, în unele cazuri incoerentă.

Incertitudinile determinate de schimbările climatice ridică bariere în identificarea mixului optim de politici pentru limitarea schimbărilor climatice și se impune o bună cunoaștere a diferitelor politici dacă se completează sau nu, în ceea ce privește incidența lor asupra climei. Modul de îmbinare a politicilor fiscale, monetare și financiare pentru atenuarea efectelor schimbărilor climatice, necesită o atenție deosebită.

Considerentele de economie politică alături de identificarea si implementarea mixului adecvat de politici, sunt de o importanță majoră pentru realizarea atenuării schimbărilor climatice.

Se manifestă o serie de intervenții politice cu privire la cine ar trebui să suporte greutatea politicilor de atenuare a schimbărilor climatice, atât în interiorul națiunilor, cât și între națiuni – sunt foarte solicitante și dezbatute în cadrul întrunirilor actuale. Studierea lor pune accentul pe complexitatea provocărilor politice și optimizarea coordonării diferitelor domenii de politică pentru a asigura atingerea atenuării, eficacitatea mixului de politici și o conferire corespunzătoare a instrumentelor.

MOBILIZAREA ACȚIUNII POLITICE ÎN ATENUAREA SCHIMBĂRILOR CLIMATICE

Emisiile de dioxid de carbon acumulate în atmosferă au atins niveluri fără precedent, estimându-se că activitățile umane au cauzat marea majoritate a acestor emisii (IPCC, 2023). Previziunile, sugerează că încălzirea globală va atinge 1,5°C între 2030 și 2052, iar schimbările climatice asociate vor continua să se agraveze în secolul XXI, cu impact major asupra sistemelor naturale și activităților umane.

Schimbarea climei este un fenomen încontinuă desfășurare, care va fi mult prea accentuat pentru ca oamenii să se mai poată adapta, anumite plante și specii de animale să mai poată evolua și adapta la noile habitate. Până la revoluția industrială, concentrația de CO_2 din atmosfera terestră nu a depășit valoarea de 300 părți per milion (ppm) într-un interval de timp 800 000 de ani. (Figura 1)

Figura 1: Concentrația de dioxid de carbon în atmosferă

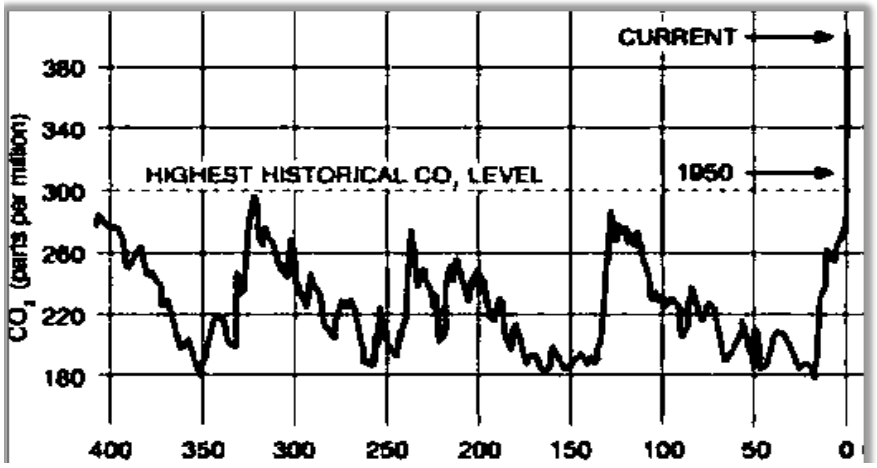

Sursa: National Oceanic and Atmospheric Administration (NOAA)

Punctele de vârf, trendul oscilant implică o incertitudine mărită, fapt care va determina ca riscurile și impactul acestora să fie neliniare pe măsură ce temperatura va crește, conform rapoartelor Comitetului Interguvernamental pentru Schimbări Climatice din 2014, 2018, 2022.

Agenția Americană de Observări Oceanice și Atmosferice (NOAA) a dat publicității o cifră care deși ne îngrijorează, e destul de previzibilă. Concentrația lunară de CO_2 din atmosferă a depășit pentru prima dată în epoca postindustrială, concentrația de 400 de părți per milion (ppm) la nivel global.

De asemenea, creșterea temperaturilor care interacționează și cu alte sisteme biofizice va crea:

- puncte critice cu consecințe grave, cum ar fi: dezghețarea permafrostului cu eliberarea de cantități suplimentare mari de GES sau schimbarea fluxurilor oceanice, etc.;
- climate complet noi;
- migrații în masă în ceea ce privește comportamentul uman.

De asemenea, s-a constatat că au fost încălcate și granițele ecosistemelor necesare menținerii civilizației umane:

- rata de pierdere a biodiversității s-a accentuat;
- schimbări ale ciclului global de azot, etc.

Schimbările climatice afectează și rezultatele economice prin mai multe canale

- creșterea temperaturilor, creșterea nivelului mării, acidificarea oceanelor, schimbarea tiparelor de precipitații și fenomenelor extreme - inundații, secete, valuri de căldură, incendii, ceea ce afectează economia pe mai multe dimensiuni, înregistrându-se reducerea și volatilitatea veniturilor și a creșterii economice.

Aceste canale care interacționează între ele, conduc la faptul că daunele actuale și cele care vor fi cauzate de schimbările climatice neatenuate, vor fi mari și probabilitatea accentuării evenimentelor catastrofale, nu trebuie ignorată.

Studiile arată pagube dificil de evitat sau de rezolvat, în plus se manifestă incertitudini majore cu privire la estimările daunelor climatice:

- în simulările prezentate de Fondul Monetar Internațional (2019), așa-numitele creșteri de temperatură vor reduce PIB-ul țărilor cu venituri mici cu 9% în 2100, ținând cont de angajamentele actuale de atenuare în temeiul Acordului de la Paris;
- unii economiști estimează că schimbările climatice vor reduce PIB-ul global cu 23% până în 2100 și PIB-ul pe cap de locuitor cu aproximativ 80% în Asia de Sud, Asia de Sud-Est și Africa Subsahariană, pe baza unei ipoteze de încălzire globală de 3°C;

- alții consideră impactul economic al schimbărilor climatice la daune limitate, dar nu iau în calcul impactul asupra acestora asupra altor elemente, cum ar fi: resursele de apă, energia, transportul, migrația populației, etc.

- incertitudinea ridicată existentă în jurul estimărilor nu este ușor de integrat în modelele de cost ;

- probabilitatea ca schimbările climatice să identifice și să determine noi interdependențe între economie și sistemele naturale, care vor sta la baza unor noi perturbări majore și costuri suplimentare;

- există un acord general în faptul că riscurile unor viitoare catastrofe sunt ireversibile, dezastrele actuale înregistrând deja un trend crescător, ceea ce va determina potențiale costuri majore ale schimbărilor climatice neatenuate, inclusiv, la extremă, dispariția umană.

Prin cele menționate, se arătă necesitatea acțiunii politice, a evidențierii costurilor economice viitoare determinate de schimbările climatice neatenuate și susținerea tranziției necesară pentru atingerea neutralității climatice.

Rolul politicilor fiscale, financiare și monetare în atenuarea schimbărilor climatice e deosebit de important.

Folosirea unui set larg de instrumente, are la bază faptul că problema schimbărilor climatice este deosebit de complexă, ceea ce face dificil răspunsul politic, astfel unele instrumente sunt mai corespunzătoare ca altele.

Politicile fiscale, financiare și monetare în atenuarea schimbărilor climatice sunt deosebit de importante:

- instrumentele de politică fiscală se referă la bugetul guvernului și la autoritățile fiscale;

- politicile macroprudențiale, de reglementare financiară, de guvernanță și de dezvoltare a pieței financiare sunt luate în considerare în cadrul politicilor financiare;

- instrumentele de politică monetară se regăsesc în cadrul politicilor referitoare la bilanţul băncii centrale, cum ar fi politica de garanţii, achiziţiile de active şi accesul băncilor comerciale la bilanţurile băncii centrale.

A. Instrumente de politica fiscală

Politica fiscală are un rol primordial în realizarea atenuării schimbărilor climatice. Sunt disponibile o gamă largă de instrumente de politică fiscală

1. Tarifarea carbonului, reglementări - taxa pe carbon;

2. Cheltuielile publice și investițiile - investiții publice, cheltuielile sociale, impozitele mai mici pe muncă sau pe capital;

3. Parteneriatele Public-Private (PPP) - parteneriate între sectorul privat, guvern, băncile de dezvoltare, investitorul instituțional pe termen lung;

4. Garanțiile publice - angajamentele de împrumut, garanțiile de credit sau fluxurile de numerar, garanțiile multi-suverane (scheme de garantare a Fondului European de Investiții, Agenția de Garantare a Investițiilor Multilaterale a Băncii Mondiale).

B. Instrumente de politică financiară

Politicile care afectează pieţele financiare și instituțiile financiare –politicile financiare –ajută la mobilizarea investițiilor private.

1. Remedierea prețurilor mici și a lipsei de transparență a riscurilor climatice prin:

- colectarea de date financiare legate de climă;

- riscuri legate de climă;

- taxonomia activelor verzi, testele de stres legate de climă;

- instrumentele macroprudențiale (declarații de supraveghere a Băncii Centrale cu privire la schimbările climatice).

2. Sprijinirea dezvoltării titlurilor financiare verzi - reforme prudențiale, reforme de guvernanță corporativă (promovarea criteriilor Environmental, Social and Governance/ESG).

3. Promovarea finanțării climatice cu ajutorul instrumentelor de reglementare financiară - taxonomia obligațiunilor verzi la nivel național, indici cu emisii scăzute de carbon.

4. Îmbunătățirea cadrelor de guvernanță ale instituțiilor financiare:

- cerințe internaționale cu privire la cantitățile minime de active verzi din bilanțuri;
- prețurile naționale ale carbonului:

C. Instrumente de politică monetară

Adaptarea la schimbările climatice este în mod clar relevantă pentru politica monetară.

1. Includerea riscului climatic în cadrul de garanții, în portofoliul băncii centrale prin:

- efectuarea propriilor evaluări ale riscurilor;
- integrarea riscurilor climatice în portofoliile de active.

2. Relaxarea cantitativă verde (QE) - acces facil la schemele de finanțare ale băncilor centrale pentru băncile care investesc în proiecte cu emisii scăzute de carbon, achiziții de obligațiuni cu emisii scăzute de carbon emise de băncile de dezvoltare, de către băncile centrale.

Această clasificare a politicilor e deosebit de importantă, dar ar putea fi și alte alternative - liniile de autoritate politică care dețin rol în adoptarea politicilor din mai multe domenii. (de exemplu, băncile centrale pot fi responsabile, atât pentru instrumentele de politică macroprudențială, cât și pentru cea monetară).

CONCLUZII

Tranziția pentru atenuarea schimbărilor climatice are la dispoziție instrumentele de politică, dar cu toate acestea se impun mai multe analize ale aspectelor guvernării globale ale atenuării schimbărilor climatice.

Atenuarea schimbărilor climatice poate genera inegalități în interiorul și între țări, circumstanțele țării contând pentru politicile climatice. Schimbările climatice au crescut inegalitatea veniturilor între țări, PIB-ul pe cap de locuitor fiind cu 19-31% mai mic pentru cele mai slab dezvoltate.

Politicile climatice se impun să fie atractive și să evite acele impacturi care sunt percepute ca inechitabile, deoarece beneficiile sunt neclare, în timp ce costurile politicii climatice sunt vizibile și concentrate pe industrii selectate.

Atenuarea schimbărilor climatice întâmpină numeroase bariere de coordonare a politicilor internaționale, datorită faptului că schimbările climatice generează o problemă de tip free-rider, Schimbările climatice pun problema care sunt actorii, cât și cum ar trebui să contribuie aceștia la acțiunile de atenuare. Astfel beneficiile climatice, sunt captate de alte țări, ele obținând avantaje fără să plătească sau să le câștige. De asemenea, implementarea politicilor economice menite să reducă decalajul dintre producția de bunuri și servicii cu externalități pozitive și negative, ar putea identifica interacțiunile dintre economie și mediu.

Cluburile climatice se identifică a fi acea soluție care ar putea contribui la limitarea comportamentului de free riding de către țări la nivel regional, astfel statele trebuie să reconceptualizeze acordurile climatice și să înlocuiască actualul model defectuos cu o alternativă care are o structură de stimulente diferită.

Cluburile climatice sunt o opțiune politică care va pune presiune asupra țărilor să participe la acorduri globale sau să plătească un preț.

Politicile de atenuare a schimbărilor climatice pot susține dezvoltarea durabilă dacă sunt corect concepute și implementate. Beneficiile obținute printr-o politică corect direcționată, susține tranziția către o economie cu emisii scăzute de carbon care va asigura o

creștere economică durabilă și favorabilă incluziunii, inovare, orașe mai viabile, agricultura verde și ecosisteme mai puternice.

Prin urmare, politicile climatice care sunt și vor fi concepute optim sunt esențiale pentru a înfăptui cea mai bună tranziție. Se recunoaște problema politică, se speră într-o soluție tehnologică, cum ar fi captarea carbonului sau o altă soluție de geoinginerie. Problema cu soluțiile tehnologice este că acestea sunt în viitor și ar putea să nu fie eficiente la timp pentru a evita perturbările grave sociale și economice.

Cercetarea a abordat un subiect de actualitate, în condițiile în care schimbările climatice au un impact puternice asupra economiei globale/europene, sănătății și siguranței, producției și securității alimentelor. Schimbarea climatică a fost definită drept prioritate pentru atingerea obiectivului de transformare al Europei într-un continent neutru din perspectiva emisiilor de gaze cu efect de seră, până în 2050. Oamenii de știință și economiștii au făcut multe progrese în înțelegerea științei, tehnologiilor și politicilor implicate în schimbările climatice și reducerea emisiilor. În pofida acestor progrese, până în prezent s-a dovedit dificil ca țările să se alăture unui acord internațional cu reduceri semnificative ale emisiilor. Devine astfel o necessitate majoră, intensificarea cercetării pentru a ajuta societatea să abordeze în următorii ani, probabil fără precedent, problemele legate de schimbările climatice.

BIBLIOGRAPHY

Bredenkamp, H., Pattillo, C.A. (2010) - Financing the Response to Climate Change, IMF Staff Position Note SPN10/06, Washington, DC.

Burke, M., Hsiang, S. M., Miguel, E. (2015) - Global non-linear effect of temperature on economic production https://www.nature.com/articles/nature15725.

Dietz, S., Bowen, A., Dixon, C., Gradwell P. (2016) - Climate value at risk' of global financial assets Nature Climate Change.

van Lerven, F., Ryan-Collins, J. (2017) - Central Banks, Climate Change and the Transition to a Low Carbon Economy: A Policy Briefing, New Economics Foundation.

Pigato, M. (2019) - Fiscal Policies for Development and Climate Action, World Bank Group, Washington, DC.

Stern, N. H. (2015) - Why Are We Waiting? The Logic, Urgency, and Promise of Tackling Climate Change, The MIT Press, Cambridge.

Tooze, A. (2019) - Why Central Banks Need to Step Up on Global Warming, Foreign Policy, July. Retrieved from: https://foreignpolicy.com/2019/07/20/why-central-banks-need to-step-up-on-global-warming/.

Villeroy de Galhau, F. (2015) - Climate change: the financial sector and pathways to 2°C, Speech at COP21 Paris, Banque de France, November 30.

European Commission (2020) - Investing in a climate neutral and circular economy https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/fs_20_40.

European Commission (2020) - The Just Transition Mechanism: making sure no-one is left behind https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/fs_20_39.

European Commission (2020) - 5 facts about the EU's goal of climate neutrality https://www.consilium.europa.eu/en/5-facts-eu-climate-neutrality/.

International Monetary Fund (IMF) (2019) - Fiscal Policies for Paris Climate Strategies: From Principle to Practice, IMF Board Paper, International Monetary Fund, March.

Intergovernmental Panel on Climate Change (IPCC) (2018) - Climate change. Synthesis Report, Intergovernmental Panel on Climate Change, Switzerland.

Intergovernmental Panel on Climate Change (IPCC) (2023) - Global Warming of 1.5 C, Intergovernmental Panel on Climate Change, Switzerland.

Network for Greening the Financial System (NGFS) (2019) - NGFS First comprehensive report—A call for action: Climate change as a source of financial risk, Network for Greening the Financial System, April.

United Nations Framework Convention on Climate Change (UNFCCC) (2016) Paris Agreement, United Nations Framework Convention on Climate Change, New York City https://unfccc.int/sites/default/files/english_paris_agreement.pdf.

World Bank (2019) - Coalition of Finance Ministers for Climate Action: Explanatory Note to the Coalition Principles, World Bank Group, Washington, DC.

World Wide Fund for Nature (WWF) (2018) - A Warning Sign From our Planet: Nature Needs Life Support, 30 October 2018 https://www.wwf.org.uk/updates/living-planet-report-2018.

ANALYSIS OF THE STANDARD OF LIVING IN ROMANIA AND SEVERAL MEMBER STATES OF THE EUROPEAN UNION. CHALLENGES AND PERSPECTIVES

Nicoleta Mihăilă
Scientific Researcher III, PhD, ,,Victor Slăvescu" Centre for Financial and Monetary Research

Abstract: The purpose of the paper is to analyze the standard of living in Romania in the period 2022-2023, respectively the income and expenses of households, as well as GDP/capita, compared to several member states of the European Union and the proposal of some measures, from the fiscal perspective, in order to improve the life conditions of the population and the reduction of inequalities. In this sense, we use a descriptive and empirical methodology, by using bibliographic references from the specialized literature, as well as statistical data provided by the relevant institutions (Statistics Institute of Romania, Eurostat database).

Keywords: revenues, expenses, households, GDP/capita, tax regulations

1. Introduction

The standard of living is a result of the material circumstances of the person/household, depending on the level of income, the degree of deprivation, the difficulties encountered in meeting the needs, but also on the values, expectations and aspirations of the people. Income is important to the extent that it covers the person's needs, but also significant for his satisfaction are the fluctuations recorded over time in its level, the source of income, purchasing power, individual value orientations towards money/wealth, perceived inequality compared to the average level of the income in society, respectively against the income of the groups to which the individual is related.

The economic indicators used to assess the standard of living are: GDP per inhabitant, income distribution, price level (economic) and social factors (education, health, employment and quality of life, free time, access to goods and services, physical environment, social environment, personal safety).

Elements like the sources of income or the consumption pattern adopted by the household can play an important role in satisfaction with the standard of living. The sources of income have experienced a diversification in the last decades in Romania: in addition to salaries, incomes from social benefits, rents, capital (wealth in general), as well as incomes produced in the gray area of the economy have been added. Although wages and pensions remain the main source of income for the majority of the population, it is likely that the source of income itself contributes to satisfaction with the standard of living; it is important how the income is produced: in the gray or legitimate area of the economy, through a decent job or, on the contrary, precarious and in difficult conditions, etc.

In this paper we refer to the standard of living expressed by GDP per inhabitant, and we consider the income and consumption of the population in Romania and several EU states (Romania, Bulgaria, Czech Republic, Latvia, Lithuania, Poland, Hungary, Slovenia, Slovakia, Portugal), the inequality between them and the Gini coefficient, as well as the proposal of some fiscal measures to reduce this inequality and increase the quality of life. The period considered is the 2022-2023 interval, years characterized by a difficult, uncertain, insecure economic context.

2. GDP/inhabitant in Romania and several EU states in 2022- 2023

People's well-being depends fundamentally on the country's economic potential and the level of national income generated. Economically affluent countries offer their citizens structural conditions that favor a good quality of life at the individual level.

In terms of GDP per capita (relative volume**), *in 2022***, *Luxembourg* has by far the highest value of the EU 27 states, being well above the EU average (by more than two and a half). This is partly explained by the fact that a large number of foreign residents are employed in the country and thus contribute to its GDP, while they are not part of Luxembourg's resident population. *Ireland* ranks second among EU member states, 135% above the EU average, followed by Denmark, the Netherlands, Austria and Belgium, each with a GDP per capita more than 20% above the average. Norway, Switzerland and Iceland have a GDP per capita level of 112%, 59% and 26% respectively above the EU average.

Sweden, Germany, Finland and Malta are the other EU 27 member states with a GDP per capita above the EU average, followed by France with a GDP per capita equal to the EU average. Italy, Cyprus, the Czech Republic and Slovenia have a level of GDP per capita less than 10% below the EU average. Lithuania, Spain and Estonia have GDP per capita between 10% and 20% below the EU average. *GDP per capita in Poland, Portugal, Hungary, Romania, Croatia, Latvia and Slovakia is less than 30% below average*. Greece and Bulgaria have a GDP per capita less than 40% below the average.

In 2023, similar to 2022, Luxembourg and Ireland recorded the highest level of GDP per capita in the EU, at 140% and 112% above the EU average. Bulgaria was the Member State with the lowest GDP per capita, at 36% below the EU average. Other states are the Netherlands, Denmark and Austria, each with a GDP per capita more than 20% above average, followed by Belgium, Sweden, Germany, Finland, Malta and France, which have a GDP per capita above the EU average. Italy, Cyprus, Slovenia and the Czech Republic were less than 10% below this average, followed by Spain, Lithuania, Portugal and Estonia, 10% to 20% below this average. Poland's GDP per capita was 20% below this average. *The GDP per capita of Romania, Hungary, Croatia, Slovakia and Latvia was less than 30% below the EU average*, while Greece and Bulgaria were less than 40% below. Bulgaria recorded a GDP per capita 36% below the EU average.

Figure 1. GDP/ capita in some EU member states in the period 2022- 2023

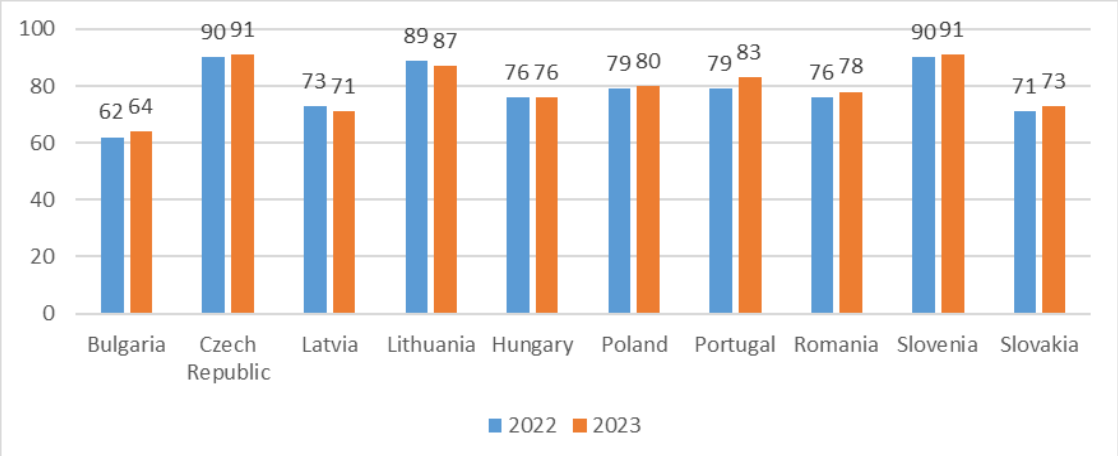

Source: Eurostat, https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=File:F1Index_of_GDP_per_capita,_2023_(purchasing_power_standards,_EU_indexed_at_100).png

According to the figure above (Figure 1), we notice that in the analyzed countries, in 2023 GDP/capita increased slightly, only in Latvia and Lithuania it decreased slightly. As for

Romania, it surpassed Hungary; the increase in the values of the indicator in recent years in these states (including at the EU 27 level) was also possible due to the fact that the CEE region is a net beneficiary of the funds granted by the European Union. From the moment of the accession of the countries that are part of the CEE until 2023, the funds received from the EU amounted to a total of 205 billion euros. In addition to monetary benefits, the EU offers harmonized regulations and a stable political and economic environment for businesses. The pillars of the single market (the free flow of goods, services, people and capital) mostly benefit everyday life.

In the case of Romania, since its accession to the present, our country has received over 95 billion euros and has contributed almost 30 billion euros. To these amounts are added the funds granted through the PNRR (National Recovery and Resilience Plan), which support a good part of GDP growth through important investments.

It should be mentioned, however, that Romania, although has a higher GDP/capita value than Greece or Hungary, the increase is not equally distributed. Purchasing power parity (PPP) measures the purchasing power of a currency, expressed in another currency of international circulation, usually euros or dollars. Given that the prices of goods and services differ from one state to another, purchasing power parity calculates an alternative exchange rate between the currencies of the two countries, comparing the basket of goods. The purchasing power parity exchange rate is used to compare the standard of living in different countries.

In Romania, out of 42 counties, only 15 had faster dynamics of GDP/capita than the national average, the other 27 having a weaker dynamic. The *richest county, Bucharest*, has 263% of the European Union average at purchasing power parity, that is over 2,5 times richer than the average; at the opposite end of the ranking, *the poorest county in the country is Vaslui*. The ratio between the two (Bucharest and Vaslui) is almost six to one, that is, six times higher GDP/capita in Bucharest than in Vaslui.

3. Incomes and expenses of the population in Romania and several EU states in 2022-2023

In the paper we refer both to the incomes and consumption expenses of the population in Romania, as well as from the EU member states, but also the mean income of the population in the years 2022-2023 (for the year 2023, not all the statistical data related to the states of the our analysis were identified), respectively for a single person and a single person with dependent children.

If we consider the incomes of the population in Romania and the EU, according to Eurostat, in 2022, *our country registers one of the biggest gaps in the EU between high and low incomes among the population*: the average income of the richest 10% of Romanians (the tenth decile) is almost 5 times higher than that of the poorest 10% (the first decile); in the European Union this ratio is 3,6.

Income gaps close in size to Romania (4,9) are recorded in countries like Bulgaria (the ratio between decile 10 and decile 1 is 5,6), Latvia (4,9) and Lithuania (4,9). At the opposite pole, the smallest gaps between the highest and lowest incomes among the population (below 3) are recorded in Slovakia, Slovenia, the Czech Republic and Finland.

Between 2010 and 2015, the income gap in Romania increased, from 5,2 to 6,5. After 2015, the trend was downward, with the lowest incomes growing faster than the highest ones, but nevertheless our country continues to register itself among the largest income gaps in the EU. For example, in 2019, the ratio between the first 10% vs. the last 10% is 5,8, and in 2022, this decreases, reaching 4,9, which means that the incomes of the poorest increased at a faster pace than the rich.

Measuring the gaps between the incomes of the richest 10% and the poorest 10% of citizens is an indicator of social inequalities at the level of a country. Unlike at-risk-of-

poverty indicators that take a percentage of median income to show what percent of the population is below or close to the poverty line, income gaps between rich and poor show the extent of income distribution among the population and therefore how high income inequalities are in a country.

In the following we refer to the *mean equivalised net income* of the population in Romania and several EU states, for the years 2022-2023 (in 2023 we could not identify data for several states), taking into account the mean equivalised net income expressed in euros, the mean equivalised net income for a single person, respectively for a single person with dependent children. The situation is as follows:

Table 2. Mean equivalised net income in EU member states, euro, 2022-2023

	Mean equivalised net income (euro)		Mean equivalised net income single person (euro)		Mean equivalised net income single with dependent children (euro)	
	2022	**2023**	**2022**	**2023**	**2022**	**2023**
Bulgaria	6.848	8.195	5.474	7.063	5.240	6.239
Czechia	13.541	15.209	10.841	12.606	9.997	10.770
Latvia	12.060	13.223	9.193	9.649	9.448	10.306
Lithuania	12.677	:	10.101	:	8.901	:
Hungary	7.846	8.371	6.701	7.098	6.238	6.181
Poland	9.939	:	8.376	:	7.857	:
Portugal	13.148	:	13.450	:	10.764	:
Romania	6.130	7.109	5.302	6.067	4.752	5.619
Slovenia	17.727	19.313	13.440	14.436	14.951	15.087
Slovakia	9.117	9.307	7.596	7.494	5.807	6.038

Source: Mean and median income by household type - EU-SILC and ECHP surveys , https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/ILC_DI04/default/table?lang=en

We observe that in 2023 the mean equivalised net income (in euros) increased in all the analyzed countries, compared to 2022. Also, attention is drawn to *Romania*, which records the lowest mean equivalised net income, of 6130 euros in 2022, followed by Bulgaria (6848 euros) and Hungary (7846 euros). The countries with the highest incomes are Slovenia (17,727 euros in 2022), the Czech Republic and Portugal (incomes exceeding 13,000 euros). The situation is the same in 2023.

As for the *mean equivalised net income of a single person, as well as the income of a single person with dependent children*, the situation is similar, Romania being at the bottom of the ranking, followed by Bulgaria. By far, Slovenia has the highest mean equivalised net income, with 13,440 euros, respectively 14,951 euros for a single person with dependent children.

In Romania, *in the last two years, the situation of household incomes and expenses* is presented in the table below, according to the National Institute of Statistics (INS). They recorded rising values compared to previous years, with revenues growing at a faster rate compared to expenses; the main destinations of the expenses made by the households are the consumption of food, non-food goods, services and transfers to the public and private administration and to the social insurance budgets (taxes, contributions, dues, as well as covering some needs related to the production of the household); it should be mentioned that the investment expenses for the purchase or construction of houses, the purchase of land and

equipment necessary for household production, have a small share in the total expenses of the households of the population (only 0,3%).

Within monetary income, the largest share was held by salaries and other incomes associated with them, income from social benefits, and income in kind.

Table 3. Structure of total household incomes, by sources

	2022		2023	
	- lei/household-	- % -	-lei/ household-	- %-
Salary income	4340,33	67,1	4794,18	66,8
Income from agriculture	117,42	1,8	114,88	1,6
Income from independent non-agricultural activities	117,83	1,8	137,65	1,92
Income from social benefits	1287,33	19,9	1464,17	20,42
Income from property and the sale of household assets	60,32	1,0	58,29	0,8
Income in kind	470,40	7,3	530,02	7,4
Other incomes	70,49	1,1	74,36	1,05
Total income	**6464,12**	**100,0**	7173,55	100

Source: INS, 2023, Coordinates of the standard of living in Romania, and INS press releases

We note that the income from wages has the largest share, followed by the income from social benefits, in 2023 they increased by 11% compared to the previous year, from 6464 lei/household to 7173 lei/household.

Table 4. The level and structure of total consumption expenditure of households

	2022		2023	
	- lei/ household-	- %-	- lei/household-	-%-
Agri-food products and non-alcoholic beverages	1176,78	34,1	1351,12	35,02
Alcoholic beverages, tobacco	264,78	7,7	283,92	7,35
Clothing and footwear	254,93	7,4	282,28	7,27
Housing, water, electricity, gas and other fuels	573,86	16,6	586,56	15,25
Furniture, furnishing and home maintenance	198,55	5,8	230,27	5,975
Health	187,00	5,4	227,46	5,875
Transport	253,16	7,3	280,95	7,25
Information and Communications	165,52	4,8	169,96	4,42
Recreation, sport and culture	95,56	2,8	118,68	3,05
Education	16,78	0,5	18,15	0,5

Hotels, cafes and restaurants	56,57	1,6	70,48	1,82
Insurance and financial services	23,25	0,7	28,11	0,7
personal care, social protection and various goods and services	183,62	5,3	212,16	5,5
Total consumption expenditure	**3450,36**	**100,0**	3860,11	100

Source: INS, 2023, Coordinates of the standard of living in Romania, and INS press releases

Total consumption expenses increased in 2023 by 12% compared to the previous year, from 3450 lei/household to 3860 lei/household.

Compared to the states of the European Union, the consumption expenses of households in Romania are among the lowest in Europe. It should be mentioned that in countries where households have little money for consumption (as Romania), food has a large share in the structure of consumption; when households have more money, food has a relatively small share, leaving more money for recreation and education. Thus, according to data from 2023 (INS), approximately 35% of household consumption in Romania is allocated to consumption, while in countries such as Austria, Germany, Denmark the corresponding share does not exceed 12-14%.

There are big differences between households in Romania regarding the structure of consumption. In the case of the poorest 20% of households, three quarters of consumption is represented by food and housing. Also, there are significant differences in the structure of consumption depending on the *degree of urbanization* of the communities. Contrary to expectations, food occupies a larger share in consumption in rural areas than in urban areas. Conversely, housing costs are higher in urban agglomerations.

According to Eurostat, in 2022, a household's expenses for housing, water, electricity, gas, other utilities and fuels in Romania amount to 18,4% of total expenses, while the average share in the EU is 24,1%. To be specified as referring to the share of food in a household's expenses, they do not include non-alcoholic beverages.

However, Romania records the highest share of food in total household expenses, the national average, of 23,7%, being 11,5 percentage points above the EU average and almost five pp above that of Bulgaria.

Countries where food covers large percentages of expenses are Romania – 23,7%, Bulgaria – 18,9%, Slovakia and Lithuania – 18%, Estonia and Latvia – 17,7%. The lowest shares, under 9%, are found in Ireland – 7%, Luxembourg – 8,2, Austria – 8,9%.

Expenditures for housing, water, electricity, gas and other fuels far exceed those for food in the western states and are higher than these in most countries, a fact that is also reflected in the EU average of the two categories: food – 12,2 %, housing and utilities – 24,1.

The category includes the costs of actual rents, water, electricity and heating services, natural gas and fuels, but also the expenses for the maintenance of the home. Of course, the semnificative differences come primarily from rents, but also from energy prices, as well as from climatic conditions, which lead to higher consumption of certain components (electricity, gas, etc.) in the northern states.

Combined, these two groups of expenses that consume an important part of Romanians' income, food and housing with utilities, represent a percentage of 36,3% at the EU level in total household expenses. Romania is in second place, their share being 42,2%. Our country is overtaken by Slovakia, where these expenses (food and housing expenses plus

utilities) represent 48,3%; Slovakia is the only EU country where housing and utilities cover more than 30% of a household's expenses.

Romania is also the only country in the EU where clothing and footwear represent more than 6% of a household's total expenditure, due to high prices. Other statistics are: Health – the average weight allocated by households in the EU, in total expenses is 4,5%, while in Romania it represents 6,9% of total expenses, Education – 0,8% in the EU, 1,2% in Romania, Alcoholic drinks – 1,6% of household expenses in the EU, 2,5% in Romania, Clothes and shoes – 4,3% average in the total of an EU household, 6,3% average in Romania, Recreation and culture – 8,4% EU average, 6% in Romania, Books and publications – 1% in the EU, 0,5% in Romania, Restaurants and hotels – 8,5% in the EU, 3,6% in Romania.

In the following we discuss *income inequality in Romania and several EU states*, expressed through the ***Income Inequality Index and the Gini coefficient.***

According to the National Institute of Statistics, in Romania *income inequality* is higher than the average for the entire European Union. In the year 2022, the richest 20% of the citizens of the European Union achieved incomes almost 5 times higher than the poorest 20%. The smallest differences between the incomes of the rich and the poor were recorded in Slovakia (3,1), Slovenia (3,3), the Czech Republic (3,5), Belgium (3,6) and Finland (3,8) , and the highest in Bulgaria (7,3), Lithuania (6,4), Latvia (6,3), Romania (6,0). The EU member states that have low values of the income inequality index also present poverty rates much lower than the European average. The average level of the income inequality index in the European Union was exceeded in 10 states, including Romania.

Table 5. The index of income inequality and the Gini coefficient in several member states of the European Union, in the year 2022

	index of income inequality	**Gini coefficient %**
Romania	**6.0**	**32,0**
Bulgaria	7,3	38,4
Czech Republic	3,5	24,8
Latvia	6,3	34,3
Lithuania	6,4	36,2
Hungary	4,0	27,4
Poland	3,9	26,3
Portugal	5,1	32,0
Slovenia	3,3	23,1
Slovakia	3,1	21,2
UE 27	**4,7**	**29,6**

Source: INS, 2023, Dimensions of social inclusion in Romania in 2022

If we observe the values of *the Gini coefficient*, in order to obtain a perfectly equal distribution of incomes in 2022, it would have been necessary to redistribute 29,6% of the incomes of all citizens of the European Union (EU 27 average). Poverty could be eradicated more easily in Slovakia, Slovenia, the Czech Republic, Belgium (countries where the Gini coefficient had a value of approximately 21-25%). On the other hand, in Malta, Greece, Estonia, Spain, Portugal, Italy, Latvia, Lithuania, Bulgaria, in order to achieve perfect income equality, much larger proportions of the population's income should be redistributed (31-39%). Romania joins these states, with a coefficient of 32,0% in 2022, higher than the European average by 2,4 percentage points.

4. Challenges and perspectives in the current economic context. Fiscal measures to improve the standard of living of the Romanian population

The current economic context is itself a challenge for Romania, as a whole, and especially for the population. We refer in particular to *the challenges of an internal or external nature*, of a structural or functional nature, namely the increase in productivity and economic efficiency at the level of the national economy, as a precondition for achieving future sustainable economic growth, stimulating investments, ensuring a real competitive environment, simplifying the regulations and procedures aimed at the business environment, which would constitute a supporting factor for them leading to efficiency and performance, but, what is more important, ensuring the preconditions that lead to the achievement of a natural level of social development and civilization: access to education , access to high-performance services in the field of health, infrastructure development.

Another aspect would be how the state will be able to stop the exodus of the workforce and succeed in convincing Romanians to stay in the country. Therefore, it is necessary to implement new policies on the labor market, with the role of correlating the gap between demand and supply on this market. By means of these, it is possible to act including in the sense of reducing the flow of Romanian emigrants, whose departure has generated problems in the Romanian economy.

Currently, our country presents a series of advantages, namely the infrastructure investments programmed through the PNRR (National Recovery and Resilience Plan), which represents a motivating factor for the investment environment; or the lower salaries compared to those in Western Europe, in the conditions in which it is desired to make a greenfield investment or the relocation of activities, areas of niche specialization, around possible growth poles, as well as the fact that we have a workforce with a good level of training in university centers, which makes it possible to implement technology-based investments.

Given the current economic context (inflation, increased energy prices), there are households that are turning to their own savings or using savings accumulated during the pandemic. However, these savings from deposits are likely to be concentrated among households with higher incomes, while lower income households spend a larger share of their income on basic food and home maintenance. It is also possible that some households will have to limit consumption or become dependent on government support to meet maintenance/consumption expenses (current expenses and bill payments).

We consider that the system of taxation and social benefits is the essential political lever for combating income inequality and implicitly increasing the standard of living of Romanians. If policies that address skills shortages are useful in the medium to long term, changes to the tax and welfare system can have an immediate effect. Some countries, as Ireland, Hungary and Denmark, use the tax and welfare system to effectively reduce very high levels of market income inequality. In other Member States, like Cyprus, Bulgaria, Latvia, Lithuania and Estonia, this effect is much smaller.

The effect that social spending has on reducing inequality depends on the quality of the design of this spending. Limiting the withdrawal of social benefits for people re-employed and reducing the tax burden on people with low incomes are important policies that ensure that the unemployed and inactive always have a positive economic incentive to engage in paid work.

It should be mentioned that the personal income tax system has not become more progressive, with EU member states (Latvia, Lithuania, Estonia, Bulgaria and Romania) using a single tax rate. The unequal distribution of wealth can be reduced through well-designed taxes. Taxation of capital gains (including taxation of immovable property and inheritance) can be a relevant tool for ensuring equality of opportunity and a fairer distribution of wealth, taking into consideration the efficiency issues.

The provision of quality social services is an essential tool in combating the increasingly pronounced inequality of opportunities. The essential levers for interrupting the transmission of disadvantages from one generation to another are: • high quality and accessible child care services, • social housing, • education, • healthcare. The availability of childcare and long-term care services is also essential to enable greater participation of women in the labor market, which can help reduce gender inequality.

When inequality has a spatial dimension, reflected by a significant gap between rural and urban areas, as is the case in Romania and Bulgaria, investments in transport and digital accessibility can also have an important role.

The gap between the rich and the poor is widening, with a massive increase in wealth at the top, while the total wealth held by those at the bottom is shrinking. As of 2015, the richest 1% have more wealth than the rest of the world combined. Such extreme economic inequality is fueled by an epidemic of tax evasion and avoidance that has reached an unprecedented scale. While millions of people around the world live in poverty, wealthy individuals and companies, exploiting the secrecy provided by tax havens, continue to avoid their taxes, depriving the poorest countries of being able to provide vital services.

In order to reduce the wealth/ income inequalities, it is necessary that authorities increase progressivity of income taxation and boost reliance on inheritance/gift taxes and property taxation, and emerging market and developing economies should focus on strengthening tax capacity to fund more social spending. Also, some other measures refer to making the personal income tax (PIT) more progressive and reducing tax exemptions for private education, health and pensions; by increasing the 'productivity' of income taxes; by raising the capital gains tax (CGT) rates to match income taxes.

Therefore, some other fiscal solutions could refer to:

- Make the income tax more effective at reducing inequality through steps such as levying higher rates on high-income taxpayers or capping itemized deductions.
- Establish or expand taxes on inherited wealth, such as estate taxes.
- Broaden the sales tax base to include more services purchased by wealthy individuals.
- Boost incomes among low- and moderate-wage working families by enacting state earned income tax credits.
- Maintain an overall tax system that raises sufficient revenue to pay for the building blocks of shared prosperity, such as education and access to health care.
- Strengthen financial literacy by helping individuals and households navigate the challenges and opportunities of financial markets and promoting good budgeting, planning and saving practices;

5. Conclusions

Compared to previous years, *the standard of living in Romania has increased*, but at the same time, the gaps regarding the population's income, poverty or social exclusion have increased. If we refer to the indicator through which we expressed the standard of living, namely GDP/inhabitant, it has grown considerably in the last period, currently surpassing Hungary and being roughly at the same level as Portugal or Poland. But the inequality regarding the incomes of the first 10% of the richest vs the last 10% of the poorest Romanians has increased, currently the average income of the richest 10% of Romanians (tenth decile) is almost 5 times higher than that of the poorest poor 10% (first decile); in the European Union this ratio is 3,6.

Also, although average household incomes have increased, this aspect is still not "felt" in improving the quality of life of the population, some of the causes being inflation, the increased prices of basic foods, the increasingly difficult access of vulnerable people to the

labor market (we mean the access to work for people after a certain age, people with different degrees of disability), lack of financial education, practicing illegal/underground activities or even encouraging the "state for nothing", by granting various state aids or exemptions from payment fiscal obligations.

Although in Romania the tax revenues collected are very low (approx. 27% of GDP), the fiscal pressure felt by individuals is high: labor taxation is high (we are referring to contributions and taxes on cumulative salaries), about 42,8%; some substantial deductions are missing, which exist in developed countries (deductions for families with children, reduced or even zero income tax rates for low wages, etc.). For example, in Belgium (the country with the highest tax on labour), families with two children reach a wage tax of only 38% through the applied deductions and exemptions schemes.

We believe that measures are needed to address the challenges on the labor market. While the labor market has resisted during the Covid-19 pandemic, the working-age population is declining rapidly due to aging and emigration. Skill shortages have been an obstacle to growth in the past and will likely continue to be in the future. Labor force participation must be improved and qualifications must meet the needs of Romania's economy. At the same time, the integration into the formal labor market of people with a low level of education, especially among young people, women and other minority populations, represents a challenge. Public employment services also need to be strengthened to better adapt to the changing needs of the labor market, to provide individualized support and to expand training programmes.

BIBLIOGRAPHY

- Gazibar, M., Giuglea. L., 2019, Inequalities in Romania, World Vision Romania
- Ilie, S., 2018, The budget and standard of living in the household. In Quality of life. A project for Romania, coord. Elena Zamfir and Iuliana Precupețu. Bucharest: Academy Publishing House
- Eurofound, 2023, Economic and social inequalities in Europe in the aftermath of the COVID-19 pandemic, Publications Office of the European Union, Luxembourg
- European Commission, 2023, Eurostat regional yearbook
- European semester, 2017, Addressing Inequalities Thematic Factsheet
- INS, 2023, Coordinates of the standard of living in Romania. Income and consumption of the population in 2022
- INS, 2023, Dimensions of social inclusion in Romania in 2022
- INS, 2023, Social Trends
- *** Eurostat, http://ec.europa.eu/eurostat/en/web/income-and-living-conditions/data/database
- ***FES, https://romania.fes.de/ro/e/romania-inregistreaza-unul-dintre-cele-mai-mari-decalaje-din-ue-intre-veniturile-mari-si-veniturile-mici-ale-populatiei
- *** curs de guvernare, https://cursdeguvernare.ro/cum-isi-cheltuiesc-banii-gospodariile-romanesti-prin-comparatie-cu-alte-state-ue-observatii.html?utm_source=newsletter&utm_medium=email&utm_campaign=nl1166022&nzm_re=524753034-a826df979c88bf1c48cf2737f253ae5a-1166022#google_vignette
- *** eurostat, https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=GDP_per_capita,_consumption_per_capita_and_price_level_indices

CONTROVERSIES AND PERSPECTIVES OF CLIMATE POLICY IN CHINA

Gabriela-Cornelia Piciu
Senior Researcher, PhD, "Victor Slăvescu" Centre for Financial and Monetary Research, Romanian Academy, Bucharest

Abstract: Starting from the weaknesses of the Paris Agreement, this article examines China's climate policy and the effects on the economy. A leader in transformation, shifting the growth model in a more carbon-efficient direction, transitioning from fossil fuel energy to renewable energy, with the world's largest wind farm area and billions of dollars in direct investment, China has taken important steps in building eco-civilization. Another lesser-known move by China is that it is outsourcing its greenhouse gas emissions to other low-income countries.
Despite China's efforts and dual climate policy, there is a possibility that it will not meet its climate commitments by 2025.

Keywords: greenhouse gases emissions, climate goals, transition, energy mix, climate policies

INTRODUCTION

Among the countries that signed the Paris Agreement, with the withdrawal of the United States of America, China remained the undisputed leader in the fight against anthropogenic climate change. In this regard, China has built the largest area occupied by solar panels, with a budget of 360 billion dollars for the production of renewable energy and with a well-established plan: to close 103 fossil fuel power plants.

After a long period of intensive industrialization and economic growth based on fossil fuels, China is now the largest emitter of CO2, contributing almost a third of the world's greenhouse gases. To achieve the 2025 targets, China needs to reduce its CO2 emissions by 4%-6%, because during the Covid-19 pandemic, the country's economy was supported by stimulus measures that had a negative impact on the environment.

China's global CO2 contribution is reflected in a series of indicators released by the IMF in 2021, constituting the Climate Change Indicators Scoreboard.

SOME THOUGHTS ON CHINA'S EFFORTS TO FIGHT GLOBAL WARMING

To highlight changes in China's climate policies, a climate change indicator is analyzed, which provides the opportunity to turn countries' climate goals into concrete actions, while creating opportunities for the transition to a climate economy.

Among the most important indicators of climate change are greenhouse gas (GHG) emissions relative to nationally determined contribution (NDC) targets (Figure 1), which

It gives a complete picture of China's efforts so far and the level the country has reached in the field of climate (Table 1), compared to the level predicted and assumed in the Paris Agreement.

Figure 1: Nationally determined contribution (NDC) targets in China

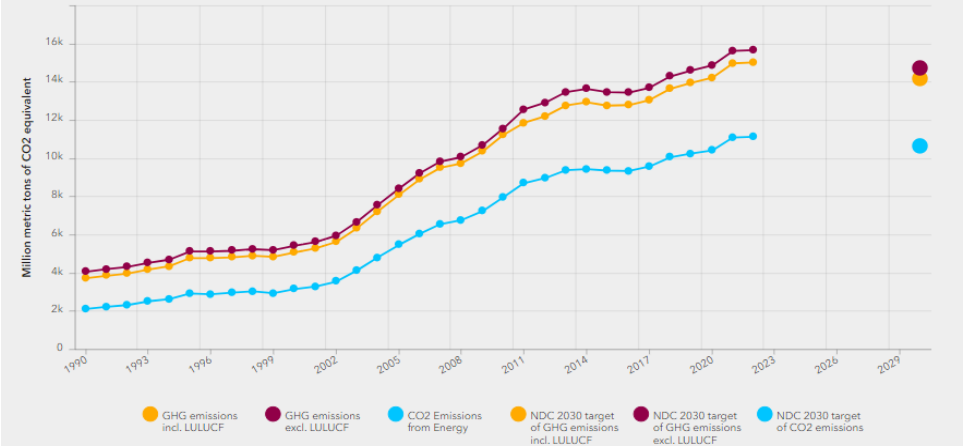

Source: Eurostat (2023)

Each country's Nationally Determined Contributions (NDCs) - these are the commitments made by each country to reduce its national emissions under the Paris Climate Agreement.

Mitigation targets reflect the dynamic relationship between annually reported evening gas emissions and each NDC target date for the National Determined Contribution. These targets are presented for illustrative purposes only and do not necessarily reflect each country's commitments presented in their NDCs.

Table 1: NDC 2030 GHG Emissions targets for China

	GHGs exc LULUCF (MtCO2e)	**GHGs inc LULUCF (MtCO2e)**	**Energy CO2 emissions (MtCO2e)**
Baseline (2022)	15.684,63	15.037,30	11.143,31
IMF estimated 2030 emissions under a BAU assumption (% diff wrt baseline)	17.227,92 **(+9.8%)**	16.580,46 **(+10.3%)**	12.455,41 **(+11.8%)**
Emissions Targets			
Unconditional NDC 2030 target (% diff wrt 2030 BAU assumption)	14.700,56 **(-14.7%)**	14.148,09 **(-14.7%)**	10.628,19 **(-14.7%)**

*NDC = National Determined Contribution; GHG = Greenhouse Gas; BAU = Business As Usual; LULUCF = Land Use, Land-Use Change and Forestry.

Source: Eurostat (2023)

Other statistical indicators of interest to the approach of this article are those that reveal the progress in the adoption of renewable energy sources in the face of increasing energy demands. In this data set, information on electricity production and installed electricity capacity, classified by type of energy (renewable and non-renewable) was presented (Figure 2).

Figure 2: Power Generation by Technology

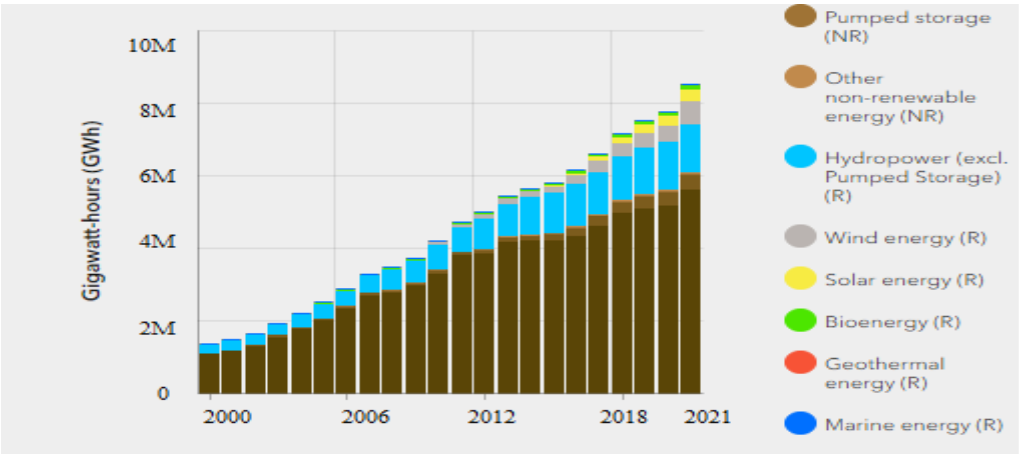

Source: International Renewable Energy Agency (2023)

Energy transition indicators have been formulated to help users understand the progress in the adoption of renewable energy sources against increasing energy demands.

Transition paths for NGFS scenarios were generated by different well-established Integrated Assessment Models (IAMs), namely GCAM, MESSAGEix-GLOBIOM. These models combine macroeconomic, agricultural and land-use, energy, water, and climate systems into a common numerical framework that enables the analysis of complex and nonlinear dynamics within and between these components (Figure 3).

Figure 3: Primary Energy Mix

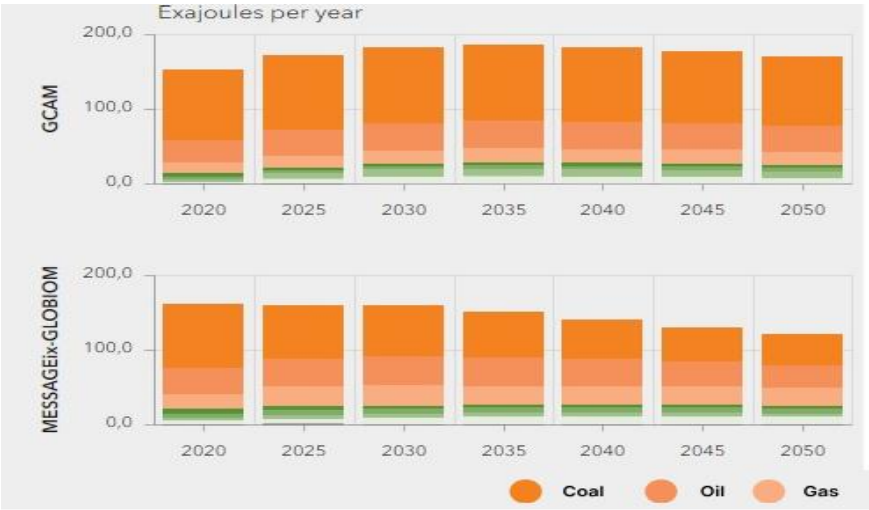

Source : *International Renewable Energy Agency (2023)*

Also, the study of energy end-use dynamics provides insight into technological or societal changes that could influence how energy is used and the implications for the energy system. Fuel mix variables allow for consideration of electrification or increased use of hydrogen, all of which are part of the energy transition associated with deep decarbonization. The scenarios tend to emphasize the importance of decarbonizing the electricity supply, increasing electricity consumption, increasing energy efficiency and developing new technologies to combat GHG emissions (Figure 4).

Figure 4: Scenario for current climate policies from China

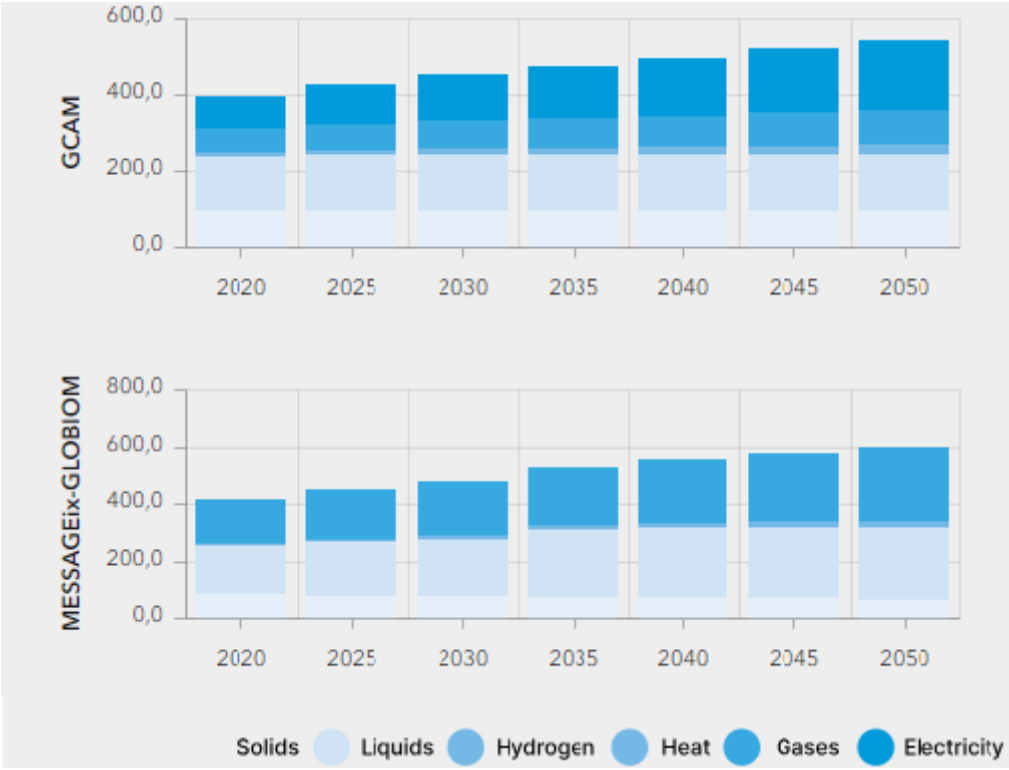

Source: International Renewable Energy Agency (2023)

The transition from fossil fuel-based and polluting energy production to renewable energy and emission-neutral alternatives in all sectors requires the use of scenarios (NGFS) to assess the country's climate policy, as well as its emissions (Figure 5). Carbon Dioxide Removal (CDR) currently occurs only on a limited scale and faces its own challenges.

Figure 5 : Polluting energy production

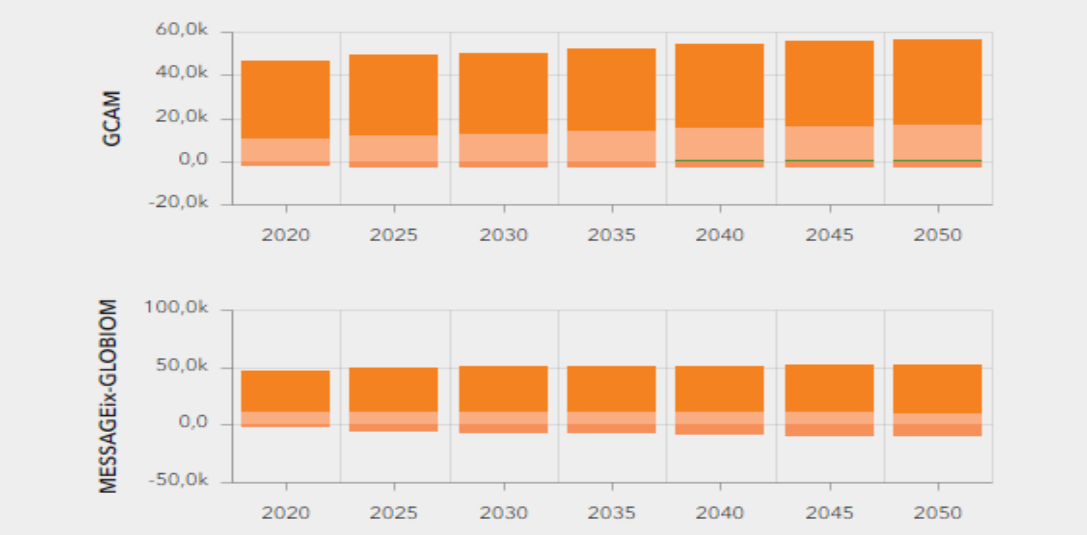

Source : *International Renewable Energy Agency (2023)*

The price of shadow emissions is an indicator that shows the intensity of government policy, the technology changes that have been resorted to in the transition to total decarbonization and consumer preferences.

More effective mitigation of climate change leads to higher emission prices. Thus, it can be said that a significant increase in the price of carbon (in the shadow) can stimulate the transition (Figure 6).

Figure 6: Price of carbon

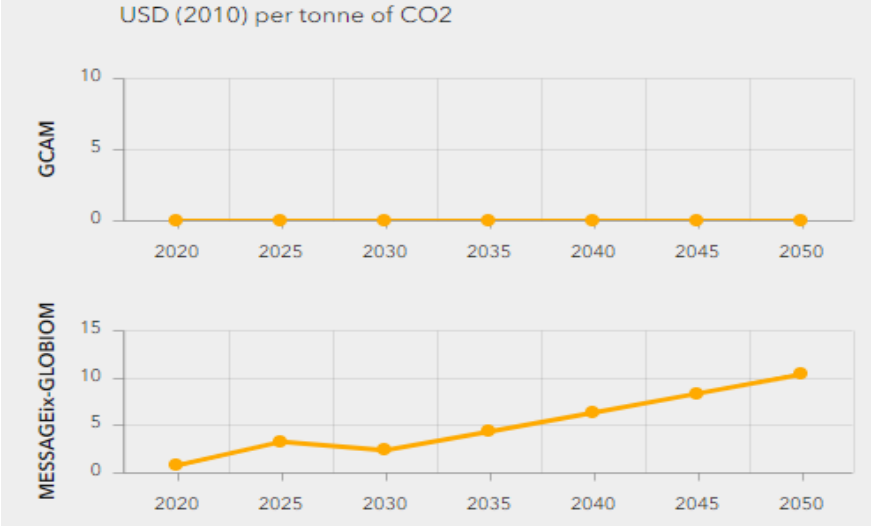

Source : *International Renewable Energy Agency (2023)*

In addition to the real achievements that China has achieved in reducing GHGs, their outsourcing raises ethical questions about how it carries out financial lending and investment policies in many countries of the world.

ETHICAL ISSUES RELATED TO THE OUTSOURCING OF CHINA'S GREENHOUSE GAS EMISSIONS

While at the national level China reports falling GHG emissions relative to its Nationally Determined Contribution (NDC) targets, these are actually occurring in other countries. For this purpose, loans were made by Chinese banks in the period 2005-2016, for countries such as: Argentina, Bolivia, Venezuela, Brazil, Ecuador, Mexico, Jamaica, Trinidad and Tobago, for the development of projects with a great influence on gas emissions with greenhouse effect. Also, China has spent over 113 billion dollars in the form of direct investments in these regions, and half of this amount is invested in projects with a strong negative impact on the environment.

What is important to underline is the fact that all these countries have a low economic level, with a precarious legislative framework in the field of climate change, where the pursuit of profit and greed outrank care for the environment and future generations. Moreover, repayment of loans is done in kind, in the form of crude oil and in money. Repayments in kind can lead to a range of social and ecological damages, such as in the Amazon region of Ecuador, as a result of contamination resulting from the production of crude oil in the region.

Brazil is in the same situation, which built with the help of loans received from China, a corridor for the movement of goods through the Amazon basin.

Patagonia is another environmentally damaging borrowed country, where a 1,740 MW hydropower complex was built, and on the African continent, China invested over 94 billion dollars in loans to domestic companies between 2000 and 2015. exploit natural resources.

Although China is considered a spearhead in the fight against climate change, a signatory to the 2015 Paris Agreement, it is building 92 coal-fired power plants in 27 countries. Considering the capacity of these power plants is 107 GW, we can say that they will produce more CO2 than the USA has removed by closing coal power plants by the year 2020, in antithesis to China's commitments to reduce coal consumption.

CHINA'S FAILURE TO MEET ITS CLIMATE COMMITMENTS BY 2025 UNDER THE PARIS AGREEMENT

Despite its constant climate concerns, whether through investments in wind and solar energy or unethical outsourcing to other countries of the world, China has not met all of its key climate targets for 2025. With remarkable growth in renewable energy since 2015, China is currently experiencing a slow pace in this area, which is reflected both domestically and internationally.

China's policy has also proved dual here by stimulating the renewable energy industry, but also by allocating funds to fossil fuel energy production.

In 2023 total energy consumption increased by 5.7% compared to the base year 2005, so energy demand grew faster than the country's GDP, while economic growth was 5.2% compared to the year previous, a slow rate compared to the country's previous growth rates. During the same period, CO2 emissions increased by an average of 3.8% per year.

CONCLUSIONS

Due to the large population, ecological disasters (floods and record heat waves), the climate impact on China is very high, leading to major energy crises. China is the undisputed leader in renewable energy in the world, starting in 2023, to have more solar capacity than the rest of the world combined. All this effort by China, both energy and climate, has not been without its challenges, as most of the renewable energy capacity is not connected to the local supply grid. In most cases it is transmitted together with the energy obtained from fossil fuels, because the demand is very high and impossible to cover from renewable sources.

Also, another problem related to the transport of renewable energy is caused by the difference between the eastern part with a very high energy demand and the western part of the country, with a low number of population, therefore with a low consumption, but with a high possibility energy production. The transport of energy between west and east results in the drastic reduction of the efficiency obtained from obtaining energy from renewable sources. Thus, the way in which the country's electrical network is organized, gives the possibility of grouping around plants with renewable energy, and those with energy obtained from fossil fuels.

Arguably, China's renewable power plants are advancing faster than power grids, markets and transportation technology can keep up, creating a huge energy and climate roadblock.

BIBLIOGRAPHY

China Briefing. (2023). "2023 Am Cham China Business Climate Survey – Insights and Analysis". *China Briefing*, March 10.

Chow, Loretta. (2023). *Overview of China outbound investment of 2022*. EY: Beijing.

Dussel Peters, Enrique. (2015). "The Omnipresent Role of China´s Public Sector in Its Relationship with Latin America and the Caribbean".

Dussel Peters, Enrique and Armony, Ariel C. *Beyond Raw Materials. Who are the Actors in the Latin America and Caribbean- China Relationship?* Red ALC-China Friedrich Ebert Stiftung and Nueva Sociedad: Buenos Aires, pp. 50-72.

Carney, Mark (2018). "A Transition in Thinkingand Action," Speech, International Climate RiskConference for Supervisors.

Pauw, P., Mbeva, K., & van Asselt, H. (2019). *Subtle differentiation of countries' responsibilities under the Paris Agreement*. Palgrave Communications, *5*, 1–7.

Pietzcker, R. C., Sebastian, O., Renato, R., Tightening (2021) EU ETS targets in line with the European Green Deal: Impacts on the decarbonization of the EU power sector

IPCC (2022b) *Climate Change 2022, Mitigation of Climate Change, Summary for Policymakers.*
https://report.ipcc.ch/ar6wg3/pdf/IPCC_AR6_WGIII_SummaryForPolicymakers.pdf(accesat: 30 august 2022).

IPCC (2022c) 'The evidence is clear: the time for action is now. We can halve emissions by 2030.' Bruyninckx, H. (2020) - Europe and global sustainability, European Environment Agency (https://www.eea.europa.eu/ro/articles).

ECONOMIC AND CULTURAL ADVERTISING IN ROMANATUL PERIODICAL

Georgeta Ghionea
Researcher III, PhD, "C. S. Nicolăescu Plopşor" Institute for Research in Social Studies and Humanities from Craiova, of the Romanian Academy

Abstract: The same as nowadays, in the inter-war period as well, the printed newspapers, easily to manoeuvre and read, represented an important source of information. The present study is based on the analysis of some commercials gathered from the periodical journal called „Romanațul", edited under the direct supervision of a committee, starting with 1927. The messages that constitute the research corpus for the present study have an economic content, and „Romanațul" periodical journal resorted to them, in order to ensure a certain financial independence. Whether it is about watches, furniture, hats, fabrics, shoes, body linen, cars, toothpaste, soap or pills advertisements, everything was traded, everything was, in way or another, mentioned.

Keywords: Caracal, advertising, commerce, trader

Reclamele din presa scrisă au reprezentat și încă reprezintă o importantă sursă de informații cu privire la obiceiurile, gusturile și activitățile populației. Oglindă a compoziției socio-culturale a publicului cititor de ziare, reclamele din presa interbelică uimesc astăzi prin textele atent articulate, dar mai ales prin grija neîntreruptă de a comunica direct, personal, cu cititorul. Studiul de faţă, are la bază analiza unor reclame culese din periodicul „Romanațul", editat sub direcţiunea unui comitet începând cu anul 1926. Coordonat de Ștefan Oprescu, avocat, periodicul a inserat în paginile sale, încă din primele numere diferite probleme economice, politice, sociale din județul Romanați, și nu numai, ştiri naţionale şi internaţionale, sport, epigrame, poezii şi nelipsita reclamă.

Studierea reclamelor din periodicul amintit, beneficiază de la început de un excelent punct de vedere exprimat în articolul *Reclama. e sufletul comerţului.* Este vorba despre un articol de popularizare din care aflăm detalii despre comerciantul din ce în ce mai activ. *Redacţia* care își asumă materialul publicat amintește despre impactul enunțurilor aducătoare de câștig căci: „Omul citește, vede și printr-o auto-sugestie căreia nu-i poate rezista intră, întreabă, cumpără...Rar, ici-colo, câte un comersant sau industriaș lansează câte un anunț, pentru ca apoi să creadă că și-a făcut datoria și să înceteze. Nu, **reclama, reclamă, reclamă**! Ea trebuie să fie permanentă, neîntreruptă, pentru că permanente și neîntrerupte sunt nevoile, iar omul pentru a și le satisface, se mulțumește în necunoștință de cauză cu ce-i ieste înainte"[1].

Mesajele care constituie corpusul de cercetare al prezentului studiu au conţinut economic și cultural, iar periodicul „Romanațul" a apelat la acestea pentru a-și asigura o oarecare independenţă financiară. Fie că este vorba despre reclame la ceasuri, mobilă, pălării, stofe, încălţăminte, maşini, obiecte de papetărie, cărți, săpun sau medicamente, totul se tranzacţiona, totul apărea menţionat într-un fel sau altul. Majoritatea reclamelor ne oferă date despre patronul aflat în spatele afacerii, care de cele mai multe ori era persoană cunoscută în localitate sau cu vechime în domeniul de activitate (*Mihail Făget, Badea S. Iliescu, Frații Mărculescu, Isaac Barat, Pavel Petcof, Ioan Nicolescu, Lișcă*[2]), iar o mare parte, dintre

[1] „Romanațul", *Reclamă,* anul I, nr. 35/7 august 1927, p. 3.
[2] Theodor Iliescu, cunoscut în Caracal drept *Lișcă*, administrator „Restaurant Național", Caracal, str. Mihai Bravu, nr. 1.

acestea au embleme pitoreşti, fiind în ton cu atmosfera de epocă („La Țară lungă”[3], „La Munteanu”[4], „La Englez”[5], „Lumea elegantă”[6], „La Șicul Mondial”[7], „La vânătorul de Munte”[8], „La Mireasa Elegantă”[9]).

Uneori simple şi concise, alteori bogate în detalii, cu numele administratorului, poreclă ori emblemă, reclamele referitoare la vestimentaţie au permis o identificare uşoară a mesajului transmis. După Primul Război Mondial noile tendinţe în domeniul modei au fost speculate de magazinele din care se puteau achiziţiona *haine de gata,* materia primă pentru croitorie, încălţăminte, accesorii etc., iar administratorii s-au întrecut în anunţuri care mai de care mai tentante.

Articolele vestimentare care erau prezentate publicului larg, au avut în vedere o gamă largă de produse din stofă, bumbac ori lână. Badea Iliescu a fost titularul unui binecunoscut „magazin special de haine gata pentru vară”, dar și a unui „asortiment de Pălării de Paie în diferite forme și calități”[10]. În vara anului 1927, administratorul se adresa publicului din Caracal și invita cumpărătorii să facă o vizită magazinului său, pentru a se „convinge de calitatea acestor mărfuri precum și de eftinătatea lor”[11]. Achiziţionarea de stofe şi produse din stofă era posibilă şi din „Magazinul cu haine gata și comenzi La Șicul Mondial”, din str. Regele Ferdinand I, nr. 37, vis a vis de magazinul Iancu Vasilescu (Pândăruș). Raioanele magazinului ne sunt prezentate prin intermediul reclamei, permanent asortate cu „haine gata pentru bărbați și copii”[12]. Tot prin intermediul reclamei, administratorul - Țecu M. Tudor - amintește clientelei sale că în atelierul propriu „se confecționează de preferință uniforme militare pentru licee, școli normale, comerciale, meserii, de cântăreți etc. Cum și haine preoțești cu prețuri fără rival și din materiale absolut durabile”[13].

Începând cu primăvara anului 1927, *Noul Magazin „La Munteanu”* punea la vânzare o gamă variată de articole, dintre acestea: „lenajuri, popline, mătăsuri, pânzeturi și tot felul de articole de galanterie ca ciorapi, mănuși cravate, lenjerie bărbătească și săpunuri”[14]. Publicul era invitat să viziteze stabilimentul unde fiecare găsea unul din produsele pe care și-l dorea „cu prețuri extrem de reduse”[15]. În același an, cu o ofertă tentantă veneau și S. Schmil și Fiu, administratorii magazinului „La Patru Sezoane”, care își ispiteau potențialii clienți cu articole ca: „stofe pentru costume și rochii, pălării bărbătești și de copii, lenjerie”[16] etc.

De la „Manufactura și galanteria”, „La Balon”, administrată de Ilie Bulbeș se putea achiziționa un: „mare asortiment de stofe bărbătești și de damă, mătăsuri, marchizeturi, șifoane, indianuri, cămăși bărbătești și de damă, parfumerie străină și diferite alte mărunțișuri”[17]. Pe parcursul anului 1927, Ilie Bulbeș își promovează afacerea cu următoarea reclamă, situație în care am ales, să o redăm în forma originală:

---

[3] „La Țară lungă”, resturant pe Bulevardul Pârâului, Caracal.
[4] „La Munteanu”, Caracal, magazin de manufactură, galanterie și mărunțișuri.
[5] „La Englez”, „magazin de hăinărie” administrat de W. Besen, cu sediul în str. Regele Ferdinand I, în „Romanațul”, anul I, nr. 41-42/25 septembrie 1927, p. 4.
[6] „Lumea elegantă”, Caracal, sub Hotel Minerva, magazin administrat de Pavel Petcof.
[7]. „La Șicul Mondial”, Caracal, str. Regele Ferdinand I, nr. 37, „magazin cu haine gata și comenzi”, în „Romanațul”, anul I, nr. 41-42/25 septembrie 1927, p. 4.
[8] „La Vânătorul de Munte”, croitorie administrată de Tache Veleanu.
[9] „La Mireasa Elegantă”, „magazin de manufactură, galanterie și mărunțișuri”, administrat de Alex. I. Firănescu, str. Regele Ferdinand I, nr. 4, Caracal, în „Romanațul”, anul I, nr. 49-50/20 noiembrie 1927, p. 4.
[10] „Romanațul”, anul I, nr. 34/31 iulie 1927, Caracal, p. 4.
[11] *Ibidem.*
[12] *Ibidem.*
[13] Idem, anul I, nr. 39/4 septembrie 1927, p. 4.
[14] Idem, anul I, nr. 16/27 martie 1927, Caracal, p. 4.
[15] *Ibidem.*
[16] *Ibidem.*
[17] *Ibidem.*

„Aduc la cunoștința Onor. mele clientele și publicului în general că, cu ocazia sezonului de toamnă, transportându-mă personal la diferite surse, am aprovizionat magazinul meu cu diferite mărfuri ca: barcheturi, picheturi, moltoane, stofe de lână bărbătești și de damă, mătăsuri, poplinuri, gabardine, caşmiruri, stămburi, șifoane, indianuri, zefiruri pentru cămăși, postavuri Azuga toate pecețile, raicord, bumbace englezești, americă, ciorăpărie, mănuși, cămăși, bretele, articole de toaletă etc. etc. Toate mărfurile descrise mai sus, le-am complect asortate, în toate calitățile, toate culorile și pentru toate sexele, iar în ceiace privește prețurile, sunt cât se poate de convenabile. Rog vizitați magazinul meu spre convingere.

Cu toată stima,

Ilie Bulbeș, Caracal, str. Unirei, no. 14.

Acest sector comercial - manufactură, galanterie - este generos reprezentat, în periodicul Romanațul, din punct de vedere al cantității reclamelor. Reținem aici și următoarele anunțuri scurte: „Magazin cu manufactură, galanterie și mărunțișuri", „La Mireasa Elegantă", Alex. I. Firănescu; „Magazinul de manufactură, galanterie și mărunțișuri", Marin Brandenburg; „Magazinul de manufactură și mărunțișuri", „La Nicu", administrat de Nicu Ivănescu; „Magazinul de manufactură și mărunțișuri", „La Secera de Aur", Ioan Nicolaescu (Corăbianu).

Sectorul legat de confecționarea hainelor este bine reprezentat în Caracalul interbelic. Oferta croitorului Florică Petrescu este de nerefuzat. „Execuție exactă și după comandă. Preț extrem de redus, doar în atelierul meu de croitorie din Caracal, str. Regele Ferdinand I, nr. 127, vis a vis de Școala Filipescu". Textul oferit spre lectură este o combinație între tipurile de servicii puse la dispoziția clienților și calitatea acestora. Astfel, clienții sunt invitați să viziteze atelierul de unde pot obține „costume bărbătești și de copii moderne după ultima modă pariziană, militare, școlare pentru licee, școli normale, cântăreți, de contabili și de meserii". Nici doamnele și domnișoarele nu au fost uitate, astfel acestea își puteau confecționa, în atelierul său „pardesiuri și taioruri". Croitorul asigura clientela, de calitatea produselor confecționate recomandându-se prin „înalta calificare" pe care o avea, aceea de „Diplomat al Academiei de Croială din București"[18].

Confecționarea unor haine de calitate cu „cele mai fine şi moderne stofe și furnituri" era posibilă la croitoria „Lumea Elegantă", amplasată sub Hotel Minerva, un binecunoscut atelier din localitatea caracaleană, administrat de Pavel Petcof. Spre finele anului 1927, proprietarul îşi anunţa clientela că pe lângă calitatea stofelor pe care le deținea în atelierul său, confecţiona pentru potențialii clienţi „haine civile și uniforme pentru școală și poștă, reverende preoțești" cu promisiunea executării unor haine „după ultima modă" și „cu prețuri și în așa condițiuni încât nu cred că am concurent"[19].

Ţinutele erau completate de încălțăminte care trebuia să fie în ton cu noile tendințe. În iarna anului 1927, Iancu Vasilescu aducea la cunoştinţa cititorilor faptul că deține, în Caracal un „Magazin cu încălțăminte gata și de comandă pentru bărbați, dame și copii"[20]. *Galoşii, şoşonii şi alte tipuri de încălţăminte* erau achiziţionate și din magazinul lui Marin Brandenburg, din Corabia. Descrierea bunelor servicii oferite de administrator le desprindem din mesajul care ne anunță că „în magazinul mereu bine organizat, veți avea plăcuta ocaziune de a cumpăra Șoșoni și Galoși marca Gislave cu prețuri exorbitant de reduse..."[21]. Aceleași produse „...Șoșoni și Galoși marca Gislave", puteau fi achiziționate și de la marele depozit cu

[18] Idem, anul I, nr. 39/4 septembrie 1927, p. 4.
[19] Idem, anul I ,nr. 41-42/25 septembrie 1927, p. 4.
[20] Idem, anul I, nr. 49-50/20 noiembrie 1927, p. 4.
[21] *Ibidem.*

mărfuri, din Caracal, „La Globul de Aur”, de data aceasta „de calitate extra-superioară, la prețuri absolut de en gros...”[22].

Speculând interesul pentru modă al doamnelor, în perioada interbelică s-au dezvoltat și serviciile pentru înfrumusețare. O „coafură artistică, un permanent impecabil” erau executate în saloanele *„La Pepi”.* Administratorul, Tudorică Rusu Caracal „face cunoscut d-nelor și d-șoarelor din oraș și din întregul județ că a amenajat o parte din prăvălie (Salon) pentru a exercita orice fel de Tunsori după cerințe - Frecțiuni cu diferite Loțioane, Ondulațiuni și Manichiure”. Salonul este „Complet asortat cu Pudre, Săpunuri și ape de Colonie”. Dacă clientela nu este convinsă de această ofertă, administratorul precizează că „prețurile sunt de reclamă”, iar „Spre convingere”, roagă clientela să treacă pragul salonului „Ce e de o curățenie exemplară și un serviciu ireproșabil”[23]. În anul 1927, „cunoscutul frizer Alex Theodorescu”, aducea la cunoștința publicului „de ambele sexe, că este în măsură să satisfacă pe Onor, clienți după comandă și în legătură cu tot ce arta bărbeiritului, frezatului, ondulatului etc. a putut da la iveală”[24]. Prețurile modeste pe care le practica erau valabile și pentru „executarea manichiurei conform cerințelor și uzului”[25].

Pentru a fi în ton cu moda, doamnele și domnișoarele aveau nevoie de mai multe articole vestimentare și accesorii, iar dorințele acestora au fost speculate de negustorii locali, care s-au întrecut în anunțuri care mai de care mai interesante. Așa se face că în sprijinul doamnelor vine cu oferte tentante Rachela Cohn, cu al său „Salon de mode și Fabrică de pălării”, din str. Regele Ferdinand I, nr. 52. În anul 1927, Rachela își anunța clientela că în salonul „ce am deschis de mult timp în Caracal se găsește o adevărată expoziție de modele originale străine de fetru, catifea și mătase”[26]. Un accesoriu promovat şi utilizat des în perioada interbelică a fost pălăria, iar în Caracal aceasta în „toate calitățile și formele” putea fi achiziționată de la soția croitorului Nicu Ionescu, str. Poroineanu, nr. 3[27].

Sectorul comercial este bine reprezentat din punctul de vedere al cantității reclamelor. Vom reține câteva anunțuri, considerate de noi, importante pentru domeniul pe care îl reprezintă. Începând cu anul 1926, ne atrage atenția propunerea negustorului Ion D. Gligor, care, în spațiul din str. Unirii, nr. 16, „casă proprie” punea la vânzare „Ceară galbenă și albă și lumânări de ceară”[28], dar și oferta negustorului Costică Niculescu, care administra „Un magazin de încredere, la Piață”. Două elemente definitorii reies din reclama negustorului Niculescu: produsele oferite spre consum „untdelemnuri fine, zahăr, orez, conserve, paste făinoase” și faptul că acestea sunt produse românești, la „prețuri fără concurență”[29]. De nerefuzat erau și ofertele lui Constantin Boldoiu, care deținea un „Mare atelier de tâmplărie și strungărie”, în Bulevadrul Elisabeta, atelier care sub directa sa conducere executa „mobile, binale, lucrări de strungărie etc.”[30], dar și cea a lui Const. Roșca, care în „Marele magazin cu coloniale și delicatese”, pe care-l deținea avea „articole orientale, aduse direct din străinătate”[31].

În perioada interbelică, sectorul „cafea-ceainărie”, din Caracal, a fost dominat de către Costică Ivănescu[32], cele mai delicioase bomboane și prăjituri puteau fi servite la cofetăria

[22] *Ibidem*, p. 3.
[23] Idem, anul I, nr. 31/10 iulie 1927, Caracal, p. 4.
[24] *Ibidem.*
[25] Idem, anul I, nr. 8/30 ianuarie 1927, Caracal, p. 4.
[26] Idem, anul I, nr. 48/6 noiembrie 1927, p. 4.
[27] Idem, anul I, nr. 41-42/25 septembrie 1927, p. 4.
[28] Idem, anul I, nr. 48/6 noiembrie 1927, p. 4.
[29] *Ibidem.*
[30] Idem, anul I, nr. 49-50/20 noiembrie 1927, p. 4.
[31] *Ibidem.*
[32] Idem, anul I, nr. 1/12 decembrie 1926, p. 4.

dnei Georgeta Teodorescu, sub Hotel Minerva[33], iar o masă bună și ieftină „cu un serviciu ireproșabil și o băutură delicioasă”, se putea lua numai la Puican, fost Opriș[34].

Redăm mai jos și câteva dintre reclamele ilustrate întâlnite în paginile periodicului „Oltenia Economică”, care conțin informațiile necesare pentru identificarea produsului prezentat.

GICĂ TOMESCU
Cismar CARACAL
Str. General Averescu Nr. 39
Mă ofer să execut ori-ce fel de comenzi cu prețuri convenabile. Pun material solid și garantez durabilitatea încălțămintei.

Vizitați magazinul de manufactură mărunțișuri și galanterie al D-lui D. DUMITRESCU din Caracal, str. Regele Ferdinand I asortat cu mărfuri de sezon, Calități superioare și prețuri de reclamă.

Foto 1-2. *Reclamă*, „Romanațul”, anul II, nr. 24/6 iunie 1937, p. 4.

Bodega și Berăria
Monte-Carlo
Alex. Trandafirescu-Lisu
Lângă Piață str. T. Ionescu 1
Caracal
Face cunoscut onoratei sale clientele pentru renumita grădină de vară răcoroasă cât și pentru un grătar special ce la înființat cu începere dela 6 Iunie a. c.
Servește tot felul de băuturi reci, inclusiv Bere Bragadiru, serviciu curat și prompt.

Aențiune
Aduc la cunoștiința Doamnelor și Domnișoarelor să se adreseze la mine pentru repararea ciorapilor rupți sau cu cocleți de unde îi vor primi ca și noui în schimbul unei plăți minime
FLOREA NEAGU
Magazin de Manufactură și Ciorăpărie
Str. Regele Ferdinand I, Nr. 4

Foto 3-4. *Reclamă*, „Romanațul”, anul II, nr. 24/6 iunie 1937, p. 4.

GRĂDINA BUȚĂNESCU
PROGRAM NOU
Cu începere de Azi 30 Mai și în fiecare Seară va debuta:
Duet de Canto: D-ra Marilena Ghiorghiu
„ Coca Ghiorghiu
Duet de Dans: D-ra Sibila Ionescu
„ Coca Ghiorghiu
Solo de Canto . . . . . D-ra Marilena Ghiorghiu
Solisto de Dans . . . . . „ Sibila Ionescu
Solisto de Dans . . . . . „ Mari Anastasescu
ORCHESTRA CLASICĂ ȘI NAȚIONALĂ
condusă de d-l Dumitru Ștefănescu, va conduce programul
Grătar special, Bere rece Bragadiru, și vinuri alese.

Pantele Mitrovici
Magazin cu
Coloniale de tot felul
Articole de
sticlărie și porțelan.
Mobilă gata Prețuri reduse.
Vizitați magazinul
alături cu Drogheria Diaconescu.
CARACAL

Foto 5-6. *Reclamă*, „Romanațul”, anul II, nr. 24/6 iunie 1937, p. 4.

[33] Idem, anul III, nr. 42/25 decembrie 1938, p. 5.
[34] *Ibidem.*

GRĂDINA
POMUL VERDE
CARACAL
Vis-a vis de Cârnăţăria Dorgo
Local familiar unde publicul se poate recreia în liniște fiind servit cu fripturi și mititei ala „Ionică" în legătură cu cele mai veritabile băuturi inclusiv Berea Bragadiru foate reci, curate și servite la minut fără chelă, fără remiză dar cu preț convenabil. Tot aci Cafeneaua Marin Vătan unde se poate lua o cafea gingirlie a la „Turca Bre"

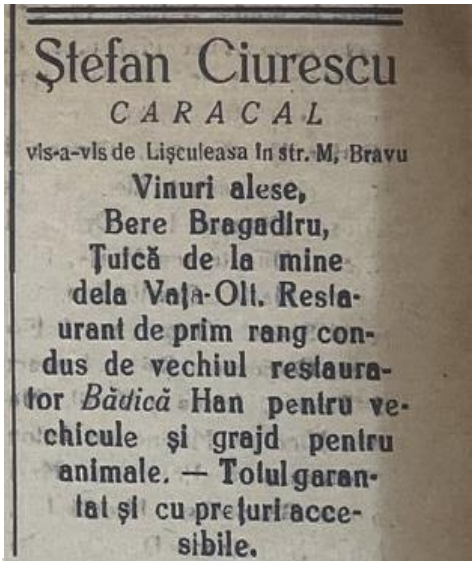
Ştefan Ciurescu
CARACAL
vis-a-vis de Lişculeasa în str. M. Bravu
Vinuri alese,
Bere Bragadiru,
Tuică de la mine
dela Vaţa-Olt. Restaurant de prim rang condus de vechiul restaurator Bătică Han pentru vechicule şi grajd pentru animale. — Totul garantat şi cu preţuri accesibile.

Foto 5-6. *Reclamă*, „Romanațul", anul II, nr. 24/6 iunie 1937, p. 4.

De mici sau de mari dimensiuni, unele realizate exclusiv din text scurt, care vorbesc strict despre facilităţile oferite, altele depăşind simplitatea enunţiativă de a spune ce se vinde şi unde, reclamele din periodicul Romanațul se desfășoară în 1-2 din cele 4, în anumite perioade 5-9, pagini ale periodicului. Majoritatea reclamelor identificate sunt formulate la superlativ și se adresează deopotrivă bărbaților și femeilor. Am întâlnit reclame de lansare a unor noi servicii, reclame scurte de întreținere a fidelității clientului ori texte care transmit avantajele și elementele de noutate ale produsului, garanții ale calității, detalii tehnice, informații despre marcă, sediul societății, numele administratorului, porecla acestuia etc.

Studierea reclamelor de mai sus, doar o parte a reclamelor economice și culturale identificate în periodicul Romanațul, ne-a convins asupra continuării demersului început, în vederea obținerii unei imagini de ansamblu asupra comerțului și comercianților din Caracalul interbelic.

BIBLIOGRAPHY

1. „Romanațul", anul I, nr: 1/12 decembrie 1926; 8/30 ianuarie 1927; 16/27 martie 1927; 31/10 iulie 1927; 34/31 iulie 1927; 35/7 august 1927; 39/4 septembrie 1927; 41-42/25 septembrie 1927; 47/30 octombrie 1927; 48/6 noiembrie 1927; 49-50/20 noiembrie 1927.

2. „Romanațul", anul II, nr. 24/6 iunie 1937.

3. „Romanațul", anul III, nr. 42/25 decembrie 1938.

BRIEF INQUIRY INTO THE WORK OF C. S. NICOLĂESCU-PLOPȘOR. CONTRIBUTION TO THE DEVELOPMENT OF ROMANIAN ETHNOGRAPHY AND GEOGRAPHY

Anca Ceaușescu
3rd degree Scientific Researcher PhD, "C. S. Nicolăescu Plopşor ", Institute for Researches Social Studies and Humanities from Craiova, of the Romanian Academy

Abstract: C. S. Nicolăescu-Plopşor, outstanding personality of Romanian culture, had concerns in various fields of scientific research: archaeology, history, anthropology, folkloristics, ethnography, geography, literature.
In the present work we will focus on his concerns in the fields of ethnography and geography. Although most of his research activity is in the history field, especially archaeology, Plopşor expressed, as a student, a great interest in investigating popular culture in the geographical space of Oltenia, being a tireless collector of legends, stories, ballads, folk songs and customs.
In parallel with the articles and texts of folklore and literary prose, he also carried out an important activity in the field of geography. Appropriating the research methods and principles of the modern geographical school, promoted by Simion Mehedinți, Plopșor, although he published few works, made a special contribution to the progress of geographical sciences.

Keywords: scientific personality, C.S. Nicolăescu-Plopșor, popular culture, geography, scientific contribution.

C. S. Nicolăescu-Plopşor înfățișează imaginea unei personalități remarcabile cu preocupări în mai multe domenii de activitate: arheologie, istorie, antropologie, folcloristică, etnografie, geografie și, nu în ultimul rând, literatură, domeniu în care a dovedit un real talent. Manifestând un real interes pentru provincia natală, cea mai mare parte din activitatea a desfășurat-o în Oltenia, ale cărei meleaguri le-a străbătut de la un capăt la altul: „Cine n-a avut prilejul să colinde împreună cu el şleaurile însorite ale Olteniei sau să cutreiere cu el bălţile Dunării oltene, nu va putea decât cu greu să înţeleagă cât de cuprinzător cunoştea el mai toată Oltenia – fiecare aşezare a ei, fiecare vale şi colnic, fiecare grind de lîngă Dunăre - şi mai presus de toate un număr neînchipuit de mare de oameni, care la fiecare pas îi dădeau bineţe, nu numai ca unui simplu drumeţ pe aceeaşi cale, ci ca unuia pe care îl cunoşteau şi cu care stăteau de taină despre grijile şi speranţele lor"[1].

Personalitate marcantă a vieții cultural-științifice românești, C.S. Nicolăescu-Plopşor s-a născut la 20 aprilie 1900[2] în satul Plopşor, comuna Sălcuţa, judeţul Dolj, într-o familie mixtă, fiind unul dintre fii boierului Stan Nicolăescu. Mama sa, Polina, era nepoata lui Dincă Schileru, deputat ţăran în Divanul Ad-hoc al Ţării Româneşti.

Clasele primare le-a urmat la Școala Obedeanu din Craiova, iar pe cele secundare la Liceul Carol I din aceeași localitate, unde l-a avut ca profesor de istorie pe Ştefan Ciuceanu, cel care i-a insuflat dragostea pentru trecutul istoric. Studiază apoi la Facultatea de Litere şi

[1] Vladimir Dumitrescu, *C. S. Nicolăescu-Plopșor 1900-1968*, a se vedea: chrome-extension://efaidnbmnnnibpcajpcglclefindmkaj/https://biblioteca-digitala.ro/reviste/revista-muzeelor/revista-muzeelor-1968-04_091.pdf , accesat în 8 mai 2024.
[2] Romulus Vulcănescu, *Dicționar de etnologie*, București, Editura Albatros, 1979, p. 389; Nicolae Andrei, Gh. Pârnuță, *Istoria învățământului din Oltenia*, vol. IV, Craiova, Ed. Scrisul Românesc, 1998, p. 340; Paul Cucu, Al. Stuparu, Alina Laura Enache, *Personalităţi din Oltenia*, Craiova, Editura Sitech, 1999, pp. 169-170; Cezar Avram ș.a., *Interferenţe spirituale oltene*, Craiova, Editura Sitech, 1999, pp. 184-185; Ștefan Ștefănescu (coord.), *Enciclopedia istoriografiei româneşti*, Bucureşti, Editura Ştiinţifică şi Enciclopedică, 1978 ș.a.

Filosofie din Bucureşti, Secţia de istorie, pe care a absolvit-o în anul 1924, cu distincția „magna cum laude". A urmat cursuri de specializare la Institutul de Antropologie din Paris, iar în anul 1934 îşi susţine teza de doctorat cu o temă asupra paleoliticului din România. În anul 1963, a fost ales membru corespondent al Academiei Române.

De-a lungul carierei sale, de aproape o jumătate de secol, întemeietorul Institutului de Cercetări Socio-Umane din Craiova care-i poartă numele, C. S. Nicolăescu-Plopșor a activat pe mai multe planuri: profesor de gimnaziu și universitar, cercetător în domeniile arheologie și istorie, culegător al folclorului oltenesc, comerciant activ în Camera de Comerţ şi Industrie Craiova, preşedinte al Comisiei de împroprietărire din 1945 în satul său natal, agricultor, preşedinte al Fundaţiei „Principele Carol", directorul Căminelor Culturale din Dolj, coordonatorul şef adjunct al Grupului de cercetări complexe de la Bicaz şi Porţile de Fier, directorul Centrului de Istorie, etnografie și folclor al Academiei Române etc.[3]

Manifestând o activitate intensă în viața culturală românească, Plopșor se numără printre ctitorii unor instituții social-culturale și religioase: Muzeul de Istorie al Olteniei, Arhivele Statului din Craiova, Institutul de Arheologie al Olteniei, Centrul de Istorie, Filologie și Etnografie, actualmente Institutul de Cercetări Socio-Umane din Craiova „C. S. Nicolăescu-Plopșor". Totodată, a avut o contribuție însemnată la fondarea muzeelor din Corabia, Slatina, Orlea și Bicaz. Renumitul arheolog, etnograf şi folclorist a fost iniţiatorul şi conducătorul editurii „Pământ şi suflet oltenesc" și a pus bazele publicațiilor cultural-științifice: „Oltenia. Culegeri. Cercetări. Documente privitoare la pământul şi locuitorii Olteniei din trecut şi astăzi" (1923), denumită din 1940 „Oltenia. Documente. Cercetări. Culegeri"; „Suflet oltenesc. Culegeri şi cercetări folclorice" (1927) și „Gând şi slovă oltenească" (1936). Din anul 1923, face parte din Comitetul de redacție al revistei „Arhivele Olteniei", publicație aflată, la vremea respectivă, sub conducerea lui Ch. Laugier și C. D. Fortunescu.

În cele ce urmează ne vom opri atenția asupra câtorva aspecte privind preocupările lui C. S. Nicolăescu-Plopșor în domeniul cercetării culturii populare și al geografiei, încercând să reliefăm aportul său original la dezvoltarea acestora.

Deşi, ponderea în activitatea sa de cercetare[4] o deţine istoria, îndeosebi arheologia, domeniu căruia i-a alocat o mare parte a timpului, Plopşor s-a preocupat, „printre picături" şi de cele două domenii mai sus menționate, valorificând în mai multe lucrări materialele culese în peregrinările sale prin satele din Oltenia, multe dintre acestea de referinţă pentru folclorul oltenesc. Neobosit culegător de poveşti, cântece populare, balade, obiceiuri şi legende, Plopşor „a fost persoana care a luat în considerare cu toată gravitatea şi responsabilitatea, tradiţia şi valorile perene ale culturii româneşti"[5]. Arealul unde îşi desfăşoară o intensă activitate de teren, adunând un bogat material etnografic, cuprinde aşezări din judeţele Dolj (Terpeziţa, Orodel, Pleniţa, Plopşor, Unirea, Seaca de Pădure), Gorj (Dobriţa, Timişeni) şi Mehedinţi (Baia de Aramă, Brădeşti, Mătăsari).

Opera etnografului C. S. Nicolăescu-Plopşor însumează zeci de articole şi studii, texte de folclor şi proză populară[6] al căror început se regăseşte încă din vremea studenției. Astfel,

---

[3] Mihaela Bărbieru, Ileana Cioarec, *Repere istorice şi culturale: aspiraţii, certitudini şi perspective*, Craiova, Editura Sitech, 2015, pp. 93-97.

[4] Pentru activitatea științifică și culturală a lui C. S. Nicolăescu-Plopșor, a se vedea articolele publicate în „Anuarul Institutului de Cercetări Socio-Umane «C. S. Nicolăescu-Plopşor»", nr. II/2000, Craiova, Editura Aius.

[5] Mihaela Bărbieru, Ileana Cioarec, *op. cit.*, p. 85.

[6] Ileana Anca Stoenescu, *Opera etnografică şi folclorică a lui C. S. Nicolăescu-Plopşor*, în „Anuarul Institutului de Cercetări Socio-Umane «C. S. Nicolăescu-Plopşor»", II, Craiova, 2000, p. 149-152; Ilin-Grozoiu Loredana-Maria, *Cercetări etnofolclorice în spaţiul oltenesc ale lui C. S. Nicolăescu-Plopşor* în „Memoria ethnologica", Baia Mare, an XIV, nr. 56-57/2015, ISSN 1582-8573, pp. 44-51.

în anul 1922 publică în paginile revistei „Arhivele Olteniei" articolul *Gurbanele*[7]. Tema materialului este descrierea praznicului pe care-l fac rudarii în ziua de Sf. Gheorghe sau de Ispas. Acest praznic este făcut „numai de cei *luați din sfinte*, care au rămas *damblagii* de vre-o mână, de gură, de vr'un picior sau de cine știe ce", după cum notează autorul. În unele localități, spre exemplu la Baia de Aramă, jud. Mehedinţi, obiceiul este practicat şi de românii aflaţi în aceeaşi situaţie. Plopşor oferă, totodată, lămuriri de ordin lingvistic asupra termenului *gurban*, pe care îl consideră „regionalism, vorbă oltenească" de origine turcă: „cuvântul «curban», nu *gurbane* cum pronunţă Rudarii olteni, există şi la Caravlahi, dar el există şi la Macedo-Români şi la Turci, de unde îşi are origina". În plus, în textul materialului întâlnim şi observaţii de ordin social asupra rudarilor, menţionând că aceştia trebuie deosebiţi total de rromi.

Valoroase materiale folclorice sunt publicate de folcloristul oltean în revista „Suflet românesc", publicație cu apariție bilunară (septembrie 1925-decembrie 1925), aflată sub conducerea unui comitet format din C.S. Nicolăescu-Plopșor, N. I. Herescu şi T. Păunescu-Ulmu[8]. Chiar dacă revista nu avea un program clar afișat, ci cuprins doar în câteva formulări confuze, aceasta urmează programul revistelor tradiționaliste din perioada interbelică.

În fiecare dintre cele șapte numere ale publicației, Plopșor este prezent, în cadrul rubricii *Viața oltenească*, cu materiale valoroase privind patrimoniul etnografic oltenesc. Astfel, în nr. 2 al revistei publică articolul *Paparudele* – un obicei din comuna Schela, județul Gorj, și reproduce Verde sălcioară, povestire culeasă din Pleniţa[9]. În articolul *Versuri satirice la 1858* folcloristul reproduce un fel de zicători populare[10], din care redăm, spre exemplificare: „Fie fata cât de slută, numai zestre să aibă multă, fie stafie fără dinţi, galbinii să aibă zimţi şi să fie cât de rea, doar lada să-i fie grea". Din satele Risipiți și Teiul, județul Dolj, culege și scrie articolul *Strigături*[11], în care sunt redate anumite strigături populare: *Câte fete sunt la joc*, şi *Mândruleană ca a mea*.

C. S. Nicolăescu-Plopşor are meritul de a fi printre întemeietorii „Tovărăşiei folcloriştilor olteni" (1927), care a însemnat „o primă încercare românească de coordonare şi sistematizare ştiinţifică a colecţionării creaţiei populare"[12]. „Tovărăşia" a avut drept „organ de presă" revista „Suflet oltenesc", subintitulată „Culegeri şi cercetări folklorice". Publicaţia apărută la Plenița, în anul 1927, sub conducerea preotului Teodor Bălășel din Ștefănești, județul Vâlcea[13], apare „odată pe lună tipărind numai culegeri şi cercetări folkloristice privitoare la Oltenia", aşa cum aflăm de pe cea de-a doua copertă a primului număr. Printre „tovarășii întemeietori" se află C. S. Nicolăescu-Plopșor, alături de nume precum: G. F. Ceaușeanu, N. I. Dumitrașcu, Gh. N. Dumitrescu-Bistrița, Ion N. Popescu ș.a.

Subliniind importanța cercetărilor sistematice etnofolclorice, C. S. Nicolăescu-Plopșor a considerat necesară cunoașterea realizărilor anterioare. În acest sens, la rubrica „Însemnări" din nr. 1 al revistei, lansează un apel pentru întocmirea unei bibliografii a folclorului oltenesc până în anul1927: „rugăm pe toți tovarășii întemeietori, precum și pe ceilalți folcloriști olteni, să trimită cât mai neîntârziat întreaga bibliografie"[14]. După strângerea şi publicarea materialului, Plopșor avea în vedere realizarea unei arhive de folclor, deoarece considera că în cercetarea etno-folclorică nu este suficientă doar culegerea și publicarea materialului de teren,

[7] „Arhivele Olteniei", I, nr. 1, ian. 1922, pp. 35-40.

[8] Gh. Pâmuţă, N . Andrei, *Istoria cărţii, presei şi tiparului din Oltenia*, Craiova, 1 994, p. 367; Andrei Ijac, *Evidențierea folclorului în revistele „Suflet românesc" și „Suflet oltenesc"*, în DROBETA, Etnografie, XXVIII–XXIX/2018–2019, p. 350.

[9] Andrei Ijac, *op. cit.*, p. 351.

[10] *Ibidem*, p. 351; Revista „Suflet Românesc", Anul 1 (1925), nr. 1.

[11] Revista „Suflet Românesc", Anul 1 (1925), nr. 3.

[12] Florea Firan, *C. S. Nicolăescu Plopşor*, în rev. „Scrisul românesc", Serie nouă, Anul VIII, nr. 4 (80), 2010, p. 3.

[13] Iordan Datcu, *Dicţionarul etnologilor români*, Vol. III, Editura Seculum, Bucureşti, 2001, p. 218.

[14] Revista „Suflet Oltenesc", Anul l (1927), nr. 1, p. 31.

ci este necesară și gruparea și organizarea acestuia într-o arhivă de folclor. Referindu-se la acest aspect, Plopșor avea să spună: „Nădăjduind că vom putea fi de folos cercetărilor viitoare – pentru înțelegerea sufletului acestui popor – vom urma a lucra astfel, rugând încă o dată pe toți aceia care ne înțeleg, să ne dea tot sprijinul lor”.

În paginile revistei, pe care Plopșor a susţinut-o financiar în mare măsură, acesta publică puţine texte, însă foarte valoroase sub aspectul realizării artistice, al tematicii şi al rarităţii lor[15]. Materialele folclorice au văzut lumina tiparului în forma brută în care au fost culese din satele oltenești. Astfel, tânărul cercetător publică o serie de balade[16] (care nu sunt însoţite de precizări privind locul de unde au fost culese, când şi de la cine) și legende[17] culese din județele Gorj și Dolj: *Hărăborenii* (culeasă de la Guţă Schileru, fratele lui Dincă Schileru, Iulie 1920, Schela-Gorj), *Poiana lu Mihai sau Poiana lu Vodă* (auzită de la bătrânul Gheorghe Schileru, Iulie 1921, Schela, județul Gorj), *Dumnezeu, naşu dracului* (culeasă de la Ilie Mirescu, 70 ani, din Plopşor).

În materialul intitulat *Un port deosebit în Oltenia*[18], pe baza răspunsurilor la chestionarul lui Densuşianu, Plopșor ne informează despre modul în care se tund oamenii: „La cap unii sunt tunşi, alţii cu părul lung, şi unii dintre oameni se rad pe cap lăsând numai in creştet o viţichie de păr, acest port a rămas de la Turci”. Un alt materiat, intitulat *Alt port popular din Oltenia*[19] face referire la portul popular din Oltenia, notând despre unele femei din Romanați că „poartă pe cap un fes roşu peste care se leagă o cârpă”. Pentru a identifica arealul de răspândire a acestui port, folcloristul notează răspunsul dat de Ștefan Ionescu din Radomir, în anul 1925: „Am 27 ani. De când sunt în satul meu şi satele din prejur, n'am văzut nici o femeie purtând asemenea fes… aceste fesuri se purtau mai de mult, însă de aproape 40 de ani nu se mai poartă. Rar dacă mai sunt azi femei bătrâne care păstrează fesuri dela părinţii lor, însă le ţin în ladă ne punându-le niciodată pe cap”[20]. În continuare, notează cele câteva sate în care se mai poartă aceste fesuri.

Totodată, prin materialele publicate în revista „Suflet Oltenesc”, Plopșor aduce informații prețioase privind anumite credințe populare referitoare la zilele bubatului (întâlnite la Gubaucea, jud. Dolj), fraţii lunatici, la leacuri atribuite unor plante și credinţe în legătură cu diferite interdicţii şi superstiţii.

O cunoaștere a activității etno-folclorice a lui C. S. Nicolăescu-Plopșor ne este permisă și de materialele publicate de către acesta în „Arhivele Olteniei”. Editată, în prezent, de Institutul de Cercetări Socio-Umane „C. S. Nicolăescu-Plopșor”, revista avea să debuteze la Craiova, în ianuarie 1922, fiind una dintre principalele publicaţii în paginile căreia şi-au găsit locul articole cu privire la istoria şi viaţa culturală a Olteniei[21]. Necesitatea apariției, apreciată ca cea mai de seamă realizare a societății „Prietenii științei”, are în vedere că „în întreaga Oltenie se găsește atâta material documentar pentru trecutul nostru, pentru istoria neamului nostru, încât a nu stimula și canaliza cercetările oamenilor de bunăvoință pe acest teren, ar fi o neiertată greșeală...”[22]. Conducerea publicației a aparținut, la început, lui Charles Laugier - director şi unui comitet de redacţie format din profesorii Şt. Ciuceanu, T. G. Bulat,

[15] Aurelian Popescu, Florica Tăiatu, Iustin Constantinescu, *Revista „Suflet oltenesc. Culegeri și cercetări folcloristice” de la Plenița, factor polarizator al investigațiilor folclorice din Oltenia*, în „Anuarul Institutului de Cercetări Socio-Umane «C. S. Nicolăescu-Plopșor»”, nr. II/2000, p. 141.
[16] Revista „Suflet Oltenesc”, Anul I (1927), nr. 1., pp. 12-18; Idem, nr. 6, pp. 167-190.
[17] Revista „Suflet Oltenesc”, Anul I (1927), nr. 4., p. 127-128.
[18] Revista „Suflet Oltenesc”, Anul I (1927), nr. 1., p. 6.
[19] Revista „Suflet Oltenesc”, Anul I (1927), nr. 2., pp. 48-49.
[20] Revista „Suflet Oltenesc”, Anul I (1927), nr. 2., pp. 49.
[21] Cu privire la importanța revistei „Arhivele Olteniei” și rolul acesteia în viața cultural-științifică românească, a se vedea studiile și articolele publicate în „Arhivele Olteniei”, Serie nouă, nr. 36/2022, responsabili număr: Sevastian Cercel, Anca Ceaușescu, București, Editura Academiei Române.
[22] Dr. Ch. Laugier, *Primul Cuvânt*, în „Arhivele Olteniei”, I, nr. 1, 1922, p. 1.

Al. Bărcăcilă, iar secretar de redacția era C.D. Fortunescu, discipol și colaborator al lui Nicolae Iorga. Având caracter enciclopedic, în paginile revistei sunt publicate materiale originale aparținând domeniilor: istorie, arheologie, etnografie, folclor, lingvistică, geografie, istorie și critică literară, poezie, proză, literatură universală, învățământ, artă plastică, medicină, știință etc.

Preocupat de cultura populară românească, în general, și de cea oltenească, în special, Plopșor va publica articole în care aduce în discuție elemente ale patrimoniului cultural tradițional. Alături de articolul Gurbanele, despre care am amintit în paginile anterioare, un alt material care ne reține atenţia a fost publicat în anul 1926, sub numele *Balada Mioriţei în Oltenia*[23]. Autorul vorbeşte despre aria de răspândire a baladei, reproducând mai multe variante ale acesteia, culese din câteva sate din judeţele Dolj şi Mehedinţi (Pleniţa, Galicea Mare, Unirea, Rudari, Caraula, Braniştea, Vârtop, Orodel, Gvardiniţa, Cleanov şi Valea Anilor). Este vorba de 11 variante de tip vechi şi 14 variante „tip Alecsandri".

Mereu interesat de promovarea valorilor culturale tradiționale, Plopșor are meritul de a fi adus în atenția publicului, în anul 1927, o publicație de ouă încondeiate din arealul nord-dunărean, mai exact, din județul Dolj[24], aflate, la momentul respectiv, la Muzeul Regional de Antichități și Etnografie al Prefecturii Dolj[25]. De o reală valoare documentară, albumul conține 64 de modele de ouă încondeiate, ouă muncite sau ouă necăjite, cum li se mai spunea în Oltenia. Printre motivele decorative regăsim: steaua, crucea, fierul plugului, calea rătăcită, peștele, păsări, vârtelnița ș.a.

De asemenea, Plopşor a acordat o atenţie specială folclorului rromilor, interesul pentru folclorul lor şi rezultatele obţinute în acest sector, făcându-l repede cunoscut. Pentru strădaniile lui, de a se ocupa de valorile spirituale ale etniei rrome, Simion Mehedinţi a obţinut de la Academia Română „un premiu", aşa cum aflăm din scrisoarea citată de Ion Pătraşcu într-un studiu dedicat preocupărilor lui Plopşor asupra folclorului ţigănesc: „Iubite Domnule Nicolăescu, S-a făcut. Academia a propus, pentru anul 1928, un premiu de 50.000 lei, ca să se dea unei lucrări cu acest subiect: *Contribuţii etnografice la Ţiganii din România*. N-am mai pus, cu deosebită privire la Oltenia, spre a-ţi lăsa D-tale latitudinea să te întinzi cu subiectul în orice direcţie vei voi … Al d-tale, S. Mehedinţi. 1925, luna 4"[26]. Zona în care îşi desfăşoară cercetările include câteva sate din judeţul Dolj şi două cartiere din Craiova cu populaţie rromă, de unde a cules un bogat material folcloric.

Rezultatele obţinute în acest sector s-au concretizat prin publicarea unor studii şi culegeri de folclor ţigănesc bilingve (română şi limba rromilor). Dintre acestea menţionăm: „Ghilea romané" (Craiova, 1934, 32 p., culegere publicată în colecţia sa *O rum*), „Paramise romane" (Craiova, 1934, publicată în colecţia sa *O rum*), „D-ale ţiganilor" (Craiova, 31 p., publicată în colecţia *A fost odată*).

C. S. Nicolăescu Plopşor a avut o contribuţie deosebită şi în domeniul *geografiei,* unde, deşi a avut puţine lucrări publicate, prin valoarea științifică a acestora, a contribuit la progresul cercetărilor geografice. Însușindu-și metodele și principiile de cercetare ale școlii geografice moderne, promovate de Simion Mehedinți, Plopșor a reușit să-și lărgească aria cercetării științifice, ceea ce i-a garantat o reputație recunoscută în branșă.

---

[23] „Arhivele Olteniei", nr. 25-26, 1926, pp. 255-272.

[24] C. S. Nicolăescu-Plopșor, *Ouă încondeiate din județul Dolj*, Craiova, 1927.

[25] Tradiție străveche, încondeiatul ouălor reprezintă un meșteșug important pentru spațiul etnografic oltenesc, fiind practicat în numeroase culturi din întreaga lume. De la coloritul simplu, la încondeiere sau scriere, ouăle încondeiate, ouăle muncite sau necăjite reprezintă creații certe ale unor valoroși meșteri populari care au reușit să transpună în operele lor credințele comunităților arhaice sau mai noi, concepția acestora despre lume și univers.

[26] Ion Pătrașcu, *C. S. Nicolăescu-Plopşor, cercetător al folclorului ţigănesc*, în „Anuarul Institutului de Cercetări Socio-Umane «C. S. Nicolăescu-Plopșor»", nr. II/2000, p. 146.

În domeniul geografiei fizice, a publicat articolul *Un nou bazin de lignit din judeţul Dolj*[27] în care a semnalat existența în județul Dolj, a unui nou bazin carbonifer, localizat în perimetrul localităților Caraula-Pleniţa-Rudari: „Pe mijlocul comunei Caraula trece o vale adâncă, tăiată în nisipuri și hume levantine. La baza văii un strat de lignit gros de circa un metru este cuprins între două straturi de hume negre- vinete. Numai mijlocul acestui strat e bun, fiindcă atât partea de bază cât și partea superioara a stratului este impregnată mult cu humă; e un lignit pamântos". Mai mult decât atât, Plopşor reuşeşte să identifice stratele geologice şi puterea calorică a cărbunelui din acest bazin, ajungând la concluzia că aceste resurse nu prezintă interes economic, ci doar unul de ordin ştiinţific.

Prin cel de-al doilea studiu în același domeniu, *Limita geografică între Câmpia munteană şi câmpia olteană*[28], Plopșor își aduce o contribuție însemnată la cercetarea evoluției geomorfologice a Câmpiei Române, cu atât mai mult cu cât zona fusese cercetată anterior de geologi și geografi de renume precum I. Mrazek, Gh. V. Murgoci, G. Vâlsan și Emm. de Martonne. Dacă, G. Vâlsan a stabilit limita vestică a Câmpiei Române la est de Olt[29], în paginile studiului său, Plopșor este primul care dovedește că regiunea de la vest de Olt este tot o regiune de câmpie. Bazându-se pe argumente de ordin geologic și pe analiza a două profile geomorfologice, unul în nord, pe traseul Slatina-Balș-Craiova și altul mai la sud, care trece prin Crețești-Celaru-Redea-Drănic, Plopșor ajunge la concluzia că zona de câmpie munteană și câmpia olteană alcătuiesc o mare unitate geografică – Câmpia Română.

În domeniul geografiei umane, contribuția lui Plopşor se remarcă prin articolul *Bordeiul în Oltenia. Schiţă antropogeografică*[30], o lucrare de referinţă pentru cunoaşterea tipurilor vechi de locuinţă specifice sudului Olteniei. Cu toate că studiul ar putea fi inclus la alte discipline științifice, am ales să-l integrăm la geografia umană având în vedere perspectiva antropogeografică din care a fost privită problema cercetată. În acest material, Plopșor arată că bordeiul este unul dintre cele mai vechi tipuri de locuință, apărută sub influența unui complex de factori naturali și social-istorici. El defineşte bordeiul ca fiind „coliba sau «coverca» pe groapă acoperită cu pământ"[31] și arată că acesta a apărut încă din neolitic. La apariția bordeiului, un rol însemnat, după părerea lui Plopșor, l-a avut factorul geografic, bordeiul fiind locuința din regiunile de câmpie cu vegetație de stepă și silvostepă, în timp ce în zonele montane și submontane cu păduri întinse, acesta aproape că nu a fost cunoscut. Dar, locuința de acest tip nu este specific românească, fiind întâlnită în regiunile de stepă și silvostepă din toată Europa, dar și la populațiile din Asia și Africa. După cum menționează Plopșor, bordeiul, ca și coliba, nu sunt altceva decât „forme de arhitectură generală primitivă pe care le-a poruncit nevoia și materialul de construcție…".

Concluzionând, putem afirma că C. S. Nicolăescu-Plopșor a fost, fără îndoială, o personaliate complexă, cu preocupări în variate domenii de activitate intelectuală și de cercetare științifică. Prin activitatea sa, a avut o contribuție însemnată la culegerea și studierea materialelor etno-folclorice din spațiul oltenesc, iar prin valoarea ideilor sale în domeniul științelor geografice, și-a adus un aport deosebit la progresul acestora.

---

[27] C. S. Nicolăescu-Plopşor, *Un nou bazin de lignit din judeţul Dolj*, în „Arhivele Olteniei", an VIII, nr. 45-46, 1929, p. 488.

[28] C. S. Nicolăescu-Plopşor, *Limita geografică între Câmpia munteană şi câmpia olteană*, în „Arhivele Olteniei", an X, nr. 53, 1931, p. 488 şi urm.

[29] G. Vâlsan, *Câmpia Română*, în BSRG, tom XXXVI, 1915.

[30] C. S. Nicolăescu-Plopşor, *Bordeiul în Oltenia. Schiţă antropogeografică*, în BSRRG, tom XLI, 1922, p. 39 şi urm.

[31] *Ibidem*; a se vedea și Anca Ceaușescu, *Vechi tipuri de locuinţă pe teritoriul Olteniei*, în „Arhivele Olteniei", Serie nouă, nr. 24, Bucureşti, Editura Academiei Române, 2010, pp. 315-326.

BIBLIOGRAPHY

- Avram, Cezar ş.a., *Interferenţe spirituale oltene*, Craiova, Editura Sitech, 1999.
- Bărbieru, Mihaela, Cioarec, Ileana, *Repere istorice şi culturale: aspiraţii, certitudini şi perspective*, Craiova, Editura Sitech, 2015.
- Ceaușescu, Anca, *Vechi tipuri de locuinţă pe teritoriul Olteniei*, în „Arhivele Olteniei", Serie nouă, nr. 24, Bucureşti, Editura Academiei Române, 2010, pp. 315-326.
- Cucu, Paul, Stuparu, Al., Enache, Alina Laura, *Personalităţi din Oltenia*, Craiova, Editura Sitech, 1999.
- Datcu, Iordan, *Dicţionarul etnologilor români*, vol. III, Editura Seculum, Bucureşti, 2001.
- Dumitrescu, Vladimir, *C. S. Nicolăescu-Plopşor 1900-1968*, a se vedea: chrome-extension://efaidnbmnnnibpcajpcglclefindmkaj/https://biblioteca-digitala.ro/reviste/revista-muzeelor/revista-muzeelor-1968-04_091.pdf , accesat în 8 mai 2024.
- Firan, Florea, *C. S. Nicolăescu Plopşor*, în rev. „Scrisul românesc", Serie nouă, Anul VIII, nr. 4 (80), 2010, p. 3.
- Ijac, Andrei, *Evidenţierea folclorului în revistele „Suflet românesc" şi „Suflet oltenesc"*, în Drobeta, Etnografie, XXVIII–XXIX/2018–2019, p. 350.
- Ilin-Grozoiu, Loredana-Maria, *Cercetări etnofolclorice în spaţiul oltenesc ale lui C. S. Nicolăescu-Plopşor* în „Memoria ethnologica", Baia Mare, an XIV, nr. 56-57/2015, ISSN 1582-8573, pp. 44-51.
- Laugier, Ch., *Primul Cuvânt*, în „Arhivele Olteniei", I, nr. 1, 1922, p. 1.
- Nicolae, Andrei, Gh., Pârnuţă, *Istoria învăţământului din Oltenia*, vol. IV, Craiova, Editura Scrisul Românesc, 1998.
- Nicolăescu-Plopşor, C. S., *Bordeiul în Oltenia. Schiţă antropogeografică*, în BSRRG, tom XLI, 1922, p. 39 şi urm.
- Nicolăescu-Plopşor, C. S., *Limita geografică între Câmpia munteană şi câmpia olteană*, în „Arhivele Olteniei", an X, nr. 53, 1931, p. 488 şi urm.
- Nicolăescu-Plopşor, C. S., *Ouă încondeiate din judeţul Dolj*, Craiova, 1927.
- Nicolăescu-Plopşor, C. S., *Un nou bazin de lignit din judeţul Dolj*, în „Arhivele Olteniei", an VIII, nr. 45-46, 1929, p. 488.
- Pâmuţă, Gh., Andrei, N., *Istoria cărţii, presei şi tiparului din Oltenia*, Craiova, 1 994, p. 367.
- Pătraşcu, Ion, *C. S. Nicolăescu-Plopşor, cercetător al folclorului ţigănesc*, în „Anuarul Institutului de Cercetări Socio-Umane «C. S. Nicolăescu-Plopşor»", nr. II/2000, p. 146.
- Popescu, Aurelian, Tăiatu, Florica, Constantinescu, Iustin, *Revista „Suflet oltenesc. Culegeri și cercetări folcloristice" de la Pleniţa, factor polarizator al investigaţiilor folclorice din Oltenia*, în „Anuarul Institutului de Cercetări Socio-Umane «C. S. Nicolăescu-Plopşor»", nr. II/2000, p. 141.
- Ştefănescu, Ştefan (coord.), *Enciclopedia istoriografiei româneşti*, Bucureşti, Editura Ştiinţifică şi Enciclopedică, 1978.

- Stoenescu, Ileana Anca, *Opera etnografică şi folclorică a lui C. S. Nicolăescu-Plopşor*, în „Anuarul Institutului de Cercetări Socio-Umane «C. S. Nicolăescu-Plopşor»”, II, Craiova, 2000, p. 149-152.
- Vâlsan, G., *Câmpia Română*, în BSRG, tom XXXVI, 1915.
- Vulcănescu, Romulus, *Dicţionar de etnologie*, București, Editura Albatros, 1979.

- „Anuarul Institutului de Cercetări Socio-Umane «C. S. Nicolăescu-Plopşor»”, nr. II/2000, Craiova, Editura Aius.
- „Arhivele Olteniei”, I, nr. 1, ian. 1922, pp. 35-40; nr. 25-26, 1926, pp. 255-272 .
- „Arhivele Olteniei”, Serie nouă, nr. 36/2022, responsabili număr: Sevastian Cercel, Anca Ceaușescu, București, Editura Academiei Române.
- Revista „Suflet Oltenesc”, Anul l (1927), nr. 1, nr. 2, nr. 3, nr. 4, nr. 6.

THE IDEA OF LOCUS AS A PREREQUISITE IN LATIN MYSTICISM. A PHILOSOPHICAL VIEW ON NUMINOUS SPATIALITY

Alexandru-Ioan Cânda
PhD, West University of Timișoara

Abstract: If for Western Christian mysticism the problematic of the place (lat. locus) – of the place-space in which peak religious experience takes place as an experience of the numinous – was at the beginning only a conjunctural aspect of the practices of mystical devotion that followed the example of the initiator of the movement, later this aspect becomes an essential factor in the choice of a practice, giving birth to debates about the positioning of this space. This dilemma generated two main directions to follow, the place of experiencing the sacred could be: 1. in a mobile space, following a road – a retracement of the passions of Christ superimposed on the factual or mental world – or 2. in a static space, building a scene – an extreme reconfiguration of the self through emptying and depersonalization. The first approach will impose itself as a continuation of the apostolic missionary model, to which will be added the popular practice of pilgrimage – peregrinatio pro Christo – a pilgrimage for Christ as alienation in the world, but working for salvation in the world by discovering the divinity in it (with mystics like Meister Eckhart, Hildegard of Bingen or Adrienne von Speyr). The second approach focused on a desertion of the believer by Christ (lat. desertus a Christo) – an emptying to the point of exhaustion of the soul imposed as extreme humility by which to prepare a place of encounter with the divinity in one's own self (with mystics like John of the Cross, Ignatius of Loyola or Josemaría Escrivá). Phenomenologically, numinous spatiality becomes a space of encounter as a space-of-openings (Ro. spațiu-al-deschiderilor) through which the Other lets himself be discovered. Whether we are talking about the encounter on the way or the one in one's self through a facilitative staging through kenosis (Gr. κένωσις) – these positionings are aimed at allowing the full presence of God and experiencing the numinous in this khôra (Gr. χώρα) as an ever-changing and undefined space.

Keywords: Phenomenology of religion, locus, numinous spatiality, openings, presence of the Other.

1. A positioning dillema

The aspect of the place (lat. *locus*) – of the place-space in which living (Ro. *trăirea*) within the religious experience takes place as an experiencing of the numinous –, although of somewhat secondary importance, was still, for Western Christian mysticism, a reference of the settlements in framework for reaching some authentic experiences. Even if the place of experiencing the numinous was always a natural given of religious experience, dilemmas about where it should be appeared in the developments of mysticism – especially the Latin one. Of course, the problem is one of presence, but above all of positioning – of *discovery* (Ro. *aflare*) of the self: *How do I find myself when I experience the sacred? How is this space? What essentially do I learn from it?*

Regarding where this place should be, there were two main directions to follow: 1. in a *mobile space, following a path* – a passage of passions in the apparently profane assumed towards participation in the resacralization of the world – or 2. in a *static space, building a scene* – a reconstruction of the temple in the mental imaginary found for disclosure for the purification of the self. And the mystics adopted either one way or the other; thus, mystics like Meister Eckhart, Hildegard of Bingen or Adrienne von Speyr will develop an active mysticism of walking the path based on experiencing the world and the nearest one, while mystics like John of the Cross, Ignatius of Loyola or Josemaría Escrivá will emphasize a

passive mysticism of interiorization and solitude as a way of preparing the self – through emptying and purification – for the reception of divinity.

For the man who experiences the numinous, not only time, but also space is an environment in which God works (See Stăniloae, 1993, p. 211); but the place of this space of the meeting of the numinous – that is, of the manifest-reciprocal directions between God and man – creates an opposition between interior and exterior (See Certeau, 1996, p. 19) which ends up being essential for the choice of a mystical practice. For Michel de Certeau, this space of expression towards the Other is defined by utterance and hearing (See Certeau, 1996, pp. 169, 201) – "an (ecstatic) *removal* operated by the seduction of the Other, and a (technical) *virtuosity* to determine words to testify what they cannot say" (Certeau, 1996, p. 33).

More important, however, beyond the choice of any path, is to keep in mind the goal of mysticism which "is not to rob God of His secrets, but to allow the soul to feel His presence and to unite with Him" (Vauchez, 1994, p. 147) – both a *bringing-to-presence* (Ro. *aducere-la-prezență*) of the numinous, and especially an *experiencing-the-numinous-present* (Ro. *trăire-a-prezentului-numinos*). For these phenomena, space as *a priori* necessary representation becomes a condition of their possibility (See Kant, 2017, p. 85); this *numinous spatiality* (Ro. *spațialitate numinoasă*) becomes an *enlargement* (Ro. *lărgire*) – a *space-of-openings* (Ro. *spațiu-al-deschiderilor*) that invites to bring and find out the other and, moreover, to discover *The-Other-already-present* (Ro. *Celălalt-deja-prezent*).

2. Peregrinatio pro Christo

The first approach of Western mysticism – somehow as a nostalgia for the early Church times of apostolate and missionary and as a concordance with the popular devotional practice of pilgrimage – is that of *peregrination* similar to the British and Irish practice of *peregrinatio pro Christo* – a pilgrimage for Christ as alienation in the world (external or mental) seen as an adventure of finding God through and with others (external ones or what becomes present in mental reality).

This volitional positioning of self-exposure in mobile space has its foundation in Christ's exhortation to set out on the path that He opens ("If anyone wants to come after Me, let him deny himself, take up his cross and follow Me" – Mat. 16:24, See *Biblia sau Sfânta Scriptură*, p. 1117) and which presupposes not only an individual arrival at the Kingdom of God following the ascension of Christ within (See Stăniloae, 1993, p. 346), but also to proclaiming the Gospel for the formation of disciples (Acts 14:21 – See *Biblia sau Sfânta Scriptură*, p. 1255). This theme of traveling – real or in the mind – and meeting the divinity along the way is frequently encountered in Bible, for example in the Old Testament in the episode of Jacob's ladder (Gen. 28:11-19 – See *Biblia sau Sfânta Scriptură*, p. 40) or in the New Testament at the meeting with Christ-God on the road to Emmaus or at the Ascension (Luke 24:13-35; Acts 1:9 – See *Biblia sau Sfânta Scriptură*, pp. 1202, 1236). Another mention of the *locus* – and which will be used by mystics as target-space of their journeys and efforts – is that of the places or heavens of the Kingdom of God (John 14:2; 2 Cor. 12:2 - See *Biblia sau Sfânta Scriptură*, pp. 1226, 1319).

Among the first reference mystical developments of the Middle Ages were those of Hildegard of Bingen († 1179); centered especially on an experience of the sacred from a position of energetic and serene search for the sacred, it proposes a move beyond the exhausting speculative search for the infinity of the divine (See Hildegard of Bingen, 2021, p. 165) towards an assumed course towards a Kingdom open to those who run burning with the fire of deep knowledge (See Hildegard of Bingen, 2021, pp. 147, 167). The flight from full desire to the heavenly (See Hildegard of Bingen, 2021, p. 173) is done through contemplation, at the level of a mind that leaves behind the profane and human

representations to discover new divine realities, ascending unceasingly with grace upon grace (See Evdokimov, 1996, p. 131).

Mentions of the mobile place, with a nuance towards mysticism, are also found in medieval writings about the life and practice of Saint Francis of Assisi († 1226) or his followers who take over and amplify these practices. There are two examples of the place and the journey in the writing *I fioretti di San Francesco* (See *I fioretti di San Francesco altfel spus Cununa Sfantului Francisc*, 1996, pp. 19; 83-84): 1. the case of Bernardo d'Ascesi who, although subject to circumstances, returned to the same place to face the same things; 2. Bernardo da Quintavalle who ascended through contemplation to heavenly realities. But the pinnacle of the Franciscan model on religious living will be highlighted by Saint Bonaventure († 1274), who will place the religious experience from a Franciscan perspective in the theological-philosophical framework – especially through surprising assessments of the being seen as the only supremely simple and capable of staying in itself (See Bonaventura, 1994, p. 42). For him, theology is divided into (See Bonaventura, 1994, p. 12): symbolic (which starts from things), proper (which starts from the intelligible) and mystical (which uses supramental ecstasy). Even if he posits the experience of the numinous in the mind, for him mysticism presupposes a course that follows the attainment of steps-instruments of ascension to God (See Bonaventura, 1994, p. 11): the senses, imagination, reason, intellect, intelligence, and the spark of synderesis (*synderesis*) as a peak of the mind (*apex mentis*) through separation towards distinction.

An anonymous medieval mystical writing that also traces a path to divinity is *The Cloud of Unknowing*. In this writing it's found Bonaventura's vision of a mystics as a mental journey, emphasizing a homogeneity o of the world that imposes an equidistance to heaven that can be traveled here and now by the desire of the mind (See *O carte despre contemplație numită Norul Necunoașterii sau Cum este unit sufletul cu Dumnezeu (ed. a 2-a)*, 2019, pp. 224-225). The interesting nuance that this writing brings about the relationship with the numinous is that of *the cloud of unknowing* that interposes between the believer and God as a medium of communication sometimes pierced by God for a random and partial revelation of the divine mystery (See *O carte despre contemplație numită Norul Necunoașterii sau Cum este unit sufletul cu Dumnezeu (ed. a 2-a)*, 2019, pp. 126, 146).

In the same key of world's homogeneity – but a non-differentiation through the presence of God in the existing –, Meister Eckhart († 1328) urges a finding of God as present in all the surrounding reality (See Meister Eckhart, 2004[d], pp. 20-21). If an important part of mysticism had focused on the contemplative journey towards God, Meister Eckhart promotes an active search for the godhead by experiencing the world and acquiring a knowledge of God by confronting things (See Meister Eckhart, 2004[d], p. 22). Moreover, the urge to work for God and thus for one's own happiness (See Meister Eckhart, 2004[c], p. 84) is clearly necessary to reach the experience of godhead. In all this self-consuming mobilization towards a world that imposes itself as necessary for the discovery of God, Meister Eckhart emphasizes the importance of *detachment* – not only to keep the believer on the path, but, through the immutability that comes from purity, to achieve a likeness to God as a medium in which He can come to work freely towards a full union (See Meister Eckhart 2004[b], pp. 113, 116, 120).

If these peregrinations – mental or factual – were imposed more from an admiration of the proximity of the disciples who sought a self-transformation by following the leader's example, it was only through Teresa de Ávila († 1582) that the efforts to achieve a peak religious experience come to be defined in a clear methodology that no longer belongs to an iconic model to be revered. And the central aspect for this first *mystical recipe* (exposed in her writing *The Way of Perfection*) is represented by *prayer* – done with perfection from contemplation as a royal road to heaven (See Tereza of Ávila, 1995, pp. 100, 102, 117)

through separation from the world and ideas (See Stăniloae, 1993, p. 267). Of course, for the devotee to maintain himself on this path, it is necessary to distance himself from the transient world (See Tereza of Ávila, 1995, pp. 12, 52) – so a detachment through which the path to divinity becomes easy. But the fullness of mysticism as a place is found in the posthumously published work *The Inner Castle* in which the soul is seen as a castle with many rooms like the Kingdom of God (See Teresa de Ávilla, 2020, p. 57) – as a *locus* approached systematically not for analysis and understanding, but to *crossing* – so as a safe and clear path to follow towards salvation and encounter with God in one's own soul in the seventh Place (See Teresa de Ávilla, 2020, pp. 60-61, 85, 248). If in the case of *The Path of Perfection* prayer was this very path, in *The Inner Castle* prayer – to which attention joins – becomes the gateway to the castle of the soul (See Teresa de Ávilla, 2020, p. 61) like the blessed from John's Apocalypse who enters the fortress heaven through the gates (Rev. 22:14 – See *Biblia sau Sfânta Scriptură*, p. 1412).

For the further development of the mysticism of the path – after the hiatus created by the Reformation between the mysticism of the Middle Ages and that of the existential rediscoveries starting from the 20th century – it is also to mention Adrienne von Speyr († 1967) who nuances this experience of the mystical pilgrimage to Christ. For her, Christ himself adopts man in order to be guided on the way to faith, carrying and molding him towards the meeting with Him (See Speyr, 2018, pp. 10-11) – "hidden and secret meetings, as then when the Lord sees Nathanael under the fig tree and adopts him, and the one seen and adopted does not yet know anything about this" (Speyr, 2018, p. 10).

In all these mystiques of pilgrimage, space as a meeting place with the divine is always somewhere beyond the present of the travail of the search. This taking out of nature – from the natural of *being-as-unsuspected-given-of-the-Self* (Ro. *ființa-ca-dat-nebănuit-al-Sinelui*) – imposes a dynamic of departure; the very decision to leave gives an identity (See Certeau, 1996, p. 190) that is built not only from a conscious impulse, but also from an impulse that comes to itself through the influence of the godhead.

So, walking on this path implies not only a stepping under the will, but also a pulling on the path – a rapture from the road like the one that happened to Paul (2 Cor. 12:2 - See *Biblia sau Sfânta Scriptură*, p. 1319) – in which the permanence of the presence of the numinous becomes *accompany-of-mystery* (Ro. *însoțire-de-taină*).

3. Desertus a Christo

Opposing the mystical preregrination – in the world through deed or in the mind through contemplation, but in both cases always with Christ felt by the side (essential aspect!) –, the *mysticism of desertion by Christ* (lat. *desertus a Christo*) developed as a *desertion* of self (emptying to exhaustion of the soul, desolation, abandonment, oblivion) imposed by extreme humbleness in response to the state of sin which, beyond the deed, can only be erased by God. This bringing of the outer desert into itself implies an extreme depersonalization addressed to the soul – but not to the mind as in the mysticism of peregrination, but like it through the following of Christ. In this interpretation, the central Christ model is the dark and distressing one from the Garden of Gethsemane, not the bright and comforting one on Tabor specific to the pilgrimage mysticism. Somehow, this mysticism had a precedent in the mysticism of the Eastern Church through Evagrius Ponticus who exhorts isolation and vigilance in toil (See Evagrius the Pontic, 2008, pp. 61, 66) or through Dionysius the Areopagite who sees in mysticism a circular movement of the soul towards entry into himself (See Dionisie Areopagitul, 1996[a], p. 149) – but Eastern Christian mysticism never deprived man of the presence of God, being always positioned towards a luminous-taboric experience (even in moments of incomprehensible suffering or extreme challenge).

In this new paradigm of experiencing the sacred, the mystic passively positions himself as Christ's lover – like the one who waits for her lover in the Song of Songs (Song. 1:6 - See *Biblia sau Sfânta Scriptură*, p. 673) – but who, suddeny, finds himself inexplicably abandoned – like Job – in an inner world of the unlit depths, where only the terrifying darkness and the shadow of death are in oblivion (Job 3:3-9 - See *Biblia sau Sfânta Scriptură*, p. 535). Thus, to the mystic found to himself as completely unworthy, remains only to work to leave himself completely in the will of God; in order to achieve this goal, he must prepare *the place of the meeting* with God for receiving Him in himself by completely emptying this inner space, purifying (to achieve the dispassion necessary for contemplation – See Stăniloae, 1993, p. 73) and rebuilding him like the Holy of Holies (in which only the dark cloud of God could stay – 3 Kings 8:10-13; Num. 9:15 – See *Biblia sau Sfânta Scriptură*, pp. 369-370, 160) for this mystery coming of Christ ("the Lord whom you seek will immediately come to His temple" – Mal. 3:1 - See *Biblia sau Sfânta Scriptură*, p. 915).

A first mystique of abandonment it is found at Thomas de Kempis († 1471) who, through his work *The Imitation of Christ*, prepares a foundation of reference for this nuance of religious experience. For Thomas, since the believer is alienated from God and from the world itself (but not positioned in an anguish of abandonment), experimenting godhead always escapes the immediate, the believer having to endure a life of crucifixion with great difficulties and troubles (See Kempis, 1991, p. 83) to force a mental abandonment of self (See Kempis, 1991, p. 160) towards an (unspecified) encounter with Christ or the Kingdom. The only certainty offered to the believer is that of the necessity of abandoning self – and of will, and of possessions – to find Christ and rest in Him (See Kempis, 1991, pp. 118, 142).

Following Thomas de Kempis, Ignatius of Loyola († 1556) will exacerbate the feeling of desolation and anguish during religious experience through vivid dantesque images of damnations and torments, considering this extreme as a necessary ordeal for the salvation of the soul; specifically, it even calls for immersive meditation exercises on the inferno through which one hears the moans of those in hell, feels the smell of rot and smoke, tastes tears and sadness and even touches the fire of Hell (See See Loyola, 1996, p. 52). Besides proposing a detailed method of experiencing the numinous, Loyola has an interesting innovation by highlighting – at the beginning of each meditation exercise – the *composition of the place*; for example, by positioning the believer before God, angels and saints who will intercede for him (See Loyola, 1996, p. 86) – so a *stage construction* intended to fully attract the believer into an imaginary world through which to initiate an interpenetration of the profane with the sacred.

But the peak of this type of mysticism will be reached through John of the Cross († 1591) who – like Teresa of Ávila – will deepen, theorize and systematize the mysticism of abandonment by Christ, his *Dark Night of the Soul* becoming a reference manual for subsequent mystical developments. The penetration into *the dark night* (like Christ in the Garden of Gethsemane, where the night resembles the dead in silence – Neher, 2002, p. 60) happens when God takes the believer out of the stage of beginners practicing discursive meditation and guides them towards contemplative progress until upon reaching perfection through the union of the soul with God (See Ioan al Crucii, 2018, p. 42), the being receiving in it a definitively deified divine image (See Vauchez, 1994, p. 149) – so which will have a permanent numinous work. The beginning of the way is graphicly exposed (Ioan al Crucii, 2018, p. 36):

> In the dark night,
> with fears, of ardent love,
> oh, happy fate!
> I went out, unknown,

with peace descended on my house.

If at first the soul goes through a *night of the senses* full of great sufferings (See See Ioan al Crucii, 2018, p. 83), later, it reaches a *night of the spirit* through which "the soul is purified, stripped and spiritualized, accommodating and thus preparing for union in love with God" (Ioan al Crucii, 2018, p. 72). Even if God has an impelling presence, man still finds himself alone in a world of desolation (somewhat similar to that of Ignatius of Loyola) and through which he still has to break through alone (as at Thomas de Kempis).

Compared to his predecessors, John also adds a path to godhead found at the end of the inner travail, establishing the steps of the mystical ladder (See Ioan al Crucii, 2018, pp. 206-215):

a. The soul becomes ill for its benefit;
b. The soul seeks God without ceasing;
c. The soul is urged into action;
d. Bringing into the soul a permanence of suffering out of love for the Beloved;
e. The soul is urged to desire and long eagerly towards God;
f. The soul is permitted to run to meet God, obtaining many touches;
g. A stormy courage is instilled in the soul;
h. The soul is contained and embraced without letting go;
i. The soul feels inflamed with a sweet delight;
j. The soul assimilates itself entirely to God through the clear vision of the Divinity.

The legacy that John of the Cross left to Latin mystics has passed down the centuries, inspiring revivals of the mystical spirit – whether of personal devotional practice or liturgical reinterpretation. One of these mystical revivals in the 20th century was that of Josemaría Escrivá († 1975) who, although lacking the theological depth of Thomas de Kempis or the methodological fixation of John of the Cross, managed to initiate an important current of devotion in within the framework of the Catholic Church – surprising, considering that his mysticism is more reminiscent of the extreme of the mortifying and infernal imaginary of Ignatius of Loyola. Thus, Escrivá urges the believer to be a victim through mortification and self-denial to become a soul of prayer (See Escrivá de Balaguer y Albás, 2011, pp. 66-67) – considering it appropriate to fall into himself, God liking him so (See Escrivá de Balaguer y Albás, 2011, p. 207).

In this mysticism of expected reveries of the purifying solitude, the mystic finds himself distanced from the environment as "world" (See Scheler, 2003, p. 43) and cornered in his own inner world by the radical situation of the gradual disappearance of God (See Certeau, 1996, pp. 5, 28) – situation that he knows he must assume for suffering. This travail of fracturing the self to the point of despair comes in the wake of ecstasy (going out of oneself) united with enstasis (going into oneself) to achieve a loss of self in God (See Evdokimov, 1996, p. 122).

This loss of self becomes a *defeat-of-self* (Ro. *înfrângere-de-sine*) like a self-devouring *οὐροβόρος* which, however, does not mean a *disappearance*, but an *overcoming* as an endless *leaving-the-limit-behind* (Ro. *lăsare-în-urmă-a-limitei*) towards another *rediscovery-of-self* (Ro. *redescoperire-de-sine*). All this concentricity ensures a reconfigured *space-of-meetings* (Ro. *spațiu-al-întâlnirilor*) in one's own being, which opens towards receiving the Being.

The new spatiality – *the composition of the place* at Loyola – thus becomes a *numinous-staging* (Ro. *punere-în-scenă-numinoasă*) as an opening towards a *presence-of-mystery* (Ro. *prezență-de-taină*) of the godhead.

4. Locus as a numinous Khôra

Even if Latin Christianity initially saw in the *locus* only a given conjunctural framing of the usual religious practice, through mysticism, this *space of unfoldings* (Ro. *spațiu al desfășurărilor*) – be it fluid or scenic – ends up gaining a major importance, becoming a precondition for any experimenting of the sacred.

In the Bible, godhead is present either in a moving space ("I am the Way" – John 14:6 – *Biblia sau Sfânta Scriptură*, p. 1226), or in an immobilizing one ("There, between the two cherubims above the ark of the law, I will reveal myself to you and speak to you" – Ex. 25:22 – *Biblia sau Sfânta Scriptură*, p. 95). Even if God remains invisible and sensibly untouchable (See Dionisie Areopagitul, 1996[b], p. 249), through contemplation beyond external traces or internal representations one reaches a contemplation of the luminous similarity between the being of God and that of man (See Bonaventura, 1994, p. 51) which brings with it the presence of the sacred. But contemplation is not mediation in the relationship with God – so not a new interstice –, God can only be found through identification and not through mediation (See Meister Eckhart, 2004[a], p. 105). This finding towards union (but not identification, the created self not transforming into the divine self – See Stăniloae, 1993, p. 30) may be on the way as a passage through the godhead present in the world (See Meister Eckhart, 2004[d], p. 30) or in the soul's place of mystery (See Teresa de Ávilla, 2020, p. 184). So, this space of presences is God himself – the Hebrew *Maqom* as *place-space* being one of the biblical names of God (See Praag, 1996, p. 169); for example, in Gen. 28:10-17 (*Biblia sau Sfânta Scriptură*, p. 40):

> "Jacob said: «The Lord is really in this place and I did not know it!» And Jacob, being afraid, said: «How fearful is this place! This is none other than the house of God, this is the gate of heaven!»"

In this sacred space, man is co-substantial with Christ (See Evdokimov, 1996, p. 229) through a common beingness that imposes a single mind that works both in man and opens man's way towards the mysteries of divinity (See Stăniloae, 1993, pp. 311-312). Yet in order to allow a full presence of God, a *kenosis* (Gr. *κένωσις*) is necessary – an emptying of self following the very way of being of Christ as a divine person sent into the world (See Lossky, 2000, p. 174) and who "emptied Himself, taking the form of a servant" (Phil. 2:7 – *Biblia sau Sfânta Scriptură*, p. 1334), thus placing his will under obedience to God.

As Heidegger positions himself towards Plato's Cave Myth, in the space delimited like a cave, what is important is not the closing of the space or the opening proper to the outside, but the appearance of the shining (See Heidegger, 1988, pp. 189-190) – therefore of the truth (Gr. *ἀλήθεια*) as a state-of-unhiddenness that refers to something hidden (disguised and shrouded) (See Heidegger, 1988, p 189). So non-concealment does not immediately mean absolute disclosure; through this mystery always hidden in God and which remains reserved only to the godhead (Eph. 3:9; John 8:21 – See *Biblia sau Sfânta Scriptură*, pp. 1329, 1216), the numinous is not just a presence-of-mystery, but imposes a densely-nuclear reserve of sacredness as a *numinous-as-place-of-ultimate-mystery* (Ro. *numinos-ca-loc-de-ultimă-taină*).

Thus, the numinous spatiality as a space-of-openings towards possible encounters, appears as a *khôra* (Gr. *χώρα* also used to name the space around the fortress) – undefined and ever-changing space like a closure that opens to close again (See Noica, 1981, p. 221). This space *is* by the very condition of the possibility of any experience (See Kant, 2017, p. 89) – so by the very presences that choose or happen to manifest in it and that thus validate it. And, through the omnipresence of Being, this space persists in existence and, through the

appearance of being, imposes the *numinous-as-presence-and-accompany-of-mystery* (Ro. *numinosul-ca-prezență-și-însoțire-de-taină*).

BIBLIOGRAPHY

1. *Biblia sau Sfânta Scriptură* (2006) Bucureşti: Editura Institutului Biblic şi de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, pp. 40, 95, 160, 369-370, 535, 673, 915, 1117, 1202, 1216, 1226, 1236, 1255, 1319, 1329, 1334, 1412.
2. Bonaventura, S. (1994) *Itinerariul minţii în Dumnezeu*. Bucureşti: Editura Ştiinţifică, pp. 11, 12, 42, 51.
3. Certeau, M. (1996) *Fabula mistică. Secolele XVI-XVII*. Iași: POLIROM, pp. 5, 19, 28, 33, 101, 169, 190, 201.
4. Dionisie Areopagitul, S. (1996[a]) *Numirile dumnezeieşti [Opere complete]*. Bucureşti: Editura Paideia, p. 149.
5. Dionisie Areopagitul, S. (1996[b]) *Teologia mistică [Opere complete]*. Bucureşti: Editura Paideia, p. 249.
6. Escrivá de Balaguer y Albás, J. (2011) *Drum (ed. a 2-a)*. Târgu Lăpuş: Galaxia Gutenberg, pp. 66-67, 207.
7. Evagrie Ponticul (2008) *Schiță monahicească, în care se arată cum trebuie să ne nevoim și să ne liniștim [Filocalia I]*. Bucureşti: Editura Institutului Biblic şi de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, pp. 61.
8. Evdokimov, P. (1996) *Ortodoxia*. Bucureşti: Editura Institutului Biblic şi de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, pp. 122, 131, 229.
9. Heidegger, M. (1988) *Doctrina lui Platon despre Adevăr [Repere pe drumul gândirii]*. Bucureşti: Editura Politică, pp. 189-190.
10. Hildegard din Bingen (2021). *Scivias – Părțile I-II*. Iași: Polirom, pp. 147, 165, 167, 173.
11. *I fioretti di San Francesco altfel spus Cununa Sfantului Francisc* (1996) Bucureşti: Crater, pp. 19, 83-84.
12. Ioan al Crucii, S. (2018) *Noaptea întunecată*. București: Herald, pp. 36, 42, 72, 83, 206-215.
13. Kant, I. (2017) *Critica rațiunii pure [Critica rațiunii pure; Critica rațiunii practice; Critica facultății de judecare]*. București: Editura Fundației Naționale, pp. 85, 89.
14. Kempis, T. (1991) *Urmarea lui Hristos*. Timişoara: Editura Mitropoliei Banatului, pp. 83, 118, 142, 160.
15. Lossky, V. (2000) *Teologia mistică a Bisericii de Răsărit*. Bucureşti: ANASTASIA, p. 174.
16. Loyola, I. (1996) *Exerciții spirituale*. Iași: Polirom, pp. 52, 86.
17. Meister Eckhart (2004[a]) *Despre omul nobil [Benedictus Deus]*. Bucureşti: Herald, p. 105.
18. Meister Eckhart (2004[b]) *Despre detașare [Benedictus Deus]*. Bucureşti: Herald, pp. 113, 116, 120.
19. Meister Eckhart (2004[c]) *Cartea consolării divine [Benedictus Deus]*. Bucureşti: Herald, p. 84.
20. Meister Eckhart (2004[d]) *Învățături spirituale [Benedictus Deus]*. Bucureşti: Herald, pp. 20-22, 30.
21. Neher, A. (2002) *Exilul cuvântului. De la tăcerea biblică la tăcerea de la Auschwitz*. Bucureşti: Editura Hasefer, p. 60.

22.Noica, C. (1981) *Devenirea întru ființă*. București: Editura Științifică și Enciclopedică, p. 221.

23.*O carte despre contemplație numită Norul Necunoașterii sau Cum este unit sufletul cu Dumnezeu (ed. a 2-a)* (2019) București: Herald, pp. 126, 146, 224-225.

24.Praag, H. (1996) *Cele opt porți ale Misticii*. Bucureşti: SAECULUM I. O., p. 169.

25.Scheler, M. (2003) *Poziția omului în cosmos (ed. a 2-a)*. Pitești: Editura Paralela 45, p. 43.

26.Speyr, A. (2018) *Trei femei si Domnul*. Târgu Lăpuş: Galaxia Gutenberg, pp. 10-11.

27.Stăniloae, D. (1993) *Ascetica și mistica creștină sau teologia vieții spirituale*. Cluj-Napoca: Casa Cărții de Știință, pp. 30, 173, 211, 267, 311-312, 346.

28.Teresa de Ávilla, S. (2020) *Castelul interior*. București: Herald, pp. 57, 60-61, 85, 184, 248.

29.Tereza din Ávila, S. (1995) *Drumul perfecțiunii*. Iași: ARS LONGA, pp. 12, 52, 100. 102, 117.

30.Vauchez, A. (1994) *Spiritualitatea Evului Mediu occidental. Secolele VIII-XII*. București: Editura Meridiane, pp. 147, 149.

THE ASCENT-BREATHER ALTERNATION. RHYTHM AS A PHENOMENOLOGICAL LEITMOTIF IN EARLY JEWISH MYSTICISM

Alexandru-Ioan Cânda
PhD, West University of Timișoara

Abstract: For early Jewish religious thought the concept of ascension was a natural given of religious experience, the theme of the journey towards God being nuanced in Jewish mysticism as a return to the lost paradise of God's co-presence; this discovery of the mystic traveler on the path containing a call to ascension in the form of an unspoken impulse to communion with the numinous. Through contemplation, the celestial ascent will become the method to follow to achieve the meeting and union with God that will happen in the merkava (Heb. Divine Chariot) – following the biblical episode related in the Book of Ezekiel. Yet any journey sometimes needs moments of breather (Ro. răgaz) – of relaxation or interruption – as a brief escape from the tense framework of the call to fulfillment. Experiencing the sacred will involve a crossing (Ro. parcurgere) towards a numinous signifier that mysteriously attracts and supports this travail, the journey being not only an ascent from-toward, but also an ascent from inferior to superior in the form of a bringing (Ro. aducere) supported by the Other. But the ascent can also involve pauses that can take two forms: one in which the pause becomes a descent followed by a subsequent return, and another in which the interruption becomes a regression – so the loss of a path. Looking at the journey towards divinity, the alternation of states introduces a cadence which, through repeatability, does not become a cyclicity that exhausts itself in the static of its own reunion (like an οὐροβόρος that is endlessly devouring its tail), but an iteration propelled by the sacred-profane dynamic itself, thus imposing through the cyclical dynamics of presences, a rhythm that brings the numinous to presence.

Keywords: Rhythm, ascension, breather, phenomenology of religion, jewish mysticism.

1. The path as a calling for ascension

Within the Abrahamic religions, the need for association with ascension became a natural given especially for early Jewish religious thought – of the first Israelite religious traditions that laid the foundations of a mysticism that was always adaptable, yet always indebted to its own origins. The idea of this journey on the path to God – later nuanced as a mystical path to godhead – actually refers to a return to the lost paradise of God's co-presence. In fact, the ascension becomes a counterbalance to the fall that followed the exile from Heaven; the very fact of being on a path as a result of the fall in time implies for the practicing Jew a *call to ascension* in the form of an unspoken impulse to communion with the numinous.

Of course, Torah (as the only initial reference, later becoming an archetypal permanence in the form of a key to the interpretation of each religious approach-event) presents various such ascents – some historical-factual, others with potential for symbolic reinterpretation – such as:

a. Conjunctural ascensions: the ascent to mountain for the sacrifice of Isaac by Abraham (Gen. 22:1-14 – See *Biblia sau Sfânta Scriptură*, 2006, pp. 31-32), the flight of Lot's family to the mountain from the destruction of Sodom (Gen. 19:15-30 – See *Biblia sau Sfânta Scriptură*, 2006, pp. 28-29) – the mountain being in both cases a heavenly world (See Corbin, 1997, p. 126) as a place of cathartic or saving hierophanies;

b. Apotheotic ascensions: God's removal of Enoch from the earth (Gen. 5:24 – See *Biblia sau Sfânta Scriptură*, 2006, p. 16), Elijah's ascension to heaven (4 Kings 2:1-13 – See *Biblia sau Sfânta Scriptură*, 2006, p. 396);

c. Interactive ascensions: the calling of Moses on Mount Horeb (Ex. 3:1-14 – See *Biblia sau Sfânta Scriptură*, 2006, pp. 69-70) and the transformation by creative fire as a mandatory factor for every mystic (See Waldman, 2002 , p. 220), the calls of Moses on Mount Sinai to receive the law and keep the commandments (Ex. 19 – See *Biblia sau Sfânta Scriptură*, 2006, pp. 88-89), Elijah's meeting with God on Mount Horeb (3 Kings 19:3-15 – See *Biblia sau Sfânta Scriptură*, 2006, pp. 388-389);

d. Visionary ascensions: the ladder from Jacob's dream with angels ascending and descending (Gen. 28:11-19 – See *Biblia sau Sfânta Scriptură*, 2006, p. 40) who is a *homo religiosus* who finds the way to God (See Scholem, 2000, pp. 216-217), the opening of the heavens for Ezekiel with the sight of God on the throne – the Divine Chariot from the Kabbalah (Ezek. 1 – See *Biblia sau Sfânta Scriptură*, 2006, pp. 794-795), the sight of the Glory of God by Isaiah with the same image of the throne (Is. 6 – See *Biblia sau Sfânta Scriptură*, 2006, pp. 681-682).

Even if the mystic experiences the sacred directly and real (Scholem, 1996, pp. 9-10) through a rediscovery of self (See Waldman, 2002, p. 10), until this reception of experiencing the numinous, the believer requires obtaining an apperception of of the union with divinity (See Cohn-Sherbok, 2000, p. 13) – a pre-encounter as a projection-representation in itself of the moment of meeting and union which is obtained only from an experimentation of the course. In Jewish mysticism, this projection from contemplation becomes a celestial ascent (*Himmelsreise*) of eschatological importance through the three or seven non-planetary heavens (See Culianu, 2004, pp. 9, 23, 99) – an aspect also found in the Jewish apocalypses (See Culianu, 2006, p. 141).

Related to early mysticism, Cohn-Sherbok highlights as the goal of the mystic the journey in the *merkava* (Heb. *Divine Chariot* as the fullness of divinity) as ascent to the celestial realms and integration of the soul in the higher spheres (See Cohn-Sherbok, 2000, pp. 17, 36), thus following the goal of the effort as the meeting with God (as adherence or union of the mind – See Idel, 2008, p. 77) and, after that, the journey into the depth of godhead. Should also be noted the later variations of Jewish mysticism also described by Cohn-Sherbok (2000, pp. 139-140, 193, 232-234): (1) the ascent through *sefirots* (divine emanations) in the medieval mystical period, (2) the ascent of the soul during the night to the holy mountain of God following a *kavana* (intention) perfected in prayer as a characteristic of post-medieval mysticism and (3) – for modern mysticism – "an ascent by meditation – by pure prayer receives an enlightenment which cancels its corporeality; ascends, then descends after God convinces them that the earth is also full of his glory and that there they can feel his sweetness and fragrance." So, ascension/raising becomes an essential concept for experiencing the numinous, but differing in the ways in which this ascension is achieved. It is also worth mentioning the transition from experiencing the numinous in early religious practice as a necessary and unrepeatable event in the only life received by man, to the nuances under the gnostic-oriental influence and, finally, to extremes under the influence of historical persecutions of the Jews; thus, starting with medieval mysticism, the concept of transmigration appears necessary to reach the highest level of soul evolution (See Cohn-Sherbok, 2000, pp. 34, 126, 187-188) which lasts until the modern period when it will be replaced by annihilation and non-being (See Cohn-Sherbok, 2000, pp. 229-231). All these types of mysticism impose a situation on the border between realities; for example, for Hasidism, breach situations are characterized by *Kahvanah* (desire), *Hithlahavut* (flame, ardor), *Avodah* (service), and *Shifluth* (piety) (See Praag, 1996, p. 113).

And Gershom Scholem leaned on Jewish mysticism, highlighting the mystic's desire to see and taste God (See Scholem, 2020, p. 17) – like the psalmist's exhortation: "Taste and see how good the Lord is!" (Ps. 33:8 – See *Biblia sau Sfânta Scriptură*, 2006, p. 579); thus, the episodes to meditate on – and which will later be subjects of discussion by the pharisees of the Second Temple period – will be the account of Creation (*Maase Bereşit*) from the first chapter of Genesis in the Torah and the vision of the heavenly Chariot of God (*Merkaba*) from the first chapter of Ezekiel's Book of Nevi'im (*Prophets*) (See Scholem, 2020, pp. 47-48). If Creation can only bring a wonder from imagining God's nature and power, the episode in the Book of Ezekiel brings with it identification with Ezekiel and experiencing the numinous as if it were there; thus, the first type of Jewish mysticism is the mysticism of the Throne that passes from contemplation to experiencing the appearance of God towards the knowledge of the mysteries of the world of the divine Throne (See Scholem, 2020, p. 49).

An extended and inspired approach to mystical ascensions is also taken by Moshe Idel who sees in the Torah (Pentateuch) and Ketuvim (poetic, historical and sapiential writings) a God who reveals himself by descending and who does not bring man into his environment (See Idel, 2008, p. 49) – with the exception of Enoch and Elijah who, at the end of their lives, are raised to God without experiencing death. Interestingly, the two receive the role of angels-like entities that ascend and descend, becoming a theophany through which divine power descends in them (See Idel, 2008, pp. 97-98); so, the *theophanized* saints – touched by the presence of God manifested in the profane – experience a perpetual ascent-descent alternation. For Idel, the experimenting the numinous is a mysticism whereby the ascent is a flight by contemplation or by intention towards the homogeneous ontic plane of the Divine Chariot (See Idel, 2008, pp. 64, 96, 98), an ascent that follows a map of the heavenly kingdom towards the perception of entities or the discovery of secrets (See Idel, 2000, pp. 57, 132) – or of energies (See Idel, 2008, p. 87) – that will transform the self through union with the sacred (See Idel, 2001, p . 158).

This journey as fulfillment of spiritual projections on the expanses (See Berkeley, 2002, p. 89) is one from appearance towards essence (See Waldman, 2002, p. 90) and of finding the primordial state (See Papus, s.a., pp. 100-101) by which the extremes are reached not by conquest, but by humbleness (See Praag, 1996, p. 40) – so a travail of accession – as *reach* (Ro. *ajungere*), but also as *admission* (Ro. *primire*) – which directs the being to its origin: the super-being beyond-being and super-essential (*hyperousion*) (See Corbin, 1997, p. 17).

This experimenting of the sacred assumed a *crossing* (Ro. *parcurgere*) as a *fact-of-being-on-the-path* (Ro. *fapt-de-a-fi-pe-cale*) towards a *numinous signifier* (Ro. *semnificant numinos*) which in itself has an essential meaning that secretly attracts and sustains this travail – so an *unuttered-call-towards-numinous* (Ro. *chemare-nerostită-spre-numinos*). Therefore, this crossing is not only a raising *from-towards*, but is an *ascension* from *inferior* to *superior* in the form of a *bringing* (Ro. *a-duceri* like an anti-*bearing*) supported by the Other; so *the-being-as-the-one's-burden-to-bear-towards* (Ro. *ființa-ca-povară-șieși-de-purtat-spre*) becomes *the-being-as-the-Other's-burden-to-bear-within* (Ro. *ființă-ca-povara-Celuilalt-de-purtat-întru*).

2. Breather as realignment to numinous

Any crossing – be it real or imaginary-symbolic – needs (therefore *imposes*) sometimes one or more moments of *breather* (Ro. *răgaz*), of relaxation as a short escape from the tense framework of the call to fulfillment. These *quiētēs* (lat. *relaxation*, *quiet*, *rest*, *sleep*) become necessary interruptions needed to obtain from God guidance, reassurance and realignment towards godhead; This, being still a non-evidence, calls for hearing a frame of *quiescence* (Ro. *liniște*) and inactivity – of *dreaming*. As Cohn-Sherbok (2000, p. 13) observes, the word *mystic* derives from the word *muein*, which means to close the eyes or seal

the lips – so it means for the mystic to position himself beyond sight and speech, the interior of the mystic thus becoming as a mirror through which one's own being is positioned outside oneself (See Scholem, 2020, p. 137), thus allowing a mirroring of beings – God and man.

But, on the path or activity towards the numinous, the breather-interruption can be active, apparently detracting from the path and unforeseen, but always with a punctual encounter with the sacred that brings with it a meaning-finality that will be discovered as essential to the crossing. An example is in the later mysticism of the Zohar, where the third stage of the human soul – *ruach* (after *nefesh* – the physical totality of man – and *neshamah* – exclusive mystical knowledge) – becomes an intermediate state necessary to distinguish good from evil (See Waldman, 2002, p. 85), in the judgment of the heart God being revealed (See *Zoharul. Cartea Splendorii*, 2000, p. 243). Of course, the Hebrew scriptures also present such situations (Gen. 22:13; 19:26; 4 Kings 2:1-13; Ex. 3:2, 5; 3 Kings 19:5-9, 11, 13; Is. 6:5-7 – See *Biblia sau Sfânta Scriptură*, 2006, pp. 32, 29, 396, 70, 388-389, 681): the discovery by Abraham of a ram to replace Isaac as a sacrifice; stopping Lot's wife to look back at Sodom and Gomorrah and turning her into a pillar of salt; the parting of the waters of the Jordan with the mantle by Elijah, ensuring the continuity of the Spirit by passing from Elijah to Elisha and leaving the mantle at the moment of ascension; Moses' seeing the burning stake and removing his shoes to enter the presence of the sanctuary; Elijah's stops to eat and drink water, stopping in the cave in Mount Horeb, going out to the mouth of the cave and waiting to meet God; Isaiah's fear of his own unclean lips before God and the marking of his lips for purification with coal by a seraphim.

Although not as a conscious approach, the breather becomes a way in which the one who experiences the sacred manages to guarantee the participatory presence of God exclusively for himself by bringing Him out of the impersonality of concealment (See Scholem, 2020, pp. 24, 191) – so through a bringing into presence not of a state, but of *One*. Just as Moses provoked the Exodus through the altruistic discovery of the neighbor (See Neher, 2002[b], p. 89), so the mystic, moving the goal from self to the path, discovers the proximity of the immediate as a meaningful alignment towards the divine. So, the mystic, in turn, comes out of the impersonality of calling of the Other and passes into the personal of experiencing the crossing, and to experience the crossing means being present in every moment of walking on the path. Both personalization of effort and co-presence on the path bring an affinity through similarity – of states and presences; Culianu's observation is also interesting here, stating that angels cannot sit down since they have no joints, but only God can sit down (See Culianu, 2024, p. 226) – of course, this also means that man is related to God.

Since breather also means the possibility of reaching that state (See Aristotel, 1996, p. 185), man positions himself as a *being of distance* (Ro. *ființă a depărtării*) by precisely the transcending of these possibilities (See Heidegger, 1988[b], p. 121) – so a detachment-distancing that requires a bringing for a here-and-now of the encounter with the numinous. Yet precisely this distance in breather allows a *proximity-towards-utterance* (Ro. *apropiere-spre-rostire*); according to Martin Heidegger (1988[b], p. 121), "only the ability to listen at a distance causes the response of Dasein-as-being-with-us-together (*Mitdasein*) to be born in Dasein as itself" – response coming after a *breather-as-realignment-toward-the-numinous* (Ro. *răgaz-ca-realiniament-către-numinos*).

3. Discontinuity and regression

Like any human crossing, the travail of ascent on the mystical path to godhead, fragmented by interruptions – intervals of rest-self-rediscovery that fundamentally bring a realignment to the sacred –, becomes a demanding, but always necessary alternation.

This winding ascent is fixed as a model in itself of working with the sacred, but the breather sometimes becomes a descent or even a regression; an example is that of Moses – a

key figure in both classical Jewish religiosity and later mystical developments – who, throughout his life, has a sinuous experience of the sacred and the world. His eventful or mystical ascensions are intense when he craves what he is allowed to see – so he experiences, accompanied, living a fact of the godhead (for example the episode with the burning bush); but the descents occur when he no longer sees – so he interprets, alone, projecting a model of his self (for example, striking the rock in the desert to bring out water, when Moses, annoyed, considers that he must strike the rock one more time, somehow as an addition to the miraculous act of God – Num. 20:2-13, See *Biblia sau Sfânta Scriptură*, 2006, p. 173). Following the act of the first example is a successive return to meeting God, while the consequence of the second example is the fact that Moses will no longer be allowed to enter the Promised Land – but will see it from afar, from Pazga (Deut. 3:27 – See *Biblia sau Sfânta Scriptură*, 2006, p. 197). As Moshe Idel (2000, p. 141) notes, "Moses was the unsurpassed master of the ascent of the soul, for he was able to endure the mystical experience for an unusually long period of time and yet return to life. "

And in the early *Merkaba* mysticism, the ascent is not a fluent and undisturbed one, although the practitioners of this mysticism were called *yorede merkabah*, namely *those who descend to the chariot* (See Culianu, 2024, p. 221) – so ascensions actually have also descents; according to Felicia Waldman (See Waldman, 2002, p. 212), the vision of the angels descending beside the people would have contributed to the transformation of the ascent to the *Merkabah* into the descent. Thus, the ascent becomes one with dangers from demons or hostile angels and carries the soul through various places through which the adept will be able to pass only by using some magical seals and names to open the gates of the seven heavens (See Scholem, 2020, pp. 53-54). The mystic will go through two stages – repeatable with each mystical experience he enters and which is completed: "an ascent through various heavens to the *mwerkava*, to then descend, passing through seven palaces until he arrives before the Throne of Glory" (See Cohn-Sherbok, 2000, pp. 93-105).

So, there are two types of discontinuities: one in which the breather becomes a descent (even in itself through introspection) followed by a subsequent return, and another in which the interruption becomes a regress – thus the loss of a path (like the wandering of the people of Israel in the wilderness).

However, this fragmentation of the crossing to godhead always has a collaboration with the numinous; if the Fall made God transcendent (See Scholem, 2020, p. 191) through a simultaneous self-overcoming and evasion (See Heidegger, 1988[b], p. 113) – not God towards man, but man towards God – then still the man of the fall must rebuild the way back to godhead, passing syncopated from stage to stage (even the threshold before entering Paradise can be a remaining – See Praag, 1996, p. 129 – either as a sigh of relief or as a doubt). However, this return also imposes another return (See Parfitt, 1996, p. 130): of the traveler back to earth, thus completing the mystical path. Moreover – as Moshe Idel notes –, after achieving union with God there is a return to the world through which the divine energy is attracted and distributed to others (See Idel, 2001, pp. 162-163) (model similar to that of the *bodhisattva* in Buddhism).

If being on the path actually means being in a *crossing-of-disclosure* (Ro. *parcurs-de-dezvăluire*) – so an opening of a being; a truth –, then the interruption of the crossing can be a concealment or a wandering, both of which are related to the essence of truth (See Heidegger, 1988[a], p. 155). For Heidegger, wandering (*Irre*) as the place of development of error (*Irrtum*) occurs when the mystery is abandoned for an accessible which leads to the missing of the mystery (See Heidegger, 1988[a], pp. 153-154) (in the biblical example of the spring from the rock, Moses misses the mystery through his own doubt, which urges him to reassurance through his own deeds).

But even in the wandering that introduces a discontinuity we have a presence of the numinous, but this discontinuity as a hiatus in things becomes a condition of perceptibility (See Florian, 2003, p. 124-125) – so not only the void invites to presence, but the very *discontinuity-as-opening* (Ro. *discontinuitatea-ca-deschidere*).

4. The rhythm of a spiral path

The journey towards godhead, through the alternation of states – walking and resting, ascending and descending, leading and returning, revealing and hiding – introduces a cadence of this travail which itself becomes a natural given of experiencing the numinous. Moreover, cadence, through repeatability, does not become a cyclicity that exhausts itself in the static of its own re-encounter (like an *οὐροβόρος* endlessly devouring its tail), but an iteration propelled by the sacred-profane – being-Being – dynamic itself.

For the mystic, the human-God dynamic is not only a correlation between the binomial force-balance of God and form-activity of the world (See Parfitt, 1996, pp. 95-96) which conforms to the usual of reality, but becomes a mechanism of generation of a new reality, like Moses who had participated in an enlarged reality on Mount Sinai (See Praag, 1996, pp. 169-170), thus finding the origin of his vocation in the desert (See Neher, 2002[b], p. 111). This new reality of mystical experience coming from co-participation actually resumes the sequence of manifestation from creation; for André Neher these stages are (Neher, 2002[a], p. 91):

> "Starting with the beginning – *bereshit* –, ending with the conclusion – *vaiekulu* – articulating its phases through the rhythmic articulation of cadences – *vaiehi erev, vaiehi boker* – the spatial and temporal (...) dimensions [of creation] seem to open in their fullness."

Mystical successions – like those of creation or cosmic ones with identical phenomena such as the *shemita* (the sabbatical year every seven years) (See Idel, 1996, pp. 74-75) – create a rhythm that moves not only the traveler, but and all the numinous reality that envelops and influences him (See *Zoharul. Cartea Splendorii*, 2000, p. 61). God as infinite (*en soph*), inaccessible, incomprehensible and unknown (*ayin*) would be profaned if He were in direct contact with the world (See Papus, s.a., p. 23) – that is why He turns the mystic back, but not from the beginning of the path. Arriving close to godhead, the soul will be reflected by the transcendent censorship that refuses the knowledge of the existential mysteries (See Blaga, 2013, 378), but this refusal is not a definitive sentence of the limit that would block the soul at the borders of divinity (becoming and movement must have an end – See Aristotle, 1996, p. 99), but a *rebound* (Ro. *ricoșare*) that relaxes – loosens the soul from the tension of its own travail of accession, thus imposing a return (different from that of Sisyphus who remains stuck between the absurd walls of his own calling and those of the irrational silence of the world – See Camus, 1994, pp. 110, 121).

So, the limit of godhead (of mystery) is elastic, which makes the release of the soul from tension an opening; *rebounding-at-the-limit-of-mystery* (Ro. *ricoșarea-la-limita-tainicului*) becoming an opening as a potentiality to access the deep numinous. For the religious devotee, mysticism becomes a product of crisis (See Scholem, 1996, p. 41) – but not a product of the existential crisis of abandonment and despair, but one of the tension of returning to the limit of the mysterious numinous as *self-retrieval-at-the-limit* (Ro. *regăsire-de-sine-la-limită*) by experiencing access to godhead in the form of a *spiral path* (Ro. *cale în spirală*).

Regarding the return, for Gilles Deleuze this is not one of the Same and does not establish a inception as a metamorphosis, but a *desinception* (*"effondement"*) through which the incepton beyond the inception is discovered (See Deleuze, 1995, pp. 105, 237, 370), the

return being always of another returner and in another event. If the inception is *the projection of the fact-of-being-in-view-of...* accomplished in the-fact-of-being-invaded by those existing (See Heidegger, 1988[b], pp. 111, 117), then the return allows the inception of the *Dasein* revealed as freedom within inception in the middle of existing (See Heidegger, 1988[b], pp. 113, 121).

So, the inception as fixing of the purpose of accessing the numinous brings with it a collaborative presence of the numinous, imposing through the cyclical dynamics of the presences a *rhythm-as-inception-of-the-numinous-in-being* (En. *ritm-ca-întemeiere-a-numinosului-în-ființă*).

BIBLIOGRAPHY

1. Aristotel (1996) *Metafizica*. București: Editura IRI, pp. 99, 185.
2. Berkeley, G. (2002) *Tratat despre principiile cunoașterii umane [Scrieri metafizice]*. București: Editura IRI, p. 89.
3. *Biblia sau Sfânta Scriptură* (2006) Bucureşti: Editura Institutului Biblic şi de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, pp. 16, 28-29, 31-32, 40, 69-70, 173, 197, 388-389, 396, 579, 681-682, 794-795.
4. Blaga, L. (2013) *Trilogia cuoașterii*. Bucureşti: Humanitas, p. 378.
5. Camus, A. (1994) *Mitul lui Sisif*. Bucureşti: RAO International Publishing Company, pp. 110, 121.
6. Cohn-Sherbok, D. (2000) *Mistica iudaică*. București: Editura Hasefer, pp. 13, 17, 34, 36, 93-105, 126, 139-140, 187-188, 193, 229-234.
7. Corbin, H. (1997) *Paradoxul monoteismului*. Cluj-Napoca: Editura Biblioteca Apostrof, pp. 17, 126.
8. Culianu, I. P. (2004) *Experiențe ale extazului. Extaz, ascensiune și povestire vizionară din elenism pînă în Evul Mediu (ed. a 2-a)*. Iași: Polirom, pp. 9, 23, 99.
9. Culianu, I. P. (2006) *Psihanodia. O prezentare a dovezilor cu privire la ascensiunea celestă a sufletului și la importanța acesteia (ed. a 2-a)*. Iași: Polirom, p. 141.
10. Culianu, I. P. (2024) *Călătorii în lumea de dincolo (ed. a 4-a)*. Iași: Polirom, pp. 221, 226.
11. Deleuze, G. (1995) *Diferență și repetiție*. Bucureşti: Editura Babel, pp. 105, 237, 370.
12. Florian, M. (2003) *Recesivitatea ca structură a lumii*. București: Editura Fundației PRO, pp. 124-125.
13. Heidegger, M. (1988[a]) *Despre esența adevărului [Repere pe drumul gândirii]*. Bucureşti: Editura Politică, pp. 153-155.
14. Heidegger, M. (1988[b]) *Despre esența temeiului [Repere pe drumul gândirii]*. Bucureşti: Editura Politică, pp. 111, 113, 117, 121.
15. Idel, M. (1996) *Mesianism și Mistică*. București: Editura Hasefer, pp. 74-75.
16. Idel, M. (2000) *Cabala. Noi perspective*. București: Editura Nemira, pp. 57, 132, 141.
17. Idel, M. (2001) *Hasidism. Între extaz și magie*. București: Editura Hasefer, pp. 158, 162-163.
18. Idel, M. (2008) *Ascensiuni la cer în mistica evreiască. Stîlpi, linii, scări*. Iași: Polirom, pp. 49, 64, 77, 87, 96-98.
19. Neher, A. (2002[a]) *Exilul cuvântului. De la tăcerea biblică la tăcerea de la Auschwitz*. Bucureşti: Editura Hasefer, p. 91.
20. Neher, A. (2002[b]) *Moise și vocația iudaică*. Bucureşti: Editura Hasefer, pp. 89, 111.

21. Papus (s.a.) *Kabbala. Tradiția secretă a Occidentului*. București: Herald, pp. 23, 100-101.
22. Parfitt, W. (1996) *Elemente de Cabala*. Bucureşti: RAO International Publishing Company, pp. 95-96, 130.
23. Praag, H. (1996) *Cele opt porți ale Misticii*. Bucureşti: SAECULUM I. O., pp. 40, 113, 129, 169-170.
24. Scholem, G. (1996) *Cabala și simbolistica ei*. București: Humanitas, pp. 9-10, 41.
25. Scholem, G. (2000) *Studii de mistică iudaică*. București: Editura Hasefer, pp. 216-217.
26. Scholem, G. (2020) *Curente majore ale misticii iudaice*. București: Editura Hasefer, pp. 17, 24, 47-49, 53-54, 137, 191.
27. Waldman, F. (2002) *Ocultarea în mistica iudaică. Ocultismul Kabbalei*. București: Paideia, pp. 10, 85, 90, 212, 220.
28. *Zoharul. Cartea Splendorii* (2000) Bucureşti: Herald, pp. 61, 243.

THEORETICAL ASPECTS IN THE APPROACH OF DYSLEXO-DISGRAPHY

Corina Tonita
PhD, C. J. R. A. E. Dolj

Abstract: The disorders of the written-read language are manifested both in the normally developed child from an auditory and intellectual point of view, as for the auditory, visual and intellectual deficit. The child who presents dyslexia manifests the inability to identify and read words as a whole with a certain meaning, concentrates his attention on making the reading of words, on, thus being prevented the cursive understanding of the text, it constantly and repeatedly confuses the sound-like phonemes, confuses the letters with their graph, reverses, adds, omits letters, graphemes, words, words, it has difficulty combining words into large units of language, merging words, writing as a mirror, etc. The child who has dyslexo-dysgraphia has permanent failures and conflicts, he is convinced that he cannot overcome the difficulties encountered, he feels useless, inferior to his classmates, he does not show motivation for learning,for which, in order to be able to support it, we need to know some theoretical aspects in the current issue.

Keywords: dysgraphia, dyslexia, syndrome,principles,currents ,methods.

Copiii cu dislexo-disgrafie sunt tot mai prezenți în școlile românești, ceea ce impune nevoia de cunoaștere a acetor tulburări specifice de învățare, pentru a mai bună abordarea pedagogică a acestora (Dumitru, 2019a). Etimologic, termenii de "disgrafie" şi "dislexie" provin din limba greacă "dys"-dificil şi „graphein"- a scrie, care înseamnă dificultatea de învăţare a scrierii corecte, respectiv, "dys"-dificil şi "lexis"- cuvânt, citire, care înseamnă dificultatea în învăţarea citirii corecte, desigur, într-o expresie care nu are pretenţia unei definiţii.

> „Definirea exactă a tulburărilor de scris-citit constituie încă o problemă delicată, deoarece etiologia acestora este extrem de variată, generând probleme deosebite atât în ceea ce priveşte înţelegerea mecanismelor anatomo-fiziologice şi psihologice ce determină apariţia lor, cât şi referitor la conceperea unor strategii corectiv-recuperatorii cât mai adecvate, deci cât mai eficiente."(C.B.Buică,2004,p.304)

Autori de formaţie diferită au propus definiţii diverse şi o terminologie variată prin care se denumeşte acelaşi complex simptomatologic, cu o etiologie privită din puncte de vedere diferite (preponderent medical, psihologic sau pedagogioc). Astfel că au existat momente în care termenul de dislexie (dat de S.T.Orton) „era folosit fie în sensul său strict, de lectură dificilă, fie intr-unul mai larg care înglobează totalitatea dificultăţilor de învăţare a limbajului scris.".O altă categorie de specialişti (C.Chassagny,1971; G.Stella,1987) refuză sintagma dislexie- disgrafie, preferând să o utilizeze pe cea de „tulburare de învăţare a citit-scrisului", invocând unitatea limbajului oral şi scris, iar citit-scrisul ca un proces dual, „asemănător unei monede cu două feţe".(G.Burlea, 2007,p.141)

Comunicarea permite achiziția unui instrument esențial în învățare, care va permite copilului să aibă acces la cunoaștere, să se dezvolte, iar dificultățile în achiziția unei componente a acestui proces, în cazul nostru a scris-cititului va îngreuna și învățarea (Dumitru, 2018). Acceptând dualitatea procesului de învăţare a citit-scrisului şi considerând principalele criterii de analiză a dislexo- disgrafiilor: etiologic, simptomatologc, lingvistic, psihopedagogic, E.Verza realizează o definiţie pe care C.B.Buică o numeşte „analitică dar şi exhaustivă" (C.B.Buică,2004) a acestora. Astfel, , „tulburările lexico-grafice sunt incapacităţi paradoxale totale în învăţarea şi formarea deprinderilor de citit-scris, cunoscute

sub denumirea de alexie-agrafie sau incapacităţi parţiale denumite dislexie-disgrafie ce apar ca urmare a existenţei unor factori psihopedagogici necorespunzători sau neadecvaţi la structura psihică a subiectului, a insuficienţelor în dezvoltarea psihică şi a personalităţii, a modificărilor morfo-funcţionale, de la nivelul sistemului nervos central, şi a deteriorării unor funcţii din cadrul sistemului psihic uman, a deficienţelor spaţio-temporale şi psihomotricităţii, a unor condiţii cu caracter genetic, a nedezvoltării vorbirii sau a deteriorării ei etc, şi care se manifestă prin apariţia de confuzii frecvente între grafemele şi literele asemănătoare, inversiuni, adăugiri, omisiuni şi substituiri de grafeme şi litere, omisiuni, adăugiri şi substituiri de cuvinte şi chiar sintagme, deformări de litere şi grafeme, plasarea defectuoasă în spaţiul paginii a grafemelor, neînţelegerea completă a celor citite sau scrise, lipsa de coerenţă logică a ideilor în scris şi, în final, neputinţa de a dobândi abilităţile corespunzătoare vârstei, dezvoltării psihice şi instrucţiei" (1983, pp. 58-59).

În ceea ce priveşte etiologia dislexo- disgrafiei, specialiştii atrag atenţia că, „dincolo de faptul ca dislexia sau disgrafia pură nu există ca atare , separate , ci îmbinate , “alimentându-se” reciproc , tot aşa nu există , în practică nici o dislexo-grafie pură , în sine , izolată de alte posibile afecţiuni ale limbajului şi ale psihismului copilului în general . Manifestariele dislexo-disgrafice apar aproape întotdeauna în ipostaza de simptom sau consecintă a unui sindrom mai larg a cărui etimologie este vastă , confuză , uneori profund disimulată şi , nu odată, contrariantă , chiar şi pentru un specialist .”(D.Ungureanu,1998,p189)

În opinia autorului mai sus citat, investigarea cauzelor posibile trebuie să se îndrepte spre 3 registre principale :

- o insuficientă echipare organică , atât periferică cât şi centrală (de multe ori minim perceptibilă)
- un deficit al mecanismelor perceptiv-motorii (de regulă vizibil , dar şi ascuns uneori)
- o improprie abordare instructiv-educativă , în sensul insuficientei individualizări , personalizări a instruirii şi a relaţiilor

Acelaşi autor, citându-l pe E. Verza, atenţionează că în materie de etiologie , există opinii ce avertizează asupra unor cauze fireşti conjuncturale , dar practic ignorate în plan etiologic bazal . Pentru copilul fragil , pus în situaţia de a învăţa să scrie şi să citească în ritm alert , este cât se poate de normal să apară fenomene, normale până la un punct , dar care, în situaţii prelungite , ajung sa actioneze , mai mult sau mai putin direct , asupra psihicului infantil , în unele cazuri putând genera: manifestari isterice , psihopatie eliptoidală (negativism , violenţă) si chiar psihopatie de tip schizoid , în situaţii de carente energetic-motivationale grave . Cauzele la care se face referire pot fi:

- scaderea capacităţii de concentrare şi atenţie în alte sfere de activitate
- probleme perceptive de moment
- anxietate , irascibilitate
- inhibiţie , apatie , indiferenţă
- o anumită dezorganizare a psihismului (E. Verza,1983, ap. D.Ungureanu,1998)

„Cauzele dislexo-disgrafiei copilului cu intelect normal pot fi de natură psihică, ambientală, biologică, lingvistică” (p.166), dar indiferent de preponderenţa unora sau altora, există întotdeauna un complex cauzal, „etiologia se dispersează divers şi divergent, în ceea ce priveşte compartimentul structural-funcţional complex al copilului, atât în plan fiziologic , cât şi psihic” (p. 154), ceea ce face precizarea cauzelor şi mai dificilă, menţionează G.Burlea. (2007 , p.150-154).

C.B.Buică grupează sumar factorii cauzali în:

- cauze ereditare -ce determină deficienţe vizual-perceptive, psihomotorii sau de organizare a activităţii psihice superioare),

- cauze ce acţionează postnatal şi care aparţin de regulă mediului familial şi social de apartenenţă, dar şi condiţiilor ambientale nefavorabile (cu efect asupra stilului de viaţă, alimentaţiei, învăţării, odihnei, dezvoltării somatice şi psihologice). (C.B.Buică, 2004)

Pentru a avea o imagine cât mai completă se impune o evidenţiere a tuturor manifestărilor care pot fi încadrate în categoria tulburărilor lexico-grafice. Analiza manifestărilor şi precizarea lor este făcută, pe larg, de către E.Verza şi le voi sublinia, în continuare, pe cele cu un caracter de generalitate (manifestări cu un caracter distinct ce se poate produce atât la dislexo-disgraficii de limbă română, cât şi la cei care vorbesc alte limbi):

- citit-scrisul încet, lent, stacato
- dificultăţi în corelarea complexului sonor cu simbolul grafic şi în înţelegerea sensului convenţional al simbolurilor lexiei
- omisiuni de litere, grafeme şi cuvinte
- adăugiri de litere, grafeme şi cuvinte
- substiuiri şi confuzii de litere, grafeme şi cuvinte
- contopiri şi comprimări de cuvinte
- nerespectarea spaţiului paginii, sărirea şi suprapunerea rândurilor
- scrisul servil şi citit-scrisul ca în oglindă

Pentru că atât etiologia, cât şi simptomatologia sunt diverse, clasificările diferă de la autor la autor în funcţie de interesul său epistemic, de formaţia sa academică şi de criteriul de clasificare.

E.Verza (1983, 2003) lua în considerare mai multe criterii atunci când descria formele sindromului dislexo-disgrafie (specific structurii limbii române), propunând o clasificare cu caracter global, bazându-se pe taxonomiile cele mai uzitate:

- dislexo-disgrafia specifică (propriu-zisă): manifestată printr-o incapacitate paradoxală în formarea deprinderilor grafo-lexice. Se remarcă dificultăţi pregnante în activitatea de compunere sau de scriere după dictare, deşi elevul poate copia unele litere şi poate citi silabisind;
- dislexo-disgrafia de evoluţie (structurală, de dezvoltare): caracterizată prin absenţa unor progrese semnificative în achiziţia deprinderilor de scris-citit în pofida eforturilor depuse. Se constată disortografie, dificultăţi în identificarea literelor sau a altor simboluri grafice, dificultăţi în înţelegerea cuvintelor, sintagmelor şi propoziţiilor. Sunt frecvente omisiunile, adăugirile, substituirile, inversiunile, confuziile în timpul scrierii;
- dislexo-disgrafia spaţială (spaţio-temporală): manifestată prin scris şi citit în diagonală, concomitent cu fenomene precum segmentarea inadecvată a cuvintelor în silabe şi aspectul ondulatoriu al scrierii;
- dislexo-disgrafia motrică: consecinţă a deficienţelor de motricitate generală şi fină, având ca rezultat scris-citit neglijent, neregulat, inegal, tremurat, rigid, rău organizat şi proporţionat, confuz, la care se adaugă dificultăţi de înţelegere;
- dislexo-disgrafia liniară: manifestată ca o incapacitate de trecere de la un rând la următorul, constatându-se pauze nejustificate sau sărirea unor rânduri (mai accentuată la scriere decât la citire);
- dislexo-disgrafia pură (consecutivă): apare ca tulburare asociată în alte deficienţe (afazie, alalie, hipoacuzie, ambliopie etc.) (E. Verza, 2003, pp. 241-242).

Constituirea unei terapii complexe în corectarea tulburărilor limbajului scris, trebuie să ţină seama de o multitudine de principii emanate din complexitatea proceselor implicate în actul grafic şi lexic. Aceste două tulburări nu pot fi abordate separat căci ele presupun trecerea de la planul fonetic la cel grafic şi invers.

Principiile terapeutice ale abordarii dislexo-disgrafiilor se pot împărţi, după D.Ungureanu (1998) în:

1. principii terapeutice de fond :

- principiul flexibilităţii metodologice ce impune cunoaşterea întregii game de metode şi procedee posibile pentru a recurge la cele mai adecvate pentru cazul respectiv
- principiul individualizării terapiei
- principiul concordanţei dintre metodele de predare a scris-cititului şi de terapie a disfuncţiilor lui
- principiul abordării timpurii şi al intervenţiei precoce
-principiul respectării stadializării şi etapizării intervenţiei terapeutice consacrate de teoria si practica psiho-pedagogică şi logopdică a însuşirii scris-cititului
- principiul creării motivaţiei pentru scris-citit (conştientizarea progreselor făcute)
- principiul uşurării la maximum a celorlalte solicitari in perioada insuşirii scris-cititului sau a terapiei tulburărilor de scris – citit

2. principii de referenţialitate:

- principiul câştigării fără reticenţă a colaborării logopedului cu subiectul
- principiul intervenţiei terapeutice în echipa multiprofesională (focalizarea eforturilor) : învăţătorul, psihologul, medicul , logopedul, familia , etc.
- principiul corelării terapiei logopedice cu situaţia şi conduita şcolară a copilului , cu progresul şcolar şi adaptarea şcolară în general a copilului
- principiul utilizării în terapie exclusiv a materialelor didactice obişnuite , familiare elevului (pe cât posibil)

3. principii de prioritate :

- principiul priorităţii tratării eventualelor tulburări de vorbire , înaintea abordării tulburărilor de scrie-citire
- principiul rezolvării prealabile a tulburărilor instrumentale performanţiale (lateralizare contrariată, orientare spaţio-temporo-zilnică, schemă corporală , motricitate, înaintea tulburărilor de scris-citit)
- principiul priorităţii sau sincroniei dezvoltării şi stimulării generale a limbajului subiectului (vocabular , expresie) ca şi a întregii activităţi psihice a copilului , în raport cu terapia tulburărilor de scris-citit
- principiul simultaneităţii cu o uşoară prioritate acordată scrisului în raport cu cititul (in privinţa corectării) ; acest principiu trebuie însă asumat relativ , dat fiind că tendinţele moderne în logopedia contemporană pledează pentru deplasarea accentului curativ asupra cititului , poate şi pentru mai marea sa relevanţă instrumentală pentru individ
- principiul priorităţii formative a terapiei producţiei pregrafice şi prelexice a copilului (educarea şi stimularea percepţiei formelor , mărimilor , proporţiilor , culorilor , a desenului şi improvizaţiilor grafice)

4. principii tehnice (metodologico- procedurale) :

- principiul antrenării simultane în terapie a capacităţiilor senzorial-perceptive (audio – vizuale) , motrico-kinestezice şi intelectual – simbolice pe fondul valorificării experienţei de viaţă a copilului
- principiul corelării structurilor de reprezentare grafico-fonetică şi al consolidării complexului sonografic asociativ (fonem-grafem)
- principiul corelării permanente între vorbirea independentă , citire şi scriere
- principiul dublării analizei şi sintezei în plan lingvistic (formal) de o analiză şi sinteză în plan logic (raţional-simblolic)
- principiul prezervării formative (exerciţiile ce au dus la „câştigarea” unui etape de lucru trebuie repetate cu regularitate şi în forme variate)

- principiul diversităţii regresive a suprafeţei de scriere , de la suport orizontal , mare si fără repere , spre suprafeţe tot mai mici , orizontale , şi cu repere pentru organizarea constructivă a spaţiului grafic (caiet cu liniatură specifică)

- principiul diversităţii restrictive a instrumentului de scris , de la deget , pensulă , cretă , spre creion , pix , stilou în funcţie de vârstă , ,tulburare , etapă , etc.

Privitor la curentele actuale din terapia limbajului, inclusiv a celui scris-citit, G. Burlea (2007) sintetizează şi prezintă în trei categorii:

„1.curentul comportamentalist , urmaş al metodelor clasice , dar care impune cu mai multă rigoare metodele sale ; sunt cncepute , cu multă precizie , programe de intervenţie în care subiectul este antrenat , condiţionat , în scopul de a se comporta într-o manieră adaptată faţă de diferitele sarcini sau situaţii.

In cadrul acestor programe , limbajul este abordat ca deficient , perturbat ; metodele folosite conduc spre o pedagogie a compensării , pentru construirea limbajului ca obiectiv prioritar.

2. un alt curent , mai deschis şi diversificat , abordează dificultăţile dintr-o optică sensibil diferită : metodele se centrează nu atât pe limbaj , cât pe copilul cu dificultăţi de limbaj.

Concluzii

Aceste metode , supranumite „de orientare psihoterapeutică” , oferă copilului libertatea de exprimare într-un spirit nondirectiv, în care cuvântul de ordine este plăcerea . Chiar dacă aceste metode sunt centrate pe subiect , dificultăţile limbajului sunt abordate între dimensiunile handicapului.

3. un al treilea curent ia în considerare simptomul , în sensul unui „sinonimii” între semnul clinic (dificultăţi ale limbajului scris) şi cronicizarea acestuia în sindrom.În această optică, simptomul este considerat drept o cristalizare în jurul unui semn clinic a conflictelor intrapsihice. El are un sens , o necesitate , o valoare de comunicare şi contituie un mesaj.” (G. Burlea ,2007, p. 139-140) Pentru că dislexo-disgrafiile sunt tulburări specifice ale învățării, o cunoaștere solidă a modului cum are loc învățarea este esențială pentru înțelegerea acestor dificultăți și pentru organizarea condițiilor în care are loc învățarea, pentru ca aceasta să fie eficientă (Dumitru, 2019b).

Experiența personală de până acum îmi permite, pe baza rezultatelor şi a observaţiilor efectuate, să remarc că fiecare activitate de învăţare, recuperare și/sau compensare este unică şi diferă de la elev la elev, la fel cum fiecare copil este unic în felul său, dar în acelaşi timp să remarc că varietatea metodelor folosite oferă fiecăruia şanse multiple, punându-l în situaţia de a atinge performanţa maximă la care poate ajunge.

BIBLIOGRAPHY

Anca M.,Haţegan C., 2008, Terapia limbajului: o abordare interdisciplinară ,Ed. P. U. Clujeană

Bilbie V., 2010, Semiologia dislexiei – disgrafiei si terapia ei, , Ed.Pim, Iaşi

Buică C.B.,2004, Bazele defectologiei, Ed.Aramis, Bucureşti

Cosmovici, Andrei și Iacob, Luminița. 1999. Psihologie școlară, Iași, Editura Polirom

Cozărescu, Mihaela și Ştefan, Laura. 2003. Psihologia educaţiei. Teorie şi aplicaţii, Bucureşti, Editura ASE

Cozărescu, Mihaela, Cace, Corina și Ştefan, Laura. 2003. Comunicare didactică-teorie şi aplicaţii, Bucureşti, Editura Academiei de Studii Economice

Creţu, Tinca , 2004. Psihologia educaţiei, Bucureşti, Editura CREDIS

Dragomir, Viorica. 2002. Fenomenul marginalizării şi situaţia persoanelor cu handicap

Drăgan, Ion. 1991. Psihologia pentru toţi, Bucureşt, Editura Ştiinţificăi

Druţă, Maria-Elena. 2000. Psihologia educaţiei, Bucureşti, Editura Didactică şi Pedagogică.

Dumitriu, Gheorghiu. 1998. Comunicare şi învăţare, Bucureşti, Editura Didactică şi Pedagogică,

Dumitru, C. (2018). Programul de stimulare a comunicării prin utilizarea limbajelor nonverbale: PECS și SIGNALONG în educația elevilor cu CES. *Revista de Psihologie, psihopedagogie specială și Asistență socială a Facultății de Psihologie și Psihopedagogie Specială a Universității Pedagogice de Stat „Ion Creangă" din Chișinău*, Republica Moldova. Nr. 50. Chișinău, 2018.

Dumitru, Tabacaru, C. (2019a). The situation of dyslexic children in Romanian inclusive schools. The European Proceedings of Social & Behavioural Sciences EpSBS, Volume LX, 948-954, https://dx.doi.org/10.15405/epsbs.2019.04.02.117

Dumitru, Tabacaru, C., (2019b). Understanding learning. Exploring the concept of learning. El valor de la education en una sociedad culturalmente diversa. Ayala, E., S., Cala, V., C., (Coord.), Editorial Universidad de Almeira. 224-230. ISBN: 978-84-17261-60-3

Golu, Pantelimon și Golu, Ioana. 2002. Psihologie educaţională, Constanţa, Editura Ex. Ponto

Grigorenko, Elena L. 2008. Educating Individuals With Disabilities IDEIA 2004 and Be-yond, New York, Springer Publishing Company,

Helander, Einar. 1999. Prejudice and Dignity. An Introduction to Community-Based Reha-bili¬tation, New York, United Nations Development Programme

Hill, Winfred. 2002. Learning: A survey of psychological interpretations, Boston, Edition, Allyn and Bacon

Jinga, Ioan și Istrate, Elena. 1998. Manual de pedagogie, Bucureşti, Editura ALL

Jinga, Ioan, 2001. Managementul învăţământului, Bucureşti, Editura Aldin

Moldovan I., 2002, Probleme de logopedie, Cluj -Napoca

Ungureanu D., 1998, Copiii cu dificultăţi de învăţare, E.D.P, Bucureşti

Ungureanu D.,1998, Compendiu logopedic şcolar, Ed. Eurostampa, Timişoara

Verza E., 2003, Tratat de logopedie, Editura Fundaţiei Humanitas, Bucureşti

Verza E.,1983, Disgrafia şi terapia ei , E. D. P., Bucureşti

METATHEORETICAL LANDMARKS OF RATIONALITY IN THE CULTURAL SCIENCES. THE WEBERIAN PERSPECTIVE

Cosmin Colțun
PhD, „Moise Nicoară" National College of Arad

Abstract: The Weberian intuitions regarding the rationality inherent in the cultural sciences can direct the epistemological discourse towards another problematic area: the benchmarks of axiological neutrality in the social sciences, namely sociology. Thus, Weber will treat the functionality of the non-commitment value principle from a meta-theoretical perspective, illustrating the research's dependence on a theoretical context already assumed/grounded logically and empirically. Moreover, the metaprinciple appears in a contextualized-historical form, strictly delimited by the area of Western rationality, where its operationalization is linked to the problem of knowledge interests, specified by a practical-theoretical and (inter)mediated metaphysical-ethical rationality. As a result, the specific objectivity of knowledge in the cultural sciences can be admitted exclusively if the research interest is limited to the particular-real configuration of socio-cultural phenomena. Moreover, this type of meta-theoretical outlined interest must be doubled by the need for qualitative knowledge of limited fragments of cultural reality.

Keywords: objectivity, cultural sciences, metatheoretical rationality, axiological neutrality, meaningful relevance.

În vederea realizării unui discurs unitar – şi coerent – legat de prezentarea ideilor weberiene care privesc metodologia analitică a științelor sociale, trebuie asumată – alături de Elisabeta Stănciulescu – supoziția în conformitate cu care „(...) nimic esenţial din evoluţia, de-a lungul secolului xx, a disciplinelor al căror obiect de studiu are o semnificaţie culturală (...) nu poate fi înţeles fără a lua în considerare consecinţele teoretice şi metodologice ale tezelor cu privire la obiectivitatea cunoaşterii faptelor social-istorice, la neutralitatea axiologică a cercetătorului din acest domeniu sau la <<idealtip>> ca instrument de cunoaştere, (...)".[1] Astfel, constatările şi intuiţiile weberiene cu privire la raţionalitatea inerentă ştiinţelor sociale se plasează într-un dublu registru tematic: pe de o parte, Weber se referă la cunoaşterea furnizată de ştiinţele culturii – inclusiv ceea a sociologiei – ca la o cunoaştere relevantă sau adecvată semnificativ, deci raţional-obiectivă; iar pe de altă parte, analistul german va încerca să ilustreze această obiectivitate printr-o a doua line argumentativă, legând-o de altă vasta problematică, ceea care astăzi se numeşte în literatura de specialitate – pe urmele lui Weber – neutralitate axiologică. Acestă linie argumentativă, nu mai puțin importantă, constituie și obiectul studiului de față.

Nevoia de a trasa coordonatele discursului metodologic weberian impune aşadar şi analiza conceptului neutralităţii axiologice, corelată însă cu ideea posibilităţii sale teoretice în ştiinţele culturii şi în sociologie, ca ştiinţă socială prin excelenţă[2]. De la început trebuie

[1] Radu Poledna, Traian Rotariu, Andrei Roth, (coord.), *Studii weberiene*, Cluj-Napoca, Clusium, 1995, p. 5.

[2] Specialistul german include referenţial în categoria generică a ştiinţelor culturii „(...) toate disciplinele care au ca obiect cercetarea proceselor vieţii umane prin prisma semnificaţiei lor culturale" (Max Weber, *Teorie şi metodă în ştiinţele culturii*, 2001, Iaşi, Polirom, 2001, p. 26), subliniind în acelaşi timp, faptul că ştiinţa socială prin excelenţă rămâne sociologia. Sociologia este o ştiinţă a realităţii care, prin finalitatea sa specifică, ne ajută „(...) să înţelegem realitatea vieţii care ne înconjoară şi în care suntem plasaţi în particularitatea ei specifică, pentru a decela, pe de o parte, conexiunea şi semnificaţia culturală a tuturor fenomenelor ei actuale şi, pe de altă parte, motivele pentru care ea a evoluat istoric aşa şi nu altfel" (*Ibidem*, pp. 30-31). În egală măsură, sociologia este o ştiinţă empirică şi poate aborda: configuraţia actuală a raporturilor empirice, concretizabile social;

remarcat că Weber este cel care consacră, pentru prima dată sistematic, ceea ce astăzi poartă denumirea de model clasic al neutralităţii axiologice în privinţa cercetării sociale în genere. Cadrele generale ale acestui model, sunt configurate presupoziţional de: prezumţia iluministă că nu există progres ştiinţific necorelat cu un progres moral corespunzător şi stipularea unei nete distincţii între fapte şi valori, pe de altă parte, plasând, în egală măsură, astfel, fundamentul moralei în afara perimetrului funcţionării regulative a raţiunii.

Coordonatele specifice funcționării modelului de referinţă al neangajării sau al relevanţei valorice va impune, pentru perimetrul ştiinţelor sociale, următoarele etape ale cercetării: iniţială, a selectării temelor cercetării; intermediară, legată de cercetarea efectivă şi finală, privind validarea şi valorificarea cercetării. Distincţia momentelor specifice cercetării îi va permite lui Weber să susţină necesitatea unei degrevări de tip întreprindere în cazul exerciţiului ştiinţific[3] care, în faza mediană a cercetării ca atare reclamă, din partea omului de ştiinţă, o activitate desfăşurată fără angajament valoric, deoarece acesta are, în principiu, obligaţia de a cerceta faptele sociale explicându-le cauzal, prin intermediul tipurilor ideale. Prezenţa judecăţilor evaluative şi deci, a raportării cercetătorului la valorile consacrate politico-social este însă, indispensabilă celorlalte două faze.

Selecţia temelor într-o primă fază a cercetării permite deci, intervenţia valorilor şi raportarea la acestea, mai ales atunci când omul de ştiinţă este predilect interesat de fapte cultural sau valoric semnificative. Atunci când discută însă despre constituirea obiectului în ştiinţă, şi deci despre selectarea temelor cercetării, Weber se detaşează de teoriile consacrate în epocă, când neokantianul Heinrich J. Rickert (1863-1936) propunea o teorie a selecţiei prin valori – valori apte să confere universalitate deciziei – considerând că analistul social reţine şi însumează evenimentele interesante după valoarea lor intrinsecă. Weber însă se detaşează de poziţia neokantiană privind selecţia, atunci când subscrie la o altă perspectivă teoretică, ceea a eficacităţii alegerii, pe care însă, din nou, o va nuanţa.

Analistul german va considera că decizia privind alegerea obiectului cercetării se realizează în conformitate cu criteriul semnificaţiei sale istorice, fiind astfel vorba despre evenimente care par să fi exercitat o influenţă decisivă, direct sesizabilă, asupra devenirii istorice ulterioare. Ceea ce contestă însă Weber în teoria eficacităţii este tocmai insuficienţa criteriului alegerii valorice, pe care îl acuză de inconsistenţă metodologică întrucât eficienţa se structurează prin raportare la valoare. Este şi motivul pentru care recomandă aplicarea ideii de eficienţă doar în cazul definirii tipurilor ideale, ceea ce îi şi permite să distingă o procesualitate dual a cercetării: constituirea obiectului, care include raportarea la valori, pe de o parte şi demersul explicativ-cauzal, singurul care conferă o totală obiectivitate/ştiincificitate demersului cercetării, pe de o altă parte. Cu alte cuvinte, Weber atrage atenţia asupra istoricităţii constituirii obiectului în ştiinţă, istoricitate demonstrată de mai multe fapte şi evidenţiabilă prin: ideea că cercetătorul îşi asumă situaţia alegerii, situaţie de care însă nu se face responsabil sub nici o formă şi faptul că se află în situaţia asumării unor incertitudini privind viitorului cercetării sale, indicând astfel că, pe de o parte, realitatea este înzestrată cu eficacitate aproape cauzală, iar pe de altă parte, realul ca întreg nu poate fi cunoscut în totalitatea sa deosebit de complexă. Necesitatea simplificării, a selectării fragmentelor limitate de realitate cu semnificaţie culturală relevantă drept obiect al cercetării devine un autentic *leitmotiv* – prin recurenţa sa – al întregii elaborări metodologice weberiene[4]. Altfel spus, Weber subliniază ideea după care constituirea obiectului ştiinţei

---

semnificaţia culturală a multiplelor manifestări concrete ale vieţii sociale şi raţiunile actualizate istoric ale acestora. Datorită acestei similarităţi denotative între sociologie şi ştiinţele culturii, se pot cu uşurinţă extinde observaţiile valabile în cazul ştiinţelor culturii şi asupra sociologiei.

[3] Radu Poledna, Traian Rotariu, Andrei Roth, (coord.), *Studii weberiene*, Cluj-Napoca, Clusium, 1995, p. 120.

[4] Astăzi, majoritatea programelor de cercetare în ştiinţele sociale preiau perspectiva weberiană, considerând că „(...) nici o descriere, indiferent cât de detaliată, şi nici o explicaţie, indiferent de numărul de factori pe care îi

trebuie să accepte o contextualizare social-politică, deoarece aceasta „(...) este istorică şi pentru că valorile, în numele cărora se acceptă prezentul vin din istorie”[5].

Ultima fază, finală, a confirmării demersului în cercetarea specifică fenomenelor cultural-sociale este şi ea strict dependentă de judecăţile de valoare, în absenţa cărora şi-ar pierde, în totalitate, relevanţa ştiinţifică. În acest context, o mai bună înţelegere a ceea ce intenţionează Weber să ilustreze vorbind despre neutralitate valorică în cercetare, o poate oferi un alt model explicativ, calchiat după cel clasic-weberian. Este vorba de modelul raţionalismului critic de sorginte popperiană.

Acesta din urmă utilizează o achiziţie pozitivistă, ceea a distincţiei dintre contextul descoperirii şi contextul justificării, validării sau confirmării. Valorificând distincţia, modelul raţionalist-critic consideră că valorile afectează demersul cercetării, indiferent de plasarea sa contextuală însă, dintre cele două contexte, cel mai afectat de implicarea valorilor este constituirea reală a cunoaşterii ştiinţifice. Există însă şi momente în cercetare, valoric-neutre, evidente mai ales atunci când ştiinţa, vizând în principal eliminarea erorilor, confirmă sau infirmă, prin apel la teste decisive, ipotezele iniţial admise. Existenţa acestor momente, confirmă, de fapt, deosebirea pozitivistă dintre ştiinţă şi pseudoştiinţă. Se ajunge, în ultimă instanţă, la recuperarea ideii weberiene legate de funcţia regulativ-normativă a neutralităţii, care reliefează posibilitatea funcţionării exclusive a acesteia în aria conturată de exerciţiul ştiinţific propriu-zis, deci într-un moment intermediar-justificativ al cercetării.

Trebuie insistat asupra observaţiei că principiul neutralităţii valorice – aşa cum este teoretizat în concepţia weberiană – şi alte asemenea principii normative, dispun exclusiv de o valoare/funcționalitate metateoretică, evidentă în practica ştiinţifică propriuzisă. Această valoare metateoretică este determinată de drept, deoarece în practica ştiinţifică aceste postulate, constituie/formează o reţea, strict dependentă de diversele paradigme iniţiate de ştiinţele sociale şi de fapt, întrucât practica cercetări ocazional şi/sau permanent, fie le încalcă, fie nu ţine cont de ele sub nici o formă. Totuşi, sarcinile acestor principii normativ-metateoretice nu pot fi neglijate, deoarece practic, ele sunt responsabile de specificarea scopului cunoaşterii și sunt cele care determină soluţionarea alternativă – euristică şi/sau algoritmică – a problemelor cercetate şi configuraţia testelor relevante. În plus, indică și modul propriu de constituire critică a constructelor teoretice, dar și programează sau evaluează progresul cunoaşterii ştiinţifice.

Remarcabil rămâne faptul că Weber demonstrează funcţionalitatea practică a principiului neangajării axiologice din perspectivă metateoretică atunci când ilustrează dependenţa acesteia de un context teoretic deja fundamentat logico-empiric, respectiv: faptul că, pe de o parte, acest metaprincipiu nu apare decât într-o formă contextualizat-istorică, ceea a raţionalităţii occidentale iar, pe de o altă parte, operaţionalizarea sa este pusă în legătură cu problema intereselor de cunoaştere specifice unei raţionalităţi practico-teoretice, mediată însă metafizico-etic[6]. Astfel, deşi Weber arată importanţa intereselor de cunoaştere în selectarea materialului cercetării, criteriul după care se realizează această alegere fiind unul stabilit

---

incorporează, nu vor reuşi să surprindă întreaga complexitate a lumii. Nu există altă opţiune în afara simplificării” (Gary King, Robert Keohane, Sidney Verba, *Fundamentele cercetării sociale,* Iaşi, Polirom, 2000, p. 53).

[5] Raymond Aron, *Introducere în filosofia istoriei*, Bucureşti, Humanitas, 1997, p. 402.

[6] După Weber, realitatea empirică poate fi raţionalizată în trei modalităţi fundamental disociabile [Gheorghe Clitan, *Raţionalitate şi presupoziţie* (teză de doctorat), Universitatea „Babeş-Bolyai” Cluj-Napoca, Facultatea de Istorie-filozofie, Departamentul de Filosofie, 2001, pp. 116-121]: prima, legată de o raţionalitate teoretică, tinde spre identificarea legilor generale care domină obiectele şi care devin astfel, controlabile experimental; a doua, practică, vizează elaborarea unui îndreptar al vieţii cotidiene și ultima, intermediară celor două, metafizico-etică, este pusă în legătură cu sistematizarea şi operaționalizarea conexiunilor dintre semne. Acest ultim tip intermediar de raţionalitate exercită asupra celorlalte două forme constrângerea de a concepe lumea unitar, cu sens, de a subzista moral şi de a lua parte la jocul nelimitat al semnificării sale continue.

intersubiectiv, cel al semnificaţiei culturale, totuşi – după cum subliniază şi J. Freund[7] – această simplificare prin selecţie conformă unor puncte de vedere subiective/parţiale/multiple, îndeplineşte exclusiv următoarele funcţii: determină alegerea temei de studiat; permite trierea între accesoriu şi esenţial; reprezintă temeiul raţional al ierarhizării elementelor şi semnificaţiilor ce li se atribuie și indică atât raporturile cauzale între elementele cercetate, prin atribuirea de semnificaţie culturală, cât şi limita posibilă a regresului cauzal îndreptăţit în cercetare. În plus, acestă selecție/simplificare permite controlul adecvării conţinutului propoziţional, prin eliminarea ingerinţelor subiective însă.

Cercetătorul individual din ştiinţele culturii nu va fi astfel obligat să-şi cuantifice permanent activitatea desfăşurată prin raportare la norme metodologice ultime. Această obligaţie revine însă întregii comunităţi de cercetători, care acceptă tacit anumite standarde de cercetare şi care, creează astfel, o autonomie instituţională a exerciţiului ştiinţific, dublată de o degrevare de tip întreprindere în cazul travaliului ştiinţific individual. În acest context, obligaţiile omului de ştiinţă se reduc la două: conştientizarea unităţilor de măsură cu ajutorul cărora sondează realitatea, formulând ulterior judecăţi de valoare cu privire la interpretarea ei şi delimitarea strictă între ştiinţă – care organizează raţional, conceptual, faptele – şi exprimarea judecăţilor de valoare care-o impregnează în mod necesar.

Nu înseamnă că ştiinţa renunţă în vreun fel la abordarea unor subiecte *tabu* sau inconvenabile puterii politice. Mai mult, fiind strict separabilă de ideologie, ştiinţa poate aduce unele beneficii puterii, indicând atitudinile de bază pretabile la o situaţie practic-posibilă, generativă de probleme şi prezentând exact, corect şi obiectiv faptele, în vederea luării unei decizii politice corecte.

De asemenea, una dintre consecinţele metodologice ale neutralităţii axiologice este delimitarea unor modalităţi ideale, tipice, de cercetare: una ştiinţifico-academică şi opusul acesteia, cercetarea direcționată ideologic. Fiecare model are la bază tipuri distincte de ştiinţificitate, după cum o ilustrează Caroline Fox[8], prin caracteristicile enumerate comparativ în următorul tabel:

Nr. crt	Caracteristici	Model academic	Model ideologic
1.	Criterii de validare a cunoştiinţelor :	coerenţă logică; utilizează evidenţele relevante disponibile; cultivă criticile; falsificabilitate;	dogmatismul & intoleranţa la critici; selectarea datelor şi asimilarea lor se face într-un cadru ideologic strict determinat; infaibilismul;
2.	Toleranţă şi diversitate:	căutarea adevărului: dorinţa de a te supune criticilor; promovarea toleranţei şi a pluralismului;	pretenţia de a deţine adevărul absolut; tendnța de a anihila poziţiile alternative şi pluralismul;
3.	Stil:	abstract şi impersonal; refuzul presiunii emoţionale şi morale în acceptarea unor decizii sau opţiuni;	circumstanţial (uneori formal-deductiv în propriul cadru ideologic, alteori emoţional, moralist şi peiorativ la adresa altor poziţii alternative); dorința de a anihila orice opoziţie;

[7] Radu Poledna, Traian Rotariu, Andrei Roth, (coord.), *Studii weberiene*, Cluj-Napoca, Clusium, 1995, pp. 130-131.
[8] *Ibidem*, pp. 42-56.

4.	Implicare politică:	separarea muncii academice de activismul politic declarat;	activismul politic şi activitaea ştiinţifică sunt inseparabile; utilizează sistematic conflictul.

Din păcate însă, chiar și în aceste condiții ideal-tipice, funcţionarea practică a postulatului neutralităţii valorice nu relevă dacă: pe de o parte, autonomia instituţională generată reprezintă o condiţie suficientă a ştiinţificităţii demersului în practica cercetării propriuzise; iar, pe de altă parte, degrevarea de tip întreprindere se aplică şi în cazul deciziilor moral-practice ale cercetătorului individual din domeniul ştiinţelor culturii.

Așadar, funcţionalitatea principiilor normativ-metateoretice în cercetarea ştiinţifică se reduce la prezenţa lor într-un registru metodologic, chiar tehnologic şi, în nici un caz, la nivelul constituirii obiectului ştiinţei. După cum subliniază și A. Sterbling, principiul „(...) neutralităţii axiologice este valabil doar la nivelul limbajului-obiect (deci la nivelul enunţurilor teoretico-empirice factuale) (...)”[9]. În consecinţă, trebuie net distinsă sfera valorilor, a deciziilor morale şi a celor care ţin de practica cercetării, de ceea a cunoaşterii ştiinţifice propriuzise, fiind vorba de domenii distincte – chiar eterogene – ca problematică. Sarcina ştiinţei nu constă, după Weber, în acea de a elabora norme, sub forma judecăţilor de valoare, mai ales pentru că valabilitatea acestora reprezintă un act de credinţă. Nici o judecată de valoare nu este înzestrată cu valabilitate succeptibilă de a fi întemeiată obiectiv, prin argumente logice şi/sau verificată incontestabil pe criterii faptice.

De fapt, din perspectiva cercetării, Weber uzează de posibilitatea extinderii raţionalităţii instrumentale la interpretarea activităţii de cercetare ştiinţifică, ca relaţie de la mijloc la scop, prin intermediul consemnelor, ceea ce îi va permite să distingă operaţia de constatare a unor fapte empirice şi asumarea unei atitudini practice, valorice, faţă de respectiva constatare. Această extindere a instrumentalităţii la activitatea ştiinţifică dispune de avantajul major de a evidenția existenţa unor consecinţe mijlocite, nepremeditate şi imprevizibile ale cercetării de factură socio-culturală – datorate fie complexităţii relaţiilor sociale, fie interacţiunii unor factori in(ter)dependenţi – , care permite formarea unei viziuni clare în privinţa alternativelor posibile la o decizie acţională dată. Dezavantajul relevant rămâne însă: problema responsabilităţii omului de ştiinţă în alegerea mijloacelor utilizabile în cercetare, deoarece criteriile alegerii făcute sunt insuficient clarificate, în afara celui legat de semnificaţia culturală a obiectului/temei cercetate.

Conform distincţiei operaţionale amintite, între constatarea unor fapte şi raportarea constatării la valori ultime, ireconciliabile, menirea ştiinţei este aceea de instrumentaliza activitatea ştiinţifică, valorificând mijloacele adecvate cercetării prin surprinderea eventualelor consecinţe practice, secundare sau indirecte, ale acţiunii şi ilustrarea alternativelor existente pentru cercetare, prin surprinderea consecinţelor acestora. Acesta este şi motivul pentru care Weber distinge explicit în cercetarea ştiinţifică scopurile de mijloace şi consemne, prin susţinerea faptului că ştiinţa operează exclusiv la nivelul mijloacelor şi consecinţelor practice, dezirabile şi/sau nedorite, nu însă şi la nivelul scopurilor, nivel care aparţine evaluării, alegerii şi opţiunii, fiind astfel guvernat de valori multiple şi ireconciliabile.

Acestea, valorile ultime, aflate într-o luptă acerbă – mortală chiar – sunt inaccesibile unei întemeierii raţionale, critice, ceea ce reclamă intervenţia metateoretică a neutralităţii axiologice. Referitor la acest aspect, Weber[10] vorbeşte de necesitatea unei critici tehnice a acţiunii în ştiinţă, care va permite evaluarea conformităţii mijloacelor disponibile la scopul dat al cercetării. Astfel, este posibilă evaluarea şanselor de a obţine un scop dat al cercetării, datorită aprecierii mediate – şi limitate la cunoştinţele provizorii ale cercetătorului – a

[9] *Ibidem*, p. 123.
[10] Max Weber, *Teorie şi metodă în ştiinţele culturii*, 2001, Iaşi, Polirom, 2001, pp. 12-14

realizabilităţii practice a scopului dat şi a stabilirii costului acţiunii, a urmărilor adecvării mijloacelor la scop, deci a cântării urmărilor neintenţionate atrase de exercitarea acţiunii, care se opun rezultatelor intenţionate ale acesteia. Orice acţiune, cu atât mai mult ceea proprie activităţii ştiinţifice, implică astfel categoriile distincte de scop al cercetării şi mijloc al acesteia, deoarece „(...) todeauna vrem să realizăm ceva <<in concreto>>, fie de dragul valorii sale intrinseci, fie ca mijloc în slujba faptului voit în ultimă instanţă”[11]. De aceea, ştiinţa, conform funcţionării metateoretice a postulatului relevanţei axiologice, induce cercetătorului conştientizarea faptului că acţiunea de cercetare a fenomenelor sociale, din perspectiva consecinţelor sale, reprezintă „(...) o luare de atitudine în favoarea unor anumite valori şi, în genere, implicit, contra altor valori”[12].

Acesta este și motivul pentru care Weber va considera ca imperios necesar un alt procedeu metodologic, cel al critici ştiinţifice a idealurilor, reclamat de nevoia specificării semnificaţiei scopului urmărit de cercetare şi care relevă astfel, nevoia de a cunoaşte, contextual, evoluţia adecvării mijloacelor la scopul cercetării prin intermediul unei logici a ideilor care stau/pot sta la baza scopului acţiunii, corespunzătoare unei „(...) ordini raţionale a realităţii empirice”[13]. Finalitatea specifică criticii idealurilor în cercetarea ştiinţifică asigură așadar: stabilirea semnificaţiei culturale a scopului vizat de cercetare, prin retrăirea şi înţelegerea acestuia; structurarea unor modalităţi inedite de evaluare critică a idealurilor, „(...) a aprecierii formal-logice a conţinutului înglobat în judecăţile de valoare şi în ideile istoricește date, o evaluare a idealurilor pe baza postulatului noncontradicţiei interne a actului voit”[14] şi conştientizarea standardelor raţionale ce sunt obiectivate prin judecăţile de valoare concrete. De fapt, Weber evidenţiază prin toate aceste tehnologii critice – a idealurilor şi acţiunii ştiinţifice – faptul că „(...) o ştiinţă empirică nu poate să înveţe pe nimeni ce trebuie să facă, ci numai ce poate să facă şi, – în anumite împrejurări – ce vrea să facă”[15], deoarece asumarea unor standarde, etaloane sau canoane, constituie o chestiune de opţiune personală, o problemă care ţine de voinţa şi conştiinţa cercetătorului ca individ.

Perenitatea ideilor weberiene va fi – peste câteva decenii doar – (re)afirmată prin intermediul pozitivismului, de această dată. Unul dintre cei mai iluştri reprezentanţi, Rudolf Carnap (1891-1970), susţinând necesitatea unui demers analitic în filosofie[16], va insista asupra eliminării din practica ştiinţifică a idealurilor morale, considerând că „(...) examinarea ştiinţifică nu determină ţelul, ci todeauna numai calea către obiectivul hotărât”[17]. În plus, este vădită similaritatea dintre spiritul pozitivist în privinţa practicii ştiinţifice la cei doi autori. La fel ca şi Carnap, Weber reflectă aceeaşi atitudine sceptică – tipică empirismului – faţă de tratarea structurilor sociale ca entităţi reale, înzestrate cu putere cauzală. Se poate, mai degrabă, surprinde la cei doi o atitudine naturalistă[18] asemănătoare, mai ales în privinţa

[11] *Ibidem*, p. 15.
[12] *Ibidem*, p. 14.
[13] *Ibidem*, p. 15.
[14] *Ibidem*, p. 15.
[15] *Ibidem*, p. 15.
[16] Una dintre cele mai importante achiziţii ale demersului analitic în filosofie este impunerea unui criteriu al departajării între propoziţiile metafizice, considerate lipsite de sens şi propoziţiile ştiinţifice, înzestrate cu sens, care dispun de conţinut empiric şi sunt, prin urmare, succeptibile de control experimental şi/sau logic.
Criteriul sensului – care identifică sensul unei propoziţii cu metoda verificării sale – va servi, pentru reprezentanţii Cercului vienez, la eliminarea din ştiinţă a aserţiunilor având conţinut metafizic, considerate pseudoprobleme.
[17] Rudolf Carnap, *Vechea şi noua logică*, Bucureşti, Paideia, 2001, p. 86.
[18] Naturalismul, în cadrul ştiinţelor sociale, poate fi caracterizat ca desemnând, atitudinal, încrederea în unitatea metodei ştiinţifice, încredere structurată pe trei dimensiuni distincte (Martin Hollins, *Introducere în filosofia ştiinţelor sociale*, Bucureşti, Trei, 2001, pp. 19-23): ontologică, privind configuraţia reală a acţiunilor umane; metodologică, în privinţa rolului şi funcţiei explicaţiei în demersul ştiinţific şi epistemologică, legată de teoria generală sau particulară a cunoașterii.

finalităţii metodologice a ştiinţei. Totuşi, pozitivismul weberian rămâne similar ca perspectivă generală[19] doar, deşi ambele analize pleacă, în înţelegerea ştiinţei, de la postulate aproape identice și care[20] reduc pretenţiile de cunoaştere la întemeierea exclusivă pe experienţă, considerând tehnic tot ceea ce este situat dincolo de experienţă ca lipsit de sens, absolutizând așadar faptul că – pe baza distincţiei analitic - sintetic – orice enunţ pretins ştiinţific trebuie să fie sau analitic/logic, sau sintetic/empiric.

Promovarea acestui model pozitivist, circular, de ştiinţă atrage atenţia asupra unei alte probleme importante a metodologiei weberiene, ceea a statutului tipurilor ideale în cunoaşterea pretins ştiinţifică a fenomenelor sociale. Considerând că validarea ipotezelor în ştiinţă este rezultatul unui demers circular, o validare *ex post*[21] specifică sociologiei, Weber atrage atenţia că, deşi ipotezele de lucru necesare demersului ştiinţific, tratate ca descrieri, sunt inutile, totuşi, acestea, considerate ca ficţiuni ideale – de forma *ca şi cum* – își dovedesc utilitatea, asigurând astfel posibilitatea ştiinţei de a operaţionaliza inobservabilele, fără a fi afectat în vreun fel caracterul obiectiv al cunoaşterii.

Semnificaţia utilizării tipurilor ideale, constituite/construite cât mai raţional cu putinţă, este semnificativ determinantă în demersul cercetării ştiinţifice, deoarece: în primul rând, aceste mijloace, instrumente sau ipoteze de lucru sunt indispensabile ştiinţei, prin termenul de comparaţie furnizat la confruntarea lor cu realitatea empirică, haotică şi complexă, vizând contrastul – apropierea sau depărtarea – acestuia faţă de ideal; în al doilea rând, tipurile ideale, în funcţionalitatea lor, subscriu aceeaşi realitate empirică la conceptele – „(...) cât mai comprehensibile şi cât mai univoce cu putinţă (...)”[22] – responsabile de raţionalizarea teoretică, ştiinţifică, a realităţii şi nu în ultimul rând, *idealtip*-urile sunt cele care asigură înţelegerea şi explicaţia fenomenelor culturale reale, printr-o dublu gen de adecvare, atât la nivelul semnificaţiei, proprie interpretării cât şi la nivel cauzal, propriu explicaţiei. Metoda *idealtip*-ului reprezintă astfel o procedură de reflecţie, care – plecând de la descrierea unor situaţii sau cazuri particulare, prin care se facilitează o trecere teoretică la limită – permite reţinerea acelor caracteristici definitorii, tipice, (ajungând la conturarea teoretică a unor cazuri extreme, limită), în raport cu care se pot structura sau ierarhiza diferitele cazuri concret cercetate[23].

În concluzie, obiectivitatea specifică cunoaşterii în ştiinţelor culturii, funcţionând într-un registru metateoretic, este reductibilă la următoarele repere: interesul cercetării trebuie acaparat de configuraţia particular-reală a fenomenelor socio-culturale şi conturat

---

[19] Similaritatea rămâne una de perspectivă, deoarece Weber reuşeşte să nu discrediteze încrederea în ideile spiritului raţionalist modern, cum face pozitivismul (care promova până la extrem mitul modern al cunoaşterii pur obiective, furnizat prin intermediul ştiinţelor naturii, mai ales ştiinţele exacte ale naturii și insistă asupra conservării neutralismului valoric în cercetare, considerând că elita savanţilor este constituită de cercetătorul din perimetrul aceloraşi ştiinţe exacte) şi scientismul (care impune o reprezentare simplificată, liniară a relaţiei filosofie - ştiinţă, înlocuind mitul considerării filosofiei ca regină a ştiinţelor, cu mitul ştiinţei emancipate de filosofie, deoarece ştiinţa poate avansa conform unor scopuri şi criterii proprii, iar neutralitatea axiologică a evaluărilor ştiinţifice, obiective şi certe, se află deasupra interpretărilor filosofice, multiple şi deseori contradictorii).

[20] Martin Hollins, *Introducere în filosofia ştiinţelor sociale*, Bucureşti, Trei, 2001, pp. 63-64.

[21] Modelul validării *ex post* – corespunzător unui demers circular, pozitiv al ştiinţei, evidenţiat în Anexa 1 – are la bază teoria lui K. R. Popper, care promovează idealul naturalist de ştiinţă (ştiinţele naturi şi ştiinţele omului, deşi nu apelează explicativ la legi sau procese dialectice, se referă la realităţii de acelaşi tip, studiate prin metoda unitară a conjecturilor şi infirmărilor); W. von O. Quine, care va susţine rolul activ al minţii în cunoaştere și Th. Kuhn, care consideră progresul sistematic, lin, al raţiunii, o ficţiune tipic iluministă, o simplă „(...) poveste de şcoală” [*Ibidem*, p. 83] și arată că adevărata poveste a ştiinţei trebuie redată prin imaginea luptei paradigmelor.

[22] Max Weber, *Teorie şi metodă în ştiinţele culturii*, 2001, Iaşi, Polirom, 2001, p. 175.

[23] Spre exemplu [Michel Lallement, *Istoria ideilor sociologice. De la origini pînă la Weber* (vol. I), Bucureşti, Antet, 1997, p. 172], caracterul rural prezintă patru caracteristici tipic-ideale, definitorii: densitatea redusă a populaţiei; mediul natural de viaţă; spaţiul locuibil restrâns şi tendinţa generală de fuziune a grupului casnic cu cel de producţie şi consum.

metateoretic de necesitatea cunoaşterii lor calitative, datorată conexiunii complexe, particulare, a acestora; obiectul cercetării în ştiinţele umane are un specific aparte, fiind vorba despre fenomene spirituale care reclamă înţelegerea sau interpretarea lor prealabilă; scopul ştiinţelor sociale este impus de necesitatea cunoaşterii realităţii sociale concrete, posibilă prin desprinderea semnificaţiei culturale a fragmantelor limitate de realitate şi distingerea conexiunilor cauzale pentru evenimentele semnificative cultural. Suplimentar, sarcina cercetării în ştiinţele culturii include etapele: identificării factorilor şi legilor ipotetice, necesare explicării cauzale a grupărilor de evenimente particulare, care constituie fenomenul cultural semnificativ; expunerea şi analiza – sistematică – a factorilor care, istoric specificaţi, structurează natura semnificaţiei culturale a unui eveniment particular; „(...) pătrunderea în trecutul cât mai îndepărtat cu putinţă (...)[24] al grupărilor de evenimente semnificative şi necesitatea înţelegerii unor constelaţii actuale de fenomene semnificative, mai ales pentru viitor.

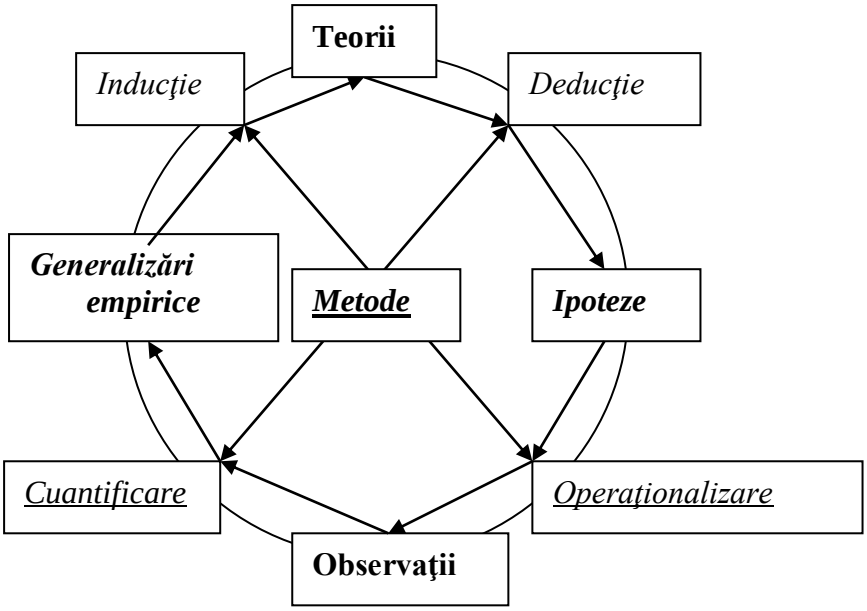

Anexa (1): modelul validării *ex post.*
Adaptare: Martin Hollins, *Introducere în filosofia ştiinţelor sociale*, Bucureşti, Trei, 2001, pp. 63-64.

BIBLIOGRAPHY

Andrei, Petre, *Sociologie generală*, Iaşi, Polirom, 1997
Aron, Raymond, *Introducere în filosofia istoriei*, Bucureşti, Humanitas, 1997
Biriş, Ioan, *Istorie şi cultură*, Cluj-Napoca, Dacia, 1996

[24] Max Weber, *Teorie şi metodă în ştiinţele culturii*, 2001, Iaşi, Polirom, 2001, p. 34.

Boudon, Raymond (coord.), *Tratat de sociologie*, Bucureşti, Humanitas, 1997

Clitan, Gheorghe, *Raţionalitate şi presupoziţie* (teză de doctorat), Universitatea „Babeş-Bolyai" Cluj-Napoca, Facultatea de Istorie-filozofie, Departamentul de Filosofie, 2001

Carnap, Rudolf., *Vechea şi noua logică*, Bucureşti, Paideia, 2001

Gellner, Ernest, *Raţionalitate şi cultură*, Iaşi, Institutul european, 2001

King, Gary, Keohane, Robert, Verba, Sidney, *Fundamentele cercetării sociale,* Iaşi, Polirom, 2000

Hollins, Martin, *Introducere în filosofia ştiinţelor sociale*, Bucureşti, Trei, 2001

Lallement, Michel, *Istoria ideilor sociologice. De la origini pînă la Weber* (vol. I), Bucureşti, Antet, 1997

Mucchielli, Alex, (coord.) *Dicţionar al metodelor calitative în ştiinţele umane şi sociale*, Iaşi, Polirom, 2002

Newton-Smith, William Herbert, *Raţionaliatea ştiinţei*, Bucureşti, Ştiinţifică, 1994

Pârvu, Ioan, *Introducere în epistemologie*, Iaşi, Polirom, 1998

Poledna, Radu, Rotariu, Traian, Roth, Andrei (coord.), *Studii weberiene*, Cluj-Napoca, Clusium, 1995

Popper, Karl Raimund, *Filosofie socială şi filosofia ştiinţei*, Bucureşti, Trei, 2002

Schrag, Calvin Orvile, *Resursele raţionalităţii*, Bucureşti, Ştiinţifică, 1999

Şimandan, Matei, *Teoria cunoaşterii sociale*, Bucureşti, Academiei Române, 2002

Weber, Max, *Teorie şi metodă în ştiinţele culturii*, Iaşi, Polirom, 2001

von Wright, Georg Henrik, *Explicaţie şi înţelegere*, Bucureşti, Humanitas, 1995

https://laviedesidees.fr/IMG/pdf/20140121_weber.pdf

https://core.ac.uk/download/pdf/144579416.pdf

https://www.hnp.terra-hn-editions.org/TEDI/IMG/pdf/essais_science_4_maxweber.pdf

https://papyrus.bib.umontreal.ca/xmlui/handle/1866/13289

https://shs.hal.science/halshs-03021620

THE MOTIVATION - PERFORMANCE RELATIONSHIP

Tatiana Păncescu (Valea)
PhD Student, University of Bucharest

Abstract: The article presents the importance that motivation has for improving employee performance, which leads to increased organizational performance. The intrinsic motivation, extrinsic motivation, the optimal motivation and the conscious and permanent self-control of the employee are presented.

Keywords: motivation, intrinsic motivation, extended motivation, optimal motivation, performance.

În societatea contemporană, o problemă dificilă cu care se confruntă managerii de bibliotecă este motivarea angajaţilor pentru creşterea performanţelor în procesul de muncă. Creşterea performanţelor organizaţionale în bibliotecile publice este condiţionată de nivelul motivaţiei angajaţilor săi.

Într-o perioadă în care bibliotecile publice au devenit tot mai dependente de progresul tehnologic, astfel încât, nu numai organizarea de bibliotecă şi principalele procese de muncă (dezvoltarea colecţiilor, evidenţa, prelucrarea şi comunicarea documentelor de bibliotecă), ci şi varietatea de servicii pe care bibliotecile publice le oferă utilizatorilor, factorul cel mai valoros pentru creşterea performanţelor organizaţionale rămâne nivelul de performanţă umană.

Motivația presupune depunerea unui efort susținut în vederea realizări unor sarcini și pentru îndeplinirea unor obiective. Acest fapt nu înseamnă că persoanele motivate obțin întotdeauna performanțe înalte. Trebuie făcută distincția între motivare și performanță (Burduș 2005, 460).

Motivaţia este dorinţa individului pentru a depune efort în atingerea unui scop sau a unei recompense pentru a diminua tensiunea generată de nevoie. Motivaţia este comportamentul pe care angajaţii îl însușesc pentru a satisface nevoi nesatisfăcute (Marquis şi Huston 1992, 232).

Motivaţia este importantă atât pentru faptul că generează şi stimulează participarea angajaţilor în muncă, cât şi pentru că influenţează performanţele unei organizaţii. Care este relaţia între motivaţie şi performanţă? Se invocă adeseori intensitatea motivaţiei. Scăderea intensităţii motivaţiei (starea de submotivare), diminuează nivelul performanţelor. Ca urmare, ar fi necesar ca intensitatea motivaţiei să crească deoarece între aceasta şi performanţă s-ar constitui un raport de proporţionalitate. Acest raport a fost contrazis de rezultatele cercetărilor. Pentru creşterea nivelului de performanţă s-ar impune ca submotivarea să fie înlocuită cu supramotivarea (Vlăsceanu 1993, 297 - 298).

La începutul secolului XX, Zerkes şi Dodson (apud Vlăsceanu, 1993) au explicat relaţia care există între motivaţie şi performanţă în activitatea unei organizaţii. S-a demonstrat că, prin creşterea intensităţii motivaţiei, performanţa în loc să crească tinde să se diminueze. Efectul disfuncţional al unei intensităţi motivaţionale se explică printr-o creştere a anxietăţii acumulându-se multă energie psihică care conduce la tensiune internă şi la frânarea eforturilor în activitatea pe care trebuie să o depună o persoană pentru a atinge obiectivele individuale. A doua grupă de factori care explică efectul disfuncţional al unei intensităţi motivaţionale prea mari este o «îngustare a câmpului cognitiv» a unui angajat destul de motivat care este centrat numai pe acele aspecte legate de atingerea scopului, ignorând alte informaţii adiacente importante pentru îndeplinirea scopului. În conformitate cu optimul

motivaţional introdus de cei doi autori există o „intensitate optimă a motivaţiei în funcţie de gradul de dificultate a sarcinilor”. Optimul motivaţional nu poate fi determinat numai prin invocarea intensităţii motivaţiei, ci trebuie să se ţină seama de tipurile de motive şi de relaţiile care se stabilesc între acestea în procesul de motivare (298).

Relaţia dintre tipurile de motive şi performanţă are în vedere: motivaţia intrinsecă, motivaţia intrinsecă, autocontrolul conștient și permanent al persoanei şi optimul motivațional.

Motivația intrinsecă este direct legată de nivelul de aspiraţie a unui individ. Aceasta este centrată pe performanţă, vine din interiorul individului determinându-l să obţină performanţe. Pentru a fi intrinsec motivat, angajatul trebuie să preţuiască performanţa şi productivitatea (Marquis şi Huston 1992, 232).

Motivaţia intrinsecă mobilizează individul să îmbunătățească condițiile de muncă pentru a creşte performanțele, asigură rezistența la acțiunea unor factori nefavorizanți, are permanență în timp, nu solicită stimulente pentru a fi întărită, se autogenerează și deține propriile resurse de menținere și întărire. Motivaţia intrinsecă conduce la performanţe mai înalte şi mai stabile decât motivaţiile extrinseci (Vlăsceanu 1993, 298-299).

Motivaţia extrinsecă are proprietatea auto eroziunii, se menține atâta timp cât se întărește, uneori se întâmplă că nici o intervenție din exterior numai menține efectul unui motiv extrinsec, se centrează exclusiv pe interese (299).

Motivaţia extrinsecă este motivația sporită de mediul de lucru sau de recompense ce apar după îndeplinirea sarcinii de lucru. Cu toate că, angajaţii sunt motivaţi diferit este nerealist pentru organizaţie să-şi asume că toţi angajaţii au nivele adecvate de motivare intrinsecă astfel încât să conducă la îndeplinirea obiectivelor organizaţionale. Aşadar, organizația trebuie să ofere un climat care să stimuleze atât impulsurile extrinseci, cât și impulsurile intrinseci (Marquis şi Huston 1992, 232).

Motivația extrinsecă pozitivă este mai eficientă, mai productivă și eficientă uman decât cea extrinsecă negativă. Pe termen scurt, atât motivația extrinsecă pozitivă cât și cea negativă pot conduce la performanță. Datorită limitelor inevitabile de creștere a gratificațiilor și pedepselor și generalizarea exhaustivă a lor, în timp, poate apărea o plafonare a performanței. Motivația extrinsecă pozitivă are o pondere mare în motivarea activității de performanță ce poate lua diferite forme: creșteri ale câștigurilor financiare, facilități sociale și familiale, posibilități de creștere a prestigiului social, a poziției ș.a. Pentru a conduce atât la creşterea performanţelor, cât şi la dezvoltarea potenţialului uman, în varianta optimului motivaţional, motivele extrinseci trebuie combinate. (Vlăsceanu 1993, 299-300).

Faptul că motivaţia este atât de complexă, managerul se confruntă cu provocări mari în identificarea motivatorilor individuali şi colectivi. Există o mare variaţie în motivaţia individuală şi de grup chiar şi în medii asemănătoare sau aproape identice (Marquis şi Huston 1992, 234).

Autocontrolul conștient și permanent al persoanei joacă un rol major în producerea și menținerea unei stări optime a motivației. Astfel acesta contribuie la creșterea performanțelor și la o dezvoltare socio-umană continuă. Cu cât persoana dispune de capacitatea de a institui și a ține sub control propria motivație, asociată obiectivelor organizației, cu atât este probabil să crească performanțele productive și umane (Vlăsceanu 1993, 300).

Referitor la relaţia motivație-performanță, este limpede că motivaţia influenţează şi determină performanţa. În relaţia dintre motivație și performanță pot să apară fenomene de supramotivare sau submotivare ce au efecte negative în planul performanţei. Prin urmare, trebuie să analizăm care este nivelul critic al motivaţiei, de la care performanţele încep să se diminueze (Lefter et al 2012, 133).

Optimul motivațional implică o dimensiune personală și una grupală. Motivația este în primul rând individuală, dar are drept rezultat efectul contextelor sociale de muncă. Dacă

într-o echipă numărul persoanelor slab motivate este mai mare, atunci starea motivațională a acestora tinde să regreseze, afectând negativ performanțele întregului grup. (Vlăsceanu 1993, 301).

Conform specialiștilor în management Viorel Lefter, Alexandrina Deaconu şi Aurel Manolescu, în anul 1981, Bellanger oferă o abordare modernă a optimului motivaţional și se bazează pe denumitul «triunghi al motivației» cu cei trei poli ai săi (Lefter et al 2012, 133-134).

«Triungiul de aur» al motivaţiei se prezintă în figura 1.

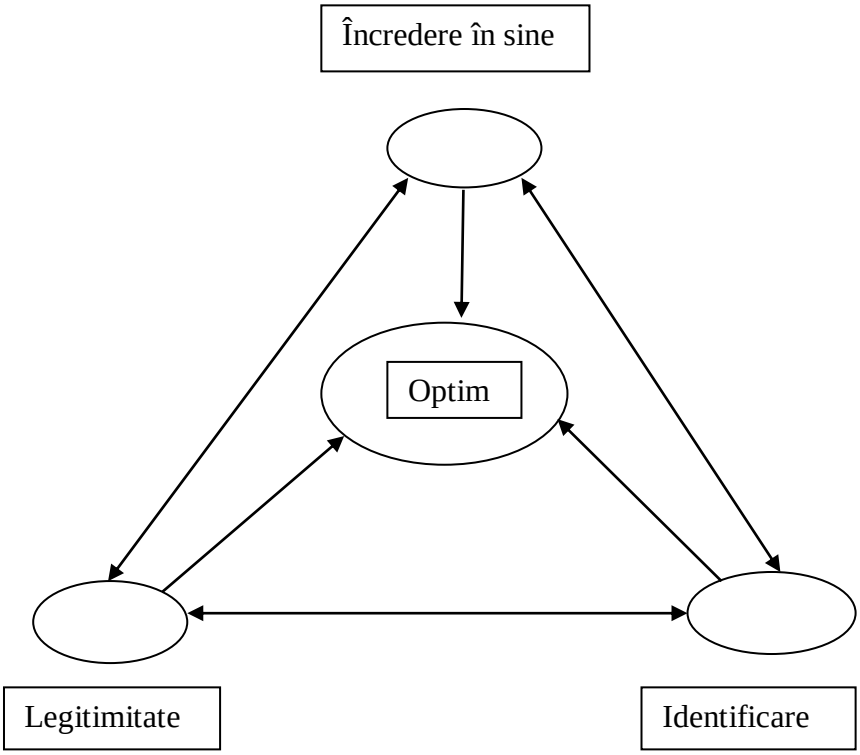

Fig. 1. «Triungiul de aur» al motivaţiei. Sursa: Lefter et al 2012, 134

Se menţionează că atunci când cei trei poli se întâlnesc și se echilibrează, se poate spune că există optim motivațional. Când imaginea de sine a angajatului, feedback-ul pozitiv primit de la alte persoane, atenția care i se acordă sau probabilitatea de a se recunoaște într-o valoare ce se potrivește imaginarului său, sunt afectate, motivația se dezechilibrează și este influențată și performanța individului la locul de muncă (134).

Potrivit lui Eugen Burduș performanța este «gradul de participare a unui membru al organizației la realizarea obiectivelor acesteia» (Burduş 2005, 460).

Conform lui Mihai Petru Craiovan performanţa poate definită ca ,,măsura în care un membru al unei organizaţii contribuie la realizarea obiectivelor organizaţiei" (Craiovan 2006, 65).

Așadar, performanța reprezintă măsura în care un angajat al unei organizații contribuie la atingerea obiectivelor organizației.

În principal, performanța angajaților reflectă nivelul acestora de satisfacție sau de nemulțumire în muncă. De asemenea, un angajat mulțumit tinde să fie mai atașat de organizație. Factorul primordial care afectează deciziile unui angajat cu privire la muncă este

climatul organizațional. Acest climat oglindeşte o serie de componente care interacționează: încredere, respect, recunoaștere și stabilitate organizațională (Evans şi Greenwell 2020, 217).

Bibliotecile publice, ca de altfel toate organizaţiile nonprofit, se confruntă cu unele provocări speciale privind recrutarea şi selecţia specialiştilor acestea se fac anevoios din cauză că recompensele pentru performanţa în muncă sunt limitate.

Specialiştii consideră că un nivel înalt de motivare, deci o creştere a satisfacției în muncă, va conduce obligatoriu la performanță. Practica a demonstrat că, mulți angajați care sunt foarte motivați și lucrează perseverent mult timp, nu au rezultatele scontate, deci nu sunt neapărat performanți. O altă categorie de specialiști în domeniu consideră că, dimpotrivă, performanța determină satisfacția în muncă, mai ales atunci când performanța este urmată și de recompensele aferente. În cazul în care recompensele nu sunt corect legate de performanță este posibil ca aceasta să nu determine o satisfacție în muncă, deci să nu fie un suport pentru motivarea angajaților (Burduş 2005, 460).

În ceea ce priveşte asigurarea satisfacţiei în muncă a angajaţilor se pot îngloba creşteri salariale, un sistem echitabil de remunerare, oportunităţi de promovare, participarea angajaţilor în luarea deciziilor, sarcini de lucru interesante şi diverse, asigurarea unui grad acceptabil de interacţiune socială în mediul de lucru, un management axat pe nevoile, dorinţele angajaţilor şi putere de control asupra ritmului de lucru şi a metodelor utilizate în îndeplinirea sarcinilor de lucru. Gradul de satisfacţie al angajaţilor depinde în foarte mare măsură de nevoile şi aşteptările lor şi de climatul organizaţional (Armstrong 2003, 148).

Cu cât gradul de participare al unui angajat la realizarea obiectivelor unei organizații este mai ridicat, se consideră că va indica o performanță mai mare, și invers. Dacă nivelul rezultatelor obținute de către un angajat se înscrie în așteptările unui organizației, reprezentate de obiectivele stabilite, el poate fi apreciat ca performanță (Burduş 2005, 460-461).

Motivarea personalului are un rol central în obţinerea de performanţe în organizaţii. Performanţa individuală a angajatului depinde de motivaţia acesteia, de competenţa profesională, de rolul pe care acesta îl are în organizaţie, de imaginea pe care o are despre locul său de muncă.

Relația între intensitatea muncii și nivelul performanței este dependentă de complexitatea activității desfășurate. Astfel, în cazul sarcinilor repetitive, rutiniere, în timp ce crește intensitatea muncii crește și nivelul performanței, iar în cazul sarcinilor complexe intensitatea muncii se asociază cu creșterea performanței până la un moment, după care aceasta din urmă se diminuează (Omer 2006, 67).

Angajaţii care sunt mulţumiţi de locul de muncă sunt mai motivaţi, iar angajaţii motivaţi sunt mai performanţi ceea ce duce la creşterea performanţelor. Prin urmare, satisfacţia în muncă afectează performanţa (Lussier 2012, 402).

Într-o organizație performanța ce poate fi obținută de către un angajat este influențată de mai mulți factori: nivelul aptitudinilor, nivelul abilităților, înțelegerea sarcinii. Chiar dacă un individ este bine motivat acesta poate să nu înregistreze o performanță înaltă, cu toate că depune un efort continuu, îndreptat înspre realizarea unor obiective organizaționale deoarece nu dispune de aptitudinile și abilitățile indispensabile, din care cauză efortul va fi cheltuit ineficient (Burduș 2005, 461).

Factorii care contribuie la performanţa individuală în cadrul organizaţiilor se prezentă în figura 2.

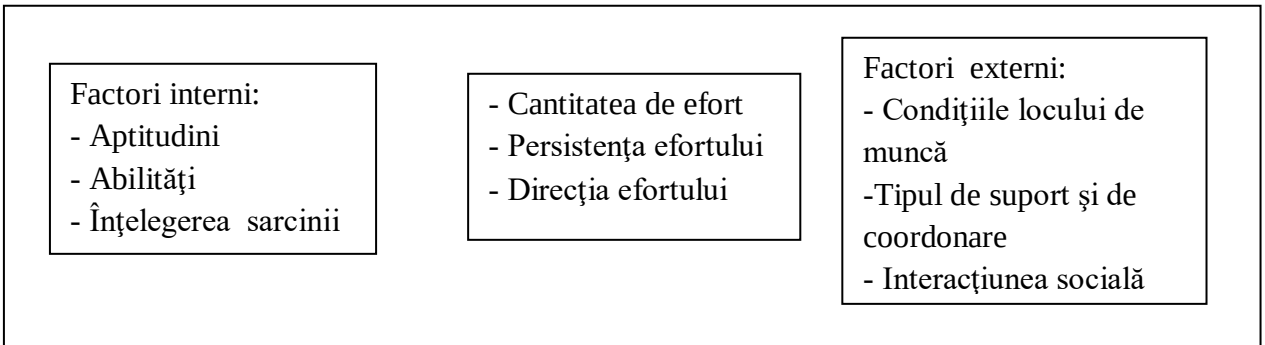

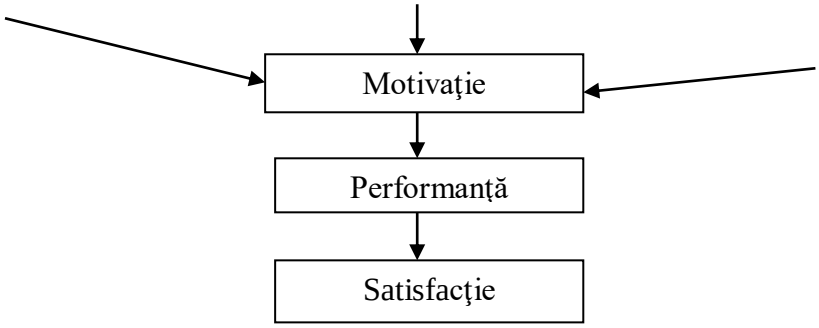

Fig.2. Factorii care contribuie la performanţa individuală în cadrul organizaţiilor. Sursa: Craiovan 2006, 65.

În general, un angajat motivat va încerca mai mult decât unul nemotivat să obțină un randament ridicat în muncă. Când performanţa nu este optimă, trebuie determinat ce factor de performanţă trebuie îmbunătăţit (Lussier 2012, 403).

Din cauza unei neînțelegeri corecte a sarcinii de realizat, un angajat bine motivat poate să obțină performanțe mai slabe, în timp ce unul mai slab motivat, care va depune un efort mai mic, poate obține performanțe înalte deoarece acel efort redus este consumat numai pentru realizarea obiectivelor sau are o noroc (Burduș 2005, 461).

Aprecierea performanței este un instrument necesar de stimulare a dezvoltării angajatului: îi consolidează încrederea în forțele proprii, intensifică motivarea prin creșteri de salarii și prin premii, posibilități de promovare, îi crește ambiția de dezvoltare profesională (Enache 2008, 155).

Angajații trebuie să fie clari cu privire la ceea ce este considerat un nivel acceptabil de performanță și modul în care munca pe care o fac contribuie la munca echipei și la succesul organizației acestora (Pratchett şi Young 2016, 50).

Performanța scăzută a angajaților poate fi cauzată din neatenție de motivare din partea managerilor. Atitudinile managerilor față de așteptările și modul în care sunt tratați angajații determină în mare măsură performanța acestora (Lussier 2012, 402).

Evaluarea performanțelor este un proces de management performant, în care managerul efectuează permanent o supraveghere a performanțelor personalului și oferă un feedback (Feraru şi Ciucescu 2010, 940).

Obiectivul principal al aprecierii muncii angajaților este de a stabili cât de bine acesta își îndeplinește sarcinile de lucru ce-i revin și de a-l ajuta să afle cât de bine muncesc, astfel încât dacă este necesar să-și îmbunătățească stilul de muncă (Regneală şi Enache 2017, 121).

În bibliotecile publice, performanţele sunt reflectate în indicatorii de performanţă specifici, ţin de eficienţa muncii şi profesionalismul furnizorilor de servicii de bibliotecă, de performanţele individuale ale acestora.

De regulă, evaluarea este un eveniment anual, deși unele organizații o pot efectua mai des. De obicei evaluarea se finalizează cu ambele părți (manager, respectiv angajat) care stabilesc obiectivele personale pentru viitor care sunt legate de obiectivele organizației. Întâlnirea de evaluare trebuie să-i ofere angajatului un spațiu pentru așsi identifica nevoile personale de formare și pentru așsi evidenția planurile pentru anul viitor. De asemenea, evaluarea performanței ne oferă un spațiu pentru a oferi feedback angajaților cu privire la performanță chiar dacă acesta nu este pozitiv (Pratchett şi Young 2016, 57-58).

Managerii ar trebui să evidențieze în același timp și aspectele negative ale performanței personalului, iar pe de altă parte șă acorde sprijin prin consiliere a personalului,

precizând care sunt posibilele căi de îmbunătățire. Evaluarea performanțelor personalului poate duce la depistarea punctelor slabe dar în același timp a potențialului și a solicitărilor de pregătire profesională. Procesul de evaluare poate fi utilizat și de organizație. Aceasta poate avea o evaluare a calității personalului său și a capacității acestuia de a obține performanțele dorite (Feraru şi Ciucescu 2010, 943).

În prezent, evaluarea performanței, în bibliotecile publice, este impusă de ritmul rapid al schimbărilor care implică multiple dificultăți: volumul mare de noi documente de bibliotecă; stocarea de informație netipărită (audio, vidio, multimedia); utilizatorii solicită mai mult de la serviciile de informare (Enache 2008, 140).

Evaluarea performanțelor este considerată una din funcţiile principale ale procesului managerial. În cazul bibliotecilor publice performanța este relația dintre resursele care intră în bibliotecă și ceea ce biblioteca realizează utilizând aceste resurse (Regneală şi Enache 2017, 118).

În bibliotecile publice, evaluarea personalului reprezintă un proces de management care influenţează eficienţa muncii angajaţilor. Procesul de evaluare a performanţelor individuale se realizează în trei etape: completarea fişei de evaluare de către şeful direct, interviul şi contrasemnarea fişei de evaluare. Există prevederi legale care precizează criteriile pe baza cărora este evaluată activitatea personalului. Criteriile de evaluare sunt stabilite în fişele de evaluare a performanţelor profesionale individuale. În acest sens, la nivelul bibliotecilor publice sunt întocmite proceduri operaţionale privind evaluarea individuală a personalului.

Gestionarea performanței ar trebui să fie o parte de zi cu zi a rolului managerului care să asigure că problemele sunt rezolvate înainte ca acestea să devină problematice. Managementul performanței se referă la crearea unui mediu în care angajații se simt motivați să-și facă munca bine și își doresc să se dezvolte permanent. Acesta este un proces bidirecțional care permite angajatului să comenteze despre cum se dezvoltă rolul său și despre activitatea pe care o desfășoară (Pratchett şi Young 2016, 51).

Concluzii

În această lucrare s-a abordat importanţa corelaţiei specifice care există între motivaţie şi performanţă în organizaţii.

De asemenea, dorim a se menționa faptul ca la nivelul bibliotecilor publice un rol important îl ocupă cooperarea la nivel instituţional, precum şi comunicarea şi colaborarea la nivel individual, chiar dacă unele acţiuni sunt deficitare la nivelul multor instituții românești.

De multe ori atunci când se dorește stabilirea unor obiective instituţionale noi, se presupune de cele mai multe ori acțiuni cu o doză de risc. Asumarea unor asemenea acţiuni sunt strict necesare pentru a face faţă schimbărilor şi realizarea cu succes a scopului propus. Sigur că, succesul poate fi uneori înlocuit de eşec. Acest lucru trebuie privit cu ochi realişti, analizat şi criticat constructiv, astfel încât să nu ducă la demotivare, ci la ambiţie, mai multă chibzuinţă şi perseverenţă.

Un avantaj pentru bibliotecile publice este faptul că utilizatorii au nivel ridicat de respect şi încredere în personalul de specialitate, în serviciile şi facilităţile oferite şi performanţa acestora. Drept urmare, managerii de bibliotecii publice creează un climat de lucru pozitiv ce duce la satisfacţie în muncă care implică motivarea şi obţinerea de performanţe individuale ridicate.

BIBLIOGRAPHY

Armstrong, Michael. *Managementul resurselor umane. Manual de practică*. Bucureşti: Editura Codecs, 2001.

Burduş, Eugen. *Tratat de management*. Bucureşti: Editura Economică, 2005.

Craiovan, Mihai, Petru. *Introducere în psihologia resurselor umane*. Bucureşti: Editura Universitară, 2006.

Enache, Ionel, *Managementul structurilor infodocumentare.* Bucureşti: Editura Universităţii, 2008.

Evans, G. Edward, Greenwell, Stacey. *Management basics for information professionals*, 4th edition. London: Facet Publishing, 2020.

Feraru, Andreea, Ciucescu, Nicoleta. *Aspecte teoretice și metodologice ale evaluării performanțelor profesionale.* În: Analele Universității din Oradea, Științe Economice – TOM XIX, Nr.2, TOM XIX, Nr.2, p. 939-944, 2010.

Lefter, Viorel, Deaconu, Alecxandrina, Manolescu, Aurel (coord). *Managementul resurselor umane.* Bucureşti: Editura Pro Universitaria, 2012.

Lussier. N. Robert. *Management fundamentals*, 5th edition. UK: Cengage Learning, 2008.

Marquis, L. Bessie, Huston, J. Carol. *Leadership roles and management functions in nursing*. *Theory and application*. Philadelphia: J.B. Lippincott Company, 1992.

Omer, Ioana. *Psihologia muncii*. Bucureşti: Editura Fundaţiei România de mâine, 2006.

Prachett, Tracez, Young, Gil. *Practical tips for developing your staff*. London: Facet Publishing, 2016.

Regneală, Mircea, Enache, Ionel (coord).*Tratat de biblioteconomie. Vol. 3* Bucureşti: Editura ABR, 2017.

Vlăsceanu, Mihaela, *Psihologia organizaţiilor şi conducerii.* Bucureşti: Editura: Paideia, 1993.

EXPRESS YOURSELF, DON'T REPRESS YOURSELF!

Dan Mihalcea
PhD Student, „Babeș-Bolyai" University of Cluj-Napoca

Abstract: Courage in art is an essential condition to be able to express yourself as you feel. Contemporary nonconformist creators are the ones who have excelled.

Keywords: Casanova, Lanthimos, Warhol, Coubert, Trier

Eduardo Casanova, prin mutilarea fizică a personajelor, aduce în discuție relația dintre bărbați și femei în filmul *Piei*, 2017, un film straniu despre sexualitate dusă într-o direcție puțin anticipată, despre sex între persoane diforme care au dreptul la plăcere și la procreație. La fel ca la Trier, corpul este devaloriazat suficient. În *Imperiul Comunicării* Aurel Codoban explică: „odată cu ideea corpului ca limbaj, alături de ochi și ureche se impune în comunicare un nou simț, care, la propriu și la figurat, este mult mai aproape de corp, pielea. […] Corpul este eul-piele […] eul poate fi considerat ca o proiecție mentală a suprafeței corpului, a pielii."[1] *Piei* este un joc al culorilor roz și mov care contrastează puternic cu personajele. Și aici este un mesaj care ne spune că în profunzime problemele sunt acute și necesită o atenție reală asupra corpului care este supus reconstrucțiilor potrivit cerințelor societății prin rinoplastie, implanturi, liftinguri, tatuaje, creșterea sensibilității punctului G prin injecarea cu acid hialuronic, clitoroplastia, alungirea penisului, întinerire vulvară, mărirea feselor. Inversiunea lui Casanova este contrară efectelor de îmbunătățire estetică. Ana este o femeie cu gușa într-o parte, Ernesto, om normal, este soțul ei și îi plac femeile diforme. Fata cu gură în formă de anus și anus în formă de buze își duce viața acasă într-un decor mov. Ea este violată în gura de jos, dar pare resemnată, nu se revoltă prea tare. Prostituata Laura este o tânără care nu are ochi dar este preocupată excesiv de modul cum arată și de bijuterii. Personajele sunt foarte bine ancorate în realitatea vieții. Asistenta socială, o femeie în vârstă, dezbrăcată, spune că sunt oameni care se nasc ca să sufere. „Lumea este oribilă. Ființa umană este oribilă, dar noi nu putem fugi de asta pentru că noi suntem oroarea. Trebuie să acceptați asta. Este ca un destin implacabil. O soartă nefericită pe care unii oameni trebuie să o trăiască". Acesta este mesajul filmului. Un alt mesaj de reținut este cel al bărbatului care îi dăruiește Laurei două diamante: „În lume există oameni pe care este mai bine să nu îi vezi". Personajele desfigurate încearcă să trăiască normal într-o societate repulsivă din prezentul nostru. Rozul este dominant: decorul, recuzita, lămpile, rochia fetei oarbe, unghiile, telefonul, fotoliile, tapetul, dușul, ecranul telefonului, albumele de fotografii, puful pantofilor, cabinetul ginecologului, casa, gardul. Rozul se decupează în diferite planuri, creează perspectiva de câmp așa cum Almodovar prin roșu, în roșu, în roșu, reușește să creeze adâncime în cadru. Trebuie să aduc în discuție și lipsa racordurilor care este foarte evidentă în câteva locuri care dezvăluie o lipsă de rigoare în ceea ce privește montajul la Casanova. Dar astfel de lucruri se întâmplă și la regizori de talia lui Coppola în filmul *Nașul I*, 1972, când Michael Corleone este la restaurant cu Kay, cea care avea să îi devină soție mai târziu. În *Australia*, 2008, regizor Baz Luhrmann, în momentul în care bunica îl vopsește pe obrazul drept pe Nullah există 3 cadre succesive care nuau racorduri. În *Ispita* , 2004, regizor Mike Nichols, există o lipsă de racord, scriitorul aflat în dreptul ușii în cabinetul dermatologului este întors de câteva ori la dreapta și apoi către stânga în momentul în care

[1] Aurel Codoban, *Imperiul comunicării*, Editura Idea & Print Design, Cluj-Napoca, 2011, pagina 14.

iese. Dar, sigur, ne place ce spune Alice despre fotografie: personajele sunt triste iar fotografiile fac lumea să pară frumosă ceea ce face ca vernisajul să fie o minciună și toată lumea iubește minciuna. Minciuna este cea mai mare distracție a fetelor când nu își scot hainele, conchide Alice. Replica face referire la faptul că niciodată nu știi ce se află dedesubt.

Piei este un film despre o sexualitate înfiorătoare cu umor negru care vorbește chiar despre piele, dar pielea este aici mai mult decât suprafața receptorie care protejează corpul de leziuni mecanice și de afecțiuni ale microorganismelor din exterior. Un personaj al lui Mann din *Muntele vrăjit* spune: „Pielea este creierul dumitale exterior, înțelegi, și din punct de vedere ontogenetic ea are absolut aceeași origine ca și aparatul pretinselor dumitale organe superioare, de acolo, de sus, din craniul dumitale."[2] *Piei* este teratologic la fel ca *Natura Strange*, 2018, regizat de Jim Ojala, care a fost numit ecothriller pentru mutațiile vieții sălbatice și ce ar putea să se întâmple atunci când rațiunea doarme ca în *Capriciile* și *Nebuniile*, delirantele lucrări ale lui Francisco Goya prin care transmitea calitățile interioare și preocupările personajelor portretizate, care au devenit semnul distinctiv al operei sale prin care ne invită să reflectăm asupra oamenilor vicioși.

Expresiile artistice au evoluat de-a lungul timpului în mod spectatular. Maniera în artă de cultiva idealurile de frumusețe nu reprezintă întotdeauna forme de manifestare artistică ale artiștilor care sunt într-o continuă căutare de semne și semnificații. Aurel Codoban aduce în discuție schimbarea viziunii asupra corpului uman: „Spre exemplu, sec. XIX, sec. XX au excelat cumva în continuarea idealului de corp renascentist și au ezitat să prezinte oameni care aveau diferite handicapuri. Lucrurile s-au schimbat. Există o tendință de sfârșit de sec XX și început de sec XXI de a prezenta corpuri care sunt, într-un fel sau altul, din punctul de vedere al vechiului ideal de frumusețe, oarecum monstruoase, corpuri care au tot felul de proteze. Numai că, aceste proteze devin un factor de amplificare și un supliment, o extensie a corpului uman."[3]

Viziunea estetică a lui Piero Manzoni care în 1961 a creat 90 de cutii de conserve care conțin 30 de grame de excremente proprii numind această creație *Merde d'artiste*, a stârnit interesul și după 40 de ani, 4 dintre aceste cutii s-au vândut la licitație pentru suma de 400 de mii de euro punând sub semnul întrebării limitele obiectului de artă și a evidențiat, în fapt, comercializarea personalității artiștilor, prin mistificarea gestului artistic, prin ironia faptului că lumea credulă a artei ar cumpăra orice este semnat de un artist consacrat.

Andy Warhol s-a bucurat de notorietate după ce a expus în 1962 la Los Angeles 32 de picturi cu *Cutii de conservă Campbell's*, fiecare înfățișând o cutie cu alt gust. A pictat sticle de coca-cola și a realizat replici din lemn ale unor cutii de săpun. În mediile artistice s-a discutat că aceste lucrări și neimplicarea emoțională în lucrările sale l-au definit pe Warhol ca artist și că l-au plasat în fruntea mișcării pop art definind astfel și obsesia dominantă a curentului artistic față de producția de masă și cultura de consum.

Spiritul artistic nonconformist și deranjant al lui Damien Hirst, considerat unul dintre cei mai bogați artiști contemporani, se distinge în câteva dintre lucrările sale având în atenție noi forme de exprimarea artistică. *O mie de ani*, 1990, este un fel de laborator de bioloigie care ne arată ciclul vieții, o lucrare bazată pe experiment. O vacă moartă, o muscă și un aparat care eloctrocutează musca sunt puse într-o vitrină dreptunghiulară de 4 metri lungime și 2 metri lățime. Viața și moartea, legate indisolubil, reprezintă subiectul acestei lucrări care ne amintește de Duchamp și de ready-made, operă de artă realizată din obiecte deja existente. Potrivit acestei tendințe, alegerea obiectului este în sine un act creativ, iar anularea funcției inițiale, funcției utile, îl aduce în zona artistică. Nașterea și descompunerea devin instrumente ale creației lui Hirst care își provoacă publicul cu fiecare expoziție. Animalele moarte sunt

[2] Thomas Mann, *Muntele vrăjit*, partea I, editura Rao 2013, pagina 430.
[3] Marius Avram, *Pământul omului vrăjit*, https://www.revistasinteza.ro/pamantul-omului-vrajit, Sinteza, 2016. Link accesat în 3.03.2024.

conservate, alteori disecate. Un rechin-tigru cu gura deschisă este murat în formaldehidă și expus într-o cutie din sticlă cu titlul *Imposibilitatea fizică a morții în mintea cuiva care trăiește* în 1991. Will Gompertz scrie că „Tabloidele l-au atacat în haită, The Sun împroșcând cu titlul zeflemitor: 50.000 de lire sterline pentru un pește fără cartofi."[4] Ulterior lucrarea a fost vândută cu suma de 8 milioane de dolari potrivit *The New York Times*.

Diana Drăgotescu scrie că *The New York Times* a încercat în 2007 să explice publicului creația lui Hirst și citează: „în conformitate cu titlul piesei, rechinul inspiră viață și moarte în același timp, întruchipate într-un fel pe care nu ai cum să-l înțelegi până ce nu-l vezi suspendat și tăcut în acvariu".[5]

Decorul în care se află la vedere „personajele" lui Hirst ne amintesc de casele și grădinile lui Trier delimitate permimetral cu dungi albe în *Dogvlille* și *Manderlay*, respectând unele proporții. Decorul și recuzita sunt aici despuiate de orice ar putea să pară real cu un argument bine ales de Trier și adus în discuție de Demetrios Matheou în articolul *Lars von Trier: Fără decoruri sau recuzită, dar o punem pe Nicole în lanțuri*: „Atunci, uită-te la propria ta viață. Este monotonă și deprimantă? Da? Atunci bucură-te de confortul familiarului".[6]

Gustave Courbet cunoscut ca artist dur, intransigent, aspru criticat de academiști pentru că nu respecta proporțiile și că înfățișa aspecte din viața banală a săracilor din Franța, a continuat să lucreze. *L'Origin du monde,* 1866, este una dintre cele mai cunoscute opere din istoria artei pe care artistul a lucrat-o cu îndrăzneală și francheț la comandă pentru un diplomat turc în ulei pe pânză pentru a completa colecția cu imagini erotice a acestuia. Celebră pentru conținutul sexual explicit prin redarea unui tors de femeie cu picioarele desfăcute (pubisul, vulva și un singur sân), lucrarea a fost expusă cu mare grijă la început în grupuri restrânse. Părul pubian și fanta vulvară pe care academismul se străduise să le excludă din genul nud, sunt reprezentate cu exactitate. În 1955 lucrarea a fost vândută la licitație pentru suma de 1,5 milioane de franci, aproximativ 4.300 de dolari la acea vreme. Unele publicații au catalogat-o ca fiind pornografică, altele au eliberat-o de statutul dimensiunii obscene. În acest moment, datorită legii pornografiei din Franța, această lucrare provoacă scandal și în prezent, reproducerile fiind cenzurate. În 2011 o fotografie a acestei lucrări a fost publicată de un profesor francez pe Facebook iar contul acestuia a fost dezactivat fără preaviz în baza unei clauze stabilite de acest site dar fără a preciza motivele acestei acțiuni. În urma unor procese în care avocații au susținut că trebuie făcută diferența între operă de artă și pornografie, Facebook a revenit asupra deciziei și a stabilit că *L'Origin du monde* este un tablou care își poate găsi locul pe site-ul de socializare. În urma acestui caz, Facebook a decis în 2015 să autorizeze fotografii cu picturi, sculpturi și alte opere de artă cu nuduri. Un tribunal francez a interzis *Antichrist*, filmul lui Trier, în urma solicitării grupului tradiționalist Promouvoir cu intenția ca tinerii sub 18 ani să nu îl poată vedea. Nancy Tartaglione a publicat în *Deadline*: „Drama lui Lars von Trier din 2009, care a câștigat premiul pentru cea mai bună actriță pentru Charlotte Gainsbourg la Cannes, a fost interzis de Tribunalul Administrativ din Paris. Curtea a citat „scene de mare violență" și „sex nesimulat" [...] conform mai multor rapoarte."[7] Din cauza comentariilor naziste într-o conferință de presă

---

[4] Will Gompertz, *O istorie a artei moderne*, editura Polirom, 2014, pagina 335.

[5] Diana Drăgotescu, *Damien Hirst, artistul care își provoacă publicul să se gândească la viață și moarte*, https://www.euronews.ro/articole/damien-hirst-este-artistul-care-isi-provoaca-audienta-sa-se-gandesca-la-viata-si, Euro News România, 2022. Link accesat în 28.02.2024.

[6] ***Demetrios Matheou,* Lars von Trier: No sets or props, but we do get Nicole in chains,** *https://www.independent.co.uk/arts-entertainment/films/features/lars-von-trier-no-sets-or-props-but-we-do-get-nicole-in-chains-67114.html***, The Independent, 2004. Link accesat în 28.02.2024.**

[7] ***Nancy Tartaglione, Lars Von Trier's 'Antichrist' Latest Film Banned By French Court Amid Ratings Furor,*** *https://deadline.com/2016/02/antichrist-lars-von-triers-banned-france-promouvoir-gaspar-noe-film-ratings-1201696325/***, Deadline, 2016. Link accesat în 27.02.2024.**

pentru promovarea filmului *Melancholia* când a declarat că îl simpatizează pe Hitler exprimându-și totodată tristețea că nu s-a născut evreu, Trier a fost interzis la Cannes în 2011, dar filmul a rămas în concurs. *Idioții*, 1998, un alt film al lui Trier, a fost interzis în Irlanda. Fiachra Gibbons a comentat despre *Idioții* că „Unii critici și grupuri de persoane cu dizabilități au găsit subiectul lipsit de gust, deși alții l-au văzut ca pe o satira asupra moravurilor clasei de mijloc."[8] În Marea Britanie filmul a fost prezentat necenzurat cu recomandare pentru 18 ani. „Idioții este o critică materialistă remarcabilă și provocatoare a culturii moderne în sine, dar semnificația ei este semnificativ complicată de poziționarea sa față de producția de altfel celebrată a mișcării Dogma 95. […] Forma și conținutul fără sens în Idioții sunt împletite în moduri deosebit de unice și revoluționare, permițând filmului să critice filmul contemporan și cultura contemporană."[9] a scris Tim Walters în *Gale Academic Onefile*. Trier este interesat de modul cum bărbații controlează femeile. Noțiunea de corporalitate este bine prezentată în filmele sale fie că este vorba despre muzical, de groază sau de moralitate. Îi place să șocheze spectatorul cu imagini dure la nivel vizual prin mutilări genitale, prin biciuire, prin scene explicite de sex în trei. Trier tratează corpul uman în așa manieră încât îl devalorizează. Nu distribuie o actriță cu trup perfect. Charlotte Gainsbourg a jucat în *Antichrist* și *Nymphomaniac* la vârsta de 31 și 42 de ani. Trier nu a căutat un ideal de frumusețe pentru aceste personaje. În contrast cu alte actrițe cu care Trier a lucrat, Gainsbourg îl prețuiește: „Mereu am crezut că, nefiind o frumusețe atât de evidentă, îmi va fi ușor să îmbătrânesc. [...] Îl iubesc. Este un regizor minunat și o ființă umană care conține o mulțime de mistere pentru mine. Îmi place că este așa. Procesul de a lucra împreună este foarte natural și ușor. Apoi, felul în care vrea el să fii pentru a intra în caracter, este intens. Asta te costă. Dar în sensul bun."[10]

O devalorizare a corpului o explică și Lanthimos la nivel psihologic în *Homarul* și la nivel fizic în *Canin* și în *Sărmane creaturi*, 2003, despre care A. J. Glodmann scrie în The New York Times că „filmul ciudat a fost mai întâi un roman ciudat"[11]. În London Review of Books romanul a fost descris ca fiind „magnific de vioi, amuzant și inteligent". Filmul este o comedie suprarealistă cu nuanțe întunecate, „un film despre un „Frankenstein" neobișnuit"[12], cum îl numește Sebastian Jucan în *HotNews*, un „Teribilism îndulcit de entertainment"[13], sintagmă aleasă de Ionuț Mareș în *Films in Frame*. Ca să poată să fie rulat în Marea Britanie

---

[8] Fiachra Gibbons, *Lars von Trier film banned in Ireland*, https://www.theguardian.com/film/1999/oct/26/uk.news, The Guardian, 1999. Link accesat în 27.02.2024.

[9] Tim Walters, *Reconsidering The Idiots: Dogme95, Lars von Trier, and the cinema of subversion?*, https://go.gale.com/ps/i.do?id=GALE%7CA114049448&sid=googleScholar&v=2.1&it=r&linkaccess=abs&issn=01491830&p=AONE&sw=w&userGroupName=anon%7E4c77cbc4&aty=open-web-entry, Gale Academic Onefile, 2004. Link accesat în 27.02.2024.

[10] Jada Yuan, I don't smoke enymore. Just don't eat, https://www.vulture.com/2017/10/charlotte-gainsbourg-interview-ghosts-of-ismael.html?origSession=D240227MvS50aqxIrzohWhGj0jMK0U0vuyBgmuGU9s1Td8Bf2Y%3D&_gl=1*jnovzq*_ga*MTkzMTU5MTM5MC4xNzA5MDUxMDY5*_ga_DNE38RK1HX*MTcwOTA1MTA2OC4xLjEuMTcwOTA1MTM0NS42LjAuMA..#_ga=2.18961336.1871535555.1709051070-1931591390.1709051069, 2017. Link accesat în 27.02.2024.

[11] A. J. Glodmann, *„Poor Things", the Weird Movie, Was a Weird Novel First*, https://www-nytimes-com.translate.goog/2024/02/21/books/review/poor-things-alasdair-gray-novel.html?_x_tr_sl=en&_x_tr_tl=ro&_x_tr_hl=ro&_x_tr_pto=sc, The New York Times, 2024. Link accesat în 27.02.2024.

[12] ***Sebastian Jucan, Despre ce este „Poor Things", filmul care i-a dat pe spate pe critici și i-a adus actriței Emma Stone al doilea său Glob de Aur,*** *https://www.hotnews.ro/stiri-film-26806583-despre-este-poor-things-filmul-care-dat-spate-critici-adus-actritei-emma-stone-doilea-sau-glob-aur.htm****, HotNews, 2024. Link accesat în 27.02.2024.***

[13] Ionuț Mareș, *„Poor Things" Teribilism îndulcit de entertainment*, https://www.filmsinframe.com/ro/critica/poor-things-teribilism-indulcit-de-entertainment/, Films in Frame, 2023. Link accesat în 27.02.2024.

ar trebui ca scena controversată explicită de sex să fie reeditată pentru a se potrivi cu legea britanică din 1978 privind protecția copiilor. La Festivalul de Film de la Veneția, Lanthimos a declarat că „trebuie să fim încrezători ca personajul, să nu ne fie rușine". Personajul, tânăra Bella Baxter, readusă la viață după ce s-a sinucis de omul de știință Godwin Baxter, trăiește o poveste dramatică care implică mult sex într-un bordel din Paris. Ea se maturizează și se descoperă într-o într-o lume bizară a Europei. Acțiunea romanului scris de Alasdair Gray, se desfășoară în orașul britanic Glasgow. Lanthimos alege Londra și alte câteva locuri din Europa. „Lanthimos a ales să se concentreze pe aspectele universale ale romanului. Unul dintre aceastea este sexul. […] Făcând un film ciudat și frumos, Lanthimos a creat un omagiu potrivit uneia dintre cele mai mari minți creative ale Scoției. [...] Decizia de a scoate Glasgow din această adaptare doare pentru că rareori vedem Glasgow reprezentată pozitiv (sau chiar interesant!) în TV și film. [...] Nu este vina Hollywood-ului. Este a Scoției. Este a orașului Glasgow. Este a noastră."[14], scrie Gavin Lundy în The National din Scoția. Dialogul ne descoperă că Bella evoluează prin trecerea de la cuvinte monosilabice la subiecte precum socialismul sau Goethe. Imaginea, la început alb-negru cu super angular, ne atrage într-un univers straniu. Și la Vinterberg, fondator, alături de Trier, al „jurămintelor de castitate", este interesantă trecerea de la lumina naturală la imagini mai întunecate pe măsură ce secretele încep să fie descoperite în *Festen,* 1998. Este vorba despre abuzul sexual, despre trezirea unor sentimente reprimate, despre trăirea în negare, teme pe care le regăsim și în filmografia lui Trier.

După ce în 2020 Instagram a cenzurat-o pe Madona pentru un clip despre teoria conspirațională legată de Covid 19, site-ul de socializare a șters câteva fotografii ale Madonei fără notificare pentru că o parte din mamelonul sânului a fost expusă. „Sfârcul unui bărbat nu poate să fie considerat erotic?", a replicat cântăreața.

S-a discutat mult despre *marea castrare* a Papei Pius al IX-lea care a continuat practica pudibondă lansată de Papa Paul al IV-lea față de nudurile statuare ale antichității, care a înlocuit organele genitale cu frunze de smochin. În cadrul simetriei componentelor corporale se observă, cu precădere, raportul central: secțiunea de aur pelvian dar și micimea organelor genitale considerată o calitate estetică în Grecia antică. Referindu-se la idealul de frumusețe din perioada antică grecească, H. R. Radian explică: „Crisip este de părere că frumusețea trupească se întemeiază pe justa proporție a mădularelor, deci a unui deget unul față de altul și a tuturor degetelor față de palmă și puls și a acestor părți față de antebraț și a antebrațului față de braț și așa mai departe a fiecărei părți față de toate, întocmai așa cum scrie în canonul lui Policlet. Căci Policlet ne-a arătat în acea scriere raporturile metrice ale trupului și și-a întărit teoria prin faptă, creând o statuie după indicațiile teoriei și a denumit statuia canon la fel ca scrierea. Frumusețea trupului se întemeiază, după părerea tuturor medicilor și filosofilor, pe simetria mădularelor."[15]

Raportul proporțiilor *L'Origin du monde* dezvoltă realism și subliniază erotismul operei lui Courbet. El a ales să picteze doar ceea ce putea vedea, iar aici a reprezentat părul pubian netuns, moda tunsorii părului pubian în panglică, cu moț sau ras complet a apărut în secolul al XX-lea odată cu apariția fotogafiilor și filmelor cu conținut explicit sexual, deși tunderea părului din zonele intime exista și înainte ca o măsură de igienă. Revoluția sexuală din perioada 1960-1970 a făcut ca tema sexualității să fie discutată deschis și etichetele comportamentale tradiționale să fie contestate. În acest sens s-a considerat că erotismul reprimat de religie și de familie, potrivit unor atitudini de falsă moralitate, trebuie să fie celebrat ca fiind o parte normală și importantă a vieții.

---

[14] ***Gavin Lundy, Poor Things: What I thought of the film as an Alasdair Gray fanatic, https://www.thenational.scot/culture/24044137.poor-things-thought-film-alasdair-gray-fanatic/, The National, 2024. Link accesat în 27.02.2024***

[15] H.R.Radian, *Cartea proporțiilor*, editura Meridiane, București, 1981, pagina 217.

Într-un articol, George Șipoș scria despre happening-ul artistei Deborah de Robertis la Muzeul d'Orsay din Paris unde *L'Origin du monde* a fost expusă pentru prima dată publicului în 1995: „Femeia, îmbrăcată într-o rochie scurtă de culoare auriu-strălucitoare, care se asorta cu rama celebrei picturi, s-a postat în fața pânzei, s-a așezat pe podea și și-a desfăcut picioarele expunându-și sexul. Brusc, pictura în care nu se vede decât partea mediană a acelui trup feminin a căpătat un chip. Performanța, descrisă de revista *Second Sexe* drept o „oglindă a originii", a fost filmată și s-a putut vedea online într-un clip video pe care însă YouTube l-a șters cam după șase ore de la postarea inițială și după ce primise peste 15 mii de vizualizări. Aceeași revistă publică și versurile care se aud repetat pe fundalul clipului video: „Eu sunt originea / Eu sunt toate femeile / Tu nu m-ai văzut / Dar vreau să mă recunoști / «Virgină ca apa creatoare de spermă.» Așa cum remarcă și autorul/autoarea cronicii din *SecondSexe*, performanța lui de Robertis nu a avut loc în mod întâmplător pe 29 mai, ziua în care creștinii sărbătoresc înălțarea lui Iisus Christos la ceruri, eveniment spiritual posibil numai datorită prezenței pământești, încarnate în formă umană a esenței divine, și căreia i-a dat naștere o femeie, la fel de materială, de fizică, de vulgară (din perspectivă creștină) precum cea din pictura lui Courbet."[16]

Citându-l pe Brain Lancaster din *Elemente de iudaism*, Aurel Codoban scrie în *Imperiul comunicării*: „Creștinismul a respins valoarea spirituală a acțiunii trupești. Spiritul și materia au fost ireconciliabil divizate. Principiul dualist – care a fost un principiu elenistic important prin intermediul lui Pavel – a devenit sămânța unei puternice respingeri a corpului".[17]

Nonconformismul a existat întotdeauna. Nonoconformismul nu este depravare, nu este obsesie sexuală, nu este exhibiționism erotic. Știința a demonstrat că pământul este rotund, dar conformișitii nu s-au lăsat, au susținut, împotriva tuturor evidențelor, că este plat. Nonconformiștii au pus în mișcare ideile care au adus cunoaștere și dezvoltare în toate domeniile. Arta punctului pe pânză, o invenție a lui Georges Seurat, a deschis calea către expresionism, fauvism și cubism. Paul Gauguin i-a disprețuit pe pointiliști și tehnica lor de divizare a tușelor și i-a numit „chimiști care acumulează puncte". Nonconformiștii au schimbat punctul de vedere asupra femeii înlănțuite de-a lungul secolelor. Femeile nonconformiste au avut îndrăzneala, prin viziunea lor asupra lumii, să iasă din tiparele impuse de societățile patriarhale.

Cariera lui cinematografică a lui Trier, foarte controversat, provocator excentric pe ecran și în afară sălii de cinema, „regizor nebun" cum l-a numit Ben Gazzara (Jack McKay în *Dogville*), a acumulat „puncte": *Palme d'Or, Cesar, Goya*. Directorul de imagine al lui Trier, Manuel Claro, îl consideră pe regizor umorist și fixist, totodată: „Are aproape un fel de filosofie, de a nu spune nimănui ce să facă. Doar stă și observă ce au pregătit ceilalți pentru el și apoi începe să ajusteze. Apoi, desigur, sunt acele cadre foarte vizuale, unde e foarte pregătit și știe exact ce vrea să obțină. Deci e un mix. Și cred că asta e partea interesantă la cinematografia lui Lars von Trier. Acest mix între momente vizuale superbe, uluitoare, și stilul filmărilor din mână mai haotic, și unde baza e actoria."[18] Joe, în jurnalul său erotic din *Nymphomaniac* îl descrie în fapt pe Trier: „Poate că singură diferență dintre mine și majoritatea oamenilor este că eu am cerut întotdeauna mai mult de la răsărit. Mai multe culori spectaculoase când soarele ajunge la orizont. Ăsta e probabil singurul meu păcat." *Trilogia*

[16] George Șiopș, „*Originea lumii", Deborah de Robertis și misoginismul nostru cel de toate zilele,* https://www.lapunkt.ro/2014/06/originea-lumii-deborah-de-robertis-si-misoginismul-nostru-cel-de-toate-zilele/, La Punkt, 2014. Link accesat în 18.02.2023.

[17] Aurel Codoban, opera citată, 2011, pagina 9.

[18] Digi24.ro, *Interviu cu omul care pune în imagini spaimele lui Lars von Trier,* https://www.digi24.ro/magazin/timp-liber/film/omul-care-pune-in-imagini-spaimele-lui-lars-von-trier-1068326, 2019. Link accesat în 18.02.2024.

Depresiei (*Antichrist, Melancholia, Nymphoomaniac*) este despre tipare psihologice impuse, despre ipocrizie, despre tulburări de personalitate, despre căutarea sinelui și despre acceptarea sinelui, despre trăirea autentică fără teama de a fi criticat sau respins, despre convingerile care acționează la nivelul subconștientului, despre depresie, despre drama apocaliptică, despre dependențe, despre faptul că noi suntem cei care trebuie să creăm circumstanțele, despre exercitarea puterii de autodistrugere. „Un film ar trebui să fie ca o pietricică în pantof", spunea Trier.

Michel Ciment promova într-un interviu cineaștii nonconfomiști care au jucat „un rol important în apărarea și dezvoltarea unui anumit tip de cinema, care nu este atât de bine acceptat imediat, ci după câteva decenii. E ceea ce eu numesc un cinema al imaginației, un cinema vizionar. [...] Regizorii care reflectă realitatea sunt acceptați imediat. […] Cred că acest cinema vizionar întâmpină mai multe dificultăți și mi se pare absolut normal ca el să fie respins, deoarece este mult mai ușor să lauzi un film care privește pe fereastră și observă ce se întâmplă în stradă. Noi împărtășim aceleași experiențe. […] Dar imaginația ține de starea mentală a unei persoane. Uneori nu poți intra în dispoziția necesară, nu îl poți urma pe regizor în propriul său psihic sau în lumea viselor sale. De aceea acestor cineaști le este mult mai greu să câștige premii sau să fie acceptați în comunitatea criticilor."[19] Michel Ciment îl introduce pe Trier în grupa regizorilor care au descoperit sinele feminin „care anterior erau mai misogini și nu acordau atenție femeilor (Sokurov, Kiyoshi Kurosawa, David Linch și Lars von Trier)".[20]

Despre relația asimetrică dintre suflet și corp, Aurel Codoban susține că „Psihanaliza a fost prima care a răsturnat raportul dintre suflet și corp, folosind punctul de sprijin al teoriei sexualității. Apoi entologia și antropologia au vorbit despre tehnicile corporale și calitatea de produs cultural a corpului uman, idei pe care sociologia le-a dezvoltat în sensul înscrierii societății în corp. Iar fenomenologia franceză a pus în discuție relația cu propriul corp și cu al celuilalt".[21] Și continuă: „corpul este doar un receptacul, un recipient pentru sufletul incomparabil mai valoros, chiar dacă relația dintre cei doi termeni e întrucâtva mai strânsă decât în orfismul filosofiei gercești. [...] filosofia a exclus corpul din aria comunicării".[22]

Cinemaul lui Trier, așa cum regizorul declara într-un interviu, „seamănă mai mult cu un strigăt"[23], este un cinema al corpului la nivel de stare, de atitudine, un cinema care iese din acel conformism care conferă un înveliș al aceleiași naturi creatoare, o similaritate a regizorilor de film care favorizează conformitatea, despre sexualitate, despre femei și despre angoasele femeilor. Filmele lui Trier duc la surmenaj psihic. „Nu cred că femeile sau sexualitatea lor este rea, dar este înspăimântătoare."[24]

BIBLIOGRAPHY

Cărți:

Codoban, Aurel, *Imperiul comunicării*, editura Idea & Print Design, Cluj-Napoca, 2011.

Gompertz, Will, *O istorie a artei moderne*, editura Ploirom, București, 2014.

Mann, Thomas, *Muntele vrăjit*, parteal I, editura Rao 2013.

Radian H.R., *Cartea proporțiilor*, editura Meridiane, București, 1981.

[19] Mihai Fulger, *Plăcerea unui cinema al imaginației*, Revista Film numărul 2, 2014, paginile 25-26.
[20] Ibidem, pagina 26.
[21] Aurel Codoban, opera citată, 2011, pagina 8.
[22] Ibidem, pagina 9.
[23] Agenda LiterNet, opera citată, 2010. Link accesat în 28.07.2023.
[24] Ibidem.

Internet:

Avram, Marius, *Pământul omului vrăjit*, https://www.revistasinteza.ro/pamantul-omului-vrajit, Sinteza, 2016. Link accesat în 3.03.2024.

Digi24.ro, *Interviu cu omul care pune în imagini spaimele lui Lars von Trier*, https://www.digi24.ro/magazin/timp-liber/film/omul-care-pune-in-imagini-spaimele-lui-lars-von-trier-1068326, 2019. Link accesat în 18.02.2024.

Drăgotescu, Diana, *Damien Hirst, artistul care își provoacă publicul să se gândească la viață și moarte*, https://www.euronews.ro/articole/damien-hirst-este-artistul-care-isi-provoaca-audienta-sa-se-gandesca-la-viata-si, Euro News România, 2022. Link accesat în 28.02.2024.

Fulger, Mihai, *Plăcerea unui cinema al imaginației*, Revista Film numărul 2, 2014.

Gibbons, Fiachra, *Lars von Trier film banned in Ireland*, https://www.theguardian.com/film/1999/oct/26/uk.news, The Guardian, 1999. Link accesat în 27.02.2024.

Glodmann, A. J., *„Poor Things", the Weird Movie, Was a Weird Novel First*, https://www-nytimes-com.translate.goog/2024/02/21/books/review/poor-things-alasdair-gray-novel.html?_x_tr_sl=en&_x_tr_tl=ro&_x_tr_hl=ro&_x_tr_pto=sc, The New York Times, 2024. Link accesat în 27.02.2024.

Jucan, Sebastian, *Despre ce este „Poor Things", filmul care i-a dat pe spate pe critici și i-a adus actriței Emma Stone al doilea său Glob de Aur*, https://www.hotnews.ro/stiri-film-26806583-despre-este-poor-things-filmul-care-dat-spate-critici-adus-actritei-emma-stone-doilea-sau-glob-aur.htm, HotNews, 2024. Link accesat în 27.02.2024.

LiterNet, Agenda, *Lars von Trier se destăinuie – Antichrist*, 2010. Link accesat în 28.07.2023.

Lundy, Gavin, *Poor Things: What I thought of the film as an Alasdair Gray fanatic*, https://www.thenational.scot/culture/24044137.poor-things-thought-film-alasdair-gray-fanatic/, The National, 2024. Link accesat în 27.02.2024

Mareș, Ionuț, *„Poor Things" Teribilism îndulcit de entertainment*, https://www.filmsinframe.com/ro/critica/poor-things-teribilism-indulcit-de-entertainment/, Films in Frame, 2023. Link accesat în 27.02.2024.

Matheou, Demetrios, *Lars von Trier: No sets or props, but we do get Nicole in chains*, https://www.independent.co.uk/arts-entertainment/films/features/lars-von-trier-no-sets-or-props-but-we-do-get-nicole-in-chains-67114.html, The Independent, 2004. Link accesat în 28.02.2024.

Șiopș, George, „*Originea lumii", Deborah de Robertis și misoginismul nostru cel de toate zilele*, https://www.lapunkt.ro/2014/06/originea-lumii-deborah-de-robertis-si-misoginismul-nostru-cel-de-toate-zilele/, La Punkt, 2014. Link accesat în 18.02.2023.

Tartaglione, Nancy, *Lars Von Trier's 'Antichrist' Latest Film Banned By French Court Amid Ratings Furor*, https://deadline.com/2016/02/antichrist-lars-von-triers-banned-france-promouvoir-gaspar-noe-film-ratings-1201696325/, Deadline, 2016. Link accesat în 27.02.2024.

Walters, Tim, *Reconsidering The Idiots: Dogme95, Lars von Trier, and the cinema of subversion?*, https://go.gale.com/ps/i.do?id=GALE%7CA114049448&sid=googleScholar&v=2.1&it=r&linkaccess=abs&issn=01491830&p=AONE&sw=w&userGroupName=anon%7E4c77cbc4&aty=open-web-entry, Gale Academic Onefile, 2004. Link accesat în 27.02.2024.

Yuan, Jada, *I don't smoke enymore. Just don't eat*, https://www.vulture.com/2017/10/charlotte-gainsbourg-interview-ghosts-of-ismael.html?origSession=D240227MvS50aqxIrzohWhGj0jMK0U0vuyBgmuGU9s1Td8Bf2Y%3D&_gl=1*jnovzq*_ga*MTkzMTU5MTM5MC4xNzA5MDUxMDY5*_ga_DNE38RK

1HX*MTcwOTA1MTA2OC4xLjEuMTcwOTA1MTM0NS42LjAuMA..#_ga=2.18961336.1871535555.1709051070-1931591390.1709051069, 2017. Link accesat în 27.02.2024.

SOCIAL AND LEGAL IMPLICATIONS OF DIGITALIZATION IN THE ROMANIAN PUBLIC SECTOR

Iuliana Anane
PhD Student, National School of Political and Administrative Studies

Abstract: The technological era pushes the public sector towards an accelerated digital transformation, which outlines both a series of advantages, such as the efficiency of public services and improving access to them, as well as challenges, among which are the reluctance of citizens, the fragility of the technological infrastructure and cyber security issues. The need to create a robust legal framework, aligned with European standards in the field, the importance of continuing investments in technology and digital education to ensure efficient and accessible public services for all citizens and the role assumed by government institutions in coordinating digitalization efforts are discussed. At the same time, the societal impact is emphasized, focusing on the necessities of the disadvantaged population and the need for a balance between innovation and tradition.

Keywords: digital transformation, public sector, public services, social impact, normativity

1. Considerații introductive

Este cert că ne aflăm într-o perioadă a umanității caracterizată de digital, rapiditate, confort, transparență și cerințe înalte, iar administrația publică se află nevoită să se adapteze la noile pretenții și trenduri sociale. Astfel, orizontul către care ținteşte administrația, ca și celelalte segmente ale activității publice, este cel al informatizării și digitalizării[1].

Administrația este condiționată să își îndrepte atenția înspre dezvoltarea strategică a sectorului și activităților specifice din domeniul public. Un segment important al sectorului public îl constituie serviciile publice, respectiv satisfacerea nevoilor sociale de interes public. Întrucât ele se află într-o continuă schimbare, în tandem cu modificările aduse de realitatea curentă, realizarea lor într-o manieră calitativ-contemporană poate întâmpina piedici din cele mai diverse.

Cei administrați caută certitudine și siguranță, aceasta din urmă regăsindu-se printre nevoile fundamentale ale omului, așa cum indica psihologul umanist american Abraham Maslow în lucrarea „A Theory of Human Motivation" (1943). Tocmai de aceea, intervin și se mențin reticențe și îndoieli atunci când pionieri fac pași în drumul spre evoluție și modernitate, așa cum se regăsește și în cazul digitalizării sectorului public.

Totodată, nu trebuie omis faptul că organizarea socială a indivizilor a creat și premisele apariției dreptului[2], iar modernizarea sectorului public prin digitalizare nu trebuie privată de normare, care are rolul de a reglementa un domeniu important de activitate umană și de a îl proteja, în caz de necesitate, prin forța coercitivă a statului.

2. Aspecte generale privind implementarea digitalizării în sectorul public

Transformarea digitală a sectorului public constituie o temă de actualitate pentru specialiștii din domeniul științelor și a practicilor administrative, dar și pentru beneficiarii finali ai serviciilor publice, cele din urmă constituind chintesența administrației publice[3].

---

[1] Verginia Vedinaș, Teodor Narcis Godeanu – *Administrația publică, între modernitate și tradiție*. În „Digitalizarea dreptului și administrației publice în actualul context pandemic", conferință: 15-16 octombrie 2020, Constanța, pp. 213-216, coord.: Adrian Stoica, București: Universul Juridic, 2021, p. 213
[2] Emil Bălan – *Instituții administrative*, București: Editura C.H. Beck, 2008, p. 3
[3] *Ibidem*, p. 127

O trăsătură ce se dorește a fi întâlnită în furnizarea unui serviciu public este calitatea, caracteristică ce poate sau nu fi atinsă prin intermediul digitalizării, în opinia beneficiarilor priviți independent sau a colectivităților *per se*. Însă noi opiniem că îmbunătățirea interacțiunii dintre stat și cetățeni, în sensul creșterii calității serviciilor oferite acestora, se află în strânsă legătură cu digitalizarea serviciilor publice în beneficiul cetățenilor și creșterea gradului de integrare digitală a întreprinderilor.

Calitatea administrației publice și a guvernanței unei țări este un factor esențial pentru performanța sa economică, dar și pentru bunăstarea cetățenilor țării respective[4]. Prin activitatea sa, administraţia trebuie să urmărească a satisface interesele generale comunitare, deoarece se consideră că numai ea poate împlini în mod corespunzător cerinţele publicului, activităţile serviciilor publice având, în general, un caracter obligatoriu[5]. Prin digitalizare se dorește simplificarea și creșterea accesului la serviciile administrației publice, administrații publice eficiente, îmbunătățirea guvernanței prin implementarea serviciilor publice informatizate, creșterea transparenței actelor administrației publice prin informatizarea serviciilor publice, dar și reducerea costurilor de administrare publică.

În realitate, din cauza contractelor slabe cu furnizorii de achiziții publice, a legilor necalitative și a lipsei de procese și organisme de guvernanță, precum și din cauza lacunelor de competențe din partea tuturor părților implicate, digitalizarea are loc în van[6].

Prin urmare, este necesar să se clarifice factorii, beneficiile și provocările transformării digitale[7], cu atât mai mult cu cât implementarea și cercetarea transformării digitale în contextul organizațiilor publice au crescut substanțial în ultimii ani.

2.1. Avantajele digitalizării serviciilor publice

Digitalizarea trebuie privită ca o unealtă pentru cunoașterea și recunoașterea performanţei la nivelul administraţiei publice, încadrându-se în categoria bunelor practici din activitatea publică. Avansul tehnologic a facilitat: digitalizarea documentelor și a procedurilor publice; apariția și utilizarea platformelor online pentru acces la documente de interes public; dezvoltarea unor aplicații care ușurează interacțiunea cu anumite servicii publice; etc.

Prin inovarea și adoptarea de tehnologii avansate se pot dezvolta produse și aplicații digitale pentru servicii publice noi, dar și modernizarea serviciilor digitale deja existente în domenii cheie, îmbunătățite semnificativ în beneficiul cetățenilor și al întreprinderilor.

Poate că impactul pozitiv cel mai important este reprezentat de reducerea timpului de așteptare și simplificarea procesului de obținere a documentelor cu caracter public necesare în format electronic, cum ar fi în cazul serviciului public de înregistrare a unei nașteri, a unei căsătorii, a unui deces sau în cazul serviciului public pentru obținerea permisului auto. În același timp, este avantajată și populația profesioniștilor privați în cazul serviciului public de înregistrare a unei companii sau a serviciului public de accesare a diverselor surse de finanțare publică. Se poate observa că o parte din aceste servicii publice sunt prestate deja în mediul online sau au potențial de convertire către forma electronică, ce se adresează unui procent important din populație și au frecvență de accesare ridicată de la an la an.

Așadar, se elimină cerința interacțiunii cu multiple autorități sau instituții publice ce prelungește mai mult decât este necesar, durata de timp până când cetățeanul obține serviciul

[4] https://reform-support.ec.europa.eu/what-we-do/public-administration-and-governance_ro, accesat la data de 3 ianuarie 2024

[5] Tiberiu Pavelescu - *Tratat elementar de drept administrativ,* Craiova: Sitech, 2007, p. 5

[6] Christina J. Colclough – „Reshaping the Digitization of Public Services", New England Journal of Public Policy: Vol. 34: Iss. 1, Article 9., 2022, p. 1

[7] Frank Danielsen - „Benefits and Challenges of Digitalization: An Expert Study on Norwegian Public Organizations". *DG.O2021: The 22nd Annual International Conference on Digital Government Research*, Association for Computing Machinery, 2021, pp. 317–26. *ACM Digital Library*

public sau, după caz, reușește să se achite de obligațiile sale legale în relația cu administrația publică[8].

Un obiectiv ambițios al digitalizării îl constituie eliminarea semnăturii olografe a solicitanților și valorificarea semnăturii electronice. Totodată, utilizarea semnăturii electronice calificate pentru funcționarii publici permite administrației publice să emită cetățeanului diverse rezoluții în format electronic cu aceeași valoare juridică ca a documentelor semnate olograf, în condiții de eficiență îmbunătățită și cu o reducere a costurilor[9].

Digitalizarea oferă posibilitatea cetățeanului sau persoanei juridice private de a dispune de un dosar centralizat și un istoric al tuturor procedurilor administrative derulate în relația cu administrația publică.

Transformarea digitală vizează schimbări ce au drept scop eficientizarea activității publice și facilitarea accesului la serviciile publice pentru toți cetățenii. Astfel, se asigură servicii rapide, sigure și eficiente de către instituțiile publice pentru beneficiarii finali, înlocuindu-se cozile de la ghișeele fizice cu servicii publice online de calitate.

Totuși, utilizarea instrumentelor de e-guvernare și a serviciilor publice online specifice implică o testare prealabilă, pentru a se vedea în concret adaptabilitatea și viteza de răspuns la schimbări a cetățenilor.

2.2. Inconvenientele digitalizării serviciilor publice

Desigur că încă există provocări, piedici și lipsuri întâlnite în calea transformării digitale, însă direcția se dorește a fi una clară, spre îmbunătățire și accesibilitate.

Poate că cea mai însemnată piedică în calea digitalizării o constituie neîncrederea, iar adevărul este că o societate civilizată organizată nu poate funcționa fără încredere socială, atât pe orizontală între membrii și instituțiile sale, cât și pe verticală, între comunitățile umane și nivelurile de guvernare[10]. Astfel, deși infrastructura este pregătită să ofere suportul digital necesar, beneficiarii oferă feedback negativ, întrucât trebuie făcută deosebirea între existența sistemului informatic și posibilitatea accesării lui. Totodată, există teama atacurilor cibernetice și furtul datelor personale, ce impun dezvoltarea și îmbunătățirea rețelelor și sistemelor de securitate aferente. Trebuie menționat faptul că cetățenii doresc spații și servicii digitale sigure, aspecte regăsite însă pe Agenda digitală europeană pentru deceniul 2020-2030.

Pandemia de COVID-19 a reprezentat un booster spre tranziția digitală, iar în perioada post-pandemică s-a conturat necesitatea urgentării digitalizării serviciilor publice. Astfel, deși s-au înregistrat progrese remarcabile, există încă numeroase erori de sistem, decalaje, lipsuri și incoerențe de natură tehnică, instituțională și de capacitate administrativă.

Unele servicii publice electronice pot înfățișa diferențe importante din perspectiva modului de prezentare și structurare a interfeței pentru utilizatorul cetățean sau persoană juridică privată, nefiind suficient de intuitive și clare. Totodată, multe astfel de servicii acoperă doar parțial etapele administrative prin care trebuie să treacă utilizatorul. Astfel, se impune dezvoltarea de aplicații intuitive, ușor de utilizat, dar și nevoia de educație digitală, respectiv dobândirea competențelor digitale de bază atât de către beneficiarii serviciilor, cât și de către funcționarii publici.

---

[8] Propunere de politică publică în domeniul e-guvernării, Secretariatul General al Guvernului - Direcția Coordonare Politici și Priorități, în consultare publică – 12.10.2020, p. 27

[9] *Ibidem*, p. 28

[10] Ion Dragoman, David Ungureanu – *Încrederea socială în administrația publică*. În „Reforma statului: instituții, proceduri, resurse ale administrației publice", conferință: 23 octombrie 2015, Centrul de Drept Public și Științe Administrative S.N.S.P.A., pp. 29-36, coord.: Emil Bălan, București: Wolters Kluwer, 2016, p. 29
conferință: 15-16 octombrie 2020, Constanța, pp. 213-216, coord.: Adrian Stoica, București: Universul Juridic, 2021, p. 213

Noile trenduri administrative, din păcate, nu țin cont de populația vârstnică, dezavantajată de Era informațională, asupra căreia trebuie pus accent prin oferirea de servicii de asistență, atât de necesare datorate lipsei de cunoștințe digitale, dar și a problemelor de sănătate specifice, reale piedici în accesarea serviciilor prin dispozitive digitale. Totodată, în rândul beneficiarilor cu vârstă înaintată se regăsește o reticență în ceea ce privește plățile online realizate prin carduri de credit sau de debit, transferuri bancare, carduri preplătite sau direct prin serviciul PayPal.

Nu trebuie omis faptul că serviciile publice sunt destinate să deservească tuturor membrilor unei colectivități. Se pune astfel în discuție: populația rurală care, de cele mai multe ori, este privată de curent electric sau de acces la internet, persoanele cu dizabilități, incapacitatea de a citi și de a scrie a beneficiarilor serviciilor publice, analfabetismul funcțional, informațional, tehnologic și incapacitatea de a utiliza computerele.

Nu în ultimul rând, trebuie menționat faptul că mărimea personalului IT din structurile dedicate este disproporționată în raport cu nevoile organizaționale de dezvoltare a serviciilor publice electronice performante, respectiv există un deficit semnificativ de specialiști IT, costurile pentru achiziționarea de servere, de funcționare și mentenanță ale sistemelor IT și de acces la internet sunt foarte ridicate și constituie o povară financiară în sarcina administrațiilor publice.

Toate aceste elemente oferă o imagine de ansamblu clară a principalilor factori, provocări, dar și beneficii în tranziția digitală.

3. Cadrul de reglementare în domeniul tranziției digitale din sectorul public românesc

Legislației privind transformarea digitală și furnizarea de servicii îmbunătățite în sectorul public i se atribuie o oarecare vechime, datorată intenției de informatizare a administrației publice regăsite într-un act normativ[11] din anul 2004, sub forma unei versiuni modificate, destinat funcționarilor publici, cu menținerea strategiei de informatizare și în cea de-a doua republicare a legii în cauză, în mai 2007. Acest început de implementare a informatizării în administrația publică a fost consolidat de câteva strategii menite să deschidă calea formării și folosirii noilor tehnologii informaționale ulterioare.

În anul 2020 a fost creată Autoritatea pentru Digitalizarea României (ADR), pentru a realiza obiectivele ambițioase ale Guvernului României în sfera transformării digitale a societății românești. Astfel, instituția înființată avea rolul de a înfăptui și coordona implementarea strategiilor și a politicilor publice în domeniul transformării digitale și societății informaționale[12]. În cadrul actului normativ[13] privind organizarea și funcționarea acestei instituții, sunt explicate concepte-cheie precum: „serviciu public electronic", „transformare digitală", „interoperabilitate" și „cloud".

La scurt timp, a fost fondat Ministerul Cercetării, Inovării și Digitalizării (MCID), organ de specialitate al administrației publice centrale, cu rol de sinteză și de coordonare în domeniile cercetării științifice, dezvoltării experimentale și tehnologice, inovării, comunicațiilor și digitalizării[14]. Chiar printre primele articole ale actului constitutiv al ministerului, se oferă o definiție extensională pentru transformarea digitală și una compactă pentru digitalizare. MCID a finalizat și publicat Ordonanța de Urgență privind Platforma de

[11] *Legea nr. 188 din 8 decembrie 1999 privind Statutul funcționarilor publici*, publicată în Monitorul Oficial nr. 251 din 22 martie 2004

[12] https://www.adr.gov.ro/adr/, accesat la data de 3 ianuarie 2024

[13] *Hotărârea nr. 89 din 28 ianuarie 2020 privind organizarea și funcționarea Autorității pentru Digitalizarea României*, publicată în Monitorul Oficial nr. 113 din 13 februarie 2020, modificată și completată prin Hotărârea nr. 1.606/2022

[14] *Hotărârea nr. 371 din 29 martie 2021 privind organizarea și funcționarea Ministerului Cercetării, Inovării și Digitalizării*, publicată în Monitorul Oficial nr. 333 din 1 aprilie 2021, modificată și completată prin Hotărârea nr. 593/2022

Cloud Guvernamental în iunie 2022 privind unele măsuri pentru adoptarea sistemului de guvernanță a platformei, precum și pentru stabilirea cadrului legal de organizare și funcționare a infrastructurilor informatice și a serviciilor de tip cloud în procesul de transformare digitală. Cloud-ul guvernamental este menit să asigure reziliența datelor gestionate de autoritățile publice pe sisteme mai sigure, transparente și moderne.

În iulie 2023 a intrat în vigoare Legea nr. 9 din 4 ianuarie 2023[15], ce a reprezentat o schimbare foarte importantă în administrația publică din România, punând accent pe digitalizare și eficiență, cu impact asupra diverse aspecte ale interacțiunii dintre cetățeni și instituții publice. Legea 9/2023 încurajează utilizarea formatului electronic, obligând instituțiile publice să primească documente de la cetățeni în această modalitate și să anunțe pe site-urile proprii, adresele de e-mail aferente. Totodată, reglementarea în cauză introduce următoarele obligații în sarcina autorităților publice, care au ca scop simplificarea procedurilor aplicate în interacțiunile cu statul, respectiv: acceptarea copiei cărții de identitate transmisă prin e-mail; eliminarea cerinței de depunere a copiilor legalizate după documente; eliminarea dosarelor, a dosarelor cu șină, precum și a oricărui alt articol sau obiect de birotică sau papetărie; acceptarea documentelor eliberate de către persoanele juridice de drept public sau de drept privat în format electronic; asigurarea, în mod gratuit, a fotocopierii copiilor solicitate în format fizic pe hârtie; implementarea unor metode alternative de plată a serviciilor publice furnizate[16], precum plata cu cardul. Astfel, se facilitează accesul la serviciile publice și se îmbunătățește eficiența în administrația publică.

Trebuie subliniat faptul că nevoia de transformare a administrației publice, sub aspectul digitalizării, constituie o preocupare a factorilor decidenți, însă poate că cea mai mare problemă o reprezintă incapacitatea de punere în practică a reglementărilor, strategiilor și dorințelor specifice Epocii Informaționale. Totuși, legislația națională care privește în general domeniul e-guvernării sau are implicații relevante față de acesta prezintă lacune importante, care au contribuit la evoluția lentă și fragmentată a serviciilor publice electronice în România[17].

4. Impactul digitalizării sectorului public asupra societății românești

Administrația publică din România se adaptează treptat la noile tehnologii și trenduri informatice, dând dovadă parțială de deschidere și entuziasm spre modernizare, impulsionată mai ales de disponibilitatea fondurilor europene dedicate, dar și de presiunea agendei digitale europene. Astfel, eficiența și calitatea sectorului public sunt încă afectate de diverse deficiențe și probleme caracteristice. Totuși, Autoritatea pentru digitalizarea României enumeră pe pagina oficială de internet propuneri ambițioase, dintre care unele deja implementate, precum: crearea unei platforme software centralizate pentru identificare digitală, cloud guvernamental, interoperabilitate, centre de inovare digitală, reglementarea identificării online, operaționalizarea grupurilor de lucru ale Consiliului Național pentru Transformare Digitală, implementarea sistemului de facturare electronică pentru achiziții publice, elaborarea de strategii pentru transformare digitală, inteligență artificială și competențe digitale, extinderea plății prin „Ghișeul.ro", realizarea aplicației mobile aferente, dar și altele.

Planul Național de Redresare și Reziliență (PNRR) al României aprobat de Consiliul Uniunii Europene la 28 octombrie 2021, și-a dorit să ofere suport în ceea ce privește

[15] *Legea nr. 9 din 4 ianuarie 2023 pentru modificarea și completarea Ordonanței de urgență a Guvernului nr. 41/2016 privind stabilirea unor măsuri de simplificare la nivelul administrației publice centrale și pentru modificarea și completarea unor acte normative*, publicată în Monitorul Oficial nr. 14 din 5 ianuarie 2023

[16] https://www.universuljuridic.ro/reducerea-birocratiei-odata-cu-intrarea-in-vigoare-a-legii-nr-9-2023-si-eliminarea-dosarului-cu-sina/, accesat la data de 3 ianuarie 2024

[17] Propunere de politică publică în domeniul e-guvernării, Secretariatul General al Guvernului - Direcția Coordonare Politici și Priorități, în consultare publică – 12.10.2020, p. 31

digitalizarea administrației publice, a sistemului de sănătate și a educației, sub umbrela Componentei 7 dedicată transformării digitale. Astfel, au fost lansate investiții privind: dezvoltarea cloudului și migrarea în cloud; Implementarea unei scheme de sprijinire a utilizării serviciilor de comunicații prin diferite tipuri de instrumente pentru beneficiari, cu accent pe zonele albe; asigurarea protecției cibernetice atât pentru infrastructurile TIC publice, cât și pentru cele private cu valențe critice pentru securitatea națională, prin utilizarea tehnologiilor inteligente; dezvoltarea sistemelor de securitate pentru protecția spectrului guvernamental; creșterea rezilienței și a securității cibernetice a serviciilor de infrastructură ale furnizorilor de servicii de Internet pentru autoritățile publice din România; crearea de noi competențe de securitate cibernetică pentru societate și economie; scheme de finanțare pentru biblioteci pentru a deveni hub-uri de dezvoltare a competențelor digitale; transformarea digitală și adoptarea tehnologiei de automatizare a proceselor de lucru în administrația publică; scheme dedicate perfecționării/recalificării angajaților din firme[18].

Începând cu data intrării în vigoare a Ordonanței de urgență a Guvernului nr. 30/2022, la nivelul Ministerului Cercetării, Inovării și Digitalizării, s-a înființat Grupul Operativ pentru Implementarea și Monitorizarea Reformelor și Investițiilor privind Transformarea Digitală – Task Force, ca structură încadrată cu experți în afara organigramei, pe durata derulării a PNRR.

În septembrie 2023 a fost deschis Programul Creștere Inteligentă, Digitalizare și Instrumente Financiare (PoCIDIF) ce stabilea printre prioritățile de investiții: creșterea calității serviciilor publice prin oferirea de servicii noi, inovative, sigure și rapide care să răspundă nevoilor cetățenilor și mediului de afaceri, prin utilizarea platformei de informare bazată pe Open și Big Data care să poată sprijini procesul de luare a deciziilor guvernamentale, reducerea fragmentării soluțiilor IT, precum și crearea cadrului și a capacităților de interoperabilitate, creșterea utilizării tehnologiilor avansate pentru serviciile oferite de administrația publică, inclusiv în domeniul securității cibernetice[19].

Cu toate acestea, statisticile oficiale arată că România se clasează pe ultimul loc în Uniunea Europeană din punct de vedere al disponibilității serviciilor publice realizate integral electronic și pe ultimul loc din punct de vedere al disponibilității serviciilor publice electronice pentru întreprinderi[20].

În momentul actual, se poate vorbi despre o perioadă de tranzit de la tradițional la digital, ce implică de fapt o dublă birocrație. Astfel, pe lângă formatul clasic, a fost implementat și cel digital, dublând în realitate volumul de muncă al funcționarilor.

Cea mai mare parte din cetățenii români doresc în continuare o reducere însemnată a birocrației și susțin ideea digitalizării în instituțiile publice, pentru a elimina rutina ineficientă ce a caracterizat relația dintre cetățeni și instituțiile publice timp de decenii.

5. Concluzii și propuneri

Într-o lume ideală, digitalizarea completă a sectorului public ar putea fi realizată, însă așa cum omul nu este perfect, nici tehnologia nu este. În îndeplinirea obiectivelor de modernizare a administrației în relația cu cetățenii, de creare de servicii publice sigure, transparente și rapide, de eficientizare a cheltuielilor publice aferente echipamentelor și soluțiilor IT, standardele trebuie să fie ridicate, însă realizabile și adaptabile la circumstanțele de ordin social, politic, economic și cultural, atât de variabile în Epoca Informațională.

[18] https://www.mcid.gov.ro/programe-europene/c7/, accesat la data de 3 ianuarie 2024

[19] https://oportunitati-ue.gov.ro/program/programul-crestere-inteligenta-digitalizare-si-instrumente-financiare/#rolul-programului-crestere-inteligenta-digitalizare-si-instrumente-financiare, accesat la data de 3 ianuarie 2024

[20] Propunere de politică publică în domeniul e-guvernării, Secretariatul General al Guvernului - Direcția Coordonare Politici și Priorități, în consultare publică – 12.10.2020, p. 32

Totodată, omul este o ființă care se complace în statornicie și opune rezistență schimbărilor. Astfel, trebuie găsit un echilibru între uzanțele tradiționale, deja acceptate și cu vechime empirică și tendințele moderne, îndrăznețe și intimidante pentru unii dintre beneficiari serviciilor publice electronice.

Este nevoie de o analiză a gradului de digitalizare curentă al serviciilor publice pentru cuantificarea clară a decalajului de digitalizare dintre administrația publică românească și modelele de succes de la nivel european în domeniu și remedierea insuficientei dezvoltări a serviciilor publice electronice în România.

Se impune o arhitectură informațională eficientă și eficace de management al serviciilor publice electronice, prioritizarea investițiilor în digitalizare și inteligență artficială și elaborarea unor legi corecte și clare în domeniu.

Sunt necesare programe de formare specializată pentru angajații IT care să îi ajute să dobândească setul minim de competențe tehnice și de management necesar implementării unor sisteme IT naționale complexe și strategice. Cu atât mai mult, se impune crearea unui corp al specialiștilor în e-guvernare care să asigure transpunerea politicii publice în domeniul e-guvernării, la nivelul fiecărei instituții sau autorități publice de care aparțin.

Este imperios necesar un cadru de coordonare națională fermă și clară privind standardele tehnice și funcționale ale serviciilor publice electronice și prioritățile din perspectiva administrației publice, dar, mai ales din perspectiva utilizatorilor.

Nu în ultimul rând, se impun a fi întreprinse reforme în domeniul administrației publice și al guvernanței și solicitarea de sprijin tehnic din partea Comisiei Europene. Totodată, este necesară o mai bună reglementare și o mai bună absorbție a fondurilor structurale și de investiții europene.

BIBLIOGRAPHY

A. Cărți, articole și publicații de specialitate:

- Christina J. Colclough – „Reshaping the Digitization of Public Services", New England Journal of Public Policy: Vol. 34: Iss. 1, Article 9., 2022
- Emil Bălan – *Instituții administrative*, București: Editura C.H. Beck, 2008
- Frank Danielsen – „Benefits and Challenges of Digitalization: An Expert Study on Norwegian Public Organizations". *DG.O2021: The 22nd Annual International Conference on Digital Government Research*, Association for Computing Machinery, 2021, pp. 317–26. *ACM Digital Library*
- Ion Dragoman, David Ungureanu – *Încrederea socială în administrația publică*. În „Reforma statului: instituții, proceduri, resurse ale administrației publice", conferință: 23 octombrie 2015, Centrul de Drept Public și Științe Administrative S.N.S.P.A., pp. 29-36, coord.: Emil Bălan, București: Wolters Kluwer, 2016
- Propunere de politică publică în domeniul e-guvernării, Secretariatul General al Guvernului - Direcția Coordonare Politici și Priorități, în consultare publică – 12.10.2020
- Tiberiu Pavelescu – *Tratat elementar de drept administrativ*, Craiova: Sitech, 2007
- Verginia Vedinaș, Teodor Narcis Godeanu – *Administrația publică, între modernitate și tradiție*. În „Digitalizarea dreptului și administrației publice în actualul context pandemic", conferință: 15-16 octombrie 2020, Constanța, pp. 213-216, coord.: Adrian Stoica, București: Universul Juridic, 2021

B. Legislație:

- *Hotărârea nr. 89 din 28 ianuarie 2020 privind organizarea și funcționarea Autorității pentru Digitalizarea României*, publicată în Monitorul Oficial nr. 113 din 13 februarie 2020

- *Hotărârea nr. 371 din 29 martie 2021 privind organizarea și funcționarea Ministerului Cercetării, Inovării și Digitalizării*, publicată în Monitorul Oficial nr. 333 din 1 aprilie 2021
- *Hotărârea nr. 593 din 28 aprilie 2022 pentru modificarea și completarea Hotărârii Guvernului nr. 371/2021 privind organizarea și funcționarea Ministerului Cercetării, Inovării și Digitalizării*, publicată în Monitorul Oficial nr. 425 din 2 mai 2022
- *Hotărârea nr. 1.606 din 28 decembrie 2022 pentru modificarea și completarea Hotărârii Guvernului nr. 89/2020 privind organizarea și funcționarea Autorității pentru Digitalizarea României*, publicată în Monitorul Oficial nr. 2 din 3 ianuarie 2023
- *Legea nr. 188 din 8 decembrie 1999 privind Statutul funcţionarilor publici*, publicată în Monitorul Oficial nr. 251 din 22 martie 2004
- *Legea nr. 9 din 4 ianuarie 2023 pentru modificarea și completarea Ordonanței de urgență a Guvernului nr. 41/2016 privind stabilirea unor măsuri de simplificare la nivelul administrației publice centrale și pentru modificarea și completarea unor acte normative*, publicată în Monitorul Oficial nr. 14 din 5 ianuarie 2023
- *Ordonanța de Urgență nr. 89 din 27 iunie 2022 privind înființarea, administrarea și dezvoltarea infrastructurilor și serviciilor informatice de tip cloud utilizate de autoritățile și instituțiile publice*, publicată în Monitorul Oficial nr. 638 din 28 iunie 2022

C. Resurse web:

- https://www.adr.gov.ro/adr/
- https://www.mcid.gov.ro/programe-europene/c7/
- https://oportunitati-ue.gov.ro/program/programul-crestere-inteligenta-digitalizare-si-instrumente-financiare/#rolul-programului-crestere-inteligenta-digitalizare-si-instrumente-financiare
- https://reform-support.ec.europa.eu/what-we-do/public-administration-and-governance_ro
- https://www.universuljuridic.ro/reducerea-birocratiei-odata-cu-intrarea-in-vigoare-a-legii-nr-9-2023-si-eliminarea-dosarului-cu-sina/

ELEMENTS OF WESTERN ESOTERICISM AS A FORM OF THOUGHT

Anca Bonto
PhD Student, Technical University of Cluj-Napoca

Abstract: The text shows us the different ways of looking at esotericism as a way of thinking in the Western mind. Esotericism has certain recognizable and repeatable characteristics in human history. Man has always been esoteric. Esotericism aims to know the divinity, the universe, revealing a coded level of meaning.
From a socio-political point of view, esotericism changes the paradigm, because nothing is as it seems anymore. The world becomes governed by secret organizations that pull some strings. We periodically return to man's need for the esoteric, to man's need to receive answers where reason feels outdated. Man wants to know where he comes from and where he is going.

Keywords: esotericism, exoterism, esoteric thought

Ezoterismul este un ingredient important al culturii, toate marile civilizații au avut parte o anumită doză de ezoterism. Ezoterismul intrigă, tocmai de aceea el atrage ca un magnet. Ezoterismul ca și curent devine cu adevărat cunoscut prin intermediul lui Antoine Faivre, titularul catedrei de istorie a ezoterismului în anul 1979. Cursul intitulat ***"Istoria curentelor esoterice și mistice în Europa modernă și contemporană*** "este predat la Ecole Practique des Hautes Etudes. Ezoterismul beneficiază de rigoarea academică cuvenită, Antoine Faivre fiind autorul lucrării "***Ezoterismul***". Ezoterismul primește prin intermediul lui o bază științifică solidă. Abia în anul 1999 Wouter J. Hanegraaf devine titularul catedrei "***Istoria filosofiei hermetice și a curentelor înrudite, din Renaștere până în prezent***" de la Universitatea de Stat din Amsterdam, unde ezoterismul se predă ca disciplină. Cercetătorul olandez este cel care remarcă un aspect legat de adepții ezoterismului, ei nu se situează în afara tradiției religioase ci în interiorul religiei existente și încearcă să descopere cu ajutorul hermeneuticii noi semnificații ale scrierilor sacre. Această opinie a creat dezacorduri în relația cu autoritățile religioase, tributari vechilor canoane religioase.

Ezoterismul ca formă de gândire presupune conștientizarea existenței ascunsului care are diferite forme de exprimare. Prezumția de la care se pornește este ideea că "dincolo de ceea ce este revelat se află un nivel de semnificație autentic, profund și real"[1] și că "această cunoaștere îi eliberează pe oameni de sclavia lor"[2]. Observăm că ezoterismul propune un alt mod de raportare la ideea de libertate.

Trăsatura comună tuturor formelor de ezoterism vizează relația dintre ***revelat-ascuns*** respectiv distanțarea și alienarea. Revelatul capătă semnificație. Ezoterismul își propune cunoașterea divinității, a universului, dezvăluind un nivel codificat de semnificație.

Din punct de vedere socio-politic ezoterismul schimbă paradigma, pentru că nimic nu mai este așa cum pare. Lumea devine guvernată de organizații secrete care trag niște sfori. Suntem contemporani cu diferite teorii ale conspirației ce presupun existența unor centre ale puterii aflate în spatele acțiunilor individuale. Dacă e să analizăm perspectiva psihanalitică a ezoterismului secolului al XX-lea, conform acesteia oamenii acționează manevrați de o parte ascunsă a conștiinței.

[1] Moshe Halbertal, Ezoterism si exoterism restrictiile misterului in traditia iudaica, Editura Limes, Cluj -Napoca 2004, p 1
[2] Ibidem, p 2

Cunoașterea ezoterică înseamnă includerea unor tehnici multiple de accedere la ceea ce este ascuns, este o cunoaștere care facilitează pătrunderea la alte nivele. Existența ezotericului este tăinuită și exprimată prin simboluri indirect: "ezotericii deschid, descifrează, eliberează și revelează"[3]. Cunoașterea ezoterică nu este transmisă la voia întâmplării, ea are un set de învățături și de reguli. Răspândirea cunoașterii esoterice este restricționată. Limbajul folosit este unul codificat iar transmiterea informațiilor se face către cei aleși, de către cei virtuoși. Există anumite tehnici necesare și indispensabile pătrunderi sensului învățăturilor. Specificul tradițiilor ezoterice este acela că nu au fost scrise pe hartie, ele au fost transmise prin viu grai tocmai pentru a se putea păstra un control în ceea ce privește identitatea destinatarului.

Un alt element important al ezoterismului este legătura dintre ***ezoterism și statut***. El conferă protecție unui grup în societate, conferă o poziție privilegiată. De-a lungul istoriei ezoterismului a existat această tensiune între "tăinuirea și revelarea inerentă ideii de esoteric"[4]. Ezotericii Evului Mediu au păzit ezotericul și în egală măsură i-au denunțat existența. Chiar și Sfânta Scriptură are un nivel ezoteric ascuns care funcționează în paralel cu semnificația sa revelată. Sfânta Scriptură deține pasaje ce nu pot fi expuse nici măcar în fața unui auditoriu selectat. Există două accepțiuni ale ezoterismului "cea care se referă la fragmentele a căror interpretare este interzisă și cea care presupune un nivel de interpretare ascuns"[5]. În lucrările iudaice medievale, ezotericii susțin că noul set de cunoștiinte reprezintă perpetuarea tradițiilor ezoterice iudaice originare.

Ezoterismul pune în relație ***Onoarea*** și ***Tăinuirea***. Dacă o persoană reușește să îi vadă pe alții fără ca ea să fie văzută, statutul lui devine în mod automat unul superior. Ezotericul ajunge pe un tărâm ascuns realității și uneori ascuns și imaginației. El trece dincolo de cortină și accede la divinitatea ascunsă. Se poate spune că ezotericii fac parte dintr-un grup exclusivist. Există acea dorință a misticului de a îl cunoaște pe Dumnezeu dar există și dorința lui Dumnezeu de a fi văzut, „Dumnezeul biblic tânjește să evadeze din sublima sa singurătate și să se facă auzit"[6].

În literatura hekhalot apare dorința lui Dumnezeu de a se face văzut de fiecare ființă a Israelului. Rolul familiei este unul foarte important. Familia este cea care transmite cunoașterea ezoterică pe cale orală. Perceperea ezotericului ca parte nerevelată a sensului unei lucrări sfinte a devenit o idee centrală în gândirea medievală iudaică.

În Evul Mediu discipolii sunt văzuți la niveluri diferite. Nivelul ezoteric este înțeles doar de către cel instruit, ceilalți se mulțumesc cu celelalte aspecte relevante ale textului. Pentru că nu-i așa, semnificația lumii este pătrunsă doar de cei vrednici! Cert este că ezoterismul acordă un statut privilegiat cunoașterii. ***Ezoterismul nu este o încercare de marginalizare a filosofiei așa cum am putea fi tentați a crede, ci de potențare a ei.***

Tensiunea dintre ezoterism și exoterism s-a accentuat în secolul al XIII-lea și atinge apogeul în secolul al XIV-lea. Conținuturile ezoterice sunt considerate a fi superioare și astfel ele sunt protejate. Din punct de vedere istoric a existat un alt fenomen, acela că tot ce înseamnă ezoterism să fie considerat simplă prostie sau chiar erezie. Atunci când ezotericii au început să dezvăluie, au generat dispute. Granițele sale au fost mereu puse la încercare prin tensiunea dintre revelat și nerevelat. Studierea ezoterismului a creat tensiune între filosofie și societate iar filosoful se poate proteja doar prin păstrarea secretului. Păstrarea acestei libertăți a cunoașterii este elementul central al ezoterismului. Supraviețuirea ezoterismului nu este

[3] Moshe Halbertal, Ezoterism si exoterism restrictiile misterului in traditia iudaica, Editura Limes, Cluj Napoca 2004, p 10
[4] ibidem, p 13
[5] ibidem, p 18
[6] Moshe Halbertal, Ezoterism si exoterism restrictiile misterului in traditia iudaica, Editura Limes, Cluj Napoca 2004, p 36

asigurată de către fiinţarea în secret, ci mai degrabă de utilizarea misterului. Inventarea tiparniței din secolul al XVI-lea impactează ezoterismul în sensul eliminării spațiului închis de predare și inițiere.

Prezumția de la care pornește ezoterismul în Evul Mediu este aceea că dacă ar exista trensparență totală societatea s-ar dezintegra. Societatea iluministă precum și societatea democratică promovează transparența. Există o relaționare între sine și mister "misterul păstrează identitatea sinelui printr-o relație complexă cu nivelul său revelat. In cazul transparenței totale, fără nici un secret, ar fi imposibil să se păstreze sinele din moment ce identitatea acestuia există tocmai pentru că este tăinuită. Intimitatea, exprimată sub forma potențialității misterului, protejează astfel tocmai capacitatea unei persoane de a se autodefini ca individ "[7]. Nu putem să nu fim de acord cu această afirmație. Cu cât o persoană poate vedea mai mult și este mai puțin văzută, cu atât este mai mare posibilitatea ca aceasta să-și extindă spațiul personal și puterea.

Ezoterismul modern ca formă de gândire este analizat de către profesorul emerit Antoine Faivre, demersul său este remarcabil datorită conceptualizării sale. Pentru el ezoterismul este o constantă universală a gândirii, una care parcurge toate epocile. Acest savant francez al ezoterismului occidental identifică șase componente sau caracteristici de bază valabile în cazul oricărei scrieri ezoterice. Patru din cele șase caracteristici identificate sunt esențiale, în sensul că prezența lor trebuie să fie simultană ca să putem concluziona că textul aparține într-adevăr ezoterismului. Celelalte două caracteristici au fost considerate ca fiind secundare. Le vom trece în revistă exact așa cum au fost ele analizate de către Antoine Faivre în anul 1992 în lucrarea Ezoterismul care a fost tradusă și în limba română.

Conform lui Antoine Faivre filosofia naturii are trei componente. Prima este că natura trebuie descifrată cu ajutorul corespondențelor, ea abundă în semnificații simbolice. A doua pune accent pe predilecția pentru concretețea viului și pentru universul plural "lumea este polimorfă compusă din diferite grade de realitate"[8]. In al treilea rând Spiritul și Natura au rădăcină comună" un spirit le locuiește pe amândouă, cunoașterea naturii și cunoașterea de sine merg împreună iar un fapt științific este văzut ca un semn "[9].

Prima caracteristică face referire la existența **Corespondențelor[10].** Ezoterismul consideră că ar exista anumite corespondențe simbolice și reale între toate părțile universului vizibil și invizibil. Ceea ce se află sus este la fel cu ceeea ce se află jos, ceea ce se află jos este la fel cu ceea ce se află sus. Corespondențele trebuie să fie citite și descifrate pentru că ele sunt ascunse ochiului neavizat. Intregul univers este un ansamblu de hieroglife ce se cer decriptate. Există două feluri de corespondențe. Prima este corespondența dintre natura vizibilă și invizibilă, dintre planete și părțile corpului omenesc sau spre exemplu dintre planete și caractere ce stau la baza astrologiei. Urmează apoi corespondențele dintre natură (cosmos) sau chiar istorie și textele revelate. Biblia de pildă și natura s-ar afla în armonie, cunoașterea uneia ducând în mod automat la cunoașterea celeilalte conform lui Antoine Faivre.

A doua caracteristică este **Natura vie[11].** Natura ocupă un loc esențial în cadrul cosmosului. Ea este bogată în revelații și semnificații și trebuie citită ca o carte. Termenul de magie evocă ideea unei naturi văzute, cunoscute, simțite, vie în toate părțile sale care este străbătută de un foc ascuns. Magia ca formă de cunoaștere leagă lucrurile din natură. Să ne gândim la talismane în care se utilizează pietre sau metale pentru restabilirea unei armonii

[7] Moshe Halbertal, *Ezoterism și exoterism restrictiile misterului în tradiția iudaică*, Editura Limes, Cluj-Napoca, 2004, p. 170.
[8] Antoine Faivre, *Ezoterismul*, Editura Paidea, București, 2000, p. 105.
[9] Ibidem, p105
[10] Ibidem, p 28
[11] Antoine Faivre, *Ezoterismul*, Editura Paidea, București, 2000, p. 29.

psihologice sau fizice perturbate. Natura suferindă supusă exilului și vanității își așteaptă mântuirea. Această știință a naturii aprofundează cunoașterea triunghiului Dumnezeu-Om-Natură.

Natura este mediator între Dumnezeu și natura umană, între microcosmosul uman și divin. Există așadar mai multe planuri: divin, natural și uman. Studiul empiric al naturii constituie o cale de atingere a armoniei. Natura îl revelează pe Dumnezeu, ea este precum o oglindă din care este emanată divinitatea. Un lucru este cert, acela că ezoterismul pune accentul pe omul care își transformă concepția despre lume și despre cunoașterea naturii, el devine creatorul universului ce îl înconjoară. Natura este văzută ca fiind oglinda înțelepciunii divine. Semnele, imaginile și simbolurile sunt citite de ochii spiritului. Cartea Zohar elaborează o cosmogonie complexă în care acțiunile divinității se împletesc cu natura și omul. Cartea Zohar sau Cartea Splendorii este o lucrare importantă a misticii evreiești, este textul fundamental a Kabbalei cu o importantă influență și asupra culturii evreiești. Fiind considerată o carte canonică ea a fost plasată valoric pe același plan cu Biblia și Talmudul.

A treia corespondență denumită de Antoine Faivre face apel la **imaginație și medieri**[12] **.** Acestea sunt două noțiuni complementare. Corespondența presupune o formă de imaginație iar medierea se face prin ritualuri. Ezotericul pare mai curând interesat de intermediarii revelați privirii sale launtrice prin intermediul imaginației creatoare. Nu acest lucru se întâmplă cu misticul care este înclinat către o uniune directă cu divinul. Misticul suprimă imaginile și intermediarii care sunt percepuți ca piedici în calea unirii cu divinitatea. Ezotericul utilizează aceste simboluri ca pe niște intermediari în descifrarea naturii, vrea să fie cunoscute aceste entități mediatoare dintre lumea divină și natură. Prin intermediul sufletului, omul, ar putea stabili un raport cognativ cu o lume intermediară, un mezocosmos. Imaginația folosește intermediarii dintre lumea divină și natură. Imaginația este instrumentul cunoașterii sinelui. Imaginația are în Occident un statut bine definit, are propria istorie. Se poate spune că imaginația face vizibil invizibilul. Imaginația este instrumentul cunoașterii sinelui este ochiul care străpunge aparența. Imaginația nu este deloc o fantezie ci o modalitate de cunoaștere a lumii, a lui Dumnezeu și chiar a omului. Omul devine activ prin intermediul imaginației care devine cale de cunoaștere producând efecte nu doar asupra propriului corp.

A patra coresponență este denumită ca fiind **experiența transmutației**[13]**.** Conceptul de transmutație preluat din alchimie implică sensul de metamorfoză. Este sugerată o apropiere între aceste trei etape și cele trei faze ale caii mistice tradiționale: purificare-iluminare- uniune. In acest context transmutația privește atât o parte din natură cât și pe experimentatorul însuși. Aceste patru sunt componentele care stau la baza abordării metodologice a ezoterismului occidental modern. Acestora li se adaugă încă două cu caracter relativ sau secundar datorită prezenței lor frecvente.

A cincea corespondență este o **practică a concordanței**[14]**.** Această practică a concordanței apare mai degrabă la începutul epocii moderne și reapare în sec XIX într-o formă diferită. Este vorba despre stabilirea de numitori comuni între două tradiții diferite sau chiar între toate tradițiile, în speranța obținerii unei iluminări, a unei cunoașteri de tip superior. Pusă în practică studierea, recunoașterea și respectarea tuturor religiilor în vederea găsirii punctelor de convergență pot să unească laolaltă pe oamenii de bună credință într-un spirit de toleranță. Se ajunge astfel la cunoașterea trunchiului viu al tradiției primordiale din care s-au format ulterior tradițiile. Se postulează ideea existenței unei" ***tradiții primordiale"*** care s-ar putea situa deasupra tuturor tradițiilor religioase și ezoterice ale umanității.

[12]Ibidem, p 31
[13] Antoine Faivre, *Ezoterismul*, Editura Paidea, București, 2000, p 33.
[14]Ibidem, p 35

A șasea corespondență la care Antoine Faivre face referire este **transmiterea**[15]**.** Invățătura ezoterică trebuie să fie transmisă de la maestru la discipol urmând un canal existent și respectând un parcurs deja trasat. La aceasta se adaugă noțiunea de validitate a cunoștințelor a cărei autenticitate nu poate să fie pusă la îndoială. Inițierea se face de la maestru la discipol, nimeni nu se inițiază singur. Importanța acestor două condiții în dezvoltarea societăților inițiatice secrete sau discrete din Occident este un lucru cunoscut, amintim aici rozicrucianismul sau francmasoneria. Fiecare societate își constituie cultura proprie. Studierea curentelor ezoterice occidentale implică în primul rând prezența celor șase componente. Repartizarea lor poate să fie într-un mod inegal. Există așadar o formă de gândire ezoterică la fel cum există și o gândire de tip științific sau mistic.

Maestrul spiritual are o autoritate dată de un anumit ***statut***. Acest statut se obține în timp prin transcenderea condiției personale. Maestrul are și o stabilitate sufletească depășind modul de trai profan. Inițiatul va fi îndrumat treptat de către maestru. El va acumula informația sucesiv, el va renunța la ego-ul și la aparențele acestei lumi. El devine cu adevărat conștient de ceea ce este și va fi supus unor probe și verificări înainte de a lua parte la această inițiere. Maestrul va folosi o metodă clară ce are la bază un set de reguli. Inițiatul pornește dintr-un punct și va trece prin anumite etape, va folosi anumite instrumente cu scopul de a ajunge la un anumit rezultat. Cunoștințele primite de inițiat sunt considerate ca fiind sacre. Doar în aceste condiții se poate vorbi despre o cunoaștere ezoterică.

În viziunea lui Pierre A. Riffard[16], ezoterismul reprezintă un fel de structura antropologică universală. Cercetătorul a prezentat și unele invariabile specifice ezoterismului. Acestea sunt:

1. impersonalitatea autorilor- prin utilizarea unor pseudonime sau a unor coduri simbolice;
2. opoziția dintre esoteric/exoteric;
3. subtilul care scapă ochiului neavizat;
4. analogiile și corespondențele, simitudinile dintre macro și microcosmos, om și microcosmos;
5. numerele si simbolistica lor, ciclurile istorice sau cele cosmice;
6. științele oculte cum ar fi numerologia, teosofia ;
7. artele oculte cum sunt astrologia, magia sau orice fel de artă divinatorie;
8. inițierea văzută ca ceremonie de intrare într-o societate secretă.

Ele au fost inspirate analizând textul Tablei de Smarald scrise de către Hermes Trimegistus. Tabla de Smarald are reputația de a conține secretul substanței primordiale a universului. Aici apare faimoasa corespondență dintre macrocosmos și microcosmos, dintre ceea ce este Jos și Sus privită ca o frumoasă analogie la rugăciunea Tatal Nostru “precum în cer și pe pământ”.

Antoine Faivre concluzionează că “tradițiile ezoterice propun o abordare a cunoașterii care nu depinde de o aderare prealabilă la un sistem de credințe sau etici, dar care este capabilă să confere sens universului și vieții noastre”[17].

Pe de altă parte vizionarii creștini accentuează ideea căderii omului dar și a reintegrării lui. Prin perfecționarea și șlefuirea interioară, creștinul reajunge la starea omului dinaintea căderii în păcat. Doar așa Omul se reintegrează în ordinea divină, este drumul reîntoarcerii lui Acasă. Pornim de la năzuința spre Cunoaștere, ajungem la autocunoaștere și apoi înspre scopul suprem al devenirii, cunoașterea lui Dumnezeu în tot și toate.

---

[15]Ibidem ,p 36

[16] Antoine Faivre, *Ezoterismul*, Editura Paidea, București, 2000, p 39.

[17] Antoine Faivre, *Ezoterismul*, Editura Paidea, București, 2000, p 151.

Concluzii

Istoria ezoterismul s-a desfășurat în paralel cu istoria umanității, de-a lungul secolelor omul s-a concentrat pe cunoașterea și înțelegerea misterelor universului. Aceste practici au fost folosite pentru descoperirea potențialului divin și pentru transformarea vieții. Gândirea magică care a parcurs istoria omenirii se reactualizează primind haine noi. Ezoterismul are viitor chiar dacă el nu este unul încă foarte clar conturat.

Ezoterismul vine azi cu numeroase oferte spirituale alternative, care se propagă foarte ușor prin intermediul cărților, a mass-mediei sau chiar a social-mediei. Prezentul ezoteric este debusolant datorită volumului foarte mare de informație care din păcate nu este foarte bine structurat. E nevoie de multă muncă, de un nivel adecvat de instruire, omul poate accesa această lume ezoterică prin informare corectă și dezvoltare continuă.

În spatele lumii văzute se află o cu totul altă lume, pe care o percepem în mod subtil. Lumea exterioară studiată de intelect îi conferă omului senzația că poate să stăpânească materia. Nu putem să negăm meritul științei în descoperirea lumii și în progresele tehnologice. Spiritul însă are propria sa realitate, el se aventurează în necunoscut. Multe din problemele lumii sunt imposibil de rezolvat prin intermediul a ceea ce numim realitate concretă. Parapsihologia prin experimentele sale dovedește că între om și lumea în care trăiește există mai multe tipuri de relații. Armata americană a desfășurat mai multe experimente în care energia creierului omenesc influențează de la mii de km în mod inexplicabil un alt creier omenesc. Noua paradigmă a revoluției științifice înseamnă cercetare științifică creativă.

În mod evident omul nu poate să trăiască doar cu pâine, el dorește să știe de unde vine și încotro se îndreaptă, el nu poate sa nu aibă țintă, în acest univers în care singura constantă este schimbarea.

BIBLIOGRAPHY

Alfred Loisy, Misteriile antichitatii, Traducere Gabriel Avram, Editura Herald, Bucuresti 2023

Alexandrian, Sarane, Istoria filosofiei oculte, Editura Humanitas, București 1994

Brosse, Jacques, Maeștrii spirituali, Editura Albatros , București 1992

Black, Jonathan, Istoria secretă a lumii, Editura Nemira, București 2008

Corsetti Jean-Paul - Istoria esoterismului și a științelor oculte, Editura Olimp, București 2000

Culianu, Ioan, Petru- Gnozele dualiste ale Occidentului, Editura Nemira, Bucuresti 1990

Davy, Marie-Madeleine, Enciclopedia Doctrinelor Mistice, vol I-IV, Editura Amarcord, Timisoara 1997

Dictionar Teosofie, Esoterism, Metafizică, Masonerie, Editura Herald, București 2000

Doboș Alexandru, Elisse Kraft, Gândire esoterică. Mica enciclopedie, Editura Miracol 1999

Eliade Mircea, Ocultism ,vrajitorie și mode culturale, Editura Humanitas, Bucuresti 2006

Evola Julius, Traditia hermetică, Simbolismul ei, Doctrina și Arta Regală, Editura Humanitas, București 1999

Faivre, Antoine- Ezoterismul, Editura Paidea, București 2001

Faivre, Antoine, Cai de acces la ezoterismul occidental , vol I-II, Editura Nemira 2007-2008

Favart Felix, Istoria filosofică și politică a ocultismului. Magie, vrajitorie, spiritism , alchimie ,Editura Herald, Bucuresti, 2018

Gheorghe Glodeanu, Incursiuni în imaginarul esoteric, Editura Scoala Ardeleană, Cluj-Napoca, 2022

Guenon, Rene, Ezoterismul creștin, Editura Herald, Bucuresti 2012

Guenon , Rene , Regele lumii. Ezoterismul lui Dante, Editura Herald, Bucuresti 2022

Halbertal Moshe, Ezoterism și Exoterism restricțiile misterului în tradiția iudaică, Editura Limes, Cluj- Napoca 2004

Hermes Mercurius Trismegistus , Filosofia hermetica, Fragmente din Corpus Hermeticum, Editura Univers Enciclopedic, Bucuresti 1995

Levi, Eliphas, Marele arcan sau ocultismul revelat, Editura Aurelia

Levi Eliphas, Istoria magiei . Cu o prezentare explicita a ritualurilor si a misterelor sale, Editura Cartex, Bucuresti 2017

Loriot, Rafael, Introducere în ezoterism, Dinasty Books proeditura si Tipografie, 2018

Louis Pauwels si Jaques Bergier, Dimineata magicienilor, Introducere in realismul fantastic, Editura Nemira, Bucuresti, 1994

Messadie Gerald -Patruzeci de secole de esoterism, Editura Nemira, Bucuresti, 2008

Nataf , Andre, Maeștrii ocultismului, Editura Enciclopedica , Bucuresti, 1995

Nemeti,Sorin, Mitografii. Inventar parțial al ezoterismelor românești, Editura Mega, Cluj-Napoca 2019

Osho, Psihologia ezotericului, Editura Mix, Brasov 2010

Riffard, Pierre, Dicționarul ezoterismului, traducerea din limba franceză și note de Doina și Gheorghe Pienescu, Editura Nemira, Bucuresti 1998

Steiner, Rudolf , Știința ocultă, Editura Univers Enciclopedic , Bucuresti 2003

Steiner, Rudolf, Bazele esoterismului, Conferințe ținute în fața membrilor Societății Antroposofice, Editura Univers Enciclopedic , București 2017

Steiner Rudolf -Din continutul școlii esoterice , Editura Univers Enciclopedic, București 2014

Scott, Cyril , Ocultismul modern , Editura Princeps, București, 1996

Streeter, Michael, Istoria societăților secrete, Editura Litera Internațional, 2011

Shumaker, Wayne, Stiintele oculte ale Renașterii, Un studiu al patternurilor intelectuale, Editura Dacia, Cluj-Napoca, 2003

Stefanescu, Paul , Initiere si mari initiati, Editura Vestala, Bucuresti 2003

Szlezak Thomas Alexander - Noul Platon, Cercetări despre doctrina ezoterică, vol II, Editura Grinta, Cluj Napoca 2008

Tolcea Marcel, Ezoterism și comunicare simbolică , Editura Universitătii de Vest, Timisoara , 2004

Z" Ev Ben Simon Halevi, Cabala si arborele vietii , Traducere Mihai Lita, Editura Paralela 45, Pitești, 2023

SIMULATION. THEORETICAL AND PRACTICAL ASPECTS

Daniel Băncilă
PhD Student, University of European Studies, Moldova

Abstract: The present research aims at a theoretical and practical analysis of simulation in contracts in the Romanian legislation. Starting from the context that defines this civil law notion, we will go through the notion, conditions, form, purposes and limits of simulation, as well as its effects, through numerous practical examples.

Keywords: Simulation, concealment of the real will of the parties, secret contract, apparent contract, simulatory agreement, and interposition of persons.

The notion of simulation.

Simulation is a complex operation which, from a technical point of view, is an exception to the principle of enforceability of the binding effects of the contract. From the perspective of the parties, the effects of this operation are governed by the principle of the binding force of the contract. From the perspective of third parties, the simulation produces effects which follow the relativity of the effects of the contract, but not those of its enforceability. By simulation, the parties conceal from third parties the content of the true legal relationship between them. The new Civil Code regulates it in some detail - Articles 1289-1294 of the Civil Code. Civ.

SIMULATION is a legal operation carried out by disguising the real will of the parties, consisting of the simultaneous conclusion and existence of two agreements or conventions: one apparent or public, which creates an apparent legal situation contrary to reality, and another secret, which gives rise to the real legal situation between the parties, nullifying or modifying the effects apparently produced under the public contract.

The secret contract expresses the real will of the parties and establishes the true legal situation between them; it is also called a counter-letter because it is generally concluded in writing.

An apparent, public or simulated (ostensible) ***contract*** is intended to disguise the real intention of the parties, in order to conceal from third parties, by creating a false appearance, the true legal relationship between the parties, the main source of which is and remains the secret act. The apparent act may also produce certain subsidiary effects only in so far as the parties have provided for this in the secret contract.

The field of simulation - Simulation is a mechanism applicable in many areas of private law. However, its preferred field of action is that of *acts of alienation* - fictitious sales or disguised gifts are the most common models used in practice, along with the partial concealment of a contractual element (simulation of the contract price).

Although it is also found as a legal figure in the case of non-patrimonial acts (such as marriage), the legislator restricts the applicability of the regulation on simulation (i.e. the texts of articles 1289-1293 Civil Code) to *acts with patrimonial content* (according to article 1294 Civil Code).

On the other hand, settling a discussion prior to the entry into force of the current Code, related to the possibility of applying the simulation mechanism also to *unilateral legal acts*, Article 1293 of the Civil Code provides: "The provisions relating to simulation shall also apply to unilateral legal acts intended for a specific person, which have been simulated by agreement between the author of the act and its addressee."

Simulation conditions concern:

- existence of the secret act
- the existence of the public act
- the existence of the simulatory agreement

A. Existence of the secret act

The condition is that the real document or counter-record must be concluded in such a way that its existence and content are unknown to third parties. The assessment of the secrecy of the counter-registration is a question of fact.

The counter-writing is not secret:

- in all cases where it has been subject to publication, which by its nature is intended to bring legal acts to the knowledge of third parties, such as: transcription of the act, registration, entry in the electronic file
- when its existence is mentioned in the apparent or public act

The counter-writing is secret even if:

- has a date certain (the date certain is not such as to remove the secrecy of the document)
- has been concluded in authenticated notarial form (authentication is not an official act which takes away the secret nature of the document.
- has been registered with the financial authorities or other tax formalities have been carried out, does not remove its secrecy; the tax administration is not a publicity body.

Instrumentum and negotium.

Although the secret act is often referred to as a "counter-writing", this should not lead us to believe that it is absolutely necessary for the secret act to be embodied in a writing. The secret act must exist in the sense of a *negotium*, i.e. a real legal transaction which produces real effects between the contracting parties. It follows that the *secret act may be lacking if it is seen as an instrumentum, but it is indispensable if it is seen as a negotium.* At a certain level, the secret act is confused with the simulatory agreement.

The problem of contemporaneity.

The contemporary nature of the acts implies the coexistence over time of the secret act with the public act. The two acts are contemporary:

- if they were concluded simultaneously
- if the secret act, in the sense of negotium, was concluded first and then the apparent act (for the two acts to coexist and be contemporaneous, the secret act must have been in force at the time of the conclusion of the public act and remain in force thereafter)

It is essential that the parties have previously reached an agreement on the legal transaction as a whole.

Moreover, there is nothing to prevent the parties, having agreed on the simulation as a whole, from immediately concluding the secret act and, sometimes, even executing it, in whole or in part, and only then perfecting the public act, and the subsequent conclusion of the public act completes the operation of simulation.

There can be no question of simulation when the apparent act is concluded before the secret act. The absence of a secret document at the time of the conclusion of the apparent act means that there is no simulation. In such a case we are in the presence of the modification of a contract by another contract; the two acts successively express the real will of the parties, they do not perform the single and complex operation which is simulation.

However, the simulation may relate to a legal act in course of performance - for example, the legal act of debt forgiveness may be disguised in a public legal act of debt payment.

Conditions of validity - substantive and formal

Also at the level of the existence of the secret act, it is essential to consider what conditions of substantive and formal validity it must meet for the simulation to be valid.

The substantive conditions - consent, capacity, object and cause - must be fully met by the secret act by reference to the common provisions on the subject [art. 1179 para. (1) Civil Code].

Form - it is not necessary for the secret act to be concluded in the form required by law for the validity of the legal transaction it embodies. The law only requires that the secret act meets the substantive conditions. Per a contrario, it is not necessary for it to fulfil the formal conditions. It is a major exception to the very conditions of operation of the principle of binding force which imposes the requirement of a "validly concluded" contract, with reference to both the substantive and formal conditions (art. 1270 Civil Code).

However, the exception is not so drastic if we bear in mind that it must be considered essential that the public act itself fulfils the formal conditions of the legal transaction it represents.

B. The existence of the public act.

A public act is an act which is concluded in such a way as to produce a *legal appearance*. It is the act brought to the knowledge of third parties with the intention of concealing from them the true legal reality of the secret act. It must enable third parties to find out its contents.

Formal requirements - the public document must meet all the formal requirements of the transaction it embodies e.g. if it is a sale of real estate, the public document must be concluded in authentic form.

C. Existence of the simulatory agreement.

The idea of a simulatory agreement suggests a joint representation of the parties, prior to the conclusion of the public act and the secret act, in which the parties "orchestrate" the whole operation of the simulation, i.e. imagine all the manoeuvres by which the true relationship between them will be concealed from third parties.

The simulating agreement is the *intention of the parties to simulate*; it is their intention that the legal transaction should produce all the legal effects specific to simulation. It is not merely the intention to induce third parties to believe in a legal appearance, which could also be achieved by a simple secret modification of the contract. The intention to simulate differs from the discrepancy which may arise spontaneously between the declared intention and the actual intention, which will be resolved by interpretation of the contract.

Although it is not expressly mentioned by the legislator, this condition is inferred from the provisions of Article 1293 of the Civil Code, which provide that, in order for there to be simulation in the case of unilateral legal acts, there must be an agreement between the author of the act and the addressee of the unilateral act subject to communication.

- this agreement is in fact the simulatory agreement itself, which is an essential condition for the existence of the simulation.
- the intention to simulate is set out in the parties' agreement to simulate, an agreement which comes into effect at the latest when the secret act is concluded in the sense of negotium.
- in the absence of such an agreement we are not in the presence of simulation, but in the hypothesis where the parties conclude a secret act and subsequently modify or revoke that act by a new agreement; these are successive manifestations of will, which do not produce the effects of simulation.
- the intention to simulate, contained in the simulating agreement in the secret act, is an internal element of the simulation, which concerns the essence of this legal operation.

Forms of simulation: Apparent or public contract is fictitious; Public act disguises secret act; Interposition of persons

Depending on the concrete purpose of the apparent act and its relation to the secret act, simulation can be achieved by three procedures:

- activity
- disguise (total or partial)
- interposition of persons

The main classification used in the literature is that which distinguishes between absolute and relative simulation.

- **Absolute simulation** - where the parties agree that no act exists between them in reality (this is fictitious - the only case of absolute simulation).
- **Relative simulation** - when only one or more elements of the public contract are simulated: its real nature, subject matter, real cause, real parties, etc.

Relative simulation is sub-classified into:

Objective simulation is when objective elements are disguised, such as the nature of the contract, its subject matter or its cause.

Ex: disguise

Subjective simulation is found when the subjective element of the contract - the parties - is disguised. E.g.: simulation by interposition of persons.

Another classification considered traditional distinguishes between the types of simulation as follows:

- according to the existence or otherwise of the secret act - **fictitious**
- according to the actual nature of the secret act between the parties or its objective elements - **disguise**
- as it bears on the contracting parties - **simulation by interposition of persons**

All of the above classifications have the merit of giving a better understanding of the mechanism of simulation in a given hypothesis. Therefore, when reviewing the forms of simulation, we will use them all.

Apparent or public contract is fictitious

By doing so, the parties completely disguise the reality by stipulating in the secret act that the apparent act will have no legal effect. The secret act states that the apparent act has no value and that it has not actually occurred between the parties, i.e. it is fictitious or non-existent.

The parties enter into the public document only because they have an interest in the belief that a legal relationship has arisen between them, but they agree in secret that the document will not produce any legal effects. This is the only case of *absolute simulation* - i.e. absolute concealment of reality.

Example (the most common case used in practice): a public contract of sale is concluded between the parties. Secretly, the parties stipulate that this contract will have no effect and that no transfer of ownership will take place in favour of the buyer.

This form of simulation often involves fraudulent intent, consisting of circumventing legal provisions or damaging the interests of others.

In the case of civil legal acts, this type of simulation is used in order to create the appearance of reducing the general pledge of creditors by the fictitious sale of goods by the debtor with the intention of evading the creditors.

The alienation is fictitious because a secret act between the same persons expresses the real will of the parties that the public act does not exist in reality.

Also, in the judicial practice of the past regime, fictitiousness could be encountered in connection with the control of the origin of the wealth of individuals; many of those investigated after this procedure, tried to prove the lawful acquisition of assets through

fictitious acts of donation or loan. Other known examples are: fictitious partition, fictitious exchange, fictitious donation, fictitious company.

The public act disguises the secret act

Disguise consists in the fact that the parties conclude a certain contract which gives rise to the real legal relations between them, a contract which, in order to keep it secret, in whole or in part, they dress up in the form of another contract. Disguise is technically an *objective relative simulation*.

As a rule, the public act conceals the nature of the secret act. Disguise is present even when the public document, without disguising the nature of the secret act, merely conceals by omission certain clauses or effects of the real act. Disguise is of two kinds, total and partial:

A. Total disguise

When the public act conceals the nature of the secret act - it is in fact a simulation of the real cause of the legal act.

Example:

- the parties enter into a donation contract which they disguise as a purchase or maintenance contract;

-the reverse of this situation is also possible, where, in order to prove the origin of the goods, the sale is disguised in a public deed of gift or to give a certain qualification to the goods;.

- there have been cases where a maintenance contract has been disguised as a sales contract

B. Partial disguise

- occurs when the parties, by means of a public document, merely conceal certain clauses or effects of the secret document, without concealing the nature of the document which produces its effects between the parties.

Example: - price simulation, when the parties, instead of the actual price set by the parties in a sales contract, stipulate another higher or lower price in the public deed. Partial disguise, especially in the case of declaring a lower price with a view to evading taxes and duties on the transfer of property, i.e. tax evasion, raises major problems of legislative policy because of its practical frequency, as we shall see when analysing the purposes of simulation.

- in the event of the annulment or postdating of a contract for the purpose of defrauding the interests of third parties or circumventing mandatory legal provisions

Interposition of persons

It is a case of *relative and subjective simulation*

In the case of simulation by intermediaries, the persons who conclude the apparent act foresee, in a secret agreement, that one of them is not the contracting party and determine who the real contracting party is.

The parties to the apparent act consciously intend the effects to be produced in relation to another person who is guaranteed anonymity.

Example: - a donation contract in which the donor is an interposed person because, due to a legal incapacity, the real donor cannot receive the donation directly from the donor.

- simulated sales through intermediaries

From a structural point of view, it is said that impersonation is a tripartite operation:

- in principle, the simulator agreement must be between at least three persons in order to carry out the simulation by interposition of persons:
  - the interposer (the person who is the beneficial owner of the transaction contained in the public document),

- the intermediary (the person who appears as a party to the public document and who disguises the true identity of the beneficiary)
- the third party (who is the real contractor in the public document, in whose person the effects of this contract are produced)

If the party contracting with the intermediary does not participate in the conclusion of the simulated agreement, it remains a third party to the secret act, which cannot be opposed to it

Although it is accepted in principle that simulation by interposition of persons presupposes that the simulation agreement is concluded between all three persons described above, we believe that this issue is not of the essence of simulation and that it is possible that the third party did not participate in the simulation agreement and was not aware of it.

It is essential that the legal reality of the relationship between the interposer and the interposed is disguised. A reading of the legal texts (in particular, Articles 1289-1294 of the Civil Code) fully justifies such a qualification - no legal text indicates the condition of the third party's participation in the simulating agreement for the entire transaction to be qualified as simulation.

Moreover, as we shall see, the new regulation of the ***mandate without representation*** (art. 2039-2042 Civil Code) reinforces this conclusion.

The question arises as to whether or not the mandate without representation (or the prete-nom convention, the borrowing of names) is a simulation by interposition of persons?

The agency without representation "is a contract by virtue of which a party, called the principal, concludes legal acts in his own name but on behalf of the other party, called the principal, and assumes towards third parties the obligations resulting from these acts, even if the third parties were aware of the agency." [art. 2039 para. (1) Civil Code].

Essentially, a power of attorney without representation implies the conclusion of acts on behalf of a person whose identity is not revealed at the time of contracting with the third party; it is the conclusion of acts without *contemplatio domini*, i.e. without showing the true beneficiary of the legal relationship created.

The identity of the principal remains concealed from the person with whom the principal contracts and from other third parties, because, according to Article 2040 para. (1) Civil Code. "Third parties have no legal relationship with the principal".

In the Romanian doctrine, most authors have argued that the mandate without representation is a legal figure distinct from the simulation by interposition of persons because in the case of simulation by interposition of persons it is necessary for three persons to participate in the simulatory agreement, while in the case of mandate without representation, the third party remains a stranger to the simulatory agreement. Other authors, however, consider that the mandate without representation is in fact a case of simulation by interposition of persons for four major reasons:

a) the mechanism by which the interposer becomes the real beneficiary of the public contract is identical for both legal figures: interposition of persons and agency without representation. The knowledge or lack of knowledge of the secret act by the contracting third party is irrelevant, as also follows from the final part of Article 2039(2). (1) Civil Code;

b) in both situations there is a secret act which modifies the effects of a public act and which is contemporaneous with it. Again, the knowledge or lack of knowledge of the third party is irrelevant;

c) In the same respect, the effects of the secret act are produced under exactly the same conditions as in the case of ordinary simulation, if we consider Art. 2040 para. (2) and 2041 of the Civil Code, which in fact refer to an action in substitution, i.e. an action for a declaration of simulation, coupled with an action for enforcement of the secret act.

d) finally, the argument given by a global view of the two legal figures forces us to note that both generate a false appearance intended to be known by third parties

The conclusion is that the mandate without representation is an atypical form of simulation by interposition of persons, i.e. a particular manifestation of subjective simulation. The peculiarity of this operation lies in the fact that the simulatory agreement is concluded only between the interposer and the interposed party, as opposed to the typical subjective simulation where the third party also participates in the agreement.

Finally, it has also been argued in the doctrine that, in certain situations, even the mandate with representation can generate a simulated situation. Such a situation is conceivable, but not in the sphere of simulation by interposition of persons. Thus, it is often the case that, because of the split between the power of attorney (the act which merely proves the existence of a mandate) and the mandate itself, it is possible that certain effects of the mandate contract are concealed from the contracting third party or other third parties.

Aims and limits of the simulation Aims of the simulation.

The purpose may be to conceal or disguise from third parties the existence or content of the actual, secret, voluntary agreement. It is precisely in order to achieve this purpose that the parties conclude the apparent act giving expression to a false, unreal declaration of will. This is the abstract purpose of simulation. Simulation is always underpinned by certain specific aims which differ from case to case.

The parties may seek to avoid or circumvent the application of prohibitive legal rules applicable to contracts:

- through a gift disguised as a contract of sale, the parties may seek to prevent the gift from being reported and possibly reduced on the donor's death.
- by the interposition of persons, the parties may seek to circumvent legal provisions which establish an incapacity for certain persons to receive a gift
- one of the contracting parties, being a debtor of another person, may attempt, by means of a fictitious sale and purchase, to evade certain assets from a future pursuit to be initiated by its creditors

But the actual purpose of the simulation may be different:

- it may happen that someone wishes to make a gift to a certain person, while remaining anonymous or remaining anonymous; for this purpose he will make an apparent gift with an intermediary, the two parties secretly agreeing that the beneficiary of the gift will be another person or will make a gift through an intermediary with the real beneficiary of the gift.

Simulation neutrality principle

Although lying is not to be encouraged, it is considered that the parties to a deed have the right to keep their agreement secret. Their mere intention to conceal the reality of their legal relationship from third parties is not considered to be punishable.

The legislator, through the provisions of Article 1289 para. (1) of the Civil Code enshrines the so-called ***principle of neutrality of simulation*** - simulation should not be sanctioned at the level of validity (by means of nullity), but neither should it be encouraged in the sense of producing effects vis-à-vis third parties (therefore, it entails unenforceability).

Simulation is neutral because it is not sanctioned by nullity, but also because it is not enforceable against third parties. However, it is tolerated by the legislator who intends to confer on the real will of the parties to the secret act, the binding force, according to Article 1270 of the Civil Code. The legislator therefore recognises a certain right of the parties to simulate. However, this right must be exercised in good faith in order to maintain the neutral character of the simulation. Exceptions to the neutrality of simulation are cases where the right to simulate is exercised in an abusive manner.

Limits of simulation.

In order to determine the limits of the simulation it is necessary to take into account the text of Art. 1289 para. (1) of the Civil Code, which states: "A secret contract is effective only between the parties and, unless the nature of the contract or the stipulation of the parties indicates otherwise, between their universal or universal successors". The limits of simulation are given by the proper exercise of the right to simulate. Any improper exercise of this right is considered in doctrine to be fraud. Fraud can be of two kinds:

- fraud of third party interests
- fraud against the law

Fraud against the interests of third parties (civil fraud)

- is as a rule sanctioned by the **unenforceability** against them of the apparent contract; as a rule, the legal situation resulting from the public document is enforceable against third parties
- if the simulation is intended to infringe (defraud) their rights, they have the right to request a finding that

the unenforceability of the public act against them

Example: the case of fictitious disposal of an asset by the debtor in order to avoid enforcement by a creditor, the creditor, in this case, has the possibility to prove the fictitiousness of the public document by filing an action to establish its unenforceability against him.

- In this respect, enshrining the solution put forward above, Article 1290 para. (2) of the Civil Code provides that "third parties may invoke the existence of a secret contract against the parties when it violates their rights".

Fraud the law

- if it is intended to achieve unlawful or immoral purposes, the simulated legal act can no longer be protected by law and is therefore excluded from producing legal effects
- if the fraud of the law is the purpose of the simulation, the natural sanction is the **nullity of the** entire operation of the simulation (both the public act and the secret act are void)
- This is why Article 1289 para. (2) of the Civil Code states: "However, a secret contract shall not produce effects between the parties if it does not meet the substantive conditions required by law for its valid conclusion."
- by way of exception to the rule of neutrality of the simulation, it is void if the essential conditions of validity are not respected; among the essential requirements of validity of the contract are those relating to cause and object, often attached to fraud at law - ***absolute nullity***
- and non-compliance with the conditions of validity relating to capacity and consent are sanctioned by the ***nullity***, in principle ***relative,*** of the operation
- sometimes the sanction may be ***unenforceability against*** third parties - the case of price simulation (tax fraud); because the determining cause of the act is not fraud. (if the determining cause is fraud - absolute nullity)

The effects of the simulation must be analysed in the light of: the relationship between the contracting parties and their successors in title; the relationship between the parties and third parties; the relationship between third parties.

The effects of simulation in the relations between the contracting parties.

According to Art. 1289 para. (1) and (2) of the Civil Code, when the simulation is valid, *between the contracting parties and the universal and universal successors_of the parties, the* ***secret act*** *takes effect.*

This solution is in line with the *principle of priority of the internal will* (art.1266 para.1 Civil Code).In case of simulation, the real will of the parties is the one expressed in

the secret act. The principle of priority of the internal will is complemented by that of *binding force* (art. 1270 Civil Code).

The effects of the secret act also apply to the parties' universal and universal successors in title, since they are the successors in title of their author (avânzi causa).

Universal and universal successors in title may become proper third parties to the secret act when, by simulation, their author, the contracting party, has sought to defraud their interests.

In all cases where one of the parties refuses to perform the services which it has assumed by the secret act (possibly by invoking the public act whose services it would have performed), the other party is entitled to seek a declaration of simulation and then performance of the other party's services or to invoke other remedies for non-performance.

The action in simulation is the technical means by which binding force can be established if one of the parties neglects it.

Effects of simulation on third parties

The law distinguishes between two categories in the third party sphere by reference to simulation:

- ordinary third parties (in relation to whom it is of interest to what extent simulation can be invoked or not)
- creditors of the parties (who have a vested interest in the simulation)

The principle enshrined by the legislator in Art. 1290 para. (1) of the Civil Code is that the ***secret act*** *cannot have any effect against third parties* who are completely alien to the contract; it cannot therefore be invoked by the parties or their successors (universal or universal title) against third parties of any kind.

The non-assignability rule applies to third parties who have acquired rights from the apparent acquirer. Although the secret act will be effective between the parties, third parties will only be able to rely on the legal situation arising from the apparent or public act; the reason for this is that third parties only have knowledge of the existence and content of the public act. Third parties may invoke the unenforceability of the secret document against them only if they are acting in good faith; good faith must exist at the time of the conclusion of the sham. If the third party had knowledge of the conclusion and contents of the secret document, they are in bad faith; where the parties prove that the third party invoking the apparent document was in bad faith, the secret document will also be enforceable against them.

As an exception to the rule of non-assignability to third parties, established by Art. 1290 para. (1) Civil Code, para. (2) of the same article provides that "third parties may invoke the existence of a secret contract against the parties when it violates their rights". Sometimes third parties have a right of option between invoking the public or the secret act.

Example: the third party - who is also the reserved heir of the seller in the public deed - has every interest in proving the existence of the secret deed of gift in order to then request its reduction.

If they do so, third parties waive the unenforceability against them of the secret document.

Example: in the case of a fictitious sale, the seller's creditors have the right to invoke the secret act which establishes that the apparent act has no effect between the parties.

Creditors of one of the parties

They are a special category in the sphere of third parties to the contract - they are the only genuine guarantors because they are bound to bear the effects of the value transitions that occur in and against their debtor's assets. The situation concerns unsecured creditors, holders of a general lien. If the debtor's acts are detrimental to them, creditors may be

entitled to challenge them by establishing a pretence and invoking the secret act which violates their rights or they may be entitled to invoke in good faith the appearance created

The existence of the secret act cannot be opposed by the parties to the creditors of the apparent acquirer who, in good faith, have noted the commencement of enforcement in the land register or have obtained seizure of the assets which were the subject of the simulation; consequently, until the date of noting the enforcement or the establishment of seizure of the debtor's assets, the parties to the secret act may remove the appearance created by the public act by proving the existence of the simulation. If they fulfil this time condition, the creditors will have to bear all the consequences of the secret act, which has thus become enforceable against them.

The presentation of the effects of simulation vis-à-vis third parties allows us to see that this operation represents a genuine exception to the principle of enforceability of the contract. An act which is binding on the parties is not enforceable against third parties. It is the non-enforceability against third parties of the secret act and the real legal situation existing in the relationship between the parties.

Hence the conclusion that, in the case of the simulation, we are in the presence of a narrowing of the scope of the causal agents and a corresponding broadening of the category of proper third parties. Also included in the category of proper third parties are the universal and universal successors of the parties in the event that the simulation was intended to defraud them.

The effects of simulation in third-party relationships.

This problem only arises when there is a conflict between third parties, in the sense that some have an interest in invoking the apparent act and others have an interest in taking advantage of the secret act which is favourable to them.

Example: the case of a fictitious alienation:

- the alienor's creditors have an interest in invoking the secret deed to preserve their general lien
- the acquirer's creditors have an interest in relying on the apparent act which increases their debtor's assets and the chance of realisation of claims

In this conflict, those creditors acting in good faith who invoke the *apparent act in* their favour, because they could not have known of the existence of the secret act, will prevail. For this effect to occur, however, the creditor's claim must have a date certain prior to the secret document. The rule previously laid down by the doctrine is now enshrined in Article 1291(1). (2) of the Civil Code: "If there is a conflict between the creditors of the apparent acquirer and the creditors of the apparent acquirer, the former are preferred if their claim predates the secret contract."

Simulation in legal contexts does not involve concealing the true will of the parties, but rather serves as a valuable tool for education and training. Legal simulation, including virtual reality (VR) education, is used to teach practical skills and enhance learning experiences in law schools. Moreover, simulation techniques are used to improve decision-making in the construction of water areas and to improve the performance of ship navigation systems without expanding the physical infrastructure. In law enforcement, simulators are used for training, with efforts to increase accessibility through customized scenarios delivered remotely, such as via Zoom, to improve officers' skills in social interactions and de-escalation.

BIBLIOGRAPHY

1. Chris, Dent. (2022). Law in a ‘Simulated’ Universe: The Educative Value of the Metaphor. Law, technology and humans, doi: 10.5204/lthj.2342

2. Justin, Cho., Timothy, Jung., Kryss, Macleod., Alasdair, Swenson. (2021). Using Virtual Reality as a Form of Simulation in the Context of Legal Education. doi: 10.1007/978-3-030-68086-2_11

3. Ángela, Damicela, Salazar, Díaz., Angel, Oswaldo, Herrera, Lema. (2017). Evaluación psiquiátrica-psicológica forense de Simulación. A propósito de un caso forense real. doi: 10.18272/IU.V20I20.907

4. Pedro, Saghy-Cadenas. (2012). La simulation du contrat. Etude comparée en droit civil français et vénézuélien.

5. Pedro, Irureta, Uriarte., Santiago, de, Chile. (2013). Simulación y apariencia en el ámbito laboral: la especial situación del sujeto contratante (Simulation and Appearance in the Workplace: the Special Situation of the Contracting Party).

6. Rosalyn, Cooperman. (2012). Lawmaking and Law Interpreting in the Land of Oz: Using Simulations to Draw Back the Curtains of the American Legislative and Judicial Processes. Social Science Research Network, doi: 10.2139/SSRN.1997664

7. Alexandru, Sosna., Iulia, Gherman. (2023). Protection of ownership in the Republic of Moldova, Ukraine, European Union. Comparative legal aspect. Supremaţia Dreptului, doi: 10.52388/2345-1971.2022.e1.06

8. Irina, I., Pogoretskaya. (2022). Private Law of Moldova of the XVI–XVII Centuries. Proceedings of the Southwest State University. Series: History and Law, doi: 10.21869/2223-1501-2022-12-2-20-31

ENFORCEMENT OF TAX DEBT. A HOLISTIC APPROACH TO TAX FORECLOSURE PROCEEDINGS

Simina-Ștefania Rada
PhD Student, University of Craiova

Abstract: The article approaches in a holistic manner the enforcement procedure in fiscal matters. Constituted as a genuine theoretical approach, the article proposes an evolutionary approach to the procedure of enforcement of tax debts, but also a comparative approach, related to enforcement in civil matters.

Keywords: enforced execution, tax debt, tax procedure, debt title, enforcement in civil matters

1. ASPECTE GENERALE PRIVIND EXECUTAREA SILITĂ A CREANȚELOR FISCALE

Statul intervine în viața economică pe două căi principale sau, altfel spus utilizând două modalități concrete: prima este aceea a realizării resurselor financiare și constă în preluarea unei părți (mai mari sau mai mici, diferit de la un an financiar la altul) din veniturile agenților economici, iar cea de-a doua este aceea a utilizării resurselor financiare pentru realizarea obiectivelor urmărite[1]. În vederea îndeplinirii celei dintâi din intervențiile enumerate, statul colectează creanțele bugetare sau fiscale, având dreptul de a încasa orice sumă ce se cuvine bugetului general consolidat.

Colectarea sumelor care stau la baza bugetului se realizează prin intermediul unui titlu de creanță, acesta fiind actul primul act prin care, potrivit legii, se stabilește și se individualizează obligația de plată privind creanțele bugetare sau fiscale, întocmit de organele de specialitate ce compun aparatul fiscal al statului sau de persoanele împuternicite potrivit legii, și cărora la revine competența de a calcula impozitele și taxele datorate bugetului de stat.

Sumele reprezentând taxe și impozite datorate de către contribuabili bugetului la termenele stabilite conform legii și care sunt stabilite prin titlurile de creanță fiscală, acestea devin executorii și se încasează prin executare silită de către compartimentul de specialitate din cadrul Direcțiilor Financiare ale Ministerului de Finanțe.

Executarea silită a creanțelor bugetare se efectuează numai în temeiul unui titlu executoriu emis de organul fiscal competent sau a unui înscris care, potrivit legii, constituie titlu executoriu.

Titlu de creanță devine titlu executoriu la data la care creanța bugetară este scadentă prin expirarea termenului de plată prevăzut de lege sau stabilit de organul competent ori în alt mod prevăzut de lege.

În titlurile de creanță sunt individualizate toate creanțele datorate bugetului de către contribuabili, acestea constituind venituri fiscale ale bugetului de stat sau ale bugetului asigurărilor sociale.

Sunt competente să gestioneze colectarea creanțelor bugetare în vedere stingerii obligațiilor către bugetul de stat autoritățile administrației publice centrale sau unitățile teritoriale ale acestora, autoritățile locale ori alte instituții publice abilitate să administreze veniturile bugetare.

[1] C.F. Costaș, *Drept Fiscal. Ediția a III-a,* Editura Universul Juridic, București, 2021, p. 30.

Plătitor al obligației bugetare este debitorul sau persoana care în numele debitorului are obligația de a plăti sau a reține și de a plăti impozite, taxe, contribuții, amenzi sau alte venituri bugetare.

Prin debitor se înțelege atât debitorul principal, cât se altă persoană obligată la plată.

În ipoteza în care contribuabilul se dovedește a fi rău platnic și refuză stingerea obligației prin plata de bunăvoie, organul fiscal competent procedează la acțiuni de executare silită, potrivit legislației în vigoare.

Prin urmare, definiția executării silite poate fi prezentată astfel:

Stingerea creanțelor fiscale prin executare silită este reglementată în noul Cod de procedură fiscală la Capitolele VIII-XI (art. 220-262) ale Titlului VII privind colectarea creanțelor fiscale, care a dat în competența organelor fiscale care administrează creanțele fiscale îndeplinirea măsurilor asigurătorii și efectuarea procedurii de executare silită[2].

Astfel, executarea silită în materie fiscală reprezintă modalitatea de stingere a creanțelor bugetare în cadrul căreia se apelează la forța de constrângere a statului, datorită refuzului contribuabilului de a-și achita la timp contribuțiile la bugetul general consolidat.

Executarea silită se poate realiza asupra veniturilor și bunurilor aflate în proprietatea debitorului, ce pot fi urmărite potrivit legii, iar valorificarea acestora se efectuează doar în măsura necesară pentru acoperirea creanțelor fiscale și a cheltuielilor realizate în vederea executării.

În ultima parte a alin. (1) din art. 227 al Noului Cod de Procedură Fiscală este menționat că executarea silită a bunurilor proprietate a debitorului, urmăribile potrivit legii, se efectuează, de regulă, în limita a 150% din valoarea creanțelor fiscale, inclusiv a cheltuielilor de executare, cu excepția cazului în care din motive obiective în legătură cu situația patrimonială a debitorului acest nivel nu poate fi respectat[3].

Prescripția dreptului de a cere executarea silită în materie fiscală reprezintă stingerea dreptului de executare silită a creanțelor fiscale cuprinse în titlurile executorii, emise de organele fiscale competente, din cauza neexercitării în termenul de prescripție stabilit de lege[4].

Dispozițiile Noului Cod de Procedură fiscală se completează în materia prescripției cu prevederile Codului Civil si ale Codului de Procedură civilă.

Potrivit legislației fiscale în vigoare, dreptul organului de executare silită de a cere executarea silită a creanțelor fiscale se prescrie în termen de 5 ani de la data de 1 ianuarie a anului următor celui în care a luat naștere acest drept. Același termen de prescripție menționat anterior se aplică și creanțelor provenite în urma amenzilor contravenționale.

Odată împlinit termenul de prescripție extinctivă, organul de executare silită este obligat să procedeze din oficiu la încetarea operațiunii de executare silită. Acest fapt se datorează efectului termenului de prescripție care duce la stingerea procedurii de plin drept. Prin urmare, spre deosebire de prescripția din dreptul comun, în materie fiscală aceasta nu trebuie invocată de către persoana interesată, ea operând *ope legis*.

Termenele de prescripție a dreptului de a cere executarea silită se pot suspenda sau întrerupe conform normelor Noului Cod de procedură fiscală.

---

[2] A. Drogodan, *Executorul fiscal în Noul Cod de Procedură Fiscală. Analiză comparativă cu executorul judecătoresc,* Revista Finanțe Publice și Contabilitate, *nr.7-8, 2016, p.18.*

[3] Legea 207/2015 privind Codul de Procedură Fiscală, publicată în Monitorul Oficial, Partea I, nr. 547, din 23 iulie 2015, art. 229, alin. (1).

[4] M. Nicolae, *Tratat de prescripție extinctivă,* Editura Universul Juridic, București, 2010, p.1070.

2. EVOLUȚIA LEGISLAȚIEI FISCALE ÎN MATERIA EXECUTĂRII SILITE. ANALIZĂ CALITATIVĂ

Nevoia unui buget general cât mai complet consolidat a condus la instituirea unor reguli privind executarea silită, pentru ipoteza în care contribuabilul nu își achită dările către stat la timp. Prin urmare, în actuala reglementare, executarea silită își are sediul materiei în articolele 220- 255 din Noul Cod de Procedură fiscală, adoptat prin Legea 207/2015 și intrat în vigoare la data de 1 ianuarie 2016[5].

Anterior reglementării în vigoare, având în vedere perioada de tranziție prin care trecea statul român din punct de vedere al politicii economice și fiscale, s-a impus adoptarea unui act normativ care să reglementeze instituția executării silite a creanțelor fiscale.

Reglementarea cu o largă aplicabilitate în practică, a fost cea stabilită prin Ordonanța Guvernului nr. 92 din 24 decembrie 2003 – Codul de procedură Fiscală intrat în vigoare de la 1 ianuarie 2004. De la intrarea în vigoare a vechiului Cod de Procedură Fiscală și până ce proiectul Noului Cod a luat amploare, cel dintâi a suferit un număr de aproximativ 60 de modificări de-a lungul anilor, prin care s-au urmărit simplificarea procedurilor administrative de recuperare a creanțelor fiscale, îmbunătățirea echilibrului drepturilor și obligațiilor celor două părți ale raportului juridic fiscal, dar și clarificarea unora din instituțiile juridice susceptibile de interpretare[6].

Actele normative în materie de executare silită au avut o succesiune rapidă, iar legislația destul de amplă și dificil de abordat, cu multe modificări, completări și norme metodologice legate de domeniul executării silite a creanțelor bugetare au cunoscut mai multe reglementări și actualizări.

Actele normative referitoare la executarea silită și anume Decretul nr.221/1960 și H.C.M. nr. 762/1960 au fost în vigoare până în 1996, când au fost abrogate prin Ordonanța Guvernului nr 11/1996, care s-a aplicat numai creanțelor bugetare, spre deosebire de actele normative pe care le-a înlocuit, care aveau în vedere şi executarea silită a creanțelor bănești ale fostelor organizații socialiste.

Câmpul de aplicare a Ordonanței nr 11/1996 a cuprins toate creanțele constând în impozite şi taxe, contribuții și amenzi, dar și alte sume ce reprezintă venituri publice, potrivit Legii privind Finanțele Publice. Prevederile Ordonanței nr. 11/1996 fiind o reglementare specială, se completau cu prevederile Codului de procedură Civilă, în măsura în care ea nu dispune astfel[7].

Ordonanța nr 11/1996 a fost modificată și completată prin Ordonanța Guvernului nr. 61/2002 privind colectarea creanțelor bugetare, în august 2003, din care a rămas în vigoare numai articolul 152, restul prevederilor fiind abrogate prin intrarea în vigoare a Codului de Procedură Fiscală de la 01.01.2004.

Codul Fiscal al României, stabilește, conform articolului 2, cadrul legal pentru impozitele și taxele aplicate în țara noastră care constituie venituri la bugetul de stat și bugetele locale, precizează contribuabilii care trebuie să plătească aceste impozite și taxe, precum și modul de calcul și de plată al acestora[8].

Codul Fiscal cuprinde procedura de modificare a acestor impozite și taxe. De asemenea, autorizează Ministerul Finanțelor Publice să elaboreze norme metodologice,

---

[5] Legea 207/2015 privind Codul de Procedură Fiscală, publicată în Monitorul Oficial, Partea I, nr. 547, din 23 iulie 2015, art. 220-255.

[6] Expunerea de motive la Proiectul de lege privind Codul de procedură fiscală, p.1.

[7] C.F Costaș *et ali, Codul de Procedură Fiscală. Comentariu pe articole*, Editura Solomon, București, 2016, p. 260.

[8] Legea nr. 227/2015 privind Codul Fiscal, publicată în Monitorul Oficial, Partea I, nr. 688, din 10 septembrie, 2015, art.2.

instrucțiuni și ordine în aplicarea Codului Fiscal și a convențiilor de evitare a dublei impuneri.

Principiile generale de conduită în administrarea impozitelor și taxelor sunt stabilite prin legislația privind procedurile fiscale, și anume – Codul de Procedură Fiscală și Normele Metodologice de aplicare a Codului Fiscal aprobate prin HG. Nr. 1/2016 din 6 ianuarie 2016.

Prin Legea nr. 205/2015, s-a aprobat Codul de Procedură Fiscală care reprezintă un cadru legal unitar pentru procedura de administrare a impozitelor și taxelor și care reglementează norme de bază pentru fiecare funcție principală a administrării (înregistrare, declarare, colectare, control fiscal și contencios administrativ).

Codul de Procedură Fiscală a presupus crearea unui act normativ prin care procedura fiscală, ca subramură a dreptului fiscal, să fie reglementată într-o formă sistematică, printr-un act unic și care are la bază principii moderne existente în legislația europeană și internațională și în Constituția României.

Normele Metodologice, adoptate prin HG. Nr. 1/2016, cuprind, în principal, reglementări de natură să expliciteze prevederile legale ale Codului de Procedură Fiscală și să stabilească modalitatea de punere în aplicare a acestora, limitându-se strict la cadrul legal impus de acestea.

De asemenea, având în vedere atât trimiterile exprese din cuprinsul Codului privind completarea cu dispozițiile Codului de Procedură Civilă, cât și prevederile art.3 alin.(3), conform cărora unde Codul de Procedură Fiscală nu dispune, se aplică prevederile Codului de Procedură Civilă, la elaborarea Normelor Metodologice s-a avut în vedere și principiul evitării paralelismelor legislative.

Prin urmare, normele juridice reglementate prin Codul de Procedură Civile aplicabile și în domeniul procedural-fiscal vor fi explicate prin „Precizări" emise de Agenția Națională de Administrare Fiscală, ce vor fi aduse la cunoștință publică prin toate mijloacele de comunicare disponibile[9].

Totodată, acele norme care vizează fluxul informațiilor și documentelor sau alte prevederi ce privesc în exclusivitate activitatea organului fiscal vor face obiectul unor instrucțiuni şi norme de lucru interne.

Dintre dispozițiile elaborate pe baza și în executarea articolelor din Noul Cod de Procedură Fiscală, care au necesitat o abordare complexă şi detaliată, amintim, ca dispoziții generale: exercitarea dreptului de apreciere şi a rolului activ de către organele fiscale, păstrarea secretului fiscal de către funcționarii publici ai organelor fiscale, procedura de desemnare şi revocare a împuterniciților de către contribuabili.

Din categoria prevederilor privind raportul de drept material fiscal pentru care s-a detaliat procedura de punere în aplicare prin norme metodologice menționăm: obligațiile fiscale, plătitorul obligațiilor fiscale, dispoziții privind cesiunea creanțelor contribuabililor reprezentând drepturi de rambursare sau restituire, reguli privind înregistrarea domiciliului fiscal.

Acțiunile organelor fiscale ce au ca scop stingerea creanțelor fiscale, au fost detaliate, vizând aplicarea dispozițiilor privind titlurile de creanță prin enumerarea actelor ce stabilesc și individualizează procedura de calcul a dobânzilor și penalităților de întârziere, măsurile asiguratorii și procedura de aducere la îndeplinire a acestora, modalitățile de executare silită (proprie, executarea bunurilor mobile, imobile și a altor bunuri, valorificarea bunurilor sechestrate, eliberarea și distribuirea sumelor realizate prin

[9] C.F Costaș *et ali, Codul de Procedură Fiscală. Comentariu pe articole*, Editura Solomon, București, 2016, p. 189.

executarea silită), contestația la executarea silită, precum și alte modalități de stingere a creanțelor fiscale.

În ceea ce privește prevederile Codului de Procedură Fiscală privind soluționarea contestațiilor formulate împotriva actelor administrative fiscale, s-a dezvoltat modalitatea de punere în aplicare a celor referitoare la forma şi conținutul contestației, precum și organele competente să le soluționeze.

3. EXECUTAREA SILITĂ ÎN MATERIE FISCALĂ RAPORTATĂ LA EXECUTAREA SILITĂ ÎN MATERIE CIVILĂ

Executarea silită în materie fiscală, asemeni executării silite reglementată în dreptul civil, reprezintă o modalitate excepțională de recuperare a creanțelor datorate.

Pentru a se ajunge la executarea silită, în dreptul comun, în afară de îndărătnicia debitorului de a nu plăti o obligație valabilă, creditorul va trebui să facă dovada unui titlu executoriu și să-l pună pe debitorul încăpățânat în întârziere[10].

Prin titlul executoriu în materie civilă se va înțelege un înscris oficial constatator al unei creanțe certe și lichide, în baza căruia se poate justifica începerea procedurii executării silite. De asemenea, punerea în întârziere a debitorului reprezintă o înștiințare adusă acestuia de către creditor, pentru a-i aminti de obligația scadentă pe care ar trebui să o îndeplinească.

Pe de altă parte, titlul executoriu în materie fiscală este reprezentat de titlul de creanță, bugetară sau fiscală, după caz, care devine executoriu prin ajungerea la termen a creanței datorate și în baza căruia se poate începe executarea silită în vederea acoperirii obligației datorate. De asemenea, pentru a putea fi executat silit, debitorului trebuie să îi fie trimisă o somație, care va cuprinde titlul executoriu anterior menționat, și în urma căreia debitorul are la dispoziție 15 zile de la data comunicării pentru a stinge debitul pe care îl datorează. Dacă obligația subzistă ulterior trecerii termenului acordat prin somație, se va continua procedura executării silite.

Din punct de vedere legislativ, dispozițiile din Codul de Procedură Civilă referitoare la executarea silită constituie dreptul comun în materie de executare silită, indiferent de izvorul sau de natura obligațiilor cuprinse în titlul executoriu ori de calitatea juridică a părților[11]. Prin urmare, ori de câte ori nu va exista o normă specială, derogatorie, se vor aplica regulile din dreptul comun.

În materie fiscală, regulile executării silite sunt instituite în capitolul VIII al Noului Cod de Procedură Fiscală, articolele 220-255, acestea reprezentând dreptul comun pentru stingerea creanțelor fiscală prin executare silită. Cu toate acestea, unde codul în vigoare nu dispune, legiuitorul stabilește în art.3 alin. (2) al Noului Cod de Procedură fiscală că „*se aplică prevederile Codului civil şi ale Codului de procedură civilă, în măsura în care acestea pot fi aplicabile raporturilor dintre autorități publice şi contribuabili/plătitori*”[12].

4. CONCLUZII

Lucrarea propusă a tratat, într-o manieră holistică și rezumativă procedura executării silite în materie fiscală. În spațiul juridic și economic, procedura executării silite în materie fiscală a cunoscut o evoluție pozitivă, ajungându-se la uniformizarea acestei subramuri de drept.

---

[10] P. Vasilescu, *Drept Civil, Obligații*, Editura Hamangiu, București, 2012, p.83.

[11] *A. Drogodan, Executorul fiscal în Noul Cod de Procedură Fiscală. Analiză comparativă cu executorul judecătoresc,* Revista Finanțe Publice și Contabilitate, nr.7-8 2016, p.18.

[12] Legea 207/2015 privind Codul de Procedură Fiscală, publicată în Monitorul Oficial, Partea I, nr. 547, din 23 iulie 2015, art. 3, alin. (2).

Executarea silită în materie fiscală reprezintă o modalitate de stingere a obligațiilor fiscale, în ipoteza în care contribuabilul / plătitorul refuză să achite de bunăvoie sumele pe care le datorează statului. Astfel, această modalitate excepțională de colectare intervine pentru a asigura contribuția tuturor contribuabililor la bugetul general consolidat.

Executarea silită se realizează în baza unui titlu executoriu, în urma somației adresată debitorului rău platnic și se poate realiza prin poprire sau prin sechestru asupra unor bunuri mobile sau imobile aparținând debitorului.

În cadrul procedurii executării silite sumele poprite, precum și sumele obținute în urma vinderii bunurilor sechestrate se vor folosi pentru a acoperi creanțele bugetare restante.

Caracterul executoriu al titlului de creanță face ca procedura de executare silită să fie declanșată direct de către organele administrativ-fiscal fără a mai fi nevoie de intervenția în justiție.

BIBLIOGRAPHY

TRATATE, MONOGRAFII, CURSURI:

COSTAȘ, Cosmin Flavius (coord.), DOBRINESCU, Luisiana, IANCU, Andrei, MARINESCU, Vladimir, MINEA, Mircea Ștefan, SASU, Horațiu, TERZEA, Viorel, VĂSONAN, Alin, VIDREAN-CĂPUȘAN, Tudor, *Codul de Procedură Fiscală. Comentariu pe articole,* Editura Solomon, București, 2016

COSTAȘ, Cosmin Flavius, *Drept Fiscal. Ediția a III-a, revizuită și adăugită*, Editura Universul Juridic, București, 2021

NICOLAE, Marian*, Tratat de prescripție extinctivă*, Editura Universul Juridic, București, 2010

VASILESCU, Paul, *Drept Civil, Obligații*, Editura Hamangiu, București, 2012

ARTICOLE:

DROGODAN, Arina Drogodan, *Executorul fiscal în Noul Cod de Procedură Fiscală. Analiză comparativă cu executorul judecătoresc* în Revista Finanțe Publice și Contabilitate, nr.7-8, 2016

LEGISLAȚIE

Legea 207/2015 privind Codul de Procedură Fiscală, publicată în Monitorul Oficial, Partea I, nr. 547, din 23 iulie 2015

Legea nr. 227/2015 privind Codul Fiscal, publicată în Monitorul Oficial, Partea I, nr. 688, din 10 septembrie, 2015

THE RIGHT TO TRUTH IN THE HUMAN RIGHTS PROTECTION SYSTEM

Alina- Georgiana Nedea (Pangrate)
PhD Student, University of Craiova

Abstract: Starting from the human desire to find out the truth, but also from the need for the courts to determine the legal truth within the resolution of the cases referred to justice, a new concept was defined at the international level, namely the right to the truth. It imposes an obligation on the state to provide information to the individuals concerned or even to society as a whole about the circumstances that led to serious human rights violations. In this article we propose to conceptualize the notion of truth, to analyze to what extent the regulation finds the right to the truth, but also how it is applied or can be applied at the level of states and international bodies. At the same time, we will also refer to whether the right to the truth is a necessary element within a democracy, both at the collective and individual level.

Keywords: truth, right to the truth, protection, human rights, dignity

Pornind de la dorința umană de aflare a adevărului, dar și de la necesitatea pentru instanțele de judecată de a determina adevărul juridic în cadrul soluționării cauzelor deferite justiției, la nivel internațional s-a impus conturarea unui nou concept, respectiv *dreptul la adevăr*. Acesta impune obligația statului de a furniza informații persoanelor interesate sau chiar societății în ansamblul său cu privire la circumstanțele care au condus la grave încălcări ale drepturilor omului. Ne propunem astfel să conceptualizăm noțiunea de adevăr, să analizăm în ce măsură își regăsește reglementarea dreptul la adevăr, dar și cum acesta este aplicat sau se poate aplica la nivelul statelor și organismelor internaționale. Totodată ne vom referi și dacă dreptul la adevăr constituie un element necesar în cadrul unei democrații, atât la nivel colectiv, cât și individual.

1. Înțelegerea noțiunii de *adevăr*

Pentru a ști cum ar arăta sau ce ar presupune un drept la adevăr, trebuie să deții o oarecare înțelegere a ceea ce se înțelege prin *adevăr.* Filosofii au încercat definirea sensului noțiunii de adevăr, făcând astfel o distincție tradițională între adevăr ca materie socială și adevăr ca materie intelectuală. Întrebarea dacă există un „*drept”* la adevăr ar părea să se încadreze în prima categorie, și anume cea a adevărului ca problemă socială, având în vedere concepția juridică a unui drept datorat de către stat către individ[1].

O definiție general acceptată a adevărului este reprezentată de acordul minții cu realitatea. Acest lucru ar trebui să fie diferențiat de opinia probabilă. Pentru William James, ”*ideile adevărate sunt acelea pe care le putem asimila, valida, corobora și verifica*”[2], reprezentând faptul că adevărul este măsurat prin intermediul dovezilor. Pentru John Locke, *”adevărul și falsitatea aparțin... numai propozițiilor”*— pentru afirmații sau negații fiind necesare cel puțin două idei. Acest lucru sugerează o schemă contradictorie, asemănătoare cu *„adevărul legal”* care poate fi decis de un judecător sau de un juriu. Kant rezumă clar acest punct de vedere: „*Adevărul și eroarea… se găsesc doar într-o judecată”,* ceea ce explică de ce ”*simțurile nu greșesc, nu pentru că judecă întotdeauna corect, ci pentru că nu judecă*

[1] Yasmin Naqvi ”*The right to the truth in international law: fact or fiction?”,* International Review of the Red Cross, Volume 88, No.862, 2006, p. 249,
[2] William James, *Essays in Pragmatism*, Hafner Publishing Company Inc., New York, 1948, p.160

deloc".[3] Similar cuvântului german „Recht", cuvântul pentru adevăr în arabă, „al-Îaqq" (al-Haq), înseamnă, de asemenea, *„drept"* (adică, spre deosebire de „greșit", dar tot în sensul unui drept legal), precum și *„dreptate"* și chiar „*lege"* (similar cuvântul german *„Gesetz",* există și un cuvânt separat pentru asta: *qAnUn*). Aceasta sugerează o concepție a adevărului în concordanță cu opinia lui Kant, deși în teologia islamică „adevărul" este una dintre caracteristicile inalienabile ale lui Dumnezeu și, prin urmare are o calitate absolută și „inumană"[4].

În doctrina creștină, prin comparație, adevărul este perceput ca fiind ceva „făcut" de către o persoană, iar această acțiune are atât consecințe răscumpărătoare („adevărul vă va elibera" Ioan 8:32) și reprezintă un act al lui Dumnezeu („cel care face adevărul [sau: ceea ce este adevărat] iese la lumină, pentru ca să se vadă clar că faptele lui au fost lucrate în Dumnezeu", Ioan 3:21). Definiția metafizică a adevărului prezentat de Toma d'Aquino acceptă că judecata trebuie să fie implicată în constatarea adevărului, dar se spune că o judecată este adevărată numai atunci când „se conformează" cu realitatea externă. Acest lucru se aliniază într-o oarecare măsură cu bine-cunoscuta definiție a adevărului emisă de Aristotel: *„A spune despre ceea ce este că nu este, sau despre ceea ce nu este ceea ce este, este fals, în timp ce a spune despre ce este că este și despre ceea ce nu este că nu este, este adevărat."* Aceasta înseamnă un adevăr moral – să spunem ce vrem să spunem. Indică existența unei obligații a statului de a spune că ce s-a întâmplat este ceea ce s-a întâmplat.

Relativismul adevărului este un concept care surprinde importanța definirii sale în domeniul juridic, motivat de faptul că putem afla ce informații trebuie furnizate în funcție de nevoile titularului dreptului. De asemenea teoria pragmatică a adevărului vizează în principal semnele care se manifestă în exterior și nu cele ideii sau gândului în sine, ci consecințele acesteia. Această teorie este clar reprezentată în unele dintre mecanismele de implementare a dreptului la adevăr, precum comisiile de adevăr și reconciliere, care în virtutea mandatului lor deseori își formulează întrebările despre „adevărul" evenimentelor trecute cu privire la modul în care procesul de căutare a adevărului va contribui la reconciliere.

Astfel, referitor la conceptul de adevăr s-au putut desprinde următoarele perspective:

- adevărul este o chestiune socială, care poate fi generată de proceduri sociale și structuri (sugerând ceva asupra căruia s-a convenit). Poate consta într-o declarație oficială sau o judecată despre evenimentele care au avut loc.
- adevărul implică obligația de a spune că ceea ce s-a întâmplat, s-a întâmplat într-adevăr (acesta presupune o acțiune de bună-credință și ia forma unei obligații de mijloace, mai degrabă decât rezultat, în același mod ca și obligația de a face în mod corespunzător investigarea infracţiunilor).
- astfel de „afirmație" poate lua diverse forme de exprimare: vizuală, sonoră, artistică etc.
- „adevărul" este relativ la nevoile prezente și la consecințele sale,
- pot exista relatări diferite despre „adevăr" sau „adevăruri" diferite, cu condiția acestora sunt verificabile.

2. Apariția și reglementarea *dreptului la adevăr* din perspectivă evolutiv istorică

Raportat la gravele încălcări ale drepturilor omului produse cu precădere în timpul regimurilor totalitare, dreptul la adevăr s-a conturat inițial ca o prerogativă juridică, iar ulterior a fost reglementat ca principiu de drept.

---

[3] Immanuel Kant, Critique of Pure Reason, ed. Și tradusă Paul Guyer & Allen W. Wood, Cambridge University Press, Cambridge, 1998,

[4] Yasmin Naqvi "*The right to the truth in international law: fact or fiction?",* International Review of the Red Cross, Volume 88, No.862, 2006, p. 250,

Dreptul la adevăr presupune existența unui angajament din partea statelor de a păstra faptele exact așa cum s-au petrecut și de a le dezvălui într-un mod care să permită urmărirea penală a persoanelor care au comis încălcarea drepturilor omului. Totodată să prevină repetarea unor cazuri similare și să remedieze prejudiciul cauzat victimelor și familiilor victimelor unor astfel de încălcări. În dreptul internațional umanitar acesta s-a conturat ca fiind prerogativa membrilor familiei de a afla date asupra persoanelor dispărute în timpul conflictelor armate.

Față de aceste două perspective, constatăm că dreptul la adevăr ar putea însemna și *dreptul la afla/ de a avea acces la informații/ dreptul de a ști* cu privire la persoanele care au fost victime ale încălcării drepturilor omului.

În cadrul științelor juridice, conceptualizarea noțiunii de adevăr și translatarea sa ca drept al omului, presupune o analiză atât din perspectivă legislativă, cât și jurisprudențială[5].

Ideea unui drept la adevăr poate fi urmărită din perioada 1970 - 1980 în America Latină. Eșecul de a stabili adevărul despre ceea ce s-a întâmplat cu o persoană este exact ceea ce caracterizează disparițiile forțate, care erau marcante pentru dictaturile care au chinuit America Latină în acea perioadă. Treptat, ideea s-a extrapolat și pentru membrii familiei care au dreptul să cunoască adevărul despre soarta lor cei dragi. Acest concept s-a bazat pe drepturile omului; în special pe dreptul membrilor familiei de a nu suferi torturi sau tratamente inumane sau degradante, având în vedere angoasa și incertitudinea lor.

În urma acestor dictaturi militare nu a fost întotdeauna posibil să se instituie procese penale să-i tragă la răspundere pe cei mai responsabili pentru că — printre altele lucruri — forțele militare care comiseseră abuzuri erau încă puternice și exista teama ca eventuale procese penale ar putea amenința fragila pace. Au fost găsite căi alternative pentru a face față trecutului care a permis căutarea adevărului despre atrocitățile petrecute, dar asta a făcut-o să nu caute pedeapsă împotriva făptuitorilor. De aici, instrumentul comisiilor de adevăr a câștigat avânt în America Latină care s-a extins ulterior în alte părți ale lume, cel mai elocvent exemplu fiind Africa de Sud. Astfel, dreptul la adevăr a ajuns să fie privit ca fundament al unor astfel de comisii de adevăr. Mai mult, Argentina în anii 1990 au adoptat modalitatea inovatoare a „proceselor adevărului" fără sancțiuni. În prezența unor amnistii care excludeau posibilitatea de a începe urmărirea penală, astfel de procese au permis determinarea judiciară oficială a ceea ce s-a întâmplat – inclusiv prin anchete care au dus la identificarea făptuitorilor.

Până la începutul secolului al XXI-lea, ideea societăților să se împace cu trecutul lor și asigurarea răspunderii pentru abuzurile din trecut s-a dezvoltat rapid la nivel mondial. Dreptul la adevăr a devenit conectat cu o gamă mai largă de încălcări grave ale drepturilor omului și a devenit din ce în ce mai instituționalizat în instrumentele Națiunilor Unite (ONU), cu precădere aplicabil și analizat în cadrul proceselor de justiție tranzițională.

Dreptul la adevăr a fost reglementat în mod expres de art. 24 alin. 2 din *Convenția internațională pentru protecția tuturor împotriva disparițiilor forțate*[6] fiind menționată relația dintre *dreptul victimelor supuse dispariţiilor forţate şi obligaţia statelor de a adopta măsuri corespunzătoare în combaterea acestora. Se menţionează totodată faptul că fiecare victimă are dreptul de a cunoaşte adevărul referitor la circumstanţele dispariţiilor forţate, progresul şi rezultatele investigaţiei sau soarta persoanelor dispărute. Fiecare stat parte va lua măsuri pertinente în această privinţă*.

Referitor la garantarea dreptului la adevăr, aceasta a fost realizată încă din 12 august 1949, dată la care a fost adoptat *Primul Protocol Adițional la Convențiile de la Geneva, privind Protecția victimelor conflictelor armate internaționale*. Astfel, în acord cu art. 32,

[5] Nicolae Voiculescu, Maria-Beatrice Berna, "*Tratat de drepturile omului*", Editura Universul Juridic, București, 2023, p.1011.

[6] Adoptată pe 20.12.2006, la New York și intrată în vigoare la 23.12.2010.

dreptul la adevăr a fost formulat de manierea *"dreptului pe care îl au familiile de a cunoaşte soarta membrilor săi"*. Formulare ce a fost preluată și de Protocolul Adițional I în favoarea persoanelor dispărute și decedate.

Aceste două documente au fost invocate în cadrul justificării necesității adoptării Rezoluției Adunării Generale a Organizației Națiunilor Unite referitoare la dreptul la adevăr[7] ca fiind fundamentele juridice care asigură premisele recunoașterii oficiale a dreptului la adevăr. Astfel, rezoluția a reușit să consacre pe de o parte importanța recunoașterii juridice a acestui drept, dar și a rolului structurilor autonome, specializate (comisiile/ tribunalele adevărului) în determinarea dreptului la adevăr în cauzele în care s-au produs încălcări ale drepturilor omului.

În cadrul abordării comparative a celor două instrumente juridice, respectiv Convenția internațională pentru protecția tuturor persoanelor împotriva dispariților forțate și normele Protocolului Adițional I al Convențiilor de la Geneva în materia garantării dreptului la adevăr, putem constata faptul că acestea conectează dreptul la adevăr de dispariția persoanelor. Această dispariție se cere a fi forțată, iar din perspectiva celor două instrumente abordarea apare ca fiind diferită, respectiv din punct de vedere al Convenției, dreptul la adevăr subliniază prerogativa victimei de a afla circumstanțele în care s-au produs aceste dispariții forțate, soarta persoanelor dispărute, precum și libertatea de a căuta și de a primi informații care să sprijine realizarea acestui scop. Pe când în cel de-al doilea instrument, este subliniat dreptul familiilor de a cunoaște soarta membrilor acesteia, stabilind și procedura de cooperare între decidenți în scopul facilitării identificării persoanelor dispărute în condiții de conflict.

Deși în aparență au conținut diferit, cu aplicare și destinatari diferiți, în ambele instrumente, dreptul la adevăr are o structură complexă, deținând în cuprinsul său o dimensiune emoțională (care permite membrilor familiei persoanei dispărute să conștientizeze și să accepte pierderea suferită), dar și o dimensiune materială (care cuprinde datele/ informațiile propriu-zise la care au acces persoanele aflate în căutarea membrilor de familie). Această ultime dimensiune se realizează doar la momentul identificării și pedepsirii făptuitorilor, care în general, coincide cu momentul obținerii tuturor informațiilor referitoare la persoanele dispărute. În acest sens, dreptul la adevăr a fost asociat cu dreptul la un remediu efectiv.

De asemenea, în ambele instrumente, s-a reținut corelativ dreptului la adevăr, obligațiile statului sau a agenților acestuia de a asigura toate garanțiile practice de a accede la informații reale referitoare la persoanele supuse dispariților (forțate). Astfel, potrivit convenției s-au stabilit în mod detaliat obligațiile ce le incumbă statelor în realizarea dreptului la adevăr, respectiv obligația statului de a adopta toate măsurile necesare pentru a investiga actele de dispariții forțate comise de persoane sau grupuri de persoane care acționează fără autorizarea, sprijinul sau cunoștința statului și pentru a aduce pe cei responsabili în fața justiției, obligația statelor parte la Convenție de a lua măsurile necesare pentru a se asigura că disparițiile forțate constituie o încălcare a dreptului penal, obligația statului de a adopta toate măsurile necesare pentru a trage la răspundere persoanele implicate în comiterea dispariților forțate, obligația statului de a stabili un sistem special de sancționare a dispariților forțate.

Per a contrario, în ceea ce privește sistemele regionale de drept (european, african, interamerican), constatăm faptul că nu există o reglementare expresă a dreptului la adevăr. Convenția Europeană a Drepturilor Omului și a libertăților fundamentale nu conține un text autonom cu privire la dreptul la adevăr. Însă prin raportare la modelul cuprins de Convenția

[7] Rezoluția Adunării Generale nr. 2595 XL-o/10 adoptată în cadrul celei de-a patra sesiune plenară desfășurată la data de 8.06.2010.

internațională s-a apreciat[8] că se poate deduce acest drept prin utilizarea dispozițiilor art. 8- dreptul la respectarea vieții private și de familie prin coroborarea sa cu art. 6- dreptul la un proces echitabil. Astfel, dacă dreptul la adevăr este dependent de existența dispariției forțate a persoanelor și de capacitatea familiei de a afla informații relevante referitoare la soarta celor dispăruți, atunci dreptul la respectarea vieții private și de familie poate fi utilizat ca argument juridic pentru solicitarea, de către membrii familiei, a informațiilor referitoare la cei dispăruți, iar accesul efectiv la date și informații se va baza pe dreptul la un proces echitabil. În continuare ne vom referi cu precădere la modul în care s-a cristalizat acest concept la nivelul sistemelor de protecție a drepturilor omului.

3. Abordarea dreptului la adevăr în sistemele regionale de protecție a drepturilor omului

a. La nivel regional, ***Curtea Europeană a Drepturilor Omului*** a stabilit un drept la adevăr ca parte a dreptului de a fi liber de tortură sau tratamente inumane, dreptul la o cale de atac efectivă și dreptul la un proces echitabil și să fie informat cu privire la rezultate. În mod similar, Curtea a reținut că eșecul unui stat de a desfășura o investigație eficientă „care să clarifice locul și soarta" „persoanelor dispărute care au dispărut într-o zonă care pune viața în pericol circumstanțe" constituie o încălcare continuă a obligației sale procedurale de a protejarea dreptului la viață (articolul 2 din Convenția europeană a omului Drepturile)[9].

Având în vedere amploarea acestui fenomen, cu ajutorul unor militanți ai drepturilor omului, în ultimul deceniu, Curtea Europeană Drepturile Omului (CEDO) a recunoscut, în mod explicit dreptul la adevăr[10]. Însă, înainte ca instanța să se refere în mod explicit la dreptul la adevăr, aceasta a subliniat în mod constant importanța investigării adevărului despre gravele încălcări ale drepturilor omului, în special dispariția forțată. Curtea a formulat o obligație procedurală de a efectua o investigație oficială eficientă, capabilă de a conduce la identificarea și pedepsirea celor responsabili de încălcările de dreptul la viață și interzicerea torturii (articolele 2 și 3 CEDO). Mai mult, ea a postulat un drept calificat de acces la informații în temeiul articolului 10 CEDO (libertatea de exprimare), care a servit — de exemplu — pentru a permite unui istoric accesul la secret arhive de serviciu din epoca comunistă. CEDO a formulat mai întâi în mod explicit dreptul de a cunoaște adevărul în asociere „21 decembrie 1989" împotriva României, care s-a referit la decesul familiei reclamanților membri în timpul unei demonstrații antiguvernamentale în contextul românului Revoluție, chiar înainte ca Ceaușescu să fie răsturnat[11]. Curtea a apreciat că întârzierile și insuficiența investigare a acestor decese — inclusiv lipsa de informații date rudelor victimelor cu privire la anchetă—a constituit o încălcare a articolului 2 CEDO, având în vedere „dreptul victimelor și al familiilor acestora" și moștenitorii să cunoască adevărul despre circumstanțele din jurul evenimentelor care implică a încălcarea masivă a unor drepturi la fel de fundamentale precum cea a dreptului la viață..."[12]

CEDO a aprofundat dreptul la adevăr într-o serie de cauze privind rolul statelor europene în *„predările extraordinare",* centrele secrete de detenție și tortura comisă de către reprezentanții CIA în contextul contraterorismului, începând cu *El-Masri v the Fosta*

---

[8] Nicolae Voiculescu, Maria-Beatrice Berna, "*Tratat de drepturile omului*", Editura Universul Juridic, București, 2023, p.1013.

[9] Cauza din 10 mai 2001, Cipru v. Turcia, Cererea nr. 25781/94, par. 136.

[10] Marloes van Noorloos, *"A Critical Reflection on the Right to the Truth about Gross Human Rights Violations",* publicat în Human Rights Law Review, 2021, 21, p. 874.

[11] Cererea nr. 33.810/07 și 18817/08, Merits and Just Satisfaction, 24 mai 2011.

[12] Mocanu și alții v. România, Cererea nr. 10865/09,32,431/08 și 45886/07, Merits and Just Satisfaction, 13.11.2012, par. 230.

Republică Iugoslavă a Macedoniei (2012)[13]. Potrivit cauzei, s-a reținut ca și situație de fapt, împrejurarea că în ajunul Anului Nou 2003, El-Masri - un german de origine libaneză- fusese arestat într-un hotel din Skopje, unde se afla reținut timp de trei săptămâni înainte de a fi adus pe aeroportul din Skopje, perioadă în care acesta a fost torturat. Ulterior a fost transferat în Afganistan pentru a fi ținut în detenție secretă pentru mai mult de patru luni, după care i s-au dat actele și a fost trimis înapoi în Europa. Acesta a susținut că aceste atrocități au fost comise de CIA cu asistență a oficialilor macedoneni. Pretenția reclamantului în fața instanțelor din Statele Unite a fost respinsă, întrucât guvernul SUA și-a afirmat cu succes privilegiul secretelor de stat[14]. CEDO s-a confruntat cu o lipsă de voință din partea autorităților macedonene să ofere orice informație, astfel a judecat acuzațiile sale ca fiind credibile și a concluzionat că a existat o încălcare a interzicerii torturii și a tratamentelor inumane sau degradante sau pedeapsa (articolul 3 CEDO), dreptul la libertate și securitate (articolul 5 CEDO), dreptul la respectarea vieții private (articolul 8 CEDO) și dreptul la o cale de atac efectivă (Articolul 13 CEDO). În contextul articolului 3 CEDO, una dintre problemele care au apărut a fost lipsa unei anchete adecvate asupra atrocităților care ar fi capabile să conducă la identificarea și pedepsirea celor responsabili şi la stabilirea adevărului (partea procedurală a articolului 3). Curtea a subliniat că această inadecvare a avut un impact asupra dreptului la adevăr cu privire la circumstanțele relevante ale cauzei și a subliniat „*marea importanță a prezentei cauze nu numai pentru reclamant şi pentru a lui familie, dar şi pentru alte victime ale unor infracțiuni similare şi publicul larg, care a avut dreptul de a ști ce s-a întâmplat”*. Nu numai că statul respondent a declarat în mod constant faptul că numitului El-Masri i s-ar fi întâmplat ceva; problemele mai ample de implicare europeană în răpirile conduse de CIA în lupta împotriva terorismului au fost acoperite de statele europene și de SUA deopotrivă, folosind legile secrete de stat pentru a împiedica investigaţiile.

Soluționarea cauzei a cristalizat două opinii concurente care arată faptul că dreptul la adevăr a dus la mai multe discuții în cadrul judecătorilor CEDO, astfel judecătorii concurenți Tulkens, Spielmann, Sicilianos și Keller a susținut că majoritatea Curții ar fi trebuit să afirme și mai clar că, în legătură cu articolul 13 CEDO având în vedere absența unor căi de atac efective în acest sens caz, „*reclamantului i s-a refuzat „dreptul la adevăr”, adică dreptul la o informație exactă cont de suferința îndurată și rolul celor responsabili pentru acea încercare”*. Ei au adăugat, totuși, că *„În mod evident, acest lucru nu înseamnă „adevăr” în plan filozofic sau sensul metafizic al termenului ci dreptul de a constata și stabili faptele adevărate”.*[15] Un al doilea grup de judecători concurenți — Casadevall și López Guerra — a avut o abordare opusă primului grup, constatând că nu era deloc necesară trimiterea la dreptul la adevăr; la urma urmei, jurisprudența Curții a recunoscut de multă vreme datoria statelor în temeiul articolului 3 să investigheze faptele și să afle astfel adevărul. Deosebit de problematic a fost apreciat ca fiind dreptul publicului larg de a cunoaște ce s-a întâmplat: „*în ceea ce privește dreptul la adevăr, este victima și nu publicul larg, care are dreptul la acest drept ca rezultat al articolului 3 al Convenție”*.[16]

În ciuda recunoașterii explicite de către Curte a dreptului publicului de a ști, ar trebui remarcat faptul că în cauza El-Masri, Curtea a respins plângerile întemeiate pe dispozițiile articolului 10 ca vădit nefondate, motivat de faptul că se suprapuneau cu cele descrise de

[13] El-Masri v the Fosta Republică Iugoslavă a Macedoniei, Cererea nr. 39630/09, Merts and Just Stisfaction, 13.12.2012 (Marea Cameră).

[14] Federico Fabrinni, ”*The European Court of Human Rights, extraordinary renditions and the right to the truth: ensuring accountability for gross human rights violations committed in the fight against terrorism”,* publicat în *Human Rights Law Review,* Volume 14, Issue 1, March 2014, Pages 85–106.

[15] El-Masri v the Fosta Republică Iugoslavă a Macedoniei, Opinia concurentă a judecătorilor Tulkens, Spielmann, Sicilianos și Keller, par. 1-2.

[16] El-Masri v the Fosta Republică Iugoslavă a Macedoniei, Opinia concurentă a judecătorilor Casadevall și Lopez Guerra.

articolul 3. Totodată în cauză, judecătorii CEDO nu identifică în mod clar drepturile titularilor în ceea ce privește dimensiunea colectivă a dreptului la adevăr; *„dreptul la adevărul ca chestiune colectivă întăreşte dreptul la cunoaştere deținut de anumite persoane și grupuri, dar Curtea trebuie să-și permită încă un drept clar și acționabil la adevăr pe care să-l satisfacă acea dimensiune”.*[17]

Referitor la dreptul societății la adevăr s-a stabilit faptul că este relevantă întinderea conceptului de adevăr, primul grup de judecători concurenți argumentând (cu privire la articolul 13 CEDO) că dreptul la adevăr include doar stabilirea faptelor adevărate. Ce se poate concluziona din jurisprudența Curții este că obligațiile procedurale prevăzute la art 2 și 3 CEDO nu pot fi satisfăcute de investigații asupra adevărului istoric mai larg, întrucât aceste prevederi impun *„proceduri penale, civile, administrative sau disciplinare, care sunt capabile să conducă la identificarea şi pedepsirea celor responsabili sau la acordarea unei despăgubiri părții vătămate”*. Cu toate acestea, articolul 10 CEDO oferă anumite protecții în domeniul căutării adevărului istoric și, în general, Curtea a acordat dreptul de a primi informații despre probleme de interes public către „*câini de pază sociali”,* cum ar fi oamenii ONG-uri de drepturi[18].

b. ***Comisia Africană pentru Drepturile Omului și ale Popoarelor*** a urmărit a abordare similară cu cea a Curții Europene a Drepturilor Omului[19]. Principiile și liniile directoare ale Comisiei privind dreptul la un proces echitabil și asistență juridică în Africa statuează un drept la adevăr ca parte constitutivă a dreptului la un remediu efectiv[20].

c. ***Comisia Interamericană pentru Drepturile Omului***, se deosebește de primele două curți, motivat de faptul că a prezentat dreptul de a cunoaște adevărul ca un remediu însuși, în baza articolului 9 (1) din Convenția Interamericană, care prevede că *„un stat parte este obligat să garanteze exercitarea deplină și liberă a drepturilor recunoscut de Convenție”*[21]. Poziționarea sa este aceea că asigurarea drepturilor pentru viitor necesită ca o societate să învețe din abuzurile trecutului. Din acest motiv, acest drept de a cunoaștere a adevărului implică atât un drept individual care se aplică victimei, cât și familiei membri și un drept general al societății. Cu toate acestea, Comisia Interamericană a legat, de asemenea, dreptul la adevăr de alte obligații cuprinse în Convenția americană privind drepturile omului, cum ar fi interzicerea torturii și execuțiile extrajudiciare şi dreptul la recurs simplu şi prompt pentru cel protecția drepturilor consacrate în Convenție (articolul 25). Aceasta din urmă prevedere a fost folosită ca bază pentru argumentarea și fundamentarea dreptului la adevăr atât pentru rudele victimelor și pentru societate în ansamblu.

Curtea Interamericană a Drepturile Omului a recunoscut dreptul rudelor victimelor dispariților forțate de a le cunoaște soarta și locul în care se află. A recunoscut și dreptul victimelor și al rudelor lor apropiate de a obține clarificarea faptelor referitoare la încălcările și responsabilitățile corespunzătoare ale statului competent organelor prin anchetă și urmărire penală prevăzute la articolele 8 (dreptul la a audiere de către un tribunal competent, independent și imparțial) și 25 (dreptul la un remediu efectiv și protecție judiciară) din Convenția americană asupra omului Drepturi. Curtea a susținut că dreptul la adevăr nu se

---

[17] Alice M. Panepinto, ”*The right to the truth in international law: the significance of Strasbourg's contributions”,* 37(4) Legal Studies 739, 2017

[18] Marloes van Noorloos, *”A Critical Reflection on the Right to the Truth about Gross Human Rights Violations”,* publicat în Human Rights Law Review, 2021, 21, p. 884,

[19] Yasmin Naqvi ”*The right to the truth in international law: fact or fiction?”,* International Review of the Red Cross, Volume 88, No.862, 2006, p. 257,

[20] Principiul C) statuează ”*dreptul la un remediu efectiv include... accesul la informații de fapt referitoare la încălcări*”

[21] Comisia Inter-Americană, Raportul nr. 136/99 din 22 Decembrie 1999, Cazul Ignacio Ellacria et al v. El Salvador, pa. 221, Yasmin Naqvi ”*The right to the truth in international law: fact or fiction?”,* International Review of the Red Cross, Volume 88, No.862, 2006, p. 257.

limitează la cazurile de dispariții forțate, dar se aplică și oricărui fel de încălcări grave ale drepturilor omului.

În loc de concluzii

Modul în care dreptul la adevăr a fost dezvoltat treptat de către o varietate de actori—inclusiv de către CEDO în ultimul deceniu – a necesitat o reflecție asupra limitelor sale, în special asupra întinderii dreptului societății la adevăr, a sferei adevărului care este căutată și relația dintre căutarea adevărului și recunoașterea oficială. Împrejurarea că la nivel regional a fost recunoscut acest drept în mod statornic, fiind prevăzut în mod expres în cadrul deciziilor jurisprudențiale, dar și al documentelor de tip soft law[22], nu face decât să confirme necesitatea garantării atât la nivel individual, cât și colectiv, a dreptului la aflarea/ cunoașterea adevărului și corelativ obligația statelor de a dispune măsurile corespunzătoare pentru ca acesta să fie respectat. Scopul recunoașterii dreptului la adevăr fiind acela al prevenirii producerii unor încălcările grave ale drepturilor omului precum în precedent.

BIBLIOGRAPHY

1. Nicolae Voiculescu, Maria-Beatrice Berna, "*Tratat de drepturile omului*", Editura Universul Juridic, București, 2023,
2. Dan Claudiu Dănișor, "*Modernitate, Liberalism și Drepturile Omului, Drept constituțional și instituții Politice",* Vol. I, Ediția a doua revizuită și adăugită, Editura Simbol, 2018
3. Mădălina Cristina Dănișor, Dan Claudiu Dănișor, "*Teoria generală a dreptului*", Editura Universul Juridic, București, 2023,
4. Yasmin Naqvi "*The right to the truth in international law: fact or fiction?",* International Review of the Red Cross, Volume 88, No.862, 2006,
5. William James, *Essays in Pragmatism*, Hafner Publishing Company Inc., New York, 1948,
6. Immanuel Kant, Critique of Pure Reason, ed. Și tradusă Paul Guyer & Allen W. Wood, Cambridge University Press, Cambridge, 1998,
7. Marloes van Noorloos, *"A Critical Reflection on the Right to the Truth about Gross Human Rights Violations",* publicat în Human Rights Law Review, 2021, 21,
8. Federico Fabrinni, "*The European Court of Human Rights, extraordinary renditions and the right to the truth: ensuring accountability for gross human rights violations committed in the fight against terrorism",* publicat în *Human Rights Law Review,* Volume 14, Issue 1, March 2014,
9. Alice M. Panepinto, "*The right to the truth in international law: the significance of Strasbourg's contributions",* 37(4) Legal Studies 739, 2017
10. Mocanu și alții v. România, Cererea nr. 10865/09,32,431/08 și 45886/07, Merits and Just Satisfaction, 13.11.2012, par. 230,
11. El-Masri v the Fosta Republică Iugoslavă a Macedoniei, Cererea nr. 39630/09, Merts and Just Stisfaction, 13.12.2012 (Marea Cameră),
12. https://journals.openedition.org/champpenal/9245
13. https://www.ohchr.org/en/transitional-justice/truth
14. https://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S1870057816300488
15. https://www.ohchr.org/en/transitional-justice/rule-law-right-truth

[22] Termenul soft law este folosit pentru a desemna acorduri, principii și declarații care nu sunt obligatorii din punct de vedere juridic. Instrumentele soft law se găsesc preponderent în sfera internațională. Rezoluțiile Adunării Generale a ONU sunt un exemplu de soft law.

16. https://www.refugeelawproject.org/index.php?option=com_content&view=article&id=167:right-to-truth-concerning-human-rights-violations-dignity-for-the-victims-a-reality-or-myth&catid=27&Itemid=101

SOCIAL INDICATORS OF THE CHILDREN'S QUALITY OF LIFE

Ani Emilia Cernea-Radu
PhD Student, University of Oradea

Abstract: In order to understand a child's subjective well-being, objective and subjective measurements are necessary, which facilitate a clearer perception of what a good life means. The changes that occur as the child grows require criteria capable of identifying complex states at different ages and contexts. In the specialized literature, various sets of indicators have been identified that describe the quality of a child's life domains and facilitate the assessment of how economic, social, and cultural needs are met. The purpose of measuring the quality of life is to adopt efficient programs by social workers and policy makers.

Keywords: quality of life, indicators, subjective well-being, life domains, childhood.

Până la jumătatea secolului trecut sociologii nu au fost interesați de cercetarea copilăriei, concepte precum "copil" și "copilărie" nu apăreau ca termeni de intrare în Enciclopedia Internațională a Științelor Sociale coordonată de Sills în anii '70. Copiii erau încă priviți ca fiind imaturi, irațională, incompetenți, asociali și aculturali, în comparație cu adulții, care aveau toate aceste atribute, însă de la polul opus: maturi, raționali, competenți, sociali și autonomi. Schimbarea de paradigmă în ceea ce privește copilul și copilăria, realizată de noua sociologie a copilăriei, care apare în anii '80-'90 în cadrul științelor sociale, a adus cu sine o altă poziționare a copilului în societate. Din punct de vedere moral și politic au început să fie elaborate noi metode de evaluare a punctelor de vedere ale copiilor. Din perspectivă științifică, s-a remarcat o interpretare multidimensională a termenilor de copil și copilărie și în prezent se poate vorbi despre o paradigmă a interdisciplinarității în studiul copilului și al copilăriei, fiind implicați specialiști din: sociologie, psihologie, asistență socială, antropologie, științe economice etc.

Atunci când cercetătorii evaluează starea de bine, utilizează expresia *calitatea vieții***,** însă, în științele sociale calitatea vieții nu a fost niciodată sinonimă cu bunăstarea, ci este mai degrabă considerată un concept mai larg. Balțătescu (2014) a surprins relațiile dintre bunăstarea subiectivă și conceptele proxime, aducând lămuriri asupra conceptelor:

- *Satisfacția cu viața*: utlizarea mijloacelor cognitive în evaluarea vieții ca întreg;
- *Fericirea* (nivelul hedonic al bunăstării) reprezintă evaluarea vieții ca întreg cu mijloace afective și este o operaționalizare a conceptului de bunăstare;
- *Bunăstarea psihologică* este diferită de cea subiectivă, prin faptul că ea nu cuprinde evaluările proprii asupra stării de bine, ci include acceptarea de sine, autonomia, relații pozitive cu ceilalți, control asupra mediului înconjurător, scopuri în viață și creștere personală; reprezintă atingerea unui nivel psihologic optim de dezvoltare și împlinire a vieții (Ryff, 1989);
- *Calitatea subiectivă a vieții*, un aspect al bunăstării subiective, reprezintă atât o evaluare a domeniilor vieții cât și o reflectare în conștiința individuală a condițiilor obiective de viață, care reprezintă bunăstarea.

Constituția Organizației Mondiale a Sănătății afirmă că „Sănătatea este o stare de bunăstare fizică, mentală și socială completă și nu doar absența bolii sau a infirmității" (WHO, 2003). Declarația OMS ilustrează, de asemenea, că bunăstarea nu se referă în primul rând la moment, ci la ceva care durează în timp, chiar dacă există unele suprapuneri cu

fericirea și experiențele subiective ale momentului. Tensiunile dintre bunăstarea subiectivă și obiectivă și indicatorii acesteia, între moment și posibilele consecințe viitoare și între nivelul individual și cel macro ilustrează provocările teoretizării bunăstării. Când subiectul este copiii, bunăstarea le cuprinde pe amândouă: viața copiilor în prezent și modul în care prezentul influențează viitorul și dezvoltarea lor (Ben-Arieh et al., 2014). De asemenea, o evaluare definitorie a calității vieții face referire la două categorii de indicatori: obiectivi și subiectivi:

• *Indicatorii obiectivi* măsoară felul în care sunt îndeplinite necesitățile economice, sociale și culturale, concretizate în bunăstare materială, statut social, bunăstare fizică și emoțională. Ele sunt exprimate prin criterii explicite, fiind realizate de un observator extern (Veenhoven, 2002).

• *Indicatorii subiectivi* se referă la satisfacția cu viața în general și cu domeniile specifice ale vieții, fiind bazată pe autoevaluarea persoanei referitoare la percepții, dorințe, nevoi, valori etc (Zamfir & Vlăsceanu, 1993). Aceștia sunt obținuți de cele mai multe ori prin intermediul chestionarului sau interviului, având ca referințe percepțiile actorilor sociali cu privire la un gen sau altul de fenomene.

Prezentăm o scurtă trecere în revistă a definițiilor *indicatorilor* ai calității vieții:

– sunt statistici și oricare alte forme de dovezi care ne ajută să evaluăm unde ne aflăm și unde ne îndreptăm (Casas, 2011);

– se referă la procese dinamice; dezvoltarea socială și individuală, realizările educaționale și calitatea vieții sunt toate exemple de câmpuri dinamice (Ben-Arieh & Frønes, 2011);

– fac referire la o gamă largă de fenomene, inclusiv măsuri, semne, indici și simptome, care indică stările prezentului și ale dezvoltării viitoare. Ei capătă sens prin teorii și modele și prin modalitățile în care aceștia se corelează și interacționează între ei, precum și prin interacțiunile lor cu o varietate de alți factori (Ben-Aryeh & Goerge, 2006);

– sunt instrumente analitice care pun capăt decalajului dintre modelele conceptuale și realitatea empirică; reprezintă punți de legătură între tiparele empirice și înțelegerea științifică, dar și între înțelegerea științifică și politicile și valorile sociale (Ben-Arieh & Frønes, 2011);

– urmăresc tendințele apărute în plan cultural, social și economic în scopul evaluării modului de implementare a politicilor și programelor sociale, precum și al studierii condițiilor de viață ale copiilor (Ben-Arieh, 2010).

În literatura științifică au urmat discuții lungi despre care sunt cele mai relevante domenii de viață pentru o evaluare a satisfacției globale a vieții. Încă din anii 1940 au existat date statistice și o prefigurare a indicatorilor în studierea bunăstării copiilor (Ben-Arieh, 2008). Odată cu ”*mișcarea indicatorilor sociali”* din anii 1960 a început colectarea și măsurarea consecventă a indicatorilor sociali care monitorizau bunăstarea unor grupuri diferite din societate, inclusiv a copiilor și familiilor. Cartea scrisă de către Bauer în 1966, ”Social indicators”, este considerată ca fiind originea acestei mișcări, care a marcat debutul cercetării științifice în domeniul calității vieții la nivel internațional. Indicatorii erau utilizați de către grupurile de sprijin pentru copii, de cercetători, decidenți politici, furnizori de servicii și mass-media în scopul descrierii și evaluării stării copiilor, precum și a stabilirii obiectivelor și a monitorizării rezultatelor obținute, crescând cerințele politice pentru responsabilitate și obținerea unei imagini mai clare în aceste privințe (Ben-Arieh et al., 2014). Pe baza lor se fac rapoarte anuale, cum ar fi cel elaborat de UNICEF referitor la bunăstarea copiilor.

La sfârșitul anilor '90, începutul anilor 2000, apare *Mișcarea Indicatorilor Bunăstării Copilului,* în scopul îmbunătățirii politicilor și programelor destinate creșterii calității vieții

(Ben-Aryeh & Goerge, 2006). Acest tip de indicatori sunt folosiți pentru a evalua standardul de viață și în ce măsură statul, prin politicile sale, distribuie în mod egal dreptatea socială între grupurile care aparțin unor variate categorii și etnii. Land et al. (2001) enumeră trei direcții în care indicatorii bunăstării copiilor sunt folosiți: (a) pentru a descrie situația copiilor, (b) pentru monitorizarea rezultatelor copilului, (c) pentru a stabili obiective la nivel social în scopul îmbunătățirii calității vieții.

În comparațiile multiculturale, majoritatea autorilor au considerat statul național ca fiind cel care creează contextul metodologic, analitic și explicativ cel mai relevant, denumit de către Wimmer și Schiller (2003) ”naționalism metodologic”. Organizația pentru Cooperare și Dezvoltare Economică (Aston, 2018) în încercarea de evitare a acestui cadru, a elaborat un raport de monitorizare multidimensională asupra bunăstării copiilor, oferind comparații internaționale între domeniile vieții copiilor, utilizând o combinație de indicatori obiectivi și subiectivi. În aceste rapoarte, națiunile sunt clasificate în funcție de scorul lor, indiferent de care aspect al bunăstării a fost măsurat, fiind realizate ierarhii ale acestora. Bradshaw et al. (2009) a explicat cum nivelul bunăstării copilului este influențat de politicile sociale, observând diferențe majore între state în ceea ce privește cheltuielile sociale destinate copiilor, protecției familiilor care au copii, ratei sărăciei, corelând performanța în aceste domenii cu bunăstarea subiectivă. Diferențele între țări ar putea fi explicate prin *condițiile societale pentru o viață bună* (*livability* – concept introdus de Veenhoven) (2000). Una dintre cele mai importante cercetări comparative este ancheta internațională *Lumile copiilor* (Rees et al., 2020) la care au participat peste 35 de țări, inclusiv România, obținându-se date bogate la nivel național pe o serie de domenii: condiții materiale, relațiile de familie, satisfacția vieții, satisfacția cu școala, folosirea timpului liber etc . Rezultatele studiului demonstrează variații semnificative în condițiile de viață și nivelul bunăstării de la o țară la alta (Bălțătescu & Bacter, 2016).

În ultimii ani s-a observat o creștere dramatică a efortului de măsurare și monitorizare a statutului copiilor, apărând numeroase rapoarte cu ”Indicatori referitori la copii” în titlu (Ben-Arieh & Frønes, 2011). Acești autori au sugerat necesitatea unei *taxonomii unificatoare a bunăstării copiilor*, cu referire la un cadru teoretic comun care să permită înțelegerea tuturor aspectelor implicate. Aceasta trebuie să se bazeze pe o matrice, care se schimbă continuu, din cauza schimbărilor specifice perioadelor diferite pe care le parcurg copiii. Astfel, schimbările ce apar pe parcursul vieții necesită un set de indicatori capabili să identifice diferitele stări la diferite niveluri de vârstă și contexte. Acești autori propun trei seturi de indicatori:

- *Indicatorii descriptivi* sunt metode de măsurare a bunăstării prezente a copiilor și trebuie adaptați fazelor de creștere, înțelegându-se și ținându-se cont de capacitățile și schimbările ce apar de la o perioadă la alta, care creează vulnerabilitate și necesită effort în scopul adaptării.
- *Indicatorii predictivi* fac referire la evoluția calității vieții actuale a copiilor, la posibilele traiectorii de dezvoltare, astfel sunt indicatori ai devenirii. Cercetarea urmărește să identifice modul în care interacțiunea dintre factorii ereditari, familiali și de mediu contribuie la formularea în termeni de probabilitate a existenței riscului sub diverse forme în posibilele traiectorii.
- *Indicatorii bunăstării generale (total well-being)* trebuie identificați într-o matrice care cuprinde atât *a fi* (*being*), cât și *a deveni* (*becoming*). Pentru ca aceștia să își îndeplinească funcția în raport cu politicile și schimbările sociale, trebuie să fie capabili să identifice traiectorii ale cursului vieții, starea prezentă, precum și relația dintre procesele prezentului și traiectoriile de dezvoltare.

Aceiași autori consideră că bunăstarea unui copil este influențată și modelată de patru tipuri divergente de factori:

a) *Focusare pe prezent sau perspectivă*. În ultimii ani s-au observat schimbări majore în utilizarea indicatorilor: trecerea la studierea dezvoltării sociale și a bunăstării copiilor dincolo de supraviețuire și nevoile de bază, accentul pe prezent, pe dimensiunea subiectivă, focusarea pe fericirea prezentului, dar și a viitorului, ceea ce implică pregătirea copiilor pentru a fi adulți productivi și integrați social.

b) *Tehnicile și instrumentele de măsurare*. Alegerea tehnicilor și instrumentelor de măsurare influențează forma și conținutul indicatorilor. De multe ori acestea au fost utilizate datorită disponibilității lor, ajungându-se în situații în care informații care nu au avut legătură cu copiii să apară în măsurători ce indicau situația acestora, sau măsurători dintr-un domeniu au fost utilizate ca indicatori referitori la alt domeniu.

c) Politicile sociale reprezintă valori, norme și priorități la nivel societal și ilustrează că nu există acord universal privind alegerea indicatorilor, însă sunt identificate aspectele normative ale unui set corespunzător de indicatori.

d) *Factorii structurali* (sex, vârstă, religie și o serie de caracteristici personale). Profilul copilului se dezvoltă odată cu se maturizează. Diferitele sisteme din care face parte copilul sunt dinamice și interdependente, influențându-se reciproc și schimbându-se în timp. În interacțiunea cu diferitele sisteme și subsisteme, copiii și familiile lor întâlnesc atât bariere, cât și facilitatori care pot fi, în multe privințe, considerați indicatori ai bunăstării copiilor (Bradshaw et al., 2009).

Relația dintre aceștia este reprezentată astfel:

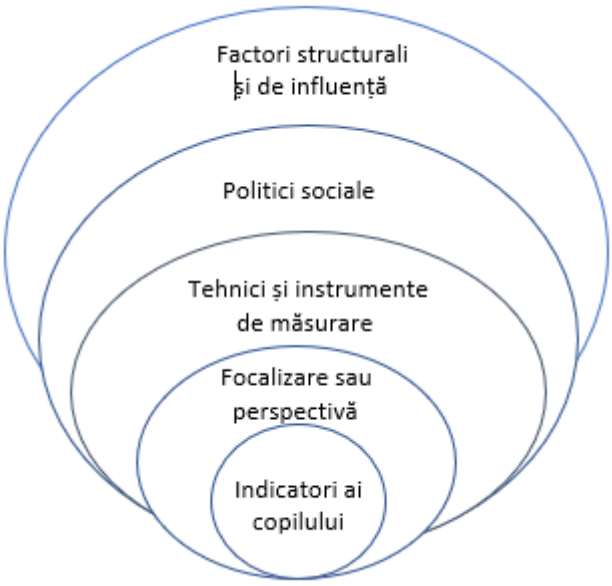

Fig. 1. Interacțiunea factorilor care influențează indicatorii calității vieții copiilor (după Ben-Arieh și Frones, 2011)

Conform teoriei acelorași autori menționați anterior, indicatorii de măsurare a calității vieții copiilor fac parte dintr-un un proces dinamic și includ indicatorii de intrare, indicatorii de statut și indicatorii de rezultat, toți aceștia aflându-se în relații complexe și de interacțiune.

a) *Indicatorii de input* fac referire la investițiile destinate bunăstării copiilor, aceștia având capacitatea să le utilizeze. În această categorie de indicatori sunt incluse: servicii și programe pentru copii, cheltuieli pentru educație, pentru sănătate, servicii sociale, alocări de asistenți sociali și profesori, factorii de risc și de protecție din viața copiilor (de exemplu, sentimentul de apartenență) etc.

b) *Indicatorii de output* sunt un rezultat al indicatorilor de intrare, bazându-se în special pe investiții și pe indicatorii de intervenție, iar în ultimii ani s-au înmulțit considerabil. Acest tip de indicatori se bazează atât pe un cadru empiric, cât și pe unul teoretic, între acestea fiind necesare existența unei concordanțe. Rezultatele în bunăstarea copiilor sunt consecințe ale investițiilor în programe și servicii destinate acestui scop.

c) *Indicatorii de stare.* Sen Miller et al. (2009) susțin că intrările și ieșirile, deși sunt importante, nu sunt suficiente pentru a înțelege și a monitoriza bunăstarea. Capacitatea de a utiliza oportunitățile se află în centrul bunăstării. Astfel, măsurarea bunăstării nu poate fi limitată la intrări sau ieșiri, dar trebuie să includă bunăstarea totală a copiilor. Statutul este înțeles ca un proces de interacțiune al factorilor identificați ca input, cu descrieri obiective și subiective ale dimensiunilor vieții.

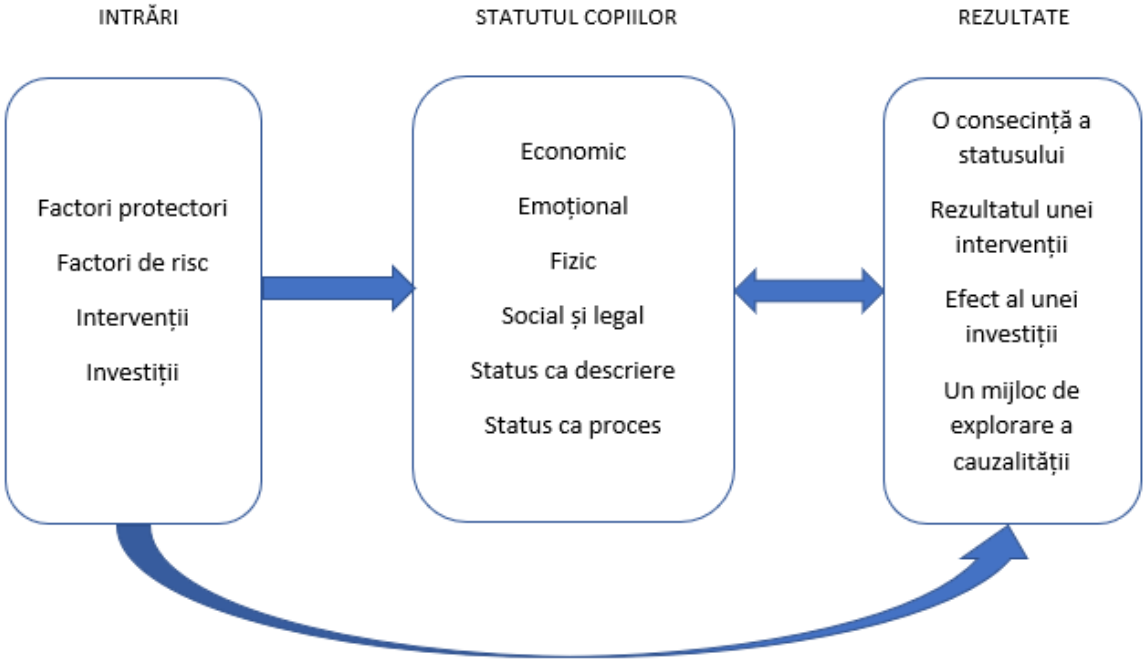

Fig. 2. Interacțiunea celor trei tipuri de factori (Ben-Arieh și Frones, 2011)

Ben-Arieh și Goerge (2006) remarcă trei schimbări normative sau teoretice majore au contribuit la crearea și evoluția câmpului indicatorilor pentru copii: (1) conceptul normativ al drepturilor copilului, (2) noua sociologie a copilăriei ca etapă în sine, (3) teoriile ecologice ale dezvoltării copilului. În mod similar, trei probleme metodologice au dat naștere mișcării indicatorilor pentru copii: (1) importanța emergentă a perspectivei subiective, (2) copilul ca unitate de observare și (3) utilizarea extinsă a datelor administrative și a unei varietăți tot mai mari de surse pentru obținerea datelor. Domeniul indicatorilor sociali ai copiilor a trecut prin mai multe schimbări majore în ultimii 30 de ani, în prezent eforturile de monitorizare și măsurare a bunăstării copiilor fiind acelea de a include percepțiile subiective ale copilului, iar în selectarea indicatorilor un criteriu important este utilitatea acestora pentru lucrătorii sociali și factorii politici decidenți.

Din multitudinea de domenii identificate care descriu calitatea vieții copiilor, s-au remarcat șapte, prin utilizarea lor în diverse studii: bunăstarea materială, relațiile sociale cu familia și grupul de prieteni, sănătatea, preocupările comportamentale și de siguranță, realizările educaționale, participarea socială și locul în comunitate, bunăstarea emoțională și spirituală (Adelman et al., 1989; Cummins et al., 2003). Putem constata complexitatea

definirii conceptului de calitate a vieții copiilor. Acesta este multidimensional, individual și societal, cu referire la prezent, însă și la direcțiile viitoare de dezvoltare, implică atât percepții și evaluări subiectiv-afective, cât și condiții externe, obiective, care măsoară felul în care sunt îndeplinite necesitățile economice, sociale și culturale.

BIBLIOGRAPHY

Adelman, H. S., Taylor, L., & Nelson, P. (1989). Minors' dissatisfaction with their life circumstances. Child psychiatry and human development, 20, 135-147.

Aston, R. (2018). Physical health and well-being in children and youth : Review of the literature. Retrieved 19.01.2024 from https://www.oecd-ilibrary.org/search?value1=CHILDREN+WELLBEING&option1=quicksearch&facetOptions=51&facetNames=pub_igoId_facet&operator51=AND&option51=pub_igoId_facet&value51=%27igo%2Foecd%27&publisherId=%2Fcontent%2Figo%2Foecd&searchType=quick

Balțătescu, S. (2014). Fericirea în contextul social al tranziției postcomuniste din Romania (Happiness in the social context of post-communist transition in Romania). Cluj-Napoca: Eikon.

Bălțătescu, S., & Bacter, C. (2016). Bunăstarea văzută prin ochii copiilor români: rezultatele studiului internațional „Lumea copiilor"(ISCWeB). Oradea, Cluj-Napoca: Editura Universității din Oradea, Editura Presa Universitară Clujeană, 1.

Ben-Arieh, A. (2008). The child indicators movement: Past, present, and future. Child Indicators Research, 1, 3-16.

Ben-Arieh, A. (2010). From child welfare to children well-being: The child indicators perspective. In From child welfare to child well-being: An international perspective on knowledge in the service of policy making (pp. 9-22). Springer.

Ben-Arieh, A., Casas, F., Frønes, I., & Korbin, J. E. (2014). Multifaceted concept of child well-being. Handbook of child well-being, 1, 1-27.

Ben-Arieh, A., & Frønes, I. (2011). Taxonomy for child well-being indicators: A framework for the analysis of the well-being of children. Childhood, 18(4), 460-476.

Ben-Aryeh, A., & Goerge, R. M. (2006). Indicators of children's well-being: Understanding their role, usage and policy influence (Vol. 27). Springer Science & Business Media.

Bradshaw, J., Hoelscher, P., & Richardson, D. (2009). An index of child well-being in the European Union. In Indicators of Children's Well-being (pp. 325-369). Springer.

Casas, F. (2011). Subjective social indicators and child and adolescent well-being. Child Indicators Research, 4, 555-575.

Cummins, R. A., Eckersley, R., Pallant, J., Van Vugt, J., & Misajon, R. (2003). Developing a national index of subjective wellbeing: The Australian Unity Wellbeing Index. Social indicators research, 64, 159-190.

Land, K. C., Lamb, V. L., & Mustillo, S. K. (2001). Child and youth well-being in the United States, 1975–1998: Some findings from a new index. Social indicators research, 56, 241-318.

Miller, D. C., Sen, A., Malley, L. B., & Burns, S. D. (2009). Comparative Indicators of Education in the United States and Other G-8 Countries: 2009. NCES 2009-039. National Center for Education Statistics.

Rees, G., Savahl, S., Lee, B. J., & Casas, F. (2020). Children's views on their lives and well-being in 35 countries: A report on the Children's Worlds project, 2016-19

Children's Worlds Project (ISCWeB) https://isciweb.org/wp-content/uploads/2020/07/Childrens-Worlds-Comparative-Report-2020.pdf

Ryff, C. D. (1989). Happiness is everything, or is it? Explorations on the meaning of psychological well-being. Journal of personality and social psychology, 57(6), 1069.

Veenhoven, R. (2000). The four qualities of life. Journal of happiness studies, 1, 1-39.

Veenhoven, R. (2002). Why social policy needs subjective indicators. Social indicators research, 58, 33-46.

WHO. (2003). Creating an environment for emotional and social well-being: an important responsibility of a health promoting and child-friendly school. Geneva, Switzerland: Author from http://who.int/school_youth_health.

Wimmer, A., & Schiller, N. G. (2003). Methodological nationalism, the social sciences, and the study of migration: An essay in historical epistemology. International migration review, 37(3), 576-610.

[Record #610 is using a reference type undefined in this output style.]

CONSEQUENCES OF THE ENFORCEMENT OF CRIMINAL SANCTIONS FOR ENVIRONMENTAL OFFENCES

Ciprian Raicea
PhD Student, University of Craiova

Abstract: Most crimes provided for by the Government's Emergency Ordinance no. 195/2005 are crimes qualified by the doctrine as crimes of danger (abstract or concrete), because a material result is not required for their existence. If such a result occurs, the crime against the environment will be in competition with another crime (against the person, against the property, etc.). The victim of such a crime can claim compensation for the damage suffered in the criminal process. Thus, when the polluting act caused material damage to a person, civil liability can be incurred. Consequently, most of the crimes provided for by the previously mentioned normative act do not, in themselves, provide the right to exercise civil action. However, the idea of damages for moral injury can be questioned.

Keywords: environmental crime, material result, compensation, damage, penal and civil liability

Introducere

Cu titlu preliminar, este important de menționat că majoritatea infracțiunilor de mediu sunt prevăzute de Ordonanța de Urgență a Guvernului nr. 195/2005 privind protecția mediului[1]. Chiar dacă nu sunt prevăzute direct ca infracțiuni împotriva mediului, anumite fapte sunt pedepsite de Codul Penal (ex. art. 356 – alterarea apei)[2] sau de alte legi (ex. Legea Apelor nr. 107/1996[3], Ordonanța de Urgență nr. 92/2021[4] privind regimul deşeurilor).[5]

Cele mai multe infracțiuni prevăzute de Ordonanța de Urgență a Guvernului nr. 195/2005 sunt infracțiuni calificate de doctrină drept infracțiuni de pericol (abstract sau concret), fiindcă nu se cere un rezultat material pentru existența acestora. Dacă se produce un astfel de rezultat, infracțiunea împotriva mediului va fi în concurs cu o altă infracțiune (contra persoanei, contra proprietății etc.).[6] Victima unei astfel de infracțiuni poate cere despăgubiri pentru prejudiciul suferit în cadrul procesului penal. Astfel, atunci când fapta poluantă a cauzat unei persoane pagube materiale, se poate antrena răspunderea civilă.[7] În consecință, majoritatea infracțiunilor prevăzute de actul normativ menţionat anterior nu oferă, în sine, dreptul exercitării acțiunii civile. Cu toate acestea, ideea de daune pentru vătămare morală poate fi pusă în discuţie.[8]

---

[1] Publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 1196/30.12.2005, modificată prin O.U.G. nr. 38/2022 pentru modificarea şi completarea unor acte normative în vederea eficientizării gestionării deşeurilor, publicată în Monitorul Oficial, Partea I, nr. 344 din 07 aprilie 2022.

[2] Modificat prin Legea nr. 248/2023 pentru modificarea şi completarea Legii nr. 286/2009 privind Codul penal, publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 673 din 21 iulie 2023, intrată în vigoare la 24 iulie 2023.

[3] Publicată în M.Of. nr. 244 /08.10.1996, modificată prin O.U.G. nr. 52/2023 pentru modificarea şi completarea unor acte normative din domeniul apelor, publicată în Monitorul Oficial, Partea I, nr. 517 din 12 iunie 2023.

[4] Publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 820 din 26 august 2021, modificată prin Legea nr. 17/2023 pentru aprobarea Ordonanţei de urgenţă a Guvernului nr. 92/2021 privind regimul deşeurilor, publicată în Monitorul Oficial, Partea I, nr. 21 din 09 ianuarie 2023.

[5] A.I.Duşcă, *Dreptul mediului. Ediţia a III-a revăzută şi adăugită*, Editura Universul Juridic, Bucureşti, 2021, p. 279.

[6] M.Duţu, *Introducere în dreptul penal al mediului*, Editura Hamangiu, Bucureşti, 2013, p. 115.

[7] M.Duţu, *Dreptul mediului şi al climei Vol 1: Partea generală*, Editura Universul Juridic, Bucureşti, 2022, p. 100.

[8] A.B.Ilie, *Dreptul mediului*, Editura C.H.Beck, Bucureşti, 2017, p. 130.

În același timp, este adevărat că art. 20 alin. (6) din Ordonanța de Urgență a Guvernului nr. 195/2005 prevede că organizaţiile neguvernamentale care promovează protecţia mediului au drept la acţiune în justiţie în probleme de mediu, având statut procesual activ în litigiile care au ca obiect protecția mediului.[9] Totuși, acest articol nu se referă la acțiunea civilă alăturată celei penale, nici măcar la acțiunea civilă în general, ci deschide calea procesuală în materie de contencios administrativ, în special, recunoscându-se acestor organizații calitatea de a contesta hotărârile administrative în materie de mediu.[10] Posibilitatea de a atrage răspunderea delictuală și calitatea de a acționa rămân așadar deschise victimei infracțiunii în condițiile generale prevăzute de Codul de Procedură Penală.[11]

Nu au fost identificate acțiuni de răspundere civilă în baza săvârșirii infracțiunilor de mediu.[12] După cum s-a menționat mai sus, infracțiunile de mediu constituie infracțiuni de pericol, deci nu dau naștere acțiunii civile alături de acțiunea penală. În special în ceea ce privește prejudiciul moral, o acțiune civilă separată poate fi, totuși, admisibilă.[13] De exemplu, într-un proces civil, o societate de energie a fost obligată să plătească daune morale unei persoane fizice (19.000 lei), instanța considerând că prejudiciul moral cauzat reclamantei este reprezentat de încălcarea dreptului său la un mediu de viață sănătos, această încălcare fiind suficientă în sine pentru a provoca suferințe reclamantului. În acest proces, concluziile raportului de expertiză au arătat, în mod incontestabil, că reclamantul este afectat de poluarea fonică și poluarea aerului prin praf sedimentabil generat de activități miniere care implică transportul cărbunelui în zăcământul Carierei Jilț Nord, zăcământ situat în apropierea proprietății sale.[14]

Nu există nicio particularitate în materie procesuală privind răspunderea penală pentru mediu, cu o singură precizare.[15] După cum se prevede în articolul 99 alin. (2) din OUG nr. 195/2005, descoperirea şi stabilirea, în exercitarea atribuţiilor prevăzute de lege, de către comisarii Gărzii Naţionale de Mediu, ai Comisiei Naţionale pentru Controlul Activităţilor Nucleare, jandarmilor şi personalului împuternicit în cadrul Ministerului Apărării Naţionale, a săvârşirii oricărei infracţiuni prevăzute la art. 98, se aduce de îndată la cunoştinţa organului de urmărire penală competent, în condiţiile legii de procedură penală. Totuși, aceasta nu este o excepție sau o particularitate, ci mai degrabă o aplicare a regulilor prevăzute de Codul de Procedură Penală privind sesizarea organelor de urmărire penală.[16]

Normele privind protecţia mediului nu sunt grupate într-un cod, dar există un act normativ-cadru–Ordonanța de Urgență a Guvernului nr. 195/2005 privind protecţia mediului. Există și alte legi în domenii specifice – apă, deșeuri, energie – precum și Codul Aerian sau Codul Silvic care prevăd, la rândul lor, anumite aspecte legate de domeniul infracțiunilor împotriva mediului. Codul Penal însuşi are unele reglementări în această materie.[17]

---

[9] A.I.Duşcă, *The principle of environmental protection in internal law and in the European Union*, Revista de Ştiinţe Juridice, vol. 31, nr. 2/2017, p. 158-163.

[10] Idem.

[11] A.I.Duşcă, *Dreptul mediului. Ediţia a III-a revăzută şi adăugită*, Editura Universul Juridic, Bucureşti, 2021, p. 282.

[12] A.R.Trandafir, V.Dinu, *La responsabilité environnementale en droit pénal en Roumanie*, https://www.henricapitant.org/wp-content/uploads/2023/05/JI-2023-Roumanie-Droit-penal.pdf, consultat pe 23.03.2024.

[13] Ruxandra Dinu, *Răspunderea penală în dreptul mediului*, https://www.juridice.ro/684874/raspunderea-penala-in-dreptul-mediului.html, consultat pe 23.03.2024.

[14] Idem.

[15] G.Durac, *Dreptul protecţiei mediului. Regimul juridic al răspunderii în domeniul mediului*, Editura Hamangiu, Bucureşti, 2023, p. 334.

[16] Idem, p. 335.

[17] M.Duţu, A.Duţu, *Dreptul mediului. Ediţia a 4-a*, Editura C.H.Beck, Bucureşti, 2014, p. 60; C.Bureţea, *Evoluția dreptului penal al mediului în România*, UJ Premium, https://www.universuljuridic.ro/evolutia-dreptului-penal-al-mediului-in-romania/, consultat pe 23.03.2024.

Cadrul normativ de răspundere penală în domeniul protecţiei mediului în România

În general, Codul Penal prevede că orice infracțiune se pedepsește atunci când este săvârșită cu intenție. Cu toate acestea, atunci când legea prevede în mod expres, o infracțiune se pedepseşte și dacă este săvârșită neintenționat.[18] În aplicarea acestei reguli, sunt infracțiuni prevăzute de Ordonanța de Urgență a Guvernului nr. 195/2005 care se pedepsesc inclusiv atunci când sunt săvârșite din culpă.[19] De exemplu, poluarea prin deversare, în atmosferă sau pe sol, de anumite deșeuri sau substanțe periculoase, producția, importul, exportul, introducerea pe piață sau utilizarea unor substanțe care diminuează stratul de ozon, cu încălcarea prevederilor legale în materie, deversarea, emisia sau introducerea, cu încălcarea prevederilor legale în materie, a surselor de radiații ionizante în aer, apă sau sol susceptibil de a provoca contaminarea mediului sau expunerea populației la radiații ionizante și exploatarea, cu încălcarea dispozițiilor legale în acest domeniu, a unei instalații în care se desfășoară o activitate periculoasă sau în care sunt utilizate substanțe sau preparate periculoase, dacă s-a provocat moartea sau vătămarea corporală a unei persoane din afara instalației sau daune semnificative asupra mediului.[20] De asemenea, alterarea apei prevăzute de Codul Penal, infracțiunile prevăzute de Legea apelor sau cele privind deșeurile se pedepsesc chiar dacă au fost săvârșite involuntar.[21]

Răspunderea penală a persoanelor juridice a fost introdusă în legislația română în anul 2006, în contextul intrării în Uniunea Europeană, intervenită la 1 ianuarie 2007.[22] Codul Penal prevede răspunderea generală a persoanelor juridice pentru orice infracțiune săvârșită în condițiile prevăzute la articolul 135, în exercitarea activității persoanei juridice, în interesul sau în numele acesteia.[23] Sunt exceptate de la răspunderea penală numai statul, autoritățile publice și instituțiile publice care au săvârșit infracțiunea în exercitarea unei activități care nu poate face obiectul domeniului privat.[24]

În perioada 2007-2020, 44 de persoane juridice au fost urmărite penal pentru infracțiuni prevăzute de Ordonanța de Urgență nr. 195/2005, dintre care 17 au fost trimise în judecată.[25] Alte infracțiuni săvârșite în legătură cu cele menţionate anterior au fost reținute și pentru persoane fizice.[26] Principala pedeapsă prevăzută de Codul Penal pentru persoanele juridice este amenda, stabilită în conformitate cu sistemul de zile-amendă care poate varia de la 100 la 5000 lei, începând de la 30 la 600 de zile. Ca urmare, amenda maximă generală prevăzută pentru persoanele juridice este de 3.000.000 de lei.[27]

Această sumă a fost considerată insuficientă de către Comisia Europeană, având în vedere articolul 6 din Directiva 2008/99, care prevede că statele membre vor lua măsurile necesare pentru a se asigura că persoanele juridice considerate responsabile pentru o infracțiune în temeiul articolului 6 sunt pedepsite cu sancțiuni efective, proporționale și

[18] M.Udroiu, *Drept penal Partea generală. Ediția a 3-a*, Editura C.H.Beck, Bucureşti, 2016, p. 83.
[19] A.B.Ilie, *Dreptul mediului*, Editura C.H.Beck, Bucureşti, 2017, p. 351.
[20] Idem, p. 352.
[21] Idem, p. 353.
[22] A.R.Trandafir, V.Dinu, *La responsabilité environnementale en droit pénal en Roumanie*, https://www.henricapitant.org/wp-content/uploads/2023/05/JI-2023-Roumanie-Droit-penal.pdf, consultat pe 23.03.2024.
[23] A.R.Trandafir, *Răspunderea penală a persoanei juridice*, Editura C.H.Beck, Bucureşti, 2023, p. 41.
[24] Idem, p. 42.
[25] A.R.Trandafir, V.Dinu, *La responsabilité environnementale en droit pénal en Roumanie*, https://www.henricapitant.org/wp-content/uploads/2023/05/JI-2023-Roumanie-Droit-penal.pdf, consultat pe 23.03.2024.
[26] Idem.
[27] A.R.Trandafir, *Răspunderea penală a persoanei juridice*, Editura C.H.Beck, Bucureşti, 2023, p. 340.

disuasive.[28] În aplicarea acestui articol, în 2013, Comisia a trimis României o scrisoare administrativă, în care se menționa, printre altele, că acest cuantum al sancțiunilor aplicabile persoanelor juridice nu era în concordanță cu scopul disuasiv prevăzut de directivă.[29] A fost deschis un nou dosar al UE privind transpunerea Directivei 2009/123/CE privind poluarea cauzată de nave și introducerea de sancțiuni în cazul încălcărilor.[30]

Comisia face trimitere la Decizia-cadru 2005/667/JAI[31] care vizează consolidarea cadrului penal de reprimare a poluării cauzate de nave, care, în art. 6 alin. (1), prevede că fiecare stat membru trebuie să ia măsurile necesare pentru a se asigura că o persoană juridică declarată răspunzătoare în temeiul art. 5 alin. (1) este pasibilă de sancțiuni efective, proporționale și disuasive.[32] Aceste sancțiuni includ amenzi penale sau nepenale, cel puțin în cazurile în care persoana juridică este găsită responsabilă pentru infracțiunile prevăzute la art. 2: a) de la 150.000 la 300.000 euro; b) de la 750.000 EUR până la 1.500.000 EUR, în cazurile cele mai grave, inclusiv infracțiunile săvârșite cu intenție care intră sub incidența art. 4 alin. (4) și (5).[33]

Drept urmare, chiar și cuantumul maxim prevăzut de Codul Penal român este mai mic decât aceste valori.[34] În acest context, legiuitorul român a adoptat, în final, Legea nr. 90/2021.[35] Expunerea sa de motive[36], care datează din 2015, preia istoricul nerespectării directivelor menționate mai sus și justifică necesitatea modificării pedepselor pentru persoanele juridice pentru mai multe infracțiuni de mediu, astfel încât solicitările Comisiei să fie respectate.[37]

După cum arată Guvernul într-un comunicat de presă[38] din 2015: Guvernul a aprobat un proiect de lege care transpune în legislația națională prevederile Directivei nr. 2008/99/CE privind protecția mediului prin dreptul penal[39] și pe cele ale Directivei nr. 2009/123/CE[40] de modificare a Directivei nr. 2005/35/CE privind poluarea cauzată de nave și introducerea anumitor sancțiuni în caz de încălcare.[41] Proiectul de lege remediază situațiile legislative considerate de CE ca fiind neconforme și previne declanșarea unei proceduri de infringement împotriva României.[42]

În vederea adaptării la cerințele UE, proiectul de act normativ introduce anumite modificări în cadrul legislativ, printre care[43]:

---

[28] A.I.Duşcă, S.Badea, *Protection of The Human Right to A Healthy Environment in Europe*, Indian Journal of Applied Research, vol. 5, nr. 2/2015, p. 298-301; A.B.Ilie, *Dreptul mediului*, Editura C.H.Beck, Bucureşti, 2017, p. 355.

[29] A.I.Duşcă, *The principle of sustainable development in The European Union*, Journal of Romanian Literary Studies, nr. 8/2016, p. 225-230.

[30] https://data.consilium.europa.eu/doc/document/ST-16378-2023-INIT/ro/pdf, consultat pe 24.03.2024.

[31] https://eur-lex.europa.eu/legal-content/RO/TXT/PDF/?uri=CELEX:32005F0667, consultat pe 24.03.2024.

[32] A.I.Duşcă, *Dreptul mediului. Ediţia a III-a revăzută şi adăugită*, Editura Universul Juridic, Bucureşti, 2021, p. 270.

[33] A.R.Trandafir, *Răspunderea penală a persoanei juridice*, Editura C.H.Beck, Bucureşti, 2023, p. 350.

[34] A.R.Trandafir, *Aspecte de noutate privind răspunderea penală a persoanei juridice*, AUB Seria Drept, nr. 110/2014, p. 25-37.

[35] A.R.Trandafir, *Răspunderea penală a persoanei juridice*, Editura C.H.Beck, Bucureşti, 2023, p. 342.

[36] https://www.cdep.ro/proiecte/2015/800/20/5/em1058.pdf, consultat pe 24.03.2024.

[37] M.Duţu, *Dreptul mediului şi al climei Vol 1: Partea generală*, Editura Universul Juridic, Bucureşti, 2022, p. 150.

[38] https://gov.ro/ro/guvernul/sedinte-guvern/noi-reglementari-in-domeniul-protectiei-mediului, consultat pe 24.03.2024.

[39] https://eur-lex.europa.eu/legal-content/RO/TXT/PDF/?uri=CELEX:32008L0099, consultat pe 24.03.2024.

[40] https://eur-lex.europa.eu/legal-content/RO/TXT/PDF/?uri=CELEX:32009L0123, consultat pe 24.03.2024.

[41] https://eur-lex.europa.eu/legal-content/RO/TXT/PDF/?uri=CELEX:32005L0035, consultat pe 24.03.2024.

[42] G.Durac, *Dreptul protecţiei mediului. Regimul juridic al răspunderii în domeniul mediului*, Editura Hamangiu, Bucureşti, 2023, p. 340.

[43] Idem, p. 342.

1. Sancțiuni mai dure care vizează persoanele juridice pentru încălcarea standardelor de protecție a mediului, prin creșterea amenzilor penale; pentru majorarea acestor amenzi, s-au folosit limitele indicative formulate de Comisia Europeană.

2. Soluția tehnică aleasă este majorarea sumei corespunzătoare unei zile-amendă, conform căreia se stabilesc minimul și maximul amenzii aplicabile persoanei juridice în cazurile de poluare incriminată conform standardelor europene. Soluția se aplică uniform, în vederea unui tratament egal pentru fapte. Potrivit acestui proiect de lege aprobat, suma corespunzătoare unei amenzi de o zi pentru persoana juridică este cuprinsă între 500 și 25.000 de lei.

3. Pentru a remedia situațiile de suprapunere legislativă semnalate de Comisia Europeană, se abrogă integral Legea nr. 101/2011, care a grupat prevederi penale din diferite sectoare de mediu. Abrogarea Legii nr. 101/2011 nu presupune nicio dezincriminare, toate prevederile care au creat suprapuneri fiind prevăzute în alte acte normative existente.

4. Dispozițiile penale ale Legii nr. 101/2011 sunt cuprinse în următoarele acte normative, prin modificarea acestora: Ordonanța de urgență nr. 195/2005 privind protecția mediului, Ordonanța de Urgență nr. 57/2007 privind regimul ariilor naturale protejate, conservarea habitatelor naturale, faunei și florei sălbatice, Legea nr. 86/2006 de instituire a Codului Vamal al României, Legea nr. 211/2011 privind regimul deșeurilor[44], Legea nr. 106/1997 – Legea apelor.[45]

A mai fost nevoie de aproape 6 ani pentru ca legea să fie, în sfârșit, adoptată. Aceasta prevede că pedeapsa cu amenda corespunde, pentru infracțiunile prevăzute de Ordonanța de Urgență nr. 195/2005 sau de Legea apelor, pentru alterarea apelor etc., la o cantitate care variază între 500 și 25.000 de lei, ceea ce duce la un maxim posibil special, prin aplicarea regulilor privind sancțiunile aplicabile persoanelor juridice, de 14.000.000 de lei.[46]

Deși este impusă de directivele menționate mai sus, această sumă este discutabilă în comparație cu alte infracțiuni grave.[47] Infracțiunile împotriva mediului săvârșite de persoanele juridice sunt acum pedepsite mai sever decât omorul, infracțiunile împotriva securității naționale sau traficul de persoane, iar pedeapsa depășește maximul general prevăzut de Codul Penal, ceea ce pune o problemă în ceea ce privește articolul 2 din Cod, care prevede că nicio pedeapsă nu poate fi stabilită și aplicată dincolo de limitele generale.[48]

Principalele prevederi de drept penal substanţial în domeniul protecţiei mediului

În dreptul românesc, nu se mai realizează o împărțire tripartită a infracțiunii. Există așadar doar infracțiunea, care include echivalentul contravenției și infracțiunii din Codul Penal Francez și există contravenții care fac parte din dreptul administrativ.[49]

Există mai multe infracțiuni împotriva mediului, dintre care le putem aminti, în special, pe cele prevăzute de Ordonanța de Urgență nr. 195/2005: a) poluarea prin deversare, în atmosferă sau în sol, a unor deșeuri sau substanţe periculoase; b) producerea de zgomote peste limita autorizată, în cazul în care aceasta pune în pericol grav sănătatea umană; c) continuarea activității după suspendarea acordului sau autorizației de mediu, respectiv a autorizației integrate de mediu; d) importul și exportul de substanțe și preparate periculoase interzise sau reglementate; e) omiterea unui raport imediat asupra oricărui accident major de către persoanele care au această obligație; f) producerea, livrarea sau utilizarea

[44] În prezent, abrogată prin OUG nr. 92/2021.

[45] G.Durac, *Dreptul protecţiei mediului. Regimul juridic al răspunderii în domeniul mediului*, Editura Hamangiu, Bucureşti, 2023, p. 343; A.B.Ilie, *Sistemul procedural al evaluării şi autorizării activităţilor cu impact asupra mediului*, Revista de Ştiinţe Juridice, vol. 30, nr. 2/2016, p. 114-127.

[46] A.R.Trandafir, *Răspunderea penală a persoanei juridice*, Editura C.H.Beck, Bucureşti, 2023, p. 347.

[47] A.R.Trandafir, *Răspunderea penală a persoanei juridice*, Editura C.H.Beck, Bucureşti, 2023, p. 350.

[48] Idem, p. 352.

[49] M.Udroiu, *Drept penal Partea generală. Ediţia a 3-a*, Editura C.H.Beck, Bucureşti, 2016, p. 63.

îngrășămintelor chimice, precum și a oricărui produs fitosanitar neautorizat, pentru culturile destinate comercializării; g) nerespectarea interdicţiilor privind utilizarea produselor agricole pentru protejarea terenurilor de plante sau îngrășăminte chimice; h) producerea, importul, exportul, introducerea pe piață sau utilizarea unor substanțe care reduc stratul de ozon, cu încălcarea prevederilor legale în acest domeniu.[50]

În dreptul român, se aplică normele penale prevăzute de Ordonanța de Urgență nr. 195/2005 dacă există un grad ridicat de amenințare la adresa mediului natural, adică o infracțiune împotriva mediului care a fost de natură să pună în pericol viața sau sănătatea oamenilor, animalelor sau plantelor. În caz contrar, vor exista sancțiuni contravenţionale.[51] Prin urmare, gradul de amenințare a reprezentat pentru legiuitor un criteriu de distincție între infracțiune și contravenție. Nu există alte criterii de măsurare a gradului de amenințare la adresa mediului natural care ar putea fi aplicate de către judecător.[52]

În ceea ce privește infracțiunile legate de deșeuri, art. 66 din Ordonanța de Urgență a Guvernului nr. 92/2021 prevede că faptele interzise constituie infracțiune numai dacă nu se poate neglija cantitatea sau impactul asupra mediului natural ori asupra vieții, integrității corporale sau sănătății oamenilor.[53] Pentru a evalua o astfel de situație, din ianuarie 2023, se iau în considerare criterii precum numărul de obiecte considerate deșeuri și acoperite de conduita interzisă, cantitatea sau volumul deșeurilor.[54] Acest impact este determinat de modificarea, chiar și în proporție redusă, a calității apei, solului sau subsolului. Condiția este îndeplinită și dacă pentru eliminarea efectului actului interzis este necesar un efort care implică costuri.[55]

Este important de adăugat că, pentru orice infracțiune, criteriile de individualizare a pedepsei prevăzute de art. 74 C.Pen. se vor aplica: a) împrejurările și modul de săvârșire a infracțiunii, precum și mijloacele folosite; b) starea de pericol creată pentru valoarea protejată; c) natura și gravitatea rezultatului sau a altor consecințe ale infracțiunii; d) motivul pentru care a fost săvârșită infracțiunea și scopul urmărit; e) natura și frecvența infracțiunilor care constituie antecedentele penale ale infractorului; f) conduita după săvârşirea infracţiunii şi în cursul procesului penal; g) nivelul de studii, vârsta, starea de sănătate, familială și socială.[56] Aceste criterii au în vedere circumstanțele de fapt, dar și cele personale ale făptuitorului; este, deci, posibil ca gradul de amenințare să fie luat în considerare în vederea alegerii unei soluţii orientate către minimul sau maximul special.[57]

În legislaţia română, există o infracţiune de mediu pedepsită cu închisoare de la 6 luni la 3 ani: producerea sau importul în scopul introducerii pe piaţă, precum şi folosirea de substanţe şi preparate periculoase fără respectarea prevederilor actului normativ în vigoare și introducerea deșeurilor de orice fel pe teritoriul României în scopul eliminării acestora. Pedeapsa este închisoarea de la 6 luni la 3 ani. Persoana juridică suportă o amendă mai mare, după cum am precizat anterior.[58]

Art. 271 din Codul Vamal prevede, la rândul său, că importul ilegal de deșeuri sau alte substanțe periculoase, precum explozivi, reziduuri, materiale nucleare etc., reprezintă

---

[50] M.Duţu, A.Duţu, *Dreptul mediului. Ediţia a 4-a*, Editura C.H.Beck, Bucureşti, 2014, p. 80.
[51] M.Duţu, *Introducere în dreptul penal al mediului*, Editura Hamangiu, Bucureşti, 2013, p. 130.
[52] A.Duţu-Buzura, *Dreptul climei (al schimbărilor climatice). Contenciosul ca factor de progres juridic*, Jurnalul de Studii şi Cercetări Juridice, vol. 63, nr. 3/2018, p. 151-174.
[53] G.Durac, *Dreptul protecţiei mediului. Regimul juridic al răspunderii în domeniul mediului*, Editura Hamangiu, Bucureşti, 2023, p. 200.
[54] Idem, p. 202.
[55] A.I.Duşcă, *Dreptul mediului. Ediţia a III-a revăzută şi adăugită*, Editura Universul Juridic, Bucureşti, 2021, p. 165.
[56] M.Udroiu, *Drept penal Partea generală. Ediţia a 3-a*, Editura C.H.Beck, Bucureşti, 2016, p. 306.
[57] Idem, p. 308.
[58] R.Jurj, V.Drăghici, *Drept penal al mediului*, Editura Universul Juridic, Bucureşti, 2022, p. 215.

infracțiunea numită *contrabandă calificată*. Pedeapsa este închisoarea de la 3 la 12 ani. Pentru persoana juridică, amenda poate ajunge până la o sumă mai mare decât maximul general, şi anume 10.500.000 de lei.[59]

Aceste reglementări par adecvate în acest moment, dar, pentru a duce la imposibilitatea evitării sancțiunilor pentru aceste infracțiuni, trebuie să începem să le aplicăm mai ferm. Pedeapsa cu închisoarea este o sancțiune adecvată în limitele prevăzute de legea în vigoare la momentul săvârşirii infracţiunii, însă făptuitorii nu sunt, în majoritatea cazurilor, pedepsiți pentru astfel de infracțiuni. De exemplu, din cunoștințele noastre, nicio persoană juridică nu a fost urmărită penal pentru astfel de fapte.[60]

Principalele prevederi de drept procesual penal în domeniul protecţiei mediului

În dreptul procesual penal român, avem instituția *renunțării la urmărirea penală* care este un fel de *scutire de pedeapsă* prevăzută în dreptul francez în Codul Penal la articolele 132-159.[61] Se renunţă la urmărirea penală pentru că nu există interesul public de a continua, ținând cont de mai multe criterii: a) conținutul faptei și împrejurările concrete ale săvârșirii faptei; b) modalitatea și mijloacele de comitere a faptei; c) scopul urmărit; d) consecintele produse sau care ar fi putut fi produse prin săvârşirea infracţiunii; e) eforturile organelor de poliție judiciară necesare pentru finalizarea procedurii penale cu referire la gravitatea faptei și timpul scurs de la săvârșirea acesteia; f) atitudinea procesuală a persoanei vătămate; g) existența unei disproporții evidente între cheltuielile pe care le-ar presupune procesul penal și gravitatea consecințelor produse sau care ar fi putut fi produse prin săvârșirea infracțiunii.[62] Pentru a se putea renunța la urmărirea penală, pedeapsa prevăzută de lege nu trebuie să depășească 7 ani. Prin urmare, renunțarea este într-adevăr posibilă pentru prima infracțiune, dar nu și pentru contrabandă calificată dacă facem referire la exemplul dat mai sus.[63]

Până în 2021, noțiunea *daună semnificativă asupra mediului* a fost definită prin Legea nr. 101/2011, care a considerat-o un prejudiciu ireversibil sau de durată, cuantificabil din punct de vedere pecuniar sau nu, produs în orice mod asupra mediului și care a provocat sau este de natură să provoace moartea sau vătămarea gravă a integrității corporale sau a sănătății unei persoane.[64] Din 23 aprilie 2021, Legea nr. 101/2011 a fost abrogată, odată cu intrarea în vigoare a Legii nr. 90/2021 care a modificat, printre altele, Ordonanța de Urgență a Guvernului nr. 195/2005 prin copierea definiției acestei noţiuni din legea veche, dar fără mențiunea finală *cu anumite îmbunătățiri*, aspect menţionat în expunerea de motive.[65] Prin urmare, în acest moment, *daună semnificativă asupra mediului* înseamnă daună ireversibilă sau de durată, cuantificabilă din punct de vedere pecuniar sau nu, produsă în orice mod asupra mediului.[66]

După cum s-a menționat anterior, sistemul de drept penal din România conține doar infracțiuni. Contravențiile fac parte din sistemul de drept administrativ. Ecocriminalitatea se regăseşte în infracțiunile din Ordonanța de Urgență a Guvernului nr. 195/2005 și în alte acte

---

[59] S.A.Vernea, *Particularităţile răspunderii penale în cazul infracţiunilor îndreptate împotriva mediului*, Editura Hamangiu, Bucureşti, 2020, p. 150.

[60] A.R.Trandafir, V.Dinu, *La responsabilité environnementale en droit pénal en Roumanie*, https://www.henricapitant.org/wp-content/uploads/2023/05/JI-2023-Roumanie-Droit-penal.pdf, consultat pe 23.03.2024.

[61] M.Udroiu, *Procedură penală Partea specială. Ediţia a 4-a*, Editura C.H.Beck, Bucureşti, 2017, p. 104.

[62] Idem, p. 105.

[63] G.Durac, *Dreptul protecţiei mediului. Regimul juridic al răspunderii în domeniul mediului*, Editura Hamangiu, Bucureşti, 2023, p. 230.

[64] M.Duţu, *Probleme ale efectivităţii, eficienţei şi dezvoltării dreptului mediului în România. Aspecte de drept substanţial şi drept procedural*, Revista *Dreptul*, nr. 11/2020, pag. 32-46.

[65] C.M.Salcă Rotaru, *Dreptul integrat al mediului*, Editura Pro Universitaria, Bucureşti, 2023, p. 210.

[66] Idem, p. 215.

normative.[67] Cu toate acestea, există fapte ilegale care sunt pedepsite drept contravenţii. Uneori, legea folosește sintagma *reprezintă contravenţie dacă nu a fost comisă în circumstanțele specifice unei infracțiuni*.[68]

Așa cum însuși legiuitorul arată în expunerea de motive a Legii nr. 90/2021, sancțiunile trebuie să fie eficiente, proporționale și disuasive.[69] Având în vedere că majoritatea faptelor împotriva mediului sunt prevăzute ca infracțiuni, scopul este mai degrabă disuasiv și preventiv.[70]

Este greu de spus că legea penală a protecției mediului în România se îndreaptă spre dezincriminare sau spre înlocuirea măsurilor penale, întrucât această ramură a dreptului penal este încă la început.[71] Sistemul românesc mai are nevoie de mult timp pentru ca această conduită interzisă împotriva mediului, pe care am analizat-o anterior, să fie cunoscută de către populaţie şi însuşită aprofundat de către procurori şi judecători.[72] Într-un sistem care a prevăzut doar din 2021 sancțiuni considerate adecvate pentru persoanele juridice în temeiul dispozițiilor Directivei 2008/99 și care, prin urmare, nu le-a aplicat, este prematur să vorbim de dezincriminare.[73]

Sancţiunile aplicate pentru săvârşirea de acte împotriva mediului în România

În legislaţia română, nu există sancțiuni specifice pentru cei care săvârșesc fapte împotriva mediului. În consecință, persoana fizică poate suporta pedeapsa cu închisoarea sau cu amenda pentru majoritatea infracţiunilor împotriva mediului.[74] Pot fi impuse pedepse complementare, inclusiv interzicerea anumitor drepturi. Pentru persoana juridică, după cum am menţionat anterior, singura pedeapsă principală este amenda, care are reguli specifice, în special în ceea ce privește infracțiunile împotriva mediului.[75] Pedepsele complementare aplicabile persoanei juridice sunt dizolvarea persoanei juridice, suspendarea activității sau a uneia dintre activitățile persoanei juridice pe o durată de la 3 luni la 3 ani, închiderea unor puncte de lucru ale persoanei juridice pe o durată de la 3 luni la 3 ani, interzicerea de a participa la procedurile de achiziții publice pe o durată de la unu la 3 ani, plasarea sub supraveghere judiciară şi afișarea sau publicarea hotărârii de condamnare.[76]

Pentru moment, măsura punitivă pare să-și păstreze rolul clasic, fără a presupune ea însăși repararea prejudiciului. O astfel de despăgubire poate face obiectul unei acțiuni civile sau, după cum am văzut, mai degrabă, al unei acțiuni civile separate.[77]

Este dificil de evaluat în acest moment impactul real pe care dreptul penal îl are asupra obiectivului de protecție a mediului.[78] După cum am arătat anterior, dreptul penal al

---

[67] A.I.Duşcă, *Provocări europene și românești referitoare la deșeuri în lumina celui de-al șaptelea plan de acțiune în materia mediului al Uniunii Europene*, Revista Dreptul, vol. 9, nr. 1/2018, p. 153-170.

[68] A.I.Duşcă, *The principle of environmental protection in internal law and in the European Union,* Revista de Ştiinţe Juridice, vol. 31, nr. 2/2017, p. 158-163.

[69] M.Duţu, *Dreptul mediului şi al climei Vol 1: Partea generală*, Editura Universul Juridic, Bucureşti, 2022, p. 160.

[70] Idem, p. 165.

[71] M.Duţu, *Introducere în dreptul penal al mediului*, Editura Hamangiu, Bucureşti, 2013, p. 140.

[72] Idem, p. 145.

[73] M.Duţu, *Dreptul mediului şi al climei Vol 1: Partea generală*, Editura Universul Juridic, Bucureşti, 2022, p. 165.

[74] S.A.Vernea, *Particularităţile răspunderii penale în cazul infracţiunilor îndreptate împotriva mediului*, Editura Hamangiu, Bucureşti, 2020, p. 160.

[75] Idem, p. 163.

[76] A.R.Trandafir, *Răspunderea penală a persoanei juridice*, Editura C.H.Beck, Bucureşti, 2023, p. 304.

[77] A.B.Ilie, *Dreptul mediului*, Editura C.H.Beck, Bucureşti, 2017, p. 289; G.F.Ionescu, *Evoluţii în dreptul mediului la 100 de ani de la Marea Unire*, UJ Premium, https://www.universuljuridic.ro/evolutii-in-dreptul-mediului-la-100-de-ani-de-la-marea-unire/, consultat pe 23.03.2024.

[78] A.R.Trandafir, V.Dinu, *La responsabilité environnementale en droit pénal en Roumanie*, https://www.henricapitant.org/wp-content/uploads/2023/05/JI-2023-Roumanie-Droit-penal.pdf, consultat pe 23.03.2024.

mediului în România este încă la început, fără ca instanţele să fi pronunţat până acum soluţii de condamnare în cazuri răsunătoare care să aibă un impact disuasiv.[79]

După cum am văzut, majoritatea infracțiunilor împotriva mediului sunt pedepsite cu închisoare sau cu amendă. Pedeapsa cu închisoarea poate fi de până la un an, 3 ani, 5 ani sau 7 ani. Cea mai gravă infracțiune pare să fie cea de contrabandă calificată cu deșeuri (art. 271 din Legea nr. 86/2006 privind Codul Vamal), pedepsită cu închisoare de la 3 la 12 ani.[80]

Dimensiunea activităţii infracţionale împotriva mediului la nivelul Uniunii Europene

Activitățile infracționale legate de mediu au adesea o dimensiune transfrontalieră, în timp ce unele infracțiuni împotriva mediului afectează, de obicei, mai multe țări (de exemplu, traficul de deșeuri, de specii protejate sau de produse derivate din specii sălbatice de faună și floră) sau au efecte transfrontaliere (de exemplu, în cazul poluării transfrontaliere a aerului, apei și solului).[81] Prin urmare, cooperarea internaţională între autoritățile de aplicare a legii și autoritățile judiciare este esențială.[82]

Există un decalaj din ce în ce mai mare între răspunsul justiției penale la infracțiunile împotriva mediului și situația criminologică de pe teren.[83] În pofida directivei actuale, numărul anchetelor și al condamnărilor transfrontaliere în UE pentru infracțiuni împotriva mediului nu a crescut în mod substanțial.[84] În schimb, între timp, infracțiunile împotriva mediului cresc într-un ritm anual de 5 % până la 7 % la nivel mondial, provocând daune de durată aduse habitatelor, speciilor, sănătății oamenilor și veniturilor guvernelor și întreprinderilor.[85]

Necesitatea de a combate aceste categorii de infracțiuni prin sancțiuni penale a fost confirmată de concluziile Consiliului privind stabilirea priorităților UE pentru combaterea criminalității grave și organizate pentru Platforma multidisciplinară europeană împotriva amenințărilor infracționale (EMPACT) 2022-2025.[86] Prioritatea în ceea ce privește infracțiunile împotriva mediului este de a neutraliza rețelele de criminalitate organizată implicate în toate formele de comitere a acestora, cu accent deosebit pe traficul de deșeuri și de specii sălbatice de faună și floră, precum și pe grupurile infracționale și pe făptuitorii de tip mici antreprenori care au capacitatea de a se infiltra în structuri comerciale legale la nivel înalt sau de a-și înființa propriile întreprinderi care să le faciliteze săvârşirea actelor dăunătoare asupra mediului.[87]

În ceea ce privește, în special, gestionarea ilegală a deșeurilor, în raportul din 2021 al Uniunii Europene intitulat *Evaluarea amenințării pe care o reprezintă formele grave de*

---

[79] Idem.

[80] R.Jurj, V.Drăghici, *Drept penal al mediului*, Editura Universul Juridic, Bucureşti, 2022, p. 145.

[81] Raport privind cazurile tratate de Eurojust în domeniul infracțiunilor de mediu, ianuarie 2021, p. 8.

[82] A.I.Duşcă, *Dreptul mediului. Ediţia a III-a revăzută şi adăugită*, Editura Universul Juridic, Bucureşti, 2021, p. 280.

[83] A.I.Duşcă, *Probleme în implementarea dreptului european al mediului în România*, Revista de Ştiinţe Juridice, vol. 43, nr. 2/2023, p. 56-64.

[84] Idem.

[85] Evaluarea reacției rapide a UNEP și Interpol *The rise of environmental crime. A growing threat to natural resources, peace, development and security* (Creșterea numărului de infracțiuni împotriva mediului – o amenințare tot mai mare la adresa resurselor naturale, a păcii, a dezvoltării și a securității), 2016, p. 7.

[86] Concluziile Consiliului privind stabilirea priorităților UE pentru combaterea criminalității grave și organizate pentru EMPACT 2022-2025, 8665/21, 12 mai 2021.

[87] G.Durac, *Dreptul protecţiei mediului. Regimul juridic al răspunderii în domeniul mediului*, Editura Hamangiu, Bucureşti, 2023, p. 30; J.L.Gaffard, G.Martin, *Droit et économie de la transition écologique : regards croisés*, Editura Mare & Martin, Paris, 2023, p. 70; A.Hessel, *A Climate Pact for Europe: How to Finance the Green Deal*, Editura Bristol University Press, Bristol, 2021, p. 94.

criminalitate și criminalitatea organizată în Uniunea Europeană[88] se menționează că gestionarea deșeurilor este o industrie profitabilă și în curs de dezvoltare rapidă, care atrage din ce în ce mai mult infractorii.[89] Majoritatea cazurilor raportate de trafic de deșeuri au implicat persoane care lucrează sau exploatează societăți de gestionare a deșeurilor în calitate de manageri sau de membri ai personalului, care încalcă legislația și standardele naționale și internaționale ce reglementează colectarea, tratarea și eliminarea deșeurilor pentru a maximiza profiturile.[90]

Traficanții de deșeuri care au înregistrat cele mai mari succese sunt cei care controlează întregul ciclu de prelucrare, de la țările de origine la țările de destinație.[91] Infractorii care fac trafic de deșeuri între diferite țări recurg în principal la structuri comerciale legale pentru a orchestra gestionarea ilegală a deșeurilor. Adesea, mai multe întreprinderi sunt deținute de aceleași persoane sau de persoane care îndeplinesc rolul de paravan.[92] Structurile comerciale legale își schimbă frecvent conducerea și sunt adesea desființate după o scurtă perioadă de activitate, pe măsură ce o nouă entitate comercială preia activitatea. Întreprinderile care își desfășoară activitatea în diferite etape ale ciclului deșeurilor se află adesea în jurisdicții diferite.[93] Traficul de deșeuri este strâns legat de alte infracțiuni, cum ar fi fraudarea documentelor, frauda economică, evaziunea fiscală, corupția, spălarea banilor, precum și furtul și eliminarea deșeurilor provenite din producția ilegală de droguri.[94]

Sancţiunile pentru săvârşirea faptelor prejudiciabile asupra mediului în UE

Legislaţia europeană în materie de mediu nu sancţionează penal deocamdată o serie de fapte considerate de Comisia Europeană dăunătoare politicilor UE privind protecţia mediului.[95] Aceste activităţi nocive sunt: a) introducerea pe piață a produselor care, încălcând cerințele obligatorii, provoacă daune semnificative mediului ca urmare a utilizării pe scară mai largă a produsului; b) încălcările grave ale legislației UE privind substanțele chimice, care provoacă daune semnificative mediului sau sănătății umane; c) reciclarea ilegală a navelor; d) captarea ilegală a apei; e) comerțul ilegal cu lemn; f) încălcările grave ale normelor privind introducerea și răspândirea speciilor alogene invazive de interes pentru Uniune; g) eludarea gravă a cerințelor de efectuare a unei evaluări a impactului asupra mediului; h) producerea, introducerea pe piață, importul, exportul, utilizarea, emisia sau eliberarea ilegală de gaze fluorurate cu efect de seră.[96]

---

[88] Evaluarea amenințării pe care o reprezintă formele grave de criminalitate și criminalitatea organizată în Uniunea Europeană (SOCTA), *A corrupting influence: the infiltration and undermining of Europe's economy and society by organised crime* (*O influență care corupe: infiltrarea criminalității organizate în economia și societatea europeană și subminarea acestora*), Europol 2021, p. 54.

[89] C.M.Salcă Rotaru, *Dreptul integrat al mediului*, Editura Pro Universitaria, Bucureşti, 2023, p. 220.

[90] Idem, p. 225.

[91] G.Tudor, *Drept penal.Armonizarea Legislaţiei Europene.Jurisprudenţa CJUE*, Editura Universul Juridic, Bucureşti, 2017, p. 100; S.Kingston, V.Heyvaert, A.Cavoski, *European Environmental Law*, Editura Cambridge University Press, Cambridge, 2017, p. 148; J.Knox, R.Pejan, *The human right to a healthy environment*, Editura Cambridge University Press, Cambridge, 2018, p. 127.

[92] Idem, p. 110.

[93] S.A.Vernea, *Particularităţile răspunderii penale în cazul infracţiunilor îndreptate împotriva mediului*, Editura Hamangiu, Bucureşti, 2020, p. 170; L.Kramer, *EU Environmental Law*, Editura Sweet & Maxwell Ltd, Londra, 2016, p. 132; M.Lobé Lobas, *Droit pénal de l'environnement*, Editura Ellipses, Paris, 2023, p. 143.

[94] J.Morand-Deviller, *Le droit de l'environnement*, Editura Presses Universitaires de France, Paris, 2023, p. 100; J.V.Louis, T.Ronse, *L'ordre juridique de l'Union européenne*, Editura LGDJ, Paris, 2024, p. 125.

[95] F.Molins, *Le traitement pénal du contentieux de l'environnement*, Editura Presses Universitaires d'Aix-Marseille, Marsilia, 2023, p. 120; A.Teillard, *Principles of liability in European environmental law*, Editura Our Knowledge Publishing, Londra, 2023, p. 155.

[96] Idem, p. 124.

Aceste comportamente prezintă un risc potențial ridicat pentru sănătatea umană și pentru mediu și pot avea efecte negative deosebit de grave asupra mediului și a societății. În pofida consecințelor care au loc efectiv și a posibilelor consecințe negative, asigurarea respectării normelor relevante nu este suficient de eficace.[97]

Până în prezent, adoptarea de sancțiuni administrative și recurgerea la acestea de către statele membre s-au dovedit a fi insuficiente pentru a asigura respectarea normelor privind protecția mediului, ceea ce necesită măsuri mai ferme de prevenire și combatere a infracțiunilor împotriva mediului.[98] De exemplu, în ceea ce privește Regulamentul UE privind lemnul[99], deși toate statele membre au inclus sancțiuni pentru infractori în legislația națională, tipurile de sancțiuni și nivelurile maxime ale acestora variază semnificativ de la un stat membru la altul: amenzi administrative și confiscări pot fi impuse în 23 de state membre, amenzi penale în 16, pedeapsa cu închisoarea în 17, suspendarea activității în 15 și alte tipuri de sancțiuni în 11.[100] Amenzile aplicabile în cazul încălcării Regulamentului UE privind lemnul variază de la 50 de euro la o sumă nelimitată.[101]

Aceste discrepanțe între regimurile de sancțiuni ale statelor membre aplicabile în cazul încălcării Regulamentului UE privind lemnul și faptul că sancțiunile sunt considerate, în multe cazuri, prea scăzute pentru a avea cu adevărat un efect disuasiv asupra comportamentelor ilegale, împreună cu aplicarea neuniformă în UE, prezintă un risc de reorientare a fluxurilor comerciale.[102] În plus, disparitățile dintre regimurile de sancțiuni și lipsa unei puneri în aplicare uniforme în statele membre subminează condițiile de concurență echitabile, dezavantajându-i pe operatorii care respectă cu strictețe cerințele.[103] Acest aspect poate fi abordat prin incriminarea armonizată și prin apropierea nivelurilor sancțiunilor în întreaga UE prin modificarea în acest sens a Directivei privind infracțiunile împotriva mediului.[104]

Este clar că sancțiunile administrative sunt inadecvate în circumstanțe precum cele care au dus la asasinarea a doi pădurari dintr-un stat membru care anchetaseră probleme legate de tăierea ilegală a lemnului.[105] Modelul subliniat al încălcărilor legate de lemn este atât de grav încât autoritățile trebuie să dispună de mijloace de aplicare a legii penale pentru a le combate.[106]

În ceea ce privește aspectele legate de lemn, Comisia a lansat o procedură de constatare a neîndeplinirii obligațiilor împotriva statului membru respectiv cu privire la lipsa

---

[97] R.Jurj, V.Drăghici, *Drept penal al mediului*, Editura Universul Juridic, București, 2022, p. 230; E.D.Vildoso Cabrera, *Le droit à l'environnement et les conflits socio-environnementaux*, Editura OmniScriptum, Londra, 2022, p. 145.

[98] M.Faure, *The Development of Environmental Criminal Law in the EU and its Member States*, Review of European Community & International Environmental Law, vol. 26, nr. 2/2017, p. 139-146.

[99] Regulamentul (UE) nr. 995/2010 al Parlamentului European și al Consiliului din 20 octombrie 2010 de stabilire a obligațiilor care revin operatorilor care introduc pe piață lemn și produse din lemn (JO L 295, 12.11.2010, p. 23), https://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2010:295:0023:0034:RO:PDF, consultat pe 22.03.2024.

[100] F.Molins, *Le traitement pénal du contentieux de l'environnement*, Editura Presses Universitaires d'Aix-Marseille, Marsilia, 2023, p. 130.

[101] Idem, p. 135.

[102] D.Rebovich, G.Curtis, *Crimes Against the Environment*, Editura Taylor & Francis Ltd, Abingdon-on-Thames, 2020, p. 150.

[103] Idem, p. 155.

[104] G.Tudor, *Drept penal.Armonizarea Legislaţiei Europene.Jurisprudenţa CJUE*, Editura Universul Juridic, București, 2017, p. 120.

[105] https://ziare.com/stiri/crima/doi-padurari-din-romania-singuri-aparatori-ai-mediului-ucisi-in-europa-record-de-protectori-ai-naturii-asasinati-in-ultimul-an-in-intreaga-lume-1622173, consultat pe 28.03.2024.

[106] R.Jurj, V.Drăghici, *Drept penal al mediului*, Editura Universul Juridic, București, 2022, p. 250.

unor controale eficace asupra operatorilor și la neaplicarea unor sancțiuni adecvate.[107] Între timp, statul membru respectiv a introdus sancțiuni penale pentru anumite abateri care făceau anterior exclusiv obiectul unor sancțiuni administrative care erau insuficiente pentru a asigura conformitatea.[108] Încălcările grave ale interdicțiilor privind utilizarea dispozitivelor de manipulare pe autovehicule descoperite din 2015 demonstrează că nici chiar marile întreprinderi bine cunoscute nu pot fi descurajate de la încălcarea normelor de protecţie a mediului dacă acestea ştiu că singura măsură de asigurare a respectării legii va fi de natură administrativă.[109]

Un alt exemplu se referă la captarea ilegală a apei, care contribuie la epuizarea gravă a resurselor de apă, o problemă care se va agrava ca urmare a schimbărilor climatice.[110] În Raportul său special din 2021 intitulat *Utilizarea sustenabilă a apei în agricultură: fondurile din partea PAC sunt susceptibile să promoveze mai degrabă o utilizare mai intensă decât una mai eficientă a apei*, Curtea de Conturi documentează ineficacitatea măsurilor administrative de abordare a captării excesive a apei și subliniază faptul că verificările sunt rare, iar sancțiunile sunt prea scăzute pentru a asigura punerea în aplicare eficace și respectarea obligațiilor relevante.[111] Raportul se referă la deficiențe ale regimurilor de sancțiuni din fiecare stat membru.[112]

În plus, un număr limitat de state membre au introdus sancțiuni aplicabile dezvoltatorilor în temeiul Directivei privind evaluarea impactului asupra mediului.[113] De exemplu, dezvoltatorii nu sunt vizați, în mod sistematic, în cazurile în care nu realizează o evaluare a impactului asupra mediului pentru un anumit proiect sau nu execută proiecte înainte de finalizarea procedurilor respective sau în lipsa unor autorizații corespunzătoare. [114] Încălcările acestor obligații pot avea consecințe negative semnificative asupra mediului, în timp ce nivelul actual al sancțiunilor nu descurajează suficient astfel de infracțiuni. [115]

Este esențial ca respectarea normelor UE privind activitățile cu impact asupra mediului și asupra bunurilor sensibile din punctul de vedere al mediului să fie consolidată prin existența unor sancțiuni penale care să demonstreze o formă mai puternică de dezaprobare socială în comparație cu sancțiunile administrative.[116] Instituirea de infracțiuni pentru încălcări grave ale normelor Uniunii, care, indiferent de temeiul lor juridic, contribuie la politica Uniunii de protecție a mediului, stabilește limite clare pentru tipurile de comportament considerate a fi deosebit de inacceptabile și transmite un mesaj publicului și potențialilor infractori că autoritățile competente iau foarte în serios astfel de comportamente. Acest lucru pare a fi deosebit de adecvat, având în vedere recurgerea explicită la principiul acțiunii preventive și la principiul precauției în acest domeniu de politică.[117]

---

[107] C.M.Salcă Rotaru, *Dreptul integrat al mediului*, Editura Pro Universitaria, Bucureşti, 2023, p. 240.
[108] Idem, p. 243.
[109] M.Duţu, *Pentru un nou, veritabil și eficient drept represiv (penal) al mediului*, Revista Dreptul, nr. 11/2020, p. 11-32; R.Jurj, V.Drăghici, *Drept penal al mediului*, Editura Universul Juridic, Bucureşti, 2022, p. 260.
[110] M.Friant, *Analysing European Union circular economy policies: words versus actions*, Sustainable Production and Consumption Journal, vol. 27, nr. 1/2021, p. 337-353.
[111] Curtea de Conturi Europeană, Raportul special 2021, *Utilizarea sustenabilă a apei în agricultură: fondurile din partea PAC sunt susceptibile să promoveze mai degrabă o utilizare mai intensă decât una mai eficientă a apei*, punctul 62f.
[112] Idem, punctul 32.
[113] https://eur-lex.europa.eu/legal-content/RO/TXT/PDF/?uri=CELEX:32011L0092, consultat pe 28.03.2024.
[114] M.Friant, *Analysing European Union circular economy policies: words versus actions*, Sustainable Production and Consumption Journal, vol. 27, nr. 1/2021, p. 337-353.
[115] Idem.
[116] D.Rebovich, G.Curtis, *Crimes Against the Environment*, Editura Taylor & Francis Ltd, Abingdon-on-Thames, 2020, p. 170.
[117] M.Hedemann-Robinson, *Environmental Inspections and the EU: Securing an Effective Role for a Supranational Union Legal Framework*, Transnational Environmental Law, vol. 6, nr. 1/2017, p. 31-58.

Necesitatea existenţei unui cadru normativ comun de sancţionare la nivelul UE

Normele minime comune privind definirea infracțiunilor și a sancțiunilor în materie de mediu ar permite, de asemenea, utilizarea unor metode mai eficiente de anchetare și ar permite o cooperare mai eficientă în interiorul statelor membre și între acestea.[118] Acest lucru a fost recunoscut ca fiind deosebit de important în ceea ce privește combaterea deșeurilor și a traficului cu specii sălbatice de faună și floră (inclusiv comerțul ilegal cu lemn), având în vedere relația cu piața internă și cu politica comercială a UE.[119]

Având în vedere posibilele efecte devastatoare ale infracțiunilor împotriva mediului, ce se repercutează inclusiv asupra sănătății umane, este important ca potențialii autori să nu perceapă părți ale UE ca având un regim de reglementare mai puțin strict și mai puțin eficace.[120] Impunerea de sancțiuni penale pentru cele mai grave abateri în materie de mediu va avea un efect disuasiv sporit asupra potențialilor infractori.[121] Introducerea de către toate statele membre a unor sancțiuni penale este, prin urmare, esențială pentru a asigura punerea în aplicare eficace a politicii Uniunii privind protecția mediului.[122]

În ceea ce privește includerea comportamentului neglijent în domeniul de aplicare al infracțiunilor, este important să se sublinieze gradul în care normele de mediu ale UE se bazează pe măsuri de prevenire și de precauție.[123] Tratatul prevede în mod explicit [articolul 191 alineatul (2) din TFUE] că politica de mediu se bazează pe aceste principii.[124] Importanța unui nivel ridicat de diligență este necesară pentru desfășurarea activităților care sunt în mod inerent periculoase din cauza utilizării de materiale și/sau de procese periculoase.[125]

În acest context, comportamentul neglijent poate avea repercusiuni majore și chiar catastrofale, ceea ce face necesar să se sublinieze poziția societății potrivit căreia comportamentul neglijent ar trebui tratat ca fiind suficient de grav pentru a fi incriminat.[126] Dreptul penal este menit să aibă un efect disuasiv, iar includerea neglijenței ar trebui să fie, în sine, un factor de descurajare pentru orice înclinație față de astfel de comportamente, de exemplu pentru a obține un câștig financiar prin investiții insuficiente sau prin tăieri de fonduri.[127] Acquis-ul în domeniul mediului include un număr important de instrumente, cum ar fi Directiva privind emisiile industriale[128], Directiva Seveso[129], Regulamentul REACH[130] și

---

[118] A.I.Dușcă, *Probleme în implementarea dreptului european al mediului în România*, Revista de Ştiinţe Juridice, vol. 43, nr. 2/2023, p. 56-64.

[119] M.Duțu, *Infracțiunile de mediu în Uniunea Europeană: se impune armonizarea extinsă sau noi instrumente de aplicare?*, Revista Dreptul, nr. 8/2016, p. 157-171.

[120] R.MacRory, *Regulation, Enforcement and Governance in Environmental Law*, Editura Bloomsbury Publishing, Londra, 2014, p. 120.

[121] Idem.

[122] Idem, p. 127.

[123] A.I.Dușcă, *Dreptul mediului. Ediția a III-a revăzută şi adăugită*, Editura Universul Juridic, Bucureşti, 2021, p. 169; A.I.Dușcă, *La responsabilité préventive, essence de la responsabilité écologique*, Éditions universitaires européennes, Saarbrücken, 2014, p. 80.

[124] A.I.Dușcă, *Dreptul Uniunii Europene privind afacerile. Ediția a III-a revăzută şi adăugită*, Editura Universul Juridic, Bucureşti, 2021, p. 273.

[125] Idem, p. 274.

[126] A.B.Ilie, *Dreptul mediului*, Editura C.H.Beck, Bucureşti, 2017, p. 140; B.Burton, *Corporate Criminal Liability*, Editura Nova Science Publishers Inc, New York, 2014, p. 134.

[127] Idem, p. 150.

[128] Directiva 2010/75/UE a Parlamentului European și a Consiliului din 24 noiembrie 2010 privind emisiile industriale (prevenirea și controlul integrat al poluării) (JO L 334, 17.12.2010, p. 17), https://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2010:334:0017:0119:ro:PDF, consultat pe 22.03.2024.

[129] Directiva 2012/18/UE a Parlamentului European și a Consiliului din 4 iulie 2012 privind controlul pericolelor de accidente majore care implică substanțe periculoase, de modificare și ulterior de abrogare a Directivei 96/82/CE a Consiliului (Text cu relevanță pentru SEE) (JO L 197, 24.7.2012, p. 1),

legislația privind deșeurile, care se axează pe asigurarea faptului că activitățile și substanțele periculoase sau cu risc ridicat sunt tratate cu un nivel înalt de garanții tehnice.[131]

În ceea ce privește frecvența comiterii anumitor infracțiuni, din păcate, criminalitatea organizată este recunoscută ca subminând gestionarea deșeurilor.[132] Problemele de încălcare a interdicțiilor privind fauna și flora sălbatice sunt, de asemenea, o problemă recunoscută de mult timp, astfel cum o demonstrează accentul pus de Convenția de la Berna[133] asupra activității legate de combaterea infracțiunilor contra faunei și florei sălbatice, de exemplu.[134] De asemenea, în acest context și având în vedere natura comportamentului relevant, este necesar ca și comportamentul neglijent să fie reglementat de Directiva privind infracțiunile împotriva mediului.[135]

BIBLIOGRAPHY

I.Tratate, cursuri

1. Brandon Burton, *Corporate Criminal Liability*, Editura Nova Science Publishers Inc, New York, 2014;

2. Gheorghe Durac, *Dreptul protecţiei mediului. Regimul juridic al răspunderii în domeniul mediului*, Editura Hamangiu, Bucureşti, 2023;

3. Anca Ileana Duşcă, *Dreptul mediului. Ediţia a III-a revăzută şi adăugită*, Editura Universul Juridic, Bucureşti, 2021;

4. Anca Ileana Duşcă, *Dreptul Uniunii Europene privind afacerile. Ediţia a III-a revăzută şi adăugită*, Editura Universul Juridic, Bucureşti, 2021, p. 273;

5. Anca Ileana Duşcă, *La responsabilité préventive, essence de la responsabilité écologique*, Éditions universitaires européennes, Saarbrücken, 2014;

6. Mircea Duţu, *Dreptul mediului şi al climei Vol 1: Partea generală*, Editura Universul Juridic, Bucureşti, 2022;

7. Mircea Duţu, *Introducere în dreptul penal al mediului*, Editura Hamangiu, Bucureşti, 2013;

8. Mircea Duţu, Andrei Duţu, *Dreptul mediului. Ediţia a 4-a*, Editura C.H.Beck, Bucureşti, 2014;

9. Andrew Farmer, Michael Faure, Grazia Maria Vagliasindi, *Environmental Crime in Europe*, Editura Bloomsbury Publishing, Londra, 2020;

---

https://eur-lex.europa.eu/legal-content/RO/TXT/PDF/?uri=CELEX:32012L0018, consultat pe 22.03.2024.

[130] Regulamentul (CE) nr. 1907/2006 al Parlamentului European și al Consiliului din 18 decembrie 2006 privind înregistrarea, evaluarea, autorizarea și restricționarea substanțelor chimice (REACH), de înființare a Agenției Europene pentru Produse Chimice, de modificare a Directivei 1999/45/CE și de abrogare a Regulamentului (CEE) nr. 793/93 al Consiliului și a Regulamentului (CE) nr. 1488/94 al Comisiei, precum și a Directivei 76/769/CEE a Consiliului și a Directivelor 91/155/CEE, 93/67/CEE, 93/105/CE și 2000/21/CE ale Comisiei (JO L 396, 30.12.2006, p. 1),
https://eur-lex.europa.eu/legal-content/RO/TXT/PDF/?uri=CELEX:32006R1907, consultat pe 22.03.2024.

[131] M.Duţu, *Dreptul mediului şi al climei Vol 1: Partea generală*, Editura Universul Juridic, Bucureşti, 2022, p. 200; A.Farmer, M.Faure, G.M.Vagliasindi, *Environmental Crime in Europe*, Editura Bloomsbury Publishing, Londra, 2020, p. 140.

[132] Evaluarea amenințării pe care o reprezintă formele grave de criminalitate și criminalitatea organizată în Uniunea Europeană (SOCTA), *A corrupting influence: the infiltration and undermining of Europe's economy and society by organised crime* (O influență care corupe: infiltrarea și subminarea economiei și societății europene de către criminalitatea organizată), Europol 2021, p. 54f.

[133] Convenția privind conservarea vieții sălbatice și a habitatelor naturale din Europa (1982), https://eur-lex.europa.eu/legal-content/RO/TXT/PDF/?uri=CELEX:21979A0919(01), consultat pe 22.03.2024.

[134] M.Duţu, *Dreptul mediului şi al climei Vol 1: Partea generală*, Editura Universul Juridic, Bucureşti, 2022, p. 205.

[135] S.Xefteri, *La directive européenne, un instrument juridique des autorités administratives nationales*, Editura Bruylant, Bruxelles, 2021, p. 187.

10. Jean-Luc Gaffard, Gilles Martin, *Droit et économie de la transition écologique : regards croisés*, Editura Mare & Martin, Paris, 2023;

11. Anne Hessel, *A Climate Pact for Europe: How to Finance the Green Deal*, Editura Bristol University Press, Bristol, 2021;

12. Adrian Barbu Ilie, *Dreptul mediului*, Editura C.H.Beck, Bucureşti, 2017;

13. Remus Jurj, Vasile Drăghici, *Drept penal al mediului*, Editura Universul Juridic, Bucureşti, 2022;

14. Suzanne Kingston, Veerle Heyvaert, Aleksandra Cavoski, *European Environmental Law*, Editura Cambridge University Press, Cambridge, 2017;

15. John Knox, Ramin Pejan, *The human right to a healthy environment*, Editura Cambridge University Press, Cambridge, 2018;

16. Ludwig Kramer, *EU Environmental Law*, Editura Sweet & Maxwell Ltd, Londra, 2016;

17. Madeleine Lobé Lobas, *Droit pénal de l'environnement*, Editura Ellipses, Paris, 2023;

18. Jean-Victor Louis, Thierry Ronse, *L'ordre juridique de l'Union européenne*, Editura LGDJ, Paris, 2024;

19. Richard MacRory, *Regulation, Enforcement and Governance in Environmental Law*, Editura Bloomsbury Publishing, Londra, 2014;

20. François Molins, *Le traitement pénal du contentieux de l'environnement*, Editura Presses Universitaires d'Aix-Marseille, Marsilia, 2023;

21. Jacqueline Morand-Deviller, *Le droit de l'environnement*, Editura Presses Universitaires de France, Paris, 2023;

22. Donald Rebovich, George Curtis, *Crimes Against the Environment*, Editura Taylor & Francis Ltd, Abingdon-on-Thames, 2020;

23. Cristina Mihaela Salcă Rotaru, *Dreptul integrat al mediului*, Editura Pro Universitaria, Bucureşti, 2023;

24. Amaury Teillard, *Principles of liability in European environmental law*, Editura Our Knowledge Publishing, Londra, 2023;

25. Andra-Roxana Trandafir, *Răspunderea penală a persoanei juridice*, Editura C.H.Beck, Bucureşti, 2023;

26. Georgiana Tudor, *Drept penal.Armonizarea Legislaţiei Europene.Jurisprudenţa CJUE*, Editura Universul Juridic, Bucureşti, 2017;

27. Mihail Udroiu, *Drept penal Partea generală. Ediţia a 3-a*, Editura C.H.Beck, Bucureşti, 2016;

28. Mihail Udroiu, *Procedură penală Partea specială. Ediţia a 4-a*, Editura C.H.Beck, Bucureşti, 2017;

29. Sorin Alexandru Vernea, *Particularităţile răspunderii penale în cazul infracţiunilor îndreptate împotriva mediului*, Editura Hamangiu, Bucureşti, 2020;

30. Erick Daniel Vildoso Cabrera, *Le droit à l'environnement et les conflits socio-environnementaux*, Editura OmniScriptum, Londra, 2022;

31. Stamatina Xefteri, *La directive européenne, un instrument juridique des autorités administratives nationales*, Editura Bruylant, Bruxelles, 2021;

II. Articole, studii

1.Constantin Bureţea, *Evoluţia dreptului penal al mediului în România*, UJ Premium, www.universuljuridic.ro;

2. Ruxandra Dinu, *Răspunderea penală în dreptul mediului*, www.juridice.ro;

3. Anca Ileana Duşcă, Simina Badea, *Protection of The Human Right to A Healthy Environment in Europe*, Indian Journal of Applied Research, vol. 5, nr. 2/2015, p. 298-301;

4. Anca Ileana Duşcă, *The principle of environmental protection in internal law and in the European Union*, Revista de Ştiinţe Juridice, vol. 31, nr. 2/2017, p. 158-163;

5. Anca Ileana Duşcă, *The principle of sustainable development in The European Union,* Journal of Romanian Literary Studies, nr. 8/2016, p. 225-230;

6. Anca Ileana Duşcă, *Provocări europene şi româneşti referitoare la deşeuri în lumina celui de-al şaptelea plan de acţiune în materia mediului al Uniunii Europene*, Revista Dreptul, vol. 9, nr. 1/2018, p. 153-170;

7. Anca Ileana Duşcă, *Probleme în implementarea dreptului european al mediului în România*, Revista de Ştiinţe Juridice, vol. 43, nr. 2/2023, p. 56-64;

8. Mircea Duţu, *Infracțiunile de mediu în Uniunea Europeană: se impune armonizarea extinsă sau noi instrumente de aplicare?*, Revista Dreptul, nr. 8/2016, p. 157-171;

9. Mircea Duţu, *Pentru un nou, veritabil şi eficient drept represiv (penal) al mediului*, Revista Dreptul, nr. 11/2020, p. 11-32;

10. Mircea Duţu, *Probleme ale efectivităţii, eficienţei şi dezvoltării dreptului mediului în România. Aspecte de drept substanţial şi drept procedural*, Revista Dreptul, nr. 11/2020, p. 32-46;

11. Andrei Duţu-Buzura, *Dreptul climei (al schimbărilor climatice). Contenciosul ca factor de progres juridic*, Jurnalul de Studii şi Cercetări Juridice, vol. 63, nr. 3/2018, p. 151-174;

12. Michael Faure, *The Development of Environmental Criminal Law in the EU and its Member States*, Review of European Community & International Environmental Law, vol. 26, nr. 2/2017, p. 139-146;

13. Martin Friant, *Analysing European Union circular economy policies: words versus actions*, Sustainable Production and Consumption Journal, vol. 27, nr. 1/2021, p. 337-353;

14. Martin Hedemann-Robinson, *Environmental Inspections and the EU: Securing an Effective Role for a Supranational Union Legal Framework*, Transnational Environmental Law, vol. 6, nr. 1/2017, p. 31-58;

15. Adrian Barbu Ilie, *Sistemul procedural al evaluării şi autorizării activităţilor cu impact asupra mediului*, Revista de Ştiinţe Juridice, vol. 30, nr. 2/2016, p. 114-127;

16. Georgiana Florina Ionescu, *Evoluţii în dreptul mediului la 100 de ani de la Marea Unire*, UJ Premium, www.universuljuridic.ro;

17. Andra-Roxana Trandafir, *Aspecte de noutate privind răspunderea penală a persoanei juridice*, AUB Seria Drept, nr. 110/2014, p. 25-37;

18. Andra-Roxana Trandafir, Valentina Dinu, *La responsabilité environnementale en droit pénal en Roumanie*, www.henricapitant.org;

"TO PROMISE" - APPLICATIONS OF GOOD FAITH IN SUCCESSION MATTERS THROUGH TRUST

Crina-Maria Stanciu
PhD Student, ,,Alexandru Ioan Cuza" University of Iași

Abstract: Through this paper we will try to answer the following question: "Can the verb "to promise" receive effects and forms in matters of succession?". In other words, could one person promise another to fulfill an obligation even after the moment of his death? These could be achieved, but in order to be able to promise in matters of succession, it will be necessary to prove objective good faith, which will turn into a way of measuring the trust that the participants have in each other. Good faith, in this conception, may or may not present the form of fiduciary (in the matter of inter vivos relations) or trust (in the matter of mortis causa relations).

Keywords: promise, fiduciary, trust, testament, good faith.

Buna-credință în materie succesorală se transpune în comportamentul moștenitorilor față de persoana și de memoria defunctului. Prin intermediul fiduciei/*trust*-ului vom încerca să arătăm faptul că promisiunea unei persoane pentru momentul în care aceasta nu s-ar mai regăsi în viață, ar putea fi extinsă la fiducia din sfera dreptului român sau la instrumentul *trust*-ului conturat, în principal, de dreptul anglo-american.

Pentru o analiză cât mai cuprinzătoare vom descifra, înainte de toate, legătura dintre „a promite" și fiducie. Izvorul principal al acesteia rezidă în dreptul roman și ceea ce stabilea acesta ca fiind actul care să ofere efecte altor acte. Se analizau acestea, adesea, prin intermediul lui *stipulatio*.

1.Analiză diacronică cu privire la promisiune cu aplicare în materie de fiducie și *trust*

Fiducia, în dreptul roman, nu era cunoscută în forma pe care o regăsim în zilele noastre. Astfel, vom analiza, în continuare, instituția *fideicommissum* care presupunea transmiterea dreptului de proprietate la momentul morții fizice a persoanei către unul sau mai mulți beneficiari. Cu alte cuvinte, regulile moștenirii legale deveneau inaplicabile cu privire la fideicomis. Moștenirea testamentară avea o putere mult mai mare, utilizând, în acest sens, principiile bunei-credințe. Cu toate acestea, pentru a conferi efecte acestei instituții, se stabilea o legătură indirectă între testator și beneficiarul final prin includerea unui raport direct între unul dintre moștenitorii lui *de cujus* și beneficiar. În mâinile acestui moștenitor, *de cujus* plasa buna-credință și acesta prelua atribuțiile unui reprezentant care avea rolul de a transmite proprietatea avută în vedere de fideicomis în patrimoniul beneficiarului[1]. S-a mai afirmat în doctrină că acest fideicomis nu ar fi decât strămoșul lui *commendatio*, instituție care își trage esența din morală, cuprinzând o obligație care nu va putea fi ocrotită prin sancțiunea în justiție, stabilită de *jus civile*.

Acestea le remarcăm deoarece, inițial, fideicomisul se fundamenta, de asemenea, pe obligațiile morale și care nu erau ocrotite prin acțiunea în justiție. Ulterior, însă ceea ce nu avea la bază decât buna-credință/încrederea și sentimentul de apropiere existent între subiectele de drept, a urmat calea sancțiunii în justiție, stabilindu-se o instanță specială care să pedepsească pe aceia care nu își îndeplineau obligațiile stabilite prin fideicomis, *praetorul* fiind acela care să acționeze.

[1] D. Johnston, *Trust and Trust-like Devices in Roman Law, in loc. cit.*,R. Helmholz, R. Zimmermann, *Comparative Studies in Continental and Anglo-American Legal History, Itinera Fiduciae, Trust and Treuhand in Historical Perspective*, Ed. Dunker&Humblot, Berlin, 1998, pp. 45-46.

Fideicomisul oferea posibilitatea de a transmite dreptul de proprietate pe cale de excepție de la regulile moștenirii. Astfel, persoane care, în mod normal, ar fi fost înlăturate de la moștenirea lui *de cujus* prin aplicarea strictă a regulilor aplicabile în materie succesorală, au căpătat dreptul de a primi dreptul de proprietate și de a „păcăli" sau de a înlătura normele în vigoare.

Structura sau modul în care a fost perceput fideicomisul a fost perceput drept o operațiune cu trei persoane: constituitorul sau acela care plasează buna-credință în mâinile fiduciarului pentru ca, acesta de pe urmă să transmită ceea ce a primit unei a treia persoane denumită beneficiar. De un real interes este faptul că proprietatea era transmisă de la o persoană la cealaltă, fără a opera ceea ce remarcăm în zilele noastre în materie de *trust*: scindarea dreptului de proprietate în proprietate legală și proprietate echitabilă.

Fig.1

Vom observa, în egală măsură, faptul că fideicomisul producea efecte la decesul constituitorului, iar proprietatea transmisă în cadrul acestuia urma să aparțină fiduciarului. Conținutul acestei instituții juridice era unul variat, putând fi transmise terenuri, bunuri mobile sau bani. Pentru a realiza o comparație între fideicomis și *trust*-ul anglo-american vom puncta deosebirea fundamentală dintre acestea: în vreme ce fideicomis-ul era, mai degrabă, un instrument folosit în familie, pentru a se asigura buna transmisiune succesorală, *trust*-ul poate fi utilizat și în materie comercială, în afaceri.

De regulă, instituția fideicomis-ului presupunea o executare de îndată a obligațiilor de către fiduciar, după decesul constituitorului. Cu toate acestea, putea exista și o formă aparte a acestuia prefigurată în obligația impusă fiduciarului de a transmite drepturile din fideicomis către beneficiar la decesul fiduciarului.

O altă instituție premergătoare *trust*-ului a fost fiducia romană. Aceasta reprezenta o modalitate prin care erau transferate active către o anumită persoană, cu un scop determinat. Fiducia romană se clasifica în *fiducia cum amico* (care presupunea ca proprietatea să fie adusă în mâinile unei persoane de încredere în vederea păstrării acesteia) și *fiducia cum creditore* (care reprezenta o garanție ce îl ilustra pe debitor transferând drepturi de proprietate către creditor). Aceasta de pe urmă formă presupunea deposedarea debitorului de bun până la momentul achitării datoriei sale[2].

După s-a putut observa, fiducia romană era de esență încheiată *inter vivos*[3].

[2] D. Johnston, *op. cit.*, pp. 50-52.
[3] G. Duagi, *Fiducia în lumina dreptului privat român,* Ed. Universul juridic, București, 2024, p. 18.

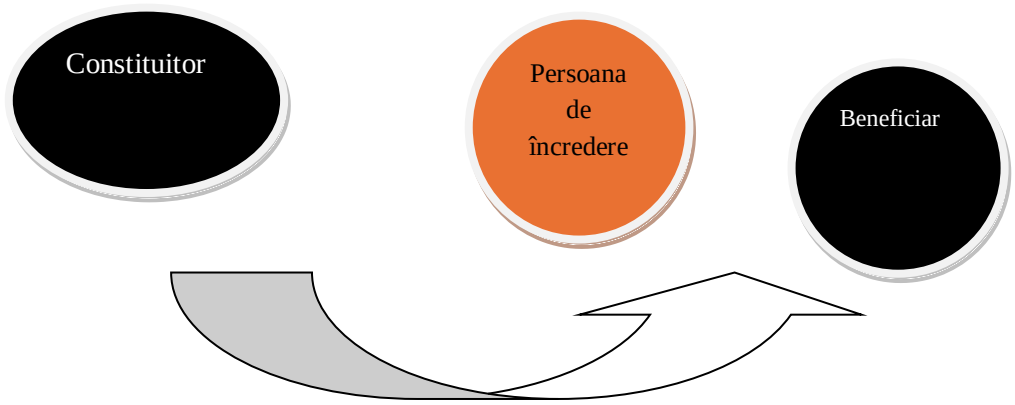

Fig.2

Trust-ul este o instituție care a fost readusă în prim-plan în perioada Evului Mediu și, în special, prin instituția *use*-ului. Aceasta de pe urmă presupunea ca o persoană să poate folosi, deține organiza terenurile pe care le primea de la un alt subiect de drept(proprietarul).

Use-ul s-a aplicat cu predilecție în statele care aveau drept fundament sistemul de drept anglo-american. Domeniile în care se aplica *use*-ul variau, acesta fiind, în special, o instituție utilizată în sfera caritabilă. Cu alte cuvinte, *use*-ul primea valențele unei liberalități, dar ca urmare a modului în care a fost implementat a condus la realizarea a numeroase abuzuri care au culminat cu eludarea taxelor pe proprietate care ar fi revenit acelor latifundiari[4]. În plus, gajul general al creditorilor chirografari devenea o normă fără fond deoarece, prin plasarea proprietății în *use*, se crea o situație incertă, iar aceasta nu mai figura ca aparținând proprietarului, în patrimoniul său. Astfel, creditorii erau fraudați, aflându-se în imposibilitatea de a se apăra.

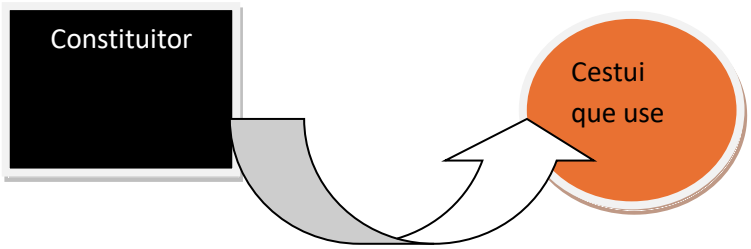

Fig.3

Preluând aspectele anterior menționate și încercând să le oferim o nouă formă, ne vom opri și la cercetarea stipulației romane. Aceasta a ajutat la conturarea și la oferirea de efecte simplelor pacte romane, donațiilor sau promisiunilor. La momentul în care încercăm să plasăm promisiunea în sfera actelor încheiate pentru cauză de moarte ne lovim de zidul reprezentat de clasificarea romană a actelor care îndeplinesc condițiile de formă pentru a putea primi efectele dorite și a contractelor cărora legiuitorul romanist a ales să nu le recunoască finalitatea.

Stipulația romană ajuta subiectele de drept în a conferi efecte chiar și actelor pe care legiuitorul nu dorea să le vadă și oferea acțiunea în justiție necesară care să sancționeze nerespectarea a ceea ce s-a spus sau scris la nivelul actelor care nu îndeplineau formele

[4] *Ibidem*, pp. 22-23.

necesare. Astfel, stipulația reprezenta un contract verbal și unilateral, formalist. Aceasta presupunea realizarea, de o manieră riguroasă, a formalităților solicitate de legiuitorul roman. Creditorul adresa o întrebare prin care stabilea și obiectul obligației, întrebare urmată îndeaproape și de acceptarea obligației de către debitor: „*Spondesne*?"/„*Spondeo*". Începând cu anul 472, formulele utilizate pentru crearea stipulației s-au diversificat cuprinzând și următoarele: „*Faciesma*?"/„*Faciam*.", „*Dabisme*?"/„*Dabo*.", „*Promittisme*?"/„*Promitto*."[5].

De remarcat este faptul că, la nivelul stipulației, prin stabilirea obiectului obligației care va urma să fie acceptată de către debitor, se puteau conferi efectele și sancțiunea necesară spre a fi respectate și pactele sau acele acte încheiate de părți, dar fără a putea fi cuprinse în formalitatea solicitată de legiuitorul roman. Cu alte cuvinte, stipulația romană devenise o excepție de la brocardul *ex nudo pacto non oritur actio.* După cum se poate observa, stipulația romană, prin formalismul exacerbat, prin cuvintele pe care le solicita a fi utilizate creionează o posibilă origine religioasă, sancțiunea pentru nerespectarea unei obligații asumate pe această cale nefiind decât aceea divină. Pentru a-i oferi efectele dorite însă, romanii au stabilit o acțiune în justiție în favoarea aceluia care se simțea lezat de nerespectarea obligației asumate.

Pe calea stipulației, legiuitorul roman accepta și promisiunile ca fiind producătoare de efecte. În plus, se accepta ca stipulația să fie realizată chiar față de mai multe persoane. O opinie pe care vom reproduce în cele ce urmează aparține autorului W. Burdick, acesta afirmând faptul că stipulația realizată către mai multe persoane funcționa ca un *trust*: promisiunea din stipulație putea fi realizată către o a doua persoană văzut ca un *trustee* care putea solicita realizarea stipulației prin acțiune în justiție[6].

Prin urmare, la nivelul *trust*-ului am putea regăsi promisiunea prin modalitatea în care se stabilește obiectul obligației și forma aferentă actului stabilit. La momentul în care includem cele analizate în materia succesiunilor, diferențierea ajunge să capete contur în prezent deoarece formulele stabilite de romani pentru a stabili operațiuni cu trei persoane și care ar putea întoarce ordinea succesorală, s-au transpus în mecanisme variate precum *trust*, fiducie, mandat de ocrotire, mandat postum, contract de asigurare, beneficii matrimoniale.

2. Promisiunea și aplicabilitate în fiducie și *trust* la nivelul raporturilor succesorale. Fiducia/ *Trust*-ul în sistemele de drept român, francez și anglo-american

Promisiunea ar părea ca fiind relevantă în special în materia formării contractului. În fond, promisiunea poate fi analizată de o manieră dual, respectiv sub forma unui act juridic unilateral(denumit și angajament unilateral) sau a unui contract premergător unui alt contract. De regulă, actele încheiate *inter vivos* nu vor putea produce efecte *mortis causa* și, cu toate acestea există anumite excepții acceptate.

În sistemul de drept anglo-american, regăsim instituția *trust*-ului. Acesta se poate aplica și în materia succesiunilor. *Settlor* va oferi capitalul unui *trustee* care îl va administra în folosul unui beneficiar. În acest fel, sunt ajutate persoanele care, în lipsa lui *de cujus,* nu s-ar putea îngriji bine, nu ar putea gestiona propriile afaceri.

În sistemul de drept francez instituția fiduciei este aceea care a fost adoptată. Dorința statului francez a fost aceea de a spori economia prin aducerea acestei instituții în legislație. Unele teorii consideră că fiducia a apărut ca o formă a *trust*-ului anglo-american, dar modificată, după cum vom putea observa în cele ce urmează. Legiuitorul român a urmat linia trasată de sistemul de drept francez.

În art. 2011 C. civ. fr. se stabilește că „*La fiducie est l'opération par laquelle un ou plusieurs constituants transfèrent des biens, des droits ou des sûretés, ou un ensemble de biens, de droits ou de sûretés, présents ou futurs, à un ou plusieurs fiduciaires qui, les tenant*

[5] V. M. Ciucă*, Drept roman. Lecțiuni*, Vol. II, Ed. Universității „Alexandru Ioan Cuza" Iași, Iași, 2014, p. 388.
[6] W. L. Burdick, *The Principles of Roman Law and their relation to modern law*, Ed. The Lawyers co-operative publishing Co Rochester, New York, 1938, p. 435.

séparés de leur patrimoine propre, agissent dans un but déterminé au profit d'un ou plusieurs bénéficiaires.".

În art. 2012 C. civ. fr. se arată că „*La fiducie est établie par la loi ou par contrat. Elle doit être expresse. Si les biens, droits ou sûretés transférés dans le patrimoine fiduciaire dépendent de la communauté existant entre les époux ou d'une indivision, le contrat de fiducie est établi par acte notarié à peine de nullité.".*

Art. 2013 C. civ. fr. prezintă „ *Le contrat de fiducie est nul s'il procède d'une intention libérale au profit du bénéficiaire. Cette nullité est d'ordre public.".*

Sistemul de drept român stabilește, precum legiuitorul francez interdicția realizării de liberalități pe calea fiduciei. În plus, ambele système stabilesc condiții de validitate severe în vederea încheierii contractului de fiducie, stabilindu-i izvoarele în convenție sau în lege :

-art. 773 C. civ. „ *Fiducia este operaţiunea juridică prin care unul sau mai mulţi constituitori transferă drepturi reale, drepturi de creanţă, garanţii ori alte drepturi patrimoniale sau un ansamblu de asemenea drepturi, prezente ori viitoare, către unul sau mai mulţi fiduciari care le exercită cu un scop determinat, în folosul unuia sau mai multor beneficiari. Aceste drepturi alcătuiesc o masă patrimonială autonomă, distinctă de celelalte drepturi şi obligaţii din patrimoniile fiduciarilor. Fiducia este operaţiunea juridică prin care unul sau mai mulţi constituitori transferă drepturi reale, drepturi de creanţă, garanţii ori alte drepturi patrimoniale sau un ansamblu de asemenea drepturi, prezente ori viitoare, către unul sau mai mulţi fiduciari care le exercită cu un scop determinat, în folosul unuia sau mai multor beneficiari. Aceste drepturi alcătuiesc o masă patrimonială autonomă, distinctă de celelalte drepturi şi obligaţii din patrimoniile fiduciarilor.",*

-art. 774 C. civ. *„* ***(1)*** *Fiducia este stabilită prin lege sau prin contract încheiat în formă autentică. Ea trebuie să fie expresă.*

(2) *Legea în temeiul căreia este stabilită fiducia se completează cu dispoziţiile prezentului titlu, în măsura în care nu cuprinde dispoziţii contrare.",*

-art. 775 C. civ. „*Contractul de fiducie este lovit de nulitate absolută dacă prin el se realizează o liberalitate indirectă în folosul beneficiarului.".*

În ceea ce privește sistemul de drept anglo-american, vom utiliza definiția *trust*-ului oferită de doctrină, precum și aceea stabilită de instituții, după cum urmează.

Trust-ul reprezintă unul dintre cele mai des folosite mecanisme în materia planificării succesiunii persoanei. Mai mult decât atât, acesta este denumit înlocuitor pentru testament. Astfel, în vederea creării unui *trust* sunt necesare următoarele elemente a fi îndeplinite:

-intenția de creare a unui *trust*;

-proprietatea care se dorește a fi transmisă/capitalul;

-transmiterea proprietății către *trustee*;

- proprietatea adusă în mâinile *trustee*-ului va fi acordată unei a treia persoane, denumită beneficiar[7].

Persoana care va crea *trust*-ul poartă denumirea de *settlor*, iar acesta ar putea avea și rolul de *trustee*. De asemenea, beneficiarul ar putea să fie chiar *settlor*-ul sau *trustee*-ul. Cu toate acestea, un subiect de drept nu va putea avea concomitent calitatea de *trustee* și de unic beneficiar[8]. Totodată, izvoarele *trust*-ului sunt fie actele încheiate *inter vivos*, fie testamentul. La nivelul acestei instituții, *settlor* are dreptul de a revoca sau de a modifica cuprinsul *trust*-ului, precum și de a utiliza de o manieră discreționară ceea ce se cuprinde în capitalul transmis. Ceea ce va rămâne la final va aparține eventualilor beneficiari[9].

[7] R. W. Andersen, *Understanding Trusts and Estates*, Ed. LexisNexis, San Francisco, 2013, p. 7.
[8] *Idem.*
[9] Th. P. Gallanis, *Will-Substitutes: A US Perspective, in loc. cit*., A. Braun, A. Röthel, *Passing Wealth on Death*, Ed. Hart Publishing, Oregon, 2016, p. 13.

Ne întrebăm, însă care este procedeul prin intermediul căruia instituția amintită a fost introdusă în sistemul de drept romano-germanic. Răspunsul rezidă în teoria transplantului legal și în adaptarea instituției la societate deoarece nu toate efectele *trust*-ului au putut fi stabilite prin legislațiile sistemului de drept amintit.

O atare modificare a *trust*-ului o regăsim sub forma interdicției realizării de liberalități indirecte pe calea fiduciei(după cum am putut observa în articolele anterior prezentate). Acestea se întâmplă, în special, ca urmare a modului în care au înțeles legiuitorii să utilizeze ordinea publică și, cu atât mai mult, ordinea publică în sfera dreptului succesoral.

Ordinea publică în sfera dreptului succesoral se cuprinde în interdicția pactelor asupra unei moșteniri nedeschise, precum și în respectarea rezervei succesorale[10]. Cu alte cuvinte, remarcăm deja o imposibilitate de a adapta *trust*-ul la dreptul francez, respectiv dreptul român actual: regula în materie în sistemul de drept anglo-american este a moștenirii testamentare, iar excepția rezidă în moștenirea legală, în vreme ce în sistemele de drept romano-germanice se remarcă, cu preponderență, regula moștenirii legale ca fiind aplicabilă.

Un alt motiv pe care l-am putea invoca în sensul conturării legăturii dintre fiducie/*trust* cu buna-credință, precum și de a menține interdicția amintită este necesitatea de a nu încălca *bona fides.* Buna-credință are o natură duală fiind tratată, de o parte, de o manieră subiectivă(la nivelul dreptului de proprietate), iar, pe de altă parte, de o manieră obiectivă(transpusă în loialitate, în încrederea pe care persoanele o oferă una celeilalte când stabilesc raporturi de natură contractuală). Noțiunea de bună-credință este legată, în acest context, de ideea de „fraternitate contractuală”[11].

După cum am putut observa fiducia și *trust*-ul presupun plasarea bunei-credințe/a încrederii în mâinile unui fiduciar/ *trustee*, însă legiuitorul francez, precum acela român, nu a avut suficientă încredere să realizeze acestea inclusiv în sfera liberalităților ca întreg(donație și legat cuprins în testament). În fond, am putea observa o oarecare asemănare între *trustee* din actul *mortis causa* și executorul testamentar[12].

Acestea stabilesc, în fond, un alt argument invocat în vederea opririi fiduciei din a fi utilizată ca liberalitate indirectă. În acest context, aceasta ar fi putut fi utilizată ca pe o promisiune făcută unei persoane cu privire la transmiterea proprietății după decesul constituitorului. Bineînțeles, ne folosim și de promisiunea în sensul deja cunoscut, de act juridic unilateral sau de angajament unilateral. Efectul principal al acestui mecanism este stabilirea unor obligații între două persoane prin manifestarea de voință a uneia singure(constituitor/settlor la nivelul fiduciei/*trust*-ului)[13].

Alte argumente în favoarea interdicției fiduciei liberalitate se reflectă în posibilitatea de înstrăinarea a bunurilor de către constituitor, fapt care ar aduce atingere gajului creditorilor. În plus, există posibilitatea de a crea abuzuri în societate prin spălarea banilor, realizarea de fraude economice și finanțarea terorismului, fapt arătat și de actuala doctrină[14].

3.Concluzii

Promisiunea și buna-credință, incluse în fiducie și *trust* stabilesc o punte pentru o posibilă modificare a legislației, prin mărirea sferei liberalităților.

---

[10] E. Berry, *L'ordre public successoral*, *în Actes de l'Université d'été "Facultatis iuris Pictaviensis",* 2018, 2019, 11.06.2019. A se vedea on-line la: https://hal.archives-ouvertes.fr/hal-02152475(consultat la data de 3.05.2024).

[11] M. Floare, *Buna și reaua-credință în negocierea și executarea contractelor de drept comun în Noul Cod civil și în dreptul comparat,* Ed. Universul Juridic, București, 2015, p. 114.

12 R. Zimmermann, *Heres Fiduciarius? Rise and Fall of the Testamentary Executor, in loc. cit.*,R. Helmholz, R. Zimmermann, *Comparative Studies in Continental and Anglo-American Legal History, Itinera Fiduciae, Trust and Treuhand in Historical Perspective,* Ed. Dunker&Humblot, Berlin, 1998, p. 267.

[13] L. Pop, I-F Popa, S. I. Vidu, *Drept civil. Obligațiile*, Ed. Universul Juridic, București, 2020, pp. 285-286.

[14] G. Duagi, *op. cit.*, p. 237.

Stipulația romană care reprezenta o promisiune solemnă a putut oferi efecte actelor pe care legiuitorul nu le vedea. Promisiunea actuală inclusă la nivelul angajamentului fiduciarului nu poate însă, oferi posibilitatea înlăturării interdicției de realizare a liberalităților indirecte prin acest contract și să îi stabilească efectul dorit: de transmitere a proprietății și de planificare succesorală. Cu toate acestea, există mai multe metode prin intermediul cărora să se creeze ceea ce *trust*-ul are în vedere în sistemul de drept anglo-american(mandat de ocrotire, mandat postum, avantaje matrimoniale, etc.). Stipulația era un instrument singular și reușea să producă consecințele dorite. Aceste mijloace pe care le-am discutat și care pot produce aceleași efecte precum *trust*-ul sunt numeroase și necesită o coroborare continuă pentru putea fi implementate cu succes.

BIBLIOGRAPHY

1. Andersen R. W., *Understanding Trusts and Estates*, Ed. LexisNexis, San Francisco, 2013.
2. Berry E., *L'ordre public successoral*, în *Actes de l'Université d'été "Facultatis iuris Pictaviensis",* 2018, 2019, 11.06.2019. A se vedea on-line la: https://hal.archives-ouvertes.fr/hal-02152475(consultat la data de 3.05.2024).
3. Burdick W. L., *The Principles of Roman Law and their relation to modern law*, Ed. The Lawyers co-operative publishing Co Rochester, New York, 1938.
4. Ciucă V. M.*, Drept roman. Lecțiuni*, Vol. II, Ed. Universității „Alexandru Ioan Cuza" Iași, Iași, 2014.
5. Duagi G., *Fiducia în lumina dreptului privat român*, Ed. Universul juridic, București, 2024.
6. Floare M., *Buna și reaua-credință în negocierea și executarea contractelor de drept comun în Noul Cod civil și în dreptul comparat,* Ed. Universul Juridic, București, 2015.
7. Gallanis Th. P., *Will-Substitutes: A US Perspective, in loc. cit*., A. Braun, A. Röthel, *Passing Wealth on Death*, Ed. Hart Publishing, Oregon, 2016
8. Johnston D., *Trust and Trust-like Devices in Roman Law, in loc. cit.*,R. Helmholz, R. Zimmermann, *Comparative Studies in Continental and Anglo-American Legal History, Itinera Fiduciae, Trust and Treuhand in Historical Perspective*, Ed. Dunker&Humblot, Berlin, 1998.
9. Pop L., Popa I-F, Vidu S.I., *Drept civil. Obligațiile*, Ed. Universul Juridic, București, 2020.
10. Zimmermann R., *Heres Fiduciarius? Rise and Fall of the Testamentary Executor, in loc. cit.*,R. Helmholz, R. Zimmermann, *Comparative Studies in Continental and Anglo-American Legal History, Itinera Fiduciae, Trust and Treuhand in Historical Perspective*, Ed. Dunker&Humblot, Berlin, 1998.

THE ANOMALOUS SUCCESSION - THE EXCEPTION TO THE RULE OF THE SUCCESSIONAL TRANSMISSION

Tiberiu Nicușor Chiriluță
PhD Student, Bucharest Academy of Economic Studies

Abstract: The present article analyzes a legal issue in the sphere of successions that aims at a special particularity in terms of successional transmission. The analysis carried out by the author has as its starting point the exception to the rule of the successional transmission of the de cujus patrimony, arguing that the principle of the unity of the successional transmission remains valid, and the exceptions to this principle are explicitly provided by law. In certain specific circumstances, a number of distinct assets are passed down by succession subject to rules other than the usual ones, giving rise to anomalous successions. In this way, special situations that deviate from the rule are identified and analyzed, regarding the rights of the surviving spouse, the alien element of the inheritance, family memories, ecclesiastical successions, permanent residences or rental contracts. These exceptions focus on the nature of the goods and, in particular, on their origin and utility.

Keywords: anomalous succession, successional transmission, rule, assets, de cujus

Doctrinal clarifications

The anomalous succession is a legal concept that goes against the principle of the unity of successional transmission, conceived by the Romanian jurisconsults and which governs our succession system. These exceptions are known as "anomalous succession", a term derived from "a nomos", indicating a deviation from the rule, although the anomalous succession is not outside any rules.

Within the modern law, including the line of thought of the Civil Code of 1864, the patrimonial transmission through succession was characterized, in principle, by uniformity. This implied that the transfer of inheritance took place according to the rules of legal or testamentary succession, and not according to the provenance or specific nature of the assets that made up the estate. Although the Civil Code of 1864 did not explicitly adopt the provisions of Article 732 of the French Civil Code, which stipulates that "*the law does not take into account either the nature or the origin of the assets to regulate the succession*", in our law the unitary character of the succession transmission was not disputed. This perspective was in contrast to the approach of Romanian feudal law, which, with the aim of keeping assets within the family, made a distinction between own assets and those acquired [1].

The own assets consisted mainly of the real estate inherited from his predecessors, considered the essential core of the family patrimony, while the acquired assets represented the properties acquired by the deceased during his lifetime, regardless of their nature, including movable assets, considered less important than those own. Having a fundamental role in the stability of the patrimony and in maintaining the prestige of the name in the noble families, the own goods were kept in the bosom of this entity and transmitted from father to son.

[1] Cosmin Dariescu, *Istoria statului și dreptului românesc din antichitate până la Marea Unire*, Editura C.H.Beck, București, 2008, p.66

The article 732 of the French Civil Code was repealed by the Bill from the 3rd of December, 2001[2] on the rights of the surviving spouse and adulterous children, which generated a debate about the relevance of the old principle of the unity of succession in this legal system. The opinions on this matter are divided: some argue that the principle has been repealed as outdated, while others say that it remains in force, however, being "corrected" by the establishment of exceptions by law[3].

Without entering into the details of this dispute, we hold that the principle of unity of succession remains valid, and the exceptions to this principle are expressly provided for by law.

The exception to the rule

The unitary nature of the succession is subject to exceptions. More precisely, in some situations, certain goods are passed on by succession according to rules different from the usual ones, thus resulting in anomalous successions. These situations include the right of residence of the surviving spouse, regulated by article 973 of the Civil Code, the assets that are the subject of a special right of inheritance of the surviving spouse, according to article 974 of the Civil Code, successions with foreign elements, a solution found in the previous law , but abandoned in current law, as well as the goods that represent family memories. In addition to these, we will also analyze other special situations with a special character that are not subject to the rules of successional devolution but to specific rules.

The special right of the surviving spouse

According to the provisions of article 973 paragraph (1) of the Civil Code, *"the surviving spouse who is not the owner of any real right to use another home corresponding to his needs benefits from a right of residence over the house in which he lived until the date of the opening of the inheritance, if this house is part of the assets of the inheritance"*. This right is of a temporary nature and ceases either by partition, but not before the completion of one year from the date of opening the inheritance, or by the remarriage of the surviving spouse according to Article 973 paragraph (4) of the Civil Code. It follows from these legal provisions that, in derogation from the rules of common law, the use of the common home of the spouses is temporarily governed by special rules established by this law.

According to the article 974 of the Civil Code, the surviving spouse, when he inherits in competition with other heirs outside the descendants of the deceased, in addition to the legal share of inheritance established according to the article 972 of the Civil Code, has a special right regarding the furniture and household goods that were used jointly by the spouses. In this situation, by derogating from the rule of the unitary character of the succession transmission and considering the nature of these assets, the law establishes an exceptional right of inheritance in favor of the surviving spouse.

These assets are transmitted to the surviving spouse in full ownership from the date of opening of the inheritance, not being included in the joint inheritance mass nor in the calculation of the reserve or the available part.

When the provisions of the article 974 of the Civil Code are applied, there are two distinct successional devolutions for the same inheritance: one that concerns the surviving spouse exclusively, having as its object the furniture and household items, and another that involves the surviving spouse in competition with the other heirs from classes II-IV, having as object the other assets that are part of the inheritance.

---

[2] Law no. 2001-1135 from the 3rd of December, 2001 (hereinafter referred to as "the Law of 2001"), Preparatory work for the law of December 3rd, 2001, meeting of Tuesday, February 6th, 2001, communication of Mrs. Marylise Lebranchu, Keeper of the Seals, Minister of Justice.

[3] Dan Chirica, *Drept civil, Succesiuni şi testamente*, Editura Rosetti, Bucureşti, 2003, p.35

However, this distinction is not absolute, because in the situation where the surviving spouse renounces the inheritance, the assets mentioned in article 974 of the Civil Code will return according to the ordinary legal succession to the other heirs.

The element of foreignness

Likewise, the intervention of some extrinsic factors may constitute an exception to the principle of the unity of successional transmission. Depending on the nature of the inheritance, the legal rules can be applied differently. For example, for the movable assets of a Romanian citizen who died abroad or of a foreign citizen who died in Romania, the applicable law is the national law of the deceased or the law of the place where the immovable assets are located, respectively, in accordance with the applicable legislation.

Traditionally, in the case of inheritances with foreign elements (when a deceased Romanian citizen owns property abroad or a deceased foreign citizen owns property in Romania), the principle was applied according to which the applicable law for immovable property was the law of the state in which they were located, and for movable property it was the national law of the deceased at the time of death. Therefore, depending on the nature of the assets that made up the inheritance, it could be subject to different successional devolution laws, a derogation from the rule of the unitary character of successional transmission.

The Civil Code abandoned this traditional solution, establishing that the inheritance is subject to the law of the state where the deceased had his habitual residence at the time of death as stipulated in Article 2633. This provision is in line with Article 21 of Regulation (EU) no. 650/2012 of the European Parliament and of the Council from July, 4th, 2012[4], which refers to the jurisdiction, the applicable law, the recognition and enforcement of the court decisions, as well as the acceptance and enforcement of the authentic instruments in matters of succession, and the creation of a European succession certificate.

In addition, according to the article 2634 paragraph (1) of the Civil Code, a person can choose the law applicable to the entire inheritance by choosing the law of the state of which he is a citizen. This legal provision is in accordance with the article 22 of the Regulation (EU) no. 650/2012 of the European Parliament and of the Council, previously mentioned[5].

Family memories

The legal institution of family memories is regulated by article 1141 of the Civil Code, and the rest of the articles in the matter of successions. From their analysis, it can be seen that family memories can only be subject to voluntary sharing, disobeying the succession rules.

The concept of "family memories" initially evolved as a construction of the jurisprudence and doctrine, which outlined a distinct legal regime. The notion of family memories refers to the assets loaded with a moral value that exceeds their patrimonial value including family papers (family archives, letters exchanged between family members and illustrious personalities), decorations, weapons, portraits, family jewelry, etc. The common characteristic of these possessions is that they belonged to the family members and they are testimonies of the family history.

[4]Article 21, General Rule, (1) Subject to the case in which this regulation includes provisions to the contrary, the law applicable to the succession as a whole is that of the state in which the deceased had his habitual residence at the time of death. (2) If, with by way of exception, all the circumstances of the case clearly show that, at the time of death, the deceased was manifestly more closely connected with another State than the State whose law would be applicable under subsection (1), the law applicable to the succession is the law that other state.

[5]Article 22, Choice of law, (1) A person may choose that the law applicable to his succession as a whole shall be the law of the state of which he is a citizen at the time of the choice of law or at the time of death. A person holding multiple citizenships can choose the law of any of the states of which he is a citizen at the time of the choice of law or at the time of death.

As family memories benefit from a derogatory legal regime from the common law, the notion has been restrictively interpreted and rigorously applied. Thus, it was decided that the historical value of the correspondence collected by an ancestor and passed on to his heirs is not sufficient to characterize that correspondence as a family memento because it was not issued by the ancestor and was not addressed to him.

The jurisprudence of the 19th century developed a special legal regime to protect these goods laden with emotional value and to prevent their dissipation. Initially, this jurisprudence mainly referred to the partition procedure, establishing that in the absence of an agreement between the heirs, these assets will be subject to auction only between the successors, with their assignment to one of them. Non-adjudicated heirs have the right to obtain copies of the auctioned goods.

These possessions are characterized by their belonging to family members and by the fact that they are testimonies of the family history. Because of the emotional attachment to these assets, they are not intended to be transferred to estates other than those of family members. Thus, family memories are considered individual property encumbered by a family affectation and are in a true family co-ownership that does not fall under the common law of indivisibility.

The Civil Code brings clarifications regarding the legal regime of the family memories. Thus, the heirs can get out of the division with regard to these assets only through voluntary division, and during the division, the assets can be stored with one or more heirs or in the places agreed by them. The heir designated as depositary can claim these goods from the one who owns them without right, but cannot alienate, lend or rent them without the unanimous consent of the co-individuals.

Special cases

The lease

The succession law can also be applied to leases, either for the rural properties or for housing. Normally, the death of the leaseholder would not automatically terminate the lease under the principle that death does not terminate the lease. However, in certain circumstances the lease may be transferred or may continue to exist in the names of persons other than the deceased's heirs. The transmission of the lease by *mortis causa* could be considered an anomalous succession.

For example, according to the Housing Law no. 114/1996[6], in the event of the death of the owner of a rental contract for a house, the contract ends, unless there are certain persons who can invoke the benefit of the contract, such as the spouse with whom the owner lived, descendants or ascendants, or other persons included in lease. Thus, the benefit of the rental contract is transmitted according to other rules than those of succession, which makes this transmission considered anomalous.

The places of eternity

Regarding the places of eternity, they are considered immovable property with a special family affectation and they are excluded from trade[7]. It is the opinion that the surviving spouse and the closest family members are entitled to the place of eternity, even if they do not succeed to the estate. Life estates do not obey the ordinary rules of hereditary transmission, that is why doctrinaires included them in the category of anomalous successions[8].

The ecclesiastical succession

---

[6] Text republished in the Official Gazette, Part I no. 393 of December 31st, 1997. In force since October 21st, 1996.

[7] Ovidiu Ungureanu, Cornelia Munteanu, *Eseu asupra clasificării bunurilor în Dreptul civil*, Editura Universul Juridic, București, 2010, p.130.

[8] Ioan Popa, *Curs de drept succesoral*, Editura Universul Juridic, București, 2008, p.30.

Regarding the right of succession of dioceses and monasteries, according to the Statute of the Romanian Orthodox Church[9], the dioceses have the right to all the estates of their hierarchs. This type of succession confers succession rights on a legal entity, in this case the diocese or monastery, and is exclusive to these entities, eliminating any involvement of legal or testamentary heirs. Through its rules, the ROC Statute plays the role of a special law in this case, in the sense of the inadmissibility of the rules of common law established in the case of the inheritance of a natural person[10].

Concluding remarks

In conclusion, the anomalous succession is a legal concept that refers to the derogations from the principle of the unity of the successional transmission, which are justified in certain specific circumstances. These exceptions are intended to provide a flexible and adaptable legal framework for the efficient management of the assets and properties in the succession process, taking into account the various social, economic and cultural aspects involved.

Thus, within our legislation, in some special cases, the principle of the unity of the successional transmission can be waived in favor of specific provisions. These exemptions concern the nature of the goods and, specifically, their provenance and utility.

These specific provisions are intended to efficiently and fairly regulate the transmission of goods, taking into account the social and economic context.

BIBLIOGRAPHY

1. Codul civil, Codul de procedură civilă, Editura Hamangiu, București, 2024
2. Cosmin Dariescu, Istoria statului și dreptului românesc din antichitate până la Marea Unire, Editura C.H.Beck, București, 2008
3. Dan Chirica, Drept civil, Succesiuni și testamente, Editura Rosetti, București, 2003
4. Ioan Luca Vlad, Succesiuni internaționale, Editura Universul Juridic, București, 2020
5. Ioan Popa, Curs de drept succesoral, Editura Universul Juridic, București, 2008
6. Ovidiu Ungureanu, Cornelia Munteanu, Eseu asupra clasificării bunurilor în Dreptul civil, Editura Universul Juridic, București, 2010
7. Regulamentul (UE) nr. 650/2012 al Parlamentului European
8. Statutul pentru organizare și funcționarea Bisericii Ortodoxe Române, Editura EIMBO, București, 2022
9. Veronica Stoica, Chiriluță Tiberiu, *Particularități ale capacității succesorale a personalului ecleziastic din România - caz de moștenire anomală*, Conferinţa internaţională "Provocările Societăţii Cunoaşterii" Universitatea "Nicolae Titulescu" , București, 2018

[9] The statute for the organization and operation of the Romanian Orthodox Church, published in the Official Gazette, Part I no. 97 of February 10th, 2020.

[10] Veronica Stoica, Chiriluță Tiberiu, *Particularități ale capacității succesorale a personalului ecleziastic din România - caz de moștenire anomală*, Conferinţa internaţională "Provocările Societăţii Cunoaşterii" Universitatea "Nicolae Titulescu", București, 2018, p.316.

MODERN TOLERANCE - THE CITIZEN, TOLERANCE AND HUMAN SOLIDARITY

Alina-Daiana Vaș
PhD Student, Technical University of Cluj-Napoca, North University Centre of Baia Mare

Abstract: A citizen is one who is interested in public affairs, in the lives of others, in the events of the city, that is, in "what does not concern him" in a special way. A citizen is one who believes that he has the right and duty to participate in collective life, to take part in public decisions, to express his will in relation to community affairs. Probably the only simultaneously religious, ethical and political value that seems capable of becoming universal is tolerance. It signifies nothing but the recognition of the other as the other […]. Tolerance means recognizing not only the existence of the other, but also its value. Tolerance is equally a philosophical, ethical and political virtue. It is the fruit of transcultural reason, of universal consciousness. One way to define modernity that is equivalent to others is to analyze how we define solidarity today. Solidarity is something else, it is the way in which modernity can apply the principle recognized for centuries by all religions according to which "all men are brothers." The universal reference that sociologists, ethnologists, intellectuals have in mind and seek would make it possible to create a community that, under certain aspects, includes all spirits.
The process of globalization, which initially dominated only the economic sphere, later determined profound sociopolitical and cultural transformations, influencing interethnic and interfaith relations in multicultural and plurilinguistic environments. In this context, tolerance has become a fundamental source of peaceful coexistence of multi-ethnic societies, facilitating cooperation and helping to avoid clashes/conflicts of values and norms. Education for tolerance has become an effective means of preventing intolerance, propagating an indulgent and constructive way of thinking, expressed by observing the norms of social coexistence and tolerant behavior.

Keywords: tolerance, citizen, equality, solidarity, justice

Procesul de globalizare, care inițial a dominat doar sfera economică, ulterior a determinat profunde transformări socio-politice și culturale, influențând relațiile interetnice și interconfesionale în medii multiculturale și plurilingvistice. În acest context, toleranța a devenit o sursă fundamentală a coexistenței pașnice a societăților multietnice, facilitând cooperarea și contribuind la evitarea confruntărilor/conflictelor de valori și norme. Educaţia pentru toleranță a devenit un mijloc eficient de prevenire a intoleranței, propagând un mod de gândire indulgent și constructiv, exprimat prin respectarea normelor de convieţuire socială și comportament tolerant.[1]

Despre toleranță (din perspectivă diacronică)

Conceptul de toleranță („din fr. *tolerance* - lat. *Tolerare*") desemnează abilitatea de a accepta drepturile celuilalt la libertatea de gândire, conștiință și religie, dar și capacitatea de a recunoaște existența unui alt stil de viață sau sistem de valori.

Cuvântul toleranță are o vechime mare în limbă, fiind frecvent utilizat în discursurile filosofilor antici: **Aristotel**, fondatorul școlii peripatetice, susținea: „*Toleranţa şi apatia sunt ultimele virtuţi ale unei societăţi muribunde*"; **Libanius**, sofist și retor elin, afirma: „*Toleranța permite guvernanților să obțină coeziunea tuturor în sânul unei societăți, în care există două definiții ale omului și ale cetății/orașului*"; **Cicero**, savant și scriitor roman, semnala: „*Nimic nu este mai atrăgător la om decât curtoazia, răbdarea și toleranța lui*"; **Seneca**, filosof stoic roman, concludea: „*Fii îngăduitor, căci toţi avem trebuinţă de iertare".* [2]

[1] Leclerc Gerard, *Mondializarea culturală. Civilizațiile puse la încercare,* Editura Știința, Chișinău, 2003, pp. 348-349.
[2] *Ibidem*, p. 128.

În perioada medievală, conceptul de toleranță nu era utilizat frecvent, viața socio-politică fiind ghidată de reguli incompatibile acestei idei. Abia după războaie relațiile interetnice și interconfesionale.

În plan cultural, globalizarea și-a făcut simţite efectele prin tendința de subminare a culturilor minoritare, omogenizarea culturală, religioase din sec. al XVI-lea, când era cert că intoleranța a devenit o sursă a violenței, chemările la toleranță au devenit frecvente și presupuneau interzicerea persecuțiilor. Începând cu 1526, Erasmus din Rotterdam, personalitate marcantă a Renașterii și Reformei, promovează o toleranţă provizorie, dar legală, cu sancţionarea imediată a principalelor abuzuri ale Bisericii. El aspira să reducă dogma la un mic număr de articole și să lase restul la libera alegere. John Locke, filosof și om politic englez, pleda în favoarea ideii de toleranţă atât în sfera politică, cât și în cea religioasă, ideile sale fiind expuse în lucrarea „Scrisoare despre toleranţă”.[3]

În lucrarea „Tratat despre toleranță”, Voltaire analiza efectele teribile ale intoleranței religioase asupra societății, pornind de la cazul celebru al familiei Callas. Scriitorul și filosoful renascentist susținea: „*Ce este toleranţa? Apanajul umanităţii. Cu toţii suntem caracterizaţi de slăbiciuni și erori; să ne iertăm reciproc pentru acest lucru – aceasta este cea dintâi lege a naturii.*” Autorul conclude că discordia este marele rău al speciei umane, iar toleranţa este singurul leac și „*a ierta*”, fiind prima lege a naturii. [4]

Victor Hugo, scriitor și om politic francez, promotorul ideilor liberale, susținea că toleranţa este singura flacără care poate lumina înăuntrul unui suflet mare.

În epoca contemporană, conceptul de toleranţă exprimă o atitudine îngăduitoare, indulgență față de reprezentanții altui mediu etnic, cultural, lingvistic, religios etc. Or, toleranța este prețul pe care îl plătim pentru o societate liberă și pluralistă, susținea senatorul american Robert Casey.

Pentru a stimula și promova toleranța pentru diversitate în numele democrației, Statele Membre ale Organizației Națiunilor Unite pentru Educație, Știință și Cultură, reunite la Paris, în perioada 25 octombrie-16 noiembrie 1995, au adoptat „Declarația principiilor toleranței” , menționând: „*Toleranţa este respectul, acceptarea și aprecierea bogăţiei și diversităţii culturilor lumii noastre, felurilor noastre de expresie și manierelor de exprimare a calităţii noastre de fiinţe umane. Ea este încurajată prin cunoaşterea, deschiderea spiritului, comunicare și libertatea gândirii, conştiinţei și credinţei. Toleranţa este armonia în diferenţe. Ea nu e doar o obligaţiune de ordin etic; ea este, de asemenea, și o necesitate politică și juridică. Toleranţa este o virtute, care face ca pacea să fie posibilă, contribuind la înlocuirea culturii războiului cu o cultură a păcii*”. [5]

Educația pentru toleranță

Toleranța și educația sunt două concepte interdependente, aflate în strânsă corelație. Potrivit scriitoarei americane Helen Keller, „*cel mai bun rezultat al educaţiei este toleranţa*”.[6]

Dalai Lama, liderul spiritual al budismului tibetan, susținea: „*Când înveţi să fii tolerant, duşmanul tău îţi este cel mai bun profesor*”. Or, toleranța ne poate ajuta să devenim liberi de stereotipuri și prejudecăți, să-i facem pe oameni să se accepte reciproc, să se dezică de ostilitate și nemulțumire. Semnificative în acest context sunt cuvintele lui Abraham Lincoln, al șaisprezecelea președinte al Statelor Unite ale Americii: „*Nu știu să am dușmani, pentru că pe toţi i-am distrus, făcându-mi-i prieteni, prin iertare!*”. Actualmente, în epoca globalizării, persoane ce aparțin diferitor medii culturale pot conviețui, studia și activa în

[3] *Ibidem*, p. 129.
[4] Voltair, *Tratat despre toleranță*, Editura Herald, București, 2016, p. 56.
[5] *Declaration of Principles on Tolerance*, 16 November 1995, disponibil: http://portal.unesco.org/en/ev.php-url_id=13175&url_do=do_topic&url_section=201.html, accesat la 15.04.2024.
[6] Andronache L., *Educaţie pentru toleranţă,* în*: Toleranţa - cheia ce deschide calea spre o lume nouă, a unităţii prin diversitate*, Editura Spiru Haret, Iași, 2011, p. 151.

comun. Pentru a fi posibilă acceptarea celuilalt, pe plan naţional şi internaţional, domină aspiraţia spre internaţionalizare a educaţiei, promovarea interculturalității, susținerea culturii toleranței sociale și a valorilor democratice, stipulate în „Declaraţia universală a drepturilor omului". Citez: „*Învăţământul trebuie să urmărească dezvoltarea deplină a personalităţii umane şi întărirea respectului faţă de drepturile omului şi libertăţile fundamentale. El trebuie să promoveze înţelegerea, toleranţa, prietenia între toate popoarele şi toate grupurile rasiale sau religioase, precum şi dezvoltarea activităţii Organizaţiei Naţiunilor Unite pentru menţinerea păcii*". [7]

Oficial, educația pentru toleranță a fost lansată de UNESCO ca răspuns la conflictele etnico-culturale, devenind un imperativ al lumii contemporane. Conform Constituției UNESCO, principiile fundamentale, care trebuie respectate în educația pentru toleranță sunt: nediscriminarea, egalitatea de șanse, tratamentul, accesul universal la educație și solidaritatea. În acest context, orientările contemporane ale tinerilor sunt determinate de valorile cu care se intră în contact, de capacitatea de a le conștientiza și tolera, de a deveni loiali. Educaţia pentru toleranță este mijlocul cel mai eficient de prevenire a intoleranței, propagând un mod de gândire indulgent și constructiv, exprimat prin respectarea normelor de convieţuire socială și comportament tolerant.[8]

Așadar, convieţuirea pașnică a persoanelor ce aparțin diferitor medii culturale necesită un mediu tolerant. Pentru a-l crea este necesar să susținem educația pentru toleranță, să promovăm principiul gândirii tolerante, să acceptăm dreptul celuilalt de a avea propriul sistem de valori și credințe, să educăm abilități în materie de gestionare a conflictelor etnico-culturale. Or, toleranța pentru diversitate poate asigura estomparea extremismului violent și a genocidului cultural, oferind membrilor diferitelor culturi oportunități și șanse egale, contribuind la organizarea și menținerea unui dialog intercultural constructiv.[9]

Justificarea toleranței

Multe dintre argumentele sistematice pentru toleranță – fie ele religioase, pragmatice, morale sau epistemologice – pot fi folosite ca justificare pentru mai mult de una dintre concepțiile de toleranță. Argumentul clasic pentru libertatea de conștiință, de exemplu, a fost folosit pentru a justifica aranjamentele conform „concepției permisiunii", precum și „concepției respectului". În general, relațiile de toleranță sunt ordonate ierarhic după prima concepție, destul de instabile după concepția de „coexistență", în timp ce „concepția de stimă" este cea mai solicitantă în ceea ce privește tipul de apreciere reciprocă între părțile tolerante. În fiecare caz, limitele toleranței par fie arbitrare, fie prea înguste, ca și în concepția în care stima permite doar tolerarea acelor credințe și practici care pot fi valorificate etic.[10]

În consecință, în discuțiile filozofice actuale despre toleranță în societățile moderne, multiculturale, „concepția respectului" este adesea văzută ca cea mai potrivită și promițătoare. Cu toate acestea, în aceste discuții, toleranța ca „respect" poate fi justificată în moduri diferite. O justificare etic-liberală, neo-lockeană susține că respectul se datorează indivizilor ca ființe autonome personal și etic, cu capacitatea de a alege, eventual de a revizui și de a realiza o concepție individuală despre bine. Această capacitate trebuie respectată și promovată, deoarece este văzută ca o condiție necesară (deși nu suficientă) pentru atingerea unei vieți bune (cf. Kymlicka 1995).

Prin urmare, argumentul presupune o teză specifică despre viața bună – adică doar un mod de viață ales în mod autonom poate fi o viață bună – care, totuși, poate fi pusă la

[7] *Ibidem* , p. 151.
[8] Spînu Stela, *Educația pentru toleranță în contextul globalizării*, Revista Relații Internaționale și integrare europeană, Chișinău, 2021, p. 127.
[9] *Ibidem*, p. 133.
[10] Rainer Forst, *Toleration-The Stanford Encyclopedia of Philosophy (Summer 2012 Edition)*, disponibil pe: http://plato.stanford.edu/archives/sum2012/entries/toleration/, ultima accesare la 15.04.2024.

îndoială în mod rezonabil. Ne putem îndoi dacă un astfel de mod de viață va fi în mod necesar subiectiv mai împlinitor sau obiectiv mai valoros decât unul adoptat într-un mod mai tradițional, fără prezența unei game de opțiuni din care să alegeți. În afară de aceasta, teoria etico-liberală ar putea duce la o justificare perfecționistă a politicilor menite să promoveze autonomia individuală care ar putea avea un caracter paternalist și lipsă de toleranță pentru moduri de viață non-liberale. Cu alte cuvinte, există pericolul unei distincții insuficiente între componentele obiecției și respingerii.[11]

Astfel, o justificare alternativă, a concepției respectului urmărește să evite o anumită concepție a vieții bune, bazându-se în schimb pe principiul discursiv al justificării care spune că orice normă care urmează să fie obligatorie pentru o pluralitate de persoane, în special norme care stau la baza constrângerii legale, trebuie să fie justificate cu motive care sunt reciproc acceptabile pentru toți cei afectați ca persoane libere și egale. Astfel de persoane au un „drept de bază la justificare" care le conferă puterea de a respinge justificările etice sau religioase unilaterale pentru normele generale. Pentru un argument complet pentru toleranță, totuși, această componentă normativă trebuie să fie însoțită de o componentă epistemologică care spune că motivele etice sau religioase, dacă sunt contestate reciproc, nu pot fi suficiente pentru a justifica exercitarea forței, deoarece validarea lor depinde de o anumită credință care poate fi respins în mod rezonabil de alții care nu îl împărtășesc; validitatea sa ajunge într-un domeniu „dincolo de rațiune", așa cum spunea Bayle. Astfel tolerarea constă în înțelegerea faptului că motivele de obiecție etică, chiar dacă sunt susținute profund, nu pot fi valabile ca motive generale de respingere atâta timp cât sunt respinse reciproc ca aparținând unei concepții despre modul de viață bun sau adevărat care nu este și nu trebuie să fie împărtășită.[12]

Toleranța ca tranziție spre egalitate

Diversele moduri de exprimare a credinței și a sacrului în fiecare epocă și populație, precum și în diferite spații geopolitice, au dat naștere la nenumărate forme: religii, biserici, secte, asociații și comunități diverse. Unele dintre ele și cu alte divizări sociale, există multe relații, unele biserici sunt grupate și organizate în structuri ierarhice, altele sunt tolerate. Atâta timp cât organismele guvernamentale și religioase cooperează, uneori chiar identificându-se unele cu altele, o sectă (biserică) își impune stăpânirea, îi subjugă sau îi asupresște pe alții. Împărați, marii sultani, cruciați sau unii papi au purtat lupte și conflicte majore ucigând oameni de alte credințe. Impunerea unei singure confesiuni, mărturisirea oficială, demonstrează susținerea unității spirituale și ideologice a statului și a vieții politice.[13]

Revoluțiile, reformele, protestantismul și iluminismul au dus la abandonarea rânduielilor feudale, deschizând calea către democrația politică și pluralismul religios. Creștinismul a fost diversificat de-a lungul timpului, prin protestantism, al II-lea val de protestantism și protestantismul de azi. Europocentrismul a fost depășit, iar contactul cu alte religii a adus treptat credințe și informații din civilizațiile orientale, vechea Americă și vechea Africă. La începutul secolului nostru, Durkheim a fundamentat sociologia religiilor, concentrându-se pe analiza totemismului din lume.

Epoca modernă a atras atenția către culte păgâne și credințe antice, cum ar fi spiritismul, satanismul, ocultismul și vrăjitoria. În același timp, s-a afirmat gândirea de tip liber, secularizarea și disecarea aspectelor de tip laic de fideism, apărând forme inovative de ateism. În anumite religii contemporane, accentul se mută treptat de la preocuparea sacrului și a lui Dumnezeu către interesele economice, împărțira valorilor (materiale), ascensiunea

[11] Rainer Forst, *Toleration-The Stanford Encyclopedia of Philosophy (Summer 2012 Edition),* disponibil pe: http://plato.stanford.edu/archives/sum2012/entries/toleration/, ultima accesare la 15.04.2024.
[12] *Ibidem*.
[13] Criciu-Manelolescu Mădălina, *Tolerance as principle of mediation of through media*, Revista Filosofie, București, 2016, p. 11.

politică și manipularea maselor și a relațiilor dintre grupurile de tip religios naționale sau internaționale. Toate aceste lucruri, împreună cu semnificația, dinamicismul și delăsarea lor, transformă acest domeniul al religiozității într-o dimensiune extrem de vastă a vieții sociale. Religia și credința, considerate anterior „pietre de temelie ale ordinii și stabilității'', devin ele însele domenii ale controversei și instabilității.[14]

Existența diferitelor formațiuni religioase în același spațiu geografic și problemele asociate conduc la o mare sensibilitate a sistemului politic față de viața religioasă. Chiar și atunci când biserica este separată de stat și libertatea credinței este recunoscută, neegalitatea vie persistă în acest domeniu și provoacă dispute. Unele secte religioase se consideră mai numeroase și consideră că au autoritate asupra celorlalte. Cultele cu o istorie mai îndelungată sunt considerate „tradiționale" și susțin conservatorismul în viața spirituală. Unele culte beneficiază de susținere economică și financiară mai bogată, sunt organizate mult mai funcțional și au o strategie mai competitivă, prin care acaparează și integrează mai mulți credincioși din alte biserici. Pe lângă aceste aspecte laice, există și aspecte religioase, cum ar fi efortul dogmatic și teologic prin care se promovează „adevărul propriu". Statul intervine ca un factor care reglează în competiția interconfesională.[15]

Relațiile din sfera religiozității, inclusiv toleranța reciprocă, sunt în mare măsură determinate de funcția pe care credința și bisericile îl stăpânesc în regimul și sistemul politic. În statele de tip teocratic, forța politică este deținută de teologi a unei confesiuni singulare, care are în subordine și, de regulă exclud alte tipuri de a manifesta religiozitatea. Așadar, statele teocratice recunosc unele confesiuni ca fiind „dominante", „majoritare", „naționale" etc., uneori acceptând existența altora, dar cu un statut inferior .[16]

Termenii precum „toleranță", „intoleranță" și „secularizare" nu se aplică exclusiv în sfera religiozității. Regimul strict politic sau statul de drept au o toleranță sau mai puțin diferită de manifestări sau formațiuni. Moralitatea nu poate tolera chiar orice, există limite și standarde. La fel, organismul uman poate să nu tolereze anumite medicamente și funcționează în limite de stres, temperatură și radiații; dincolo de aceste limite, poate apărea intoleranță și organismul se protejează sau se confruntă cu consecințe negative. Intoleranța poate fi manifestată de oricine, nu doar de majoritate sau de cei puternici. Un individ simplu poate fi intolerant față de alții, manifestând agresivitate sau evitându-i. Intoleranța poate fi prezentă atât în religiile mari, cât și în cele minore. Cei intoleranți consideră falsă sau lipsită de drepturi alte religii, credințe, idei și situații materiale sau sociale. Există condamnare și din punct de vedere spiritual pentru cei care au alte convingeri sau gândesc diferit. Intoleranța politică, adesea însoțită de cea a ideeilor și religioasă, se manifestă în statele de doua tipuri: cele teocratice și teologice.[17]

Există întotdeauna intoleranță în societate, uneori chiar sancționată legal. În Imperiul Roman, primii creștini au fost persecutați în mod repetat. Creștinismul în Evul Mediu, fie ca o biserică de stat sau în colaborare cu statul, a manifestat intoleranță și a purtat războaie împotriva islamului, dar și împotriva creștinilor considerați non-conformiști (disidenți). O altă formă de intoleranță a apărut în timpul „diasporei", când mozaismul a fost respins în mai multe țări europene, iar zeci de mii de evrei au fost alungați.

Când egalitatea religioasă va fi instituită, toleranța va deveni o notă de trecut în istorie, reprezentând o idee nobilă, dar care și-a îndeplinit deja rolul. Lordul Stanhope, încă din 1718, si-a exprimat opinia în Camera Lorzilor cu privire la: „*A existat o vreme când*

[14] *Ibidem,* p. 14.
[15] *Ibidem,* p. 15
[16] Criciu-Manelolescu Mădălina, *Tolerance as principle of mediation of through media,* Revista Filosofie, București, 2016, p. 15.
[17] *Ibidem,* p. 16.

disidenţii, implorând, cereau toleranţa ca pe o favoare; astăzi ei o reclamă ca pe un drept; va veni şi ziua în care ei o vor respinge ca pe o insultă".[18]

Neegalitatea dintre părțile implicate într-un raport de toleranță provine din surse și valori calitativ diferite și nu poate fi echivalată cantitativ. Acestea pot include numărul de persoane creștine, puterea și influența politică, resursele materiale și de ordin financiare, tradiția, nivelul de tensiune militantă, agresivitatea. În aceste circumstanțe, reglementarea legală a toleranței sau impunerea ei politică nu pare să fie suficientă. Toleranța este o realitate complexă care depășește limitele legale și se instaurează treptat. De exemplu, în Anglia, Actul de Toleranță(Act of Toleration) din 1689 interzicea prezentarea publică, pe motive religioase, a catolicilor și ateilor. Apoi, în 1829, a fost promulgat Actul de Emancipare(Bill of Emancipation), prin care catolicii englezi nu mai erau considerați cetățeni minoritari cu mai puține drepturi. Cu toate acestea, aceste măsuri nu au exclus manifestările de intoleranță care au continuat să existe în Regatul Unit. Perioada de tranziție de la intoleranță la egalitate și libertate religioasă implică activități și procese care adoptă forme specifice în diferitele spații religioase sau geopolitice, influențând întreaga viață socială.[19]

Constituția României, adoptată în 1991, prevede că cultele religioase sunt libere să se organizeze conform propriilor statute, în conformitate cu legea (Articolul 29, alineatul 3). Majoritatea statutelor cultelor religioase au fost elaborate în anii 1950 și aprobate de Prezidiul Marii Adunări Naționale, în conformitate cu legea din 1948.

În contextul social și cel legislativ, cercetările sociologice au evidențiat două lumi care diferențiază toleranța și intoleranța religioasă din România: sfera credincioșilor obișnuiți și dimensiunea structurilor de organizare, a misionarilor și a personalului din cult.

Experiența acumulată până în prezent în domeniul toleranței a condus la câteva concluzii relevante pentru acest sfârșit de mileniu. Toleranța implică independența credinței față de factorii care o pot determina, cum ar fi factorii economici, demografici sau politici. Din perspectivă socio-economică, aceasta înseamnă asigurarea unor șanse exacte în relațiile sacru-interconfesională.

Este într-adevăr crucial să existe cunoaștere reciprocă între biserici și religii, să se deschidă spre colaborare în diferite domenii ale activității sociale, care să nu fie exclusiv doctrinare, ci să includă aspecte umanitare, caritabile, culturale și organizatorice. Această deschidere facilitează respectul reciproc și sprijinul între diversele religii în relația cu ceilalți factori. La finalul mileniului actual, toleranța reprezintă o prioritate și o speranță importantă. Ea se va incastra în coexistența religioasă înființată gradual prin realitățile sociale și politice ale noului mileniu.[20]

Abuzul de toleranță

Comunicarea conține câteva idei și opinii personale legate de toleranță. Subliniind virtuțile toleranței în relațiile dintre indivizi, grupuri și comunități mari, inclusiv între națiuni, atragem atenția asupra primejdiei, societatea asupra toleranței și a abuzului de toleranță față de comportamentele și actele antisociale care încalcă drepturile altora. Societatea trebuie să acorde mai multă atenție drepturilor, dar și obligațiilor care le însoțesc.

Educația pentru cetățenii trebuie să înceapă în primii ani ai vieții unui individ, învățându-i pe tineri să respecte egalitatea și diversitatea, precum și nediscriminarea. Ea trebuie să cultive toleranța, respectul față de semenii săi, egală în demnitate și drepturi, precum și bună înțelegere. Promovarea spiritului de toleranţă, de non-discriminare şi de non-violenţă în toate domeniile vieţii sociale în care se pot face ele simţite nu se poate realiza decât printr-o educaţie prin care oamenii să înţeleagă că diversitatea reprezintă o bogăţie şi nu un obstacol în armonia socială naţională şi internaţională. Să înţeleagă, iar dacă acest lucru nu

[18] Michel Foucher, *Paradoxul toleranţei la sfârşitul secolului XX ,* Bucureşti, 23-26 mai 1995, p. 67.
[19] Igor Kanterov, *Religions Minorities and the Mass-Media in Russia*, Berlin, 29-31 mai 1998, p. 225.
[20] *Ibidem*, p. 230.

este posibil, să li se impună prin mijloacele legale respectul faţă de semenii lor; să înţeleagă măcar faptul că, dacă oamenii nu pot fi iubiţi, este absolut necesar să fie respectaţi în demnitatea lor de fiinţe umane.[21]

Toleranţa trebuie să fie înţeleasă în dimensiunea ei umană pozitivă ca o deschidere a spiritului care să permită o mai bună înţelegere a celorlalţi şi construirea unor punţi trainice de legătură între oameni. Este un drumul lung care merge de la divergenţă de sorginte istorică şi socială veche, la convergenţă, prin dialog şi cunoaştere, deziderat recomandat de organismele europene sau de cele mondiale tuturor statelor şi popoarelor lumii. În realizarea acestui deziderat, Institutul Român pentru Drepturile Omului(IRDO) şi Asociația pentru Naţiunile Unite din România(ANUROM) se înscriu printr-o multitudine de acţiuni şi reuniuni ştiinţifice interne sau cu caracter internaţional. Între acestea se situează şi simpozionul „*Drepturile omului. Dimensiune spirituală şi acţiune civică*". Poate că nimeni nu a definit mai bine esenţa toleranţei decât marele scriitor umanist Victor Hugo, în memorabilul său adagiu: „*Fiecare om datorează tuturor celorlalţi îngăduinţă reciprocă şi toţi o datorează fiecăruia dintre ei. Şi aceasta este esenţa vieţii sociale*".[22]

Idilic vorbind, putem considera toleranţa, prin acceptarea diversităţii, ca modalitate de evitare a monotoniei sub multe aspecte, iar dialogul poate constitui calea de rezolvare a multor neînţelegeri apărute între oameni. Ea, toleranţa, se opune căutării „nodului în papură" la semenii noştri şi pledează, din contră, pentru descoperirea unor calităţi ale oamenilor, fie ele chiar şi numai în stadiu incipient, dar cu perspective de evoluţie favorabilă spre înţelegerea între oameni.

Toleranţa prespune o comportare înţelegătoare şi concesivă nu numai faţă de apropiați, dar şi faţă de întregul mediul social şi biologic ce ne înconjoară. Admite diversitatea de manifestare a sentimentelor de dragoste între oameni şi se opune urii şi pledează pentru ca speranţa să ia locul disperării şi bucuria pe cel al tristeţii, acolo unde există o asemenea diversitate de stări şi atitudini.

„Însănătoşirea" societăţii, nu se poate realiza dacă toleranţa nu se extinde şi, din păcate, afectează şi viaţa noastră, a românilor. Este cazul acţiunilor de combatere (căci de eradicare nu se poate vorbi) a consumului de droguri, alcool şi de tutun, a violenţei (în toate domeniile) a prostituţiei, pruncuciderii, analfabetismului etc. Toate sunt grave prin ele însele, dar mai ales prin consecinţele individuale şi sociale pe care le pot genera.

Acelaşi grad de „toleranţă 0" ar trebui manifestat și față de o serie de acțiuni umane ilicite, menite să aducă venituri mari unor impostori care se pretind binefăcători (o serie de vrăjitoare, ghicitoare, tămăduitoare, dezlegătoare de cele sfinte sau de cele lumeşti) pe seama credulității unor oameni naivi sau aflați într-o perioadă de cumpănă a vieţii lor. La rândul lor, falşii călugări, falsele măicuţe sau pretinşii preoţi, precum şi falşii medici, vracii sau unii dintre terapeuţii naturişti nu fac decât să compromită două instituţii importante şi necesare în orice stat - Religia şi Medicina. Poată că şi în această privinţă ar trebui să ne amintim că nu există numai toleranţă, ci că există şi o „toleranţă 0" de care ar trebui uzat mai mult; ar fi în interesul general.[23]

Violenţa comportamentală a multor oameni s-a accentuat şi a pătruns în toate ungherele vieţii sociale. O întâlnim în familie (între soţi, între părinţi şi copii) sau între diverse grupuri sociale, în comportamentul omului în societate (vorbind în acest caz de violenţa verbală). În mod surprinzător, sporeşte şi violenţa asupra propriei persoane,

[21] B.P. Haşdeu, *Istoria toleranţei religioase în România,* I.E.P. Ştiinţa, Bucureşti, 1992, p. 81.

[22] Cuciuc Constantin, *Toleranța ca tranziție spre egalitatea și libertatea religioasă*, Revista Română de Sociologie, nr. 1–2 , Bucureşti, 1999, p. 8.

[23] Cuciuc Constantin, *Toleranța ca tranziție spre egalitatea și libertatea religioasă*, Revista Română de Sociologie, nr. 1–2 , Bucureşti, 1999,p. 9.

manifestată prin creşterea îngrijorătoare a numărului de sinucideri sau de automutilări şi, în mod paradoxal, în rândul vârstelor extreme (adolescenţi şi vârstnici).

Concluzie

Performanța fiecărui individ social în special, și a comunităților și a societății în general, este dezvoltată și maximizată într-un mediu de generozitate, transparență și eficiență. Societățile a căror libertate de a gândi diferit și de a acționa este restricționată de aplicarea unor modele rigide și conservatoare se vor confrunta mai devreme sau mai târziu cu conflicte grave care vor submina aceste societăți din interior și vor duce la dispariția lor. Acest lucru este valabil pentru toate imperiile care au existat vreodată.

Toleranța, presupune în primul rând valoarea individului, autonomia lui și libertatea de alegere. Societățile tolerante tind să fie mai creative și mai inovatoare, deoarece sunt deschise către noi descoperiri, adevăruri și noi perspective psihologice, sporind astfel experiența umană. O societate tolerantă poate promova încrederea reciprocă și cooperarea. Într-o societate tolerantă există mai puțină cruzime și înșelăciune, mai puțin dogmatism și fanatism. Pe scurt, principiul toleranței contribuie la crearea binelui comun și a unei societăți mai umane și este justificat din motive practice.

Toleranța, uneori sinonimă cu respectul, mila sau răbdarea, este un element esențial al sistemului moral, o sursă foarte importantă de disciplină și o virtute divină a oamenilor de înaltă calitate. Vrem ca oamenii să ne privească cu ochii deschiși. Ne cerem iertare celor din jurul nostru. Ne dorim mereu să ne dizolvăm, să transformăm și să ne curățăm trecutul și prezentul sub semnul toleranței și al răbdării, doar așa putem merge mai departe în siguranță și fără teamă în viitor.

BIBLIOGRAPHY

1. Andronache L., *Educaţie pentru toleranţă,* în*: Toleranţa - cheia ce deschide calea spre o lume nouă, a unităţii prin diversitate,* Editura Spiru Haret, Iași, 2011.
2. B.P. Haşdeu, *Istoria toleranţei religioase în România,* I.E.P. Ştiinţa, Bucureşti, 1992.
3. Criciu-Manelolescu Mădălina, *Tolerance as principle of mediation of through media,* Revista Filosofie, București, 2016.
4. Igor Kanterov, Religions Minorities and the Mass-Media in Russia, Berlin, 29-31 mai 1998.
5. Leclerc Gerard, *Mondializarea culturală. Civilizațiile puse la încercare,* Editura Știința, Chișinău, 2003.
6. Spînu Stela, *Educaţia pentru toleranţă în contextul globalizării*, Revista Relații Internaționale și integrare europeană, Chișinău, 2021.
7. Michel Foucher, Paradoxul toleranţei la sfârşitul secolului XX , Bucureşti, 23-26 mai 1995.
8. Voltair, *Tratat despre toleranță*, Editura Herald, București, 2016.
9. *Declaration of Principles on Tolerance,* 16 November 1995, disponibil: http://portal.unesco.org/en/ev.php-url_id=13175&url_do=do_topic&url_section=201.html.
10. *Rainer Forst, Toleration-The Stanford Encyclopedia of Philosophy (Summer 2012 Edition),* disponibil pe: http://plato.stanford.edu/archives/sum2012/entries/toleration/.

NEW FORMS OF CRIME AT THE BORDER WITH UKRAINE, MARAMUREȘ AREA

Alexandru Bogdan Romaniuc
PhD Student, „Babeș-Bolyai" University of Cluj-Napoca

Abstract: On February 24, 2022, Russia invaded Ukraine, in an escalation of the Russian-Ukrainian war that began in 2014. According to official information communicated by the Romanian Ministry of the Interior since the beginning of the war, more than 6,500 crimes have been committed by Ukrainian refugees in Romania. Ukrainian citizens were also fined by the Romanian police 5,296 times for actions contrary to the law. More than 7,000 Ukrainians were caught trying to cross the border illegally, both from Ukraine and from the Republic of Moldova. Moreover, Ukrainian drivers were involved in 288 road accidents.
This information gives us only a partial picture of the problems brought by the war in Romania.
More than 5 million Ukrainian refugees have crossed the border to Romania. Statistically, less than 2% of the refugees settled in Romania, while the rest went to Central and Western Europe.
With the outbreak of the war, crimes already on the rise intensified on the Romanian-Ukrainian border, but new types of crimes also appeared. After the start of the war in Ukraine, in the cities located on the border with Ukraine where border crossing points are open, some of the Ukrainians who came to Romania started to deal with the so-called business and other speculative businesses. These aspects seem to have disturbed the general population of the area and cast a black mark on the image of the entire Ukraine.

Keywords: cross-border crime, fraudulent passage of goods, cigarette trafficking, smuggling, traffic offenses

Introducere

În mod general, criminalitatea transfrontalieră poate fi definită ca fiind fapta săvârşită de una sau mai multe persoane, pe teritoriul a cel puțin două state, prin care se aduce un prejudiciu valorilor sociale apărate de normele juridice. Chiar dacă și criminalitatea transfrontalieră, cât și crima organizată, reprezintă încălcări ale nromelor juridice, acestea sunt noțiuni diferite. Astfel, un grup infracțional organizat conform Legii nr. 39 din 2003 art. 2 lit.a se definește ca fiind grupul structurat, format din trei sau mai multe persoane, care există pentru o perioadă şi acţionează în mod coordonat în scopul comiterii uneia sau mai multor infracţiuni grave, pentru a obţine direct sau indirect un beneficiu financiar sau alt beneficiu material; nu constituie grup infracţional organizat grupul format ocazional în scopul comiterii imediate a uneia sau mai multor infracţiuni şi care nu are continuitate sau o structură determinată ori roluri prestabilite pentru membrii săi în cadrul grupului. Potrivit aceleași legi la art.2 lit. C sunt definite infracțiunile cu caracter transnațional, ca fiind orice infracțiune care, după caz:

- este săvârşită atât pe teritoriul unui stat, cât şi în afara teritoriului acestuia;
- este săvârşită pe teritoriul unui stat, dar pregătirea, planificarea, conducerea sau controlul său are loc, în tot sau în parte, pe teritoriul altui stat;
- este săvârşită pe teritoriul unui stat de un grup infracţional organizat care desfăşoară activităţi infracţionale în două sau mai multe state;
- este săvârşită pe teritoriul unui stat, dar rezultatul acesteia se produce pe teritoriul altui stat;[1]

[1] (*Legea nr. 39 din 2003)

Impactul criminalității transnaționale asupra drepturilor omului. După cel de-al Doilea Război Mondial au avut loc elaborarea principalelor tratate internaționale în domeniul drepturilor omului. Inițiatorii convențiilor și pactelor multilaterale care reglementează drepturi și libertăți fundamentale ale omului au luat în considerare cele mai importante aspecte ale procesului de realizare a acestora de la raporturi juridice la aspecte privind realizarea drepturilor omului în context coercitiv, regimuri totalitare, situații de război, stări de pericol public, etc.

Principiul respectări universale a drepturilor omului considerându-se ca fiind principiul fundamental de drept internațional public, aflat la baza sistemului dreptului internațional urmărește nemijlocit domeniul de cooperare interstatală, întrucât criminalitatea transfrontalieră organizată are repercusiuni grave și de durată asupra procesului de realizare a drepturilor și libertăților fundamentale ale omului. În realizarea măsurilor întreprinse de state în vederea eradicării criminalității transnaționale organizate, tratatele internaționale stabilesc principiile și instituțiile Dreptului internațional al drepturilor omului.

1. Migrația ilegală

Fenomenul criminalității transfrontaliere este foarte dezvoltat, având un trend ascendent, iar migraţia s-a modificat în mod special în funcţie de obiectivele, cauzele, direcţiile şi intensitatea ei. Unul dintre factorii care influențeaza migrația este creșterea numărului populației pe glob. În ceea ce privește fluxul de migranţi ilegali, poate avea o influenţează negativă în angrenarea acestora în câmpul muncii fiind afectată situaţia social-economică din ţară. Mai mult decât atât, identificarea migranților ilegali, întreţinerea şi repatrierea acestora necesită generea de costuri suplimentare.

Cauzele care determină fenomenul migraţiei internaţionale sunt numeroase, putând fi influențate de zonele geografice, de specificul acestora, in funcție de gradul de cultură şi civilizaţie, dar și caracterul economic. Migraţia ilegală este probabil cea mai dinamică ramură a crimei organizate. În realizarea sa este nevoie de o foarte buna organizare, pe care doar rețelele de crimă-orgnizată ar putea-o realiza. Aceasta presupune stabilirea unor canale ilegale, fiind distanţe mari de parcurs. Cauzele economice sunt un factor favorizator al migrației ilegale, motiv pentru care volumul migracției internaționale a crescut considerabile pe traseul est-vest.Organizațiile internaționale, având competență în domeniul prevenirii și combaterii criminalității transnaționale organizate, manifestă interes continuu față de riscurile acestui fenomen asupra realizării drepturilor omului, prin elaborarea de tratate, protocoale și convenții internaționale în acest sens.

În cadrul Convenţiei Naţiunilor Unite împotriva criminalităţii transnaţionale organizate, Statele părţi ale Protocolului împotriva traficului ilegal de migranţi pe calea terestră, a aerului şi de mare, adoptat la New York la 15 noiembrie 2000 protocol, au declarând că o acţiune eficientă în scopul prevenirii şi combaterii traficului ilegal de migranţi pe calea terestră, a aerului şi pe mare necesită o apropiere globală şi internaţională, inclusiv cooperare, schimb de informaţii şi alte măsuri corespunzătoare, de natură socială şi în special economică, la nivel naţional, regional şi internaţional,amintind Rezoluţia 54/212 a Adunării generale a Organizaţiei Naţiunilor Unite din 22 decembrie 1999, prin care Adunarea generală a invitat insistent statele membre şi organismele Naţiunilor Unite să întărească cooperarea internaţională în domeniul migrărilor internaţionale şi al dezvoltării în scopul confruntării cu cauzele profunde ale migrărilor, în special acelea care sunt legate de sărăcie, să reducă avantajele pe care migrările internaţionale le aduc celor interesaţi şi să încurajeze, după cumau convenit, mecanismele interregionale, regionale şi subregionale pentru a continua să se ocupe de problema migrărilor şi a dezvoltării,fiind convinse că migranţii trebuie să fie trataţi cu umanitate şi că drepturile lor trebuie să fie pe deplin protejate,ţinând cont de faptul

că, în ciuda eforturilor întreprinse de alte instanţe internaţionale, nu există nici un instrument universal care să aibă drept obiect toate aspectele traficului ilegal de migranţi şi alte chestiuni legate de acesta, preocupate de creşterea considerabilă a activităţilor grupurilor criminale organizate în materie de trafic ilegal de migranţi şi a altor activităţi infracţionale legate de acestea, prevăzute de prezentul protocol, care aduc prejudicii grave statelor respective, preocupate de asemenea de faptul că traficul ilegal de migranţi riscă să pună în pericol viaţa şi securitatea migranţilor respectivi,amintind Rezoluţia 53/111 a Adunării generale a Organizaţiei Naţiunilor Unite din 9 decembrie 1998 prin care Adunarea generală a decis crearea unui comitet interguvernamental special cu o componenţă nelimitată, însărcinat să elaboreze o convenţie internaţională generală împotriva criminalităţii transnaţionale organizate şi să examineze dacă se poate elabora, în special, un instrument internaţional de luptă împotriva traficului şi transportului ilegal de migranţi, inclusiv pe calea maritimă,convinse că faptul de a adăuga la Convenţia Naţiunilor Unite împotriva criminalităţii transnaţionale organizate un instrument internaţional împotriva traficului ilegal de migranţi pe calea terestră, a aerului şi pe mare va ajuta la prevenirea şi la combaterea acestui gen de criminalitate.

Prezentul protocol are drept obiect prevenirea şi combaterea traficului ilegal de migranţi, precum şi promovarea cooperării dintre statele părţi în acest scop, protejând în acelaşi timp drepturile migranţilor care fac obiectul acestui trafic. (**art.2)

În acest sens s-au stabilit aspecte precum domeniul de aplicare, responsabilitatea penală a migranților, incriminarea, prevenirea, cooperarea și alte măsuri precum verificarea documentelor, măsuri de asistență și protecție, întoarcerea migranţilor ce fac obiectul traficului ilegal,etc.

Grupările criminale dispun de mijloace de falsificare a documentelor, controlează companii de transport maritim, feroviar şi rutier. Ţinând cont de cutumelor religioase şi cele culturale, unii dintre migranţi refuză să se integreze în noile societăţi, devenind astfel factori de risc al stabilităţii politice şi economice. La ora actuală, traficul de migranţi reprezintă una din cele mai lucrative activităţi ilegale la nivel internaţional. Presiunea migraţionistă enormă la care este supusă Europa în ultimii ani reprezintă o afacere de miliarde de euro, bani care intră în conturile reţelelor de trafic de migranţi din ţările de origine , de tranzit sau de destinaţie. Numărul crescut de migranţi înregistrat în ultimii ani la frontierele Uniunii Europene a generat o creştere semnificativă a numărului traficanţilor şi a reţelelor de trafic de migranţi dornice să profite de acest fenomen de amploare în vederea obţinerii unui câştig rapid şi consistent.[2]

Este oportun să invocăm misiunea Organizației Internaționale a Poliției Criminale (INTERPOL), având următoarele scopuri și obiective: asigurarea și promovarea celei mai largi asistențe reciproce între toate autoritățile poliției penale, în limitele legilor existente în diferite țări și în spiritul Declarației Universale a Drepturilor Omului; stabilirea și dezvoltarea instituțiilor susceptibile de a contribui în mod eficient la prevenirea și reprimarea infracțiunilor de drept comun.

Rolul cooperării dintre organele de drept a fost conştientizat cu mulţi ani în urmă, încă în 1889, trei state europene: Austria, Belgia şi Olanda, printr-un acord, îşi unesc forţele în domeniul luptei cu criminalitatea. Acesta a fost începutul unei reale colaborări poliţieneşti. Mai târziu, în 1905 la Hamburg, în cadrul şedinţei Uniunii Criminaliştilor, a fost lansată o adresare către toate statele cu propunerea de a forma în departamentele poliţieneşti naţionale unele servicii speciale pentru combaterea criminalităţii internaţionale. În 1910, din Buenos-Aires parvine propunerea de instituire a Uniunii Mondiale Poliţieneşti. Totuşi istoria

[2] **(Stamati Ștefan, Fenomenul crimei organizate transfrontaliere, În: Analele științifice a Academie „Ștefan cel Mare" a MAI al RM. Științe socio-umane, Ediția a XI-a, nr. 2, 2011.)**

Interpolului începe în 1914, când juriştii şi funcţionarii de poliţie din 14 state s-au reunit la Monaco cu ocazia primului Congres Internaţional al Poliţiei Judiciare, cu scopul de a examina posibilitatea întocmirii unui fişier central internaţional pe infractori si obiecte căutate internaţional şi perfectării procedurii de extrădare.

După declanşarea Primului Război Mondial, această idee este dată uitării până în 1923, anul când la Viena are loc cel de-al doilea Congres Internaţional la care s-a constituit Comisia Internaţională a Poliţiei Criminale (I.C.P.C.) cu sediul la Viena şi a fost adoptat Statutul. Comisia renaşte, din ruinele celui de-al II-lea război mondial, pentru a-şi prelua activitatea cu câteva maşini de dactilografiat, un aparat telex şi câteva telefoane, sediul fiind transferat la Paris. Se adoptă noul Statut şi acronimul „Interpol" este utilizat pentru prima dată. În 1956 este adoptată noua denumire: Organizaţia Internaţională a Poliţiei Criminale (O.I.P.C.) Interpol, iar în 1984 intră în vigoare noua înţelegere cu Franţa referitor la sediu. Adunarea Generală adoptă primele două rezoluţii referitor la terorismul internaţional. După transferul de la Saint-Cloud, unde a fost amplasat începând cu 1966, la 27 noiembrie 1989 se deschide oficial noul sediu din Lyon, pe Quai Achille Lignu, nr. 50.[3]

Pe parcursul anilor imaginea, aria de activitate, metodele de acţiune ale Organizaţiei au evoluat considerabil. Modernizarea mijloacelor de transport şi de comunicare au facilitat cooperarea dintre organele de drept, dar în acelaşi timp, au condiţionat globalizarea crimei cu caracter internaţional. Apare necesitatea de a preveni crima organizată ce ameninţa stabilitatea unei societăţi democratice. Stocarea informaţiei cu caracter criminal a devenit unul din instrumentele de bază menite pentru lupta împotriva criminalităţii. Deşi colectarea informaţiei este aplicată de serviciile militare şi securitate de-a lungul câtorva secole, utilizarea ei de către organele de drept, ca o metodă importantă de contracarare a infracţiunilor, a fost preluată abia odată cu anul 1970. Informaţia cu caracter criminal şi analiza au devenit integrale, fiind aplicate de numeroase organe de drept din diferite ţări ale lumii precum şi de O.I.P.C. Interpol. Organizaţia Internaţională a Poliţiei Criminale Interpol este un mecanism şi intermediar de colaborare practică a serviciilor poliţiei criminale a diferitor state în activitatea lor de preîntâmpinare şi descoperire a infracţiunilor, de cooperare şi coordonare a acţiunilor comune de urmărire, depistare, reţinere şi extrădare a infractorilor internaţionali.[4]

În acest context, O.I.P.C. Interpol activează ca un centru mondial unic în elaborarea strategiei şi tacticii comune în combaterea criminalităţii cu caracter internaţional şi singura organizaţie internaţională care ia parte nemijlocit în activitatea practică de preîntâmpinare şi oprimare a criminalităţii internaţionale. Potrivit Statutului, O.I.P.C. Interpol asigură şi dezvoltă, după cum s-a menţionat, asistenţa reciprocă între autorităţile de poliţie ale ţărilor membre în combaterea criminalităţii de drept comun în cadrul legilor naţionale cu respectarea suveranităţii şi independenţei fiecărei ţări în spiritul Declaraţiei Universale a Drepturilor Omului, a neamestecului în treburile interne, neoferind informaţii pe infracţiuni cu caracter politic, militar sau religios şi rasial.[5]

Sub egida Organizației Statelor Americane la 25 octombrie 2006 a fost aprobat Planul de acțiune continental împotriva criminalității transnaționale organizate [3], care are în calitate de obiectiv principal promovarea aplicării de către statele membre ale organizației a Convenției Națiunilor Unite împotriva criminalității transnaționale organizate (Convenția de la Palermo) și a protocoalelor adiționale. În temeiul Planului de acțiuni statele își propun să prevină și să combată criminalitatea transnațională organizată cu respectarea deplină a drepturilor omului având ca cadru de referință Convenția de la Palermo și protocoalele adiționale la aceasta.

[3] „INTERPOL-75 years of international police cooperation", ed.EMC Corporation, Foreword, 1998 p. 158.
[4] „INTERPOL-75 years of international police cooperation", ed.EMC Corporation, Foreword, 1998 p. 2.
[5] Dicţionar de Drept Internaţional Public(colectiv), Editura Ştiinţifică şi Enciclopedică, Bucureşti, 1982. p.53)

Merită să menționăm faptul că Planul de acțiuni indicat subliniază rolul educației în lupta națională contra criminalității transnaționale organizate. Astfel, statele membre ale Organizației Statelor Americane sunt chemate să elaboreze strategii naționale de luptă împotriva criminalității transnaționale organizate prin care vor recunoaște rolul fundamental al educației în calitate de factor ce contribuie la stabilirea unui culturi de respectare a drepturilor persoanei și a valorilor sale democratice.

La 20-21 iunie 2022 și-a desfășurat lucrările Conferința de nivel înalt a Adunării Parlamentare a Mediteranei (APM) întitulată ,,Convenția de la Palermo: Viitorul luptei contra criminalității transnaționale organizate" cu ocazia a 22 ani de la adoptarea și deschiderea spre semnare a Convenției de la Palermo și 19 ani după intrarea sa în vigoare. Conferința a întrunit delegații parlamentare a APM, miniștri responsabili de sisteme de justiție penală, reprezentanți de nivel înalt a guvernelor, experți, autorități polițienești și judiciare, reprezentanți ai Națiunilor Unite și a altor organizații internaționale și a mediului academic.

În cadrul conferinței a fost adoptată Declarația de la Napoli: ,,Convenția de la Palermo: viitorul luptei împotriva criminalității transnaționale organizate"[6] prin care reprezentanții statelor și-au exprimat îngrijorarea profundă cu privire la efectele negative ale criminalității transnaționale organizate asupra dezvoltării, păcii, stabilității, securității și drepturilor omului, față de vulnerabilitatea tot mai mare a statelor față de astfel de infracțiuni și cu privire la gradul tot mai mare de pătrundere a organizațiilor criminale și a resurselor lor financiare și economice în economie. La fel, participanții s-au arătat alarmați de costul ridicat al crimei organizate transnaționale în termeni umani și materiali, precum și de efectele acesteia asupra economiilor naționale, a sistemului financiar global, a statului de drept și a valorilor fundamentale ale democrației și coexistenței umane.

Participanții la conferință au subliniat că criminalitatea organizată transnațională trebuie confruntată cu respectarea deplină a principiului suveranității statelor și în conformitate cu statul de drept, ca parte a unui răspuns global care vizează promovarea unor soluții durabile prin promovarea drepturilor omului și a condițiilor social-economice mai echitabile.

În cele din urmă, prin Declarație a fost recunoscută necesitatea unirii forțelor pentru a combate criminalitatea organizată transnațională la nivel regional, subregional și internațional, prin depunerea eforturilor de conjugare a răspunsurilor juridice naționale, în conformitate cu principiile constituționale și tradițiile juridice ale țărilor, prin realizarea plenară eficientă a Convenției Națiunilor Unite împotriva criminalității transnaționale organizate și protocoalele sale și cu respectarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale.[7]

2. Contrabanda

Contrabanda și evaziunea fiscală sunt tipologii ale crimei organizate, probabil cel mai bine dezvoltata în România. Aceste genuri de infracțiuni au cunoscut un trend ascendent în ultima perioadă. Grupările organizate desfășoară activitati programate în timp, bine documentate si dețin o pregătire logistică avansată, pe care o perfecționează în timp. Astfel, autorii își au roluri prestabilite, urmarind profituri uriase, iar uneori puterea o obțin prin violenta, frauda si coruptie. Prin contrabanda si evaziune fiscala se întretin si se dezvolta ,,economia subterana,,, în aceste activități fiind atrase și implicate personalitati politice, guvernanti, functionari publici cu putere de decizie. Contrabanda este o infracțiune care

[6] Conferința la nivel înalt cu tema Convenția de la Palermo: viitorul luptei împotriva crimei organizate transnaționale (Napoli, 20-21 iunie 2022)

[7] https://www.oas.org/juridico/english/moj_VII_cp_plan_en.pdf

constă în introducerea sau scoaterea din țară, prin orice mijloace, a bunurilor sau mărfurilor, prin alte locuri decât cele stabilite pentru control vamal.[8]

Decizia Curții Constituționale a României nr. 176 din 24 martie 2021 „Admite excepţia de neconstituţionalitate ridicată de Florentina Diaconescu în Dosarul nr. 22126/299/2018 al Judecătoriei Sectorului 1 Bucureşti – Secţia penală şi constată că dispoziţiile art. 270 alin. (3) din Legea nr. 86/2006 privind Codul vamal al României sunt neconstituţionale”2 . (Este de observat, aşa cum se reţine şi în decizia citată, faptul că textul constatat neconstituţional a mai fost supus controlului de constituţionalitate pe calea excepţiei de neconstituţionalitate, Curtea Constituţională a României pronunţând Deciziile nr. 824 din 3 decembrie 2015, publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 122 din17 februarie 2016, şi nr. 828 din 3 decembrie 2015, publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 124 din 17 februarie 2016, prin care a respins, ca inadmisibilă, excepţia de neconstituţionalitate, respectiv Deciziile nr. 556 din 19 septembrie 2017, publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 967 din 6 decembrie 2017, nr. 255 din 23 aprilie 2019, publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 742 din 11 septembrie 2019, nr. 753 din 21 noiembrie 2019, publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 100 din 11 februarie 2020, nr. 106 din 25 februarie 2020, publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 407 din 18 mai 2020, nr. 113 din 25 februarie 2020, publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 394 din 14 mai 2020, nr. 512 din 30 iunie 2020, publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 815 din 4 septembrie 2020, şi nr. 81 din 16 februarie 2021, publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 483 din 10 mai 2021, prin care a respins, ca neîntemeiată, excepţia de neconstituţionalitate şi a constatat că dispoziţiile criticate sunt constituţionale în raport cu criticile formulate.

Aşa cum prevede/prevedea art. 270 alin. (3) din Codul vamal al României adoptat prin Legea nr. 86/20063 (Publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 350 din 19 aprilie 2006.) , „Sunt asimilate infracţiunii de contrabandă şi se pedepsesc potrivit alin. (1) colectarea, deţinerea, producerea, transportul, preluarea, depozitarea, predarea, desfacerea şi vânzarea bunurilor sau a mărfurilor care trebuie plasate sub un regim vamal cunoscând că acestea provin din contrabandă sau sunt destinate săvârşirii acesteia”.

Analizând lectura alineatului precedent sintagma „prevede/prevedea”, aceasta putând fi citit atât la prezent, cât şi la timpul trecut, problema de drept generată de publicarea anteamintitei decizii a Curţii Constituţionale vizează aplicarea legii penale în timp, în contextul intervenirii suspendării de drept a normei constatate neconstituţionale la momentul publicării deciziei instanţei de contencios constituţional prin care aceasta a fost constatată, conform dispoziţiilor art. 147 alin. (1) teza a doua din Constituţia României, revizuită4 . 4 Publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 767 din 31 octombrie 2003.

În această situație, s-a pus problema ce se întâmplă cu infracţiunea definită de o normă constatată neconstituţională în perioada termenului de 45 de zile în care Parlamentul sau Guvernul, după caz, pot pune în acord prevederile neconstituţionale cu dispoziţiile Constituţiei, aşa cum prevede art. 147 alin. (1) teza întâi din Constituţia României, în întreaga această perioadă dispoziţiile de incriminare constatate neconstituţionale fiind suspendate.

Cu privire la natura juridică a infracţiunii de contrabandă asimilată, o problemă juridică de importanţă majoră în evaluarea conflictului constituţional de norme, jurisprudenţa interpretativă a Înaltei Curţi de Casaţie şi Justiţie şi cea a Curţii Constituţionale au lămurit această problemă, concluzia unanimă şi cu impact major asupra destinului (ne)constituţional al acesteia fiind aceea că ne aflăm în prezenţa unei forme speciale de tăinuire. Astfel, infracţiunea de contrabandă asimilată prevăzută de art. 270 alin. (3) din Codul vamal a fost caracterizată în Decizia nr. 17 din 18 noiembrie 2013 privind examinarea recursului în

[8] Art. 270.din Legea 86/2006 privind Codul Vamal al României,TITLUL XII, Secțiunea a 1-a

interesul legii vizând problema de drept: „încadrarea juridică a faptei persoanei fizice, care deţine în afara antrepozitului fiscal (deşi nu are calitate de antrepozitar autorizat), peste limitele prevăzute de lege, produse accizabile nemarcate şi care provin din contrabandă”5 5 Publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 35 din 16 ianuarie 2014, pronunţată de Înalta Curte de Casaţie şi Justiţie – Completul competent să judece recursul în interesul legii ca fiind „o formă de tăinuire”. În acest sens, instanţa supremă a statuat: „În art. 270 alin. (3) din Codul vamal, legiuitorul a incriminat astfel o formă de tăinuire a bunurilor provenind din contrabandă, având aceleaşi cerinţe referitoare la obiectul juridic cu cele de la infracţiunea de contrabandă. Elementul material al infracţiunii de contrabandă constă în introducerea sau scoaterea din ţară, prin orice mijloace, a bunurilor sau mărfurilor, prin alte locuri decât cele stabilite pentru control vamal, sau introducerea sau scoaterea din ţară prin locurile stabilite pentru controlul vamal, prin sustragere de la controlul vamal, a bunurilor sau a mărfurilor care trebuie plasate sub un regim vamal, incluzând deci deţinerea produselor accizabile supuse marcării”.

Aceeaşi calificare juridică a fost reţinută şi în Decizia nr. 32 din 11 decembrie 2015 pronunţată de Înalta Curte de Casaţie şi Justiţie – Completul pentru dezlegarea unor chestiuni de drept în materie penală 6 Publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 62 din 28 ianuarie 2016. , precum şi de către Curtea Constituţională în Decizia nr. 176 din 24 martie 2022. În acest sens, instanţa de contencios constituţional a reţinut: „infracţiunea reglementată la art. 270 alin. (3) din Codul vamal al României este, prin elementul său material, o infracţiune de tăinuire, care priveşte bunuri de un anumit specific, respectiv bunuri ce provin din contrabandă, a căror deţinere, depozitare, colectare etc. afectează bugetul consolidat al statului. De altfel, Curtea reţine că, anterior introducerii în Codul vamal al României a incriminării prevăzute la art. 270 alin. (3), acţiunile/operaţiunile prevăzute de această dispoziţie legală, în lipsa unui text special, au fost încadrate de către instanţe ca infracţiune de tăinuire (a se vedea, în acest sens, Decizia nr. 2.743 din 11 septembrie 2008, pronunţată de Înalta Curte de Casaţie şi Justiţie, Secţia penală)”.

După adoptarea Ordonanţei de urgenţă a Guvernului nr. 54/2010 , care, prin art. IX a introdus alin. (3) al art. 270 din Codul vamal şi a modificat alin. (2) al aceluiaşi text normativ, instanţa noastră supremă a statuat că „în cazul infracţiunii de contrabandă, sunt asimilate autoratului unele forme ale participaţiei penale, iar pe de altă parte, infracţiunea de tăinuire este absorbită în infracţiunea de contrabandă” .În acest sens, Decizia nr. 11 din 22 aprilie 2015 pronunţată de Înalta Curte de Casaţie şi Justiţie, Completul pentru dezlegarea unor chestiuni de drept în materie penală, publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 381 din 2 iunie 2015.[9]

Contrabanda reprezintă o infracțiune complexă cu privire la omisiunea plății unor taxe și impozite, dacă bunurile au fost introduse în țară în mod fraudulos. Contrabanda reprezintă astfel o normă complexă de incriminare a unei modalități specifice de sustragere de la plata taxelor, și anume prin introducerea bunurilor cu încălcarea regimului juridic al frontierei. Infractiunile de contrabanda se savârsesc în forma clasica, respectiv prin trecerea unor bunuri peste frontiera de stat, prin alte locuri decât cele stabilite prin lege.

Grupurile infracționale care desfășoară activități de contrabandă ajung să aleagă metode și tehnici avansate pentru a introduce ilegal țigări pe teritoriul României. Aceștia au folosit chiar avioane și drone pentru activitatea infracțională.[10]

[9] C.C. Turcu, Implicaţiile Deciziei nr. 176/2022 a Curţii Constituţionale a României în privinţa infracţiunilor la regimul vamal. Relaţia dintre infracţiunile de contrabandă asimilată, evaziune fiscală specială şi regimul contravenţional.

[10] https://www.politiadefrontiera.ro/ro/sighetu-marmatiei/i-doi-suceveni-cercetati-pentru-contrabanda-si-40000-de-pachete-de-tigari-confiscate-in-ultimele-48-de-ore-36728.html)

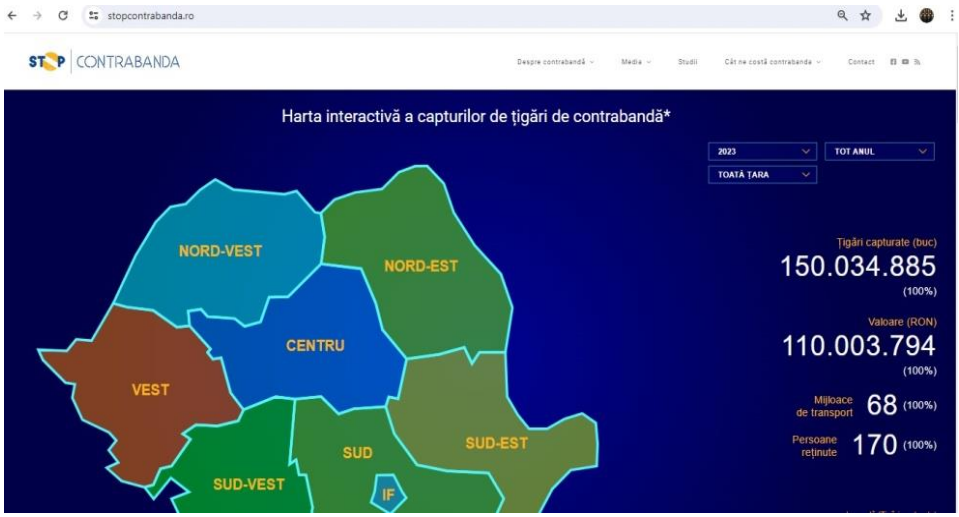

Conform statisticilor efectuate la nivel național activitățile de contrabandă cu țigări s-au intensificat, fiind captura un număr mai mare de țigări în fiecare an. În cauză conform statisticilor efectuate în anul 2022 au fost capturate 110 milioane de țigarete raportat la anul 2023, în care au fost capturate peste 15 milioane de țigarete.[11]

Eurostat tratează o mare varietate de concepte juridice și sisteme de justiție penală în rândul țărilor europene în colectarea sa anuală de date privind criminalitatea și justiția penală. O clasificare comună a infracțiunilor va consolida comparabilitatea și coerența datelor privind criminalitatea și justiția penală și va îmbunătăți capacitățile analitice la nivel național, european și internațional. Un cadru comun bazat pe concepte, definiții și principii convenite la nivel internațional pentru a grupa toate tipurile de infracțiuni în categorii statistice utile există deja în Clasificarea internațională a criminalității în scopuri statistice (ICCS). Acest cadru comun este aplicabil pentru toate formele de date privind infracțiunile în toate etapele procesului de justiție penală, precum și pentru datele colectate în cadrul anchetelor privind victimizarea infracțiunilor. Datele privind infracțiunile publicate de Eurostat sunt deja clasificate conform ICCS. Cu toate acestea, variațiile legislației penale naționale și lipsa unor definiții comune între țările europene încă limitează comparabilitatea datelor privind criminalitatea. Această broșură prezintă structura ICCS, principiile sale de clasificare și relațiile sale cu clasificările existente, pentru a facilita implementarea ICCS. Acesta oferă o scurtă privire de ansamblu asupra sarcinilor organizaționale și tehnice concrete pentru o

[11] https://stopcontrabanda.ro/

implementare cu succes a ICCS la nivel național, care ar trebui să implice toți utilizatorii de date privind criminalitatea și furnizorii de date. În plus, este descrisă pe scurt o strategie de implementare prin crearea unui tabel de corespondență, o tabelare a tuturor categoriilor de infracțiuni din ICCS legate de toate infracțiunile la nivel național.[12]

3.Schimbări ale criminalității transfrontaliere în Romania determinate de războiul din Ucraina

La 24 februarie 2022, Rusia a invadat Ucraina, într-o escaladare a războiului ruso-ucrainean început în 2014. Invazia a fost cel mai mare atac asupra unei țări europene de la cel de-al Doilea Război Mondial încoace. Conform informațiilor oficiale comunicate de Ministerul de Interne al României de la începutul războiului, au fost comise peste 6.500 de infracțiuni de către refugiații ucraineni în România. De asemenea cetățenii ucraineni au fost amendați de poliția română de 5.296 de ori pentru acțiuni contrare legii. Peste 7000 de ucraineni au fost prinși încercând să treacă ilegal frontiera, atât din Ucraina, cât și din Republica Moldova. Mai mult decât atât, șoferii ucraineni au fost implicați în 288 de accidente rutiere.

Aceste informații ne oferă doar o imagine parțială a problemelor aduse de război în România. Peste 5 milioane de refugiați ucraineni au trecut granița către România. Statistic, un procent de sub 2% dintre refugiați s-au stabilit în România, în timp ce restul s-au îndreptat spre Europa Centrală și de Vest. Având în vedere numărul mare de infracțiuni comise de către cetățenii ucrainei, unii specialiști spun că poate fi și o problemă de legislație, în sensul că există o diferență între ceea ce este permis în Ucraina și România.

Zeci de bărbaţi au trecut, până acum, graniţa ilegal în România, din cauza războiului din Ucraina. Ei nu au voie să părăsească ţara legal deoarece sunt mobilizaţi şi trebuie să se prezinte la centrele militare. Odată cu izbucnirea războiului s-au intensificat infracțiunile deja în trend ascendent, la granița dromâno-ucraineană, însă au apărut și noi genuri de infracțiuni.

După începerea războiului din Ucraina, în orașele situate la granița cu Ucraine unde sunt deschise puncte de trecere ale frontierei unii dintre ucrainieni veniți în România au început să se ocupe cu așa zisa bișniță și alte afaceri cu titlu speculativ. Aceste aspecte se pare că au deranjat populația generală din zonă și aruncă o pată neagră pe imaginea întregii Ucrainei.

S-a reușit formarea unei adevărate operațiuni de afaceri speculative, cu câștiguri foarte mari rezultate din diferențe de curs între grivna (moneda ucraineană), leu și euro. Pentru a se derula așa zisa afacere, o rețea formată din câțiva bărbați ucrainieni, coordonează un grup mare de femei care vin zilnic din Ucraina în România și seara se întorc acasă. Au fost alese femei pentru a efectua operațiuni de retragere numerar și deplasarea acestora peste graniță deoarece acestea, spre deosebire de bărbați, nu au restricții de a părăsi Ucraina. De obicei, capii rețelei coordonează femeile prin telefon. Femeile primeau mai multe carduri bancare emise de bănci din Ucraina, carduri care sunt alimentate cu grivini (moneda ucraineană). După alimentare aceste carduri sunt introduse în bancomate din România, care aparțin și băncilor din România, de unde se eliberează lei, la un curs foarte favorabil. Leii obținuți sunt schimbați în euro în România, după care, sumele în euro, sunt duse în numerar înapoi în Ucraina. Odată ce femeile ajung în Ucraina cu sumele în euro sunt apoi schimbați în Ucraina în grivini, cu care se alimentează din nou cardurile emise în Ucraina și întreaga operațiune se reia. După finalizarea operațiunilor, femeile sunt plătite cu diferite sume de către capii rețelei.

[12] (EU guidelines for the International Classification of Crime for Statistical Purposes — 2017 edition)

Motivul pentru care s-a folosit această metodă este unul simplă: cei cu carduri din Ucraina beneficiază de anumite facilități de refugiat, cum ar fi: curs de schimb mai mult decât favorabil, nu se percep comisioane etc. Inițial la un singur astfel de transfer (grivini-lei-euro) s-a putut realiza un câștig de peste 10%, însă ulterior aceste câștiguri au fost reduse,fiind mai puțin rentabile.

În ceea ce privește aceste aspecte de legalitate, organele competente s-au autosesizat. Este ilegal ca cineva să utilizeze alte carduri decât cele emise pe numele său, existând situații în care titularul cardului n-a părăsit teritoriul Ucrainei, dar totuși, de pe cardul acestuia au fost eliberați banii din bancomatele fin România. Femeile din Ucraina se prezintau la bancomatele din România cu seturi de carduri, uneori cu zeci de carduri bancare. De asemenea, suma de bani cu care cineva în Uniunea Europeană poate circula în numerar este limitată, iar de cele mai multe ori ucrainencele implicate în afacere poartă sume de bani mai mari asupra lor. Aceste operațiuni au creat nenumărate nemulțumiri în rândul cetățenilor români deoarece erau nevoiți să stea la cozi interminabile pentru a scoate numerar din bancomat, uneori fără suuces bancomatele ramănând fără numerar la scurt timp. Astfel, unele bănci au impus câteva restricții pentru eliberare numerar pentru cardurile emise în Ucraina, însă cei care derulează afacerile în cauză au găsit soluții să ocolească aceste restricții.

Analizând aceste situații apărute odată cu începerea războiului din Ucraina,este posibil ca astfel de încălcări ale legislației, probabil și alte infracțiuni care se derulau pe teritoriul Ucrainei (trafic de droguri, prostituție, contrabandă etc.) să se transfere cu tot cu membrii rețelelor în România. În cauză, cele mai afectate ar putea fi zonele de graniță cu Ucraina.[13] Pentru prima dată, fenomenul de imigrare în România constituie principala cauză a creșterii populației țării în anul 2022. Astfel, soldul migrației internaționale în anul 2022 a fost pozitiv, numărul imigranţilor depăşind numărul emigranților cu puțin peste 85 mii persoane. În cursul anului 2022, bărbaţii sunt majoritari în rândul emigranților (50,2%). Și în rândul imigranţilor, bărbaţii au fost majoritari (53,3%).[14]

4. Deturnarea de fonduri

La un an de la declanșarea războiului din Ucraina, din milioanele de cetățeni ucraineni care au intrat în România, în jur de aproximativ 80.000 de ucrainei au decis să rămână în România. Pentru a veni în sprijinul refugiaților stabiliți în România, statul Român a decis să vină în sprijinul acestora. Astfel, conform legislației, în baza hotărârii 336/2022, s-a stabilit un program „50/20”, care s-a derulat din luna Martie 2022. Acest program prevedea ca fiecare refugiat ucrainean să beneficieze de 20 de lei pe zi pentru mâncare și de 50 de lei pe zi pentru cazare, banii de cazare fiind virați direct proprietarilor locuințelor în care ucrainenii erau găzduiți.

Procedura este una foarte simplă: proprietarul se prezintă la primărie și depune o cerere prin care solicită decontarea, o declarație pe proprie răspundere că spune adevărul atunci când susține că găzduiește refugiați, un tabel cu cetățenii care au fost cazați la el și zona din care aceștia provin aceștia precum și copii după pașapoartele lor. Informativ s-a stabilit, că în zona punctului de trecere al frontierei din mun. Sighetu Marmației cetățeni ucraineni ar vinde copii după pașapoartele altor cetățeni ucrainei pentru a-i putea lua în evidență. Sumele de bani pentru sprijinul refugiaților ar proveni de la Uniunea Europeană, ar fi neimpozabili și depue în Fondul de rezervă al statului. Ulterior, sumele de bani, sunt

[13] (https://sighet247.ro/s/operatiunea-bancomatul-cum-functioneaza-aceasta-si-care-sunt-riscurile-ca-unele-afaceri-murdare-sa-fie-derulate-de-ucrainieni-62cbca99eb019) (https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=Archive:Statistici_privind_migra%C8%9Bia_%C8%99i_popula%C8%9Bia_migrant%C4%83&oldid=307293)

[14] https://insse.ro/cms/sites/default/files/com_presa/com_pdf/poprez_ian2023r.pdf)

transferate către IGSU – Inspectoratul General de Urgență din cadrul MAI, care la rândul să le distribuie spre Inspectoratele pentru Situații de Urgență din țară. De aici se duc la primării și, în final la persoanele fizice care au efectual solicitări în cauză.

Conform statisticilor, județul Maramureș se află în topul județelor care au accesat cei mai mulți bani de la stat pentru refugiați, până în luna Octombrie 2023 au fost alocate următoarele sume de bani: București – 82.912.409 lei, Constanța – 65.182.690 de lei și Maramureș – 26.377.587 de lei.[15] Traficul de migranți a fost o preocupare a multor grupăr infracționale prin care se introduceau ilegal în România, de pe teritoriul statului Ucraina, migranți, mai ales din Asia.

După izbucnirea războiului din Ucraina, numărul migranților sosiți din Ucraina a crescut într-un mod considerabil. Atât migranții cât și traficanții de migranți își urmăreau scopul, unii de a obține foloase patrimoniale, alții de a fugi din calea războiului sau chiar de a tranzita teritoriul Ucrainei. Rețelele de traficanți de migranți aleg întotdeauna locuri foarte atent analizate, urmărind zonele unde polițiștilor de frontieră le este îngreunată supravegherea și astfel, putând penetra frontiera de stat. Avâdn în vedere zona de relief care delimitează România și Ucraina, atât terestru și fluvial, traficul de migranți se face în zone situate la aproape 2000m altitudine, dar și în zona râului Tisa, care desparte cele două state.

S-au constatat situații în care persoane din zone depărtate ale Ucrainei, aflate la peste 400 km distanță, datorită războiului au trecut ilegal pe teritoriul României prin zona muntoasă de pe raza județului Maramureș, situate la graniță cu Ucraina, unele la aproximativ 2000m altitudine. Din nefericire, nu toate persoanele reușind să supraviețuiască după intrarea acestora pe teriotriul României datorită condițiile meteo nefavorabile, în special pe timp de iarnă. Datorită accesului greu cître fâșia de frontieră, mai ales în condiții de iarnă, autoritățile Române au depus toate eforturile necesare recuperării acestor persoane, acestea neputându-se localiza și ajunge în timp util motiv pentru care cauza comună a deceselor acestora fiind hipotermia.

Zona Munților Maramureșului fiind o zona greu aceesibilă în zona de frontieră, în special iarna, în apropierea frontierei de stat au fost identificate oseminte umane, despre care s-a stabilit că aparțin unui cetățean ucrainean. Astfel de cazuri pot apărea oricând având în vedere întinderea frontierei cu Ucraina. Unii dintre migranți aleg să ajungă râul Tisa, atât pe timp de iarnă, cât și în sezoanele călduroase. Datorită debitului mare de apă în perioada iernii, precum și temperatura scăzută a apei multe dintre persoanele care au ales să traverseze râul Tisa pentru a intra în România au murit înecați.

BIBLIOGRAPHY

* * * Legea nr.565 din 16 octombrie 2002 pentru ratificarea Convenţiei Naţiunilor Unite împotriva criminalităţii transnaţionale organizate, a Protocolului privind prevenirea, reprimarea şi pedepsirea traficului de persoane, în special al femeilor şi copiilor, adiţional la Convenţia Naţiunilor Unite împotriva criminalităţii transnaţionale organizate, precum şi a Protocolului împotriva traficului ilegal de migranţi pe calea terestră, a aerului şi pe mare, adiţional la Convenţia Naţiunilor Unite împotriva criminalităţii transnaţionale organizate, adoptate la New York la 15 noiembrie 2000

* * * Legea nr.39 din 21 ianuarie 2003 privind prevenirea şi combaterea criminalităţii organizate.

[15] https://mfe.gov.ro/fonduri-europene-pentru-decontarea-cheltuielilor-cu-refugiatii-ucraineni-100-de-milioane-de-euro-pentru-alimente-imbracaminte-obiecte-de-igiena-si-cazare
*https://www.mai.gov.ro/peste-200-de-perchezitii-intr-un-dosar-penal-in-care-se-efectueaza-cercetari-pentru-obtinerea-pe-nedrept-a-2-000-000-euro-pentru-cheltuieli-cu-hrana-si-cazarea-refugiatilor/)

Stamati Ștefan, Fenomenul crimei organizate transfrontaliere, În: Analele științifice a Academie ,,Ștefan cel Mare" a MAI al RM. Științe socio-umane, Ediția a XI-a, nr. 2, 2011.)

INTERPOL-75 years of international police cooperation", ed.EMC Corporation, Foreword, 1998

(EU guidelines for the International Classification of Crime for Statistical Purposes — 2017 edition)

- https://www.oas.org/juridico/english/moj_VII_cp_plan_en.pdf

Conferința la nivel înalt cu tema Convenția de la Palermo: viitorul luptei împotriva crimei organizate transnaționale (Napoli, 20-21 iunie 2022)

Legea 86/2006 privind Codul Vamal al României.

- https://sighet247.ro

https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained

https://mfe.gov.ro/

https://www.mai.gov.ro)

THEOLOGICAL DIMENSIONS OF COMMUNICATION

Mihai Liviu Marici
PhD Student, ,,Alexandru Ioan Cuza" University of Iași

Abstract: The current context of the information society dominated by the media and of communication through new technologies -so-called artificial intelligence (AI)- places the religious man in the double position of dependence on his relationship with the sacred, timeless, unchanging and the relationship of coexistence and communication with his fellow men in this spatial-temporal context that is constantly changing and depersonalizing.
In the sphere of inter-human communication, we are experiencing a paradox in contemporary times. On the one hand, we see the ease of communication tens of thousands of kilometres away, facilitated by social and information networks on the internet - the main engine of globalisation of information. On the other hand, there is talk of a lack of genuine communication with people close to us, with difficulties and deterioration in the quality of face-to-face communication, leading to a lower quality of life, loneliness, associated illnesses such as relational autism, anxiety etc.
The question arises: what is communication and how important is it for human fulfilment? Many psychologists, sociologists, semioticians, anthropologists, philosophers, theologians, logicians, etc. have dealt with the process of communication from different perspectives, making remarkable contributions to our understanding of it. In a broad sense, the term communication includes all methods of transmitting thoughts and feelings between people. Real communication involves doing two things: understanding and being understood, listening and being listened to.
The Christian theology to which we will refer, offers through the revealed scriptural texts, through oral tradition and the life examples of the saints, experiences of communication with a personal God, Creator of heaven and earth, All-Knowing who has the will and the initiative to dialogue with man - the only being possessing consciousness - created in His image and for the purpose of being like Him.

Keywords: interpersonal communication, supernatural revelation, communion

Pentru a cuprinde într-un cadru mai larg dimensiunea teologică a comunicării, vom porni de la câteva definiții. Potrivit DULR[1], comunicare, înseamnă "înștiințare", "transmitere de mesaje(prin vorbire)", ,,raport, relație, legătură". Etimologia latină: a face în comun, a pune împreună, a amesteca, a uni, a împărtăși . Comunicarea este esențialmente legată de devenire, pentru că este proces și pluralitate, pentru că nu există decât începând cu doi (presupune cel puțin dedublarea interioară). După Franck E.X. Dance[2], conceptul de comunicare este și proces care ia naștere din nevoia de a reduce incertitudinea, de a acționa efectiv și de a apăra sau întări eul.

În accepțiunea celor mai mulți cercetători, comunicarea înseamnă trimiterea și primirea mesajului de la o persoană la cealaltă, astfel încât acesta să fie clar înțeles de ambele părți.

Teologia creștină a dat un sens spiritual euharistic cuvântului *comunicare***,** apropiindu-l de participarea credincioșilor la *comuniunea* cu Trupul și Sângele Mântuitorului Hristos. Interdicția de a primi Sfânta Împărtășanie și excluderea din comunitate a dat termenul de

[1] Noul Dicționar Universal al Limbii Române, Ed. *Litera internațional*, București, 2007, p. 276.
[2] Frank E. X. Dance, The 'Concept' of Communication, în „Journal of Communication", 20, 1970, pp. 201-210; apud Stephen W. Littlejohn, Theories of Human Communication, 3rd edition, Wadsworth Publishing Company, Belmont, 1989, p. 5, apud Gheorghe-Ilie Fârte, *Comunicarea O abordare praxiologică*, Casa Editorială *Demiurg*, Iași, 2004, p.16.

excomunicare. Așadar, între spațiul religios și domeniul comunicării interumane există legături de profunzime.

Universul creat-mesajul lui Dumnezeu către om

Dintotdeauna omul fascinat de frumusețea, armonia și ordinea din universul creat, a căutat să-L cunoască pe Creatorul lui. Psalmistul David exclama: „Cerurile spun slava lui Dumnezeu și facerea mâinilor Lui o vestește tăria. Ziua zilei spune cuvânt şi noaptea nopții vestește știință" (Psalmul 18, 1-2). Teologia creștină, prezintă întreaga Creație ca un mesaj adresat omului, ce descoperă voia lui Dumnezeu înainte ca aceasta să fie consemnată în scris prin cuvintele revelate ale Scripturii. Altfel spus, creația *cuvântă* despre Creatorul ei așa cum o operă de artă vorbește despre autor. Părintele profesor Dumitru Stăniloae, vede raţionalitatea universului creat ca un mijloc de dialog și de comuniune între Dumnezeu și oameni, afirmând că:

„raţionalitatea universului îşi capătă sensul deplin când e considerată ca având-şi izvorul într- o Persoană raţională, care se serveşte de ea pentru un dialog etern al iubirii cu alte persoane. Deci, raţionalitatea lumii implică pentru împlinirea ei existenţa unui Subiect superior, a unui subiect liber care a creat şi a imprimat lumii o raţionalitate la nivelul înţelegerii umane, pentru un dialog cu omul, prin care omul să fie condus spre o comuniune eternă şi superior raţională cu infinitul Subiect creator. Tot ce e obiect raţional este numai mijlocul unui dialog interpersonal [..]. Deci, lumea ca obiect e numai mijlocul unui dialog de gânduri şi de fapte iubitoare între Persoana raţională supremă şi persoanele raţionale umane, ca şi între acestea înseşi"[3] .

În această înțelegere, întreaga creație este destinată a fi mijloc de comunicare interpersonală și este pregătită să ne vorbească despre Dumnezeu:

„Universul poartă marca pe care i-o dă originea sa în Persoana creatoare raţională şi destinaţia sa de a fi mijlocul unui dialog interpersonal dintre acea Persoană şi persoanele umane, în vederea eternizării lor în acea fericire a comuniunii dintre ele [...]. Numai în participarea eternă la infinitatea acestei Persoane supreme fiinţa noastră socoteşte că-şi va vedea împlinit sensul: îndumnezeirea fiinţei noastre prin participare la Dumnezeu, prin har. Pentru atingerea acestui scop sau pentru împlinirea acestui sens adevărat spre care tinde fiinţa noastră, nu numai noi urcăm la comuniunea cu Persoana supremă, ci şi acea Persoană Se coboară la noi"[4].

Din bogăția imensă de înțelesuri ascunse în Univers, teologia descoperă ***înțelepciunea*** lui Dumnezeu din complexitatea creației, din compatibilitatea tuturor puterilor între ele și a lor cu omul, ***puterea*** Sa nelimitată din imensitatea universului și ***bunătatea*** Lui din frumusețea și armonia ambientului de viață.

Biblia- cuvântarea lui Dumnezeu către om

Căderea primilor oameni din ascultarea lui Dumnezeu a diminuat puterea noastră de a citi în Creație, de aceea Dumnezeu se revelează lumii într-un fel mai concret, prin cuvintele inspirate ale Scripturilor. După Sf. Maxim Mărturisitorul întreaga creație este o primă Scriptură, iar Scriptura – ca a doua lege, cea scrisă, dăruită omului ca să o lămurească, să o facă mai explicită pe cea dintâi**.** Scriptura „nu e decât legea naturală concretizată în simboluri, cu alte cuvinte, când e văzută dincolo de simboluri, în raționalitatea și puterea ei stimulatoare de virtute sau când a devenit virtute și cunoștință în cei ce o împlinesc"[5].

Întreaga creație este adusă la existență prin Cuvânt. „În Vechiul Testament conceptul de Cuvânt al lui Dumnezeu apare deosebit de Logosul din Noul Testament. În Vechiul

[3] Pr. Prof. Dr. Dumitru Stăniloae, *Teologia Dogmatică Ortodoxă*, vol. I, Ed. *Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române,* București, 2003, p. 21.
[4] Ibidem.
[5] v. Pr. Dumitru Stăniloae, nota 181, în Sf. Maxim Mărturisitorul, *Ambigua, 37,* Ed. I.B.M.B.O.R., București, 2006, p. 225.

Testament cuvântul este mai mult decât forma unei adresări, a unei chemări sau o vorbire. Cuvântul lui Dumnezeu este un principiu-decizie. Dumnezeu zice și se face, cuvântul lui Dumnezeu înseamnă <este>, <se întâmplă>- în acest mod S-a descoperit Dumnezeu prin Cuvânt”[6].

Dumnezeu intră apoi prin cuvânt în comunicare și în comuniune directă cu oamenii credincioși prin Revelația supranaturală, făcând ,,să se ivească în conștiința celui credincios, într-un fel direct, cuvinte de ale Sale sau cuvinte care pun în evidență persoana Lui, nu lucrând prin natură, ci printr-o vorbire și acțiune care fac mai clară prezența Persoanei Lui în conducerea acestuia spre unirea cu El ca țința lui finală”[7]. Persoana care este aleasă de Dumnezeu pentru descoperirea voii Sale trebuie să ajungă la o statură duhovnicească înaltă pentru a înțelege și a transmite mai departe mesajul revelat. În același timp omul trăiește într-o lume constituită, încât nimeni nu se poate sustrage responsabilității. ,,Fiecare cu fiecare ne întâlnim și sunt metodele pedagogiei divine prin care Dumnezeu trimite fiecăruia solii Lui ca să-l trezească. Nu există om- chiar dacă, așa, pare ca o fire superficială- căruia să nu-i fi «ciocănit» harul la ușă”[8]. Așadar, Revelația ne ajută să-L cunoaștem pe Dumnezeu, dar ne și responsabilizează în această cunoaștere care culminează cu îndumnezeirea.

Istoria vie a comunicării lui Dumnezeu cu oamenii prin cuvinte și acte a fost așezată în scris de oamenii aleși a lui Dumnezeu - prooroci, profeți- mai întâi în paginile sfinte ale Scripturilor Vechiului Testament, de la Facerea lumii și până în perioada de după întoarcerea Poporului ales din robia babilonică și apropierea timpurilor mesianice[9]. Inițiativa în această comunicare dintre Dumnezeu și om o are Dumnezeu. El se prezintă pe Sine mai întâi prin creație în modulul de a ordona și a guverna cele văzute și cele nevăzute, dar și prin modul în care ne vorbește. Este o descoperire progresivă a lui Dumnezeu și o comunicare, în mai multe forme: prin ***măreția creației*** lui Dumnezeu, comunicare directă prin ***cuvânt,*** prin ***viziunile,*** visele venite de la Dumnezeu, prin ***semne și simboluri***, prin ***minuni*** sau comunicare prin ***îngeri***.

Comunicarea deplină prin Hristos, în Duhul Sfânt

Prin întruparea lui Hristos-Cuvântul lui Dumnezeu, toate celelalte forme de comunicare capătă mai multă lumină și împreună cu legea harului intensifică lucrarea lui Dumnezeu în inima omului, în adâncul ființei lui. În legea harului, Cuvântul lui Dumnezeu făcut om, Răstignit și Înviat, intră în comuniune cu omul chiar prin ușile încuiate, dezvăluind înțelesurile Creației și ale Scripturii în Duhul Sfânt. Sfântul Apostol Pavel, autorul Epistolei către Evrei, arată că: „După ce Dumnezeu odinioară, în multe rânduri și în multe chipuri, a vorbit părinților noștri prin proroci, în zilele acestea mai de pe urmă ne-a grăit nouă prin Fiul, pe Care L-a pus moștenitor a toate și prin Care a făcut și veacurile; Care, fiind strălucirea slavei și chipul ființei Lui și Care ține toate cu cuvântul puterii Sale, ...”(Evrei 1, 1-3). Harul-lucrarea lui Dumnezeu în viață persoanelor- se manifestă acum înlăuntrul omului, rămânând ascuns în gândul bun, în imboldul către rugăciune, pentru cultivarea virtuților sau pentru o faptă bună.

Întruparea Cuvântului înseamnă începutul Tainei mântuirii întregului neam omenesc. Prin Persoana divino-umană a Mântuitorului Iisus Hristos, creștinismul aduce noutatea și posibilitatea comuniunii depline dintre Dumnezeu și oameni. „El este Mesajul și, totodată, Mesagerul, Cuvântul (Logosul) născut din veci din Tatăl, intrat în istorie ca Dumnezeu și Om

[6] Constantin Dupu, *Învățături de bază în creștinism,* vol. I, Ed. *Gnosis*, București, 1994, p. 20.
[7] Pr. Prof. Dr. Dumitru Stăniloae, *Teologia Dogmatică Ortodoxă*, vol. I, ... pp. 32-33.
[8] Pr. Prof. Dr. Constantin Galeriu, *Dialoguri de seară cu Andrei Pleșu, Gabriel Liiceanu și Sorin Dumitrescu,* Ed. *Harisma*, București, 1991, p. 139.
[9] Nicolae Dascălu, *Parabola făcliei aprinse. Comunicare religioasă în era informațională*, Ed. *Bazilica* a Patriarhiei Române, București, 2012, p. 53.

« la plinirea vremii » (Gal. 4, 4) pentru mântuirea oamenilor și pentru restaurarea comuniunii depline dintre uman și divin”[10].

La baza teologiei comunicării stă Cuvântul întrupat, Logosul divin ca Persoană, termen folosit cu acest sens de Sfântul Evanghelist Ioan, spre deosebire de teoriile filosofice despre Logosul impersonal- în filosofia stoicilor Logosul (cuvântul) lui Dumnezeu fiind prezentat drept principiul rațional al universului. La Sfântul Evanghelist Ioan termenul *Logos* Îl descrie pe Dumnezeu în procesul de auto comunicare; nu este vorba numai de comunicarea cunoașterii Sale, ci de comunicarea de Sine, care, inevitabil, include împărtășirea cunoașterii Sale adevărate. Astfel, Fiul lui Dumnezeu este numit Cuvântul ca Cel Care constituie Revelația lui Dumnezeu Însuși şi a lucrării Sale de mântuire a oamenilor. Prin unirea ipostatică a celor două naturi, divină și umană, în Persoana Sa, Mântuitorul Hristos, nu este doar un mediator între divin și uman, ci este Unificator. ,,Unul este Dumnezeu care S-a arătat prin Iisus Hristos Fiul Său, Care este Cuvântul Său ieșit din tăcere”[11], scrie Sfântul Ignatie Teoforul. Sfântul Apostol Pavel în Epistola către Evrei dezvoltă această teologie a Logosului fără a apărea în mod expres această numire în text. Mai târziu, teologia creștină, prin Sfinții Părinți, și-a îmbogățit terminologia referitoare la Logos, păstrând ortodoxia credinței și fidelitatea față de scrierile neo testamentare prin formule clare, concentrate de către sinoadele ecumenice din veacurile IV-VIII.[12]

Deși omul știe că nici comunicarea cu celelalte persoane nu satisface, se angajează în ea pentru că este structurat pentru aceasta.

,,Conținutul vieții interioare a omului e alcătuit și provocat nu numai de legătura cu natura prin trup, ci și transcenderea ei la legătura iubitoare cu alte persoane. Aceasta dă un conținut mai înalt vieții interioare a omului. Dar nici acest plan al vieții interioare nu-l mulțumește deplin. Un conținut superior care mulțumește deplini este adus în om prin transcenderea legăturii cu semenii la legătura prin credință cu Dumnezeu, Persoana absolut capabilă să ne asigure tot ce dorește viața noastră. Omul credincios și-a găsit în aceasta o deplină și statornică liniște.[13]”

Comunicarea autentică și continuă de-a lungul generațiilor a Cuvântului Dumnezeu, permanentizarea transmiterii Aceluiași Hristos revelat întreg – adică întrupat, răstignit şi înviat – în Biserica cea Una Sfântă Sobornicească și Apostolească, se împlinește prin Sfânta Tradiţie, ca dialogul continuu al Bisericii cu Hristos după încheierea scrierii canonului biblic, Sfânta Tradiție bisericească, fiind în continuitate cu Tradiția apostolică, mijlocește atât comunicarea, cât și comuniunea cu Hristos Cuvântul. Ca păstrătoare fidelă a celor două izvoare ale revelației divine -Sfânta Scriptură și Sfânta Tradiție - Biserica este spațiul sacru al comunicării între Dumnezeu și oameni, al conlucrării dintre Duhul Sfânt și membrii ei botezați, atât cei drepți cât și cei căzuți, dar cu stăruință spre sfințire. Atât Sfânta Scriptură, cât și Sfânta Tradiție, ca izvoare de comunicare a voii lui Dumnezeu în lume, au valoare egală, complementară și interdependentă, deși fiecare izvor al revelației are particularități. Sfânta Tradiție precede și urmează canonului biblic, iar Sfânta Scriptură, cuvântul lui Hristos, este Izvorul din care Sfânta Tradiție primește viață și răspunde concret contextului istoric, etic, social, cultural, și chiar politic.

Comunicarea prin cuvânt – darul lui Dumnezeu pentru om

Dumnezeu a creat lumea prin cuvânt, iar omul a fost creat de Dumnezeu în chip special, ca ființă cuvântătoare, dialogală. Din punct de vedere teologic și psihologic,

[10] Nicolae Dascălu, op. cit. p. 96.
[11] Sfântul Ignatie Teoforul. *Către magnezieni* ,VIII 2, în col. *Părinți și Scriitori Bisericești*, Ed.. I.B.M.B.O.R. București, 1979, p.167.
[12] Nicolae Dascălu, op. cit. pp. 98-100.
[13] Pr. Prof. Dr. Dumitru Stăniloae, *Chipul nemuritor al lui Dumnezeu* , vol. I, Ed. *Cristal*, București, 1995, p. 32.

înțelegem cuvântul ca pe un gând întrupat, pornind de la premisa că, ale noastre cuvintele se nasc mai întâi în gând, ca urmare a unor trăiri, înțelegeri, pentru ca apoi să fie rostite sau nerostite, rămânând doar ca trăiri lăuntrice personale neîmpărtășite sau manifestate prin fapte concrete, gesturi, înscrisuri, imagini etc.

Cum am arătat, prologul Evangheliei după Ioan ne descoperă originea comunicării în Dumnezeu-Cuvântul: ,,La început era Cuvântul și Cuvântul era la Dumnezeu și Dumnezeu era Cuvântul. Acesta era întru început la Dumnezeu" (Ioan 1, 1-2). Dumnezeu este Ființă Supremă unică, dar Care, prin actul perihoretic, se comunică din veșnicie în cadrul Treimii Persoanelor, iar prin actul creației se revelează omului într-un limbaj accesibil prin acte de putere, prin imagini și prin cuvinte.

,,În înțeles creștin, Dumnezeu se oferă pe Sine în bunătate și iubire spre comuniune, așa încât El devine sensul existenței omului și singurul adevăr cu valoare absolută al vieții lui. El îndumnezeiește pe om, îl susține în a ajunge la asemănare prin har și fiind prezență personală. Aceasta în deplină libertate prin cuvânt, în har, astfel încât să dea omului posibilitatea de a răspunde tot prin cuvânt în har. Acesta este tărâmul credinței. De aceea «vederea lui Dumnezeu» în comuniune, în sens autentic, nu poate avea loc decât în contextul credinței și, implicit al harului"[14].

La rândul lui, omul, ființă creată de Dumnezeu după chipul și asemănarea Sa, nu poate trăi plenar fără comunicare cu Dumnezeu, căci: ,,Întru El era viața și viața era lumina oamenilor."(Ioan 1, 3). Mai întâi, omul învață să comunice cu semenii săi. El se revelează, se comunică altor ființe, deoarece posedă facultăți care nu sunt satisfăcute numai cu ceea ce pot oferi lucrurile din jur, ci dorește să intre în legătură cu alte persoane. Această comunicare aduce mai multe satisfacții omului, contribuind la formarea lui ca persoană. Totuși, comunicarea după care râvnim nu se realizează deplin, nici în relația cu celelalte persoane, ci numai în comunicarea și comuniunea veșnică cu Dumnezeu -izvorul vieții.

În procesul de comunicare cuvântul are o energie care afectează pozitiv sau negativ, atât relația interpersonală, cât și pe cea inter relaționară. Fiind legate de un mesaj între persoane, ,,cuvintele pot vindeca sau pot răni [...]. Cu cât rămâi mai mult concentrat pe cuvinte și gânduri negative, cu atât poți chiar produce leziuni unor structuri-cheie ce ne reglează emoțiile, memoria și sentimentele, îți poți distruge somnul, pofta de mâncare și felul în care creierul reglementează fericirea, longevitatea și sănătatea"[15]. Deși aici vorbim despre comunicare prin cuvânt, trebuie să spunem că, de fapt și în momentul când vorbim, totul din noi comunică; folosim nu numai cuvinte, ci și trupurile, mintea, experiențele și simțurile noastre. În comunicare, elementele despre care am amintit interacționează pentru a da expresie mesajului.

,,Omul își comunică prin cuvânt nu numai gândurile, ci și bucuriile și durerile, sau chiar în comunicarea gândurilor e o bucurie și uneori o durere pe care i-o alină prin acestea. Bucuria comunicată prin cuvânt se mărește și face să se adauge la ea bucuria celui care i se comunică. Durerea comunicată prin cuvânt se micșorează, că și povara ei este preluată de altul sau e relativ vizată de acela. A avea un om lângă tine înseamnă a avea o putere care micșorează puterea durerii proprii; în același timp, își comunică prin cuvânt misterul său, adâncul incomunicabil"[16].

Prin urmare, comunicarea prin cuvânt, își atinge scopul nobil pentru care a fost hărăzită omului, când se realizează schimbarea atât în viața celui ce împărtășește bucuriile, durerile sau informațiile dorite, cât și în viața celui ce le primește; ambii fiind îmbogățiți și transformați. Oamenii sunt diferiți, dar tocmai acest fapt este un subiect de comunicare, altfel

[14] Dan Sandu, *Un singur Dumnezeu? Monahismul creștin și sufismul islamic,* Ed. *Panfilius*, Iași, 2002, p. 9.
[15] Andrew Newberg, Mark Robert Waldman, *Cuvintele îți modelează creierul,* Ed. *Curtea Veche*, București, 2016, pp. 39-40.
[16] Pr. Prof. Dr. Dumitru Stăniloae, *Chipul nemuritor ...,* p, 10.

nu ar avea ce să comunice. Comunicarea prin cuvânt e dovada că o persoană nu poate exista singură. Omul simte nevoia să se depășească pe sine și, în felul acesta, se prezintă pe sine ca unul care are nevoie de celălalt. În comunicarea prin cuvânt se arată trebuința de a însemna ceva pentru celălalt, dar și faptul că modul în care răspunde celălalt conduce la împlinirea lui. Comunicarea prin cuvânt presupune conștiința de sine și de ceilalți. Cuvântul este manifestarea nevoii unei persoane de prezența unei alte persoane, nevoia de a comunica una alteia. În măsura în care această comunicare se realizează, va crește și unitatea dintre ele și intimitatea. Nu există unitate și intimitate fără comunicare, fără a te face înțeles și a înțelege.

Comunicare interpersonală transfigurată prin rugăciunea particulară și comunitară

O dimensiune teologică esențială a comunicării dinspre om spre Dumnezeu este rugăciunea particulară și cea comunitară. Teologia așează rugăciunea ca o călăuză permanentă în miezul vieții creștinului. Teolog este cel ce se roagă și cel ce se roagă este teolog. A teologhisi înseamnă nu numai a vorbii despre Dumnezeu, a filozofa, ci a vorbi cu Dumnezeu, a experia. ,,Filozofia este odrasla rațiunii omenești – adică rațiunea și silogismele definesc expresia și formularea conceptelor – pe când teologia este roadă Descoperirii lui Dumnezeu, făcută inimii curățite a omului. Descoperirea este primită întâi de către inimă, iar apoi rațiunea o formulează”[17].

Comunicarea și Comuniunea dintre oameni şi dintre oameni și Dumnezeu ,,nu se poate realiza în afara rugăciunii, căci rugăciunea este dialogul personal al omului cu Dumnezeu, este plenitudinea credinței și a comuniunii cu Dumnezeu, e maxima apropiere a lui Dumnezeu”[18], în timp ce semenii noștri pentru care ne rugăm, având chipul lui Dumnezeu în ei, sunt ușa prin care ajungem la El (cf. Ev Matei 25.40).

Când se roagă, omul comunică direct cu Dumnezeu, și nu mai este singur. ,,Oamenii arată că trăiesc întâlnirea cu Dumnezeu Cel personal în dialog, în baza descoperirii Lui ca Persoană, răspunzând nu numai cu împlinirea celor cerute de El, ci şi prin rugăciune. Căci prin rugăciune, nu se vorbeşte numai despre Dumnezeu, ci omul se adresează direct lui Dumnezeu”[19]. Această adresare poate fi prin cuvinte rostite, cântate scrise, pictate, transfigurate de sacru, sau dincolo de orice cuvânt, căci fiecare limbă este chemată să comunice, dincolo de cuvinte, în limba originară, edenică. Comunicarea transfigurată de credință devine rugăciune, precum imaginea poate fi transfigurată în icoană. Comunicarea trebuie să devină rugăciune pentru a-l desăvârși pe om în comuniunea cu Dumnezeu. În starea de rugăciune, cuvintele transcend timpul și spațiul, ,,transfigurarea cuvintelor nefiind numai o umplere a lor de un înţeles mai înalt, ci şi de o putere care ne înalţă, prin care ne transcendem… Cuvintele, în general, sunt transfigurate când sunt adresate unei persoane respectate, iubite. Cu atât mai mult când sunt adresate lui Dumnezeu (…). Relaţia iubitoare între persoane transfigurează cuvintele, le umple de o putere şi de înţelesuri mai presus de înţelesurile lor naturale. Persoanele dau puteri şi înţelesuri mereu noi cuvintelor”[20]

Sub aspectul ei comunitar, rugăciunea rostită sau cântată împreună sporește simțul fraternității. Comunicarea în Biserică are în primul rând o dimensiunea liturgică. Ne referim atât la comunicarea prin rugăciune-*cuvântul sacrament* cât și la *cuminecarea* și comuniunea *euharistică* din cadrul Sfintei Liturghii. Sfântul Ioan Gură de Aur vorbește despre o dublă hrănire a sufletului: prin Cuvântul lui Dumnezeu neîntrupat, adică prin dogmele mântuirii (*τα σωτήρια δόγματα*), şi prin Cuvântul lui Dumnezeu întrupat, cu Trupul şi Sângele lui Hristos

[17] Mitropolitul Hierotheos Vlachos, *Boala și tămăduirea sufletului în tradiția ortodoxă,* Ed. *Sofia*, București, 2007, p. 40.
[18] Gheorghe Chișcă, *Ideea de comuniune în Ortodoxie,* revista *Ortodoxia,* Anul XV, 1963, nr. 1, p. 414.
[19] Pr. Prof. Dr. Dumitru Stăniloae, *Chipul nemuritor...*, p. 153.
[20] Idem, p. 158.

din dumnezeiasca Euharistie[21]. În Biserică oamenii se nasc în Hristos prin Sfântul Botez şi se hrănesc cu Hristos în dumnezeiasca Euharistie[22].

Sfânta și Dumnezeiasca Liturghie, este Viața Bisericii, este în comuniune de rugăciune și comuniune de credință, astfel: „viața Bisericii își ajunge intensitatea deplină în comuniunea de rugăciune, care devine în același timp mijlocul de maximă intensificare a comuniunii în credință”[23]. În rugăciunea comună a Bisericii, cu deosebire la Liturghia Euharistică, credincioșii sunt introduși în comuniunea Preasfintei Treimi, deschizându-li-se totodată, perspectiva comunicării personale și comunitare: „Biserica întreagă, adunându-se în comuniunea rugăciunii liturgice şi împărtăşindu-se cu Hristos, devine vas al coborârii Sfintei Treimi în interiorul vieții ei”[24], icoană a dialogului familiar cu Dumnezeu al protopărinților înainte de cădere. Părintele Stăniloae, surprinde minunat dimensiunea liturgică a comunicării și a comuniunii arătând importanța și necesitatea rugăciunii, ca dialog sfânt și permanent dintre om și Dumnezeu, dar și a Cuminecării cu Trupul și Sângele lui Hristos, spre iertarea păcatelor, și spre viața veșnică, în comuniune de iubire cu semenii și cu Dumnezeu.[25] Dimensiunea liturgică presupune trei aspecte: *comunicarea, Cuminecarea* şi *comuniunea* cu Dumnezeu, în relație directă și personală.

Comunicarea cu Dumnezeu prin rugăciune are o mare importanţă pentru cunoaşterea Lui în comuniune, rugăciunea fiind comunicarea interpersonală transfigurată, dintre om și Dumnezeu, stare definită de Părintele Stăniloae drept sfințenie, ca transparență a comunicării și a comuniunii interpersonale.

Spre deosebire de spațiul liturgic, există astăzi domenii ale comunicării, cum ar fi cronica, emisiunile de ştiri, ceea ce numim în mod generic "informaţia", în care din păcate nu prevalează obiectivitatea. În general, mass-media nu este interesată atât de adevăr, cât mai ales de noutate. În situaţia actuală, condiţionată de cursa „cine ajunge primul” şi „cine bate concurența”, ceea ce mijloacele de informaţie în mass-media modernă caută în mod spasmodic, în afară de excepții lăudabile care pot fi recunoscute cu uşurinţă, este senzaţionalul și vandabilul. Dincolo de aceste aspecte cotidiene, Hristos Domnul a încredințat Bisericii Sale un mesaj :„Eu sunt Calea Adevărul și viața (Ioan 14.6). Mesajul poate fi cel visat de mulți, care descoperindu-l să trăiască aievea împlinirea umanului.

Concluzii

În era desacralizării și a comunicării de masă care a dilatat aproape la infinit, în bine şi în rău, folosirea cuvântului, trebuie să ne punem întrebarea: noi, fiinţele umane, ne folosim de cuvânt, scris sau rostit, pentru a comunica viață și adevăr, sau dimpotrivă, pentru a răspândi moartea şi a falsifica adevărul?

Din perspectiva modelului divin pentru comunicarea umană, în Dumnezeu, motivul unic al comunicării, atât în Treime cât şi în istorie, este iubirea. Dumnezeu se comunică pentru că este binele suprem , care prin natura sa, este comunicativ, tinde să se răspândească. Altfel, n-ar mai fi "bine", adică iubire, ci egoism. Respectul unicității persoanei-trebuie să constituie premisa comunicării eficiente.

Atât universul creat, cât și cuvântul revelat- Biblia, de la început până la sfârșit, nu sunt decât un mesaj de iubire a lui Dumnezeu adresat făpturilor Sale-oamenii. Dumnezeu s-a folosit de cuvânt pentru a comunica viaţă şi adevăr, pentru a învăța, a mângâia și a mântui.

---

[21] Sfântul Ioan Gură de Aur ,*Omilii la Ev. Ioan, Omilia 46*, 1, PG. 59, 257, colecția PSB, Ed. I.B.M.B.O.R. – București, 1987.

[22] Idem, *Omilii la Matei, Omilia 82*, 2, PG 58, 740. colecția PSB, Ed. I.B.M.B.O.R. - București, 1994.

[23] Pr. D. Stăniloae, *Iisus Hristos sau restaurarea omului*, Ed. *Omniscop*, Craiova, 1993, p. 356.

[24] Pr. Vasile Ignătescu, *Principiul comuniunii în Ortodoxie*, în: *Ortodoxia*, Anul VIII, nr. 3, Iulie-Septembrie, 1956, p. 366.

[25] Dr. Alexandru Mălureanu, *Dimensiunea liturgică a comunicării şi comuniunii în gândirea Părintelui Profesor Dumitru Stăniloae*, Rev. *Altarul Banatului*,10-12/2015, pp 83-87.

Există două tipuri fundamentale de comunicare: o comunicare de idei şi o comunicare de viaţă. Modelul trinitar şi hristologic cu privire la conţinutul şi la stilul comunicării ne descoperă că în Dumnezeu, conceptul de relaţie este inseparabil de cel de generare și titlul de Logos de cel de Fiu. Tatăl nu comunică Fiului numai gândirea sa, ci toată fiinţa sa şi natura sa divină.

Sfânta Scriptură, și învățătura Bisericii prin Sfinții Părinți, ne aduc la înțelegerea că în Dumnezeu-Persoană, întrupat ca Om deplin în timpul cronologic, se ajunge la apogeul comunicării divine către om prin Hristos, în Duhul Sfânt lucrător în Biserica Sa cea vie.

BIBLIOGRAPHY

IZVOARE BIBLICE/PATRISTICE

1.*Biblia sau Sfânta Scriptură*, Ediție jubiliară a Sfântului Sinod, Ed. I.B.M.B.O.R, București, 2001.

2. IOAN Sfântul Gură de Aur, *Omilii la Evanghelia Ioan*, colecția PSB, Ed. I.B.M.B.O.R., București, 1987.

3. IOAN Sfântul Gură de Aur, Omilii la Matei, colecția PSB, traducere introducere indici și note de Pr. D. Fecioru, Ed. I.B.M.B.O.R, București, 1994;

Dicționare:

4.*Noul Dicționar Univ. al Limbii Române*, Ed. *Litera internațional*, București, 2007;

Alte lucrări, studii și articole:

5. DASCĂLU Nicolae, *Parabola făcliei aprinse. Comunicare religioasă în era informațională*, Ed. *Bazilica* a Patriarhiei Române, București, 2012;

6. DUPU Constantin , *Învățături de bază în creştinism*, vol. I, București, Ed. *Gnosis*, 1994;

7. FÂRTE Gheorghe-Ilie, *Comunicarea O abordare praxiologică*, Casa Editorială *Demiurg*, Iași, 2004;

8. GALERIU Pr. Prof. Constantin, *Dialoguri de seară cu Andrei Pleşu, Gabriel Liiceanu și Sorin Dumitrescu*, Ed. *Harisma*, București, 1991;

9. IGNĂTESCU Pr. Vasile, *Principiul comuniunii în Ortodoxie*, în: *Ortodoxia*, Anul VIII, nr. 3, Iulie-Septembrie, 1956;

10. MĂLUREANU Dr. Alexandru, *Dimensiunea liturgică a comunicării și comuniunii în gândirea Părintelui Profesor Dumitru Stăniloae*, Rev. *Altarul Banatului*, 10-12/2015;

11. NEWBERG Andrew/Mark Robert Waldman, *Cuvintele îți modelează creierul*, Ed. *Curtea Veche*, București, 2016;

12. SANDU Dan, *Un singur Dumnezeu? Monahismul creştin și sufismul islamic*, Ed. *Panfilius*, Iași, 2002;

13. STĂNILOAE, Pr. Prof. Dr., Dumitru, *Teologia Dogmatică Ortodoxă*, vol. I, Editura *Institutului Biblic şi de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române,* București, 2003,

14. STĂNILOAE, Pr. Prof. Dr., Dumitru, *Chipul nemuritor al lui Dumnezeu*- (vol. I), Ed. *Cristal*, București, 1995,

15. STĂNILOAE, Pr. Prof. Dr., Dumitru, *Iisus Hristos sau restaurarea omului*, Ed. *Omniscop*, Craiova, 1993;

16. VLACHOS Hierotheos Mitropolitul, *Boala și tămăduirea sufletului în tradiția ortodoxă*, Ed. *Sofia*, București, 2007

LAW, HAPPINESS AND GLOBALIZATION AT THE WORKPLACE

Nicoleta-Raina Geamalinga
PhD Student, University of Craiova

Abstract: Happiness is a term found lately ever more frequently in law. Thus, we find happiness in the legal language as "the right to pursue happiness". What could this revolutionary right mean? In this study we will try and untangle the meanings of this legal phrase and analyze the role of the right in providing happiness in the workplace in the context of globalization.
The right to pursue happiness is included among the many liberties an individual has, yet like any freedom, this right to pursue happiness is not total because it can be exercised only if it does not infringe on the rights of other persons. We need to analyze the working relations which have to be conducted so that they would lead to happiness. Social relations is a general term for the interactions between two or more persons, groups or organizations. When we speak about social relations in the workplace, we should point out that they suffered major changes due to technology as well as to the recent pandemic context and the lawmaker must find optimal solutions to guarantee a climate of happiness in the workplace and to guarantee this revolutionary right to pursue happiness.
Globalization brings a lot of opportunities in the workplace, but at the same time it also brings a lot of challenges, especially in terms of ensuring happiness and well-being at work. And this attempt to promote a state of happiness cannot be carried out without resorting to intercultural dialogue and to the help of the legislator to regulate the right to pursue happiness in the workplace. Nowadays we often find ourselves in the situation where we work "together", but in the same time at thousands of kilometers away, in a digitally connected world. We also need to deepen the extent that digitization has taken and the acceleration of the transition to hybrid work or remote work, an extent that has a direct impact on how we can accomplish the right to pursue happiness at work.
Who is responsible for ensuring in a workplace characterized by consistency and care for the various cultures that meet among employees who work online in this new digital world? Who is responsible for creating happy and productive teams? And here the complexity of the role of human resources to solve all the problems invoked by employees regarding their right to pursue happiness increases a lot, whether we are talking about mental, physical, financial or social well-being. And the solution is certainly a strategy that can be applied globally, taking into consideration the intercultural dialogue, a strategy that must first of all be regulated from a legislative point of view.
Associating this extremely vast notion of "happiness" with the verb with so many meanings "to pursue" in the field of labor law generates a triad "happiness-legal norms-field of labor", more and more frequently subjected to public debate.

Keywords: the right to pursue happiness, workplace, social relations, globalization, strategies

1. Fericirea la locul de muncă – valoare esențială

Asigurarea fericirii la locul de muncă a reprezentat în ultima perioadă un obiectiv prioritar atât în domeniul privat, cât și în domeniul public. În numeroase țări europene, pe lângă importanța acordată sănătății, se pune accent și pe fericirea la locul de muncă. În Franța se observă o amploare deosebită a programelor pentru asigurarea fericirii și a bunăstării la locul de muncă, iar dimensiunile juridice ale prevenției și lupta împotriva constrângerilor psihosociale, fizice, bolilor profesionale, a diverselor patologii au un rol extrem de important.[1]

[1] **Yves Roquelaure, „***La santé au travail : une approche globale et intégrée de la prévention et de promotion de la santé",* secțiunea „La construction du bonheur et du bien-être au travail", Colocviul interdisciplinar „Penser et construire le bonheur : regards croisés", martie 2018, Universitatea Angers, Franța, alocațiune disponibilă

Bunăstarea, care ar putea fi legată de fericire sau calitatea vieții, este a priori o noțiune nelegală. Mulți oameni, totuși, sunt de acord că mecanismele legale, cum ar fi compensarea daunelor, legea mediului sau chiar drepturile subiective „drepturile la...” precum dreptul la viață privată sau la imagine, au drept scop același obiectiv: îmbunătățirea bunăstării oamenilor. Deși dreptul la bunăstare și dreptul la fericire nu sunt reglementate în mod expres în domeniul muncii, aceste drepturi tind să se impună astăzi ca o normalitate care vizează păstrarea unei stări de bine (înlăturarea diverselor neplăceri, dreptul la liniște, dreptul la un mediu de viață de calitate etc.), dar și combaterea nefericirii (dreptul la sănătate mintală, sprijin pentru bătrâni, bolnavi).[2] Fericirea este o stare subiectivă, ce diferă de la persoană la persoană întrucât ea poate fi măsurată doar prin conștiință – ceea ce cred eu că sunt, ceea ce cred că sunt ceilalți, ceea ce simt sau resimt. Fericirea nu e un scop în sine, ci un mecanism regulator. Oamenii sunt creativi. Ei caută să descopere, să creeze, să construiască, să inoveze şi să schimbe lumea înconjurătoare. Prin urmare, calitatea vieţii la locul de muncă, acea parte unică şi poate cea mai lungă perioadă a vieţii noastre de adult, trebuie categoric să cântărească mult în aprecierea calităţii vieţii. Munca istovitoare şi şomajul sunt de evitat; condiţiile de muncă stimulative şi decente sunt esenţiale pentru bunăstare.[3]

Și despre această creativitate la locul de muncă s-a discutat foarte mult pe plan doctrinar în Franța. Christine Jeoffrion, lector în psihologia socială, a muncii și organizațională, vorbește despre încrederea ce trebuie acordată angajaților pentru a-i motiva, despre asigurarea unei anumite libertăți la locul de muncă, despre un management mai puțin autoritar, și mai creativ, deoarece libertatea și fericirea salariaților asigură productivitatea întreprinderii. Astăzi vorbim despre angajați care nu sunt interesați numai de bani, ci de angajați care caută și satisfacție la locul de muncă.[4]

Totodată atunci când vorbim despre fericire la locul de muncă intrăm într-o amplă dezbatere, ce poate fi sintetizată prin triada ,,contract psihologic – fericire la locul de muncă – echilibru psihosocial”. În această triadă există promisiuni de ambele părți, angajamente ce rezultă din percepția mutuală a relației de încredere, precum și o autonomie acordată salariaților, care se poate dovedi a fi un factor de protecție, dar și un motiv de dezechilibru.[5]

O relativă noutate care trebuie punctată în prezentul studiu este apariția meseriei de „chief happiness officer”. Acest ,,director al fericirii” ar trebui să aibă ca misiune principală dezvoltarea calității vieții la locul de muncă în cadrul unei organizații. *„Este unificator pentru că creează legături, convivialitate și îmbunătățește condițiile de muncă ale angajaților. De asemenea, rolul său este de a detecta problemele de bază, fie ele profesionale, cum ar fi epuizarea, fie ele personale, cum ar fi boala sau decesul. El va putea apoi să relaționeze cu profesioniștii din domeniul sănătății”*, explică Angelika Mleczko, consultant și formator „chief happiness officer”.[6]

---

online la adresa https://bondroit.univ-angers.fr/fr/activites/manifestations/colloques/penser-et-construire-le-bonheur-regards-croises.html accesată la data de 10.05.2024;

[2] Conferința *„Le droit de la santé et du bien-être au travail – bilan et perspectives*” disponibilă online la adresa https://www.anthemis.be/en/event/le-droit-de-la-sante-et-du-bien-etre-au-travail-bilan-et-perspectives-325/register accesată la data de 05.05.2022;

[3] *„Dreptul la fericire - drept fundamental al omului - Institutul Român pentru Drepturile Omului*”, București, Editura I.R.D.O., 2016, pag 64;

[4] **Christine Jeoffrion, „***Le bonheur au travail : un équilibre psychosocial fragilisé?”,* secțiunea „La construction du bonheur et du bien-être au travail”, Colocviul interdisciplinar „Penser et construire le bonheur : regards croisés”, martie 2018, Universitatea Angers, Franța, alocațiune disponibilă online la adresa https://bondroit.univ-angers.fr/fr/activites/manifestations/colloques/penser-et-construire-le-bonheur-regards-croises.html accesată la data de 10.05.2024;

[5] **Ibidem;**

[6] **Jessica Berthereau**, *„Job du futur ? Directeur du bonheur”* în Revista „Pour l Eco”, octombrie 2018, articol disponibil online la adresa https://www.pourleco.com/politique-economique/job-du-futur-directeur-du-bonheur accesată la data de 15.04.2024;

Această valoare esențială – fericirea la locul de muncă – este o noțiune care sub diverse forme apare în discursul dezvoltării durabile. În „2030 Agenda pentru Dezvoltare Durabilă", Naţiunile Unite folosesc termenul de muncă decentă, care ne duce cu gândul desigur la bunăstare, fericire: *„Ne angajăm ca, de acum şi până în 2030, să punem capăt sărăciei şi foametei de pretutindeni; să reducem numărul cazurilor de boli fizice şi mintale; să combatem inegalităţile din interiorul ţărilor şi dintre ţări; să edificăm societăţi paşnice, juste şi incluzive; să protejăm drepturile omului şi să promovăm egalitatea de gen şi emanciparea femeilor şi fetelor; şi să asigurăm protecţia permanentă a planetei şi a resurselor ei naturale. Ne angajăm de asemenea să creăm condiţii pentru o creştere economică durabilă, inclusivă şi trainică, pentru prosperitatea tuturor şi pentru* ***muncă decentă*** *pentru toţi, ţinând cont de nivelul diferit de dezvoltare şi capacităţile diferite ale fiecărei naţiuni".*[7]

Iar președinta Comisiei Europene, Ursula von der Leyen, în discursul privind starea Uniunii din 15 septembrie 2021[8] a punctat foarte bine aspectele menționate mai sus privind drepturile subiective, demnitatea, autonomia, libertatea oamenilor la locul de muncă: *„Activitățile economice desfășurate în întreaga lume – comerțul mondial – sunt foarte bune și necesare, dar nu pot să se înfăptuiască niciodată cu prețul demnității și al libertății oamenilor... Drepturile omului nu sunt de vânzare – indiferent de preț."*

2. Conceptul de fericire în dreptul social. Dialog social și fericire la locul de muncă

Chiar dacă fericirea nu este reglementată în mod expres în dreptul social, totuși ea poate constitui un principiu de referință pentru legiuitor. Dreptul muncii oferă instrumente legale pentru a fructifica fericirea, și de ce nu, dreptul de a căuta fericirea la locul de muncă.

În contextul globalizării, se vorbește din ce în ce mai mult despre dreptul social european. Normele de drept social european sunt studiate în cadrul unor discipline autonome precum dreptul social comunitar, dreptul muncii comunitar, dreptul internațional al muncii, dreptul comunitar individual al muncii, drept comunitar colectiv al muncii, și nu în ultimul rând dreptul Uniunii Europene. Aceste norme sociale europene reglementează raporturile juridice individuale și colective de muncă, securitatea socială precum și mijloacele juridice instituționalizate de protecție și integrare socială a lucrătorilor din Europa.[9]

Astfel fericirea în dreptul social ar trebui concepută ca un principiu simplu, un principiu normativ sau chiar un principiu subiectiv? Aceasta este întrebarea generală. Iar ca o extensie a acestei întrebări, tema fericirii pune în discuție și felul în care societatea și autoritățile publice au în vedere astăzi soluționarea problemelor legate de integrarea profesională și integrarea socială. Conceptul de „piață a muncii" vizează astfel politicile de integrare pentru lucrătorii defavorizați sau problemele legate de segmentarea pieței.

Dar nu putem uita că în dreptul social, dialogul social și negocierea colectivă constituie și ele surse esențiale. Există numeroase obligații sau practici legate de bunăstarea la locul de muncă, iar o cercetare mai amplă ar trebui să abordeze din diverse unghiuri conceptuale noțiunile de gestionare a perspectivei asupra locurilor de muncă și a competențelor, riscuri psiho-sociale, stres, sănătate la locul de muncă, organizare a muncii, și nu în ultimul rând **relații sociale.**

---

[7] Conținut disponibil online la adresa https://www.mae.ro/en/node/35918 accesată la data de 05.05.2024;

[8] Conținut disponibil online la adresa https://eur-lex.europa.eu/legal-content/RO/TXT/HTML/?uri=CELEX:52022DC0066 accesată la data de 11.05.2024;

[9] **Valerică Nistor,** *„Drept social european"*, Editura Fundației Academice Danubius, Galați, 2004, pag. 21;

Relațiile sociale au suferit modificări majore datorită progreselor tehnologice, cât și contextului pandemic în care ne regăsim. Contactul electronic promovează pe lângă aspectele pozitive, o serie de aspecte negative cu privire la interacțiunile sociale.[10]

În studiul condus de Althaus și Tewksbury (2000), aceștia au concluzionat că noile tehnologii ajută oamenii să se conecteze mai bine cu alte persoane, dar în același timp există o îngrijorare că cele mai recente tehnologii amenință comunitatea din Statele Unite ale Americii. Oamenii pierd contactul față în față, sunt mai negativiști privind formele personale de comunicare, sunt martorii cyberbullying-ului. Timpul petrecut online ia din timpul important petrecut față în față, iar relațiile construite prin intermediul Internetului sunt în mare parte superficiale.[11]

De asemenea există numeroase studii care subliniază beneficiile interacțiunii sociale zilnice asupra fericirii. Și aici s-a mers mai departe cu cercetările, în sensul de a investiga intensitatea relațiilor sociale (interacțiunile de la muncă, interacțiuni cu prietenii apropiați și familie, interacțiuni cu străini etc), iar rezultatele au fost extrem de interesante, în sensul că deși cele mai benefice efecte asupra fericirii le au interacțiunile puternice, pozitive cu persoanele apropiate, și interacțiunile zilnice cu diverse persoane, precum interacțiunile de la locul de muncă, cresc nivelul de fericire într-o mare măsură.[12]

În 2002, doi partizani ai psihologiei pozitive, Diener și Seligman, au concluzionat în urma unui studiu realizat la Universitatea din Illinois că ,,legăturile puternice cu prietenii și familia și angajamentul de a petrece timp cu ei" conduc la cele mai înalte niveluri de bunăstare.[13]

Nu trebuie însă absolutizate aceste rezultate, întrucât există diferențe destul de mari în funcție de societățile existente. Spre exemplu, în țările occidentale, un rol esențial îl ocupă legăturile cu soțul/soția, fiind urmate de cele cu prietenii și familia extinsă, iar în anumite state, în rândul persoanelor cu copii, fericirea este strâns legată de calitatea contactului cu ei. Însă în toate societățile se regăsește o constantă, care are un rol extrem de important, și anume legăturile, interacțiunile zilnice de la locul de muncă.

3. Dreptul faţă in faţă cu noile tehnologii în domeniul muncii – strategii pentru a promova fericirea la locul de muncă

Problema fericirii la locul de muncă, și în special în afaceri, nu poate fi disociată de contextul actual și de locul tehnologiei digitale în afaceri și în societate. Astfel instituțiile competente trebuie să explice schimbările de comportament care se cer acum liderilor de afaceri (în special în ceea ce privește cerința de prevenire a riscurilor impusă angajatorului) și noul rol ce revine angajaților.[14]

Relațiile sociale, deși fundamentale pentru natura umană, sănătate și bunăstare, au devenit din ce în ce mai complicate ca urmare a schimbării demografiei și tehnologiei populației. Luăm în considerare modul în care relațiile sociale s-au schimbat de-a lungul timpului, precum și continuitatea și schimbarea în ceea ce privește caracteristicile de bază ale

---

[10] **Toni C.** Antonucci, Kristine J. Ajrouch, Jasmine A. Manalel, ,,Social Relations and Technology: Continuity, Context, and Change" în Innovation in Aging, 2017, Vol. 1, Nr. 3;

[11] **Scott L. Althaus, David Tewksbury**, *,,Patterns of Internet and Traditional News Media Use in a Networked Community"* în Political Communication, editura Taylor & Francis, 2000, disponibil pe https://www.researchgate.net/publication/263233660 accesat la data de 18.11.2021;

[12] **Gillian M. Sandstrom, Elizabeth W. Dunn**, *,,Is Efficiency Overrated?: Minimal Social In - teractions Lead to Belonging and Positive Affect"* în Buletinul Personality and Social Psychology, aprilie 2014;

[13] **Ed Diener, Martin E.P. Seligman,** *,,Very Happy People",* 2002 disponibil pe https://journals.sagepub.com/doi/10.1111/1467-9280.00415 accesat la data de 01.02.2022;

[14] **Ingrid Dumont,** „Bien-être au travail: quels enjeux dans les entreprises?", seminat organizat în cadrul Axei 1 a proiectului ,,BonDroit : Droit au travail et protection sociale" – coordonator Bernard Gauriau, februarie 2017, disponibil online la adresa https://bondroit.univ-angers.fr/fr/activites/manifestations/seminaires-et-conferences/bien-etre-au-travail.html accesată la data de 04.03.2023 ;

relațiilor sociale. De un interes deosebit este influența emergentă a tehnologiei asupra modului în care oamenii mențin contactul, în special modurile în care oamenii pot folosi tehnologia pentru a crește, reduce, menține sau evita relațiile sociale. Luăm în considerare atât aspectele negative, cât și cele pozitive ale acestor noi tehnologii și influența lor asupra sănătății și fericirii.[15]

Obiectivul principal este acela de a integra şi valorifica uriaşul potenţial al tehnologilor în mod benefic, respectând anumite principii, valori şi norme comune, precum și de a opri sau preîntâmpina posibilele efecte destabilizatoare ale unei utilizări haotice a acestui potenţial. Din mulţimea domeniilor revoluţionate de progresele ştiinţei şi tehnologiei, nimic nu ilustrează mai bine dificultăţile cu care se confruntă dreptul faţă in faţă cu noile tehnologii decat problematica a ceea ce se numeşte acum, in limbajul internaţional, administrarea Internet-ului. În Declaraţia de principii adoptată de către Summit-ul de la Geneva, la 12 decembrie 2003, intitulată *„Construirea unei societăţi a informaţiei: o provocare mondială pentru noul mileniu”,* se arată că *„Internet-ul a devenit o resursă publică mondială şi administrarea sa trebuie să fie un punct esenţial al ordinii de zi a societăţii informaţiei”.* [16]

În domeniul muncii, sectorul privat a jucat un rol important în a găsi cele mai benefice modalități de utilizare a noilor tehnologii pentru a răspunde preocupărilor de sănătate mintală și fizică ale angajaților și pentru a asigura fericirea la locul de muncă. Nu trebuie însă neglijat și rolul pe care îl au instituțiile statului în a găsi instrumentul juridic optim pentru toți actorii implicați – angajatori și angajați.

Astfel, anticipând valul tehnologic ce a urmat, Reuniunea experților asupra dreptului cyber-spaţiului (Monaco, 29-30 septembrie 1998) propunea UNESCO promovarea unor principii de natură să armonizeze acest domeniu cu cel al drepturilor omului, şi anume: principiul comunicării şi în legătură cu acesta consacrarea dreptului la comunicare ca drept fundamental al omului și principiul participării, căruia i-ar corespunde dreptul fiecărei persoane de a participa efectiv la societatea informaţională. Aceste principii fundamentale implică o altă serie de principii, garanţii ale drepturilor şi egalităţii în exercitarea lor, și anume : principiul serviciului universal, conform căruia statul trebuie să promoveze servicii accesibile tuturor, fără discriminare şi independent de loc; principiul eticii ce trebuie să guverneze participarea la utilizarea cyber-spaţiului; principiul libertăţii de exprimare şi dreptul de a primi informaţii independent de frontiere; principiul respectării vieţii private şi al secretizării, inclusiv confidenţialitatea comunicaţiilor şi protecţia datelor personale (care reprezintă de fapt mijloace de a asigura fericirea); principiul accesului la informaţii, precum și principiul cooperării internaţionale, conform căruia statele cooperează şi se fac eforturi pentru armonizarea legislaţiilor naţionale, astfel incat să se elimine diferendele jurisdicţionale sau conflictele dintre legi.[17]

Un alt aspect ce trebuie menționat este munca la domiciliu și telemunca. Legea 81/2018 privind reglementarea activității de telemuncă prevede la art. 2 că telemunca este acea formă de organizare a muncii prin care salariatul, în mod regulat și voluntar, își îndeplinește atribuțiile specifice funcției, ocupației sau meseriei pe care o deține, în alt loc decât locul de muncă organizat de angajator, cel puțin o zi pe lună, folosind tehnologia informației și comunicațiilor. Iar munca la domiciliu reprezintă, conform însăși titulaturii, îndeplinirea atribuțiilor specifice unei funcții la domiciliul salariatului, adică, potrivit art. 87 din Codul civil, acolo unde acesta își are locuința principală. Însă, spre deosebire de reglementările din alte state europene, legiuitorul român nu s-a preocupat în mod expres de

[15] **Antonucci, T. C., Ajrouch, K., Manalel, J. A.,** *„Social Relations and Technology: Continuity, Context, and Change” în* Inovation in Aging, 2017, Vol. 1, Nr. 3;

[16] **Irina Moroianu Zlătescu,** *„Drepturile omului – un sistem în evoluţie”,* București, Editura Institutul Roman pentru Drepturile Omului, 2007, pag. 160;

[17] **Idem,** pag. 161;

sănătatea mintală și fizică a angajaților. În Franța, spre exemplu, prin modificările aduse Codului muncii, s-a încercat să se răspundă cerințelor actuale asociate cu politicile de sănătate și prevenirea riscurilor.

Tehnologiile noi și emergente sunt foarte promițătoare pentru viitor, prin depășirea barierelor tradiționale în calea menținerii contactului social, a schimbului de sprijin și a achiziției de informații. Cu toate acestea, aceste noi tehnologii pot avea efectul dezumanizant al distanței, creând astfel un grad de insensibilitate și negativitate crescută. În concluzie, evoluțiile tehnologice schimbă fundamental modurile în care trăim relațiile sociale și pot avea un impact asupra sănătății, bunăstării și fericirii la locul de muncă.

4. Legea - pârghie pentru dezvoltarea bunăstării/fericirii la locul de muncă și pentru reducerea nefericirii la locul de muncă în contextul globalizării

O companie este productivă și eficientă atunci când vorbim despre o organizație condusă de o valoare esențială: bunăstarea la locul de muncă. Iar în acest context, legea reprezintă pârghia esențială pentru dezvoltarea bunăstării/fericirii la locul de muncă și, desigur, pentru reducerea nefericirii la locul de muncă. Astfel legea reglementează diverse situații privind problemele legate de sănătatea angajaților la locul de muncă, organizarea și condițiile de muncă, etica antreprenorială și relația dintre timpul de lucru și timpul personal. Considerăm oportun să abordăm noțiunea de fericire în dreptul muncii sub forma bunăstării și a calității vieții în muncă, atât în cadrul structurilor private, cât și publice.

Dreptul normează, prevede care sunt regulile, care sunt metodele de prevenție, dar și care sunt sancțiunile în dreptul muncii. Nu trebuie de asemenea să neglijăm jurisprudența în materia problemelor psihosociale în materia muncii.

În Franța se vorbește foarte mult despre o psihologie socială a muncii și a organizaților, despre o practică intervenționistă. Acolo managementul este un element cheie pentru ameliorarea condițiilor de muncă, iar un diagnostic organizațional corect poate asigura fericirea și bunăstarea în organizații. Acest management asimilează productivitatea cu fericirea la locul de muncă și pune accent pe autonomia și recunoașterea meritelor angajaților. În acest sens este regelementată o rețea de protecție a angajaților – rețea ce joacă rolul unor gardieni ai echilibrului psihosociali.[18]

Întrprinderile au oare obligația de a asigura fericirea angajaților? Sau performanța? Nu putem da încă un răspuns exhaustiv. Ar fi totuși oportun a se vorbi despre asigurarea bunăstării la locul de muncă, sub toate dimesiunile sale : seneritate, armonie socială, bunăstare psihologică, încercând a minimiza clasicele constrângeri - presiunea materială, psihologică, fizică.

De asemenea, un alt aspect ce trebuie menționat este cel al concediilor medicale. Are oare angajatorul obligația de a asigura sănătatea? Aceste concedii medicale sunt un drept al angajaților, drept obținut cu greu. Dreptul la concedii medicale este un drept ce are un efect reparator. El poate reprezenta un semnal pentru condiții de muncă improprii. Regula este prezența la locul de muncă, iar concediile medicale sunt excepția. Trebuie însă subliniat că angajații au dreptul de a folosi concediile medicale, dar nu au dreptul să abuzeze de ele.[19]

Societatea trebuie să înțeleagă care sunt pârghiile legale privind organizarea muncii pentru a utiliza cele mai eficiente metode de organizare a companiei pentru a îndeplini dezideratul bunăstării/fericirii, trebuie să cunoască reglementările referitoare la sănătatea în muncă și relevanța acestora pentru bunăstarea și eficiența companiei, să înțeleagă conceptul

[18] **Christine Jeoffrion,** *op.cit.*;

[19] **Line Spielmann,** *„De l'usage subtil du (Bon) droit pour construire le bonheur au travail : l'exemple des arrêts maladies",* secțiunea „La construction du bonheur et du bien-être au travail", Colocviul interdisciplinar „Penser et construire le bonheur : regards croisés", martie 2018, Universitatea Angers, Franța, alocațiune disponibilă online la adresa https://bondroit.univ-angers.fr/fr/activites/manifestations/colloques/penser-et-construire-le-bonheur-regards-croises.html accesată la data de 10.05.2024;

de bunăstare la locul de muncă. Organizarea muncii și sănătatea sunt surse convenționale de fericire și trebuie avute în vedere pentru a evita riscurile profesionale.

Metodele de relaţionare şi dezvoltare a cauzalităţilor între riscurile profesionale şi organizarea muncii sau acțiunea preventivă care se bazează pe lucruri sau pe lucrători, sunt deseori afectate substanţial. În ciuda specificului lor, aceste moduri diferite de recunoaștere și prevenire a riscurilor profesionale sunt ghidate de un aspect comun: de la est la vest - sănătate fizică și sănătate mintală; de la nord la sud - dimensiunea tehnică și dimensiunea socială a organizării muncii. Între acești poli se conturează transformarea prevenirii riscurilor profesionale. Dacă polarizarea dintre riscurile fizice şi dimensiunea tehnică a organizaţiei de muncă este încă semnificativă în ceea ce privește recunoașterea legăturilor lor de cauzalitate, începe o schimbare către o mai bună tratare juridică a relațiilor dintre dimensiunea socială a organizarea muncii şi riscurile psihosociale. Pe de altă parte, în ceea ce privește acțiunea preventivă, mutația normelor juridice relevă o evoluție a modalităților prin care legea are în vedere și supraveghează organizarea muncii.[20]

Pe plan internațional se observă o atenție sporită acordată măsurilor preventive privind sănătatea la locul de muncă. Se vorbește despre evaluarea riscurilor, măsurile ce trebuie luate pentru a reduce riscul, iar măsurile clasice (respectiv prevederile legislative ce se regăsesc în codul muncii) împreună cu normele internaționale se dovedesc a avea o eficacitate ridicată. Pentru a ne adapta la noile riscuri apărute, cum ar fi cele aferente tehnologizării, trebuie să fie identificată o abordare pozitivă, ameliorând condițiile de muncă psihosciale, organizatorice și materiale la nivel global. [21]

Această abordare pozitivă este pusă în aplicare pe plan global de diverse instituții, printre care putem menționa Comitetul consultativ pentru securitate și sănătate la locul de muncă[22] și Agenția Europeană pentru Securitate și Sănătate în Muncă (EU-OSHA)[23], instituții care au planuri de acțiuni foarte bine puse la punct.

De asemenea, acțiunea internă a Uniunii Europene are, de asemenea, implicații asupra bunăstării lucrătorilor din întreaga lume. Și aici putem menționa comunicarea Comisiei către Parlamentul European, Consiliu și Comitetul Economic și Social European privind munca decentă la nivel mondial pentru o tranziție globală justă și o redresare durabilă.[24]

Oare ar trebui să întrezărim începuturile afirmării în viitorul apropiat în legislația noastră și în legislația internațională, a unui drept la fericire în dreptul muncii? Cât de eficientă ar fi această reglementare? Care ar fi limitele? Sursele convenționale menționate mai sus pot fi mobilizate, combinând bunăstarea și legea pentru a cultiva fericirea la locul de muncă. Prezentul studiu reprezintă doar un punct de plecare pentru o abordare mai largă prin

---

[20] **Lucie Jubert,** *„L'organisation du travail et la prevention des risques professionnels",* teză de doctorat prezentată și susținută public pe 29.11.2019 în vederea obținerii titlului de doctor în drept privat și științe criminale la Universitatea Paris Nanterre, disponibilă online la adresa https://www.academia.edu/82403874/Work_organization_and_prevention_of_occupational_risks accesată la data de 10.05.2024;

[21] **Yves Roquelaure,** *op.cit.*;

[22] reprezintă un organism consultativ tripartit căruia îi revine obligația să asiste Comisia Europeană în pregătirea și implementarea deciziilor luate în domeniul securității și sănătății la locul de muncă și să faciliteze cooperarea între administrațiile naționale și organizațiile sindicale ale lucrătorilor și angajatorilor – a se vedea https://eur-lex.europa.eu/RO/legal-content/summary/advisory-committee-on-safety-and-health-at-work-acsh.html accesată la data de 13.05.2024;

[23] EU-OSHA face eforturi pentru ca locurile de muncă din Europa să fie mai sigure, mai sănătoase și mai productive, în beneficiul întreprinderilor, angajaților și guvernelor. Agenția promovează o cultură a prevenirii riscurilor pentru a îmbunătăți condițiile de muncă în Europa - a se vedea https://european-union.europa.eu/institutions-law-budget/institutions-and-bodies/search-all-eu-institutions-and-bodies/european-agency-safety-and-health-work-eu-osha_ro accesată la data de 13.05.2024;

[24] Comisia Europeană, Bruxelles, 23.02.2022, COM(2022) 66 final - a se vedea https://eur-lex.europa.eu/legal-content/RO/TXT/HTML/?uri=CELEX:52022DC0066 accesată la data de 13.05.2024;

care să analizăm aceste aspecte aflate în centrul ştirilor recente, oferind o lectură critică pentru o mai bună politică de prevenire şi de asigurare a fericirii şi bunăstării la locul de muncă pe plan global dar prezentând în acelaşi timp şi propuneri de lege ferenda, cum ar fi includerea în Constituţia europeană a unor noi principii, adoptarea unui Cod european al muncii, înfiinţarea unor instanţe europene specializate în soluţionarea litigiilor de muncă.

BIBLIOGRAPHY

1. **Althaus, Scott L.; Tewksbury**, **David;** *„Patterns of Internet and Traditional News Media Use in a Networked Community"* în Political Communication, editura Taylor & Francis, 2000, disponibil pe https://www.researchgate.net/publication/263233660 accesat la data de 18.11.2021;
2. **Antonucci, Toni C.; Ajrouch, Kristine J. ; Manalel, Jasmine A.** „*Social Relations and Technology: Continuity, Context, and Change"* în Innovation in Aging, 2017, Vol. 1, Nr. 3;
3. **Berthereau**,**Jessica;** *„Job du futur ? Directeur du bonheur"* în Revista „Pour l Eco", octombrie 2018, articol disponibil online la adresa https://www.pourleco.com/politique-economique/job-du-futur-directeur-du-bonheur accesată la data de 15.04.2024;
4. Conferința *„Le droit de la santé et du bien-être au travail – bilan et perspectives*" disponibilă online la adresa https://www.anthemis.be/en/event/le-droit-de-la-sante-et-du-bien-etre-au-travail-bilan-et-perspectives-325/register accesată la data de 05.05.2022;
5. **Diener, Ed; Seligman, Martin E.P.;** *„Very Happy People",* 2002 disponibil pe https://journals.sagepub.com/doi/10.1111/1467-9280.00415 accesat la data de 01.02.2022;
6. „*Dreptul la fericire - drept fundamental al omului - Institutul Român pentru Drepturile Omului*", Bucureşti, Editura I.R.D.O., 2016;
7. **Dumont, Ingrid ; *„Bien-être au travail: quels enjeux dans les entreprises?"*, seminat organizat în cadrul Axei 1 a proiectului „BonDroit : Droit au travail et protection sociale" – coordonator Bernard Gauriau, februarie 2017, disponibil online la adresa** https://bondroit.univ-angers.fr/fr/activites/manifestations/seminaires-et-conferences/bien-etre-au-travail.html **accesată la data de 04.03.2023 ;**
8. **Jeoffrion, Christine ; *„Le bonheur au travail : un équilibre psychosocial fragilisé?",*** secțiunea „La construction du bonheur et du bien-être au travail", Colocviul interdisciplinar „Penser et construire le bonheur : regards croisés", martie 2018, Universitatea Angers, Franța, alocațiune disponibilă online la adresa https://bondroit.univ-angers.fr/fr/activites/manifestations/colloques/penser-et-construire-le-bonheur-regards-croises.html accesată la data de 10.05.2024;
9. **Jubert, Lucie;** *„L'organisation du travail et la prevention des risques professionnels",*teză de doctorat prezentată și susținută public pe 29.11.2019 în vederea obținerii titlului de doctor în drept privat și științe criminale la Universitatea Paris Nanterre, disponibilă online la adresa https://www.academia.edu/82403874/Work_organization_and_prevention_of_occupational_risks accesată la data de 10.05.2024;
10. **Nistor, Valerică;** *„Drept social european"*, Editura Fundației Academice Danubius, Galați, 2004;
11. **Roquelaure, Yves ; *„La santé au travail : une approche globale et intégrée de la prévention et de promotion de la santé",*** secțiunea „La construction du bonheur et du bien-être au travail", Colocviul interdisciplinar „Penser et construire le bonheur :

regards croisés", martie 2018, Universitatea Angers, Franța, alocațiune disponibilă online la adresa https://bondroit.univ-angers.fr/fr/activites/manifestations/colloques/penser-et-construire-le-bonheur-regards-croises.html accesată la data de 10.05.2024;

12. **Sandstrom, Gillian; Dunn**, **M. Elizabeth W. ;**„*Is Efficiency Overrated?: Minimal Social In - teractions Lead to Belonging and Positive Affect"* în Buletinul Personality and Social Psychology, aprilie 2014;
13. **Spielmann, Line ;** „*De l'usage subtil du (Bon) droit pour construire le bonheur au travail : l'exemple des arrêts maladies",* secțiunea „La construction du bonheur et du bien-être au travail", Colocviul interdisciplinar „Penser et construire le bonheur : regards croisés", martie 2018, Universitatea Angers, Franța, alocațiune disponibilă online la adresa https://bondroit.univ-angers.fr/fr/activites/manifestations/colloques/penser-et-construire-le-bonheur-regards-croises.html accesată la data de 10.05.2024;
14. **Zlătescu, Irina Moroianu;** „*Drepturile omului – un sistem în evoluţie",* București, Editura Institutul Roman pentru Drepturile Omului, 2007;
15. https://eur-lex.europa.eu/legal-content/RO/TXT/HTML/?uri=CELEX:52022DC0066
16. https://eur-lex.europa.eu/RO/legal-content/summary/advisory-committee-on-safety-and-health-at-work-acsh.html
17. https://european-union.europa.eu/institutions-law-budget/institutions-and-bodies/search-all-eu-institutions-and-bodies/european-agency-safety-and-health-work-eu-osha_ro
18. https://www.mae.ro/en/node/35918